

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут фінансів, банківської справи
Кафедра фінансових ринків
Навчально-науковий інститут права
Кафедра господарського права та процесу
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
JOHN SAUOT UNIVERSITY IN ROMA
UNIVERSITA DEGLI STUDI DI PADOVA
UNIVERSITA DEGLI STUDI DI PERUGIA

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Виїзного науково-практичного семінару
(6-15 жовтня 2017 р.)
та Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(30 жовтня 2017 р.)

Ірпінь-2017

УДК 336.7(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я431
Т 65

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи
Університету державної фіскальної служби України
(протокол № 3 від 15 листопада 2017 р.)*

Редакційна колегія: **Кужелєв М. О.**, д. е. н., професор, директор ННІ фінансів, банківської справи Університету ДФС України; **Онишко С. В.**, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансових ринків Університету ДФС України; **Богріновцева Л. М.**, к. е. н, доцент, заступник завідувача кафедри фінансових ринків з наукової та профорієнтаційної роботи Університету ДФС України; **Житар М. О.**, к. е. н., доцент, заступник директора ННІ фінансів, банківської справи Університету ДФС України; **Мацелик Т. О.**, д.ю.н., доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу Університету ДФС України; **Antonio Nicolò**, Ph.D. in Economics, Professore ordinario, Department of Economic Sciences, Università degli Studi di Padova; Prof. **Alessandro Signorini**, Ph.D. in Marketing, Assistant Professor of Marketing, Chair, Department of Business Administration, John Cabot University in Roma; Prof. **Francesco Ruscitti**, Ph.D. in Economics, Associate Professor of Economics, Chair, Department of Economics and Social Sciences, John Cabot University in Roma; **Єрмошенко М. М.**, д.е.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування Національної академії управління, Президент Міжнародної академії інформатики; **Костинець Ю. В.**, к. е. н., доцент, вчений секретар Міжнародної академії інформатики; **Ключка О. В.**, к. е. н., доцент, заступник завідувача кафедри фінансових ринків з методичної роботи Університету ДФС України; **Венгуренко Т. Г.**, старший викладач, заступник завідувача кафедри фінансових ринків з навчальної та виховної роботи Університету ДФС України.

Т 65 Трансформація фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності: реалії сьогодення та погляд у майбутнє: Збірник матеріалів Виїзного науково-практичного семінару (6-15 жовтня 2017 р.) та Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (30 жовтня 2017 р.) / Університет ДФС України, ННІ фінансів, банківської справи, Кафедра фінансових ринків, ННІ права, Кафедра господарського права та процесу, Міжнародна академія інформатики, John Cabot University in Roma, Università degli studi di Padova, Università degli studi di Perugia. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2017. – 471 с.

Збірник містить матеріали Виїзного науково-практичного семінару, який відбувся 6-15 жовтня 2017 р. та Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, яка відбулася 30 жовтня 2017 р. У збірнику розглянуто розвиток світового фінансового ринку в умовах інтеграційних процесів, зокрема доміанти, ризики та виклики сучасності; особливості функціонування банківської системи в умовах глобалізації фінансових ринків; вплив глобалізації на фондові ринки світу; міжнародну практику та стандарти функціонування страхових ринків; ринок інвестиційних послуг в Україні та світі; сучасні інформаційні та комунікаційні технології в економіці, управлінні та адмініструванні; захист інформаційних ресурсів і проблеми інформаційної та економічної безпеки; правове регулювання ринків фінансових послуг.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів і не несе відповідальності за недостовірність опублікованих даних.

Тези друкуються у авторській редакції. За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.

УДК 336.7(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я431
© Університет ДФС України, 2017

ЗМІСТ

Honcharenko Olha CLIMATE CHANGE: RISKS AND OPPORTUNITIES FOR INSURANCE COMPANIES	16
Novruzov Aydin Novruzovych Dankevych Alla Petrovna INTERNATIONAL MARKET STRATEGY – FUTURE GROWTH	19
Novytskyi Vitalii Andriiovych FUNDING OF INNOVATIVE PROJECTS BY INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS IN UKRAINE.....	21
Ostapenko Viktoria Mykolaivna EUROPEAN INTEGRATION ASPECTS AND PERSPECTIVES FOR DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET IN UKRAINE	23
Porokhniuk Ivanna IMPACT OF GLOBALISATION ON THE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES	28
Корват Елена Валерьевна ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ РЕГУЛЯТОРНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ ПРОТИВОСТОЯНИЯ КРИЗИСАМ НА ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ	32
Аванесова Ніна Едуардіана Булавінова Тетяна Едуардівна НЕМИНУЧИСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	36
Аванесова Ніна Едуардіана Глоговська Вікторія Ігорівна ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА: ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ.....	39
Аванесова Ніна Едуардіана Іляшенко Марина Павлівна ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКУ: ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД	43
Аванесова Ніна Едуардіана Лубенська Анна Сергіївна ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ СВІТОВОГО ДОСВІДУ	47

Аванесова Ніна Едуардіана Чупрін Євген Сергійович ПРЕАМБУЛИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТРАТЕГІЧНОГО АЛЬЯНСУ	50
Алексеєнко Людмила Михайлівна Карпа Ірина Степанівна РИНОК ЖИТЛОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	54
Андрійченко Жанна Олегівна СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МОНИТОРИНГУ В УКРАЇНІ	59
Ачкасова Світлана Анатоліївна ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ ЗА ПОКАЗНИКАМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ СТРАХОВИКІВ	63
Баранов Андрій Леонідович Баранова Олена Володимирівна СТРАХОВА КОРПОРАЦІЯ ЯК ОСНОВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ	67
Береславська Олена Іванівна Касянчук Дар'я Сергіївна УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ.....	69
Берідзе Тетяна Михайлівна СТАТИСТИЧНИЙ МОНИТОРИНГ В ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА	73
Бєляєва Ірина Петрівна ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	76
Бистрановський Віталій Олегович ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	79
Блохіна Марія Миколаївна ХЕДЖУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ..	82
Богріновцева Людмила Миколаївна Дорохова Тетяна Олександрівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ ..	86

Богріновцева Людмила Миколаївна Ключка Ольга Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	89
Богріновцева Людмила Миколаївна Малашевська Наталія Юрїївна СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	93
Боднарчук Олег Григорович СПЕЦІАЛЬНІ САНКЦІЇ У ВИГЛЯДІ ТИМЧАСОВОГО ЗУПИНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ...	97
Болдова Антонїна Андрїївна РЕФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЯК ОБ’ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ	101
Боярин Юлія Володимирівна АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	103
Боярин Юлія Володимирівна СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ДОМІНАНТИ, РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	107
Боярин Юлія Володимирівна ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	111
Брежнєва-Єрмоленко Ольга Василівна Лобас Ірина Сергїївна БЮДЖЕТОУТВОРЮЮЧА РОЛЬ ПДФО НА РІВНІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	114
Брежнєва-Єрмоленко Ольга Василівна Спекова Олександра Романівна ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕВАГ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ЗАГРОЗ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	117
Бур Ірина Сергїївна ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	120
Буртняк Іван Володимирович Малицька Ганна Петрівна РЕГУЛЯЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ СПЕКТРАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	123

Венгуренко Тетяна Григорівна ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У СФЕРІ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	126
Венгуренко Тетяна Григорівна Проява Юлія Станіславівна СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	128
Вергелюк Юлія Юрївна ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	132
Внукова Наталія Миколаївна Сокол Сергій Володимирович ЗМІНИ РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО РИНКУ ЄС	134
Воронкова Олена Миколаївна МІЖНАРОДНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	138
Ворошилов Євген Віталійович ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ	142
Восколович Аліна Григорівна БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК НАПРЯМОК УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	146
Гавловська Наталія Іванівна Рудніченко Євгеній Миколайович Рудніченко Микола Миколайович ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ БІХЕВІОРИЗМУ	149
Гаманкова Ольга Олексіївна Пархета Людмила Віталіївна МІСЦЕ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	153
Гегедош Крістіан Володимирович Чучка Іван Михайлович ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ІНТЕРАКТИВНОГО МАРКЕТИНГУ В ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	156

Глущенко Альона Вячеславівна ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ	159
Гончар Сніжана Віталіївна ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.....	162
Горбунова Тетяна Олегівна ФІНАНСОВИЙ ІНЖИНІРИНГ БАНКУ	165
Грінченко Раїса Володимирівна НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	167
Грязєва Тетяна Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	170
Грязєва Тетяна Вікторівна СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	172
Давиденко Дар'я Олександрівна ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРИТАЦІЇ ПОНЯТЬ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ	175
Данилюк Марія Миколаївна СУТНІСНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ЇХНЬОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ РОЛІ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ	177
Данькевич Алла Петрівна АНАЛІЗ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ 2011-2016 РОКІВ.....	181
Демченко Віталія Олександрівна НАКОПИЧУВАЛЬНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	183
Демчишак Назар Богданович ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	186
Денисюк Катерина Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ ..	189
Денисюк Катерина Миколаївна РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ В УКРАЇНІ.....	192

Димніч Ольга Володимирівна Гаманков Дмитро Володимирович РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ	194
Діденко Людмила Вікторівна Свіжевський Владислав Олегович СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	197
Долганова Дар'я Володимирівна УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ У БАНКУ	200
Домрачева Анастасія Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ	204
Житар Максим Олегович Зелінська Вікторія Сергіївна ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	207
Житар Максим Олегович Садовська Наталя Вячеславівна ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКУ	210
Житар Максим Олегович Чубенко Владислав Юрійович ДЕЯКІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ.....	213
Завертіленко Вікторія Юріївна ОЦІНКА ЗМІН У КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ	216
Загарій Віта Клавдіївна ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	219
Зайцева Людмила Олексіївна ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ДЕПОЗИТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКУ	222
Кабанов Володимир Іванович КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ГАРАНТІЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.....	226

Калач Ганна Миколаївна СУТНІСТЬ ТА ЕТАПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	229
Капелюш Анна Анатоліївна Скоромцева Тетяна Олександрівна ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО ПОСТ-АУДИТУ ЯК ВИМОГА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	233
Касьяненко Любов Михайлівна Пчела Марина Вікторівна ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	236
Католійчук Дмитро Сергійович ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	240
Клапків Любов Михайлівна СТРАХУВАННЯ ВИЇЗДЖАЮЧИХ ЗА КОРДОН В УМОВАХ БЕЗВІЗОВОГО РЕЖИМУ	244
Климчук Наталія Яківна Зелінська Вікторія Сергіївна ОБЛІК БЕЗГОТІВКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	246
Кобзар Інна Анатоліївна МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЙТИНГАХ	249
Коваленко Світлана Олександрівна ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	253
Коваленко Юлія Михайлівна ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВІ РИНКИ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ.....	255
Ковальчук Надія Іванівна Ковальчук Володимир Миколайович ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	259
Ковернінська Юлія Вікторівна ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА УЧАСТЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	262

Козирець Оксана Валентинівна РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС.....	265
Кравінський Юрій Олександрович РОЛЬ ІНТЕРНЕТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	267
Кривошлик Тетяна Дмитрівна СТРАХОВА ОЦІНКА У СТРАХУВАННІ МАЙНА ЮРИДИЧНИХ І ФІЗИЧНИХ ОСІБ	270
Кульбач Юлія Олександрівна ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ	274
Кучева Іванна Михайлівна РОЗВИТОК ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	277
Кучева Іванна Михайлівна ФАКТОРИНГ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	279
Лисак Тетяна Олександрівна ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФОНДОВІ РИНКИ СВІТУ	281
Ліснічук Оксана Андріївна ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	284
Лозовська Кароліна Олегівна ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	287
Ломачинська Ірина Анатоліївна БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ІТАЛІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС	291
Лохман Наталя Володимирівна АЛГОРИТМ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛІМАТУ	295
Макаренко Анастасія Сергіївна ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ	298
Максимчук Євгенія Анатоліївна ВПРОВАДЖЕННЯ ВИМОГ SOLVENCY II НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	301

Максимчук Євгенія Анатоліївна КРИПТОВАЛЮТА ЯК ЗАСІБ ЛЕГАЛЬНО ВІДМИВАТИ ГРОШІ	305
Малюк Карина Олександрівна МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИХ РИНКІВ.....	308
Манилюк Аліна Вікторівна СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	312
Манятовська Ганна Олегівна УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	315
Маркова Ольга Леонідівна Михайлюк Тетяна Олександрівна АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	319
Марченко Каріна Сергіївна МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН	322
Мацелик Тетяна Олександрівна Шапочкіна Марія Василівна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ «БАНКОСТРАХУВАННЯ» В УКРАЇНІ	326
Мойсеєнко Костянтин Євгенійович НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТИПОЛОГІЇ ПОСТ-КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ...	330
Новицька Наталія Борисівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ	332
Новицький Андрій Миколайович ВСТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	335
Олешко Анна Анатоліївна ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ БЕЗГОТІВКОВОЇ ЕКОНОМІКИ – CASHLESS ECONOMY	339

Онишко Олег Володимирович УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	341
Онишко Світлана Василівна ІННОВАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ: ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ	344
Оніщенко Ірина Олександрівна ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ В УКРАЇНІ.....	347
Осадча Світлана Сергіївна СТРАХОВІ КОМПАНІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ ПРИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОМУ ПАРТНЕРСТВІ.....	350
Підсосонна Яна Григорівна Алпатова Анна Михайлівна ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЛІЗИНГУ ПОРІВНЯНО З БАНКІВСЬКИМ КРЕДИТОМ.....	353
Підсосонна Яна Григорівна Лещенко Оксана Сергіївна ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	356
Підсосонна Яна Григорівна Ошийко Аліна Анатоліївна ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	359
Пінчук Аліна Вікторівна СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	362
Побоча Катерина Павлівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ В УКРАЇНІ.....	365
Поляков Павло Андрійович ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА».....	367
Примостка Людмила Олександрівна РОЗВИТОК РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАСІВ.....	371

Приходько Єлизавета Сергіївна МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОВІДНИХ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ	375
Смоленюк Руслан Петрович РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА І ІНСТРУМЕНТІВ РИНКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОСЛУГ: СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ.....	379
Солодухіна Дар'я Ігорівна РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	383
Степаненко Крістіна Романівна МІСЦЕ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ.....	385
Стецюк Володимир Володимирович ЕКОНОМІЧНА СУТЬ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ.....	388
Стецюк Тетяна Іванівна ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ.....	391
Татаріна Тетяна Володимирівна СТРАХУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ.....	393
Татьяніна Світлана Михайлівна ДЕЯКІ АСПЕКТИ РИЗИКУ ЛІКВІДНОСТІ У БАНКАХ	395
Терещук Наталія Сергіївна АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	398
Тимошенко Олена Володимирівна ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	402
Торяник Жанна Іванівна Гердт Ірина ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ	405
Третяк Наталя Миколаївна НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	408

Федина Віта Віталіївна ЕКОНОМІЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВВЕДЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	412
Филипенко Олена Михайлівна ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ	416
Фисина Оксана Миколаївна ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	420
Фисина Оксана Миколаївна ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	423
Фіяло Ілона Анатоліївна ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СТАН ФІНАНСОВИХ РИНКІВ УКРАЇНИ.....	427
Фурсова Анна Юріївна ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ.....	430
Чубейко Наталія Іванівна ДЕВАЛЬВАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР	434
Чубейко Наталія Іванівна ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ	436
Чуницька Ірина Іванівна ЗНАЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	439
Шараєнко Ольга Андріївна ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	443
Шевчук Ольга Миколаївна ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	446
Шевчук Сергій Васильович РЕГУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	449

Шевчук Юлія Василівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ	451
Шимко Ярослав Романович Ріппа Марія Богданівна УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДАХ.....	454
Шишкіна Олена Вікторівна Дубина Петро Вікторович ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	458
Щекатуріна Владислава Вадимівна СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	461
Якубович Вікторія Вікторівна ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	465
Янюк Вікторія Валеріївна ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	467

Honcharenko Olha

4th year student,

*Kiev National Economic University named
after Vadym Hetman,*

Kyiv, Ukraine

Scientific adviser:

*Usov Oleh, Assistant of the Insurance
department, Kiev National Economic*

University named after Vadym Hetman,

Kyiv, Ukraine

**CLIMATE CHANGE: RISKS AND OPPORTUNITIES FOR INSURANCE
COMPANIES**

The adverse impact of humankind activities on natural resources and biodiversity, as well as the need for sustainable development, stimulated a debate on appropriate policies and techniques aimed at improving the current level of environmental protection and preservation. Conversely, a growing concern has developed over the effects of such extreme natural events as hurricanes, typhoons, floods and earthquakes which pose a serious threat to human life and property, being able to disrupt local communities and to affect the economic stability and growth of entire nations.

Since the 1950s, the frequency of weather-related catastrophes, such as windstorms and floods, has increased six-fold. As climate-related risks occur more often and predictably, previously insurable assets are becoming uninsurable, or those already underinsured further compromised.

The economic impact of these natural catastrophes is growing quickly, with total losses increasing five-fold since the 1980s to around \$170bn today. Over the same period, the average annual protection gap has widened quickly from \$23bn to \$100bn today, according to analysis by ClimateWise member, Swiss Re.

The UK insurance regulator concludes that insurers are exposed to risks emanating from climate change in three main areas:

– Physical risks: risks that arise from weather-related events, such as floods and storms, both directly and indirectly through subsequent events, such as disruption of global supply chains or resource scarcity;

– Liability risks: risks that could arise from third party claims (for example, under professional indemnity contracts) where claims are successfully brought by third parties against the insured party for losses or damage suffered from climate change, with some or all of the cost being passed onto the insured's insurance company;

– Transition or economic risks: financial risks which could arise from the transition to a lowercarbon economy. For example, the potential re-pricing of carbon-intensive assets and the speed at which any such repricing might occur. To a lesser extent, insurers may also need to adapt to reductions in insurance premiums within carbon-intensive sectors [1].

The main negative consequences of the climate change for insurance companies could be the following:

- rising of financial risks for insurance companies, as the second largest investor in the fossil fuels, coal and oil companies (as the world moves away from fossil fuels, coal and oil companies have rapidly lost in value);
- necessity of shifting from traditional risk management approaches to integrated processes that add greater value (as the insurance environment becomes more complex);
- necessity to leave the market in places that are highly vulnerable to foreseeable negative effects (this was the case in Florida as insurers voted with their feet after the \$26 billion in insured losses incurred by Hurricane Andrew in 1992, and after Florida regulators wouldn't let them raise prices to adjust for the increased risks created by a rapidly growing population in harm's way. In 2002, the state was forced to set up its own insurance pool to protect against losses from windstorms.)

The climate change challenge requires a variety of responses from the industry and many insurers are already engaged in risk mitigation initiatives. For example, insurers are not only increasing their own understanding of climate change impacts and preparing for these, but are also:

- helping clients to identify how potential damage can be limited (for example through different land use, stronger building codes and better planning) and helping them focus on risk management related to climate change;
- assessing the potential impact of climate change on their portfolios of both insurance contracts and investment portfolios, in addition to devising new risk mitigation instruments for clients. As clean, renewable energy becomes more prevalent, insurers are also assessing the potential reputational damage that could arise from being a major investor in carbon related assets and considering if and when to divest of such assets [1].

ClimateWise's Investing for Resilience report highlights ways that insurers can start to align their asset management, underwriting and risk management activities to support greater investments in resilience across financial markets. Recommendations include support for green bonds, resilience impact bonds and investments in resilience-enhancing infrastructure [2].

While many insurers continue to focus chiefly on financial risk management in response to climate change, others are realizing that a more proactive, holistic approach to the issue presents significant opportunities to grow revenues, reduce risk and improve brand value. The Association of British Insurers and the European Insurance and Reinsurance Federation have recently called on insurers to actively pursue climate change solutions to ensure the preservation of private insurance markets. Regarding the business opportunities presented by climate change, hundreds of billions of dollars will be spent on clean energy technologies and other responses, which represents an enormous new capital base with associated business operations requiring insurance. Several large insurers have already established special practices dedicated to the diversity of customers participating in this new market. Examples include AIG's Global Alternative Energy Practice, Allianz's Climate Solutions, Aon's Agri-Fuels Group and Chubb's Green Energy Team.

Insurers have an enormous opportunity to develop new profit centres by providing innovative insurance products for energy users or providers of clean energy services. Examples include ‘Green buildings’ insurance and products from AIG, Fireman’s Fund and Sompo Japan that cover risks associated with energy efficiency or renewable energy projects. London based Willis Holdings has launched a new product to cover potential underproduction of power from wind farms. Insurers can also tap their core competencies to offer new services to assess and mitigate climate risks. Such activities would naturally develop into new business lines in energy auditing, retrofit evaluation, installation and management, as well as a host of quality assurance services that manage the performance risks of energy saving and carbon offset projects. New products such as micro-insurance are being introduced by companies such as Munich Re for small farmers and others in the developing world currently lacking access to traditional insurance.

But on the other hand for the most part, the industry’s efforts to understand climate change are done in service of a limited goal: keeping shareholders happy. This is especially true in the U.S., where big insurance firms are also heavily involved in the fossil fuel industry. Many of the same insurers who underwrite construction in the hurricane alleys of the Florida also underwrite oil and coal companies, as well as pharmaceutical giants and agribusiness corporations — some of the world’s biggest sources of greenhouse gases [3].

The insurance industry is the second-biggest group of institutional investors after pension funds. In spite of their knowledge about climate risks and their interest in containing them, insurance companies belong to the most important owners of the fossil fuel industry. According to research by Ceres and Profundo, 55 leading insurers in the U.S. and in Europe have invested at least \$590 billion in oil, gas and coal companies [4].

Insurance is a critical precondition for coal projects. Just as people can’t buy a home or drive a car without insurance, coal companies can’t operate their mines or build a new power plant without it. Once insurance companies walk the walk on climate change and stop propping up the coal sector, it is game over for climate-destroying coal projects.

According to the CISL’s Herbstein, the global insurance industry is starting to increase premiums for some companies that are still to transition towards a low-carbon business model.

This is more as a consequence of their increased risk profile (for example, liability risk) rather than as a means of encouraging them to transition to a low carbon economy. Insurers can further individualize pricing by offering discounts to customers who invest in self-protection and hence lower their risk rates. For example, USAA now offers discounts for homeowners in seven fire-prone states who take steps to protect their houses from wildfires.

Nowadays it’s clear, that insurance cannot be considered as a ready-to-use solution to the complex problems posed by the “environmental liability risk” and by the “natural catastrophe risk”, but it surely should be regarded by governments and policy makers as a precious and valuable instrument in the available array of risk management tools. The prospect for insurers’ involvement in the development and

promotion of climate change mitigation and adaptation strategies stands as an immense but as yet largely untapped opportunity and in order to be successful and start use their opportunities in this sphere, insurers need to partner with other actors, such as energy providers and governments, societies, bankers, etc.

REFERENCES

1. Emerging Risks in the Global Insurance Industry September 2016 [Electronic resource]. - Access mode: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ca/pdf/2016/10/ca-emerging-risks-global-insurance.pdf>

2. University of Cambridge official website [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.cisl.cam.ac.uk/business-action/sustainable-finance/climatewise/news/insurance-leaders-warn-protection-gap-due-to-impact-climate-risks>

3. Los Angeles Times official website [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-harvey-irma-insurance-industry-climate-change-20170919-story.html>

4. Ceres official website [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.ceres.org/resources/reports/assets-or-liabilities-fossil-fuel-investments-leading-us-insurers>

UDC 339

Novruzov Aydin Novruzovich

*Professor, Scientific-Research enterprise
«Novruz-Ar»,*

Baku, Azeybarijan,

Dankevych Alla Petrovna

PhD, Associate Professor,

Financial Markets Department,

University of State Fiscal Service of Ukraine,

Irpin, Ukraine

INTERNATIONAL MARKET STRATEGY – FUTURE GROWTH

The most severe effects of the economic crisis appear to be overcome. Several Western economies are showing signs of a fragile recovery, however, the future consequences of high debt in the public sector and the continuation of government economic support programmes remain to be seen. The crisis did however make one thing clear: global growth is dependent on major emerging countries like China and India continuing to grow at a significant rate.

But what if dark clouds roll into the Middle Kingdom of China making it less cost competitive? Will India attract sufficient investment into infrastructure and education to enable it to meet its challenges? What if high inflation in China and India puts a brake on high growth and domestic demand? What will it take to stem ill affordable leakages through improved standards of governance and accountability in most emerging countries?

These days global growth is supported mainly by countries in Asia and South America. They have proven themselves to be more resistant to the economic crisis than some had assumed. Globalisation has seen China emerge as the new world economic power after the United States.

International equity investments outperformed United States of America stocks in the first half of 2017 as global growth improved and the value of the U.S. dollar slid compared to foreign currencies. We think these favorable conditions will continue to support international stocks over time. And while international bonds had strong returns in the first half of 2017, we expect foreign central banks will start to remove the extraordinary stimulus they've been providing, raising the risks for international bonds and making them unattractive in our view.

International equity investments are attractive. The synchronized rebound in global growth seems to be strengthening. In Europe, Japan and other areas, unemployment rates have fallen, and manufacturing output accelerated. Still-expansionary monetary policies continue to provide support. Additionally, developed-market equity investments have higher dividend yields, better valuations and higher expected earnings growth than U.S. large-cap stocks, so consider adding them if appropriate. Although the chart shows emerging-market stocks also have lower valuations, we think they are balanced by higher risks and believe the recent outperformance is not likely to continue. We still recommend only a small allocation to commodities, which have been the worst-performing asset class for several years. The value of the dollar dropped 5.5% in the first half of 2017, which increased the returns on international investments. If the dollar continues to decline, international investment returns could continue to outperform other asset classes. In contrast, a sharp rise in the dollar would likely weigh on international returns, which in our view is unlikely unless U.S. conditions change suddenly or global growth falters. But since the dollar can rise or fall in response to relative changes in economic growth, interest rates and inflation, as well as other events, its short-term moves are difficult to predict.

All these information give start for investors action. The synchronized rebound in global growth should continue to provide support for rising international stocks. We recommend adding broad-based developed-market international equity investments to help improve the diversification of your portfolio as appropriate. Important Information: investing in equities involves risks. The value of shares will fluctuate, and you may lose principal. Special risks are inherent to international investing, including those related to currency fluctuations and foreign political and economic events.

We are witnessing a major shift in economic power as the major emerging countries account for an increasingly higher share of global funds. For the West the opportunity lies mainly in gaining advantages through leading technologies and high quality of products and services at affordable prices. Many companies from traditional industrial nations have understood this: they are reinforcing their sales and service networks in emerging markets, shifting production as well as research and development to be closer to the customer and enhancing their product portfolios for new target markets.

In the process, foreign operations have reached a new level of development: second-tier emerging markets, like the African continent, are also rapidly becoming a driving force as they mimic the larger economies in many respects. Sustainable success in these markets requires a roll out of products and services which appeal to the mass of consumers with small wallets.

While many western companies are still trying to redefine their market strategies, the great wheel of globalisation continues to turn: up-and-coming emerging markets contest the role of big players like China as cost and price leaders. Cheap producers increasingly shift to neighbouring countries. Higher salaries and increasing inflation in China is endangering the cost leadership it currently enjoys. Simultaneously, it is a constant battle to increase domestic consumption through a reduction in the traditionally high savings rate.

China's infrastructure and growth has benefitted considerably from the high level of state investment over many years but can this continue indefinitely without adverse economic effects? India too has challenges arising from poor logistics and inadequate infrastructure. Will these act as a brake on growth and per capita income and consumption?

Whilst the West continues to have the edge, advances in innovation and technology are now also being incubated in major emerging economies. Emerging markets multinationals are making headway in new markets. At the same time, Western companies are in the process of learning from emerging market companies and integrating their cost and sales structures into their supply chains. These developments will ensure the survival of market dynamism and competition.

INTERNET SOURCES

1. <https://www.export.gov/article?id=Sources-of-Market-Research>
2. U.S. Commercial Service (<http://www.export.gov>)
3. <https://books.google.com.ua/books?id=CLI0370SjjAC&pg=PA88&lpg=PA88&dq>

UDC 336.3

Novytskyi Vitalii Andriiovych
PhD, Associate Professor,
Financial Markets Department,
University of State Fiscal Service of Ukraine,
Irpin, Ukraine

FUNDING OF INNOVATIVE PROJECTS BY INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS IN UKRAINE

One of the key elements of economic development is the availability of sufficient financial resources, which are transformed into investment or credit capital in those areas of economic activity that require financial investments. One of the sources of obtaining financial resources is the credit programs of international financial organizations.

On the beginning of 2017 Ukraine has been cooperating with five international financial organizations: IBRD, EBRD, EIB, KfW and Euratom. In total, these

organizations in 2016 opened credit lines to finance 35 projects aimed at modernizing the Ukrainian economy. The total amount of credit funds that can be used in credit programs is over \$ 8 billion. At the same time, in 2017, 6 more projects (IBRD-2, EBRD-1, EIB - 3) with a total volume of credit lines of over 1.2 billion US dollars are planned to be opened. Till now funds are already available in 3 projects, however, the project documentation has not yet been fully approved and funds of investment projects are not used.

Worldwide practice shows that the use of such credit lines speeds up the modernization of certain sectors of the economy and creates a significant incentive for the further development of these industries. However, as practice in Ukraine shows, the financial resources available under the credit lines of international financial institutions are used in a passive mode, which leads to the fact that these financial resources are unused to a significant extent.

Thus, according to the analysis of reports of stated international financial organizations and the Government of Ukraine, the average usage level of financial resources that available under the credit programs of international financial organizations does not exceed 44%. Under cooperation with IBRD Ukraine used up to 25% of all credit resources available, from EBRD – 44%, from EIB – 12%, from KfW and Euratom – no credit resources used. On the projects, only 7% of IBRD projects were fully funded by all parties (IBRD and Ukraine), IBRD – 37% of projects, EIB – 3% of projects. Other projects of all these organizations were financed partially and the effectiveness of realization of these innovative projects is unknown (Government had not made the calculation of effectiveness).

In general EBRD credit programs are most fully used due to the peculiarities of lending by this international financial institution among which no strictly established volumes of mandatory part of State financing, less documents needed to get the credit from EBRD and the control over the funds is partially delegated to the State.

At the same time, the lack of use of credit resources for KfW and Euratom loans is due to specific work in the field of nuclear energy and the need for long-term monitoring and expert planning to ensure an adequate level of protection and support for the uninterrupted operation of nuclear power facilities in Ukraine. Another reason is the lack of funding by the Government of Ukraine for preparation work to develop a complete set of documentation necessary to formulate a clear plan for the use of credit resources provided by international financial organizations. At the same time, in order to attract investment resources of these organizations, it is necessary to carry out legislative reforms and make significant changes to the programs for restoring the resource of nuclear power units that requires significant financial investments from the Ukrainian government before credit resources can be used.

A slightly different situation with the use of credit resources provided by international financial institutions was observed in 2016. During 2016 Ukrainian government improved legislation in many spheres and adopted lots of new development plans based on the Association Agreement between Ukraine and EU, so the level of IBRD and EBRD credit resources used had raised up to the 75% of available amount.

On the other hand credit resources of other international financial organizations were practically not used within the framework of the provided credit lines. A particular problem that arised in 2016 is the problem of identifying the source of VAT financing within projects funded under the EIB lending lines. According to the Ukrainian legislation, the VAT must be paid by the customer on goods or services, however, according to the requirements of the EIB for the provision of credit resources, the VAT must be paid by the recipient country of credit resources, but not with the received credit resources (State must provide additional credit source for VAT). At the same time, most of the investment project financing programs in Ukraine are transitional and the terms of use of funds within these programs allow the unused part of the planned financial resources to be transferred for subsequent years. So, it still possible to receive additional financial resources to invest into innovations.

Based on the above, for the effective use of credit resources of international financial organizations, Ukraine needs to take a number of steps, including the following:

- To empower the coordinators of projects during their preparation, implementation and at the completion stage;
- to develop a system of monthly monitoring of the implementation of joint projects with international financial organizations and to introduce an analysis of the effectiveness of each stage of the project;
- solve the problem of determining the funding source of VAT in the framework of joint projects with the EIB;
- implement currency regulation to optimize and simplify settlements with non-resident contractors in the currency of the contract;
- harmonize the current legislation with the requirements of the international financial organizations to increase access to available and additional credit resources and shorten the timing of joint projects.

REFERENCES

1. Report on the use of international financial organizations credits on December 31, 2016 // Ministry of Finance of Ukraine, 2017.
2. Report on the use of international financial organizations credits on June 1, 2016 // Ministry of Finance of Ukraine, 2016.

UDC336.76(045)

Ostapenko Viktoria Mykolaivna

*PhD, lecturer of the department of financial services management,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,
Kharkiv, Ukraine*

EUROPEAN INTEGRATION ASPECTS AND PERSPECTIVES FOR DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET IN UKRAINE

In order to increasing the global competitiveness of the domestic financial market, it should be ensured its qualitative and quantitative development. There is a

necessity to improvement all indicators that characterize the financial market: the reliability of the banking system, the quality of regulation of the capital market, the level of availability of enterprises to financial resources.

Currently, there are prerequisites for a stable development of the Ukrainian economy, the transformation of the financial sector of Ukraine into a competitive environment with an investment climate. However, measures are required to ensure the sustainability and reliability of the financial sector in the long run, to bring the solvency and liquidity standards closer to the recommendations of the Basel Committee, the introduction of accumulative retirement benefits, the promotion of the insurance and other financial services market and the development of infrastructure and financial sector instruments, the creation of additional safeguards financial reliability in case of economic recession, increase of reliability systemically important improving the institutional capacity of regulators, which is embodied in the implementation of European legislation to the realities of the Ukrainian economy (Table 1).

Table 1

EU legislation on financial services regulation in comparison with Ukrainian legislation

Sphere	Legislation	
	EU	Ukraine
	Directive 2002/87/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 on the supplementary supervision of credit institutions, insurance undertakings and investment firms in a financial conglomerate	On Financial Services and Government Regulation financial services markets [10]
	Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on markets in financial instruments	
	Regulation (EU) No 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments	
	Council Directive 86/635 / EEC of 8 December 1986 Annual accounts of banks and other financial institutions	
	Directive 2001/65/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 and 86/635/EEC as regards the valuation rules for the annual and consolidated accounts of certain types of companies as well as of banks and other financial institutions	
Credit	Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms	On banks and banking activity [2]
	Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms	
Depository	Directive 94/19/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on deposit-guarantee schemes	
	Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes Text with EEA relevance	
Investment	Regulation (EU) No 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments	On State Regulation of the Securities Market in Ukraine [3]

Insurance	Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II)	On insurance[9]
	Commission Directive 2006/73/EC of 10 August 2006 implementing Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council as regards organizational requirements and operating conditions for investment firms and defined terms for the purposes of that Directive	On financial and credit mechanisms and property management for housing and real estate transactions [11]
	Directive 2009/65/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS)	On Collective Investment Institutions [5] On Securities and the Stock Market [12]
	Directive 2011/61/EU of the European Parliament and of the Council of 8 June 2011 on Alternative Investment Fund Managers	On Financial Services and Government Regulation financial services markets [10]
	Directive 97/9/EC of the European Parliament and of the Council of 3 March 1997 on investor-compensation schemes	
Pension	Directive 2003/41/EC of the European Parliament and of the Council of 3 June 2003 on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision	On pensions [6]
Non-cash payments and payment systems	Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions	On Payment Systems and Money Transfers in Ukraine [7]
	Directive 98/26/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on settlement finality in payment and securities settlement systems	
	Directive 2007/64/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on payment services in the internal market	
	Regulation (EC) No 1781/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006 on information on the payer accompanying transfers of funds	
Supervision and control	Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing	On prevention and Counteraction to Legalization of the Proceeds ... [4]

According to the EU standards and the Association Agreement between Ukraine and the European Union, the priority directions of the Ukraine's financial

sector reform are the following priority areas of the Ukraine 2020 Strategy [8] and the Program of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine [7]:

- reduction of the number of regulatory and supervisory bodies in the non-bank financial services markets by dividing the functions of the National Commission that carries out state regulation in the field of financial services markets among other bodies that carry out the state regulation of financial services markets by passing the powers of the National Commission that carries out state regulation in the field of financial services markets, in terms of regulation and supervision in the system of accumulative retirement provision, regulation and supervision of the functioning of financial and credit mechanisms and property management in housing construction and real estate to the National Commission on Securities and Stock Market;

- amendments to the consolidation of the functions of state regulation of financial services markets to the Law on Licensing of Business Activities and the Law of Ukraine "On the Basis of the State Regulatory Policy in the Field of Economic Activity" in order to unify the principles and procedure for implementation by the National Bank of Ukraine and the National Commission for Securities and Stock Market Licensing and Regulatory Activity respectively;

- in order to eliminate excessive regulation, it is necessary to repeal the Law of Ukraine "On Mortgage Lending, Operations with Consolidated Mortgage Debt and Mortgage Certificates" and the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Trusted Societies";

- amendments to the Law on the National Bank of Ukraine regarding the provision and disclosure by the National Bank of information on the activities of financial institutions whose state regulation is carried out in the markets of non-banking financial services within the limits specified by the Law on Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets;

- exemption from the Tax Code of Ukraine provisions on taxation of transactions with mortgage certificates with fixed income in connection with the elimination of the mechanism by which such certificates were introduced;

- settlement of the issue of taxation of insurers, insurance payments to individuals in connection with the change of the regulator of financial services and, accordingly, the implementation of insurance activities, taking into account the guidance material of the National Bank of Ukraine.

Within the framework of the implementation of the "Comprehensive Program for the Development of the Financial Sector of Ukraine until 2020" developed by the representatives of the regulators of the financial and banking markets [1], two draft laws urgent for consideration and adoption by the Parliament are:

Draft Law No. 2413 "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Consolidation of Functions of State Regulation of Financial Services Markets" [8];

Draft Law No. 2414 "On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the consolidation of the functions of state regulation of financial services markets regarding the consolidation of the functions of regulating and supervising financial services markets".

REFERENCES

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 18.06. 2015 року № 391. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
2. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр>
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс]: Закон України 14.10.2014 № 1702-VII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
5. Про інститути спільного інвестування [Електронний ресурс]: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>
6. Про пенсійне забезпечення [Електронний ресурс]: Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>
7. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
8. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016 № 1099-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>
9. Про страхування [Електронний ресурс]: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
10. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
11. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю [Електронний ресурс]: Закон України від 19.06.2003 № 978-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/978-15>
12. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс]: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

Porokhniuk Ivanna

*student group FMFA-17-1,
University of State Fiscal Service of Ukraine,
Irpin, Ukraine*

Scientific adviser:

*Kliuchka O. V.,
PhD, Associate Professor,
Financial Markets Department,
University of State Fiscal Service of Ukraine,
Irpin, Ukraine*

IMPACT OF GLOBALISATION ON THE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

In today's rapid-paced, fast-growing, and highly interconnected world, globalization is an inevitable fact in almost all areas of life. That is why economics cannot be thought separately from the daily lives and as one of the key parts of the life, the economics is sure to have been affected by it too. Surely, this effect has led to certain transformations in various areas of economics. These areas include how the international financial markets operate, the banking system, the funds markets, the investment markets, insurance markets, the production of information sources and security problems and so on. However, this paper will focus on the information and communicative technologies in economics and administration of these technologies.

Before going onward with the topic, information and communicative technologies (ICT) must be defined. To simply put ICT is a term that gives the utmost importance to the unified communications and the integration of telecommunications (in other words, the telephone lines, the internet wireless signals, so on and so forth), computers, all other software, storage units (technology-wise, just as cloud sharing of today), and audio and visual systems that allows the users to access the information, store, share among each other, and change if necessary (Murray, 2011). However, it must be known that the ICT has no unified and agreed upon definition that this paper could use, thus the existing definition must be extended here. Since the technology constantly develops and evolves, almost all definitions that are including specific technologies become outdated almost immediately. That is why, in the broadest sense Zuppo has provided the literature an ICT hierarchy where all levels have a degree of commonality in themselves where technologies that facilitate the transfer of information and various types of electronically mediated communications. According to this hierarchy, there are four basic categories in the classification of ICT; Economic Development, Economic Sector, Education, and Business / IT. (Zuppo, 2012).

Alongside the definition, it is important to note how fast the sector is growing. ICT is surely affected by this rapid growth and its value all over the globe is rising significantly. The whole expenditure on IT and ICT has recently been estimated at a jaw-dropping level of \$3.5 trillion and it has been growing 5% annually while doubling every 15 years (Luxembourg, 2013), which can be expected to develop and

increase at a more rapid pace as the technology usage in the world and technology development becomes faster as more and more of the world's nations focus on IT and ICT.

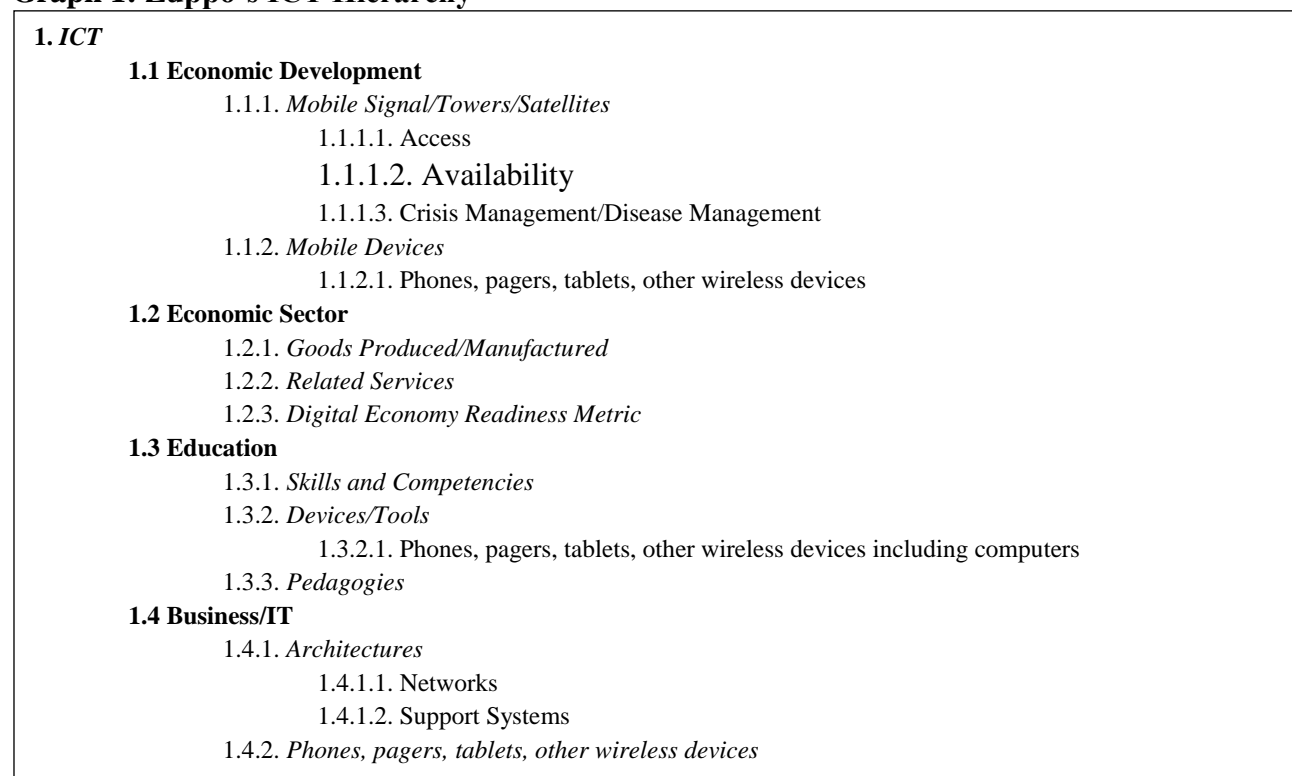
According to the ICT related expenditures, it has been found that the breakdown of the expenditures are as the following:

- 31% personnel costs
- 29% software costs
- 26% hardware costs
- 14% costs of external service providers

When all things considered, it must not be overlooked that the ICT is a key part of today and it still is a growing sector with almost no limits on how big it may become, thus the impacts of various phenomenon on ICT must be examined carefully. Hence, the impacts of the globalisation on the topic becomes even more important to research.

Globalisation can be explained as the increasing interaction of people via the development of the international flow of money, ideas, and culture which is primarily an economic process which integrates the necessary elements (in an economic aspect) from various sources which also has impacts on social and cultural issues, which indirectly affects the shaping of the new technologies. To simply put, the elements of the globalisation process, goods and services, the economic capital and resources, technology, and data might be given. (Albrow, 1990; Stever, 1972). Hence, if the definition must be clarified, it can be said that the globalisation is a process of integrating resources from alternative markets from all over the world to make the best outcome possible.

Graph 1: Zuppo's ICT Hierarchy

(Zuppo, 2012)

Before going onward with the impacts of globalisation on ICT, the two-way causal relationship between them must be explained. There were two key elements that gave way for the globalisation to rise in the modern times. These were the developments in the transportation of resources and the developments in the telecommunications infrastructure. In this paper, the telecommunications infrastructure will be the key part of this two-way causal relationship. Before the technological advancements were made, the transfer of the news from one source to the receiver took too long, which made it, already the “old news from yesterday” by the time actually the receiver had the message. However, with the rise of telegraph era, then with the internet, and the mobile phones (even the earlier models), had made such an impact that the news transfer became almost immediate for the world.

As it was mentioned before the globalisation process had various effects on multiple levels, including economic (primarily), social, political, and cultural. In an economic aspect while considering the ICT, the other way of this two-way causal relationship becomes clearer. Today, with the rise of globalisation, the ICT expenditures and benefits gained from ICT becomes even bigger. To simply put, while ICT was a catalyst in the development and rise of globalisation, it also benefited from this rise as well. This paper will examine the impacts of globalisation on the ICT. Hence, it is important to state the categories that this paper will analyse, which will be under the categories of positive and negative impacts.

2. E-Commerce Boost: Another positive impact of globalisation on the economy via ICT is the e-commerce which has been increasing substantially over the last decade. With the advancement of ICT, the goods and services bought and sold online are increasing all around the globe. Today, even a small firm may sell its products on the internet to a customer anywhere on the world which brings value added to the economy, eliminating most of its costs, and make the business more profitable (Lituchy, & Rail, 2000). The growth of the ICT has been immense over the last decade and it is no surprise that the growth of e-commerce was as big as ICT. Just in 6 years (2012-2018), global B2C e-commerce sales are expected to double which is highly understandable.

Table 1

B2C e-commerce sales worldwide from 2012 to 2018 (in billion U.S. dollars)

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1,058	1,233	1,471	1,700	1,922	2,143	2,356

(Statista.com, 2017).

3. Employment Creation: In the classical understanding of “work” one would assume a place where people gather to either manufacture a product or an office space where they contact people to sell these products that were manufactured or a place of similar qualities. However, with the advancement of ICT, the need for a work space is slowly diminishing as well as the personnel of the company have access to the rest of the world via an internet connection. Thus, this is creating more and more labour all over the world. Just as ICT gave way for globalisation to rise, nowadays, the globalisation impacts ICT in such a way that anyone may work for any company at all times possible. Recently, in the EU the advancement of ICT has

become an important point to focus on the EU policy-makers have been trying to increase the competitiveness of companies originating from EU with the rest of the world. This aim includes increasing the supply of “e-skilled” labour and to foster the entrepreneurship in the ICT sectors.

Negative Impacts:

1. High Interdependence and Risk of Widening the Gap between Richer and Poorer Nations: The globalisation gives tremendous opportunities to countries that wish to develop quickly with the usage of ICT, however, it also creates a high interdependence for both the rich and the poorer countries. The richer countries start to depend on poorer countries for cheaper labour, as they depend on richer countries for more and more created jobs in the country if the entrepreneurship is not enough to sustain the needs of the country. One of the overlooked negative impacts of the globalisation is due to the assumption of “Globalisation is good for all,” which is not actually very accurate. In practice, globalisation benefits the richer countries with much higher technology, more resources, more contacts, more information, and better access to the world markets. Because globalisation simply means a world which is easier to transfer capital, where fluidity is very high via foreign direct investments. Even if they create jobs of value added in poorer nations, they also become more and more dependent on these richer countries, thus they are also losing their political sovereignty (Ogunsola, 2005). This situation is called as the “digital slavery” by some of the researchers that underline the imperfections of globalisation.

2. High Risk of Misuse, Abuse, and Threat of Digital Terrorism: As our lives become more and more dependent on technology, our economies shape themselves in a similar fashion. It must be admitted that not all of us are educated for the “digital side” of our world, thus there are a lot of things that would be highly complicated and impossible to understand for the “Average Joe”s of our world. Which would mean that while we develop the ICT, we also open new ways to hurt and terrorize ourselves. One may think of this as a very risk worth taking since it has a very slim chance of happening yet if it would occur, the world economies would shrink immensely and this would hurt everyone on the globe. This also means that it is harder for the administrators as well, thus today’s ICT is not suitable for older laws. In order to be secure nations have started to create new laws that would protect its citizens from harm.

Conclusion: As it was stated earlier globalisation and the information and communication technologies have a two-way causal relationship. At first, with the development of ICT, globalisation found a very suitable area of development to rise and become such a huge factor to affect the modern economy of the world. As globalisation became bigger, ICT became bigger as well. Surely, they have been impacting each other since the beginning and today with the high importance of ICT, the globalisation has been showing its effects on ICT as well. As all other, globalisation has both positive and negative effects and it has been transforming ICT into the state it is right now. In this paper these effects are examined and commented on. However, while concluding this paper, it must be said that ICT will continue to become more and more impactful and it should not be overlooked while making

policies. Hence, it also requires more examination and a more careful approach in order to be secure while developing the countries via ICT.

REFERENCES

1. Albrow, M. Elizabeth King, eds. 1990. Globalization, Knowledge, and Society.
2. Faye, M. (2000, March). Developing national information and communication infrastructure (NICI): policies and plans in Africa. In Nigeria NICI Workshop, Abuja, Nigeria (pp. 28-30).
3. Lituchy, T. R., & Rail, A. (2000). Bed and breakfasts, small inns, and the Internet: The impact of technology on the globalization of small businesses. *Journal of International Marketing*, 8(2), 86-97.
4. Luxembourg, Y. P. (2013). IT Costs – The Costs, Growth And Financial Risk Of Software Assets (Rep.). OMTCO. Retrieved October 24, 2017, from <http://omtco.eu/references/sam/it-costs-the-costs-growth-and-financial-risk-of-software-assets/>
5. Murray, J. (2011). Cloud network architecture and ICT. online], December.
6. Ogunsola, L. A. (2005). Information and communication technologies and the effects of globalization: twenty-first century "digital slavery" for developing countries--myth or reality. *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*, 6(1-2), 1-10.
7. Statista.com. (2017). B2C e-commerce sales worldwide from 2012 to 2018 (in billion U.S. dollars). Retrieved October 24, 2017, from <https://www.statista.com/statistics/261245/b2c-e-commerce-sales-worldwide/>
8. Stever, H. Guyford.(1972). Science, Systems, and Society. *Journal of Cybernetics*, 2(3), 1-3.
9. Zuppo, C. M. (2012). Defining ICT in a boundaryless world: The development of a working hierarchy. *International journal of managing information technology*, 4(3), 13.

УДК 336:334:005

Корват Елена Валерьевна

*к.э.н., доцент кафедры управления финансовыми услугами,
Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця,
г. Харьков, Украина*

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ РЕГУЛЯТОРНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ ПРОТИВОСТОЯНИЯ КРИЗИСАМ НА ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ

Финансовый рынок, выполняя функцию трансформации финансовых ресурсов, является одним из фундаментов государства. Через него осуществляется «финансирование разных отраслей экономики, обеспечение потребностей населения и Государственного бюджета» [1, с. 12]. В условиях

глобальной нестабильности устойчивость финансового рынка оказывает существенное влияние на финансовую безопасность страны, возможности обеспечения ее суверенитета, а также реализацию национальных интересов.

Финансовый рынок в зависимости от его состояния может выполнять роль катализатора как экономического подъема, так и спада. Не случайно в рамках Комплексной программы развития финансового сектора Украины до 2020 года государством определена важная задача – «создание финансовой системы, способной обеспечивать устойчивое экономическое развитие за счет эффективного перераспределения финансовых ресурсов в экономике» [2, с. 3].

Для решения проблем в финансовом секторе Украины Комплексной программой развития финансового сектора Украины до 2020 года предусмотрено очищение и перезагрузка финансового рынка, создание равных условий для конкуренции и условий для свободного движения капитала, усиление контроля и ответственности за операции со связанными лицами, а также ужесточение требований по платежеспособности и ликвидности финансовых учреждений [2, с. 8]. Учитывая высокий уровень угроз функционированию финансового рынка следует рассмотреть особенности применения регуляторных инструментов при противостоянии кризисным явлениям и процессам.

Проблемы финансовых кризисов и пути их решения широко обсуждаются в науке. Теоретические и практические аспекты этих вопросов рассматривались, в частности, А. Барановским [3], Я. Белинской [4], М. Власенко [5], И. Ключниковым [6], М. Ковалевым [7], В. Мищенко [8]. Задачи по обеспечению финансовой стабильности решаются на уровне государств и международного сообщества.

Следует отметить, что большинство научных и прикладных исследований для поиска путей решения проблем базируются на детерминистическом подходе, то есть выявлении в функционировании рынка закономерностей и причинно-следственных связей. Однако такой подход не всегда полноценно учитывает всех переплетений внутри сложной системы и между системой и внешней средой. Нередко он упрощает действительность и не дает возможности спрогнозировать будущее поведение системы. Это объясняет причину, почему традиционная наука и практика, которая на ней базируется, зачастую не способны найти оптимальные решения, особенно в периоды кризисов.

Например, в Докладе по вопросам глобальной финансовой стабильности МВФ 2017 года отмечаются такие факты, как возможность дальнейших финансовых эксцессов из-за продолжительной денежно-кредитной поддержки в крупнейших странах, завышение стоимости активов на некоторых рынках, напряжение потенциала обслуживания долга среди более слабых заемщиков, «значительно меньшая предсказуемость в корректировке финансовых рынков, чем в предыдущих циклах» [9].

В своем Докладе МВФ рекомендует центральным банкам «обеспечить плавную нормализацию денежно-кредитной политики с помощью надлежащим образом освещаемых планов сокращения ими своих запасов ценных бумаг и

ориентиров в отношении будущих изменений в основах политики». Органам финансового регулирования рекомендуется применять «макропруденциальные меры ... в целях сдерживания повышающегося леввериджа и ограничения растущих рисков для стабильности», «укрепить регулирование небанковского финансового сектора, чтобы ограничить перемещение рисков и чрезмерное финансирование за счет рынка капитала», «ускорить переход к надзору, основанному на риске» [9].

МВФ не исключает вероятность еще одного разрушительного кризиса и выражает обеспокоенность нерешенностью некоторых вопросов структуры ответных мер политики. В Докладе акцентируется внимание на необходимости комплексной оценки финансовых реформ и «тонкой» настройки согласованных мер. Именно «тонкая» настройка регуляторных воздействий и постоянный контроль их результатов являются, по мнению МВФ, критически важными [9].

Это существенное замечание Доклада [9] согласуется с положениями новейшего научного направления – синергетики, науки о самоорганизации сложных систем, в которой уже доказано, что в условиях кризиса жесткие «механистические» воздействия на систему могут привести к катастрофическим последствиям.

С точки зрения синергетики, развитие сложной нелинейной системы, которой также является и финансовый рынок, описывается через эволюционную и бифуркационную модели. На эволюционном этапе развития адаптационные процессы в системе происходят путем параметрической подстройки. Система сохраняет свою структуру, но в ней накапливаются дисбалансы. Когда система приближается к точке бифуркации (ветвления) выбор пути ее развития зависит от фактора случайности. Адаптация системы на бифуркационном этапе сопровождается перестройкой ее структуры либо разрушением. Именно поэтому во время хаоса и неопределенности внешние воздействия на систему не должны быть сильными, «управление должно быть чрезвычайно чувствительным к состоянию системы» [10]. Особенно актуальны «мягкие» резонансные регулирующие влияния на процессы восстановления рыночной самоорганизации. Они должны быть нацелены на стимулирование активности новых социальных сил, на перспективные нормы и принципы взаимодействия между субъектами, на ценности, которые могут обеспечить обществу развитие в мире будущего [11, с. 125].

Для Украины как страны со слабой и малоэффективной экономикой при использовании инструментов противостояния кризисам особое внимание нужно уделять задачам сохранения целостности финансовой системы, применения временных протекционистских мер в финансовой сфере, ее защиты от рисков «перекачки» национального богатства через неэквивалентные внешнеэкономические финансовые операции. Одновременно с этим государству необходимо взвешенно подходить к разработке любых регуляторных воздействий и согласовывать их с участниками финансового рынка. Необходимо учесть выводы синергетики, что в условиях глубокого кризиса неосторожные действия государственных регуляторов могут вызвать

не только новые импульсы кризисных проблем, но и спровоцировать полное разрушение системы.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія / І. О. Школьник. – Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.

2. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс] : затв. постановою Правління Національного банку України від 18.06.2015 року № 391. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.

3. Барановський О. І. Економіка «мільних бульбашок» / О. І. Барановський // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 4 . – С. 45-68 ; Економіка і прогнозування. - 2009. - № 1. - С. 7-23.

4. Щодо формування макропруденційного підходу до управління фінансовою системою [Електронний ресурс] : аналітична записка відділу економічної стратегії, листопад 2012 / Я. В. Белінська, Є. О. Медведкіна // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/996/>.

5. Власенко М. Макропруденціальна політика як средство сглаживания проявлений системного финансового риска / М. Власенко // Банкаўскі веснік. – 2013. – № 7. – С. 24-32.

6. Ключников И. К. Финансовые кризисы: теория, история и современность / И. К. Ключников, А. О. Молчанова. – СПб. : СПбГУЭФ, 2011. – 258 с.

7. Ковалев М. Макропруденциальные механизмы обеспечения финансовой стабильности / М. Ковалев, С. Пасеко // Банкаўскі веснік. – 2013. – № 13. - С. 3-13.

8. Міщенко В. І. Методичні засади запровадження макропруденційного регулювання та нагляду / В.І. Міщенко, А.О. Крилова // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 3. – С. 12-15.

9. Доклад по вопросам глобальной финансовой стабильности [Электронный ресурс] : аналит. резюме, октябрь 2017 г. // Международный Валютный Фонд. – Режим доступа : <https://www.imf.org/ru/Publications/GFSR/Issues/2017/09/27/global-financial-stability-report-october-2017>.

10. Пугачева Е. Г. Теория катастроф и бифуркаций [Электронный ресурс] / Е. Г. Пугачева // Публикации Института эволюционной экономики. – 2006. – 13 дек. – Режим доступа : <http://iee.org.ua/ru/publication/78/>.

11. Пугачева Е. Г. Самоорганизация социально-экономических систем : учеб. пособ. / Е. Г. Пугачева, К. Н. Соловьевко. – Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2003. – 172 с.

Аванесова Ніна Едуардіана

*к.е.н, професор кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

Булавінова Тетяна Едуардіана

*студентка кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

НЕМИНУЧИТЬ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сутність, структура та неминучість здійснення антикризових заходів фінансового управління полягає в розробці комплексу заходів щодо профілактики фінансової кризи та її подолання.

Фінансова криза – це фаза розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини. Можливе настання банкрутства є такою стадією фінансової кризи, на якій підприємство вже нездатне здійснювати фінансове забезпечення своєї господарської діяльності [1]. Фінансову кризу на підприємстві характеризують трьома параметрами: джерелами, факторами виникнення, видом кризи та стадією її розвитку. Ідентифікація цих ознак дає змогу правильно діагностувати фінансову неспроможність підприємства та підібрати найбільш ефективний каталог антикризових заходів. Фактори, які можуть зумовити фінансову кризу на підприємстві, поділяють на зовнішні (не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (що залежать від підприємства).

Таблиця 1

Фактори фінансової кризи на підприємстві [2; 4]

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
- спад кон'юнктури в економіці в цілому	- низька якість менеджменту
- зменшення купівельної спроможності населення	- дефіцити в організаційній структурі
- значний рівень інфляції	- низький рівень кваліфікації персоналу
- нестабільність господарського та податкового законодавства	- недоліки у виробничій сфері
- нестабільність фінансових ринків	- прорахунки у галузі постачання
- посилення конкуренції в галузі	- низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції
- криза окремої галузі	- прорахунки в інвестиційній сфері
- сезонні коливання	- брак інновацій та раціоналізаторства
- посилення монополізму на ринку	- дефіцити у фінансуванні
- політична нестабільність у країні	- відсутність або незадовільна робота служб контролінгу (планування, аналіз, інформаційне забезпечення, контроль
місцезнаходження підприємства або в країнах – постачальників сировини (споживачів продукції)	
- конфлікти між засновниками (власниками)	

Розрізняють три види фінансової кризи [3]:

- стратегічна криза – коли на підприємстві зруйновано виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху;
- криза прибутковості – перманентні (постійні) збитки вихолощують власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу;
- криза ліквідності – підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності [2].

Між розглянутими видами фінансової кризи існують причинно-наслідкові зв'язки: стратегічна криза спричинює кризу прибутковості, яка, в свою чергу, призводить до втрати підприємством ліквідності.

Виділяють три фази (стадії) кризи:

- фаза кризи, яка безпосередньо не загрожує функціонуванню підприємства (за умови переведення його на режим антикризового управління);
- фаза, яка загрожує подальшому існуванню підприємства і потребує негайного проведення фінансової санації;
- кризовий стан, який не сумісний з подальшим існуванням підприємства і призводить до його ліквідації.

Таблиця 2

Фактори, що зумовлюють різні види кризи

Стратегічна криза	Криза прибутковості	Криза ліквідності
- неправильний вибір місця розташування підприємства	- несприятливе співвідношення цін та собівартості	- невраховані вимоги золотого правила фінансування
- неефективна політика збуту та асортиментна політика	- не виправдане завищення цін	- незадовільна структура капіталу
- недосконале планування та прогнозування	- ризиковані великі проекти	- відсутність або незначний рівень страхових (резервних) фондів
- помилкова політика диверсифікації	- зростання собівартості за стабільних цін	- незадовільна робота з дебіторами
- неефективний апарат управління	- зменшення обороту від реалізації продукції	- надання незабезпечених товарних кредитів
- відсутність виробничої програми	- збитковість окремих структурних підрозділів	- великий обсяг капіталовкладень із тривалим строком окупності

Ідентифікація фази фінансової кризи є необхідною передумовою правильної та своєчасної реакції на неї [3]. Кризові явища в діяльності будь-якого підприємства є моментом різкого загострення розбіжностей, які виявляються у процесі взаємодії окремих елементів підприємства як мікроекономічної системи між собою та із зовнішнім оточенням. Рівень кризового явища та відповідно його руйнівні наслідки визначають необхідну систему заходів щодо їх ліквідації та запобігання виникненню в майбутньому. Метою процесу антикризового управління підприємством є забезпечення стабільного розвитку, як у коротко-, так і в довгостроковій перспективах, за

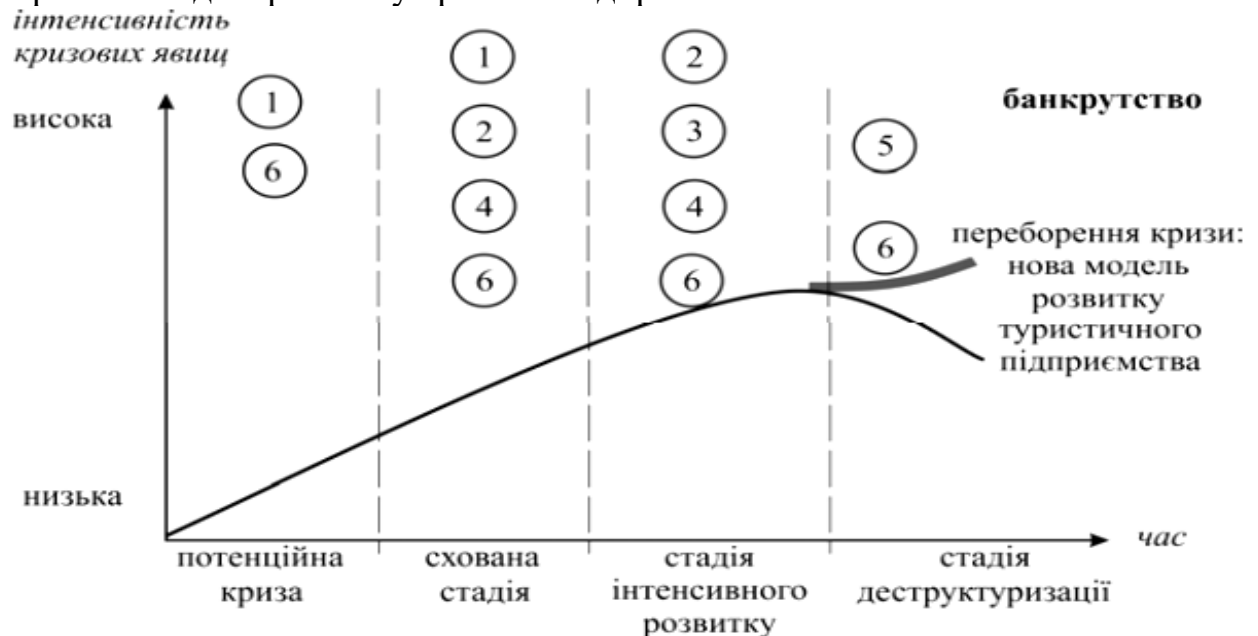
будь-яких негативних умов збоку факторів зовнішнього середовища. Тобто, насамперед вітчизняні підприємства повинні прагнути до встановлення відповідності внутрішнього середовища підприємства з невизначеним зовнішнім середовищем. Відповідно до головної мети антикризового управління підприємством витікають завдання, які спрямовані на [2]:

- передбачення кризи та адекватну підготовку до неї;
- вживання заходів щодо перешкоджання небезпечних чинників кризи;
- управління динамікою розвитку кризи;
- забезпечення життєдіяльності підприємства, установи, організації в умовах кризи;

- зниження негативних наслідків кризи; використання чинників та наслідків кризи для розвитку підприємства [4].

Криза як процес складається з декількох стадій. Умовно можна визначити 4 стадії кризи, яка спостерігається на підприємстві: стадію потенційної кризи, приховану стадію, стадію інтенсивного розвитку кризи та стадію деструктуризації.

На рис. 1. відображено «включення» функцій антикризового управління на різних стадіях розвитку кризи на підприємстві.

Рис. 1. Вплив функцій антикризового управління на кожній із стадій розвитку кризи підприємства [3]

де:

- 1 – функція передкризового управління;
- 2 – управління в умовах кризи;
- 3 – управління процесами виходу із кризи;
- 4 – стабілізація хитких ситуацій (забезпечення керованості);
- 5 – мінімізація втрат і упущених можливостей;
- 6 – своєчасне прийняття рішень.

Управління в кризовій ситуації можна визначити, як процес роботи під тиском обставин таким чином, що дозволить керівникам аналізувати, планувати, організовувати, направляти і контролювати ряд взаємозалежних

операцій при прийнятті швидких і раціональних рішень з невідкладних проблем, що виникли перед підприємством. Антикризове управління – це управління, у якому поставлено певним чином передбачення небезпеки кризи, аналіз його симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання його факторів для наступного розвитку. Криза – це різке порушення існуючої економічної рівноваги внаслідок диспропорцій у процесі відтворення, що різко зростають; це скорочення виробництва, яке триває доти, поки не буде встановлена відносна ринкова рівновага, тобто відповідність попиту і пропозиції. Відбувається зниження попиту на товари і виникнення надлишку їх пропонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук І. В. Застосування ефективних антикризових заходів в управлінні фінансовими ресурсами на підприємствах України / І. В. Кравчук // Вісник Хмельницького національного університету. – № 5 '2009. – Т. 2. – С. 166-169.

2. Кудіна В. Антикризове фінансове управління підприємством / В. Кудіна // Збірник статей науково-практичної конференції Східноукраїнського Університету ім. В. І. Даля. – Секція 5. Економічні науки. – 2010 р. – 48 с.

3. Рясних Є. Г. Основи фінансового менеджменту : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є. Г. Рясних. – К. : Академвидав, 2010. – 336 с.

4. Щербань І. О. Формування механізму антикризового управління посередницьких підприємств / І. О. Щербань // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – Випуск 2(50). Серія «Економіка». – 2010. – С. 236-244.

УДК 33:330

Аванесова Ніна Едуардіана

*к.е.н, професор кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

Глоговська Вікторія Ігорівна

*студентка кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА: ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ

Ефективність економічної діяльності підприємства в сучасних реаліях фундаментальна справа економіки в цілому. Економічна ефективність найбільше загострилась у новітній смузі ринкових трансформацій в Україні, котрий притаманні кризові явища. Однією з провідних мотивів економічних

утруднень слід засвідчити низьку ефективність діяльності багатьох підприємств різних форм власності — провідної ланки національної економіки.

На протязі протяжного часу ефективність діяльності підприємств суттєво не розростається. Для вирішення даної проблеми варто ґрунтовно та всебічно проаналізувати, що маніфестує собою економічна діяльність підприємства як система, які її складові частини, що слід зробити для їхнього чіткого цілеспрямованого функціонування і забезпечення високого кінцевого результату; якою повинна бути сучасна концепція економічної діяльності.

Різним аспектам цієї проблеми присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених[2]: І.Бланка, М.Герасимчука, В.Горфінкеля, В.Грузинова, М.Долішнього, В.Камаєва, А.Лівшиця, І.Лукінова, С.Мочерного, П.Орлова, Ю.Палкіна, Б.Райзберга, С.Брю, К.Макконнелла.

Одним з головних завдань сучасного етапу розвитку економіки України є подолання кризи і забезпечення економічного зростання. Його вирішення неможливо здійснити без підвищення ефективності економічної діяльності підприємств.

Однак зараз відсутні наукові дослідження, в яких комплексно було б розглянуто цю складну проблему. Недостатньо обґрунтовані концептуальні положення економічної діяльності підприємств у ринкових умовах.

Не розроблені науково-практичні рекомендації щодо пов'язання ціни з технічним рівнем і якістю продукції як основи підвищення її конкурентоспроможності. Дальшого поглиблення вимагають дослідження проблем оптимізації основних техніко-економічних показників, погодження планів маркетингу з плануванням економічної діяльності, тобто інтересів виготовлювачів і споживачів продукції.

Економічна діяльність підприємства відзначається складністю господарських зв'язків, що обумовлюється технологією і диверсифікацією виробництва, розвитком кооперації праці та науково-технічним прогресом.

Не спираючись на досконально обґрунтовані й перевірені практикою принципи, неможливо забезпечити ефективність економічної діяльності підприємств[3]. Суттєве значення має вибір основних напрямів підвищення ефективності економічної діяльності підприємства і методів її оцінки. Обґрунтовуючи систему її показників, слід виокремити ключові, що до них належать: прибуток; обсяг випуску продукції; рентабельність виробництва, виробів, реалізованої продукції; продуктивність праці; собівартість; фондомісткість (капіталомісткість); матеріаломісткість. Аналіз й оцінка цих показників є основою для виявлення резервів виробництва і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Економіка України не відповідає класичній схемі економічного циклу. Для неї властива глибока затяжна криза, яка супроводжується падінням реального валового внутрішнього продукту (ВВП), інфляцією, зниженням випуску промислової продукції, платіжною кризою, зростанням тіньової економіки, що негативно впливає на діяльність підприємств. У свою чергу, їхня незадовільна робота поглиблює економічну кризу.

У концепції обрані й обґрунтовані принципи, визначені функції та головні напрями вдосконалення економічної діяльності підприємства, вимоги до методів її здійснення і стратегії розвитку, а також визначені рівні управління.

Економічна діяльність підприємства відзначається складністю господарських зв'язків, що обумовлюється технологією і диверсифікацією виробництва, розвитком кооперації праці та науково-технічним прогресом.

Не спираючись на досконально обґрунтовані й перевірені практикою принципи, неможливо забезпечити ефективність економічної діяльності підприємств.

Аналіз наукових джерел і виробничої практики дозволив запропонувати такі принципи економічної діяльності підприємства: системний, ситуаційний і маркетинговий підходи, ефективність, науковість, обґрунтованість, комплексність, плановість, оптимальність, досяжність поставлених цілей, альтернативність, створення іміджу.

Економічна діяльність підприємства, яка інтегрує результати різних сторін його роботи, повинна мати адекватний механізм управління. Для того, щоб ефективно управляти нею, потрібно чітко виділити рівні управління, розмежувати їхні функції і забезпечити ефективну координацію дій керівників різних рівнів, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Підвищення ефективності промислового виробництва, широке залучення трудових колективів до пошуку та використання резервів його подальшого підйому— актуальні завдання сьогодення.

Ефективність[4] – складна категорія економічної науки. Вона пронизує всі сфери практичної діяльності людини, всі стадії суспільного виробництва, є основою для побудови кількісних критеріїв цінності ухвалюваних рішень. Такі найбільш істотні характеристики господарської діяльності, як цілісність, багатовимірність, динамічність і взаємопов'язаність її різних сторін, знаходять віддзеркалення через категорію “ефективність”.

Ще з давніх часів проблема ефективності цікавила фахівців з економіки, управління, філософії.

Безумовно, ефективність є загальнонауковою проблемою, але базується вона саме на досягненнях економічної науки, які є слідством не лише трьохсотрічних досліджень, але і “наповнені” кількісними характеристиками і апробовані на практиці. У багатьох дослідженнях автори єдині в думці, що “ефективність” – поняття, що виражає “результативність”. Подібне розуміння ефективності, що йде від класичної школи, міцно затвердилося в економічній теорії. “За своєю початковою родовою ознакою ефективність – суть результативність, тобто результат діяльності (ефект), одержаний суспільством або окремою людиною на одиницю використовуваних (або витрачених) ресурсів” [2].

Такої ж точки зору дотримується англійський економіст Пол Хейне, який характеризує ефективність, як гідність, що найбільш послідовно звеличується економістами. Він вважає, що ефективність і економічність відображають результативність використання засобів для досягнення мети і є майже

синонімами. Під цими термінами мається на увазі досягнення максимального ефекту з доступних обмежених ресурсів. Одержати якомога більше з доступних обмежених ресурсів – ось у чому полягає ефективність [1;4].

Подібні формулювання суті категорії ефективність можна зустріти у працях багатьох економістів. Звідси випливає, що “ефективність” і “результативність” є однорідними поняттями. У той же час, очевидно, що поняття “ефективність” є похідним від поняття “ефект”, а “результативність”, відповідно, – від “результат”. Отже, поняття “ефект” і “результат” також повинні мати однорідну основу. У вітчизняній економічній літературі, а також у низці праць зарубіжних авторів наводиться велика кількість визначень понять “результат” і “ефект”. “Велика радянська енциклопедія” визначає, що поняття “ефект” походить від лат. effectus – виконання, дія (від efficio – дію, виконую) і може позначати результат, наслідок будь-яких причин, дій; засіб, прийом, явище [1].

Ефект – досягнутий результат у матеріальному, грошовому, соціальному (соціальний ефект) вираженні. Зокрема, ефект може оцінюватись обсягом додатково виробленої продукції (тобто штуками, метрами, тоннами, тощо), показниками поліпшення здоров'я населення (наприклад, зниженням захворюваності, підвищенням середньої тривалості життя) та ін. У тому випадку, коли вказані результати отримують грошову оцінку, мова йде про економічний ефект. Низка економічних словників визначає суть економічного ефекту як різницю між результатами економічної діяльності та витратами на неї. Ефект – показник результативності господарської діяльності в формі різниці між її результатами та витратами всіх ресурсів. Виходячи з того, що “результат – це те, що отримано по закінченні будь-якої діяльності, роботи, підсумок” [1], у контексті нашого дослідження, ми вважаємо, що результат – сукупний підсумок розвитку окремих елементів або в цілому економічної системи на конкретний момент часу або за певний період. При цьому, результат може характеризувати як позитивні, так і негативні підсумки діяльності підприємства і ефект, і ефективність відображають зростання та розвиток економічного об'єкта, тобто його здібність до прогресивних кількісних змін, відбитих в об'ємних показниках, і до прогресивних якісних змін, що доповнюють кількісні, і пов'язаними, як правило, із структурною динамікою об'єкта. Причому найбільш сильний взаємозв'язок цих категорій з поняттям розвитку з властивими йому якісними змінами, оскільки саме з їх допомогою найчастіше досягається бажаний результат, тоді як економічне зростання може бути викликане збільшенням ресурсів, і, в принципі, не відображає необхідності використання інтенсивних чинників.

Резюмуючи проведене дослідження, слід зазначити, що наведений погляд на оцінку ефективності функціонування підприємства з позиції зацікавлених сторін не суперечить основним аспектам визначення змісту та сутності категорії “ефективність”. Таким чином, ефективність виступає як індикатор розвитку та його найважливіший стимул. Ефективність – якісна категорія, пов'язана з інтенсивністю розвитку підприємства (динамічною якісною

категорією), та відображає глибинні процеси вдосконалення, що відбуваються в усіх елементах системи господарюючого суб'єкта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е. , Гросул В.А. Концепція стейкхолдерів в системі оцінки ефективності функціонування підприємства/ вісник ЖДТУ № 2 (52), 2010 – с.233-236
2. Эйлон С. Система показателей эффективности производства (прикладной анализ) [Текст] / С. Эйлон, Б. Голдун., Ю. Сезанн; [пер. с англ]; под ред. Ю.Я. Ольсевича. – М.: Экономика, 1980. – С. 192
3. Dejneko O. A. Efficiency and quality of management of the machine-building enterprise / O.A. Dejneko. — Moscow: Mechanical engineering, 2006. — 24 p
4. Post J.E. Redefining the Corporation: Stakeholder Management and Organization Wealth [Text] / J.E. Post, L.E. Preston., S. Sachs // Stanford: Stanford University Press. – 2002.

УДК 33: 330.101

Аванесова Ніна Едуардіана

*к.е.н, професор кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

Ляшенко Марина Павлівна

*студентка кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКУ: ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

В новітньому суспільстві кризові загрози в діяльності установи, організації, банку вихиляють сучасні вимоги до структури й організації діяльності та управління системи безпеки. Для того, щоб опиратися сьогоднішнім загрозам і ризикам система безпеки зобов'язана використовувати нові технології, методи та методики відносно ініціативної протидії всім реальним і потенційним небезпекам та ризикам. Банківський сектор України сьгодні функціонує в умовах невизначеності та посиленої ризиковості діяльності. Становище на валютному ринку, військові дії на сході країни, анексія Криму й інші дестабілізаційні фактори негативно вплинули на результати діяльності комерційних банків, спричинили додаткові загрози їхній фінансово-економічній безпеці. Важливою на цьому етапі розвитку економіки країни є оцінка рівня загроз банківській системі, що дасть змогу своєчасно попередити небезпеки, забезпечити стабільність і незалежність комерційних банків.

Фінансово-економічна безпека (далі ФЕБ) – це такий стан системи безпеки установи, який дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, управлінських здібностей менеджерів, а також структурної організації та в співпраці працівників банківської установи з службою захисту. [2, с. 21]

Економічна безпека є універсальною категорією, що відображає захищеність суб'єктів економічних відносин на всіх рівнях: держави, суб'єктів господарювання, громадян. Необхідність забезпечення економічної безпеки банку зумовлена його прагненням до стабільності функціонування та досягнення головних завдань своєї діяльності. Рівень економічної безпеки банку залежить від ефективної діяльності його керівництва, його здатності уникати можливі загрози та ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовищ. Функціонуючи в умовах невизначеності, вітчизняні банки стикаються з різними небезпеками, з яких найбільшу загрозу становить саме фінансова небезпека.

Термін «фінансова безпека» відносно новий, введений у науковий обіг тільки в останні роки. Проблема комплексного підходу до розуміння терміна «фінансово-економічна безпека» є визначальною для побудови ефективної системи управління безпекою банку.

У виданнях з економіки банку [6] зазначено, що серед функціональних складових економічної безпеки саме фінансова є вирішальною, оскільки у ринкових умовах господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи. Т.Р. Данилишин та Ж.В. Галак зазначають, що «фінансова безпека як складова економічної безпеки банку є найважливішою, оскільки від неї залежить вся діяльність банку» [5, С. 13]. Серед підсистем економічної безпеки банку В.Л. Плєскач виділяє: 1) фінансову (основну); 2) внутрішньоекономічну; 3) зовнішньоекономічну (економіка зв'язків банку із зарубіжними партнерами); 4) соціально-економічну» [4, С. 28].

Домінуючою складовою у системі економічної безпеки Л.С. Сорока визнає фінансову [3, С. 53]. У праці П.Я. Кравчука [5] обґрунтовано гіпотезу про доцільність виокремлення фінансово-економічного напрямку в системі загальної безпеки банку. Так, дослідник запропонував у рамках корпоративної безпеки банку виділити фінансово-економічну безпеку з структурними сферами фінансової, економічної та маркетингової. У монографії Т.Г. Васильцева [7] до об'єктів системи фінансово-економічної безпеки віднесено: фінансово-економічні показники, фінансові ресурси, персонал, інформацію, техніку та технологію, нематеріальні та матеріальні активи, ресурси. «Об'єктами захисту системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві, – зазначають О.В. Іваненко та П.М. Четверіков, – є усі ті ресурси, на яких будується господарська діяльність та які підлягають охороні: фінансові, матеріальні, інформаційні, інтелектуальні, кадрові» [3]. Забезпечення фінансової складової економічної безпеки передбачає уникнення таких факторів як: ухилення від сплати податків, несплата податків через втрату ліквідності, невиконання податків через відсутність податкової бази, порушення касової і платіжної дисципліни, незадовільний стан розрахунків з контрагентами тощо. Саме ці фактори можуть

загрожувати фінансовій безпеці банку і саме завдяки бухгалтерській інформації можуть бути визначені ризики виникнення цих загроз. Про нерозривний зв'язок бухгалтерського обліку та економічної безпеки зазначено в багатьох публікаціях. Так, зокрема, А.П. Дикий зазначає: «Для будь-якого банку при побудові системи безпеки облікових даних необхідним є розробка політики економічної безпеки банку...» [6]; Н.В. Наконечна переконана, що «під час застосування автоматизованих облікових систем, підприємство може використовувати їх як інструмент для гарантування економічної безпеки цього банку...» [8, С. 330]. «Побудова ефективної системи економічної безпеки банку. – відмічають Н.М. Головай та Л.І. Пославська, – неможлива без належного обліково-інформаційного забезпечення, що передбачає, насамперед, забезпеченість банку якісною інформацією та захист його інформаційного середовища» [1, С. 302].

Оцінка поточного рівня забезпечення фінансовою складовою економічної безпеки проводиться за даними внутрішньої бухгалтерської та фінансової звітності, показники якої є індикатори, що дозволяють швидко визначити зміни у господарській діяльності банку.

В рамках даного дослідження запропоновано виокремити та наглядно представити ключові елементи системи фінансово-економічної безпеки банку [1; 4; 8]

Рис. 1. Ключові елементи системи фінансово-економічної безпеки банку [1; 4; 8]

Дискусійним питанням є розмежування категорій фінансової і економічної безпеки та їх обліково-інформаційного базису. Очевидно, що для першої основним джерелом інформації є фінансовий облік і складена за його принципами фінансова звітність. Звісно ж, найбільш змістовними є щоквартальні, щомісячні або навіть щоденні внутрішні звіти, за даними яких можуть бути швидко виявлені слабкі та сильні сторони діяльності банку. Проте і фінансова звітність потрібна, принаймні для інформування про: – параметри діяльності банку, передуючі банкрутству або що забезпечують інтенсивний розвиток банку; – наявність реальної можливості відновити (або втратити) свою платоспроможність протягом певного періоду; – причини фінансової нестійкості банку, що призвели до її неплатоспроможності; – стан ліквідності активів банку та їх структури[6]. На основі фінансових звітних даних аналізується структура та динаміка капіталу банку, рівень її автономії та фінансової незалежності від позикових коштів, стан ліквідності оборотних коштів і платоспроможності. Відповідному аналізу підлягає структура та напрями використання основних та оборотних засобів, рівень ліквідності запасів і дебіторської заборгованості, продуктивність праці, використання обладнання, його знос та інші аналогічні показники.

Таким чином, для ефективного впровадження фінансової складової економічної безпеки банку необхідною є розробка системи інформаційно-аналітичного забезпечення банку, важливим елементом якої виступає звітність банку, вимоги до якості якої напряду залежать від потреб управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухонос В. В. Концептуальні організаційно-правові засади функціонування системи економічної безпеки банків / В. В. Сухонос // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1. – С. 64-66.

2. Мельник С.І. Формування системи економічної безпеки банку / С.І. Мельник // Вісник економіки тран- спорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 149-152.

3. Миляев П.В. Экономическая безопасность коммерческого банка в системе национальной безопасности государства / Миляев П.В. Экономическая безопасность коммерческого банка в системе национальной безопасности государства [Электронный ресурс] // Аудит и финансовый анализ. – 2010. – №3. – Режим доступа: http://auditfin.com/fin/2010/2/10_15/10_15%20.pdf.

4. Житний П.В., Карамішева Г.М. Вплив економічного аналізу на систему економічної безпеки банківської діяльності / П.В. Житний, Г.М. Карамішева // Економіка Менеджмент Підприємництво. – 2011. – № 23 (II). – С. 231-235.

5. Губарева І.О., Штаєр О.М. Визначення сукупності показників для оцінювання стану економічної безпеки банку / І.О. Губарева, О.М. Штаєр // Проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 66-75.

6. Зубок М.І. Забезпечення безпеки кредитних операцій банків / М.І. Зубок // Бизнес и безопасность. – 2003. – № 3 (35). – С. 2-7.

7. Мостовенко М.А. Управління безпекою кредитних операцій банку / М.А. Мостовенко // Економічний форум. – 2013. – № 1. – С. 345-350.

8. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П., Гіжевський В.К. Банківське безпекознавство: навчальний посібник. [за ред. М.П. Стрельбицького]. – К.: Кондор, 2007. – 602 с.

9. Левковець Н.П. Принципи забезпечення економічної безпеки банку [Електронний ресурс] / Н.П. Левковець. – Режим доступу до матеріалу :http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/08lnpese.pdf.

10. Штаєр О.М. Напрямки забезпечення та основні складові економічної безпеки банку / О.М. Штаєр // Європейський вектор економічного розвитку. 2011. – № 2 (11). – С. 263-270.

УДК 65.658

Аванесова Ніна Едуардіана

*к.е.н, професор кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

Лубенська Анна Сергіївна

*студентка кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

У наш час більшість розвинених країн світу надає велику увагу людським ресурсам, оскільки персонал є головною ланкою в діяльності будь-якого підприємства.

З метою більш ефективного управління персоналом та використання його трудового потенціалу підприємства доцільно застосовувати зарубіжний досвід: від підбору співробітників до їх мотивації та стимулювання праці на підприємстві. Саме тому вивчення цього питання є необхідним і актуальним на сьогодні.

Метою даної статті є дослідження світового досвіду щодо ефективного управління персоналом підприємства.

У розбіжних державах сформувалися і функціонують власні підходи до управління персоналом, що характеризуються тим чи протилежним поєднанням точних управлінських методів [4, с. 251]. Останнім часом чітко простежується переплітання неоднакових моделей управління персоналом, серед основних є: американська і японська. В рамках даного дослідження простежимо основоположні риси кожної з них більш детально.

В Японії передусім кожній організації притаманна власна корпоративна філософія, що базується на ширості, гармонії, співпраці, внеском в покращення якості життя суспільства. В цій країні підбір кадрів є засадою роботи з персоналом, оскільки корпоративний дух, практично повна відсутність конфліктів, злагодженість роботи, дружність колективу залежать від національного складу організації. Тому багатьох питань японським менеджерам вдається уникнути саме з тієї простої причини, що колектив складається виключно з японців. Японський досвід підказує, що даний підхід до підбору персоналу виправдовує себе абсолютно [4, с. 254].

Фундаментальною властивістю японського управління кадрами є система довічного найму працівників, що неодмінно передбачає навчання, ротацію та перекваліфікацію кадрів. В свою чергу, це сприяє забезпеченню підприємства висококваліфікованими кадрами, відданими підприємству, вмотивованими до реалізації особистісних професійних, інтелектуальних та творчих здібностей. Зважаючи на існуючі умови працівників цікавлять стратегічні цілі, тому що від їх досягнення у майбутньому залежатимуть результати діяльності підприємства, які визначають доходи конкретних працівників.

Поважну роль у мотивації персоналу згідно з японською моделлю відіграє ротація кадрів, яка надає спроможність регулярно та систематично перетворювати сферу діяльності, що послаблення напруженості та елімінації стресу від однотипності трудової діяльності. Також ротація сприяє розширенню професійних знань, колонізації нових професій та робочих місць [1, с.13].

Крім того, на роботу приймають тільки випускників навчальних закладів, а службове просування здійснюється тільки серед працівників фірми та службове зростання працівника залежить від його особистих якостей, рівня освіти і стажу роботи в даній фірмі. Серед своєрідність підвищення заробітної плати виокремлюють: вислуга років, рівень кваліфікації, який досягається певним часом роботи на одному місці; бачення проблем підприємства й уміти їх розв'язувати або пропонувати шляхи їх вирішення [5, с.70]. Виокремлені фактори мають позитивно впливати на визначення окладу, так як кожен працівник зможе самостійно впливати на розмір своєї винагороди [2, с.27].

Варто зазначити, що заробіток менеджерів поважною мірою залежить від загальних показників діяльності підприємства, оскільки колектив підприємства сприймається як єдине ціле, і менеджер покликаний організувати та скеровувати їх діяльність. Якщо трудову діяльність організовано правильно, то підприємству вдається досягти значних результатів. І, навпаки, неефективне управління працівниками призводить до малоефективної роботи усього підприємства [1, с.13].

Особливостями системи управління в американських фірмах є наступне: значне місце займає прошарок "джеренералістів", тобто виконуючих загальні обов'язки керівників широкого профілю, що повинні бути компетентні й у техніці, і в економіці, і у виробництві, і в ринковій діяльності; управління персоналом завжди базується на стратегічних планах організації; постійний розрахунок ефективності управління людськими ресурсами організації; вирішення проблеми багатонаціональності персоналу американських

організацій шляхом застосування індивідуального підходу до кожного працівника, створення прийнятної для всіх культури організації [4, с. 252].

Окрім того, американські керівники традиційно віддають перевагу довготерміновій професійній кар'єрі, особистому розвитку, якості ділових стосунків («Я» бере верх над групою)[5, с.67]. У системі підбору, оцінки, стимулювання, просування персоналу в США набагато превалює індивідуальний підхід до кожного керівника і фахівця ніж у інших країнах. Практично в усіх американських організаціях основний акцент робиться на психологічні установки кожного окремого працівника з метою породження відчуття переможця. ТОП менеджери компаній постійно намагаються підтримувати атмосферу неформального суперництва в колективі, застосовуючи різні методи для заохочення такої внутрішньої конкуренції [4, с. 252].

Методи мотивації на підприємствах США можна поділити на дві групи: ті, що підтримують престиж організації, і ті, що стимулюють продуктивність і якість праці. Методи першої групи забезпечують підбір і закріплення найбільш кваліфікованих кадрів, другі – підтримують високий рівень результативності. До методів першої категорії можна віднести відрахування в пенсійний фонд, страхові і лікарняні доплати, участь в прибутках. До другої категорії відносять преміювання у формі грошових виплат, просування по кар'єрній сходах, моральне стимулювання тощо.

Дійсно американські підприємства, окрім системи винагород, надають своїм співробітникам медичне страхування за рахунок коштів підприємства, програми підвищення кваліфікації, корпоративні обіди і багато інших різноманітних заохочень [3, с.19]

Отже, американські моделі управління базуються на використанні наукових засад в управлінні (системні зусилля, направлені на підвищення ефективності виробництва), на дотриманні класичної теорії управління, на індивідуалізмі та соціальному управлінні, на формуванні людських стосунків, що сприяють досягненню цілей фірми [5, с.67]. Стратегія роботи з управління персоналом, формування систем управління людськими ресурсами переважно здійснюються вищим керівництвом компаній.

Дослідивши досвід управління персоналом інших країн, можна зробити висновки, що вітчизняні підприємства можуть запозичити та адаптувати до своїх систем управління персоналом на підприємствах певні моменти, а саме: управління персоналом має базуватися на реалізації загальної стратегії перспективного розвитку та цілей підприємства; удосконалення системи мотивації персоналу на основі врахування особистого рівня професійної підготовки і кваліфікації та трудових досягнень кожного працівника у загальному підсумку роботи підприємства; запровадження принципів безперервного навчання й розвитку персоналу, та перетворення їх в норму трудового життя; формування сучасної корпоративної культури; забезпечення управлінської автономії виробничих підрозділів; використання сучасних мотиваційно-психологічних важелів впливу на людей; утвердження системи цінностей, які усвідомлюють і поділяють усі працівники, тощо[5, с.70].

Таким чином, слід виділити, що пряме копіювання методів управлінського досвіду щодо персоналу підприємства певної країни може бути неефективним для іншої, тому саме правильно обраний підхід до запозичення світового досвіду щодо управління персоналом може призвести до відмінних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук Ю. А. Зарубіжний досвід мотивації персоналу в розрізі японської моделі / Ю. А. Андрійчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/>

2. Бондаревська К.В. Стимулювання персоналу: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії / К.В. Бондаревська, Т.О. Товмашенко // «Молодий вчений». - № 3(18). - 2015. - С. 26-30

3. Ведерніков М.Д. Доцільність застосування зарубіжного досвіду мотивації персоналу на українських підприємствах / М.Д. Ведерніков, М.І. Зелена // Вісник Хмельницького національного університету. - 2013. - №5. - С. 18-20

4. Зеленко В. Практика управління персоналом США та Японії – досвід для України / В. Зеленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua>

5. Оксентюк А. Зарубіжний та вітчизняний досвід управління персоналом / А.Оксентюк, Р.Оксентюк, Б.Оксентюк // Галицький економічний вісник. - 2012. - №1(34). - С. 66-72

УДК 33:338

Аванесова Ніна Едуардіана

*к.е.н, професор кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

Чупрін Євген Сергійович

*студент кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

ПРЕАМБУЛИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТРАТЕГІЧНОГО АЛЬЯНСУ

Виразна та сучасна наукова нива безпекознавства віддзеркалює сутність категорії економічної безпеки, як incorporate systems (з'єднання систем (структур)), модифікацією яких є стратегічні альянси, що в свою чергу, є складною соціально-економічною системою з чіткою кількістю складових – учасників альянсу і належить до incorporate systems з еластичними зв'язками,

неозначеним часом існування, обмеженими повноваженнями керуючого центра.

У теперішній час триває стабільний пошук нинішніх напрямів, засобів та механізмів, консолідація яких сприятиме абсолютному та послідовному забезпеченню економічної безпеки багатоманітних суб'єктів господарської діяльності. Стосовно підприємства у безпекознавстві вже існують конститутивні наукові дослідження, сукупність яких створює підстави формування експлейнарного та інструментального базису безпекознавства. Але постійний розвиток виробничих відносин, зміни в структурі економіки та умовах господарювання, серед яких найважливішими потрібно припускати гостру суперництво та бурливість інноваційних процесів, розкривають нові сфери безпекознавства.

У науковій літературі сьогодні відсутня єдність у визначенні поняття “система безпеки підприємства”. Міркування з цього приводу різноманітні: від взаємопов'язаної сукупності управлінських, страхових, правових, економічних, охоронних, режимних, судово-правових та інших заходів із захисту бізнесу від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших втрат [1, с. 72] до агломерації наукової теорії, концепції безпеки підприємства, політики, стратегії безпеки та засобів її забезпечення [4, с. 38]. Тлумачення системи економічної безпеки, як сукупності взаємозалежних заходів, здійснюваних з метою захисту діяльності підприємства від реальних чи потенційних дій фізичних чи юридичних осіб, що можуть призвести до суттєвих економічних втрат, є найпоширенішим.

На основі систематизації теоретико-методологічних уявлень про феномен і проблематику безпеки та сучасних досліджень з теорії безпеки безпека суспільства розглядається як тріада політичної стабільності, економічного процвітання та обороноздатності країни, до якої прагне особистість і соціальна система задля самозбереження[5]. При цьому забезпечення безпеки розглядається як процес створення сприятливих умов діяльності, процес опанування суб'єктом необхідних умов власного існування, за яких реалізувались би його інтереси, досягались би поставлені ним цілі, в основі яких лежать його цінності[6].

У зв'язку з цим забезпечення безпеки як процес оволодіння умовами існування є водночас процесом здійсненню незалежності суб'єкта як здатності контролювати умови власного існування.

Тому, якщо приєднатися до цієї позиції, то система економічної безпеки підприємства – це комплекс взаємопов'язаних заходів різноманітного характеру (організаційних, економічних, правових тощо), що здійснюються службою безпеки підприємства у тісній взаємодії з іншими підрозділами підприємства, спрямованих на захист життєво важливих інтересів підприємства та запобігання втрат.

Управління системою економічної безпеки підприємства передбачає забезпечення такого її стану шляхом виконання функцій управління, в якому така система здатна забезпечити економічно безпечну діяльність підприємства.

Поняття “управління” сьогодні тлумачиться доволі різноманітно, але у найзагальнішому вигляді як процес систематичної, свідомої, цілеспрямованої дії на об'єкт управління в цілому або його окремі ланки на основі пізнання і використання властивих цьому об'єкту закономірностей та тенденцій розвитку для забезпечення його ефективного функціонування [3].

Керуючою системою у контексті проблеми, що вивчається, виступає служба економічної безпеки підприємства, а об'єктом управління – сукупність управлінських, страхових, правових, економічних, охоронних, режимних, судовоправових та інших заходів із захисту діяльності підприємства від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших втрат[4]. Ці заходи мають бути керованими, тобто виконуватися у певній сукупності та послідовності, у певному масштабі, мають розпочинатися у певний час, бути пов'язаними між собою, повинні мати відповідне ресурсне забезпечення тощо. Керованість заходів із захисту діяльності підприємства від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших втрат забезпечується завдяки реалізації функцій управління.

Дослідження економічної безпеки стратегічного альянсу має виходити, з одного боку, з особливостей його природи, створення, діяльності та системи взаємовідносин учасників, а з іншого, з розуміння природи економічної безпеки. Таке дослідження з урахуванням складності та різноманіття самих стратегічних альянсів доцільно виконати з позицій одного з основних методологічних підходів – системного. Використання системного підходу в дослідженні економічної безпеки стратегічного альянсу зумовлено визнанням стратегічного альянсу складною соціально-економічною системою, а економічної безпеки – системним явищем[2].

Стратегічні альянси, за суттю, є угодами про співпрацю, в якій бізнес-можливості учасників доповнюють один одного, прагматичним союзом з наявністю різноспрямованості інтересів його учасників, проектом з невизначеним терміном та відносною свободою його учасників. За одним вектором кожен з учасників намагається переслідувати свої інтереси, продиктовані власною вигодою. Одночасно за другим вектором кожен з учасників вимушений орієнтувати свою діяльність на загальні цілі союзу і враховувати інтереси інших учасників.

Отже, вже у природі створення стратегічного альянсу присутні протиріччя інтересів його учасників: протиріччя інтересів кожного учасника з інтересами альянсу в цілому і з інтересами інших учасників. Протягом деякого часу ці протиріччя можуть не виявлятися або їхні вияви можуть бути слабкими[2]. Але після певного часу існування альянсу або настання певної події протиріччя інтересів його учасників можуть загостритися.

Економічна безпека промислових підприємств України є інтегральною характеристикою стану захищеності економічної системи підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що включає ряд підсистем - найважливіших, взаємопов'язаних структурних складових безпеки, що відображають функціонування окремих сфер економіки промислових підприємств, а саме:

соціально-економічної, науково-інноваційної, техніко-технологічної, організаційно-управлінської.

Поняття «системне явище» широко використовується в аналізі різноманітних явищ, процесів, властивостей і характеристик систем. Але зміст цього поняття практично не розкритий, воно використовується як апріорі відоме, аксіоматичне та загальноприйняте. За змістовим навантаженням термін «явище» тлумачиться як будь-який вияв чого-небудь у вигляді яких-небудь змін, поява, виникнення чого-небудь за яких-небудь умов. Управління системою економічної безпеки підприємства в силу специфіки об'єкта управління має здійснюватися з позицій основних методологічних підходів до управління – системного, процесного, функціонального і ситуаційного.

Наявність кількох підходів до розуміння поняття «економічна безпека» свідчить, по-перше, про багатоаспектність цього явища, яке спостерігається на всіх рівнях національної економіки (вертикаль «держава – регіон – суб'єкт господарської діяльності (або їхнє об'єднання)»), а, по-друге, про перебування безпекології на етапі її становлення, накопичення та упорядкування знань про безпеку, тобто йдеться саме про безпекознавство. Саме про це і свідчить увага до розуміння поняття «економічна безпека». Власне, само виникнення безпекознавства можна вважати, за Т. Куном, науковою революцією

Інтереси учасників стратегічного альянсу певною мірою залежать від спроможності адекватного оцінювання своїх мотивів або бажань власниками, керівниками, провідними фахівцями. Причому, йдеться не просто про оцінювання мотивів або бажань, а й про такі часткові оцінювання як ризикованість участі у стратегічному альянсі та очікувані результати такої участі.

Отже, з позиції системного підходу визначення поняття "економічна безпека стратегічного альянсу" шляхом поєднання предикатів захисного та гармонізаційного підходів має виходити зі збалансованості інтересів учасників стратегічного альянсу та захищеності їх інтересів, а економічна безпека – розглядатися як стан захищеності збалансованих інтересів стратегічного альянсу та його учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія] / Олександра Миколаївна Ляшенко. — Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2011. — 400 с.

2. Плесковских Ю. Г. Деликт-менеджмент в системе экономической безопасности бизнеса : [монография] / Ю. Г. Плесковских, Ю. В. Рожков, Г. П. Старинов ; под. научн. ред. Ю. В. Рожкова. — Хабаровск: РИЦ ХТ АЭП, 2011. — 220 с.

3. Технології управління сучасним промисловим підприємством : монографія / за заг. ред. Г. В. Козаченко. – Луганськ : Промдрук, 2013. – 390 с

4. Франчук В. І. Основи економічної безпеки : навч. посібник / В. І. Франчук ; Львів. Держ. ун-т внутріш. справ. – Львів : ЛДУВС, 2009. – 204 с.

5. Шульженко Л. Є. Економічна безпека стратегічних альянсів: дослідження з позицій системного підходу / Л. Є. Шульженко // Економіка.

Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. праць Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2013. – Вип. 25, ч. 1. – С. 201–208.

6. Экономическая безопасность предприятий интегрированной промышленной структуры : [монография] / под. общ. ред. А. В. Козаченко. — Луганськ: Ноулідж, 2011. — 226 с

УДК 332.72:338.124.4

Алексеевко Людмила Михайлівна

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку та фінансів, Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту, Тернопільський національний економічний університет,

м. Івано-Франківськ, Україна

Карпа Ірина Степанівна

викладач кафедри економіки та фінансів, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука,

м. Рівне, Україна

РИНОК ЖИТЛОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У теоретико-економічній конструкції важливо осмислити сучасні перспективи розвитку нової гуманістичної моделі світової цивілізації. Векторність наукових досліджень в фінансовій науці ґрунтуються, по-перше, на формуванні системної цілісності світу, новітньої парадигми глобального розвитку і людини глобальної, нового економічного порядку з посиленням конвергенції країн; по-друге – на опрацюванні глобальних трансформацій в контексті поліцентричності, периферії, дивергенції, фінансової нестабільності [1, с. 89–102; 2, с. 159–162; 17; 4, р. 3–28]. Провідні вчені-економісти застосовують новаторські підходи до висвітлення цивілізаційних викликів, зокрема В. Геєць актуалізує політичний цикл в економічній політиці завдяки забезпеченню нового рівня розвитку соціального капіталу на основі вдосконалення людської особистості, політичної конкуренції та конкуренції в бізнесі [5, с. 3–17]; З. Варналій, Т. Васильців, Д. Покришка розвивають наукові дослідження пріоритетності державної політики розвитку малого підприємництва [6, с. 49–54]; П. Леоненко, В. Федосов, П. Юхименко визначають доцільність розроблення фінансових концепцій неокласичного мейнстріму та їх застосуванні як теоретичної основи фінансової політики держави [1, с. 88–100]; І. Лютий, О. Юрчук визнають фундаментальну цінність ринку фінансових послуг і банківських інститутів [7].

Технології й економічна інтеграція приносять вигоди багатьом країнам, але цими благами користуються не всі країни. Відповідно до постулатів

інклюзивної економіки для підтримки своєї життєдіяльності кожна людина повинна мати доступ до продуктів харчування, води, одягу, охорони здоров'я, енергоресурсам і житлу. Недостатня інклюзивність росту економік призводить як до нерівності як результатів, так і до нерівності можливостей. Відповідно недостатня інклюзивність проявляється в нерівному доступі до зайнятості й базових послуг, зокрема таких як охорона здоров'я чи житло.

Вирішення житлової потреби актуалізується в умовах активізації міграції людського капіталу. За даними Світового банку, у 2016 році у 57 країнах із високим доходом іммігранти в середньому становили 26% населення, а в топ-10 країн світу – 36% [8]. Понад те, країни розробили десятки програм із метою залучення іммігрантів за рівнями кваліфікації, видами зайнятості, секторами економіки та рівнем їхнього соціального статусу. Більшості промислово розвинених країн щорічно потрібні нові іммігранти для підтримки розвитку своїх економік. Тільки Німеччині необхідно понад 500 тис. нових іммігрантів на рік. Тому з метою залучення та утримання іммігрантів країни Європейського Союзу застосовують відносно тимчасових мігрантів такі механізми, як видача посвідки на проживання і видача громадянства. У середньому по ЄС на 1000 жителів було видано 5 посвідок на проживання (усього понад 2,6 млн шт.) і 1,7 громадянства (841 тис. шт.).

У глобальній економіці відбувається формування субнаціональних іпотечних житлових ринків. Водночас актуалізується проблематика зростаючої нерівності між громадянами, низької продуктивності праці й підвищених фінансових факторів уразливості економічних агентів. Експерти Міжнародного валютного фонду визнають, що дві третини світової нерівності пояснюються розходженнями в середніх доходах між країнами [9; 10, р. 25–48]. Міжнародні фінансові інституції здійснюють заходи щодо подолання проблем так званого «застою» реальних заробітних плат, що може негативно вплинути на економічне зростання; додаткового захисту фінансового сектора шляхом нарощування буферів капіталу й зміцнення балансів підприємств і банків; вирішення проблематики надмірних дисбалансів рахунків поточних операцій (у країн як із профіцитом, так і країн з бюджетним дефіцитом) [11].

Реформування політичного й економічного ладу в Україні потребує реалізації соціально спрямованої державної економічної політики з урахуванням національних вимірів. Натомість у структурі національного багатства України людський капітал становить приблизно 45% з негативною динамікою, а в країнах «сімки» і ЄС понад 75%; така диспропорція провокує серйозні проблеми у нашій державі [12]. Експерти Світового банку визнають, що в Україні без комплексного підходу до реформ у бюджетній сфері доведеться підвищувати ставки податків, скорочувати видатки та збільшувати запозичення на внутрішньому ринку, що загрожуватиме борговій стабільності та зменшуватиме потенціал зростання [13]. В Україні доходи населення суттєво скоротилися через глибоку економічну рецесію і високу інфляцію. Так, помірنا бідність (розрахована Світовим банком за національною методологією) зросла з 15% у 2014 році до 22% у 2015 році, тоді як рівень бідності, що передбачає

витрати менше ніж 5 доларів на день за паритетом купівельної спроможності зріс з 3,3% у 2014 році до 5,8 % у 2015 році.

Уряд України здійснює заходи щодо посилення соціального захисту громадян, які працюють, та створення прозорих відносин між працедавцем та найманим працівником; формування сучасного трудового законодавства; підвищення вартості та мобільності робочої сили [14]. З метою врегулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників та роботодавців на національному рівні представниками сторін соціального діалогу підписано Генеральну угоду про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні.

Активний пошук адекватних нових механізмів, стратегій і інструментів, націлених на взаємодію суб'єктів процесу іпотечного житлового кредитування, сприятиме фінансуванню програм «Надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла», «Надання пільгового довгострокового державного кредиту молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла», «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла». Потребує особливої уваги гарантування прав власників житла, що здобувається громадянами, а також розробка типових методик землекористування й житлової забудови.

Державна іпотечна установа розробила та передала на розгляд Кабінету Міністрів України запровадження такого фінансово-кредитного механізму забезпечення житлом громадян України, як надання житлової нерухомості у фінансовий лізинг [15]. Основними перевагами цього механізму є відсутність першого внеску за житло та отримання можливості проживання в квартирі відразу після укладання лізингової угоди з Державною іпотечною установою. Зауважимо, що житло у фінансовий лізинг передається після завершення його будівництва, проведення внутрішніх оздоблювальних робіт та встановлення необхідного устаткування. Передбачається, що джерелами фінансування Державною іпотечною установою програми фінансового лізингу будуть фінансові ресурси, залучені під державну гарантію, передбачену державним бюджетом України.

Особливо актуальним є подолання фрагментації правової й інституціональної бази на ринку нерухомості. Для забезпечення успішності реалізації житлової реформи в Україні доцільно вдосконалювати правовідносини щодо регулювання діяльності банківських та небанківських фінансово-кредитних установ, обігу іпотечних цінних паперів, активізації діяльності органів державної реєстрації прав власності, нотаріату, спеціалізованих іпотечних агентств і органів місцевого самоврядування.

В сучасній економіці корпоративні взаємовідносини між банками і будівельними компаніями активізують іпотечне житлове кредитування, оскільки перетворюють звичайну банківську операцію на форму кредитування безпосередніх інвесторів із забезпеченням права вимоги за інвестиційним договором. Тим не менше, банківські установи досі не воліють ризикувати

через нестабільність реальної ситуації в країні і тому обмежують зазначених суб'єктів ринку у праві отримання позики.

Пріоритетними завданнями банків на чолі з центральним банком є відновлення кредитування як населення, так і суб'єктів господарювання за рахунок зниження рівня системних ризиків, покращення макроекономічних показників, нормалізації боргового навантаження більшості компаній, збільшення обсягів продаж. Цьому сприяє перехід на нові правила оцінки кредитних ризиків, які визначено Постановою НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 р. за № 351 [16]. У відповідності з новим підходом запроваджується оцінка ризиків на основі збитків, очікуваних упродовж наступних 12 місяців, а також усувається низка прогалин поточного регулювання, які давали банкам можливість уникати визнання кредитного ризику, адекватного якості активів. Це сприятиме підготовці банків до вчасного та повного запровадження нового стандарту фінансової звітності IFRS 9 (фінансові інструменти) від початку 2018 року і посилить захист прав кредиторів [17, с. 5].

У контексті від «космополітичного універсалізму до еволюційно-інституційного трактування економічного розвитку» [5, с. 3–17; 18, с. 49–64; 19, с. 19–37] саме інвестування в людський капітал і гарантування достойного рівня життя дає змогу краще підготувати населення до вирішення проблем технологічних і структурних економічних зрушень. Це особливо важливо з урахуванням збільшення автоматизації й використання штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Леоненко П. М. Формування загальної та національної архітектури фінансової науки / П. М. Леоненко, В. М. Федосов, П. І. Юхименко // *Фінанси України*. – 2017. – № 6. – С. 87–108.
2. Родіонова Лариса. Напрями розвитку економічної теорії на початку XXI ст. / Лариса Родіонова // *Вісник ТНЕУ*. – 2014. – № 2. – С. 159–170.
3. Фінансова інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку: монографія / Опарін В. та ін.; за заг. ред. В. Опаріна, В. Федосова. – Київ: КНЕУ, 2016. – 695 с.
4. Obstfeld Maurice, Taylor Alan M. International Monetary Relations: Taking Finance Seriously. *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 31. No. 3. Summer 2017. P. 3–28.
5. Геєць В. М. Особливості взаємозв'язку економічних та політичних трансформацій на шляху до реконструктивного розвитку економіки України / В. М. Геєць // *Економіка України*. – 2017. – № 10. – С. 3–17.
6. Варналій З. С. Пріоритети вдосконалення державної політики розвитку малого підприємництва в Україні / З. С. Варналій, Т. Г. Васильців, Д. С. Покришка // *Стратегічні пріоритети*. – 2014. – № 2. – С. 49–54.
7. Лютий І. О. Банківські інститути в умовах глобалізації ринку фінансових послуг: монографія / І. О. Лютий, О. М. Юрчук. – К.: Знання, 2011. – 357 с.

8. Гайдучкий А. Як Україні подолати відплив людського капіталу / А. Гайдучкий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/macrolevel/migranomika-hhi-stolittya-256261_.html.

9. Рупа Дуттагупта, Стефания Фабрицио, Давиде Фурчери, Света Саксе. Рост, который приносит благо всем: факты, факторы, инструменты. 20 сентября 2017 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/russian/np/blog/2017/092017r.pdf>.

10. Li Hongbin, Loyalka Prashant, Rozelle Scott, Wu Binzhen. Human Capital and China's Future Growth. *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 31. No. 1. Winter 2017. P. 25–48.

11. Директор-распорядитель МВФ Кристин Лагард настоятельно призывает к действиям по укреплению роста мировой экономики и формированию инклюзивной экономики стран (10 июля 2017 г.). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/ru/news/articles/2017/07/08/pr17271-lagarde-urges-action-to-strengthen-global-growth-and-build-inclusive-economies>.

12. Соціальні інвестиції – філософія нової державної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/socialni-investiciyi-filosofiya-novoyi-derzhavnoyi/>.

13. Україна Економічний огляд. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/publication/economic-update-spring-2017>.

14. Звіт про хід і результати виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України у 2016 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249738720&cat_id=246711250.

15. Уряд надав ДІУ право запроваджувати нові житлові програми (29.08.2017). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250227073&cat_id=244274160.

16. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова НБУ від 30.06.2016 р. за № 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/document/download?docId=33378802>.

17. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс]. – 2016. – Вип. 2. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>.

18. Бутко М. П. Біфуркаційний стан державного ядра України в умовах реалізації євроінтеграційного курсу / М. П. Бутко // *Економіка України*. – 2017. – № 10. – С. 49–64.

19. Онищенко В. П. Соціальні передумови економічного розвитку України / В. П. Онищенко // *Економіка України*. – 2017. – № 9. – С. 19–37.

Андрійченко Жанна Олегівна
*к. е. н., доцент кафедри управління
фінансовими послугами,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Одним із сучасних напрямів удосконалення системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (англ. - anti-money laundering and combating the financing of terrorism and proliferation) є активне запровадження ризик-орієнтованого підходу (РОП) у сфері фінансового моніторингу. Цей підхід не є новим у світі. На його використанні постійно наголошувала група FATF у своїх рекомендаціях. Проте прийняття у травні 2015 року, після дворічного обговорення, Директиви (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [1], що має бути імплементована у внутрішнє законодавство держав-учасниць до 26 червня 2017 року, надає цим вимогам обов'язкового характеру.

З урахуванням євроінтеграційного вектору розвитку України адаптація внутрішнього законодавства до міжнародних вимог в сфері протидії легалізації злочинних коштів та фінансуванню тероризму з приводу запровадження РОП стає досить актуальною проблемою для України.

Відповідно до Директиви (ЄС) 2015/849, запровадження підходу, ґрунтованого на оцінці ризику, необхідно для того, щоб держави-члени та Союз визначали, розуміли та пом'якшували ризики відмивання коштів та фінансування тероризму, з якими вони стикаються.

Ризик відмивання коштів та фінансування тероризму в кожному випадку не є однаковим. Відповідно, слід використовувати комплексний підхід, що ґрунтується на оцінці ризику. Підхід, що ґрунтується на оцінці ризику, не є надміру довільним варіантом для держав-членів та зобов'язаних суб'єктів. Ним передбачено прийняття рішень на основі фактичних даних з метою виявлення ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму [1].

Директивою (ЄС) 2015/849 встановлено, що ризик-орієнтовний підхід має здійснюватися на чотирьох рівнях:

- наднаціональному (рівень Європейського Союзу) – передбачено, що Єврокомісія кожні два роки має готувати звіт, де зазначаються сфери внутрішнього ринку, які піддаються найбільшому ризику, та ризики, пов'язані з кожним відповідним сектором;

- національному (рівень держав-членів ЄС) – встановлено необхідність проведення національної оцінки ризиків (НОР);
- публічному (рівень компетентних органів) – обґрунтовано частоту та інтенсивність нагляду за ризиками на рівні зобов'язаних суб'єктів, а також щодо ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в цій державі-члені;
- приватному (рівень зобов'язаних суб'єктів) – виявлення та оцінка ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму, що притаманні їх клієнтам, країнам або географічним регіонам, продуктам, послугам, транзакціям або каналам доставки.

По кожному з цих рівнів в Україні існують певні чинники, які стримують впровадження РОП. Основної уваги потребує Національна система оцінки ризиків (далі – НОР) як система заходів, що здійснюється суб'єктами державного фінансового моніторингу уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (у разі потреби) з метою визначення ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, їх аналіз, оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків.

Комплексна оцінка стану системи ПВД / ФТ в Україні вимагає поєднання кількісних даних, на основі статистичних даних, та якісних даних, заснованих на думках експертів в різних областях ПВД / ФТ. Кількісні дані мають такі переваги, як неупередженість, послідовність, вимірюваність і, як наслідок, порівнянність.

Проте, цього часто недостатньо для аналізу досить складних компонентів ПВД / ФТ, а також законодавчого рівня ПВД / ФТ та інших не вимірюваних параметрів. Отже, кількісні статистичні не можуть бути єдиним джерелом даних для аналізу.

Якісні дані мають перевагу тому, що засновані на поглядах експертів з ПВД/ФТ, які знайомі з особливостями функціонування системи, її складностями і недоліками. Проте, це водночас є і недоліком, бо закладає в процедуру оцінки певні суб'єктивні уявлення. Саме тому поєднання кількісних та якісних підходів до оцінки ризиків представляється найбільш доцільним.

Проведена в Україні у 2016 р. НОР значною мірою базувалася саме на статистичних даних, що в деякій мірі ускладнює інтерпретацію отриманих результатів.

Наведені у Звіті дані демонструють те, що переважну частку ризикованих фінансових операцій в переданих узагальнених матеріалах займають фінансові операції, повідомлення про які надіслані суб'єктами первинного фінансового моніторингу (СПФМ) до державних суб'єктів фінансового моніторингу (ДСФМ) за ознаками внутрішнього моніторингу, а отже операції, які пов'язані з відмиванням коштів або скоєнням інших злочинів, виявлені СПФМ за власними критеріями та ризиками. Також, результати аналізу дотримання СПФМ вимог Закону свідчать, що виконання деяких вимог до подання Державній службі фінансового моніторингу України інформації про фінансові операції надто обтяжливе для СПФМ та неефективне, а також призводить до значного збільшення обсягу видатків СПФМ на проведення процедур

фінансового моніторингу. У 2015 р. близько 89 % інформації, поданої СПФМ до Державної служби фінансового моніторингу України, є інформацією про фінансові операції, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу. В той же час, більшість фінансових операцій, які передані у складі узагальнених матеріалів, отримані від СПФМ за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу [6].

Таким чином, зміщення уваги СПФМ на фінансові операції, стосовно яких виникла підозра на підставі оцінки та аналізу ризиків, дасть змогу значно підвищити ймовірність виявлення підозрілих фінансових операцій і незаконних фінансових потоків. Отже необхідність переходу до застосування ризик-орієнтовного підходу під час подання СПФМ інформації до Державної служби фінансового моніторингу України є очевидною [2].

Певні труднощі є і на публічному рівні запровадження РОП у сфері нагляду відносно встановлення частоти та інтенсивності нагляду за ризиками на рівні зобов'язаних суб'єктів, оскільки у Законі №1702 не розкривається механізм здійснення суб'єктами державного фінансового моніторингу нагляду з урахуванням оцінки ризиків і це лише зазначається як одне з їх повноважень (п. 3 частини другої статті 14 Закону).

Проведення ризик-орієнтованого нагляду об'єктивно повинно базуватися на вивченні значних обсягів інформації, що стосується, насамперед, результатів національної оцінки ризиків, особливостей певного сектора фінансового ринку, які обумовлюють потенційні його слабкості у сфері ПВК/ФТ, тенденцій та типологій відмивання коштів і фінансування тероризму, які оприлюднюють міжнародні організації й національні спеціальні компетентні органи, у тому числі й вітчизняні.

Серед факторів, які впливають на вразливість суб'єкту первинного фінансового моніторингу до ризику бути залученим до процесів легалізації злочинних доходів є слабкість внутрішньої системи фінансового моніторингу, недотримання його вимог і процедур, недостатню кваліфікацію персоналу, а також чинники, пов'язані з керівництвом фінансової установи.

Реалізації ризик-орієнтованого підходу на приватному рівні в Україні значно заважає бюрократизація процедур фінансового моніторингу та відсутність мотивації у суб'єктів первинного фінансового моніторингу [3].

Для зменшення бюрократичного тиску слід враховувати положення Директиви (ЄС) 2015/849, які передбачають мінливий характер ризику, і, відповідно, його зміни самі по собі або в поєднанні можуть збільшувати або зменшувати потенційний ризик, в такий спосіб впливаючи на відповідний рівень профілактичних заходів, таких як заходи з належної перевірки клієнтів. Тому існують обставини, в яких слід застосовувати посилену належну перевірку та інші, в яких спрощена процедура належної перевірки може бути доцільною.

З метою підвищення мотивації суб'єктів первинного фінансового моніторингу до виконання їх обов'язків доцільно забезпечувати зворотній зв'язок щодо корисності та подальшої перевірки поданих ними повідомлень про підозрілі операції. Щоб зробити це можливим і мати можливість переглянути

ефективність своїх систем боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, держави-члени повинні підтримувати та покращувати якість відповідної статистики. А для цього слід до Закону № 1702 та положень, що регулюють діяльність СДФМ внести відповідні повноваження.

Отже, запровадження в Україні ризик-орієнтованого підходу в сфері фінансового моніторингу відбувається згідно з вимогами міжнародних документів та потребує кропіткої праці у законодавчій та організаційній площині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L0849&from=EN>.

2. Андрійченко Ж. О. Статистичне обґрунтування необхідності запровадження ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу в Україні / Ж.О. Андрійченко, С.О. Літвінова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць ХНАДУ. – №2 (17) – 2017. – Харків: ХНАДУ, 2017. – С. 49 – 55.

3. Глущенко О. О. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія / О. О. Глущенко, І. Б. Семененко ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Р. А. Слав'юка. – К. : УБС НБУ, 2014. – 386 с.

4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

5. Порядок проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму і оприлюднення її результатів : Постанова КМУ і НБУ від 16 вересня 2015 р. № 717 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/717-2015-%D0%BF>.

6. Звіт про проведення національної оцінки ризиків [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20161125/zvit_ukr.pdf/

Ачкасова Світлана Анатоліївна
*к. е. н., доцент кафедри управління
 фінансовими послугами,
 Харківський національний економічний
 університет імені Семена Кузнеця,
 м. Харків, Україна*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ ЗА ПОКАЗНИКАМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ СТРАХОВИКІВ

Стимулювання розвитку страхового ринку, підтримання його стабільності, надійності страховиків – стратегічне завдання держави. Питання розробки методів оцінки ефективності державного регулювання розвитку страхового ринку відповідають Реформі фінансового сектору України [6] та Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012-2017 роки [7]. Внаслідок глобалізаційних та інтеграційних процесів в Україні для страхових компаній особливо актуальна проблема капіталізації. Практичним інструментарієм забезпечення належного рівня капіталізації є вимоги до статутного капіталу фінансової установи, що особливо актуально при конвергенції підходів вітчизняних та європейських регуляторів до його формування.

Власний капітал забезпечує платоспроможність страхової компанії, створює умови для її подальшого розвитку в кількісному і якісному напрямках.

Забезпечення стабільності розвитку страхового ринку суттєво пов'язано з ефективним його державним регулюванням. Більшість фахівців пов'язують проблему державного регулювання з ліцензуванням і перевіркою платоспроможності страховиків. У дослідженнях, присвячених сутності державного регулювання, переважно зазначають, що основою є інструменти адміністративного, економічного та правового впливу.

Сутність поняття «розвиток» представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Сутність поняття «розвиток»

Визначення поняття «розвиток»
Процес у наслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [2]
Придбання потенціалу для поліпшення, а не саме реальне поліпшення якості або рівня існування [1]
Спрямовані, закономірні зміни в результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкту – його складу чи структури [2]
Такі зміни господарського кругообігу, які економіка сама породжує, тобто тільки випадкові зміни «наданого самому собі», а не того, що приводиться в рух зовнішніми імпульсами [12]
Інтенсивне зростання, що має на увазі якісні зміни в асортименті продукції, застосовуваних технологіях і устаткуванні, організаційній структурі, кваліфікації персоналу [13]
Зміни, що підвищують ступінь організованості системи [8]
Розвиток виробничо-економічних систем» як процес переходу економіко-виробничої системи у новий, більш якісний стан за рахунок нагромадження кількісного потенціалу, зміни й ускладнення структури і складу, в результаті чого підвищується її оперативність руйнуючим впливам зовнішнього середовища [3]

За даними табл. 1 слід визначити «розвиток» функцію змін, якісним результатом, що дає змогу здійснити перехід до високих показників функціонування. Тлумачення сутності розвитку страхового ринку передбачає формування ефективної системи цивільно-правових відносин, що можливо лише при якісному забезпеченні державного регулювання. Крім того, більшість науковців розглядають саме страховий ринок об'єктом регулювання. Узагальнені існуючі погляди на зміст поняття «державне регулювання страхового ринку» наведені в табл. 2.

Таблиця 2

**Трактування сутності поняття
«державне регулювання страхового ринку»**

Автор	Зміст підходу автора, визначення
О. Ф. Філонюк [9]	Сукупність методів, інструментів, за допомогою яких держава впливає на економічну діяльність суб'єктів страхових правовідносин
В. В. Шахов [11]	Здійснюється через спеціальну податкову політику, законами щодо окремих видів підприємницької діяльності
Д. В. Кондратенко [4]	Захист інтересів страхувальників, реєстрація страхових організацій, ліцензування страхових операцій, здійснення контролю за дотриманням страховиками законодавства
В. М. Фурман [10]	Сукупність економічних, адміністративно-правових та організаційно-технологічних відносин між суб'єктами страхового ринку і державою під час цілеспрямованого комплексного впливу останньої на страховий ринок як єдину систему

Отже, огляд вищезазначених понять (табл. 2) свідчить, що зазвичай вплив держави створює умови для реалізації засад законодавства. Автор вважає, що більш точне визначення наведено в Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [5], згідно з яким державне регулювання - це «здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам», шляхом: 1) ведення державних реєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг; 2) нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ; 3) нагляду за діяльністю фінансових установ; 4) застосування уповноваженими державними органами заходів впливу; 5) проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг.

Отже, державне регулювання розвитку страхового ринку – це цілеспрямоване та послідовне застосування державою комплексу заходів для формування ефективної системи цивільно-правових відносин учасників страхового ринку для підвищення ступеня захищеності майнових інтересів страхувальників, підвищення інвестиційного потенціалу страхової галузі.

Існує низка факторів, що впливають на розвиток страхового ринку України: пов'язані з попитом на страхові продукти; стосуються діяльності страхових компаній. Існування зовнішніх факторів є наслідком недостатньої ефективності державного регулювання страхової діяльності, а наявність внутрішніх – залежить винятково від політики та менеджменту страхових компаній.

За результатами розрахунків показників капіталізації страховиків за 2006-2015 роки встановлено: зазначені показники не розподілені за законом Гауса, що свідчить про асиметричність їх поділу, тобто існує невідповідність значень моди, медіани і середнього значення. З цією метою проведено їхнє шкальне вимірювання з урахуванням корегуючого коефіцієнта при правобічній і лівобічній асиметрії розподілу значень показників, оскільки методики побудови інтервальних шкал базуються на аксіомі нормальності. Шкали та критерії показників капіталізації страховиків наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Шкали та критерії показників капіталізації страховиків

Позначення показника	Критерії показників капіталізації страховиків:				
	дуже низький	низький	середній	високий	дуже високий
Частка власного капіталу в активах, %	[0; 49,63)	[49,63; 54,16)	[54,16; 58,72)	[58,72; 58,73)	[58,73; 80)
Частка власного капіталу в активах (non-life), %	[0; 60,31)	[60,31; 62,2)	[62,2; 64,11)	[64,11; 64,13)	(64,13; 80)
Частка власного капіталу в активах (life), %	[0; 5,56)	[5,56; 7,55)	[7,55; 19,77)	[19,77; 29,98)	[29,98; 80)

Раціональне використання інформації, а саме значення показників капіталізації страховиків (частки власного капіталу в активах), можливо за умови перетворення її у форму, зручну для подальшого аналізу, спрямованого на ухвалення рішень керівниками страхових компаній, Регулятором і споживачами страхових послуг.

Одержані шкали та критерії показників капіталізації страховиків (табл. 3) удосконалюють методичне забезпечення оцінки ефективності державного регулювання розвитку страхового ринку, що ґрунтується на запропонованих шкалах та критеріях. Отримані наукові результати мають наукову та практичну цінність та можуть бути використані органами державного регулювання для удосконалення регуляторної політики та діагностичного інструментарію.

Розроблено шкали та критерії показників капіталізації страховиків, що удосконалюють методичне забезпечення оцінки ефективності державного регулювання розвитку страхового ринку, що ґрунтується на запропонованих шкалах та критеріях. Отримані наукові результати мають наукову та практичну цінність та можуть бути використані органами державного регулювання для удосконалення регуляторної політики та діагностичного інструментарію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Акофф. – М. : Прогрес, 1985. – 326 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovnyk.net>.
3. Забродський В. А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем / В. А. Забродський, Н. А. Кизим. – Х. : Бизнес-Информ, 2000. – С. 72.
4. Кондратенко Д. В. Регулювання страхової діяльності на основі оцінки ризиків / Д. В. Кондратенко. – Х. : ХДТУБА, 2006. – 19 с. (препринт / ХДТУБА).
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
6. Реформа фінансового сектора [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrreform.com/presentation_of_reform.
7. Стратегія реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012-2017 роки : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.10.2012 р. № 867-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
8. Тодаро П. М. Экономическое развитие / П.М. Тодаро. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 672 с.
9. Філонюк О. Ф. Державне регулювання страхової справи в контексті концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року / О. Ф. Філонюк // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка, серія «Економіка». – 2006. – Вип. 81-82. – С. 47-51.
10. Фурман В. М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / В. М. Фурман. – К., 2006. – 36 с.
11. Шахов В. В. Страхование : учебник / [В. В. Шахов, Л. К. Никитченко, О. А. Цамутали и др.]. – М. : Анки, 2002. – 480 с.
12. Шумпетер Й. Теория экономического анализа / Й. Шумпетер. – М. : Прогрес, 2002. – 456 с.
13. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств : методологічні та методичні засади: наукове видання / О. М. Ястремська. – Х. : ХДЕУ, 2004. – 472 с.

Баранов Андрій Леонідович

*к.е.н., доцент кафедри страхування,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

Баранова Олена Володимирівна

*к.е.н., доцент кафедри страхування,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

СТРАХОВА КОРПОРАЦІЯ ЯК ОСНОВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

Основні страхові інституції протягом останніх століть еволюціонували в руслі тих змін, які відбувалися в соціально-економічних умовах розвитку суспільства, перетворення корпоративної форми ведення бізнесу на переважаючу в світі, глобалізації світового господарства та ін. Тобто їх розвиток повністю відповідає еволюційному шляху розвитку всіх суспільних інституцій з врахуванням специфіки становлення страхування як окремого виду підприємницької діяльності.

Еволюція організаційних форм ведення страхового бізнесу в світі налічує майже 400 років. За цей період страхові компанії пройшли період становлення від малих акціонерних товариств, що спеціалізувалися на окремих видах страхування, до великих корпорацій, які надають послуги з більшості видів страхування, а також додаткові послуги в галузі управління активами та консалтингу. Зокрема, найкрупніші страхові компанії США являють собою фінансові конгломерати: через дочірні підприємства вони можуть, крім страхування, надавати позики, організовувати чекове обслуговування клієнтів, емітувати розрахункові кредитні картки, вести операції з нерухомістю, з цінними паперами, керувати майном і капіталом за дорученням клієнтів [1, с. 580]. Страховий ринок США на сучасному етапі є найбільшим у світі за переважною більшістю показників. Провідними компаніями страхового ринку США є [1, с. 581]:

□ «Стейт фарм мьючуел отомобил іншуранс компані». Найбільша ТНК зі страхування майна не тільки у США, а й у всьому світі. Засновано компанію у 1922 р. у штаті Іллінойс. Це компанія із взаємного страхування (замість акціонерного – пайовий капітал) транспорту, майна, від нещасних випадків, авіації, перестраховування;

□ «Сігна» – одна з широко диверсифікованих страхових корпорацій. Заснована 1982 р. внаслідок злиття двох старих товариств – «Коннектикут дженерел корпорейшн» і «ІНА корпорейшн». Страхує майно та відповідальність;

□ «Американ Інтернешнл груп» (АІГ) – одна з міжнародних диверсифікованих страхових груп і найбільший у США страховик торговельних та промислових ризиків. Почала операції 1919 р. в Шанхаї. Нині це холдингова компанія, яка контролює 44 дочірні компанії у 130 країнах. Штат працівників – близько 28 тис. осіб.

Об'єктом сучасної теорії управління страховою компанією виступає не просто страхова компанія, а велика корпорація, яка може надавати весь спектр страхових послуг, а також додатково інші фінансові та консультативні послуги, яка може включати велику кількість відокремлених структурних підрозділів або взагалі контролювати окремі дочірні компанії у всьому світі, яка може мати у своєму штаті десятки або сотні тисяч працівників. Не зважаючи на це, змушені констатувати також наявність невеликих страхових компаній, які продовжують надавати обмежений перелік страхових послуг, можуть не мати відокремлених підрозділів, а також утримувати мінімальний штат працівників.

Нагромадження масових, емпіричних даних у сфері функціонування корпоративної форми ведення бізнесу, в тому числі страхових корпорацій, котрі можна було використовувати для статистичних досліджень і «формування відповідного наукового підґрунтя для розвитку страхового підприємництва» [2, с. 20], дало можливість виокремити теорію управління страховою компанією. В основу цієї теорії лягли також напрацювання переважно західних дослідників в галузі управління корпораціями. Вони досить широко трактують поняття «корпорація», в основному звертаючи увагу на її якісні характеристики, а не на кількісні. Корпорації можуть бути як транснаціональними, так і невеликими, які працюють в межах одного регіону. Слід також відзначити, що різниця між різними формами підприємств є дуже вузькою та умовною. На цьому зокрема наголошував американський дослідник Дж. Гелбрейт: «Якщо відволіктися від її [корпорації] здатності мобілізувати капітали й її меншої залежності від тривалості активного життя окремої особи, то за характером виконуваних функцій корпорація начебто нічим не відрізняється від підприємств, що належать одній особі або групі осіб (товариствам). Її мета, як і мета цих підприємств, полягає в тому, щоб вести справу на тих же умовах, що й інші підприємства, і отримувати прибуток для власників» [3, с. 117].

Україна не може ігнорувати ті тенденції, які проявляються в економіках провідних країн світу протягом останніх десятиліть, а саме: суцільної корпоратизації цих економік. Ми не можемо відмовитися від надбань світової науки та запропонувати власний алгоритм дій. Вітчизняний страховий ринок є невід'ємною складовою глобального страхового ринку, а вітчизняні страховики – складовою світових страхових інституцій, хоча й маленькою, тому метою науковців та практиків має стати розвиток наших страхових інститутів та інституцій до світового рівня.

З метою формування єдиного понятійно-категоріального апарату в страховій науці та практиці, а також інтеграції її [науки й практики] у світовий економічний простір, загальноживимим та сталим має стати використання поняття «страхова корпорація». Воно має замінити ту велику кількість понять, які на сучасному етапі використовуються, але для цього потрібно продовжувати

наукові дослідження щодо подальшого обґрунтування такого кроку. Це потребує внесення відповідних змін до чинного законодавства, а також у зміні концептуальних підходів науковців до розуміння одного з основних суб'єктів страхових відносин, що має відобразитися у змісті вітчизняних наукових монографій, програм наук та навчальної літератури. І наука, і практика, і законодавство повинні оперувати єдиними поняттями, якими оперує весь світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. – Т.І. / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк та ін.; За заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.

2. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.

3. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество: Пер. с англ. / Дж. Гэлбрейт. – М.: ООО «Издательство АСТ»; ООО «Транзиткнига»; Спб.: Terra Fantastica, 2004. – 602 с.

УДК 336.7

Береславська Олена Іванівна

*д.е.н., професор, завідувач кафедри
банківської справи та фінансового
моніторингу,*

*Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Касянчук Дар'я Сергіївна

*студентка групи ФББ-14-7,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток ринкової економіки України характеризується кризовими процесами, від яких потерпає банківська система. Процес кредитування, який посідає головне місце в банківській діяльності, сьогодні потребує вдосконалення. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває проведення аналізу динаміки та ефективності кредитного портфеля банків України і на його основі вдосконалення управління цим портфелем, що спричинить покращення діяльності банківської системи в цілому.

Для аналізу кредитного портфеля банків України варто спочатку визначити сутність даного поняття. Кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики. Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих і сумнівних. У структурі балансу банку

кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, яка має свій рівень дохідності та відповідний рівень ризику [2].

Для того, щоб кредитний портфель банку був ефективним, варто правильно ним управляти. Управління кредитним портфелем банку має за мету балансування та мінімізацію ризику усього портфеля, контролювати структуру кредитного ризику, що притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позичковим інструментам, кредитам та умовам діяльності [4]. Управління кредитним портфелем, як процес, складається із п'яти послідовних етапів: вибору кредитної політики; аналізу ринку кредитів; формування кредитного портфеля; перегляду кредитного портфеля; оцінки ефективності кредитного портфеля. Розв'язання проблеми управління кредитним портфелем комерційного банку значною мірою може бути вирішене завдяки ретельному аналізу кожного етапу процесу управління кредитним портфелем [5]. Кожен банк самостійно обирає кредитну політику, проводить аналіз ринків кредитів, формує кредитний портфель та оцінює його ефективність, але робить це відповідно до чинного законодавства, яке регулює банківську діяльність.

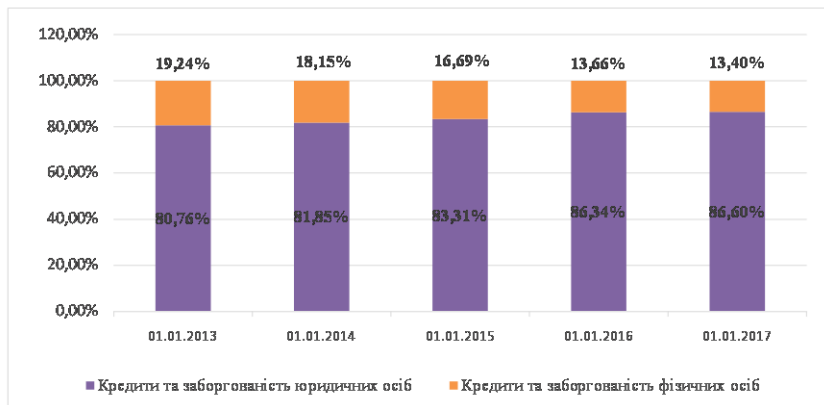
Кредитна політика є важливим інструментом досягнення визначених перед банком цілей та завдань. Не в останню чергу від успішного впровадження та реалізації кредитної політики залежить результат діяльності банківської установи. Кредитна політика обумовлює організацію кредитної діяльності банківської структури, стає основою для всього процесу кредитування, визначає його параметри та особливості. Вірно розроблений процес кредитування, запровадження системи управління кредитними операціями та можливими ризиками, визначення основних пріоритетів, цілей, завдань, а також методів та способів реалізації кредитної політики, сприятимуть максимізації дохідності як кредитних операцій, так і загального результату діяльності банку.

Розглянемо динаміку кредитного портфеля банків та його структуру. Станом на 01.01.2013р. кредити та заборгованість банків України становили 560 765 464 тис. грн, 01.01.2014р. – 654 145 824 тис. грн, 01.01.2015р. – 727 818 714 тис. грн, 01.01.2016р. – 616 420 879 тис. грн, 01.01.2017р. – 480 295 415 тис. грн[1]. З наведених даних можна зробити висновок, що з 2013р. до 2015р. кредитний портфель банків України збільшувався, а з 2015р. до 2017р. прослідковується зменшення. Це пов'язано із кризовими явищами, які наразі відбуваються в Україні.

Як бачимо на рисунку 1, більшу частину кредитів та заборгованості клієнтів припадає на юридичних осіб. У відсотковому співвідношенні у 2017р. порівняно з 2013р. частка кредитів та заборгованості юридичних осіб зросла на 5,84%.

Портфель банківських позичок схильний до всіх основних видів ризику, які супроводжують фінансову діяльність: ризику ліквідності, ризику процентних ставок, кредитному ризику. Тому необхідно, щоб управління кредитним портфелем здійснювалося на основі використання методів і способів мінімізації кредитного ризику[3]. Банки визначають кредитний ризик за кредитами, наданими юридичним особам та фізичним особам, визначивши

імовірність настання дефолту клієнта. Імовірність дефолту клієнта визначають за фінансовим станом клієнтів, за яким поділяють фізичних осіб на 5 класів (1 – фінансовий стан високий, 2 – фінансовий стан добрий, 3 – фінансовий стан задовільний, 4 – фінансовий стан незадовільний, 5 - фінансовий стан критичний), а юридичних – на 10 класів(залежно від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства) [2].

Джерело: складено автором на основі статистичних даних [1]

Рис. 1. Кредити та заборгованість клієнтів банків України

Станом на 01.09.2017р. банками України було видано кредитів фізичним особам: 1 класу – 41,28%, 2 класу – 1,60%, 3 класу – 0,98%, 4 класу – 0,52%, 5 класу – 55,61%, а юридичним особам: 1 класу – 0,89%, 2 класу – 2,41%, 3 класу – 7,19%, 4 класу – 12,30%, 5 класу – 4,85%, 6 класу – 4,39%, 7 класу – 1,93%, 8 класу – 6,06%, 9 класу – 1,78%, 10 класу – 58,21%[2]. З наведених даних випливає, що найбільше надано кредитів як фізичним так і юридичним особам останнього класу боржників, які мають велике значення кредитного ризику. Така ситуація склалась за рахунок того, що у минулі роки позичальники, які отримали кредити у іноземній валюті, через значні коливання курсу автоматично стали боржниками з критичним фінансовим станом. Крім того, це може свідчити про те, що значну частку кредитів банки видають інсайдерам, а, відповідно до законодавства, такі позичальники відносяться до боржників з високим рівнем ризику.

Як бачимо, надання кредитних послуг супроводжується значними ризиками. Банки, як основні учасники цього ринку, повинні контролювати фактори ризику, нейтралізувати їх негативний вплив, запобігаючи появі негативних наслідків від їх реалізації. З цією метою банкам потрібно розробляти й упроваджувати відповідну кредитну політику, яка б забезпечувала формування такого кредитного портфеля, який би сприяв підвищенню прибутковості і забезпеченню відповідності діяльності банку нормативним вимогам регулюючих органів.

Слід відмітити, що ефективність управління кредитним портфелем банку залежить від системності, адекватності способів оцінки кредитного ризику, методів контролю за ним та своєчасності системи реагування з боку банків та регулятора. Банки повинні прагнути самостійно створювати комплексну систему ризик-менеджменту, яка забезпечувала б надійний процес виявлення, оцінки, контролю та моніторингу кредитного ризику з метою його мінімізації на всіх етапах кредитного процесу та забезпечення ліквідності, дохідності і надійності кредитного портфеля банку.

Кожен банк має розумно підходити до розробки власної кредитної політики спираючись на пріоритетність мінімізації рівня ризику над можливою прибутковістю кредитної операції. Тому, кредитний портфель банку слід розглядати не як просту сукупність наданих позичок, що є результатом хаотичного проведення активних операцій, а як структурований портфель активів, що піддається оцінці, сегментації, класифікації та управлінню, характер якого документально заздалегідь визначається кредитною політикою — стратегією і тактикою банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку на основі принципів кредитування.

Кредитна стратегія, як складова кредитної політики банку, формує межі, в яких повинні бути реалізовані всі майбутні управлінські рішення. Для розробки ефективної кредитної стратегії необхідно використовувати різноманітні наукові і практично обґрунтовані підходи, які дозволяють враховувати основні і другорядні, внутрішні і зовнішні фактори. Результатом реалізації цієї стратегії є формування довгострокового плану, який повинен відображати систему нових програм діяльності кредитних підрозділів банку і забезпечувати досягнення поставлених цілей. Правильно розроблена стратегія дозволить банку не лише вистояти у складних умовах, а й успішно розвиватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
2. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями// Постанова Правління Національного банку України 30.06.2016 № 351– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
3. Рогожнікова Н. В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України / Н. В. Рогожнікова // Фінансовий простір. - 2012. - № 1 (15). - С. 34.
4. Серик Ю. В. Управління кредитним портфелем банку / Ю. В. Серик // Економіка і управління. - 2012. - № 4. - С. 75
5. Чуб П. М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку: автореф. дис. канд. екон. наук: спец.08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Чуб Павло Михайлович. - Київ, 2003. – С.18

Берідзе Тетяна Михайлівна

*к.т.н., доцент кафедри економічної кібернетики,
Криворізький факультет Запорізького
національного університету,
м. Кривий Ріг, Україна*

СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ В ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Ринкові відносини викликають постійні зміни навколишнього середовища, появу нових виробників, зміну попиту і пропозиції, конкуренцію між виробниками продукції, коливання цін тощо. Ці фактори впливають на стратегію і тактику розвитку підприємства. Завдання керівника, по забезпеченню ефективної діяльності в контурі стратегічного розвитку, полягає в тому, щоб вибрати підхід, який найбільшою мірою відповідає умовам і чинникам ефективного функціонування, враховує специфічні проблеми, які доводиться вирішувати. Запорукою здійснення ефективного управління на підприємстві є забезпечення адекватного статистичного моніторингу. Для моніторингу економічного стану підприємства розроблена велика кількість моделей різними авторами, як вітчизняними, так і зарубіжними. Але майже всі вони спрямовані на виявлення банкрутства підприємства, а не на діагностику стану підприємства і виявлення поточних проблем, які необхідно негайно вирішувати. Однак, недосконалість та суперечність моделей не дають змоги проведення ефективної діагностики та не дають можливості прийняти правильне рішення щодо подальшої діяльності та розвитку підприємства

Актуальність і практична необхідність досліджень статистичного моніторингу в системі стратегічного управління на українських підприємствах визначається наступними складовими:

- потреба в освоєнні методів внутрішньовиробничого обліку і контролю, економічного аналізу, адекватних ринковій економіці;
- конкуренція, яка посилюється, вимагає все більш швидкої адаптації до ринкового оточення, яке постійно змінюється;
- ускладнення організаційної структури, що вимагає координації взаємозв'язків між новостворюваними, та вже існуючими підсистемами управління;
- сучасна орієнтація на синтез, інтеграцію різноманітних наукових областей і сфер людської діяльності.

На теперішній час, виділяються три основні напрямки, пов'язані з поняттям моніторингу: 1- відповідає суто технічним характеристикам; 2 - визначається, як складова функції управління, 3 - це застосування до конкретного об'єкту управління.

У теорії та практиці в контексті інформаційно-аналітичного забезпечення також вживається така категорія, як "моніторинг". Моніторинг — комплекс досліджень (спостереження, аналізу та інших методів пізнання дійсності) і

контролю за станом чи процесами певного середовища прикладної системи (яка є об'єктом) з метою попередження про появу шкідливих, небезпечних чи бажаних факторів (явищ) для існування цієї системи. [1]

Система моніторингу виступає у якості основного компонента економічної політики підприємства та оптимізації економічних та бізнес процесів, забезпечуючи збір інформації з різноманітних джерел, формалізації її у виді структурованих даних та проведення їх подальшого вивчення. Складність задачі для керуючих структур полягає в коректному визначенні конкретних потреб ринку на основі формалізованих та об'єктивних даних. Для рішення цієї задачі потрібно проаналізувати статистику бізнес операцій ринку, хоч би по таким параметрам, як сезонність (добова, тижнева, місячна, річна), структура бізнес-операцій (покупка, продаж, кредити, форварди, тощо), регіони (країни, міста, тощо), середнє та найбільше навантаження на логістичні канали, середній час обслуговування угоди, граничні значення часу очікування відвантаження товару, доля "перерваних" угод, тощо. При цьому ці та інші дані необхідно розглядати з урахуванням організаційно-адміністративної структури (наприклад, з прив'язкою до галузевого міністерства або підрозділу компанії, яка відповідає за даний сегмент ринку (вид економічної діяльності)), визначених конкретним економічним процесом.

Використання будь-яким підприємством системи моніторингу містить у собі ряд протиріч: з одного боку, фінансовий стан підприємства - справа самого підприємства, і іноді підприємство прагне широко не афішувати його рівень, з іншого боку, входження підприємства в систему моніторингу, може свідчити про його прозорість, надійність і бути свого роду допуском на ринок.

Перехід українських гірничорудних підприємств до стратегічних інструментів планування і контролю передбачає удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінського процесу. Управління, як домінуюча стратегія розвитку українського промислового бізнесу, на теперішній час поступово відходить на другий план, і все більше підприємств розглядає стійкий розвиток в якості стратегічної мети конкурентної поведінки. Існуючі методи фінансового, управлінського та техніко-економічного аналізу і контролю не завжди адекватно вбудовані в механізм стратегічного управління, а саме планування та контролю, що істотно звужує сферу їх застосування, а також не дає можливості максимально оперативного реагування на зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища бізнесу.

Інформаційна база для прийняття раціональних управлінських рішень, заснована на безперервному формальному спостереженні (моніторингу) конкурентного розвитку бізнесу. Таким чином, статистичний моніторинг в системі стратегічного управління не слід розглядати як більш вузьке чи широке поняття ніж аналіз і контроль. Це безперервне спостереження за результатами і бізнес-процесами, націлене на вирішення конкретних задач, які стоять перед підприємством, тобто на ефективні управлінські рішення. Занадто велика кількість спостережень обернеться для підприємства необґрунтованими витратами, оскільки дані для ухвалення управлінського рішення за результатами моніторингу будуть надлишковими. Недостатня область

спостережень призведе до інформаційного дефіциту і неповного обліку всіх чинників в ході генерації управлінських рішень. Отже, для проведення ефективного моніторингу необхідно оптимізувати поле спостереження. Використання інтегрованих показників дозволить визначити економічний стан підприємства, його конкурентний статус, що забезпечить використання дієвих управлінських рішень.

Моніторинг як функція управління припускає збір інформації, її комплексну оцінку й прогноз по відповідній системі показників. Необхідність реалізації цієї вимоги диктується його орієнтованістю на аналіз, порівняння результатів управління. Стандартність інформаційного набору забезпечує також зручність його пошуку й фіксації й надає моніторингу властивості інформаційного процесу [2].

Слід зауважити, що статистичний моніторинг тільки тоді буде ефективним інформаційно-аналітичним інструментом економічної політики, коли будуть враховані галузеві особливості підприємств і відповідно особливості управління на підприємствах. Постійний моніторинг здійснює регулярну оцінку діяльності існуючих підприємств і доповнює державну статистику оціночними показниками. Проте, моніторинг не в змозі замінити статистику, і його результати повинні бути порівнянні з даними державної статистики. Тільки тоді він може відігравати роль інструмента повноцінного аналізу.

Моніторинг, будучи інструментом дослідження ринку, розуміється як забезпечуване тими або іншими способами регулярне фіксування стану спостережуваних процесів, що відбуваються в сфері інтересів об'єкта управління, здатне сформувавши інформаційну основу для прийняття різних управлінських рішень. На нашу думку, головне в моніторингу - не охопити якнайбільше напрямків, а чітко й вчасно фіксувати їхній стан по заздалегідь певній сукупності ознак.

При проведенні моніторингу виникає необхідність одержання інформації, репрезентативної щодо різних об'єктів, наприклад, підприємства в цілому й окремих його складових (співвідношення системи й частини системи). Об'єктами спостереження в моніторингу виступають соціально-економічні відносини на підприємстві, їхні взаємозв'язки й взаємодії із зовнішнім середовищем. Суб'єктами можуть виступати фахівці й керівники, здатні аналізувати внутрішні механізми виробництва, пріоритети розвитку, стан об'єкта [3,4].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що моніторинг - це багатофакторний процес, який має свої особливості й тенденції, соціально обумовлені інституціональні фактори (виробничі, правові, управлінські)

Система моніторингу може завдати істотного удару по тіньових структурах. Вони будуть змушені підвищити рівень своєї фінансової прозорості, щоб мати відповідну інформацію, увійти у відповідні рейтинги, які повинні формуватися за результатами моніторингу, поступово легалізуватися. Якщо вони цього робити не будуть, то з великою ймовірністю їх можна віднести до тіньового сектора економіки. Такі підприємства в меншій мірі

повинні мати підтримку економічного й особливо правового характеру. Для зменшення поширеної практики фальсифікованого банкрутства, необхідно підвищувати прозорість роботи всіх суб'єктів і об'єктів економічних відносин.

Таким чином, в умовах української економіки здійснення обміну аналітичними експертними оцінками економічного стану підприємств може стати рішенням проблеми заповнення відсутньої інформації. Постійний моніторинг являє собою регулярну оцінку діяльності підприємств і доповнює державну статистику оціночними показниками. Проте, моніторинг не в змозі замінити статистику, і його результати повинні бути порівнянні з даними державної статистики. Тільки тоді він може відігравати роль інструменту у економічній політиці підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційне суспільство. Дефініції... / В. М. Брижко, А. А. Орехов, В. С Цимбалюк, О. Н. Гальченко, А. М. Чорнобров) / Під ред. Р. А. Калюжного, М. Я. Швеця. — Київ: Інтеграл, 2002.
2. Галіцин В.К. Концептуальні засади моніторингу / В.К. Галіцин, О.П. Суслов, Н.К. Самченко // Бізнес-інформ. – 2013. – № 9. – С. 330–335.
3. Латфулина Г., Никитина А., Серебренников С., Теория менеджмента: Учебник для вузов, 2-е изд. Стандарт третьего поколения. – СПб, Питер, 2014. – 464с.
4. Лисов В. Актуальні аспекти організації проектування інтегрованих корпоративних структур / Російський економічний журнал. – 2000. – № 1. – С. 90-93.

УДК 338.49:336.76

Беляєва Ірина Петрівна

*аспірант кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Ринок цінних паперів відіграє одну з головних ролей в економічному розвитку країни завдяки формуванню системи накопичення та перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів. Розвинутий ринок цінних паперів має можливість забезпечити ефективний перерозподіл тимчасово вільних ресурсів в межах економічних систем та сегментів економіки, що тим самим дає поштовх економічному зростанню та сприяє розширеному відтворенню суспільного виробництва, але для цього необхідна розвинена та функціонуюча інфраструктура ринку цінних паперів, яка створює сприятливі умови для його функціонування. Наявність різних підходів до тлумачення суті інфраструктури ринку цінних паперів не дозволяє створення цілісної системи елементів інфраструктури, які б ефективно взаємодіяли між собою й розвивали ринок цінних паперів загалом.

З огляду на це, дослідження сучасних умов, особливостей та тенденцій розвитку інфраструктури ринку цінних паперів України стає для національної економіки надзвичайно актуальним.

Дослідженню сутності інфраструктури, її ролі та значення присвячені роботи таких вчених, як: О. Василик, В. Геєць, В. Корнеєв, З. Лапішко, Т. Майорова, В. Міщенко, А. Пересада, М. Савлук, В. Шелудько. При цьому, відсутність єдиного підходу до тлумачення суті інфраструктури ринку цінних паперів унеможливорює створення цілісної системи елементів інфраструктури і тому дана тематика потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Так як ринок цінних паперів є невід'ємною складовою частиною фінансового сектора економіки, він має свою інституційну і організаційно-функціональну специфіку, що надає можливість забезпечити трансформацію доходів та заощаджень юридичних та фізичних осіб в інвестиції та можливість вибору напрямів їх ефективного використання. До того ж, ринок цінних паперів разом з системою його фінансових інститутів формує основні фінансові джерела економічної системи, концентрує і розподіляє необхідні для економіки інвестиційні ресурси.

Формування інфраструктури йде паралельно з розвитком самого ринку цінних паперів та зростанням наданих на ньому фінансових послуг. Тому належним чином налагоджена система торгівлі, клірингу, розрахунків та поставки цінних паперів дозволяє збільшити ефективність функціонування самого ринку шляхом збільшення кількості наданих послуг [2].

Під поняттям інфраструктури слід розглядати сукупність складових загальної побудови економічного життя, що мають підпорядкований характер і забезпечують нормальну діяльність економічної системи загалом; включає системи фінансового, інформаційного, технічного та інших видів забезпечення [4].

Результати досліджень щодо питання сутності інфраструктури ринку цінних паперів свідчать про різні підходи в трактуванні поняття «інфраструктура ринку цінних паперів». Можна виділити три основні напрями щодо визначення дефініції «інфраструктура ринку цінних паперів».

Представники першого напрямку розглядають інфраструктуру ринку цінних паперів як сукупність усіх установ, механізмів, технічних засобів, що обслуговують і регулюють випуск та обіг цінних паперів [2].

Представники другого напрямку пропонують включити до складу інфраструктури ринку цінних паперів інститути, які виконують лише допоміжні функції і виділяють як суб'єктів інфраструктури лише депозитаріїв, клірингово-розрахункові установи та реєстраторів [1].

Представники третього напрямку пояснюють інфраструктуру ринку цінних паперів як сукупність професійних учасників ринку, які займаються організацією та обслуговуванням обігу цінних паперів (депозитарії, клірингово-розрахункові установи, фондові біржі, торговельно-інформаційні системи) [4].

Відповідно до такого підходу можна виділити основні функції і завдання, які повинна виконувати інфраструктура ринку цінних паперів.

На основі аналізу функціональних властивостей інфраструктури та з огляду на цільову спрямованість інфраструктури ринку цінних паперів виділяються наступні його функції [3]:

- посередницьку – забезпечення взаємодії емітентів та інвесторів, опосередкування обігу цінних паперів на ринку;
- організаційну – створення умов для торгівлі цінними паперами;
- технічну – забезпечення всіх технічних моментів, що виникають у процесі здійснення операцій із цінними паперами;
- інформаційну – налагодження прозорого інформаційного простору для функціонування ринку.

Даний підхід є дискусійним, так як він не виокремлює виокремити функції забезпечення та обслуговування, які є базовими для системи інститутів інфраструктури ринку цінних паперів

Забезпечувальна функція дозволяє здійснювати взаємозв'язок між елементами інфраструктури, всіма її об'єктами й суб'єктами, а також фінансове забезпечення процесів між суб'єктами інфраструктури ринку цінних паперів, забезпечення технічних моментів які виникають у процесі діяльності та підвищення ефективності ринку в цілому;

Обслуговуюча функція передбачає обслуговування елементів інфраструктури та фінансове забезпечення процесів які забезпечують безперервне функціонування даних елементів [3].

Відтак, розглядаючи інфраструктуру як важливу складову ефективного функціонування ринку цінних паперів, на основі аналізу функцій і завдань, що покликана виконувати інфраструктура, можна зробити висновок, що інфраструктура ринку цінних паперів є складною, сутність якої полягає в забезпеченні ефективної взаємодії діяльності емітентів та інвесторів, через організацію фінансового посередництва, технічних механізмів, торговельного та інформаційного просторів для здійснення операцій із цінними паперами. Запропоновані нами визначення поняття інфраструктури ринку цінних паперів, основних функцій та завдань, які вона покликана виконувати, можуть служити основою для додаткового дослідження діяльності окремих елементів інфраструктури ринку цінних паперів, механізмів взаємодії інфраструктури з іншими системами і суб'єктами ринку цінних паперів як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івахненко І. С. Місце та роль ринку цінних паперів у системі ринків фінансових послуг [Текст] / Івахненко І.С.// Економіка. Фінанси. Право. - 2011. - № 6. - С. 6-11
2. Коваленко Ю.М. Структуризація сучасного фінансового ринку [Текст] / Ю.М. Коваленко// Фінанси України.-2010.-№9. С.91-99
3. Кужелєв М.О. Розвиток інфраструктури ринку цінних паперів: сутність та елементи / М.О. Кужелєв, І.П. Головенко // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2016 - №2. с. 145-156

4. Лапішко З.Я. Формування інфраструктури регіонального ринку цінних паперів: автореф. Дис. На здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит"/ З.Я. Лапішко.-Львів.-2008.-28с.

УДК 368

Бистрановський Віталій Олегович

студент VI курсу магістерської програми «Страховий менеджмент»,

Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

Стецюк Т.І., к.е.н., доцент,

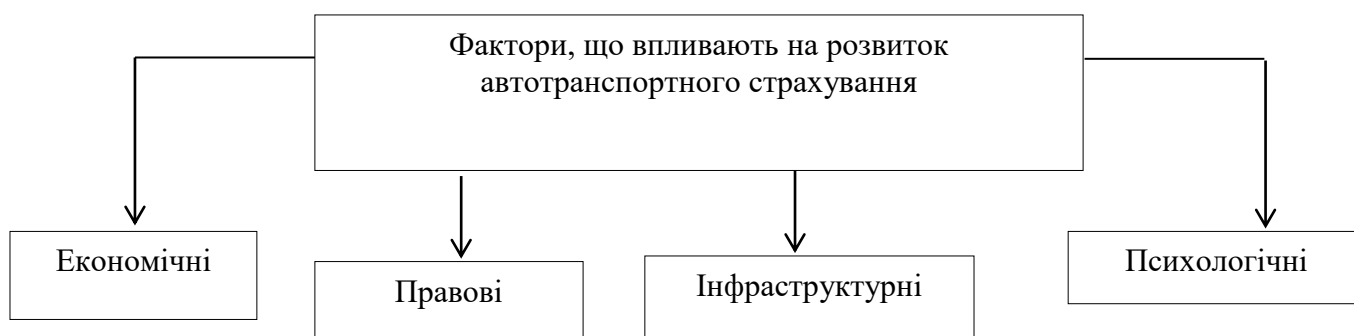
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Для з'ясування проблем котрі існують в автотранспортному страхуванні потрібно дослідити фактори, що впливають на його розвиток, стимулюючи чи дистимулюючи його, а також різні погляди науковців, щодо проблем розвитку автотранспортного страхування загалом.

Так, Чорняк М.Д в своїй праці поділив фактори впливу на розвиток автотранспортного страхування на: економічні, правові, інфраструктурні та психологічні. (рис. 1)[1].

Рис.1. Фактори, що впливають на розвиток автотранспортного страхування

Під економічними факторами, що впливають на розвиток автотранспортного страхування розуміють відсутність економічної стабільності, дефіцит фінансових ресурсів, а також високий рівень інфляції.

Правовими факторами, які негативно впливають на розвиток авто страхування є недосконалість нормативної бази, що регулює діяльність суб'єктів страхового ринку автострахування.

Інфраструктурними факторами є: слабкий розвиток фондового ринку, що не дає змоги використовувати цінні папери, як категорію активів для захищеного розміщення страхових резервів; відсутність вторинного ринку страхових послуг, механізмів ефективної взаємодії банківського та страхового сектору економіки, низький рівень розвитку допоміжної інфраструктури страхового ринку; недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення страхового ринку; нерозвиненість брокерства, інституту аварійних комісарів.

До психологічних факторів відносять неналежний рівень інформації про стан і можливості страхового ринку, недовіру українців до усіх фінансових посередників – особливо до страхових компаній.

Такі науковці, як: Л.Д.Лебединська та Л.М.Ремньова розглядають негативні тенденції, які впливають на розвиток страхового ринку, а тому і автотранспортного страхування загалом, до їх числа відносять: - «падіння» фондового ринку; збільшення ризиків, пов'язаних з інвестуванням активів фінансових установ, і неповернення наданих позик (кредитів); недовіра населення до фінансових установ; валютно-курсова нестабільність; ризик відсутності взаємодії між банками та небанківськими фінансовими установами щодо забезпечення доступу останніх до коштів, розміщених на депозитних рахунках; збереження негативних інфляційних очікувань населення; небезпека подальшої тіньової економіки. [2].

Супрун А.А у своїй дослідній роботі розглядаючи автотранспортне страхування та його проблеми і стверджує, що негативною особливістю авто страхування став ріст шахрайства, фальсифікація ДТП, викрадення автомобілів, в основному які були придбані у кредит, умовчування важливої інформації, яка має значення для страховика при прийнятті рішення про виплату[1].

Редько І.М. та Івашко О.А. розглядають проблеми автотранспортного страхового шахрайства з боку страхувальників, пояснюючи його масовістю та простотою організації, шляхом ініціювання дорожньо-транспортної пригоди, та пред'явлення фальшивих документів для відшкодування збитків. Також спостерігається фальсифікація викрадень автотранспорту в період після укладання договору. Вирішенням може бути запозичений досвід США де для кожного штату прийнято покарання для різного роду шахрайства, яскравим прикладом є і досвід Японії, де за скоєння певного роду шахрайства, осіб які його здійснили карають позбавленням волі до 10 років.

Розглянувши різноманітні твердження існуючих проблем в автотранспортному страхуванні виокремимо головні з них:

- ✓ відсутній дієвий контроль з боку держави, за дотриманням автовласниками чинного законодавства;
- ✓ низький рівень обізнаності власниками автотранспортних засобів питань у сфері страхування цивільно-правової відповідальності;
- ✓ низький рівень роз'яснювальної роботи, що проводиться страховиками, а, відтак на низькому рівні страхова культура та довіра до страховиків;

- ✓ низька платоспроможність автовласників;
- ✓ відсутня необхідна кількість інформації про усі пропоновані страховиками види автостраховання;
- ✓ якість наданих страхових послуг страховиком страхувальнику, значно нижча за ціну реалізованих страхових полісів;
- ✓ присутні випадки страхового шахрайства з боку страхових компаній, які намагаються відмовляти у виплаті відшкодування або зменшувати його розмір.

Відсутність дієвого контролю з боку держави, за дотриманням автовласниками чинного законодавства полягає у тому, що органи державної автомобільної інспекції не в обов'язковій формі повинні перевіряти наявність полісів автотранспортного страхування, як це відбувається в країнах Європейського Союзу.

Низький рівень роз'яснювальної роботи в страхових компаніях є значно низьким, а його підвищення надзвичайно важливим при укладанні договору страхування, в основному для самих страхових компаній, адже з запровадженням обов'язкового автостраховання держава дала можливість отримання прибутку насамперед їм самим, тому страхові компанії повинні підвищувати рівень довіри свої рейтингів [3].

Довіра страхувальників до страховиків знижується у зв'язку з умовами договорів котрі пропонують страховики, адже в більшості страхових компаній умови не здійснення страхових виплат при настанні страхових випадків. До таких умов можна віднести: кількість пропорційних виплат страхового відшкодування в залежності від періоду дії полісу також те, що страхове відшкодування не може перевищувати 50% страхової суми; вчинення грубих порушень правил дорожнього руху; проблеми з експертною оцінкою страхових випадків.

Прояви шахрайства у сфері автотранспортного страхування є найбільшою проблемою. Страхове шахрайство визначається як протиправні дії суб'єктів страхування. Серед найвагоміших причин скоєння шахрайства варто відзначити: можливість скористатися страховим випадком, щоб здобути певну грошову компенсацію; можливість повернути грошові кошти, що були витрачені на страхові внески; малозабезпеченість, від якої страхове відшкодування являється єдиним джерелом заробітку; можливість не сплачувати страхові внески тобто перекласти відповідальність на страхувальника; можливість страховиками привласнення страхових внесків страхувальників з метою отримання прибутків.

О.Паращак, досліджує страхове шахрайство, і наводить таку характеристику його видів: внутрішнє шахрайство серед страхових агентів, серед професіоналів страховиків та непрофесіоналів. За словами дослідника потрібно співпрацювати або навіть створювати спільні бази даних, для виокремлення осіб котрі скоїли дане шахрайство. Страхове шахрайство притаманне і страховим компаніям, котрі діють без ліцензії на певний вид страхування, відтак при настанні дорожньо-транспортної пригоди страхові відшкодування не виплачуються страховими компаніями[1].

Визначивши проблеми автотранспортного страхування, вважаємо за необхідне виділити такі основні рекомендації, щодо розвитку галузі автотранспортного страхування, які є зазначеними у фахових працях науковців:

1) доцільним є забезпечення формування ефективнішого державного регулювання та нагляду у сфері автотранспортного страхування, з урахуванням міжнародних принципів та стандартів;

2) варто внести зміни до Цивільного кодексу України, Закону України «Про страхування», з метою їх узгодження між собою та удосконалення договірних відносин у сфері страхування;

3) нагляд за виконанням страховиками страхових зобов'язань перед споживачами страхових послуг доцільно посилити;

4) потребує удосконалення діючий порядок проведення страховиками розслідувань, причин настання та обставин страхових випадків;

5) необхідним є удосконалення нормативно-правових актів щодо порядку діяльності страхових агентів та страхових брокерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2016. – Вип. 11. – Частина 1. – 468 с.

2. Лебединская Л.Д., Ремнева Л.М., Стратегічні аспекти сталого розвитку страхового ринку України під впливом глобалізації. Актуальні проблеми економіки №9((111)), 2010

3. Автомобільне страхування в системі безпеки дорожнього руху [Текст] : кол. моногр. / О. М. Залетов, О. В. Кнейслер, В. М. Стецюк [та ін.]. наук. ред. О. М. Залетов. – К. : BeeZone, 2012. – 508 с.

УДК 336.7

Блохіна Марія Миколаївна

студентка групи ФБД-15-4,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Коваленко Ю. М.,

д.е.н., професор кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ХЕДЖУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Протягом останніх двох десятирічь глобалізація фінансів та фінансового ринку сприяє суттєвим змінам, що виникли на ґрунті міжнародних та національних фінансових систем. Як наслідок, фінансовий ринок став мінливим, нестійким і більш непередбачуваним. Постійні коливання курсів

валют, котирувань цінних паперів і процентних ставок за кредитами, дали поштовх до розвитку похідних фінансових інструментів. Які дають змогу перерозподілити та обмежити наявні ризики, перенести їх на інших учасників ринку.

В Україні практично не застосовуються які-небудь інструменти, які б дозволяли уникнути чи, в крайньому разі, зменшити валютний ризик. У зарубіжній діловій практиці з метою хеджування валютного ризику широкого вжитку набули форвардні угоди. Але на вітчизняному фінансовому ринку використання форвардних угод у чистому вигляді не поширилось. Це можна пояснити, по-перше, відсутністю в комерційних банках відповідних фахівців, а по-друге, недостатньою розробкою Національним банком України необхідних нормативних та інструктивних матеріалів [1, с. 18].

Теоретичні основи дослідження ринку похідних фінансових інструментів сформували наукові праці таких зарубіжних науковців як Дж. М. Кейнс, Р. Мертон, Дж. Хікс, Р. Мертон, М. Шоулз, які визначили сутність, функції, роль похідних фінансових інструментів у структурі фінансової системи. Серед праць вітчизняних науковців, присвячених дослідженню похідних фінансових інструментів, виділяються праці Н. Ботвіної [1], А. Голованенко і А. Шегди [4], Л. Примостки, О. Сохацької, Ю. Коваленко [12; 13], Л. Кузнєцової, В. Галанова, Ю. Стеблецької [3], В. Шелудько і В. Вірченко [2].

Метою дослідження є розкриття сутності та дослідження хеджування фінансових ризиків, що пов'язані зі здійсненням діяльності банківських установ та середовища їхнього функціонування.

Під хеджуванням розуміють діяльність, спрямовану на створення захисту від можливих втрат у майбутньому. Хеджування – внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків за інвестиційним проектом, що ґрунтується на використанні відповідних видів фінансових інструментів [4, с. 20]. 3 англ. Hedge – (огорожувати, ухиляти) – здійснення фінансових операцій, що дають змогу частково або повністю уникнути збитків внаслідок очікуваної зміни валютних курсів [3, с. 14].

Методичні рекомендації НБУ щодо організації і функціонування банківського ризик-менеджменту визначають: хеджування - метод пом'якшення ризику, який полягає у визначенні об'єкта хеджування та підборі до нього адекватного інструменту хеджування [6]. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України від 31.08.2007 уточнює, що хеджування - це застосування одного чи декількох інструментів хеджування з метою повної або часткової компенсації змін справедливої вартості об'єкта хеджування або пов'язаного з ним грошового потоку [7]. Інструмент хеджування - об'єкт, реакція якого на зміну певних умов чи подій прямо протилежна реакції об'єкта хеджування за тих самих умов чи подій [8].

Основою інструментів хеджування складають похідні фінансові інструменти (деривативи). На ринку капіталів їх можна поділити на позабіржові та біржові. До позабіржових угод відносяться форварди та свопи, зазначають В. Шелудько та В. Вірченко [2, с. 82].

За даними Банку міжнародних розрахунків, на початок 2016 р. на біржах торгувалося деривативів обсягом близько 63,6 трлн дол., з них 38,4 трлн становили опціони, 25,2 трлн дол – ф'ючерсні контракти. Частка опціонів при цьому становила 66% загального обсягу, а частка ф'ючерсів – 34%. Розглядаючи дані в динаміці можна дійти висновку, що частка опціонів на біржовому ринку перевищує частку ф'ючерсних контрактів. При цьому якщо на кінець 2015 року різниця складала близько 18%, то в грудні 2015 р. перевищення обсягу торгівлі опціонними контрактами над ф'ючерсами становило майже 32% [10]. Загальний об'єм контрактів які торгувалися на біржах, згідно даних Світової федерації бірж (World federation of exchanges, WFE) на початку 2016 р. становив 24,76 млрд шт., що на 13,5% більше ніж у 2014 р. Цікаво, що в 2015 р. Азіатсько-тихоокеанський регіон почав займати лідуючі позиції на біржовому ринку деривативів. Обсяг угод на ньому склав 39,2% від загального, в той час, як частки північноамериканського і європейського біржових ринків деривативів склали 33,1 та 19,3% відповідно [11]. CME Group, включаючи Чиказьку і Нью-Йоркську товарні біржі, стала найбільшою біржою-оператором похідних інструментів в 2015 р., з приблизно 3,53 млрд біржових похідних інструментів, що торгуються [6].

Для аналізу ситуації на вітчизняному ринку, варто ознайомитись зі звітністю Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), яка показує, щорінок біржових деривативів представлений ф'ючерсними контрактами, опціонами та опціонними сертифікатами [9]. У серпні 2017 р. укладення біржових контрактів відбувалось на 5 фондових біржах. Понад 90% усіх торгів заобсягами було здійснено на фондових біржах «Перспектива» та «ПФТС» зарахунок торгів з ОВДП. Найбільша кількість укладених біржових контрактів – на «Українській біржі» (майже 90% всіх контрактів). У серпні 2017 р. на фондовому ринку найбільшим попитом користувались ф'ючерсні контракти на трійську унцію золота (близько 60%), друге місце посіли строкові контракти на курс пари євро-дол (близько 30%). Так ф'ючерсні контракти бірж «Перспектива» та Українська біржа, а також опціони УБ увійшли до ТОП 20 фінансових інструментів, які користувались найбільшим попитом на біржовому ринку за кількістю біржових контрактів, та за їх обсягом. Обсяг торгівлі деривативами на біржовому ринку України в 2017 році склав 3,23 млрд грн [5].

Тенденція обсягу торгів деривативами, на відміну від світової практики, є незначною, ринок деривативів упродовж останніх трьох років скорочується. З іншого боку, не можна не зауважити, що учасники ринку капіталів в Україні, стикаються з рядом викликів. Зокрема домінування спекулянтів на ринку не створює сприятливе середовище для застосування деривативів на українських біржах. Наявність на фондовому ринку як спекулянтів, так і хеджерів є нормальною ознакою його існування, втім коли частка хеджерів є принципово низькою порівняно зі спекулянтами, завжди існує ймовірність зміни ціни фінансового інструмента на користь учасників, які приходять на біржовий ринок зі спекулятивних мотивів. Втім у біржовій торгівлі вітчизняного ринку деривативів явно переважають валютні ф'ючерсні контракти. Ф'ючерс на індекс є більше цікавим для приватних інвесторів на фондовому ринку, і лише про

валютні опціони і ф'ючерсні контракти можемо говорити як про потенційні інструменти хеджування валютних ризиків [6].

Обіг деривативів регулюється вітчизняним законодавчим полем, якому бракує механізмів впливу на безліч ключових моментів функціонування строкового ринку. Чинне правове середовище, що має вплив на обіг деривативів, складається з ряду кодексів, законів, підзаконних актів, яким характерні фрагментарність і неузгодженість. Тому необхідним є розробити та впровадити в Україні законодавство, яке повинно відповідати вимогам міжнародної практики.

Висновки. Ринок похідних цінних паперів в Україні є досить новим, але прогресуючим сегментом фінансового, проте його об'єми є досить малими. Ця ситуація пов'язана з неузгодженістю та фрагментарністю регулювання. Валютна політика НБУ не покликана створювати умови для виходу нових учасників на ринки капіталів та міжнародні фінансові ринки. Тому створити основу запровадження механізмів хеджування в реаліях українського фінансового ринку можна шляхом пом'якшення регулювання портфельних інвестицій, а також вільного руху капіталів, що пов'язаний з прямими надходженнями інвестицій у рамках Угоди про Асоціацію України з ЄС, а також впровадженням реформи ринку капіталів з чітким визначенням сутності та механізму функціонування та обігу похідних фінансових інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ботвіна Н. О. Хеджування валютного ризику як складова банківської безпеки / Н. О. Ботвіна // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2013. – Том 14. – № 2. – С. 17-21.

2. Шелудько В.М. Сучасні тенденції розвитку світового ринку деривативів / В. М. Шелудько, В. В. Вірченко. – Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – 10(163). – С. 81–87.

3. Стеблецька Ю.І. Управління фінансовими ризиками в системі фінансової безпеки суб'єктів підприємництва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Ю.І. Стеблецька; ДФА. – Львів; 2013. – 20 с.

4. Голованенко А.В. Ризики в підприємстві // Оцінювання та управління / Шегда А.В. Голованенко А.В.; заред. Шегда А.В. – К.: Знання, 2008. – 271 с.

5. Бюлетень щодо стану ринку цінних паперів; НКЦПФР, серпень 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2017/09/Бюлетень-щодо-стану-ринку-цінних-паперів-СЕРПЕНЬ-2017.pdf>.

6. Електронний журнал «Ринок цінних паперів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://securities.usmdi.org/?p=22&n=95&s=1000>.

7. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України: Постанова НБУ від 31.08.2007 № 309 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1104-07/page>.

8. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова НБУ від 02.08.2004 № 361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04/print1484763459974560>.

9. Annual Report of NSSMC. (2015). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf.

10. Bank for international settlements. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bis.org/statistics/about_derivatives_stats.htm?m=6%7C32.

11. World federation of exchanges. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.world-exchanges.org/home>.

12. Коваленко Ю. М. Фінансові інструменти в сучасному вимірі / Ю. М. Коваленко // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право) : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 2 (49). – С. 84 – 90.

13. Коваленко Ю. М. Фінансова глобалістика: теоретико-методологічні засади [Електронний ресурс] / Ю.М. Коваленко // Ефективна економіка. – 2015. – №2. – Режим доступу: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/51/1/021_IR.pdf

УДК 368

Богріновцева Людмила Миколаївна

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Дорохова Тетяна Олександрівна

студентка групи ФМДз-16-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

В умовах посилення конкуренції на міжнародних та національних ринках особливого значення набувають питання забезпечення господарюючих суб'єктів від потенційних загроз та створення системи захисту від негативних факторів. Саме страхування є одним з найбільш ефективних інструментів мінімізації ризиків, протидії негативним впливам випадкових подій та небезпек на господарську діяльність підприємств та добробут населення.

У сучасних умовах, що характеризуються нестабільністю як зовнішніх, так і внутрішніх економічних факторів, розвиток вітчизняного страхового ринку супроводжується численними проблемами економічного, нормативно-правового, організаційно-методологічного та кадрового характеру. У зв'язку з чим, сучасний стан національного страхового ринку не повною мірою відповідає тенденціям розвитку світового страхового ринку.

Вивченню теоретичних та практичних засад функціонування та розвитку страхового ринку присвячено наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: В. Базилевич, О. Барановський, Дж. Батлер, Л. Бевере, Д.

Бланд, К. Бурроу, Н. Внукова, В. Гейльман, Т.Говорушко, В. Грушко, Дж. Діксон, О. Залетов, М. Клапків, О. Козьменко, Г. Леві, А. Монті, С. Осадець, В. Прокопенко, Х. Скіпер, Н. Ткаченко, Д. Фарні, В. Фурман, Я. Шумелда та інші.

Підвищення соціально-економічного рівня розвитку держави, рівня добробуту населення, та безпечне функціонування суб'єктів господарювання неможливе без страхового ринку, оскільки він є важливою складовою фінансової безпеки країни.

В сучасній науковій літературі визначення страхового ринку має різні трактування, що перш за все, залежить від підходу вчених до його дослідження (табл. 1).

Таблиця 1

**Трактування вітчизняними та зарубіжними науковцями дефініції
«страховий ринок», яке повинно відповідати вимогам
міжнародної практики**

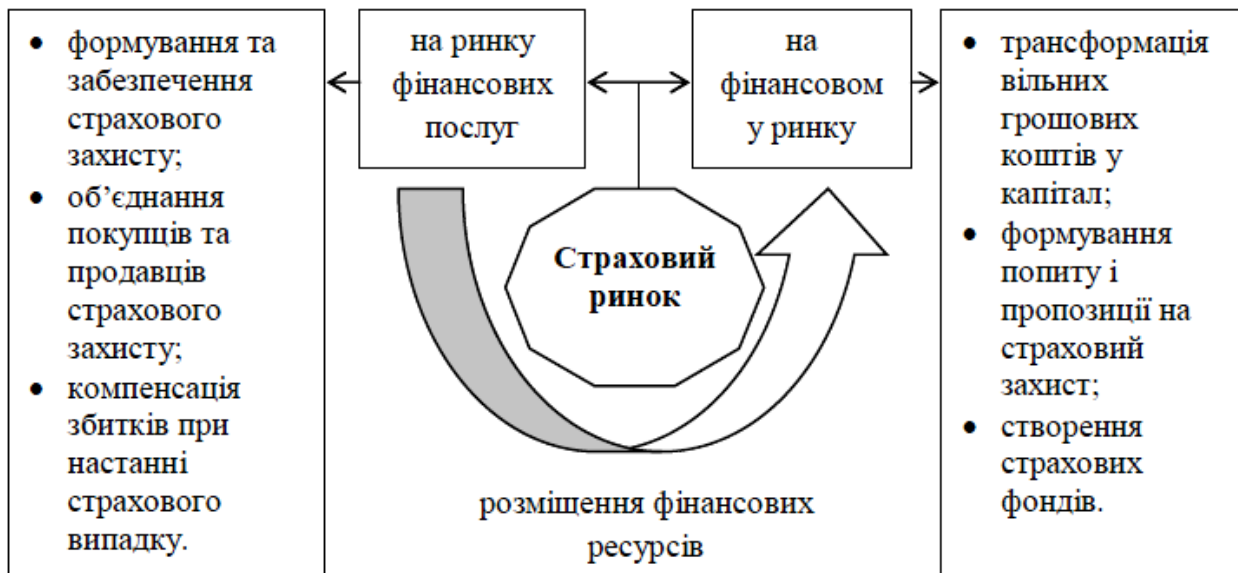
Автор	Трактування поняття
Базилевич В.Д. [1]	Це частина фінансового ринку, де формується попит та пропозиція на страхові послуги, а об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист
Шахов В.В. [10], Бігдаш В.Д. [2], Осадець С.С. [7], Таркуцяк А.О. [8]	Це особливе соціально-економічне середовище і сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, де формується попит і пропозиція на нього
Ткаченко Н.В. [9]	Це система суспільних відносин, пов'язаних з купівлею-продажем страхових послуг
Вовчак О.Д. [3], Гвозденко О.А. [5]	Це сукупність економічних відносин з купівлі-продажу страхової послуги, що виражається у захисті майнових інтересів фізичних та юридичних осіб при настанні страхових випадків за рахунок внесків страхувальників
Гаманкова О.О. [4]	Страховий ринок як цілісне утворення не може бути повністю зарахований до ринку фінансових послуг, оскільки та його частина, що пов'язана з торгівлею страховими капіталами, перебуває поза межами ринку фінансових послуг, вона належить до фінансового ринку

Проаналізувавши праці вчених щодо трактування поняття «страховий ринок» з'ясовано, що основні поняття можна згрупувати наступним чином (рис. 1).

Рис. 1. Підходи до сутності поняття «страховий ринок» [8, с. 55]

Дослідження категорії «страховий ринок» дозволяє визначити місце страхового ринку в системі ринкових взаємовідносин (рис. 2).

Рис. 2. Місце страхового ринку в системі ринкових відносин [8, с. 55]

Страховий ринок є складовою частиною фінансової системи держави та здійснює вплив на економіку держави шляхом підтримання соціальної стабільності суспільства, економічної безпеки держави; забезпечення системи захисту майнових прав, інтересів громадян і підприємств.

Суттєвою характеристикою страхового ринку, як і будь-якого іншого ринку, є наявність на ньому суб'єктів і об'єктів. Питання про об'єкти страхового ринку є дискусійним у науковій літературі. На думку одних фахівців, страхові компанії надають страхові послуги, а на думку інших – страхові продукти (товари). Головним є те, що в основі відносин страхування знаходиться страховий захист, саме він є об'єктом страхового ринку. Що стосується суб'єктів страхового ринку, то серед вчених та практиків, як правило, немає розбіжностей щодо їх визначення. Головними суб'єктами страхового ринку є страховики, страхувальники та страхові посередники. Кожний з них виконує свою функцію, має свою специфіку та механізм реалізації економічних інтересів [6, с. 85].

Розглянувши різні підходи науковців до тлумачення сутності поняття «страховий ринок», визначивши основні елементи страхового ринку та місце страхового ринку в системі ринкових відносин, можна зробити висновок, що в загальному страховий ринок розглядають як особливу соціально-економічну структуру, систему економічних, суспільних, фінансово-економічних відносин, форму взаємозв'язку між учасниками страхових відносин, сукупність страхових компаній, окрему сферу послуг, частину фінансового ринку, економічний простір, форму функціонування сукупного страхового фонду, економічне середовище функціонування страховиків. Варто відзначити, що без розвиненого страхового ринку неможливо забезпечити ефективний соціально-економічний розвиток держави, безпечне функціонування суб'єктів господарювання та підвищення добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Страхова справа [Текст] : монографія / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 5-те вид. стер. – К. : Знання, 2006. – 351 с.

2. Бігдаш В.Д. Тенденції розвитку механізмів управління в діяльності страхових компаній України / В. Д. Бігдаш // Наукові праці МАУП. – 2013. – Вип. 1. – С. 154-161.
3. Вовчак О.Д. Функції фінансових посередників / О.Д., Вовчак, Л.М. Крентовська // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 125-131.
4. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку : автореф. дис. [Електронний ресурс] / О.О. Гаманкова, КНЕУ ім. В. Гетьмана. – К., 2010. – 33 с. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.
5. Гвозденко А.А. Основы страхования: учебник / А.А. Гвозденко. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 320 с.
6. Луцишин О.О. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України / Луцишин О.О., Данильчук С.П. //Наука молода. – 2016. – №24. – С.81-87
7. Осадець С. С. Страхування : підручник / С. С. Осадець. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
8. Таркуцяк А.О. Страхові послуги: навч. посібник / А.О. Таркуцяк. – К. : Видавництво Європейського університету, 2010. – 583 с.
9. Ткаченко Н.В. Удосконалення методики рейтингової оцінки стану фінансової стійкості страховиків / Н.В. Ткаченко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. – Вип. 2. – С. 48-60.
10. Шахов В.В. Страхование. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям (060400) «Финансы и кредит», (060500) «Бухгалтерский учет, анализ и аудит». / В.В. Шахов, Ю.Т. Ахвледиани. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 543 с.

УДК 368.02

Богріновцева Людмила Миколаївна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Ключка Ольга Володимирівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогодні, розвиток Інтернет-страхування в Україні знаходиться на початковій стадії, що зумовлено, перш за все, низьким рівнем питомої ваги вітчизняних страховиків, які надають послуги через Інтернет, а також особливостями страхового законодавства України. Разом з тим, світовий досвід свідчить про необхідність розвитку Інтернет-страхування, перш за все, у зв'язку зі зростанням кількості Інтернет користувачів, зростанням довіри до онлайн систем та глобалізацією електронної економіки загалом, що в свою чергу призводить до різкого збільшення грошових потоків в мережі Інтернет,

зниження витрат на обслуговування клієнтів, розширення територіального охоплення страховими продуктами, підвищення рівня страхової культури, створенням можливостей для самообслуговування та зниження впливу людського фактору на процес надання страхових послуг.

Дослідженню розвитку Інтернет-страхування в Україні та світі присвячено ряд наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: В. Д. Базилевич, Л. А. Бернер, Ф. С. Бикнелл, Р. В. Кокшаров, Л. Ю. Сорока та інші. Але, незважаючи на значну кількість наукових праць у цій сфері, аналіз останніх публікацій свідчить про необхідність проведення більш глибоких досліджень щодо особливостей розвитку Інтернет-страхування в Україні на сучасному етапі розвитку вітчизняного страхового ринку.

Найбільш поширеними визначеннями поняття «Інтернет-страхування» є наступні:

- О. Новак розглядає Інтернет-страхування, як комплекс взаємин страхової компанії і клієнта, що виникають у процесі продажу продукту страхування, його обслуговування і виплати страхового відшкодування при використанні технологій мережі Інтернет як найбільш зручного, швидкого та дешевого засобу обміну інформацією» [5];

- Н. Спіцина наводить наступне визначення поняття Інтернет-страхування: «взаємодія інтересів між страховою компанією і клієнтом, котра виникає при продажу страхового продукту та його обслуговуванні, але вироблена за допомогою мережі Інтернет» [7];

- С. Науменкова характеризує Інтернет-страхування як процес взаємодії страхової компанії та її клієнтів, який полягає у виборі страхових послуг, оформленні та придбанні страхових полісів і отриманні страхових премій з використанням мережі Інтернет [4];

- І. Михайловська розглядає Інтернет-страхування, як всі елементи взаємодії між страховою компанією та клієнтом, які виникають при продажі страхового продукту і його обслуговуванні, але вироблені за допомогою Інтернету [3];

- Г. Тлуста та В. Ерастов наводять наступне визначення поняття «Інтернет-страхування», – це одна із форм аквізиційної діяльності страхової компанії, оскільки перенасичення класичних каналів розповсюдження страхової послуги вимагає створення та розробку нових, більш рентабельних та зручних механізмів взаємодії із клієнтами» [8].

Розглянувши різні погляди, щодо тлумачення поняття Інтернет-страхування, можна зробити висновок, що це взаємодія страховика та страхувальника у процесі купівлі-продажу страхового продукту через мережу Інтернет.

Існують дві системи Інтернет-страхування: офлайн та онлайн страхування.

Офлайн страхування – це можливість отримати на сайті інформацію про продукти та послуги, які надає компанія, про умови укладання договору, розрахувати розмір страхової премії, задати питання фахівцю он-лайн або по електронній пошті. В свою чергу, онлайн страхування – це можливість

розрахунку вартості, заповнення заявки на страхування, яку можна отримати через кур'єра або поштою, проведення оплати через Інтернет і, якщо дозволяє законодавство, одразу отримати (або роздрукувати) поліс страхування [6].

Робота страховика з клієнтами через мережу Інтернет дає такі переваги:

- 1) більш низькі витрати порівняно зі звичайними способами страхування;
- 2) оперативність процесу придбання і оформлення страхового продукту;
- 3) зниження постійних витрат (на заробітну плату та оренду приміщень);
- 4) можливість надавати свої послуги як на території України, так і за її межами;
- 5) менша ймовірність придбати підроблений страховий поліс (надійність) [2].

Разом з тим, незважаючи на вищезазначені переваги Інтернет страхування, існують і певні недоліки Інтернет страхування, до яких, перш за все, варто віднести наступні:

- необхідність клієнту самому розбиратися в тонкощах і нюансах роботи з сайтом страховика;
- клієнт не має можливості заздалегідь повністю ознайомитися з усіма умовами договору страхування;
- чітко встановлені певні варіанти страхових сум, які клієнт не може змінити;
- значно менша кількість страхових продуктів для продажу розміщується на Інтернет-сайтах страховиків;
- на транспорт та нерухомість, яка знаходиться в заставі, страхові поліси не продаються [6].

На сьогодні, розвиток Інтернет-страхування на вітчизняному страховому ринку стримують ряд чинників, зокрема:

- законодавчі обмеження, в частині того, що вітчизняним страховим законодавством передбачено укладання договору страхування виключно у письмовій формі;
- слабе забезпечення віртуальних платіжних систем в Україні;
- необхідність значних початкових капіталовкладень;
- відсутність висококваліфікованих спеціалістів;
- недовіра населення до страховиків;
- низький рівень технологічності здійснення страхових операцій та використання інформаційних технологій;
- недосконалість організаційної структури;
- відсутність нормального конкурентного середовища та соціально-економічної відповідальності перед суспільством [1].

Отже, проаналізувавши основні переваги та недоліки розвитку Інтернет-страхування в Україні, на нашу думку, перш за все необхідно вжити наступні заходи для стимулювання його розвитку:

- 1) вдосконалити законодавчу базу для забезпечення більш широкого використання Інтернет-страхування;
- 2) викликати довіру населення за допомогою якісної організації захисту веб-сайтів;

3) створити правильний підхід до дизайну сайтів, а саме: розміщувати на сайті як найменше графічних об'єктів. Якщо на сайті розташовано об'єкти, які мають великий обсяг, то час завантаження сторінки значно збільшиться, що призводить зменшення кількості відвідувачів;

4) подбати про наповнення сайту. На сайті страхової компанії повинні розміщуватись форми для подачі запитів і інформація про послуги компанії та їх вартість;

5) повідомляти клієнтів про можливість отримання повного комплексу послуг не виходячи з дому чи офісу;

6) сформуванню правильну маркетингову політику, яка є важливим і актуальним методом реклами, розповсюдження та просування страхових продуктів на ринок [1].

Отже, розвиток Інтернет-страхування на вітчизняному страховому ринку є об'єктивною необхідністю, оскільки саме застосування інтернет-послуг дозволить страховикам підвищити їх конкурентоспроможність, поліпшити якість обслуговування клієнтів, в тому числі і відшкодування збитків та загалом підвищити ефективність продажів страхових продуктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільченко Т. С. Проблеми та перспективи розвитку Інтернет-страхування в Україні / Т. С. Ільченко // Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 18-19 травня 2016 р.) : у 7 ч. / Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – Ч.2. – С.114-117

2. Маркарян В. С. Переваги Інтернет-страхування в Україні / В. С. Маркарян // Перспективи розвитку ринку фінансових послуг: Всеукр. конф. студ. науки (Київ, 21-22 лютого 2017 р.): тези доп. / відп. ред. Н.П. Шульга – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2017. – С. 286-288

3. Михайловська І.М. Основні підходи до визначення сутності, структури та принципів інтернет-страхування / і. М. Михайловська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 3, Т. 3. – С.157-160

4. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: [навч. посіб.] / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко [та ін.]. – К.: Знання, 2010. – 532 с.

5. Новак О.В. Навчально-методичний комплекс з курсу «Електронна комерція» (для студ. напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» IV курсу денної та заочної форми навч.) / Укл. О.В. Новак. – Алчевськ: ДонДТУ, 2010. – 120 с.

6. Пономарьова О.Б. Особливості розвитку страхування в умовах поширення Інтернету / О. Б. Пономарьова, О. М. Зінченко // Молодий вчений. – 2016. – № 5 (32). – С. 138-141

7. Спіцина Н.М. Переваги та недоліки Інтернет-страхування в Україні / Н.М. Спіцина, О.В. Григораш // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальные проблемы современных наук-2007». – Польща: Przemysl, Sp. z o.o. Nauka I studia, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12.APSN_2007/Economics/20665.doc.htm.

8. Тлуста Г. Зарубіжний досвід функціонування та розвитку Інтернет-страхування / Г. Тлуста, В. Ерастов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (економіка). –2015. – №3 (168). – С.55-62

УДК 368

Богріновцева Людмила Миколаївна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Малашевська Наталія Юріївна

*студентка групи ФМДз-16-2,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Ефективний розвиток економіки не можливий без існування відповідних механізмів та фінансових інститутів, які забезпечували б мобілізацію тимчасово вільних фінансових ресурсів, їх розподіл та перерозподіл на комерційних засадах між різними секторами економіки. На сучасному етапі такі механізми та фінансові інститути у своїй структурі поєднує фінансовий ринок. Він створює необхідні умови для переливання капіталів від тих, хто має заощадження, до тих, у кого на цей момент є потреба у капіталі. Серед значної кількості інститутів фінансового ринку, які беруть активну участь у процесах трансформації заощаджень у капітал, значний потенціал мають недержавні пенсійні фонди, які залучають фінансові ресурси на довгостроковій основі та з метою їх збереження і примноження вкладають їх у фінансові активи.

Недостатнє приділення уваги проблемам пенсійного забезпечення негативно відображається на подальшому розвитку вітчизняного суспільства. Населення хоч і розуміє невеликі перспективи забезпечення державою прав та законних інтересів пенсіонерів, проте покладається тільки на неї. Громадяни ж повинні враховувати стан нинішньої демографічної ситуації та складне економічне становище нашої держави і, відповідно, розуміти важливість вирішення зазначених проблем.

Теоретичні та практичні аспекти реформування пенсійної системи, зокрема в частині розвитку недержавного пенсійного забезпечення, відображені у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Н. Барр, З. Боді, Г. Гендрікс, І. Гнибіденко, В. Грушко, П. Даймонд, Ф. Девіс, О. Кириленко, Л. Кривенко, О. Коваль, Н. Ковальова, Е. Лібанова, Д. Леонов, А. Михайлов, Г. Назарова, С. Науменкова, О. Ткач, Н. Ткаченко, В. Ульянов, Ф. Фабоцці, А. Федоренко, С. Юрій, В. Яценко та інші.

Протягом достатньо довгого періоду часу солідарна система пенсійного забезпечення задовольняла потреби суспільства, але з переходом економіки України до ринкових відносин така система стала не в змозі здійснювати

покладені на неї функції, а саме: забезпечувати гідний рівень життя непрацездатних верств населення, запобігати бідності серед пенсіонерів та сприяти економічному зростанню держави.

Сучасна багаторівнева пенсійна система ґрунтується на трьох незалежних один від одного рівнях, два з них є обов'язковими, а один – добровільний.

Перший рівень – це солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка базується на засадах субсидування і солідарності, здійснення виплати пенсій та надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду.

Другий рівень – являє собою накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах – суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат.

Третій рівень – це система недержавного пенсійного забезпечення, яка базується на засадах добровільної участі осіб, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення [1].

Для чіткого розуміння різниці між системами пенсійного забезпечення, варто навести порівняльну характеристику систем недержавного і державного пенсійного забезпечення та обов'язкового пенсійного страхування (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика систем державного пенсійного забезпечення, обов'язкового пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення [2]

Показник	Система державного пенсійного забезпечення	Система обов'язкового пенсійного страхування	Система недержавного пенсійного забезпечення
Наявність державних гарантій покриття	Держава надає гарантії	Держава надає гарантії	Ні
Джерело фінансування	Державний бюджет	Обов'язкові страхові внески, що надходять за застраховану особу	Обов'язкові страхові та пенсійні внески, що надходять за застраховану особу, добровільні
Необхідність участі у фінансуванні	Ні	Обов'язкова	Обов'язкова
На користь кого здійснюється	Фізична особа	Фізична особа	Фізична особа
Можливість добровільної участі потенційного одержувача покриття за рахунок власних коштів	Ні	Ні	Так
Періодичність і термін надання покриття	Щомісячно, довічно або на період непрацездатності	Щомісячно, довічно або на період непрацездатності	Визначається умовами договору

Для оцінки можливостей системи недержавного пенсійного забезпечення, перспектив та напрямів її подальшого розвитку необхідно проаналізувати сучасний стан та динаміку загальних показників, які характеризують систему недержавного пенсійного забезпечення.

Динаміку кількості недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) та адміністраторів НПФ, як основних суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, протягом 2012-2016 років представимо у таблиці 2.

Таблиця 2

**Динаміка кількості НПФ та адміністраторів НПФ
протягом 2012-2016 років**

Показник	Рік					Відхилення 2016р. до 2012р.	
	2012	2013	2014	2015	2016	шт.	%
Кількість НПФ	110	108	101	96	94	-26	85,5
Кількість адміністраторів НПФ	34	35	36	33	30	-4	88,2

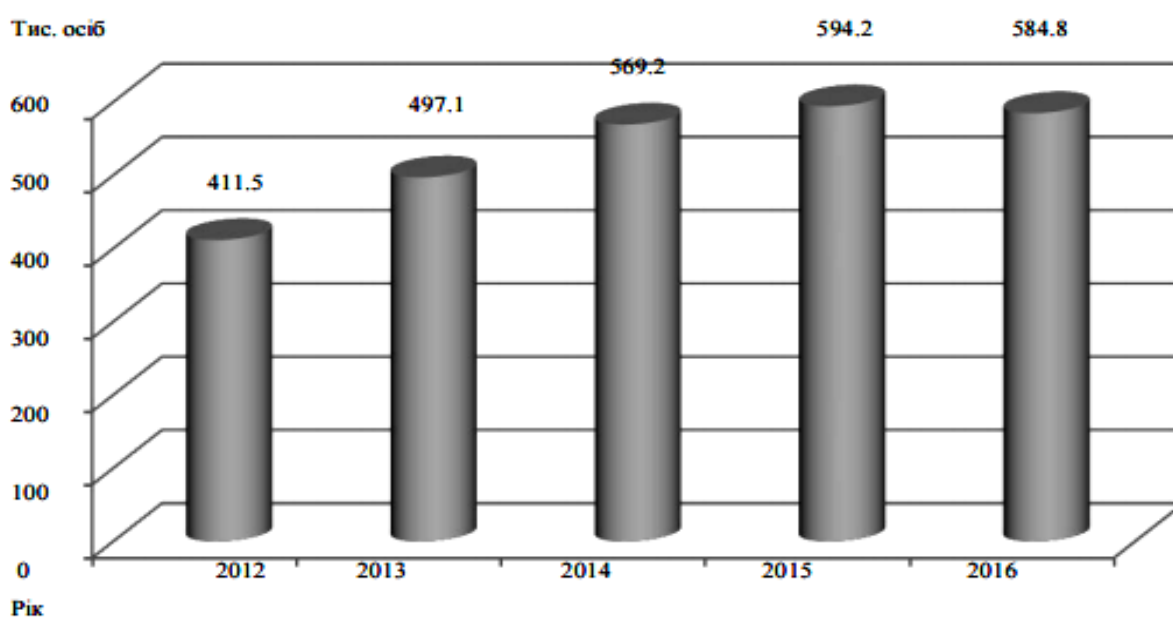
Джерело: побудовано автором за даними [3]

НПФ розміщені по території України доволі нерівномірно, найбільша їх кількість зареєстрована у місті Києві (61) та у Дніпропетровській (7), Харківській (4), Львівській (4) і Івано-Франківській областях (4).

Кількість адміністраторів НПФ, що мають ліцензію з адміністрування НПФ, на кінець 2016 року становила 30 установ (порівнюючи з 2012 р. їх кількість зменшилася на 4 адміністратора).

Варто зазначити, що спостерігається поступове скорочення кількості НПФ, що, перш за все, є наслідком необізнаності населення щодо послуг та можливостей НПФ.

Протягом 2012-2016 рр., незважаючи на скорочення кількості НПФ, кількість їх учасників зростає на 173,3 тис. осіб, або на 142,1% та на кінець 2016 року склала 584,8 тис. осіб (у 2012 році – 411,5 тис. осіб). Ці зміни представимо на рис. 1.

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Рис. 1. Динаміка кількості учасників НПФ у 2012-2016 роках [12-16]

Ватро зазначити, що збільшення кількості учасників НПФ, відповідно і обсягів укладених контрактів, спричиняє збільшення кількості внесків у недержавні пенсійні фонди та підвищує доходи НПФ, що трансформуються у позиковий або інвестиційний капітал.

Динаміку основних показників діяльності НПФ наведемо у Таблиці 3.

Таблиця 3

**Динаміка основних показників діяльності НПФ
протягом 2012-2016 років**

Показник	Од. виміру	Рік					Темпи приросту 2016р. / 2012р., %
		2012	2013	2014	2015	2016	%
Пенсійні виплати	млн.грн.	251,9	300,2	421,4	557,1	629,9	150,06%
Пенсійні внески	млн.грн.	1313,7	1587,5	1808,2	1886,8	1895,2	44,26%
Пенсійні активи	млн.грн.	1660,1	2089,8	2469,2	1980,0	2138,7	28,83%

Джерело: побудовано автором за даними [3]

З даних табл.3, що за останні п'ять років у НПФ відбулося зростання як пенсійних внесків, пенсійних активів, так і пенсійних виплат. Що стосується останнього показника, то його приріст є доволі значним і становить аж 150,06%.

Отже, можна зробити висновок, що в Україні вже відбулося становлення недержавних пенсійних фондів як основних суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, та як одного з елементів фінансової і пенсійної системи держави, що супроводжувалося зростанням протягом 2012-2016 років, як кількісних, так і якісних показників їх діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буряченко О. Є. Дослідження принципів організації сучасної пенсійної системи / О. Є. Буряченко // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи : матеріали VI міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління (Одеса, 22 трав. 2015 р) / Нац. акад. держ.упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін.-т держ. упр., каф. держ. упр. та місц. самовряд. – Одеса, 2015. – С. 8-10.

2. Соколовська Г. Передумови виникнення недержавних пенсійних фондів: теоретичний аспект / Г. Соколовська // Світ фінансів. 2016. – 3(48). – С.42-50

3. Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України / Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-npz.html>

Боднарчук Олег Григорович

*д. ю. н., професор кафедри господарського
права та процесу,*

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

СПЕЦІАЛЬНІ САНКЦІЇ У ВИГЛЯДІ ТИМЧАСОВОГО ЗУПИНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Чинне законодавство України досить широко визначає список порушень, за які можуть застосовуватися спеціальні санкції, а саме: за порушення Закону про зовнішньоекономічну діяльність та пов'язаних з ним законів, зокрема, в разі порушення валютного, митного, податкового, іншого законодавства, що встановлює будь-які заборони, обмеження або порядок здійснення ЗЕД операцій, а також у разі дій, які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки.

Т.В. Филипенко, А.С. Филипенко дійшли висновку, що невиправдане, без урахування всіх негативних наслідків, застосування спеціальних санкцій здатне завдати суттєвої шкоди суб'єктові зовнішньоекономічної діяльності. Тому необхідними є подальші дослідження для комплексної оцінки впливу таких заходів на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та оцінки їх ефективності в боротьбі з правопорушеннями у сфері зовнішньоекономічної діяльності [1, с. 209].

Аналіз чинного законодавства України дає можливість стверджувати, що на сьогодні у ньому відсутній чіткий перелік правопорушень у зовнішньоекономічній діяльності, за які застосовується санкція – тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності.

Тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності – повна заборона здійснення зовнішньоекономічних операцій терміном на 3 місяці. Відтак, тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності означає позбавлення права займатися всіма видами зовнішньоекономічної діяльності, за винятком деяких виключень. Виключення перераховані в п. 3.1. Положення про порядок застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених ст. 37 Закону про ЗЕД, яке затверджене наказом Міністерства економіки України від 17 квітня 2000 р. № 52 [2].

Зауважимо, що стаття 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3] передбачає застосування спеціальних санкцій за порушення цього Закону, а також пов'язаних з ним законів України щодо суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності або іноземних суб'єктів господарської діяльності: 1) накладення штрафів у випадках несвоєчасного виконання або невиконання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності своїх обов'язків згідно з цим або пов'язаних із ним законів України; 2) застосування щодо суб'єктів

зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності індивідуального режиму ліцензування у випадках порушення такими суб'єктами цього Закону та (або) пов'язаних із ним законів України, що встановлюють певні заборони, обмеження або порядок здійснення зовнішньоекономічних операцій; 3) тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності у випадках порушення цього Закону або пов'язаних із ним законів України, виконання дій, які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки.

Підставою застосування зазначених заходів не завжди є порушення суб'єктом ЗЕД певних законів, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність (тобто правопорушення), а негативний стан економіки країни або ймовірність завдання шкоди економічній безпеці, державне регулювання за поверненням капіталу, ймовірність негативного впливу наслідків здійснення зовнішньоекономічних операцій на норми міжнародних угод України та інші форс-мажорні обставини. Перелік таких підстав не є вичерпним та може змінюватись залежно від зовнішніх факторів і внутрішнього стану держави [4, с. 66].

Необхідно відмітити, що незважаючи на те, що існує очевидна відмінність між санкціями, разом з тим, законодавством не передбачені ступені тяжкості порушення, відтак, ступені відповідальності за порушення відповідного законодавства. Це дає змогу органу, що здійснює подання щодо застосування спеціальних санкцій в кожному випадку самостійно обирати ступінь тяжкості порушення і визначати спеціальну санкцію, виходячи із власних переконань. Відтак, практика застосування спеціальних санкцій до українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарювання в окремих випадках характеризується безсистемністю та непослідовністю. Зокрема, на практиці були випадки, коли за одне і те ж порушення в одному випадку застосовувалося тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності, а в іншому – індивідуальний режим ліцензування. Це фактично виключає будь-яку системність та передбачуваність застосування спеціальних санкцій за однакові порушення.

Зокрема, З. Ніньовська стверджує, що основний недолік наведеного переліку полягає в тому, що підстави застосування санкцій встановлені Законом про ЗЕД так широко, що фактично зовсім не визначені [5]. На думку автора, таке визначення підстав є не просто юридично розпливчастим, воно дуже шкідливе, особливо з огляду на плани України щодо побудови правової держави. Адже будь-які санкції суттєво обмежують права підприємства та є для нього матеріально обтяжливими. Зупинення ЗЕД – це практично параліч підприємства, коли воно орієнтоване на зовнішньоекономічні зв'язки і його продукція на внутрішньому ринку України не має попиту. Тому застосування санкцій має бути виваженим, що неможливо без всебічної оцінки кожного конкретного випадку правопорушення в сфері ЗЕД [5].

Разом з тим, О.А. Бабак звертає увагу на те, що підстави застосування тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності Закон про ЗЕД фактично зовсім не визначає. Адже правопорушенням у ЗЕД вважається

проведення дій, які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки. Закон не передбачає що саме є «економічною безпекою» з юридичної точки зору, та які дії суб'єктів ЗЕД призводять до негативних наслідків у розвитку національної економіки [6].

Крім того, Н.Ю. Кантор зазначає, що не можна не звернути уваги на неточне формулювання положень вказаної статті: наприклад, подовження дії тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності здійснюється виключно за рішенням суду. При прийнятті рішення щодо подовження дії тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності суд зазначає термін, на який подовжено дію цієї санкції [7, с. 89]. Але ж, відповідно до ч. 2 ст. 251 Цивільного кодексу України, терміном є певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення і визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати [8]. Тому на думку вченого, ст. 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» потребує змін, адже дія санкції строкового характеру може бути продовжена лише на певний строк, зі впливом якого дія санкції буде скасована, а не на термін. Однак адміністративні суди тлумачать вказану статтю доволі розширено й часто продовжують дію тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності до настання певної події, яка може й не настати (наприклад, до повернення виручки в іноземній валюті тощо) [7, с. 89].

Тимчасове зупинення ЗЕД як спеціальна санкція застосовується державними органами за дії, які не призвели до шкідливих наслідків, а лише «можуть призвести», тобто за ймовірності їх настання. Відтак, О.А. Ганич стверджує, що тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності в більшості випадків є безпідставним, бо суб'єкт, здійснюючи зобов'язання за контрактом, не знає і навіть не може здогадуватися, що здійснює правопорушення. Та якщо він здійснив свої дії до кінця, негативні наслідки і шкода від таких дій може й не настати [9, с. 120].

Таким чином, з метою вдосконалення процедури застосування спеціальних санкцій до українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарювання, необхідно вжити такі заходи: розробити законопроект про внесення змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 року та відповідних підзаконних актів з метою забезпечення системної та прозорої практики застосування спеціальних санкцій; здійснити аналіз судових рішень щодо оскарження застосування уповноваженими органами санкцій за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності з метою: - виявлення системних проблем у практиці застосування таких санкцій, рішення щодо яких є предметом оскарження; - виявлення випадків неоднакового застосування судами відповідних положень законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності, митного, валютного законодавства: - оцінки ефективності виконання судових рішень, ухвалених на користь суб'єктів малих та середніх підприємств [10].

Отже, найближчим часом в Україні потрібно скасувати застарілі норми у сфері зовнішньоекономічної діяльності, які породжують корупцію, і впровадити нові, відповідні міжнародній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філіпенко Т. В. Спеціальні санкції як вид адміністративної відповідальності у сфері зовнішньоекономічної діяльності / Т. В. Філіпенко, А. С. Філіпенко // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – № 2. – 2016. – С. 204–211.

2. Про затвердження Положення про порядок застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених статтею 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: наказ Міністерства економіки України від 17 квітня 2000 року № 52 // Офіційний Вісник України. – 2000. – № 19. – Ст. 801.

3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 29. – Ст. 377.

4. Кравчук В. О. Тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання / В. О. Кравчук // Пріоритетні напрями розвитку правової системи України: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф. (м. Хмельницький, 17–18 жовтня 2014 р.). – С. 63–67.

5. Ніньовська З. Практичні поради суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / Ніньонська З. // Юридичний журнал. – 2004. – № 10. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1413>.

6. Бабак О. А. Попередження правопорушень у зовнішньоекономічній діяльності та уникнення від відповідальності [Електронний ресурс] / О. А. Бабак. – Режим доступу: <http://www.ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/17289>.

7. Кантор Н. Ю. Адміністративно-господарські санкції як гарантії реалізації та захисту економічних інтересів держави / Н. Ю. Кантор // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Випуск 34. Том 2. – 2015. – С. 87–90. – Серія «Право».

8. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

9. Ганич О. А. Напрями вдосконалення інституту відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при здійсненні експертних операцій / О. А. Ганич // Вісник ІЕПД НАН України. – 2010. – № 1. – С. 115–124.

10. Огляд санкцій, що застосовуються до суб'єктів господарської діяльності у зв'язку з веденням зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/areas_of_research/business_climate?pid=5525.

Болдова Антоніна Андріївна

*к.пед.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

РЕФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ

Розвиток інвестиційного ринку України є особливо важливим завданням сьогодення. Це пов'язано із трансформаційними змінами та реструктуризацією економіки України і, особливо, із її інтеграцією у Європейський Союз.

Європейська інтеграція України може забезпечити її гідне місце у світі економічних відносин бо ЄС є найбільшим іноземним інвестором України.

Така зміна орієнтирів для України передбачає суттєві зміни у системі функціонування фінансових інститутів, і потребує модернізації регулювання фінансового ринку, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника та повного реформування інвестиційної політики. Реформи дадуть можливість державі оптимізувати внутрішню інвестиційну політику, забезпечити її дієвість і стабільність, впливати на темпи обсягу виробництва, зміну структури суспільного виробництва і вирішення широкого спектру перспективних завдань.

На сьогодні розвиток інвестиційної політики одержує нові риси й особливості, які відповідають політико-правовій кон'юктурі держави і євроінтеграційному курсу зовнішньої політики. Тому реформування даної сфери набуває особливої актуальності [4].

Важливо нагадати про те, що однією з основних функцій державної інвестиційної політики є ефективне регулювання інвестиційної діяльності для динамічного розвитку цього сектора. Основним напрямком цього регулювання повинно бути не жорстке регулювання інвестиційних потоків державою, а створення сприятливих умов для їх продуктивного використання, а також підтримка великих і дрібних інвесторів.

Не менш важливою є функція пошуку інвесторів, які мають вільні кошти і готові вкладати їх в економіку України з метою нарощування обсягів інвестицій, тому інвестори повинні мати мотиваційну базу. Від правильної реалізації цієї функції істотно залежить інвестиційний клімат і простір країни. Ця функція тісно пов'язана з функцією дослідження видів діяльності, які потребують інвестицій, розробкою та реалізацією інвестиційних програм, та розподілом державних фінансових ресурсів. За допомогою цих функцій державні органи можуть направляти інвестиції в області, які мають дефіцит інвестиційних коштів для їх розвитку та є пріоритетними для розвитку економіки, а саме спрямовані на ті види діяльності, які принесуть прибуток або матимуть соціальний ефект. Необхідною функцією є державний контроль за дотриманням чинної нормативно-правової бази всіх учасників інвестиційної діяльності. Реалізація цих функцій має здійснюватися органами державної влади [4].

Результатом ефективної державної інвестиційної політики є створення умов для переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, яке неможливе без динамічного розвитку законодавства для стимулювання інвестицій. Раціональне залучення інвестицій сприяє формуванню сприятливого інвестиційного клімату на основі:

- 1 економічної лібералізації;
- 2 забезпечення конкурентоспроможності підприємств різних галузей;
- 3 уніфікації стандартів конкурентної політики країн ЄС і сусідніх держав східної Європи;
- 4 надання пріоритетності інноваційному розвитку прикордонних регіонів;
- 5 розвитку співпраці у сфері наукових досліджень;
- 6 забезпечення прав інтелектуальної власності;
- 7 ефективного управління у податковій сфері;
- 8 удосконалення законодавства щодо акціонерних товариств, захисту інвестицій, державних закупівель та фінансових послуг;
- 9 підвищення мобільності та цивілізованої міграції трудових ресурсів;
- 10 досягнення інших інвестиційно-економічних пріоритетів, які реалізуються в рамках європейської політики сусідства [1].

Сьогодення характеризується наступними пріоритетними шляхами розвитку, які, у разі їх ефективної реалізації призведуть до покращення усіх показників інвестиційного ринку:

- удосконалення механізмів та інструментів державної політики, спрямованих на розширення інвестиційного потенціалу та активізацію інвестиційної діяльності;

- підвищення ефективності інвестування на основі чіткого визначення вичерпного переліку інвестиційних пріоритетів з метою уникнення розпорошення інвестиційних ресурсів;

- запровадження реалізації проектів на засадах державно-приватного партнерства;

- покращення інвестиційного клімату шляхом удосконалення загального та спеціального і інвестиційного законодавства, підвищення рівня захисту інтересів приватних інвесторів, посилення заходів боротьби з корупцією у сфері інвестиційної діяльності;

- створення умов для ефективного функціонування та розвитку інвестиційної інфраструктури та залучення інвестицій на міжнародних ринках капіталу;

- удосконалення нормативно-правової бази для регулювання інвестиційної діяльності;

- створення та впровадження реальної програми розвитку як окремого регіону і економіки в цілому;

- посилення ролі держави в регулюванні інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів;

- значне посилення захисту інтересів приватних інвесторів і держави в реалізації проектів;

- розвиток ринку цінних паперів, який буде сприяти залученню фінансових ресурсів;
- створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання інвестицій у виробництво конкурентоспроможної продукції;
- удосконалення фіскального стимулювання інвестиційної діяльності [4].

Показники ефективності інвестиційної діяльності, після реалізації вищевказаних шляхів розвитку, дозволять зробити позитивні висновки щодо реалізації інвестиційної політики України у контексті впливу інтеграції до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоблик В. Інвестиційна політика ЄС як чинник активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2016> – Заголовок з екрану.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – Заголовок з екрану.
3. Державна цільова економічна програма розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=564&id=2875#1> – Заголовок з екрану.
4. Лугова М. Реформування інвестиційної політики у контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4688/3/nv_snu2013_10.pdf – Заголовок з екрану.
5. Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / наук. ред. канд. екон. наук Р. Пукала і докт. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО Ексклюзив, 2016. – 166 с.

УДК 336.71

Боярин Юлія Володимирівна

студентка групи ФМБ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Клименко Д.Б., к.е.н., доцент кафедри

банківської справи та фінансового

моніторингу, Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Діяльність банківських установ нероздільно пов'язана з вирішенням проблеми підвищеного рівня ризику депозитних операцій як невід'ємної частини банківської діяльності за умов конкуренції. Будь-яка операція, яка

проводиться банківською установою спричиняє появу депозитних ризиків, від процесу управління якими, залежить ефективність діяльності банку.

Актуальність обраної теми дослідження пов'язана з тим, що на сьогоднішній день розвиток банківської системи України сприяє викликам, пов'язаним зі значним збільшенням депозитних ризиків у діяльності банківських установ.

Дослідженню проблеми управління ризиками депозитних операцій сучасного банку присвячені праці В. В. Платонова, М. А. Рогова, О. В. Пернарівського, О. П. Заруцької, Л. О. Примостки, О. І. Задніпровської, Т. Раєвської, М. І. Савлука та інших українських і зарубіжних авторів, у яких містяться як теоретичні, так і практичні рекомендації щодо оцінки та управління банківськими ризиками.

Ризик-менеджмент – це система управління ризиками, що включає в себе стратегію та тактику управління та спрямована на досягнення основних бізнес-цілей банку [2].

Специфіка банківської діяльності передбачає розпорядження в основному залученими коштами фізичних та юридичних осіб, що обумовлює необхідність чіткого визначення ризиків депозитних операцій банків, класифікацію яких наведено в таблиці 1, а також виявлення факторів, що їх зумовлюють, з метою розробки ефективного механізму їхнього регулювання [3, с. 137].

Таблиця 1

Класифікація депозитних ризиків

Класифікаційна ознака	Вид депозитного ризику
За видами залучених ресурсів	– депозитний ризик строкових ресурсів; – депозитний ризик ресурсів до запитань
За видами вкладників	– депозитний ризик, обумовлений відтоком коштів юридичних осіб; – депозитний ризик, обумовлений відтоком коштів фізичних осіб; – депозитний ризик, обумовлений відтоком коштів банків
За видами валют	– депозитний ризик банку в національній валюті; – депозитний ризик банку в іноземній валюті; – депозитний ризик банку в мультивалютному вкладі
За джерелами виникнення	– зовнішні; – внутрішні

Депозитний ринок знаходиться у постійному русі, тому банк повинен аналізувати економічні явища, процеси, а також фактори, які впливають на можливість залучити максимальний обсяг вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб. Аналіз депозитного залучення засобів у розрізі валют, термінів залучення і секторів економіки відображає сучасний стан депозитної політики банків України. На підставі даних офіційного сайту Національного банку України здійснено аналіз динаміки та структури депозитних портфелів банків України за період з 2013 по 2017 роки.

Депозитний портфель банків України за 2013-2017 роки

Показники	На початок року				
	2013	2014	2015	2016	2017
Загальний обсяг депозитів, млрд.грн.	492 418	566 553	668 674	677 743	643 264
Темп зростання,%	119,0	115,1	118,0	101,4	94,9
Депозити фізичних осіб, млрд.грн.	306 205	364 003	433 726	416 371	348 799
Темп зростання,%	114,9	118,9	119,2	96,0	83,8
Питома вага депозитів фізичних осіб	62,2	64,2	64,9	61,4	54,2
Депозити юридичних осіб, млрд.грн.	186 213	202 550	234 948	261 372	294 465
Темп зростання,%	134,3	108,8	116,0	111,2	112,7
Питома вага депозитів юридичних осіб	37,8	35,8	35,1	38,6	45,8
Питома вага депозитів в структурі зобов'язань,%	54,8	59,1	61,6	58,0	59,6

Джерело розроблено автором за даними [2]

Відповідно до таблиці 2, на 01.01.2017 року обсяг депозитів у банківській системі склав 643,3 млрд. грн., з яких значна частина припадає на депозити резидентів. Динаміка обсягів депозитних ресурсів банківських установ України наведена на рисунку 1.

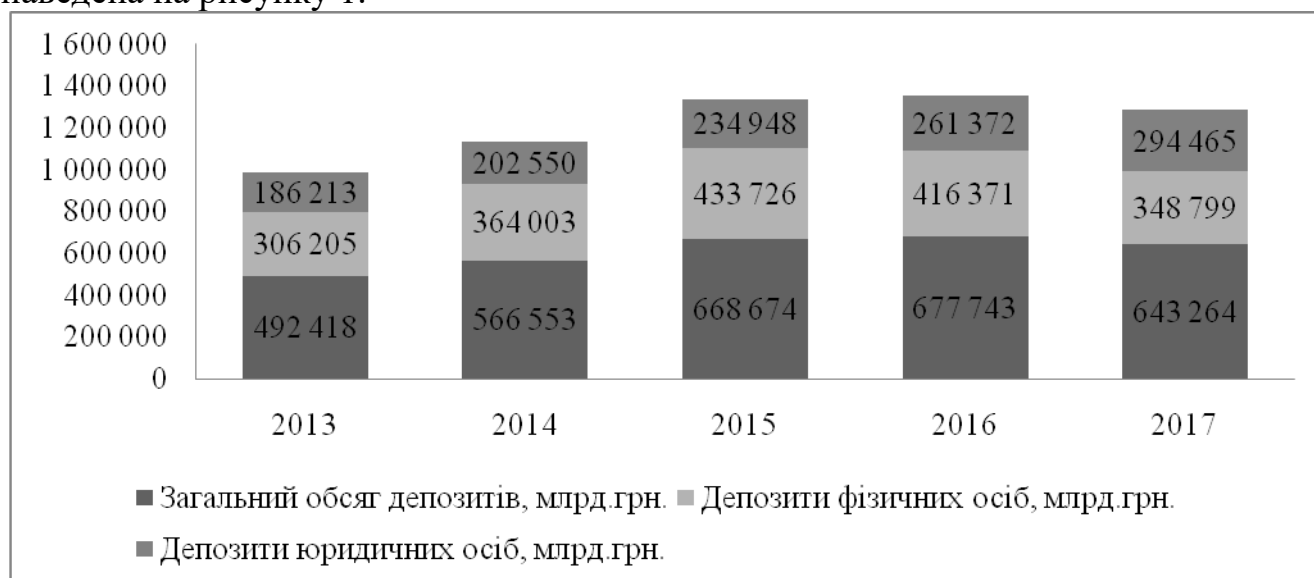

Рис.1. Динаміка обсягу депозитів за 2013-2017 рр.

Доцільно проаналізувати розподіл депозитів за секторами економіки, щоб формувати депозитну політику, яка буде безпосередньо задовольняти переважну більшість клієнтів. Так, депозити домашніх господарств, що є відображенням вкладів фізичних осіб, станом на 01.01.2017 року становили

348,8 млрд. грн. (54,2 %) усіх депозитів банківської системи. Для порівняння, депозити юридичних осіб в депозитному портфелі банків складають 294,5 млрд. грн. (45,8 %) депозитного портфеля [1].

Середньозважена відсоткова ставка за вкладами фізичних осіб у січні 2017 року становила 13,9% річних, а за депозитами юридичних осіб – 7,6%. Така різниця спричинює відмінність структури за строками залучення депозитів. На 01.01.2017 р. в Україні переважають строкові депозити, що складають 350,5 млрд. грн. (54,5 %), тоді як поточні депозити становлять 292,7 млрд. грн. (45,5 %). З початку 2017 року частка строкових депозитів зросла, а поточних зменшилася на 7,7 процентних пункти через відновлення довіри до банків. Основну частину строкових депозитів (260,7 млрд. грн.) банки залучають у населення [1].

Ефективність роботи банківської установи щодо залучення додаткових грошових коштів та забезпечення його конкурентоспроможності на ринку депозитних банківських послуг залежить від заходів управління депозитним ризиком банку. До таких заходів належать:

- диверсифікація депозитного портфеля;
- узгодження термінів депозитів та кредитів банку;
- внесення до депозитної угоди умови про можливість перегляду депозитної ставки та завчасного попередження про зняття вкладу з ініціативи вкладника або повернення вкладу з ініціативи банку;
- запровадження нестандартних банківських карток, що диверсифікують клієнтурну базу банку.

Отже, на сьогоднішній день більшість банків почали більш зважено підходити до оцінки депозитних ризиків та до методів управління ними. Застосування на практиці запропонованих методів управління депозитними ризиками сприятиме забезпеченню стабільності функціонування як окремого банку, так і банківської системи України загалом. Класифікація й виділення відповідних видів депозитних ризиків дозволить проаналізувати депозитну базу банку і своєчасно виявити фактори депозитних ризиків та передбачити їх наслідки. Проте для прийняття рішень щодо того, які ризики можна вважати контрольованими, необхідно проаналізувати не тільки фактори депозитних ризиків, а й оцінити потенційні негативні наслідки у вигляді фінансових втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд банків України [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://bankorgafo.com/ubqrdf>.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Доступ до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Примостка Л. О. Банківські ризики [Електронний ресурс] / Л. О. Примостка. – Режим доступу: http://webcache.Googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2012_2/032-037.pdf.

Боярин Юлія Володимирівна

студентка групи ФМБ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Діденко Л.В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ДОМІНАНТИ, РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Виникнення світового фінансового ринку відбулося на основі інтеграційних процесів між національними фінансовими ринками (приблизно середина 60-х років ХХ ст.). Інтеграційні процеси фінансових ринків окремих країн виявлялась у зміцненні зв'язків, розширенні контактів між національними фінансовими ринками, їх прогресуючому переплетенні.

Об'єктивною основою становлення світового фінансового ринку стали: розвиток міжнародного поділу праці; інтернаціоналізація суспільного виробництва; концентрація і централізація фінансового капіталу.

Становлення сучасного світового фінансового ринку відбувається під впливом глобалізаційних процесів національних фінансових ринків, а саме: акумулювання вільних фінансових ресурсів та надання їх позичальникам із різних країн на принципах ринкової конкуренції.

Актуальність обраної теми дослідження пов'язана з тим, що на сьогоднішній день головним завданням фінансового ринку є пошук джерел фінансування національної економіки, а також обґрунтування системи методів та інструментів, які необхідні для ефективною віддачі залучених коштів за рахунок інтеграції світового фінансового ринку.

Загалом аналіз проблем розвитку фінансових ринків в умовах інтеграційних процесів знайшли широке відображення у роботах як іноземних, так і вітчизняних науковців, а саме: В. Башкирова, С. Гофмана, В. Дорофєєва, Г. Колодко, А.А. Суєтина, Дж.А. Хансона, П. Хонохана, Н.В. Стукало, П. Герста, Л.Дж. Мауера, Е.К. Роуза, Г. Томпсона, С. Шіратсука та інших.

Світовий фінансовий ринок є організаційним механізмом міждержавного руху та перерозподілу капіталів, які придатні для використання за межами свого утворення та походження, на міграцію яких впливає ринковий попит та пропозиція, а також регулюючі дії держав та міжнародних валютно-фінансових центрів.

В процесі свого становлення та розвитку світовий фінансовий ринок має свої недоліки та ризики, а саме:

– більш складні ланцюги впливу, які характеризуються тим що, глобалізація фінансових ринків створює нові, насамперед зовнішні ланцюжки: факти світової політики, економіки, науки, демографії й т.д. тягнуть у силу

емоційного їхнього сприйняття людьми самі несподівані реакції, які негайно відбиваються на національному й міжнародному ході подій;

- дезорієнтація в інстанціях глобальних фінансових ринків внаслідок їхньої анонімності;

- всесвітні надмірні реакції, характеризуються тим, що інвестори можуть відразу ж «обвинувачувати» позичальників капіталу, у випадку якщо дії останніх не відповідають очікуванням ринку [3, с. 23];

- небезпечні обмеження міжнародної торгівлі, зокрема обмеження грошових і капітальних інвестицій, приводять у більшості випадків до фінансових розбіжностей, таких як скорочення ліквідності й руйнування інвестиційної вартості;

- ризики нецільового використання фінансових інструментів [4, с. 78].

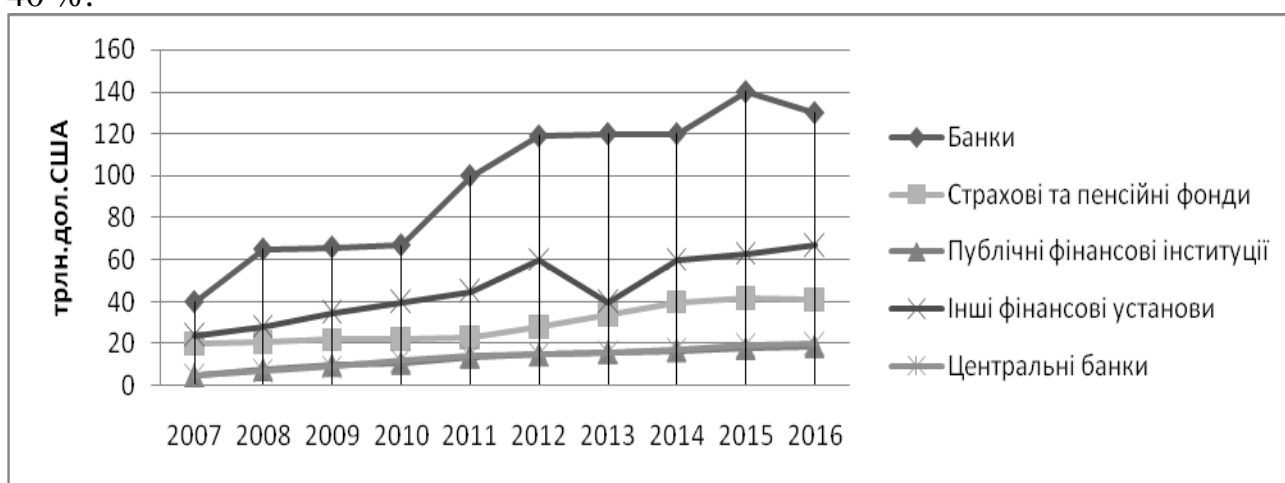
Найкращим прикладом позитивного іноземного досвіду фінансової інтеграції – є інтеграція в рамках Європейського Союзу, яка характеризується різноманітністю регулюючих структур, високим ступенем відкритості ринків капіталу, підвищенням ролі комерційних банків тощо. Успіх країн ЄС базується на впровадженні принципів субсидіарності та мінімальної гармонізації. Принцип субсидіарності полягає у тому, що наднаціональні органи обмежують свою законотворчу та нормативну активність лише у тих сферах, на які не може бути розповсюджена національна юрисдикція. Принцип мінімальної гармонізації полягає у тому, що водночас мають діяти дві взаємодоповнюючі норми: взаємне визнання зарубіжних систем регулювання (визнання чинності іноземних регулюючих норм) та принцип контролю країни походження (визнання чинності зарубіжних контролюючих органів).

Інтегрований та інтегральний світовий фінансовий сектор на сьогоднішній день є нічим іншим, як глобальною системою акумулювання фінансових ресурсів з розподілом та перерозподілом між світовими господарюючими суб'єктами на принципах конкуренції, яка також набула глобального характеру.

Світовий фінансовий ринок перебуває в стані постійного оновлення, має надзвичайно рухливу структуру (як валютну, так і функціональну), багато в чому визначає розвиток ринків товарів і послуг. Структура фінансових інструментів змінюється на користь інструментів реального сектору – корпоративних цінних паперів та їхніх похідних, також посилюється роль фондових ринків (за деякими підрахунками, лише 25 % коштів залучалися бізнесом та урядами через банківські кредити, решта – через ринки цінних паперів). Останні зміни спричинені насамперед світовою фінансовою кризою 2008 р. Стрімко зросла частка спекулятивних операцій, які становлять майже 95 % усіх операцій, а за окремими оцінками, до реального сектору надходить не більше ніж 10 % коштів, котрі обертаються на світових фінансових ринках [5]. Це пов'язано передусім зі зростанням сектору торгівлі інструментами хеджування ризиків ринку вторинних фінансових інструментів (ф'ючерсів, опціонів, варантів, свопів, їх комбінацій), котрі часто не мають жодного забезпечення і використовуються суто з метою спекуляції [1].

Країни, в яких частка небанківського фінансового посередництва у фінансовій системі є порівняно великою або спостерігається його швидке зростання останніми роками, заслуговують на детальніший розгляд. Це необхідно для того, щоб розробити концепцію розвитку фінансового ринку України, у котрій буде визначено місце банків і небанківських фінансових посередників.

Так, у звіті Ради фінансової безпеки США [2] наводиться інформація про динаміку активів фінансового посередництва. На рис. 1 відображено активність таких фінансових посередників, як банки, страхові та пенсійні фонди, публічні фінансові інституції, інші фінансові посередники і центральні банки. Щодо загального фінансового посередництва – небанківське посередництво залишалося загалом стабільним, на рівні 24 %. Зауважимо, що в 2007 р. частка останнього сягала 27 %. Наприкінці 2014 р. вона становила 24 %, але це на 0,7 в. п. вище порівняно з 2011 р. [2]. Водночас частка банків у 2013 р. дорівнювала 40 %.

Рис. 1. Динаміка активів фінансового посередництва

Як бачимо з рис. 1, аналіз здійснюється також у розрізі діяльності так званих інших небанківських фінансових установ. На наш погляд, варто визначити, які саме фінансові організації до них належать. Так, згідно зі щорічною доповіддю Ради фінансової стабільності (США) їх класифіковано на декілька основних підгруп:

– інвестиційні фонди, окрім відкритих пайових фондів або хедж-фондів. Це найбільша підгрупа (21 трлн дол. США, або 35 % активів інших фінансових установ на початку 2016 р.). Її активи на 44 % (9 трлн дол. США) склалися з власних коштів, 34 % (7 трлн дол. США) – з фондів облігацій, 15 % (3 трлн дол. США) визначені як такі, що не підпадають ані під власні кошти, ані під фонди облігацій, 7 % (1 трлн дол. США) за законодавством США належать до інших фондів;

– брокери-дилери, ідентифіковані як друга за розміром підгалузь (7 трлн.дол. США, або 12 % активів інших фінансових установ). На початку 2016 р. сектор, по суті, зосереджувався у Великобританії (39 %), США (28 %), Японії (21 %), Канаді (6 %) і Республіці Корея (4 %);

– структуровані інвестиційні фонди (5 трлн дол. США на початку 2013 р., або 8 % активів інших фінансових установ). Сектор сконцентрований у США (35 %) і Великобританії (13 %);

– фінансові компанії та фонди грошового ринку (охопили відповідно 4,5 трлн дол. США і 3,8 трлн дол. США, або 8 і 6 % активів інших фінансових установ). Фонди переважно зосереджені в США і євроні, на які разом припадало майже 80 % фондів грошового ринку в глобальному масштабі на початку 2016 р.;

– хедж-фонди (0,1 трлн дол. США). Проте обсяг їхніх активів значно занижено через окремі чинники: 1) дані зібрано на підставі статистики країн, де зареєстровані фонди, тоді як часто вони зареєстровані в офшорних країнах, що спотворює реальний стан справ [1]; 2) у багатьох країнах не деталізована статистика фондів, що унеможлиблює їх поділ на інші категорії;

– специфічні для країн установи, такі як нідерландські спеціальні фонди фінансування США, корпорації американських фінансових холдингових компаній, фінансові холдингові компанії США.

Отже, можна зробити висновок, що якісний розвиток світових фінансових ринків свідчить про їх більш високу ефективність і про зростаючу роль саме міжнародних ринків капіталу в області залучення кредитних ресурсів. Але незважаючи на те що інтеграційні процеси об'єктивно стали невід'ємним аспектом ведення бізнесу на світових фінансових ринках і учасники ринків асоціюють із цим процесом найвищий ступінь складності, більшу частку постійних витрат, високі вимоги до фахівців і дуже тверде конкурентне середовище, питання про ступінь привабливості глобального ведення бізнесу для більшості неоднозначний. Чим глобалізованіша країна тим менший обсяг функцій держави вирішується на національному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт за результатами моніторингу тіньового банкінгу Ради фінансової стабільності США // Офіційний сайт Ради фінансової стабільності США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_131114.pdf.

2. Звіт Європейського центрального банку // Офіційний сайт Європейського центрального банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbosp105.pdf>.

3. Колодко Г. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн. – К.: Основні цінності, 2002. – 248 стр.

4. Пол Герст, Грехем Томпсон. Сумніви в глобалізації. Пер. з англ. – К.: К.І.С., 2002. – 306 с.

5. Поліщук Є. А. Особливості розвитку світового фінансового ринку на сучасному етапі / Є. А. Поліщук // Проблеми економіки. – 2014. – № 3.

Боярин Юлія Володимирівна

студентка групи ФМБ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Гордей О.Д.,

д.е.н., професор кафедри фінансів,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах мінливого зовнішнього середовища економіки існує необхідність для визначення основних тенденцій розвитку фінансового стану, а також перспективних фінансових можливостей підприємств. Для їх вирішення існує необхідність у визначенні фінансової стратегії підприємства.

Актуальність обраної теми дослідження пов'язана з тим, що на сьогоднішній день фінансова стратегія виступає складовою загальної стратегії підприємства, основна мета якої полягає у забезпеченні високих темпів прибутковості, а також фінансово-економічного й виробничо-господарського розвитку та зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

Питанням формування та реалізації фінансової стратегії на підприємствах присвячено чимало публікацій як у вітчизняних, так і в зарубіжних літературних джерелах. Дослідження, що стосуються, формування фінансової стратегії на підприємстві були здійснені такими відомими економістами: Бланком І., Розумович Н., Балабановим І., Томпсоном А., Боярко І., Стояною О., Шершньовою З., Кондрацькою Г., Рябенковим О., Юрієм Е., Портером М.

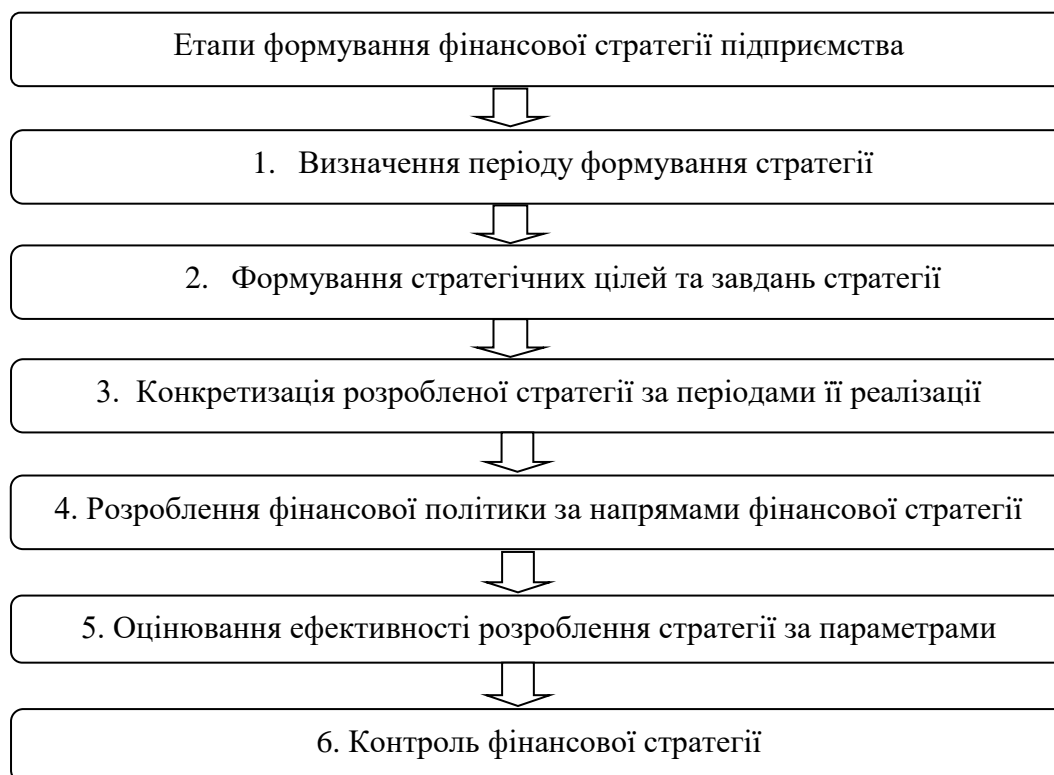
На сьогоднішній день, існує значна потреба для формування фінансової стратегії, оскільки, вона є важливим процесом під час забезпечення успішного функціонування будь-якого підприємства – незалежно від його розміру, організаційно-правової форми та видів діяльності. В економічній літературі існує чимало розбіжностей щодо тлумачення поняття «фінансова стратегія підприємства». Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених дозволив встановити існуючі підходи до сутнісного визначення поняття «фінансова стратегія підприємства» та дати її авторське трактування. Характеристика визначень поняття «фінансова стратегія підприємства», що використовуються в сучасних літературних джерелах, наведена в таблиці 1.

Фінансова стратегія включає в себе процес формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості підприємства за ринкових умов господарювання, а також охоплює всі форми фінансової діяльності підприємства: оптимізацію основних та оборотних засобів, формування та розподіл прибутку, грошові розрахунки, інвестиційну політику.

Підходи щодо трактування сутності поняття «фінансова стратегія підприємства» у науковій літературі

Автори	Трактування поняття
Бланк І. О. [1]	Одна з найважливіших видів функціональної стратегії підприємства, яка забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин шляхом формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватного корегування напрямів формування і використання фінансових ресурсів при зміні умов зовнішнього середовища
Розумович Н. Ф. [3, с.106]	Інструмент, спрямований на фінансову збалансованість і координацію дій, який потребує не тільки стандартних методичних розробок, а також досвіду керівників, знання фінансових ринків, здатності передбачати потенційні фінансові ризики.
Боярко І. М. [2]	Особливий вид фінансової роботи, яка полягає у розробленні стратегічних фінансових рішень (у формі прогнозів, проектів, програм і планів), що передбачають висування таких цілей і завдань фінансової діяльності підприємства, реалізація яких забезпечує його ефективне функціонування в довгостроковій перспективі, швидку адаптацію до мінливих умов зовнішнього середовища.
Авторське трактування	Формування системи довготермінових цілей фінансової діяльності підприємства, яка враховуючи його фінансові можливості та рівень і характер впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, визначає довгострокові цілі та ефективні способи фінансової діяльності, що забезпечуватимуть в майбутньому максимізацію прибутку та ринкової вартості.

Процес формування фінансової стратегії підприємства містить кілька етапів (рис.1).

Рис. 1. Процес формування фінансової стратегії підприємства [4, с. 161]

У процесі формування фінансової стратегії підприємства здійснюються операції, які передбачають розробку сукупності цілеспрямованих управлінських рішень, які забезпечують підготовку, оцінку, реалізацію та контроль програми стратегічного фінансового розвитку підприємства. Вони є головними чинниками забезпечення ефективного функціонування підприємства і його фінансового розвитку в майбутньому.

Характеристика етапів формування фінансової стратегії підприємства:

1. Визначення періоду формування фінансової стратегії. Під час розроблення фінансової стратегії здійснюються визначення тривалості періоду, який буде встановлено в процесі формування загальної стратегії економічного розвитку підприємства.

2. Формування стратегічних цілей та завдань стратегії. В процесі формування стратегічних цілей підприємства існує необхідність у визначенні можливості досягнення мети, а також визначення умови її реалізації.

3. Конкретизація розробленої стратегії за періодами її реалізації. В процесі конкретизації фінансової стратегії за періодами її реалізації забезпечується узгодженість стратегічних нормативів у часі.

4. Розроблення фінансової політики за напрямками фінансової діяльності. Процес розробки фінансової стратегії здійснюється з урахуванням перспектив фінансового розвитку підприємства, а також відповідно до основних аспектів його фінансової діяльності, формують фінансову політику.

5. Оцінювання ефективності розроблення стратегії за параметрами. Цей етап формування фінансової стратегії здійснюється за такими параметрами:

- □ узгодженість фінансової стратегії підприємства із загальною стратегією його розвитку;
- □ узгодженість фінансової стратегії зі змінами зовнішнього фінансового середовища.

6. Впровадження контролю за виконанням фінансової стратегії. Контроль за виконанням фінансової стратегії забезпечує перевірку надходжень доходів, економічне і раціональне їх використання. Добре налагоджений фінансовий контроль допомагає виявляти внутрішні резерви, підвищувати рентабельність підприємства, збільшуючи грошові накопичення.

Отже, фінансова стратегія являє собою визначення довготермінової мети фінансової діяльності підприємства, а також вибір ефективних способів та шляхів їх досягнення. Фінансова стратегія підприємства повинна включати заходи зі стабілізації фінансового стану підприємства та його платоспроможності в умовах несприятливих змін середовища функціонування. Основою фінансової стратегії є пошук, раціональне використання й управління структурою фінансових ресурсів (капіталу) підприємства з метою підвищення його платоспроможності та фінансової стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І. О. Фінансова стратегія підприємства / І. О. Бланк. – К.: Ніка-Центр : Ельга, 2004. – 720 с.

2. Боярко І. М. Стратегічне фінансове управління підприємством: монографія / [І. М. Боярко та ін.]. – Суми : Університетська книга, 2014. – 175 с.

3. Розумович Н.Ф. Розробка та реалізація конкуренто-орієнтованої фінансової стратегії машинобудівних підприємств / Н.Ф.Розумович // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 6. Частина 3. – С. 106-109.

4. Химич І. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства / І. Химич // Галицький економічний вісник. – 2013. – №4(43). – с.158-164.

УДК 336.221.26

Брежнєва-Єрмоленко Ольга Василівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів та обліку,

Дніпровський державний технічний університет,

м. Кам'янське, Україна

Лобас Ірина Сергіївна

студентка III курсу напрямку облік та аудит,

Дніпровський державний технічний університет,

м. Кам'янське, Україна

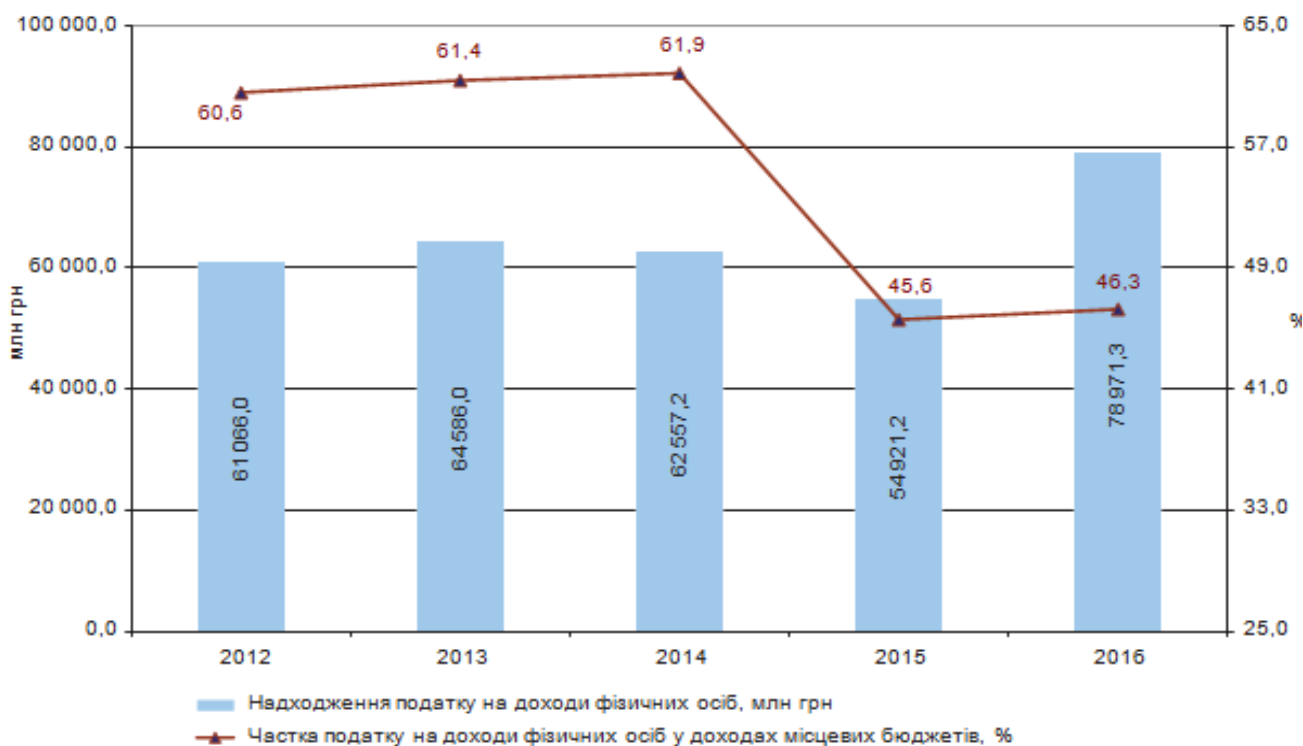
БЮДЖЕТОУТВОРЮЮЧА РОЛЬ ПДФО НА РІВНІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Податок на доходи фізичних осіб належить до групи основних бюджетоутворюючих податків та за фіскальною значимістю займає першу позицію в системі прямого оподаткування в Україні, що свідчить про значну роль даного податку у формуванні дохідної частини Зведеного бюджету. Однак реформа міжбюджетних відносин в Україні зробила певні зміни щодо зарахування даного податку. Так, ПДФО є загальнодержавним податком і, як показує практика, основним елементом фінансової бази органів місцевого самоврядування.

З прийняттям Верховною Радою у грудні 2014 року змін до Бюджетного та Податкового кодексів України в нашій країні розпочався процес фінансової децентралізації владних повноважень, не зважаючи на те, що кожного року даний процес декларувався в Основних напрямках бюджетної політики держави. Нині одним із бюджетоутворюючих податків для вітчизняних бюджетів місцевого рівня є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) (рис. 1). Варто зазначити, що за 2015 р. мобілізовані суми податку на доходи фізичних осіб розподіляються між ланками бюджетної системи таким чином, що у бюджеті м. Київ залишається 40%, а в інших бюджетах місцевого рівня (міст обласного значення, районів, областей та об'єднаних територіальних громад) 60% мобілізованої суми ПДФО.

У 2016 році до місцевих бюджетів надійшло 146,9 млрд грн податкових надходжень, що на 48,7 млрд грн, або на 49,6 %, більше, ніж у попередньому році. Рівень виконання податкових надходжень становив 111,4 % річного

плану, перевиконання відбулося за всіма основними податковими джерелами наповнення місцевих бюджетів, зокрема за податком на доходи фізичних осіб (108,5 %). Податок на доходи фізичних осіб, попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів – 46,3 % (у 2015 р. – 45,6 %). Надходження цього податку у 2016 році склали 79,0 млрд грн, що на 24,1 млрд грн, або на 43,8 %, більше за відповідний показник 2015 року. Разом з тим, більшість бюджетів територіальних громад залишаються дотаційними [2].

Рис. 1. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб у 2012-2016 роках, млн.грн. [1, с. 66]

Для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій з початку 2015 року застосовуються базова та реверсна дотації. Базова дотація – це трансферт із державного бюджету до місцевих бюджетів, а реверсна дотація – це кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів. Базова дотація за період 2016 року була перерахована в обсязі 4,7 млрд грн. Надходження до державного бюджету від перерахування реверсної дотації склали 3,0 млрд грн.

Нова система вирівнювання залежить від індексу податкоспроможності відповідного бюджету, обчисленого у розрахунку на одного жителя. Нормативним вважається середній рівень таких надходжень по Україні на одного жителя $\pm 10\%$. У разі, якщо такий рівень буде перевищено на 10 %, то 50 % надлишкових надходжень вилучатимуть до державного бюджету (реверсна дотація). Якщо ж виникне зворотна ситуація, і надходження будуть на 10 % менші за середній рівень, то з державного бюджету буде компенсовано лише 80 % суми, необхідної для досягнення цього рівня. Горизонтальне

вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів здійснюється окремо за податком на доходи фізичних осіб та податком на прибуток. Решта доходів місцевих бюджетів вирівнюванню не підлягають і залишаються у повному розпорядженні органів місцевої влади.

На сьогодні органи місцевого самоврядування не забезпечуються необхідними фінансовими ресурсами для виконання делегованих повноважень. В якості компенсаційних втрат від ПДФО місцеві бюджети отримують галузеві субвенції, які мають чітко зазначену ціль: медична, освітянська, на підготовку кадрів, що забезпечує виключення випадків перерозподілу зазначених коштів на інші видатки. Тобто місцеві органи отримали конкретні цільові кошти, причому цілі, на які вони використовуються, місцеві органи не можуть змінювати, тоді як попередня система вирівнювання дозволяла такий перерозподіл. Через недостатню ресурсну базу місцеві бюджети не в змозі повною мірою профінансувати потреби розвитку територій [3, с. 1011].

Одним із пріоритетів бюджетної політики в Україні на сучасному етапі є проведення комплексної реформи місцевого самоврядування, головною метою якої є підвищення рівня фінансової незалежності та видаткової автономності місцевих бюджетів, а також посилення ефективності використання бюджетних коштів. Подальша реалізація реформи бюджетної децентралізації та забезпечення ефективності міжбюджетних відносин соціально- економічного розвитку потребує зміцнення бюджетної самостійності місцевих бюджетів. Важливим аспектом на нинішньому етапі мають стати заходи щодо підвищення ефективності розподілу доходів від справляння ПДФО між адміністративно-територіальними одиницями різних рівнів шляхом перерозподілу на основі формульного розрахунку. Податок на доходи фізичних осіб є перспективним джерелом зростання спроможності місцевих бюджетів за умови, що структура розподілу буде стабільною. Майбутнє зростання цього джерела поповнення бюджетів залежатиме від динаміки реальних доходів населення, фактичний вплив реформи фіскальної децентралізації буде відчуватися протягом майбутніх років зі стабілізацією інфляційних процесів у країні та зі збільшенням податкової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Сам-чинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. — К., 2017. — 92 с.

2. Родченко В. Б. Вплив реформи фіскальної децентралізації на місцеві бюджети України / В. Б. Родченко, Ю. І. Прус // Социальная экономика. - 2016. - № 1. - С. 59-68.

3. Юрій Е. О. Особливості формування доходної частини бюджету в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Е. О. Юрій, В. Ю. Гриник // Молодий вчений. - 2016. - № 12.1. - С. 1010-1013. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12

Брежнєва-Єрмоленко Ольга Василівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний
університет,*

м. Кам'янське, Україна

Спекова Олександра Романівна

*студентка III курсу напрямку облік та аудит,
Дніпровський державний технічний
університет,*

м. Кам'янське, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕВАГ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ЗАГРОЗ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постіндустріальна глобалізація є багатофакторним, багатоаспектним системним процесом, розвиток якого пояснюється складною взаємодією різних чинників. Його дія істотно впливає на основні структурні характеристики національних економік і веде до формування нового середовища для національного економічного розвитку. У цьому середовищі з'являються елементи глобальної керованості, які, однак, поки що знаходяться під переважним впливом найбільш розвинених країн світу, які формують "правила гри", більш вигідні саме цим країнам.

Менш розвинені країни стикаються з серйозними проблемами з використання переваг глобалізації та протидії її загрозам внаслідок недорозвиненості інститутів, що забезпечують підвищення конкурентоспроможності в умовах зростаючого включення в світогосподарські процеси. Створення інституційної спроможності країни оптимально використовувати переваги глобалізації та нейтралізувати її загрози, формувати адекватні механізми розвитку глобальної конкурентоспроможності виступає ключовим завданням банківської політики будь-якої країни.

Поняття феномену глобалізації виникло не сьогодні. Ще понад 70 років тому всесвітньо відомий вчений В. І. Вернадський, обґрунтовуючи своє вчення стосовно ноосфери як стану сфери життя і розвитку, що формується інтегрованим в одне ціле людством, висунув три умови для її створення: людство має стати єдиним в економічному та інформаційному відношенні, воно повинно прийти до повної рівності рас, народів незалежно від кольору шкіри і що ноосфера може бути створена тільки в умовах загального миру на землі. Економічна глобалізація – це водночас і процес, і феномен, внаслідок дій якої на планеті Земля утворюється всесвітня ринкова економіка при міцно пов'язаній з цим глобальною трансформацією інформаційної, торговельної та фінансової (банківської) систем [1].

Процеси глобалізації розпочалися з інтернаціоналізації виробництва та реалізації продукції в межах "стратегії тріади" Європи, Америки, Азії у 60-х р. ХХ ст. Це викликало необхідність пошуку джерел фінансування та інструментів їх мобілізації, що в свою чергу дало поштовх бурхливому

розвитку банківської системи. На сьогодні за рівнем глобалізації фінансова галузь випереджає всі галузі регіональної економіки. Процеси фінансової глобалізації супроводжуються підвищенням рівня нестабільності та ризиковості, які проявляються у зростанні кількості міжнародних фінансових криз, збільшенні їх впливу на економіку окремих держав та кризових явищ у банківській діяльності. В Україні стратегічною метою державної політики в банківській сфері на сучасному етапі є забезпечення системної стабільності та інтеграції вітчизняної банківської системи у світове фінансове співтовариство. Для забезпечення цієї мети необхідно підвищити капіталізацію банків, поживити інвестиційні процеси, а також сприяти розбудові небанківських інститутів, які можна було б використати для нарощення та оновлення виробничого потенціалу. Таким чином, однією з стратегічних цілей вітчизняного банківського сектору є підвищення капіталізації банків. На даний час для світової банківської сфери характерне укрупнення капіталу банків з метою забезпечення його стабільності та універсалізації. Ще однією з стратегічних цілей вітчизняного банківського сектору є підвищення його інвестиційної активності. На даний час, для інвестиційної діяльності вітчизняних комерційних банків характерні деструктивні тенденції. Показники обсягу вкладень банків у цінні папери знаходяться на низькому рівні, що свідчить про переорієнтацію банків на основні активні операції. Деструктивні тенденції інвестиційної діяльності банків спричинені негативним інвестиційним кліматом, нестабільністю економіки, політичної ситуації та соціально-економічного клімату в країні, недосконалість законодавчої бази.

Розвиток світової економіки в сучасних умовах характеризується процесами економічної інтеграції та глобалізації, які зумовлюють поживлення міжнародних зв'язків у фінансовому просторі. Проте наряду з позитивними тенденціями глобальних процесів, які сприяють ефективному функціонуванню світової економіки, спостерігаються і негативні явища щодо підвищення взаємозалежності фінансових систем і посилення нестабільності міжнародного фінансового ринку. Не є винятком і вітчизняна банківська система. На сьогодні гостро постає необхідність ґрунтовного дослідження впливу глобалізації на вітчизняну банківську систему з метою попередження фінансових криз та забезпечення її сталого та ефективного розвитку [2].

Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 №2121-III визначено, що основними завданнями банків в механізмі фінансового посередництва є надання банківських послуг щодо акумуляції вільних коштів юридичних і фізичних осіб та спрямування цих коштів економічним суб'єктам, які їх потребують. Головна роль банків у економічній системі держави полягає у кредитуванні економіки, тобто в наданні економічним суб'єктам додаткових фінансових ресурсів із метою здійснення їхньої основної діяльності.

Аналіз сучасного стану розвитку банківської системи дає можливість виокремити проблеми, що стримують її розвиток: банки все ще мають суттєві частки проблемних активів на балансі, що потребує системного рішення проблеми якості активів; банківська система не має фундаменту для сталого розвитку, має замалу базу заощаджень, кредитування призупинилось, джерела

капіталу обмежені, ринок надзвичайно фрагментований, довіра до банківської системи знизилася; банківський нагляд не в змозі проводити нагляд на необхідному рівні та виявляти ризики на ранній стадії; розвиток фінансової інфраструктури не відповідає потребам банківського сектору та економіки в цілому [3].

Прагнення України до тісного співробітництва з країнами Євросоюзу та її вступ до Світової організації торгівлі загострює питання інтеграції національного фінансового ринку до світового. При входженні України у світове фінансове співтовариство слід врахувати:

- глобалізаційні та інтеграційні процеси фінансового ринку наряду з позитивними тенденціями характеризуються зростанням ризику фінансової нестабільності, який може бути суттєво знижений у результаті раціональної макроекономічної політики, тісного міжнародного співробітництва, подальшого вдосконалення архітектури світової фінансової системи та ефективного налагодження банками системи ризик-менеджменту на основі новітніх інформаційних технологій;

- основою інтеграції вітчизняної банківської системи є капіталізація банків, що є запорукою фінансової стійкості та надійності їх функціонування. Одним із перспективних напрямів укрупнення банківського капіталу є створення міжбанківських об'єднань, що сприятиме удосконаленню інституційної архітектури банківської системи України;

- для забезпечення системної стабільності банківської системи України та конкурентоспроможності вітчизняних банків необхідно розробити чітку стратегію щодо іноземних банків. Нерегульований доступ іноземного банківського капіталу може призвести до витіснення національних банків із внутрішнього ринку потужнішими іноземними конкурентами;

- інтеграція вітчизняної банківської системи у світове фінансове співтовариство потребує подолання деструктивних тенденцій інвестиційної діяльності банків та пожвавлення інвестиційного процесу через вирішення проблем, пов'язаних з удосконаленням законодавчої бази, формуванням сприятливого інвестиційного клімату, подоланням нестабільності економіки, політичної кризи та соціально-економічної ситуації в країні. Одним із шляхів пожвавлення інвестиційної діяльності банків України є зменшення податкового тиску на них, зокрема, звільнення на кілька років від оподаткування прибутку банків від інвестиційної діяльності;

- для органічного включення до світового фінансового співтовариства Україна повинна мати розвинену систему не лише банківських установ, але й парабанківських інститутів. Вітчизняна парабанківська система є недостатньо розвинутою, проте спостерігається тенденція до кількісного та якісного зростання небанківських фінансових установ та збільшення обсягів послуг, які ними надаються [1].

На відміну від існуючих односторонніх поглядів на наслідки глобалізації, реальний вплив цього процесу на банківську систему виявляється неоднозначним і суперечливим. При цьому сумарний результат дії різних факторів глобалізації в чималому ступені визначається рівнем національної

здатності виробляти адекватну банківську політику розвитку власних конкурентних переваг. Глобалізація може приносити найбільший вигаш саме тим країнам, які проводять ефективну політику підвищення власної конкурентоспроможності. Однак вона здатна серйозно гальмувати розвиток і породжувати кризи в разі відсутності напряду політики держави на створення довгострокових міжнародних конкурентних переваг країни в банківській системі, а також на сприяння вітчизняним банкам у зміцненні своїх міжнародних конкурентних позицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власов В.І. Генеза поняття "економічна глобалізація" / В. І. Власов // Гілея: науковий вісник. - 2017. - Вип. 116(1). - С. 189-190.
2. Супрунова І.В. Вплив глобалізаційних процесів на банківську систему України / І.В. Супрунова // Вісник ЖДТУ. – 2008. - №2. – С. 357-364.
3. Коваленко В. В. Проблеми становлення та розвитку банківської системи України / В. В. Коваленко // Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса 20-21 квітня 2017 р.). – Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 7-13.

УДК 330

Бур Ірина Сергіївна

студентка групи ФБМі-14-5,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Шевчук Ю. В.,

старший викладач кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

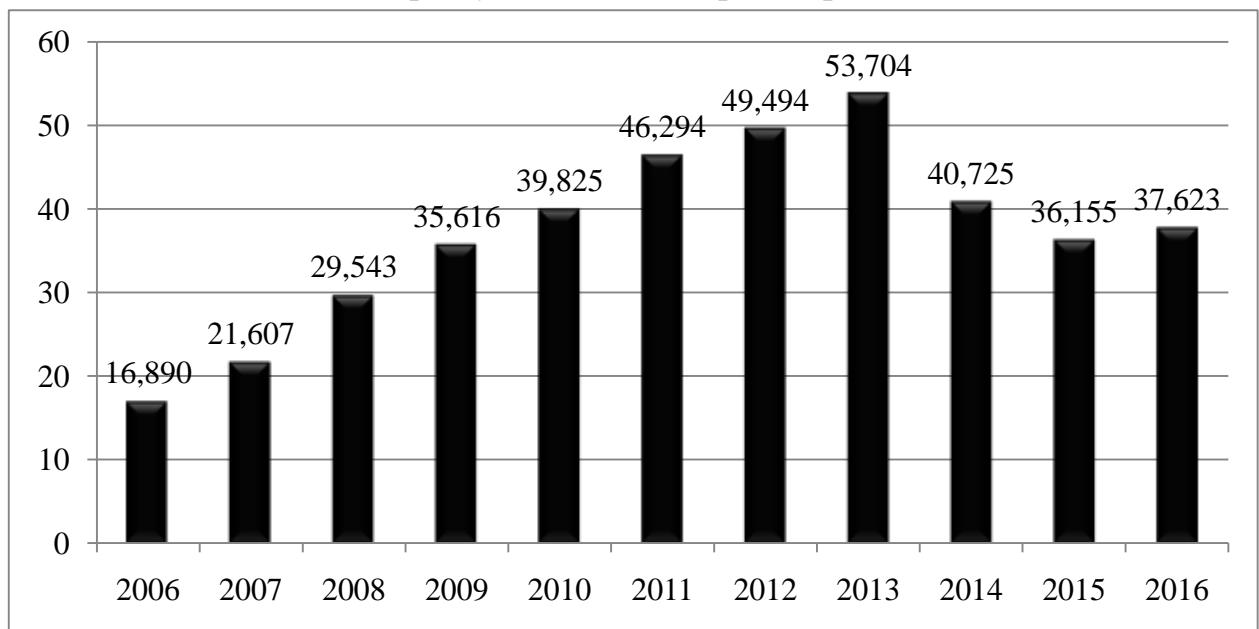
Головною причиною стримування інноваційного розвитку в Україні, на думку багатьох вчених, на сучасному етапі є нестача фінансових ресурсів. У зв'язку з даним твердженням, активізація інвестиційних процесів має стати перспективою розвитку наукоємних галузей промисловості та структурної перебудови економіки.

Останнім часом нашій державі не вдається домогтися відчутних результатів в ефективному впровадженні інноваційної продукції та створенні сприятливих умов для діяльності у даній сфері вітчизняних виробників, яка вимагає припливу як капіталу, так і знань. Перед Україною постає кілька складних проблем, що пов'язані з гальмуванням інноваційного розвитку держави:

- удосконалення управління інноваційною системою з відповідними наслідками для фінансування інноваційної діяльності;
- заповнення «прогалів» у фінансуванні інноваційної діяльності, зокрема, розробка ефективних інструментів підтримки інноваційної діяльності для підприємницького сектора, у тому числі для малих та середніх підприємств, та залучення первинного та венчурного капіталу;
- досягнення загального балансу фінансування науково-дослідної та інноваційної сфер від державного фінансування організаційної структури до конкурентного, прозорого та заснованого на проектах з чіткими інноваційними цілями [1, С. 123-124].

У сучасних умовах багато країн, не маючи внутрішніх інвестицій, звертаються до зовнішніх джерел запозичення, у тому числі і для потреб розвитку та підтримки інноваційної інфраструктури. Для розвитку інноваційного потенціалу України особливо необхідним є залучення іноземного капіталу у вигляді прямого інвестування, оскільки можливості бюджетного фінансування в сучасних умовах мають значні обмеження. Розглянемо обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну за останні 10 років (рис. 1).

Джерело: складено автором за даними [2].

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій протягом 2006-2016 рр., млрд. доларів США

Вищезазначені дані свідчать про те, що українська інноваційна сфера також поки не стала по-справжньому привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів. Події останніх років значно вплинули на економічну систему країни, тому ми спостерігаємо спад прямих іноземних інвестицій після 2013 року. Конфлікт на Сході України, анексія Криму, політична та економічна нестабільність призвели до зменшення іноземних інвестицій, зокрема іноземні інвестори стикаються з невизначеністю щодо того, наскільки їхні інвестиції в Україну охороняються в час збройного конфлікту й військової окупації. Такий результат значною мірою також пов'язаний із обмеженими можливостями держави щодо спрямування фінансових потоків в інноваційний розвиток

економіки, обсяг яких відповідно до досвіду розвинутих країн значно перевищує ресурси, необхідні для здійснення традиційної науково-технічної політики, і недостатньою увагою уряду до стимулювання міжнародного співробітництва в інноваційній сфері, що відповідає взаємним інтересам українських і закордонних партнерів.

З метою забезпечення припливу коштів від іноземних інвесторів в Україну варто дотримуватись насамперед таких завдань:

- розробка та реалізація ефективних програм підтримки та стимулювання інноваційного розвитку на державному рівні;

- надання державних гарантій щодо проектів, які передбачають впровадження сучасних технологічних процесів;

- створення сприятливого інвестиційного клімату, включає стабілізацію політичної та економічної ситуації у державі, забезпечення правового захисту іноземним інвесторам та бізнесу загалом, а також ліквідацію адміністративного та економічного тиску на бізнес;

- встановлення системи прогресивного оподаткування для підприємств, які випускають застарілу та неконкурентоспроможну продукцію;

- розробка системи кредитного забезпечення;

- стимулювання іноземних інвестицій;

- формування ефективної нормативно-правової бази, яка стосується інноваційної та наукової діяльності;

- переорієнтація зовнішньоекономічної діяльності на високотехнологічний експорт [3, С. 89].

Отже, для спрямування інвестицій в Україну потрібен новий комплексний механізм стимулювання всього інноваційного процесу – від фундаментальних досліджень до впровадження розробок у виробництво. Створення такого механізму буде сприяти розвитку всієї нашої держави, що на даному етапі не може бути досягнене за рахунок власних фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тхорук В. П. Інноваційна діяльність України: проблеми та перспективи розвитку / В. П. Тхорук // Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2017. – Випуск 1 (7). – С. 121-124.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

3. Поплавський М. В. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної активності підприємств України на сучасному етапі / М. В. Поплавський // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». – 2017. – Вип. 17. – С. 83-90.

Буртняк Іван Володимирович

к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,

м. Івано-Франківськ, Україна

Малицька Ганна Петрівна

к. фіз-мат. н., доцент кафедри математичного і функціонального аналізу,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,

м. Івано-Франківськ, Україна

РЕГУЛЯЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ СПЕКТРАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Процеси Бесселя відіграють важливу роль у фінансовій математиці, оскільки за своєю природою тісно пов'язані з моделями геометричного Броунівського руху та процесами Кокса-Інгресола-Росса вони допускають явне представлення для щільності переходу зокрема цін облігацій та опціонів це значно полегшує статистичну оцінку параметрів процесу. Ми розглядаємо ті випадки коли похідна фінансового потоку Бесселівського процесу може перетворитися в нуль. При таких умовах визначають надлишкову швидкість росту портфеля акцій, а також пояснюють як перевищення темпів зростання ринкового портфеля забезпечує вимір внутрішньої волатильності на ринку в будь-який момент часу [1].

Ми розглядаємо одновимірну дифузю процесу Бесселя з дрефтом, який рівний нулю (є ряд процесів цього типу де дрефт не рівний нулю, але їх дослідження можна звести до процесів з нульовим дрефтом). Такі процеси мають застосування при розв'язуванні економічних задач на знаходження короткострокових відсоткових ставок, кредитних спредів та стохастичної волатильності деривативів.

Розроблено підхід до моніторингу фінансових потоків, що продукуються двобар'єрними Бесселівськими процесами. Ми подаємо щільність у вигляді розвинення через функції Бесселя першого і другого роду, а також їхні похідні. Оскільки ряди Бесселя добре досліджені, а власні значення поставленої крайової задачі затабульовані то розклад щільності в ряди за функціями Бесселя є дуже зручним для використання на практиці при знаходженні цін опціонів з потрібною точністю.

Проблема такого типу розглядається вперше. Для таких задач є нерозв'язаною задача коли дифузія Бесселя має нелокальну волатильність залежну від різних факторів, але така проблема є лише частково розв'язана для звичайних дифузійних процесів породжених Броунівським рухом. Тому потрібні нові підходи і аналіз вже відомих для розв'язання задач такого типу.

Розроблений нами підхід можна застосувати до дослідження для ціноутворення азійських опціонів породжених Бесселівськими процесами. Для цього потрібно розглянути фінансові потоки породжені процесами Бесселівської дифузії розклавши їх по системі функцій Бесселя першого роду при умові, яка враховує лінійну комбінацію потоку та його просторової похідної. Цей розклад дає можливість обчислити величину ринкового портфеля акцій та визначити рівень внутрішньої волатильності на ринку в будь-який момент часу, дозволяє дослідити динаміку фондового ринку.

У загальній теорії розглядаються більш ширші припущення на стохастичні процеси, зокрема такі як мартингальні, але не завжди існує аналітична формула для зображення розв'язку тому ми припускаємо що процеси марківські.

Спектральний метод застосовано до похідних фінансових інструментів, ціноутворення через представлення ціни похідного активу $u(t, x)$ нейтральною до ризику очікування деякої функції від майбутньої вартості основного процесу X , тобто як

$$u(t, x) = \tilde{E}_x [H(X_t)] = \int H(y)p(t, x, y) dy$$

де $\{\lambda_n\}$ – власні значення L і $\{\varphi_n\}$ – власні функції: тобто $L\varphi_n = \lambda_n\varphi_n$.

Розглянемо бесселівський процес, який описується

$$\frac{\partial v(t, x)}{\partial t} = \frac{\partial^2 v(t, x)}{\partial x^2} + x^{-1} \frac{\partial v(t, x)}{\partial x} - p^2 x^{-2} v(t, x), \quad 0 < x < x_0, \quad (1)$$

і крайовою умовою

$$v(0, x) = K(e^x - 1)^+, \quad |v(t, 0)| < +\infty, \quad v'_x(t, x_0) + hv(t, x_0) = 0, \quad h > 0; \quad (11)$$

де K страйк. Процес є однорідним тому $v(t, x) = \varphi(t)v(x)$.

Із теорії Штурма-Ліувілля, маємо

$$v(t, x) = \sum_{n=1}^{\infty} c_{np} e^{-\frac{\mu_n^2}{x_0^2} t} J_p\left(\frac{\mu_n}{x_0} x\right), \quad p \geq 0,$$

де $\mu_n 0 < \mu_1 < \mu_2 < \dots < \mu_n < \dots$ додатні корені рівняння $J'_p(\mu_k)\mu_k + hJ_p(\mu_k) = 0$,

$$c_{np} = \frac{K \int_0^{x_0} x(e^x - 1) J_p\left(\frac{\mu_n}{x_0} x\right) dx}{\int_0^{x_0} x J_p^2\left(\frac{\mu_n}{x_0} x\right) dx},$$

Ми обчислили розклад фінансового потоку по системі функцій Бесселя J_p першого роду, але розподіл потоків задається функцією Гріна відповідної задачі. Тому для обчислень зручно розкласти функцію Гріна по системі Бесселя. Процесу який ми розглядаємо відповідає неоднорідна крайова задача

$$\frac{\partial u}{\partial t} = \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + x^{-1} \frac{\partial u}{\partial x} - \frac{p^2 u(t, x)}{x^2} + f(t, x), \quad x > 0, \quad (2)$$

де $f(t, x)$ двічі неперервно диференційовна по x та неперервно диференційовна по t , абсолютно інтегровна разом із похідними, $(t, x) \in [0, +\infty)$ і має представлення

$$f(t, x) = \sum_{n=0}^{\infty} f_n(t) J_p \left(\frac{\mu_n x}{x_0} \right), \quad 0 < x < x_0 < +\infty, \quad 0 < t < T,$$

μ_n корені рівняння $J_p(\mu_n) = 0$.

Проблема оцінювання і дослідження двовимірних бар'єрних опціонів зводиться до дослідження і розв'язання крайової задачі [3-4]

$$\frac{\partial u(t, x)}{\partial t} = \frac{\partial^2 u(t, x)}{\partial x^2} + x^{-1} \frac{\partial u(t, x)}{\partial x} - \frac{p^2 u(t, x)}{x^2}, \quad x \in [L, H], \quad t \in [0, T],$$

$$u'_x(t, L) + hu(t, L) = 0, \quad u'_x(t, H) + hu(t, H) = 0, \quad h > 0,$$

$$u(T, x) = \max(\pm(x(T) - K), 0) \mathbb{I}_{(L < x(t) < H; t \in [0, T])}.$$

Ця задача зводиться до розв'язання такої крайової задачі для сингулярного параболічного рівняння

$$\frac{\partial u}{\partial t} = \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} + y^{-1} \frac{\partial u}{\partial y} - \frac{p^2 u(t, x)}{y^2},$$

$$y = \ln x, \quad y \in [A, B], \quad t \in [0, T], \quad A = \ln L, \quad B = \ln H,$$

$$u'_x(t, A) + hu(t, A) = 0, \quad u'_x(t, B) + hu(t, B) = 0, \quad h > 0,$$

$$u(0, y) = \psi(e^{y(T)}) = \max(\pm(x(T) - K), 0) \mathbb{I}_{(L < x(t) < H; t \in [0, T])}.$$

Враховуючи всі міркування щодо встановлення розв'язку класичних крайових задач для сингулярного параболічного оператора L , маємо що

$$u(T, x) = \int_0^{\ln \frac{H}{L}} (e^\xi L - K) \mathbb{I}_{(L < x(t) < H; t \in [0, T])} G(x, \xi) d\xi = \int_0^{\ln \frac{H}{L}} (e^\xi L - K) \mathbb{I}_{(L < x(t) < H; t \in [0, T])} \\ 2 \sum_{n=0}^{\infty} e^{-\left(\frac{\mu_n}{\ln \frac{H}{L}}\right)^2 t} J_p \left(\frac{\mu_n \xi}{\ln \frac{H}{L}} \right) J_p \left(\frac{\mu_n \ln \frac{x}{L}}{\ln \frac{H}{L}} \right) \left(\ln \frac{H}{L} \right)^{-2} \left(\left(1 + \frac{h \left(\ln \frac{H}{L} \right)^4 - v^2}{\mu_k^2 \left(\ln \frac{H}{L} \right)^2} \right) \left(J_p(\mu_k) \right)^2 \right)^{-1},$$

де $\mathbb{I}_{(L < x(t) < H; t \in [0, T])}$ ступінчаста функція Хевісайда.

Зауваження. Оскільки корені Бесселевої функції першого роду і її похідної прості та є зв'язок між похідною та Бесселевими функціями сусідніх порядків, звідси можна довести, що рівняння $J'_p(x) + hJ_p(x) = 0$ має злічену множину додатних коренів, тому при великих n , квадрати цих коренів ведуть себе як n^2 . Тому для функції Гріна та її першої та другої похідної правильна оцінка

$$C \sum_{n=1}^{\infty} \frac{c_n}{2n!} \ln^{2n} t < +\infty, \quad \forall x \in [L, H], \quad 0 < t < T, \quad C > 0, c_0 > 0.$$

при наближених обчисленнях через швидку збіжність не потрібно великої кількості коефіцієнтів ряду[5].

Розглянуто задачу Штурма-Ліувілля для дифузії Бесселя з крайовими умовами в яких похідна фінансового потоку по цінній змінній в комбінації з величиною потоку перетворюється в нуль. Побудовано функцію Гріна для цієї задачі, яку розкладено по системі Бесселивих функцій першого роду. Аналітична форма для функції Гріна дає можливість обчислювати величину

фінансового потоку, швидкість росту портфеля акцій та досліджувати волатильність на ринку в будь-який момент часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буртняк І.В., Малицька Г.П. Обчислення цін опціонів методами спектрального аналізу // *БизнесИнформ*. – 2013. – №4. – С. 152–158.
2. Буртняк І.В., Малицька Г.П. Дослідження процесу Орнштейна–Уленбека методами спектрального аналізу // *Проблеми економіки*. – 2014. – №2. – С. 349–356.
3. Burtnyak, I.V. & Malytska, H.P. (2017). Calculating the price for derivative financial assets of Bessel processes using the Sturm-Liouville theory, *Problems of Economics*, 2, 310–316
4. Burtnyak, I.V. & Malytska, A. (2017). Evaluating the financial flows of Bessel processes by using spectral analysis, *Business Inform*, 7, pp. 120–124
5. Burtnyak, I.V. & Malytska, A. (2017). The Evaluation of Derivatives of Double Barrier Options of the Bessel Processes by Methods of Spectral Analysis, *Investment Management and Financial Innovations*, 7, pp. 120–124

УДК 336.7

Венгуренко Тетяна Григорівна

старший викладач кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У СФЕРІ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Страхування на сьогодні стало обов'язковою умовою функціонування фінансового ринку. Кожен банк, інвестиційна компанія здійснює свою діяльність страхуючи ймовірні ризики. Тобто страхування у сучасних умовах виступає як обов'язкова умова і, відповідно, як вимога стабільного функціонування ринкової системи і особливо фінансового ринку. Відповідно разом із зростанням важливості страхування посилюється і роль страхових компаній на цьому ринку, які акумулюють довгострокові фінансові ресурси, що безпосередньо можуть бути використані в економіці [3].

Страхові компанії є фінансовими посередниками, що здійснюють виплати своїм клієнтам при настанні певних подій, обумовлених у страховому полісі. Власники полісів сплачують страховій компанії премії в обмін на зобов'язання сплатити обумовлені суми в майбутньому при настанні певних подій. Укладаючи договори страхування, страхові компанії беруть на себе ризики власників полісів, а отримуючи страхові внески, отримують плату за прийняті на себе ризики. Страхові внески використовують для придбання облігацій, акцій, заставних та інших цінних паперів.

Роль страхових компаній на фінансовому ринку визначається тим, що вони можуть зосередити великі кошти для подальшого їхнього інвестування,

також забезпечувати інвесторам страховий захист від різного роду ризиків (підприємницьких, кредитних, фінансових), в акумулюванні вільних коштів. Угоди страхування, що з ними укладаються, є основою для фінансового забезпечення інвестиційних проєктів, проведенні активної інвестиційної політики.

Страхові компанії як посередники мають такі можливості акумулювати й професійно інвестувати капітал, які недоступні для окремих інвесторів. З цієї причини рівень розвитку страхової системи впливає на загальний рівень розвитку фінансової системи і на інвестиційну безпеку у цілому, тому дослідження особливостей функціонування страхових компаній є актуальним.

Останні тенденції показують стрімке зростання розмірів фінансових ринків, що спричинило активізацію страхових компаній на перерозподіл фінансових ресурсів і збільшення своєї частки в загальному обсязі фінансових ресурсів. Страхові компанії, як учасники фінансового ринку, здійснюють страховий захист інших суб'єктів господарювання. Їх діяльність на сьогоднішній день, набуває більшого значення через кризові явища в економіці України. Нажаль поява кризових ситуації підвищує, в свою чергу, ризикованість отримати прибутку для страховиків [2].

Існуючий в Україні страховий сектор ще не спроможний у повній мірі виконувати свої функції на макроекономічному рівні: забезпечити безперервність суспільного відтворення, звільнити державу від додаткових витрат, стимулювати науково-технічний прогрес, інвестувати економіку. За обсягами наданих послуг страховий ринок значно перевищує інші сектори ринків небанківських фінансових послуг. Але при цьому ринок страхування все ще поступається банківському сектору.

Страхові компанії сьогодні є важливим елементом фінансового ринку, оскільки входять до провідних інституційних посередників. Діяльність страхових компаній призводить до консолідації заощаджень індивідуальних інвесторів, вони забезпечують баланс на ринку капіталів через погодження пропозиції й попиту на фінансові ресурси, забезпечується підвищення ліквідності фінансових вкладень шляхом професійного портфельного управління активами [3].

Можна сказати, роль страхових компаній як фінансових посередників полягає у спрямуванні руху капіталу до ефективних споживачів, ефективне використання якого дає можливість розміщувати ресурси суспільства в оптимальний спосіб, забезпечуючи при цьому захист майнових інтересів осіб та підтримання соціально - економічної стабільності у суспільстві.

Страховий ринок України має ряд невирішених проблем, до яких можна віднести: низьку зацікавленість у страхуванні внаслідок низької платоспроможності населення, існування певної недовіри до страхування та низький рівень його страхової культури; недосконале законодавство щодо обов'язкових видів страхування, які потребують виваженого політичного та економічного підходу з урахуванням як зарубіжного досвіду, так і економічної доцільності здійснення в Україні; недостатній розвиток довгострокового страхування життя, пенсійних ануїтетів та інших видів нагромаджувального

страхування; невелика фінансова місткість вітчизняного страхового ринку, недостатня капіталізація та низька ліквідність страховиків, що зумовлює надходження значних сум страхових премій (а це можливі інвестиційні ресурси) у вигляді перестраховальних премій, до іноземних компаній за договорами перестраховування; незавершене формування інфраструктури національного страхового ринку, яка здатна надавати страховикам різного виду послуги - консультаційні, маркетингові, експертні; велика кількість страхових компаній практично ще не працює за світовими та європейськими стандартами, а вітчизняне страхове законодавство не відповідає вимогам міжнародного, у тому числі Європейського Союзу; недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення [1].

Вирішення вищезазначених проблем призведе до посилення надійності, фінансової стійкості та ефективності функціонування страхової галузі та дасть змогу українським страховим компаніям повністю виконувати притаманні їм функції фінансового посередництва на фінансовому ринку України, сприяти ефективному переливу капіталу між регіонами, секторами, галузями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбар Ж.В. Роль Страхових компаній в розвитку фінансового ринку України / Ж.В. Гарбар// Збірник наукових праць. Серія: економічні науки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://repository.org>

2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nfp.gov.ua>.

3. Роль страхових компаній у розвитку фінансового ринку України [Електронний ресурс]Режимдоступу:http://www.rusnauka.com/3_ANRR_2009/Economics/40178.doc.htm

УДК 336.7

Венгуренко Тетяна Григорівна

старший викладач кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Проява Юлія Станіславівна

студентка групи ФМДз-16-2,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

В умовах формування засад ринкової економіки в Україні все більшого значення набуває наявність ефективно організованого фінансового ринку, який є особливим і необхідним середовищем для успішного її функціонування. Становлення й розвиток ринку фінансових послуг є однією з передумов ефективного функціонування всіх сфер і ланок економіки країни. Сьогодні на

ньому склалася низка тенденцій і напрямів розвитку, що суттєво впливають на якість і специфіку послуг фінансових установ.

Враховуючи незначний період функціонування, фінансовий ринок України порівняно із ринками економічно розвинутих країн має певні недоліки, які слід усунути, але для цього необхідно ретельно дослідити тенденції, що склалися у межах вітчизняного і міжнародного фінансового ринку. Формування ефективного фінансового ринку вимагає цілісного підходу та погоджених рішень щодо стратегії та напрямів його розвитку.

Дослідженню проблеми розвитку фінансового ринку та його значення для економічного зростання країни приділяється значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Серед вітчизняних науковців, які займаються дослідженням даної проблеми, слід виділити роботи наступних авторів: Л.М. Алексеєнко, Н.В. Благі, О.Д. Василика, О.В. Герасименка, В.М. Гриньової, Б.А. Карпінського, Г.А. Крамаренко, О.В. Любкіної, І.О. Лютого, В.М. Опаріна, В.О. Поворозник, О.Р. Романенка, О.Ю. Смолянської, В.М. Шелудько, С.П. Ярошенка та інші.

Фінансовий ринок вважається невід'ємним атрибутом сучасної ринкової економіки. У політико-економічному значенні – це ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові ресурси. Це ринок, на якому є продавці й покупці, є товар, який продається та купується. Але цей товар особливий – гроші, надані в тимчасове або постійне користування [1]. Для більш детального вивчення аспектів функціонування фінансового ринку необхідно, перш за все, проаналізувати визначення цього поняття, його завдання та функції.

Дослідженню поняття «фінансовий ринок» приділяють увагу багато вчених-економістів, тому розглянемо трактування поняття «фінансовий ринок» різними науковцями.

Так, Василик О.Д. вважає, що: «фінансовий ринок – це механізм перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами підприємницької діяльності, державою і населенням, між учасниками бюджетного процесу, деякими міжнародними фінансовими інституціями» [2].

Опарін В.М. розглядає фінансовий ринок, як сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності [9].

В свою чергу Іванов В.М. визначає, що фінансовий ринок – це і місце купівлі-продажу фінансових ресурсів, і сукупність інститутів, які забезпечують їх звернення, тобто сукупність соціально-економічних відношень у сфері трансформації недіючих коштів у позиковий капітал через кредитно-фінансові інститути на основі попиту і пропозиції [5].

Шелудько В.М. розглядає фінансовий ринок, як систему економічних та правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів [10].

Завгородній А.Г. визначає фінансовий ринок, як сукупність ринкових фінансових інститутів, що скеровують потік коштів від власників заощаджень до позичальників [4].

Іваницька О.М. характеризує фінансовий ринок, як мережу спеціальних (банківсько-фінансових) інститутів, що забезпечує взаємодію попиту і пропозиції на гроші як специфічний товар, їхнє взаємне врівноваження [6].

Таким чином, аналізуючи усі вище перелічені визначення фінансового ринку, можна зробити висновок, що фінансовий ринок – це система економічних відносин, що пов'язані з купівлею-продажем фінансових активів через сукупність фінансових інститутів на основі взаємодії попиту та пропозиції.

Сутність та роль фінансового ринку в економіці держави найбільш повно розкривається в його функціях. Під функціями фінансового ринку розуміють основні завдання кожного сегмента ринку, що забезпечують його розвиток.

У економічній науці функції фінансового ринку поділяють на загальні, які характерні для всіх сегментів фінансового ринку, та спеціальні (конкретні) – характеризують розвиток окремої сфери ринку. До останніх відносяться ті, які діють в економічній, політичній, соціальній та морально-психологічній сфері [7].

На нашу думку, найбільш повна класифікація функцій фінансового ринку наводиться у працях Еш С.М. [3]. Він відокремлює основні та спеціальні функції фінансового ринку.

До основних функцій відносяться:

1. Забезпечення взаємодії покупців і продавців фінансових активів, у результаті якої встановлюються ціни на фінансові активи, що зрівноважують попит і пропозицію на них.

2. Запровадження фінансовим ринком механізму викупу в інвесторів належних їм фінансових активів і тим самим підвищення ліквідності цих активів.

3. Фінансові ринки сприяють знаходженню для кожного з кредиторів (позичальників) контрагента угоди, а також суттєво зменшують витрати на проведення операцій та інформаційні витрати.

Разом з тим, Еш С.М. зазначає, що специфічні функції діють у конкретних сферах життєдіяльності суспільства.

Складність структури світового фінансового ринку та відносин між його елементами зумовлює використання вітчизняними та зарубіжними дослідниками декількох принципів класифікації фінансових ринків. Але більшість науковців, поділяють фінансові ринки за типом базового активу на: грошовий (грошово-кредитний) ринок; валютний ринок; ринок цінних паперів (фондовий ринок); товарний ринок.

Нами підтримується точка зору Никитенко О.К., який пропонує здійснювати класифікацію фінансових ринків відповідно до різних ознак, дана класифікація представлена у табл.1.

Класифікація фінансових ринків

Класифікаційна ознака	Класи фінансових ринків
Організаційна структура	біржові (організовані), позабіржові (неорганізовані)
Територіальне охоплення	національні (внутрішні), міжнародні (зовнішні)
Тривалість надання ресурсів	короткострокові (до 1 року), довгострокові (більше 1 року)
Тип активу	грошові, валютні, фондові, товарні
Момент створення активу	первинні, вторинні
Термін отримання активу	спотові, строкові
Характер активу	ринки базових активів, ринки деривативів
Вид фінансового інструменту	кредитно-депозитні, ринки валютних пар, ринки цінних паперів, ринки деривативів

Джерело: [8].

Узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що на сьогодні існують десятки визначень поняття «фінансовий ринок». Погляди вчених-економістів на його сутність досить різні й іноді навіть суперечливі, що й спричинило виникнення такої кількості визначень. Розглянувши різні підходи науковців, щодо визначення сегментів фінансового ринку, можна стверджувати, що на сьогодні так і не існує єдиної загальноприйнятої точки зору щодо елементів та структури даного ринку, тому й надалі актуальним є питання аналізу структури вітчизняного фінансового ринку та взаємодії його структурних елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бормотова М.В. Дослідження сутності поняття «фінансовий ринок» України / М.В. Бормотова, В.В. Бондаренко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013 – № 42. – С.200-202
2. Василик О.Д. Теорія фінансів: навч. посібник / заг. ред. О.Д. Василик. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 480 с
3. Еш С.М. Фінансовий ринок: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С.М. Еш; Мін. освіти і науки України, Національний університет харчових технологій. – 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.
4. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
5. Иванов В.М. Финансовый рынок: конспект лекций / В.М. Иванов. – К., 2001. – 105 с.
6. Іваницька О.М. Фінансові ринки: навч.посібник / О.М. Іваницька ; Українська академія держ. управління при Президентові України. – К.: Видавництво УАДУ, 1999. – 96 с.
7. Мошенський С.З. Сутність, функції та структура сучасних фінансових ринків в контексті гармонізації національних фінансових систем країн ЄС та України / С.З. Мошенський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2008. – №102. – С.33–38.

8. Никитенко О. К. Елементи та структура українського фінансового ринку / О.К. Никитенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – №. 2(7). – С.241–251.

9. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник / В.М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.

10. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник / В.М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 535с.

УДК 368

Вергелюк Юлія Юрївна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Як і будь який сегмент фінансового ринку, ринок страхових послуг України не може розвиватись ізольовано, не реагуючи на зовнішні виклики та загрози. З однієї сторони, зовнішні умови слугують негативним фактором впливу, адже будують власну систему конкуренції, до якої вітчизняні компанії виявляються не готовими, з іншої ж сторони – є стимулом для розвитку, підвищення якості страхових послуг, впровадження інновацій.

В стабільних умовах функціонування досить важко оцінити адаптивність страхового ринку, яскравіше це проявляється у кризових та посткризових умовах. Вітчизняний ринок фінансових послуг за останнє десятиріччя двічі «проживав» фінансову та економічні кризи, перша з яких розпочалась у 2008 році, причиною якої була світова фінансова криза, друга у 2014 році, причинами якої стала нестабільна політична ситуація на території України.

На світовому ринку страхових послуг наслідки кризових явищ, в більшій мірі змінюють інвестиційні стратегії страховиків, адже більшу частину прибутків останні отримують за рахунок вкладу вільних резервів у стабільні активи.

Однією з провідних сучасних тенденцій є те, що страхові компанії, які традиційно вкладають до 85% своїх активів у фінансові інструменти з фіксованою прибутковістю, вперше за останні роки почали збільшувати свої інвестиції в акції. Подібну тенденцію підтверджують і представники найбільших керуючих компаній, що розпоряджаються коштами страховиків, - BlackRock і Deutsche Asset Management. Кожна з них має під управлінням понад 2015 млрд. дол. До кризи багато компаній тримали до 5% коштів у акціях, потім цей показник знизився до 2-3%. Сьогодні страховий бізнес знову нарощує цю частку до колишніх 5%[1].

В той час, коли в боротьбі з негативним впливом кризових явищ, страхові компанії міняють інвестиційні стратегії, представники вітчизняного

малорозвиненого ринку страхових послуг проживають кризи спаду попиту та просто банкрутують. Тенденція до зменшення вітчизняних страхових компаній з 2012 року ілюструє негативну динаміку. Так, якщо у 2012 році їх було 414 то станом на 31.03.2017р. – 307. Зменшення кількості стосується як «life» так і «non-life» компаній.

Одним із важливих індикаторів стану розвитку ринку страхових послуг можна вважати показник концентрації страхового ринку. Незважаючи на значну кількість страховиків лише 20 з 45 СК «Life» акумулюють 99,3% надходжень усіх страхових премій. Не краща ситуація і у видах страхування, відмінних від страхування життя, де перших 150 компаній з 98 СК «non-Life» акумулюють 99,5% всіх страхових премій. Це свідчить про існування багатьох (близько 148) компаній «псевдостраховиків», на які припадає лише 0,5% ринку[2].

Негативні тенденції на вітчизняному страховому ринку зумовлені тим, що даний сегмент фінансового ринку досі перебуває в процесі становлення. Низький рівень фінансової обізнаності населення, не готовність платити страховикам за необов'язкові послуги, недовіра до страховиків – основні причини низького проникнення страхування у економіку. Показник, прийнято розраховувати як відношення валових страхових премій до ВВП. Так, за останні п'ять років показник не перевершив рівня 2%, при чому у 2015 році зменшився до 1,5% і залишився таким же у 2016 році. При цьому вважається, що для ефективного страхового ринку цей показник повинен бути на рівні від 8 до 12%. У США це співвідношення становить близько – 27%, у Німеччині – 23%, у Великобританії 7% [3].

Показник щільності страхування, який розраховується як витрати на страхування на душу населення в країні також ілюструє малорозвиненість вітчизняного ринку. Так, у середньому по Україні одна особа витрачає 65,4 дол. Для порівняння, в Японії цей показник складає 5—6 тис. дол., в Німеччині — 1482 дол., в Польщі — 140 дол. вважається, якщо показник щільності страхування становить 140 дол. і більше — то страхова галузь даної країни є достатньо розвинутою, якщо менше ніж 140 дол. США — то страхування не використовується належним чином[4].

Рейтингова компанія Форіншурер наводить опис світових тенденцій розвитку глобального ринку страхування, а саме: помірне зростання світової економіки підтримає зростання страхового сектора протягом наступних 2-х років; стійке зростання страхового сектора у 2017 році в світі буде базуватися на підвищенні попиту на страхових ринках, що розвиваються; поступово зростає попит на страхування кібер-ризиків; премії по страхуванню життя в світі виростуть в реальному вираженні на 4,8% у 2017 році і на 4,2% у 2018 році; премії по страхуванню життя в країнах з перехідною економікою будуть впевнено рости, що обумовлено попитом на накопичувальні і інвестиційні продукти, особливо в країнах Азії. Саме тому, будуючи власну стратегію розвитку ринку страхування, ці тенденції мають враховуватись. Вітчизні тенденції розвитку страхового ринку повинні прямувати до світових.

Отже, аналіз основних показників розвитку ринку страхових послуг демонструє його малорозвиненість, неготовність адекватно пристосовуватись та міжнародних умов та адекватно реагувати на виклики глобалізації. Ситуація вимагає стимулювання розвитку збоку держави, а також його реформування, зокрема в напрямку введення нових обов'язкових видів страхування – що стане поштовхом для розвитку ринку. Світові тенденції ілюструють поглиблення глобалізації, а кореляція між станами фінансових ринків стає все більш помітною. Тому, для того, щоб вітчизняний ринок страхових послуг розвивався відповідним чином – необхідно стратегічно підходити до його розвитку, підтримувати світові стандарти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басманов Е. Крупнейшие страховые компании мира наращивают доли акций в своих портфелях / Е. Басманов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ins-union.ru/rus/news/18/1122>.
2. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України / Я.М. Гринчишин, А.В. Прокопюк // Молодий вчений. - №3. – 2017. – С. 622-626.
3. Statistical Yearbook of German Insurance 2016 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.en.gdv.de/wp-content/uploads/2016/11/Stat_Yearbook_2016.pdf/
4. Юхименко В.М. Ринок страхових послуг: світові тенденції та перспективи розвитку в Україні / В.М. Юхименко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. - №3. – С.44-48.

УДК 336.76:338.246

Внукова Наталія Миколаївна

д.е.н., професор, завідувач кафедри управління фінансовими послугами, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

Сокол Сергій Володимирович

к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, Україна

ЗМІНИ РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО РИНКУ ЄС

Забезпечення стійкості страхового ринку і захист інтересів споживачів є терміновим завданням регулятивного органу будь-якої країни. Важливим чинником створення безпечного та стабільного ринку страхування є

платоспроможність страховиків. У країнах ЄС склався послідовний підхід, який передбачає комплексність заходів із її забезпечення.

Діючі вимоги до платоспроможності страхових компаній в ЄС визначені у Директивах Ради ЄС. Перша Директива 73/239/ЕЕС від 24.07.1973 р. (Solvency I) стосувалась започаткування та ведення діяльності з прямого страхування, іншого, ніж страхування життя. Друга Директива 79/267/ЕЕС від 05.03.1979 року стосувалась започаткування та ведення діяльності з прямого страхування життя, яка також поклала початок уніфікації законодавчих вимог національних регуляторів різних країн.

Зазначені Директиви дали змогу усунути перешкоди ведення страхової діяльності, що стало поштовхом для формування єдиного ринку страхування на території держав-членів ЄС. Проте багато держав-членів зробили висновки про те, що чинні загальноєвропейські вимоги є недостатньо ефективними. У результаті окремі країни стали проводити власні реформи страхового регулювання, що порушило одноманітність законодавства та стало перешкоджати розвитку єдиного загальноєвропейського ринку страхування [11].

Відповідно до Розпорядження КМУ «Про деякі питання проведення інституційної реформи у сфері виконання майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» першочерговим завданням є забезпечення ефективної координації процесу реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції [4], яка визначена стратегічним завданням України.

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг) розроблено проект Закону «Про страхування» з урахуванням того, що в додатку до розділу «Фінансові послуги» проекту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у переліку актів законодавства ЄС, які потребують імплементації у законодавство України, визначена Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради стосовно започаткування та ведення діяльності зі страхування та перестрахування (Solvency II) з терміном її імплементації протягом 4 та 8 років після набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1]

Головна мета Solvency II – підвищення захищеності власників страхових полісів в ЄС. Під час запровадження цих умов враховано поточні результати в галузі страхування, управління ризиками, фінансового менеджменту, міжнародної фінансової звітності та ін. Однією з основних цілей є оцінка ризиків та визначення розміру капіталу [6]. Для вивчення питань, пов'язаних з введенням положень Директиви необхідно встановити: цілі і завдання Solvency II; модель Solvency II; вимоги до управління страховиками і перестраховиками; роль і завдання регулятора [1].

Мета Solvency II – це захист інтересів застрахованих; забезпечення платоспроможності, пов'язаної з ідентифікацією ризиків; поліпшення управління ризиками в страхових компаніях; введення якісних і кількісних складових, що визначають рівень платоспроможності; гармонізація механізмів розрахунку і методів дії при визначенні рівня платоспроможності страхової компанії [3]. Завданнями Solvency II є інтеграція страхових і перестраховальних

ринків країн ЄС; підвищення рівня захисту застрахованих; поліпшення міжнародної конкурентності страхових та перестрахових компаній країн ЄС; поліпшення якості законодавчої бази. Модель Solvency II побудована на оцінці ризиків: операційних, ринкових, кредитних, а також до класифікації висунутих вимог: кількісних та якісних вимог до прозорості страховика.

Директива ЄС включає вимоги до управління страховиками і перестраховиками. У систему управління входять: управління організацією, управління ризиками, самооцінка ризиків і фінансової безпеки, внутрішній контроль, внутрішній аудит, актуарна функція, аутсорсинг.

Страхова компанія на ринку має кілька сфер впливу: клієнти, брокери, агенти, акціонери, працівники; представники зовнішнього середовища: влада, нагляд, рейтингові агентства і партнери. Також страховики схильні до ризиків [11].

Страховий нагляд включає верифікацію страхових компаній з високим ризиком діяльності; підвищення рівня гармонізації інструментів і методів нагляду між державами; перевірку рівня платоспроможності, розрахованої потреби застосування стрес тестів.

Вимоги до страховиків за Solvency II: необхідність збільшення капіталів; організаційні зміни; введення нових механізмів управління ризиками; введення нових механізмів управління фінансами; збільшення відповідальності керівництва компанії.

Основна мета нових вимог до платоспроможності Solvency II [12] – усунення розбіжностей між системами регулювання страхової діяльності країн-членів ЄС та впровадження більш ефективного наглядового підходу.

Одним із головних напрямків адаптації законодавства України до положень Директиви Solvency II [2] є запровадження вимог до платоспроможності страховиків, тобто здатності страхових компаній належним чином виконувати прийняті на себе зобов'язання. Режим платоспроможності повинен враховувати не лише достатність страхових резервів для виконання страхових зобов'язань, але також достатність власного капіталу для відшкодування непередбачуваних збитків за ризиками, які не покриті страховими резервами.

У теперішній час в Україні діє система вимог до платоспроможності страховиків відповідно до Solvency I [8]. Така система показала свою неспроможність відповідати тим ризикам, з якими стикаються страхові організації як в Україні, так і в усьому світі. По-друге, порівнюючи вимоги до визначення нормативної платоспроможності більшості розвинених країн, можна стверджувати, що вони є набагато жорсткішими порівняно з українськими. Тому впровадження вимог Директиви істотно вплине на деякі страхові організації з незначним рівнем капіталізації, а також з обмеженим доступом до джерел фінансових ресурсів.

За Директивою ЄС Solvency II розмір статутного капіталу повинен бути не меншим ніж 2,2 млн. євро для страхових компаній, які займаються загальним страхуванням і 3,2 млн. євро – для страхових компаній, що займаються страхуванням життя [5]. Впровадження методики Solvency II має суттєві

переваги і в перспективі може значно підвищити стійкість страхових компаній. Особливістю нової розробленої системи є зміна підходу до оцінки платоспроможності, яка відповідно до Solvency II розраховується на основі індивідуальних ризиків страхової компанії. У зв'язку з цим, діюча в Україні система регулювання платоспроможності не є тотожною [10].

Ймовірно, за умови впровадження пруденційних нормативів, величина вимог до розміру власного капіталу страховиків зросте [12]. Однак, фінансовим установам, які дотримуються консервативної інвестиційної політики та спеціалізуються на видах страхування з невисоким рівнем збитковості, буде потрібно резервувати капітал меншого розміру.

Проект нової редакції Закону України «Про страхування» [7] враховує базові рекомендації Директиви 2009/138/ЄС Європейського парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року «Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховання, включаючи платоспроможність II». З прийняттям нової редакції Закону буде впроваджено новий порядок законодавчого регулювання страхової (перестрахової) та посередницької діяльності в страхуванні як резидентами, так і нерезидентами, на території України.

Найбільш беззастережним ефектом введення положень Директиви Solvency II стане поява вимог до капіталу для покриття інвестиційних ризиків, що спонукатиме страховиків до перегляду інвестиційних стратегій та відмови у інвестуванні у високоризикові активи, відбудеться підвищення якості страхових послуг; послідовний перехід до системи пруденційного нагляду за страховою діяльністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз регуляторного впливу Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/smi/ARV_S_15.12.11.pdf

2. Богуславський Є. І. Класифікація видів диверсифікації / Є. І. Богуславський, А. І. Тищенко // Економічні науки. – Чернівці : Золоті литаври, 2011. – Вип.1 (20). – С. 186–197.

3. Внукова Н.М. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції / Н. М. Внукова, І. Б. Медведєва та ін. // Звіт з ініціативної науково-дослідної роботи. – Харків, 2014. – С. 29-41.

4. Деякі питання проведення інституційної реформи у сфері виконання майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : Розпорядження КМУ від 10.10.2012 р. №767-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/767-2012-p>

5. Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховання (Solvency II) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/direktivi-es.html>.

6. Кондратенко Д. В. Міжнародний досвід державного регулювання та нагляду за діяльністю страхових організацій / Д. В. Кондратенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 10 (53). – С. 96–99.

7. Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція) № 1797 від 19.01.2015. Проект Закону України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53637

8. Про страхування: від 11.07.2014 р. №1586- 18 (зі змінами та доповненнями):. Закон України - [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

9. Рибак С. О. Інституційні інвестори фінансової системи : сучасний стан та перспективи розвитку / С. О. Рибак, О. П. Коваль // Фінанси України. – 2010. – № 10(179). – С. 60–64.

10. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : монографія / Н. В. Ткаченко; УБС НБУ. – Черкаси : Черкаський ЦНТЕ”, 2009. – 570 с.

11. Юхименко Ю.М. Solvency II в Україні: проблеми впровадження вимог до платоспроможності страхових організацій / Ю.М. Юхименко // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - 3(12). - С. 191-195.

12. Potential impact of Solvency II on financial stability [Electronic source]. – Режим доступу: http://www.ecb.int/pub/pdf/other_potential_impact_solvencyii_on_financial_stability200707_en.pdf.

УДК 368.01(477)

Воронкова Олена Миколаївна

*д.е.н., професор кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

МІЖНАРОДНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Досвід розвинених країн доводить, що інститут страхування ефективно сприяє розвитку бізнесу та вирішенню соціальних проблем через механізм страхового захисту майнових інтересів юридичних осіб та фізичних осіб. Страхування є важливим чинником економічної безпеки як на макро-, так і на мікрорівні, адже дає можливість забезпечити відшкодування збитків у разі настання негативних подій, визначених як страхові випадки. Крім того, страхові резерви є потужним інвестиційним джерелом, а страхові компанії – активними суб'єктами інвестиційної діяльності. В той же час страховий ринок України виконує свої соціально-економічні функції лише частково, а процес його формування не можна вважати завершеним. За оцінками експертів, покриття страхового поля в Україні становить 3–5%, тоді як у країнах Західної Європи – понад 90%. Це свідчить про наявність в Україні великих невикористаних резервів розвитку страхового ринку...[2, с. 31]. За попередніми даними,

страховий ринок України займає 0,21 % у страховому ринку Європи, а у світовій структурі йому належить лише 0,062 % [1, с. 73].

Однією з ключових причин такого становища є складне, суперечливе і нестабільне середовище розвитку страхового ринку України. Ще в 2011 р. Українська федерація убезпечення визначила системні зовнішні і внутрішні ризики, під дією яких перебуває даний ринок, а саме: глобальні, макро- та мікроекономічні, фінансові та комерційні ризики [6]. Новітні інституціональні перетворення в нашій державі зумовили розширення цього переліку за рахунок воєнної ситуації та політичної кризи, істотного скорочення економічних процесів, сплеску соціальної напруги, різкого падіння курсу гривні і зменшення доходів населення. У сучасних вітчизняних реаліях, що характеризуються значним рівнем небезпеки і ризикованості, курс на зростання ролі інституту страхування у суспільному житті стає відображенням усвідомлення принципово нової ситуації, що значною мірою визначає якість життя суспільства як на сучасному етапі, так і в майбутньому. Тому в Україні ефективний розвиток страхового ринку відповідно до міжнародних стандартів сьогодні належить до найактуальніших суспільних завдань.

Підсумовуючи результати дослідження страхового ринку України в сучасних умовах, необхідно зауважити на погіршанні ситуації у страховому секторі з 2014 р., в якому відбулися доленосні для нашої держави геополітичні та військові події, що відповідним чином вплинули на політичні й соціально-економічні процеси. Зокрема, після досягнутого у 2013 р. максимального значення частки страхових премій у ВВП (2%), цей показник за останні два роки скоротився на чверть, що свідчить про відповідне скорочення вітчизняного страхового ринку і про те, що страховий сектор ще не зайняв належне місце в економіці країни. В структурі страхового ринку України 90 % займає сектор „non-life” страхування, тому можна зазначити, що за основними кількісними і якісними ознаками вітчизняний ринок не відповідає стандартам розвинених країн, зокрема єврозони. Щодо інших ключових показників страхового ринку України доцільно зазначити, що кількість зареєстрованих страхових компаній постійно скорочувалась. Динаміка кількості укладених договорів страхування, страхових премій і страхових виплат не мала чітких тенденцій і зумовлювалася відповідними інституціональними чинниками, які спонукали до згорання або активізації страхової діяльності. У 2015 р. за всіма цими показниками відбулося зростання, а особливо слід відмітити значне збільшення страхових виплат і відповідно рівня страхових виплат, причиною якого стало погіршення соціально-економічного становища в Україні. З іншого боку, активи страховиків, основною складовою яких залишаються вкладення в акції та банківські депозити, у 2015 р., різко зменшились, що свідчить про ймовірність виникнення проблем з виконанням зобов'язань за укладеними договорами страхування. І хоча динаміка страхових резервів протягом всього аналізованого періоду була зростаючою, насамперед це було зумовлено переоцінкою залишків валютних активів страховиків. Недостатність власних фінансових ресурсів страхових компаній зумовлювала необхідність користуватися послугами перестраховиків, особливо останнім часом. Тому,

зважаючи на наведене вище, забезпечення відповідних міжнародних стандартів для ефективного розвитку вітчизняного страхового ринку має бути одним із пріоритетних державних завдань як в аспекті національної безпеки, так і подальшого соціально-економічного розвитку країни.

Враховуючи результати проведеного аналізу, а також результати раніше проведених досліджень (як власних, так й інших фахівців) з відповідної проблематики, можемо визначити три пріоритетні напрями ефективного розвитку страхового ринку України в аспекті наближення до міжнародних стандартів.

1. Підвищення попиту на страхові послуги, для чого необхідно забезпечити:

- підвищення платоспроможності населення;
- підвищення рівня довіри населення до страхових компаній;
- підвищення страхової культури населення.

Підвищення платоспроможності населення можливе за рахунок підвищення мінімальної заробітної плати, а також встановлення неоподаткованого мінімуму доходів громадян на її рівні, щоб потенційні споживачі страхових послуг були у змозі їх придбати.

В умовах сучасного інституціонального середовища головними кроком для підвищення рівня довіри населення до страхових компаній вважаємо посилення захисту майнових прав страхувальників шляхом створення Фонду гарантування страхових виплат. В цьому аспекті варто виділити проект Закону про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя від 27 листопада 2014 р. № 0958. У разі настання неплатоспроможності страховика Фонд гарантує страхувальнику відшкодування розміру страхової виплати або викупної суми, передбаченої договором страхування життя, укладеним після набрання чинності цим законом, але не більше максимального розміру гарантійних виплат. Поки що цей законопроект знаходиться на стадії обговорення.

Підвищення страхової культури населення потребує не тільки масштабної масово-роз'яснювальної роботи, але й реального запровадження накопичувального загальнодержавного пенсійного страхування та загальнообов'язкового соціального медичного страхування. Введення в дію відповідних законодавчих актів надасть змогу забезпечити населення відповідним соціальним захистом

2. Посилення фінансової безпеки на страховому ринку, для чого необхідно забезпечити:

- введення в дію та дотримання критеріїв та нормативів достатності, диверсифікованості та якості активів страховиків;
- протидію схемам фінансового шахрайства за участю страхових компаній;
- запровадження системи пруденційного нагляду за страховою діяльністю.

Перший пункт вже впроваджується до життя шляхом введення в дію Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності,

диверсифікованості та якості активів страховика, затвердженого розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 23 лютого 2016 р. № 396, яким встановлено вимоги щодо обсягів вкладень страхових резервів у банківські установи залежно від їх кредитного рейтингу, вимоги до рейтингу надійності перестраховика та складу низькоризикових активів. Проте введення в дію цього положення в свою чергу пов'язане з ризиками масового переведення страхових резервів до банків з вищим рейтингом та обмеження кола надійних перестраховиків, а також зниження рівня диверсифікації активів страховиків у зв'язку обмеженням переліком низькоризикових активів.

Фахівці вважають, що основна частина фінансових шахрайств на страховому ринку пов'язана із тіньовим відтоком капіталу за кордон, насамперед за допомогою офшорів, що ставить під загрозу виконання зобов'язань страхових компаній перед страхувальниками та перед бюджетом. Україна вже зробила певні кроки у напрямі попередження використання шахрайських схем за участю страховиків. Наступним кроком може стати введення в дію Закону України „Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку з операцій з офшорними юрисдикціями”, зараз відомого як законопроект від 13 квітня 2016 р. № 4413.

Щодо запровадження системи пруденційного нагляду за страховою діяльністю, то ще у 2010 р. було затверджено Концепцію запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програму розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами, які склалися з трьох етапів [5]. Дотепер на практиці не завершено навіть перший, підготовчий, етап, тому постає актуальне завдання щодо прискорення практичної реалізації відповідного нормативного акту. До речі, основні його положення знайшли своє місце у новому проекті Закону про страхування від 6 лютого 2015 р. № 1797-1, який було ухвалено у першому читанні.

3. Активізація інвестиційної діяльності страхових компаній, для чого необхідно забезпечити вкладання страхових інвестицій насамперед у реальний сектор економіки. Ми підтримуємо думку про перспективність страхових інвестицій у ринок нерухомості, а також корпоративні облігації за умови дотримання емітентами відповідного кредитного рейтингу. Також у цьому напрямі перспективним моментом вважаємо поєднання страхових інвестицій із страховим захистом шляхом конструювання нових фінансових інструментів.

Таким чином, розвиток страхового ринку України у зазначених пріоритетних напрямках дозволить активізувати страхову діяльність та підвищити фінансову безпеку у страховому секторі, покращити фінансові показники діяльності страховиків, збільшити страхові інвестиції у реальний сектор економіки, запровадити дієву систему пруденційного нагляду та попередження фінансових шахрайств за участю страхових компаній, запровадити нові страхові послуги у сфері соціального захисту та інвестування. Разом все це дасть змогу наблизити страховий ринок України до європейських та світових стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовчак О.Д. Діяльність страхових компаній як фінансових посередників: світовий досвід та можливості для України / О.Д. Вовчак, Л.М. Надієвець // Облік і фінанси. – 2015. – № 3 (69). – С. 70–74.
2. Козоріз Г.Г. Пріоритетні напрями модернізації страхового ринку України в умовах глобальних викликів / Г.Г. Козоріз // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 26–34.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfr.gov.ua>
5. Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 15 липня 2010 р. № 585 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pension.kiev.ua/files/fsr_concept_prudential_supervision_n585_15jul2010.pdf
6. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012–2021рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic>

УДК 336

Ворошилов Євген Віталійович

студент кафедри міжнародних економічних відносин та фінансів,

Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків, Україна

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Високоєфективне функціонування, процес збільшення фінансових ресурсів і раціональне управління ними визначають необхідний рівень фінансової стійкості, яка є визначальним чинником стратегії розвитку комерційних банків [1, с.470].

Сьогодні існує безліч трактувань фінансової стійкості, проте найширше вона пояснюється так, що фінансова стійкість – це якісна характеристика фінансового стану банків, який визначається достатністю, рівновагою та оптимальним співвідношенням активів і фінансових ресурсів за умов підтримання на потрібному рівні ліквідності та платоспроможності, зростання

прибутку та зменшення ризиків і який здатен переносити непередбачувані витрати, а також зберігати стан ефективного функціонування [2, с.52].

Під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів фінансовий стан банку завжди зазнає змін, тому варто сказати, що абсолютно стійких банків не існує.

За залежністю від діяльності банку фактори поділяються на [4, с.65]:

1. Залежні від діяльності банку (внутрішні або ендогенні):

– організаційні: кадрова політика, якість корпоративного управління, якість систем внутрішнього контролю, маркетинг, система менеджменту та рівень інноваційних процесів;

– інформаційно-технологічні: рівень застосування новітніх технологій, рівень НТП, використання інформаційних систем, обізнаність персоналу в цій сфері;

– фінансові: капіталізація, структура активів, рівень ризиків, стабільність фінансових результатів (прибутковість, рентабельність, платоспроможність, ліквідність).

2. Незалежні від діяльності банку (зовнішні або екзогенні):

– світовий рівень (мегарівень): стан світової економіки та політична стабільність, міжнародна інвестиційна позиція країни, міжнародні стандарти, стан розвитку технологій;

– макрорівень (рівень держави): стабільність внутрішньополітичної ситуації, правова захищеність, демографічна ситуація в країні, рівень фінансової грамотності, культури, довіра населення до фінансово-кредитних установ, стійкість національної валюти, дефіцит або профіцит бюджету, монетарний складник;

– мікрорівень (рівень банківського сектору): монетарна політика НБУ, розвиток банківської інфраструктури, кон'юнктура фінансового ринку.

Зовнішні фактори мають більший вплив на фінансову стійкість банку, зокрема, чинники мегасередовища набувають більшого значення за умов входження банків у міжнародний фінансовий простір [2, с.53].

Макрорівень відіграє роль тоді, коли йдеться мова про динамічні процеси на національному рівні. Стійкість окремого банку потрібно аналізувати у взаємозв'язку зі стійкістю банківської системи як цілісного утворення. Внутрішні чинники здебільшого керуються банком, і якраз нераціональне управління ними приводить до порушення стійкого стану банку. Такими загрозливими факторами є надання клієнтам недостовірної інформації, недосконалість структур, які відповідальні за зовнішню та внутрішню безпеку банківських установ, маніпулювання кредитними картками, незакінчений аналіз ризиків діяльності, порушення ділової репутації, недосконалий набір кадрів. Тому лише банки, які здатні вчасно виявляти і виправляти помилки, можуть підтримувати ефективне функціонування і забезпечувати фінансову стійкість на найвищому рівні. Забезпечення фінансової стійкості здійснюється через раціональне управління нею [5, с.29].

Механізм управління фінансової стійкістю комерційних банків можна визначити як сукупність методів та інструментів управління, що

застосовуються суб'єктами управління і спрямовані на забезпечення фінансової стійкості банків[4, с.65].

Виділяють такі методи управління фінансової стійкістю комерційних банків, як [2, с.61]:

1. Планування – постановка цілей, визначення тактики та стратегії досягнення основної мети (забезпечення фінансової стійкості банку). Тут варто спрямовувати фінансове планування на перетворення стратегічної мети у конкретні (абсолютні та відносні) значення фінансових показників через використання відповідних інструментів.

2. Аналіз головних елементів, які визначають стійкий фінансовий стан. Дає змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки різних аспектів діяльності банку.

3. Оцінка та регулювання фінансової стійкості комерційних банків, що здійснюють за допомогою комплексу прийомів та методик.

4. Контроль полягає у перевірці відповідності отриманих результатів запланованим показникам, оптимальні значення яких сприяють підвищенню рівня фінансової стійкості комерційного банку.

Фінансова стійкість банківських установ на грошовому ринку може бути оцінена на основі таких методів оцінки, як[3, с.476]:

1. Рейтинговий спосіб.
2. Індексний (коефіцієнтний) спосіб.
3. Математично-статистичні методи.
4. Регресійна методика.
5. Номерна система.
6. Метод синтетичного коефіцієнта.
7. Стрес-тестування.
8. Макро- та мікропруденційний аналіз.

Рейтинги – певні комплексні характеристики банків як однорідних елементів банківської системи, які розраховуються на основі вибраних показників і відповідно до прийнятої методики, відображаючи місце кожного з банків щодо інших елементів цієї системи. Вони комплексно характеризують діяльність банків та проводяться по активних і пасивних операціях [5, с.31].

Коефіцієнтний аналіз побудований на розрахунку фінансових показників, які впливають на фінансову стійкість банку. За допомогою цього методу можна всебічно та детально охарактеризувати діяльність банку, а також визначити специфічні особливості його діяльності [2, с.49].

Оцінювати фінансову стійкість також можна за допомогою математично-статистичних методів, використовуючи дискримінантний аналіз, факторний аналіз та нелінійне оцінювання. Одним із ефективних підходів є використання методів багатовимірного статистичного аналізу, зокрема методів розпізнавання образів та кластерного аналізу. Це дає змогу значно розширити та вдосконалити методологічні можливості і принципи рейтингової оцінки стану фінансової стійкості банків, оскільки слугує додатковим інструментом нагляду за банківською системою, а також використовується як «експрес-оцінка» роботи власного банку [2, с.60].

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників у кожному банку та середніх за сукупністю. Перевагою цього методу є отримання об'єктивної оцінки, що ґрунтується на аналізі взаємозв'язків з ефектом, і можливість оновлення оцінки відповідно до змін впливу факторів на результати діяльності [4, с.65].

Номерна система (ренкінг) передбачає обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників [4, с.63].

Серед країн СНД поширеним є метод синтетичного коефіцієнта, який заснований на методиці В. Кромонава та О. Ширинської. У результаті застосування одержують розрахункове значення синтетичного коефіцієнта, який і є відображенням позиції банку. Досить ефективним методом оцінки фінансової стійкості банку є стрес-тестування, головною метою якого є прогнозування ризиків, виникнення яких можливе у процесі функціонування банку. Під час проведення стрес-тестування оцінюються як кількісні, так і якісні компоненти. Використання цього методу дає можливість оцінити вплив ризиків на діяльність банку та, виходячи з цього, обрати стратегію розвитку банку з метою забезпечення фінансової стійкості та підтримки фінансово-економічної стабільності. У зарубіжній практиці використовується широкий спектр методів проведення стрес-тестування, які ґрунтуються на різних індикаторах та передбачають використання різних способів отримання кінцевого результату. Найбільш поширеним методом є сценарний аналіз, головною метою якого є оцінка стратегічних перспектив установи. Крім того, він дає змогу визначити одночасний вплив усіх чинників ризику в разі настання екстремальної, ймовірної події. На відміну від сценарного аналізу результати аналізу чутливості переважно носять короткостроковий аналіз [2, с.65].

Що стосується мікропруденційного аналізу, то місією являється захист інтересів вкладників і кредиторів банків. Основна ціль – це запобігання виникнення проблем в окремих фінансових установах. Проводиться аналіз внутрішніх ризиків окремих банків. Місією макропруденційного аналізу є мінімізація витрат, які пов'язані з фінансовою нестабільністю, з чого випливає мета – підтримання фінансової стабільності в глобальних масштабах. Оцінюються зовнішні ризики та проводиться моніторинг системних ризиків фінансового сектору [5, с.30].

Отже, забезпечення, підтримка, аналіз та оцінка фінансової стійкості комерційних банків є рушійною силою в розвитку банківської системи, а отже – всієї економіки України. Тому потрібне її комплексне вивчення та оптимізація всіх можливих методів її оцінювання та управління і необхідного забезпечення [2, с.64].

Стабілізація національної валюти шляхом вжиття певних обмежувальних заходів щодо збільшення пропозиції іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку та скорочення попиту на неї; гарантування збереження вкладів у банківських установах і надання гарантій за міжбанківськими кредитами; контроль за цільовим використанням кредитів рефінансування; удосконалення нормативно-правового поля діяльності комерційних банків

через внесення змін до законодавчої бази в частині систематизації обов'язкових економічних нормативів, що дасть змогу підвищити ефективність банківського регулювання та нагляду; запровадження податкового стимулювання банківської діяльності – ці заходи сприятимуть розвитку банківської системи України [4, с.66].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність / За ред. В.І. Міщенко. – К.: Знання-Прес, 2011. – 470 с.
2. Майба В.В. Оцінювання факторів фінансової стійкості комерційних банків / В. В. Майба // Зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана; відп. ред. В. К. Галіцин. – 2011. – № 83. – С. 49–65.
3. Савлук М.І., Мороз А.М. Банківські операції // За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2014. – С. 476.
4. Стефанишина А. Характеристика та аналіз методик оцінювання стійкості банків України та зарубіжжя / А. Стефанишина // Вісник НБУ. – 2010. – № 11. – С. 62–66.
5. Ширинська Є. Рейтинг і лімітна політика банків // Вісник НБУ. – 2016. – № 5. – С. 29–31

УДК 338.26; 658.5

Восколович Аліна Григорівна
*студентка магістратури 2 року навчання,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна*

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК НАПРЯМОК УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Аналізуючи фінансову діяльність сільськогосподарських підприємств можна спостерігати тенденцію того, що більшість з них не створили ефективну систему фінансового менеджменту, основою якого є управління формуванням, розміщенням та використанням фінансових ресурсів. Такий стан обумовлює необхідність вдосконалення процесу бюджетування в системі управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств. Саме бюджетування є одним з важливих інструментів управління підприємством в умовах ринкової економіки.

Економічна категорія «бюджетування» досліджувалась багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими, серед яких І.О. Бланк, Т.Г. Бень та С.Б. Довбня, Л.І. Абалкін, А.Г. Аганбегяна, С.І. Абрамова, В.А. Афанасьєва,

В.В. Бузирьова, В.Н. Войтоловський, І.Г. Галкіна, О.Г. Жуйкова, І.В. Єрьоміна, Ю.І. Ефімічева, І.К. Комарова, О.П. Коробейникова, Ю.А. Лаврикова, В.А..

Метою роботи є обґрунтування положень, щодо удосконалення системи фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств шляхом використання бюджетування.

На даному етапі економічного розвитку нашої країни лише невелика кількість функціонуючих підприємств приділяє достатню увагу такому процесу, як бюджетування в системі фінансового менеджменту.

Фінансовий менеджмент – це процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта та оптимізації обороту його грошових коштів [2].

Фінансовий менеджмент – це система, в якій відображається технічна, економічна й організаційна єдність об'єкта управління.

Серед основних задач фінансового менеджменту є забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами (управління джерелами засобів) і розподіл фінансових ресурсів (інвестиційна політика і управління активами). Виконання поставлених задач стає можливим завдяки такому інструменту управління як бюджетування [4].

Бюджетування – це адаптований до нових умов господарювання процес планування діяльності підприємства шляхом розробки системи взаємопов'язаних бюджетів, відмітною особливістю яких є їхня орієнтація на ринкові потреби, а також чітке встановлення та постійне порівняння всіх видів фінансових витрат, джерел їх покриття та очікуваних результатів.

Бюджетування - складова частина фінансового планування, результати якого оформляються системою бюджетів, узгоджених за напрямками діяльності та підрозділами підприємства.

Технологія бюджетування передбачає зіставлення планових значень показників діяльності на поточний момент з фактичними для прийняття управлінських рішень. Цей елемент є новим для українських підприємств, і в даному випадку будемо говорити про бюджетне управління.

Бюджетування розглядається як універсальний інструмент управління, спрямований на організацію та оптимізацію системи бізнесу з метою підвищення його конкурентоспроможності [5].

Для побудови ефективної системи фінансового менеджменту в аграрному підприємстві необхідно враховувати, насамперед: галузеві особливості, розміри організації, а також наявність формалізованої стратегії і фінансового планування.

Підприємство обирає самостійно зручну для нього форму організації бюджетування в системі фінансового менеджменту на підприємстві [1].

Для поліпшення процесу бюджетування необхідно реалізувати наступні заходи щодо.

1. Необхідно розділити виконання бюджету і процес преміювання та розділити процес бюджетування і прогнозування.

2. Застосовувати зовнішній бенчмаркінг для визначення цілей по контролю за вартістю. Визначити курс розвитку, використовуючи фінансові та

нефінансові показники результатів діяльності, оскільки фінансовими цілями легко маніпулювати, адже поліпшити фінансове становище в короткий термін можна ж і за рахунок зниження якості обслуговування та рівня конкурентоспроможності.

3. Провести явний зв'язок між основною не фінансовою діяльністю і фінансовою результативністю, чітко відстежуючи зміни в їх співвідношенні. Розділити поточні витрати і капіталовкладення. На перший погляд, це очевидно і є основним принципом роботи фінансистів, але багато організацій ігнорують те непорушне обставина, що вони щорічно повинні проводити у себе хоча б невеликі поліпшення, для того щоб просто залишатися конкурентоспроможними. Коли справа процвітає, ці маленькі статті витрат розчиняються в поточних витратах і можуть бути навіть непомітні. На жаль, коли бюджет обмежений, ці "необов'язкові" витрати легко урізати. Бізнес може здаватися прибутковим, але насправді його конкурентна сила поступово втрачається, тому розумний підхід, який полягає в чіткому розмежуванні названих витратних статей з метою їх контролю і моніторингу [3].

Проведене дослідження дало змогу ґрунтовно підійти до пошуку шляхів розв'язання проблем бюджетування в сільськогосподарських підприємства і зробити наступні висновки.

Під бюджетуванням ми розуміємо управлінську технологію, яка забезпечує оперативність і адаптивність в управлінні за рахунок гнучкості прийняття управлінських рішень з врахуванням швидкозмінюваності зовнішнього та внутрішнього середовищ.

На основі проведеної роботи можна стверджувати, що без бюджетування не може бути ефективне фінансове управління діяльністю як сільського господарського підприємства так і підприємства іншої сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астраханцева І.А. Фінансове моделювання вартості підприємстві в невизначених економічних умовах // Фундаментальні дослідження. – 2011. – №4. – С. 154-160
2. Бут О. Ю. «Фінансовий менеджмент» / О. Ю. Бут. – Запоріжжя, 2010. – 122 с.
3. Бюджетування і стратегічне управління підприємством [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ua-referat.com/>
4. Давиденко Н. М. «Теорія фінансів» / Надія Миколаївна Давиденко. – Київ, 2010. – 432 с.
5. Пасінович І. І. «Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання» / І. І. Пасінович. – Львів, 2016. – 91 с.

Гавловська Наталія Іванівна

*д.е.н., професор кафедри менеджменту,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна*

Рудніченко Євгеній Миколайович

*д.е.н., професор кафедри менеджменту,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна*

Рудніченко Микола Миколайович

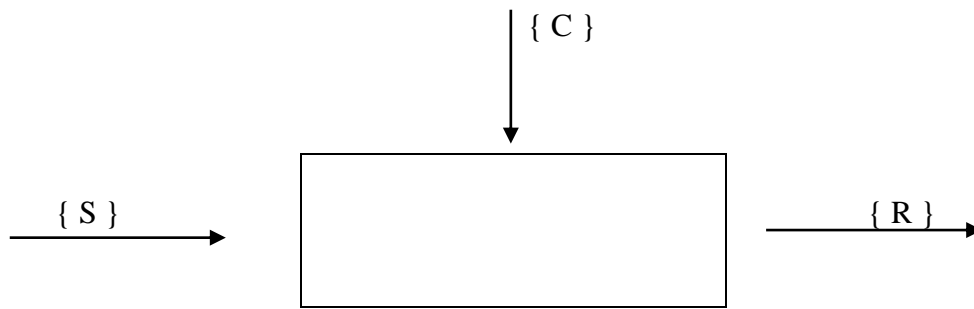
*доцент кафедри фізвиховання,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна*

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ БІХЕВІОРИЗМУ

У сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) на підприємствах повинен активно функціонувати механізм економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства (МЕБЗЕДП). Формування МЕБЗЕДП пропонується на основі побудови біхевіористичної моделі. Біхевіоризм як напрям у методології науки, незважаючи на свою зовнішню простоту, має достатнє теоретичне підґрунтя у роботах Е. Торндайка [4], Дж. Локка [2], Г. Спенсера [3] і емпіричне обґрунтування в роботах Дж. Уотсона, К. Лешлі [4, 5].

Основою побудови моделі функціонування МЕБЗЕДП на основі біхевіоризму є класична діада «стимул-реакція», яка для біхевіоризму є основним постулатом [1]. Безумовно, по-перше, у класичних напрацюваннях щодо біхевіоризму обов'язковим елементом додатково виступало підкріплення – реакція зовнішнього середовища на реакцію досліджуваного об'єкта. І таке підкріплення може бути або позитивним, або негативним. У разі побудови біхевіористичної моделі функціонування МЕБЗЕДП питання підкріплення стає аксіоматичним – збереження стану економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Тобто на відміну від класичних психологічних експериментів у межах біхевіоризму, де підкріплення за змістом є варіативним стосовно однакової реакції досліджуваного об'єкта, для МЕБЗЕДП як раз «правильне» підкріплення, яке зумовлено метою функціонування МЕБЗЕДП є незмінним. Адаптація класичної схеми біхевіоризму для завдання моделювання функціонування МЕБЗЕДП передбачає ускладнення та доповнення класичної схеми «стимул-реакція», внесення додаткових елементів (рис. 1).

Стимули та реакції для опису механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства (на засадах біхевіоризму) стають не окремими елементами одиничного характеру, а мають множинний характер. Тобто у такій ситуації для опису МЕБЗЕДП коректно говорити про сукупність стимулів та сукупність реакції такого механізму.

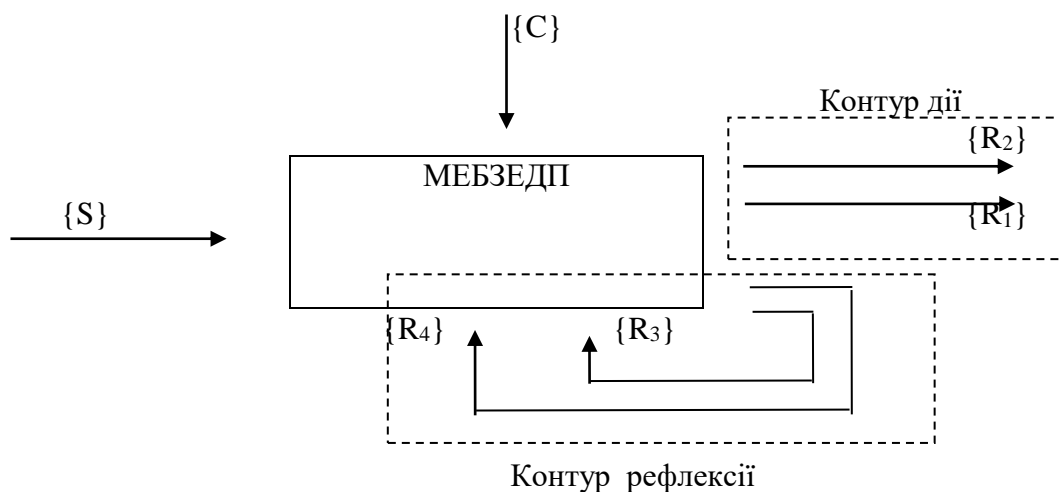

де $\{ S \}$ – стимул, $\{ R \}$ – реакція; $\{ C \}$ – умови функціонування механізму

Рис. 1. Принципова модель механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства на засадах біхевіоризму (запропоновано автором)

Додатково виникає елемент (множина) $\{ C \}$, яка описує умови функціонування такого механізму. Варто зазначити, що множина $\{ C \}$ не впливає на сукупність стимулів, але впливає на визначення найбільш доцільної реакції або реакцій МЕБЗЕДП. Тобто цілком однаковий стимул за різних умов функціонування МЕБЗЕДП може породжувати різні реакції. І річ може бути не тільки у якісній мірі таких реакцій, але й у їхньому змісті.

Зрозуміло, що уточнення характеру дії МЕБЗЕДП потребує конкретизації представленої на рис. 1. схеми. Заздалегідь розробити універсальні елементи для множин $\{ C \}$ та $\{ S \}$ майже неможливо (хоча й можна структурувати множину стимулів за джерелом надходження таких стимулів та методів аналізу інформації), втім можна чітко розрізнити множину $\{ R \}$ за характером здійснюваних реакцій, що дозволяє побудувати уточнену модель механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства на засадах біхевіоризму (рис. 2).

Рис. 2. Модель механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства (запропоновано автором)

У такій моделі сформовано додаткові контури дії $\{ R \}$ залежно від характеру зв'язку елементів множини $\{ R \}$ від наявних стимулів у множині $\{ S \}$. Так у множині реакції МЕБЗЕДП $\{ R \}$ можна чітко виділити чотири різні за призначенням та змістом підмножини від $\{ R1 \}$ до $\{ R4 \}$. Перш за все слід

визначити нормальну реакцію МEBЗЕДП на $\{S\}$, коли під впливом певних стимулів МEBЗЕДП формує заздалегідь визначену реакцію або сукупність таких реакцій $\{R1\}$. Множина $\{R1\}$ стосовно МEBЗЕДП повністю описується у термінах біхевіоризму і означає заздалегідь визначену поведінку МEBЗЕДП у разі виникнення заздалегідь визначених стимулів у зовнішньому або внутрішньому середовищі підприємства.

Крім множини реакцій $\{R1\}$ слід визначити множину регламентних реакцій МEBЗЕДП $\{R2\}$, які виникають незалежно від наявності стимулів. Такі регламентні реакції можуть бути пов'язані із моніторингом зовнішнього середовища, формуванням попереджувальних заходів щодо запобігання загрозам навіть за умов відсутності загроз, проведенням тренінгів та навчань персоналу підприємства щодо реагування на окремі типи загроз тощо. Особливістю множини $\{R2\}$ щодо МEBЗЕДП є те, що такі реакції виникають незалежно від наявності певних стимулів $\{S\}$, і наявність таких реакцій пов'язана із намаганням не стільки реагувати на можливий стимул щодо забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства, скільки запобігти загрози, нейтралізувати її до моменту актуалізації тощо. Такий підхід має як свої переваги, так і недоліки.

Множини $\{R1\}$ та $\{R2\}$ формують контур дій МEBЗЕДП. Але крім контуру дій у складу $\{R\}$ можна виділити й контур рефлексії та розвитку, який представлений множинами реакцій $\{R3\}$ та $\{R4\}$. Множина реакцій МEBЗЕДП $\{R3\}$ об'єднує рефлексійні реакції, тобто реакції, спрямовані на сам МEBЗЕДП як об'єкт управління за результатами аналізу, усвідомлення та переосмислення попередніх реакцій МEBЗЕДП на сукупність $\{S\}$, які виникли раніше. З теорії управління відомо, що рефлексія є важливою вимогою успішності управлінського процесу, оскільки рефлексія дозволяє змінювати сам зміст та процес управління на основі аналізу розбіжності між плановими або цільовими та фактичними результатами. Для функціонування МEBЗЕДП як елементу системи управління це також є справедливим, й множина реакцій $\{R3\}$ фактично спрямована на «налагодження», «адаптацію» змісту та порядку функціонування такого механізму до поточного рівня $\{S\}$ в умовах наявних $\{C\}$.

Множина реакцій $\{R4\}$ орієнтована на розвиток МEBЗЕДП, його удосконалення, підвищення його функціональності. Це реакції, пов'язані із саморозвитком МEBЗЕДП.

Різниця між множинами реакцій $\{R3\}$ та $\{R4\}$, які однаково входять до рефлексивного контуру реакцій МEBЗЕДП полягає в тому, що множина $\{R3\}$ виникає як реакція на попередні результати функціонування МEBЗЕДП (попередні реакції внаслідок попередніх стимулів) й спрямована на коригування МEBЗЕДП з метою покращання його дії в контексті вже встановлених цілей в реальних умовах функціонування МEBЗЕДП. Множина реакцій $\{R4\}$ виникає незалежно. Тобто множина $\{R3\}$ має ретроспективне підґрунтя та є рефлексивною основою у генезі МEBЗЕДП у майбутньому. Множина $\{R4\}$ має перспективне підґрунтя й спрямована на формування стану МEBЗЕДП в умовах очікуваного майбутнього. множина $\{R3\}$ є стосовно

майбутнього стану ередитарною, оскільки залежить від попередніх результатів функціонування МEBЗЕДП та осмислення таких результатів в системі управління підприємством. Множина $\{R_4\}$ є стосовно попередніх станів механізму ергодичною, оскільки орієнтована на забезпечення функціональності МEBЗЕДП у майбутньому незалежно від його попередніх станів.

Множини $\{R_1\}$ - $\{R_4\}$ розрізняються між собою за мірою їхньої необхідності та за мірою залежності від множини стимулів $\{S\}$. Множина $\{R_1\}$ має існувати, оскільки саме вона описує в термінах біхевіоризму функціональність МEBЗЕДП. Для мінімального функціонування МEBЗЕДП $\{R_1\} \neq 0$. Як тільки вся множина альтернативних реакцій $\{R_1\} = 0$, то можна говорити про бездієвість та номінальний характер МEBЗЕДП. Але, якщо у МEBЗЕДП тільки множина $\{R_1\} \neq 0$, а множини $\{R_2\}$ - $\{R_4\}$ є пустими, то це чітко свідчить про реактивний характер діяльності такого механізму. Умова $\{R_2\} \neq 0$ означає проактивний регламентний характер діяльності механізму, його спрямованість на превентивне визначення загроз, проведення профілактики загроз тощо. Слід при цьому зазначити, що для МEBЗЕДП цілком можлива ситуація, коли $\{S\} = 0$, але $\{R_2\} \neq 0$. Й у такій ситуації можна стверджувати про нормальний характер діяльності такого механізму, його орієнтацію та моніторинг та попередження загроз. Втім за умов тільки $\{R_2\} \neq 0$ та $\{R_1\} \neq 0$ МEBЗЕДП є не адаптивним, він не може пристосовуватися до нових умов функціонування підприємства, умов зовнішнього середовища та не враховує попередні результати свого функціонування. Така адаптація забезпечується тільки у разі $\{R_3\} \neq 0$ (для реактивної ретроспективної адаптації) та $\{R_4\} \neq 0$. Звичайно, що умови $\{R_3\} \neq 0$ та $\{R_4\} \neq 0$ можуть виконуватися навіть при $\{S\} = 0$ та $\{\Delta C\} = 0$, але у такому разі реакції МEBЗЕДП адаптивного характеру будуть декларативними або навіть просто зайвими.

У контексті вищезазначеного, виключно важливим елементом $\{S\}$ для формування $\{R_1\}$ як результату прямої функціональності МEBЗЕДП є прямі загрози, тобто реальні або достовірно очікувані зміни у внутрішньому або зовнішньому середовищі підприємства, які створюють небезпеку для підприємства. Такі зміни можуть мати різний характер – нормативний, фінансовий, організаційний, бути за змістом простими або комплексними, бути наслідком дії одного або декількох суб'єктів, у такій ситуації головне, що такі зміни формують небезпеку для зовнішньоекономічної діяльності підприємства, й тому МEBЗЕДП має сформулювати адекватну управлінську реакцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавловська Н. І. Економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств: оцінювання, моделювання, механізм забезпечення : монографія / Н. І. Гавловська. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2016. – 480 с.
2. Локк Д. Сочинения: В 3-х т. [Пер. с англ.]. Т.1. / Д. Локк. – М.: Мысль, 1985. – 622с.
3. Спенсер Г. Воспитание: умственное, нравственное, физическое / Г. Спенсер. – СПб: Губинский, тип. «Труд и польза», 1906. – 228 с.

4. Торндайк Э. Принципы обучения, основанные на психологии. Психология как наука о поведении. / Э.Торндайк, Дж. Б.Уотсон.– М.: АСТ-ЛТД. – 1998. – 704 с.

5. Lashley K.S. The problem of serial order in behavior [Text] / K. S. Lashley // Saporta S. (Ed.)Psycholinguistics : A book of readings. – N. Y., 1961. – Pp. 180-198.

УДК 33.338.24.021

Гаманкова Ольга Олексіївна

д. е. н., професор, завідувач кафедри страхування,

Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

Пархета Людмила Віталіївна

аспірант кафедри страхування,

Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

МІСЦЕ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Здоров'я населення є одним із показників суспільного розвитку країни, відображенням її соціально-економічного та морального стану, вагомим чинником формування демографічного, економічного, трудового та культурного потенціалу суспільства. У ст. 3 Конституції України проголошено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність є найвищою соціальною цінністю», а ст. 49 визначає, що кожен громадянин має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Цією ж правовою нормою визначено, що держава створює умови для ефективного та доступного для всіх громадян медичного обслуговування [1]. Такі умови має забезпечити відповідним чином організована система охорони здоров'я.

В незалежній Україні ще у 1992 р. було прийнято Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [2]. Цей документ, прогресивний для свого часу, визначив правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, встановив права і обов'язки громадян та державні гарантії щодо їх юридичного захисту.

Проте з плином часу виявилось, що вітчизняна система охорони здоров'я, побудована на принципах безоплатності і бюджетного фінансування, вже не справляється із завданням забезпечувати населення України якісними медичними послугами. Особливо гостро це відчувається протягом останнього десятиріччя, яке характеризується затяжною соціально-економічною кризою.

Основними чинниками, що впливають на стан здоров'я населення і розвиток системи охорони здоров'я, є:

- демографічні (природний рух, міграція населення);
- суспільно-політичні;
- економічні (державне фінансування галузі, доходи та витрати населення, рівень споживання тощо);
- соціальні (соціальне забезпечення, якість життя, умови праці);
- екологічні (рівень забруднення, обсяги шкідливих викидів);
- історичні (звичаї, традиції) [3].

Слід зазначити, що перелічені чинники останніми роками стали відігравати в нашій країні роль негативних екстерналій. Це призвело до різкого зниження ефективності вітчизняної системи охорони здоров'я і стало однією з головних причин погіршення демографічних показників стану суспільства. Рівень медичної та медикаментозної допомоги, яка сьогодні надається в Україні, не сприяє можливості мати здорову націю в майбутньому. Несприятливі умови життя українців призвели до зростання захворюваності та смертності. Кількість населення України значно знизилась: з 52 млн. осіб у 1991 р. до 42,5 млн. осіб у 2017 р. Смертність значно перевищує народжуваність і становить – 594,8 тис. осіб і 411,8 тис. осіб відповідно..

Головним чинником розвитку системи охорони здоров'я будь-якої країни є показники фінансування та стабільність його джерел. Основною проблемою системи охорони здоров'я України є хронічне недофінансування. При цьому основна частина державних коштів, передбачених для фінансування медичної галузі, спрямовується на оплату праці медичних працівників. В той же час для оновлення лікувальних закладів, їх модернізації, запровадження нових технологій лікування, підвищення кваліфікації медичного персоналу коштів не вистачає.

В Україні частка витрат на охорону здоров'я відносно валового внутрішнього продукту є низькою і коливається в межах 3-4%, що є нижчим від середньосвітових витрат на медико-санітарну допомогу майже у 3 рази. Проте даний відсоток є лише індикатором можливостей та уваги держави до галузі, але не показником реального фінансування.

Наявні обсяги фінансування охорони здоров'я наразі не спроможні задовольнити інтереси громадян в отриманні належного рівня медичної допомоги. Вітчизняна система охорони здоров'я, котра побудована, переважно, на бюджетних засадах, вже давно демонструє свою недостатню ефективність внаслідок хронічної нестачі коштів і, разом з тим - нераціонального їх використання. Виходом з ситуації, що склалася, вбачається перехід галузі охорони здоров'я на страхові засади, адже досвід розвинених країн свідчить, що переважна більшість з них обрали страхову медицину або ж такий варіант організації охорони здоров'я, в якому страхуванню відводиться значна роль.

Протягом останніх двадцяти років в Україні було підготовлено декілька законопроектів щодо запровадження обов'язкового медичного страхування, пройшли свою апробацію відповідні пілотні проекти, проте вони не були

доведені до логічного завершення. Запровадження страхової медицини не відбулося [5, с.29].

З метою виведення медичної галузі з кризового стану Верховна Рада ухвалила Закон України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» (№6327) [4], яким започатковано медичну реформу з 1 січня 2018 р. Планується поступове переведення вітчизняної галузі охорони здоров'я на інші принципи фінансування, аніж в теперішній час. Головною новацією при цьому вважається відмова від фінансування охорони здоров'я за показником «ліжко-день» і перехід на фінансування відповідно до наданих лікарем послуг. Концепцією такого фінансування передбачається, що: а) пацієнти мають укласти з лікарем (терапевтом, педіатром, сімейним лікарем) договори про надання медичних послуг; б) буде встановлено мінімальний пакет безоплатних медичних послуг, до яких планується включити швидку невідкладну допомогу, лікування діабету, ВІЛ, психічних розладів, проведення найпростіших аналізів; в) оплату своїх послуг лікар отримуватиме за рахунок бюджетних коштів (при цьому бюджетне фінансування з розрахунку на одного пацієнта на рік передбачене в розмірі 370 грн (включаючи заробітну плату лікаря та оплату комунальних послуг), а кількість договорів, які має право укласти кожний лікар – не більше 2000); г) оператором бюджетних коштів, призначених для оплати наданих лікарями послуг, виступатиме Національна служба здоров'я.

Нова система охорони здоров'я не буде ґрунтуватися на страхових принципах, до неї не планується залучати приватних страховиків. Фактично така модель організації охорони здоров'я в нашій країні, як і дотепер, базуватиметься на збереженні бюджетного фінансування медицини. Проте навіть за умов відмови від фінансування за показником «ліжко-день» і переходом до оплати конкретних медичних послуг існує велика вірогідність, що запропоновані зміни не вирішать основну проблему, пов'язану з дисбалансом між обсягами медичної допомоги, що буде надаватися під гарантії держави, і обсягом наявних бюджетних ресурсів. Цей дефіцит внаслідок несприятливих медико-демографічних процесів й надалі зростатиме, якщо йому не протиставити раціонально організовану реальну модель страхової медицини [5, с.30].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

3. Михальченко Г.Г. Вдосконалення діяльності сфери охорони здоров'я як одного з основних напрямків розвитку населення / Г.Г. Михальченко // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – №3 (55). – 2012. – С. 22–33.

4. Закон України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» (№6327) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61566

5. Гаманкова О.О. Перспективи страхової медицини в Україні / О.О. Гаманкова // Європейський вектор розвитку страхового ринку України (м. Київ, 1-2 грудня 2016 р.): збірник тез доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції. – За заг. ред. проф. В.Д. Базилевича. – К.: Едельвейс, 2016 . Вип.. XI, Том 1. – с.29-30.

УДК [339.138:004.5.031.42]:339.92

Гегедош Крістіан Володимирович

магістр з менеджменту, голова наукового товариства факультету ЕУІ, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна

Чучка Іван Михайлович

к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу, Мукачівський державний університет, член-кореспондент Міжнародної академії інформатики, закордонний член Угорської академії наук м. Мукачево, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ІНТЕРАКТИВНОГО МАРКЕТИНГУ В ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Одним з найбільш популярних інструментів інтерактивних маркетингових досліджень є онлайн-панелі та онлайн-спільноти. Спробуємо їх трансформувати в механізм транскордонного співробітництва.

Онлайн панелі – це група зареєстрованих користувачів Інтернет, які усвідомлюють що вони погодилися брати участь в маркетингових дослідженнях [3, с.129]. Панель складається з постійно оновленої бази респондентів, які добровільно погодилися на участь в опитуваннях. Але, так, як це тільки тимчасові респонденти, які не будуть постійними суб'єктами-учасниками ТКС, необхідно виділити категорію онлайн-спільноти. Різниця полягає у тому, що до онлайн-спільнот необхідно віднести постійних учасників-суб'єктів транскордонних відносин – прикордонні торгово-промислові палати, органи влади, громадські організації міжнародного розвитку, наукові та навчальні заклади, то до онлайн-панелей відносимо тимчасових, а саме – інвестори, туристи, потенційні абітурієнти з різних країн прикордонних територій, тобто тих, котрі діятимуть одноразово. Проте, як і в першому, так і другому випадку, реєстрація учасників-суб'єктів ТКС дозволяє їх розподілити на сегменти, необхідні майбутньому досліднику.

Однак, слід врахувати, що учасники транскордонних відносин повинні двічі підтвердити своє бажання брати участь у такій співпраці онлайн-досліджень у віртуальному просторі (при заповненні інформації в особистому онлайн-кабінеті в інтерактивному транскордонному бізнес-центрі (ІТКБЦ), а також вказавши і підтверджуючи діючий e-mail тої чи іншої установи-учасника). Тут обов'язково слід проконтролювати унікальність введеної електронної пошти, щоб не було прецедентів подвійних реєстрацій.

При опитуваннях перевіряється частота участі респондента в опитуваннях однієї тематики (за кодексом ICC / ESOMAR, єдиного для всіх онлайн-досліджень, респондент повинен брати участь в схожих опитуваннях не частіше 4 разів на місяць), використовуються унікальні посилання для кожного респондента, порівнюються відповіді і дані, зазначені при реєстрації, контролюється час заповнення анкети [4].

Що стосується вище зазначеного кодексу ICC / ESOMAR, то тут потрібно зазначити що він встановлює основні принципи, які повинні спрямовувати дії тих, хто здійснюють або використовують маркетингові дослідження:

- при отриманні особистих даних від суб'єктів таких даних з метою проведення дослідження, дослідники повинні повідомляти, яку інформацію вони планують зібрати, з якою метою, а також з ким і в якій формі вони можуть обмінюватися такою інформацією;

- дослідники повинні переконатися, що особисті дані, які використовуються в дослідженні, ретельно захищаються від несанкціонованого доступу, а також не розкриваються без згоди суб'єкта даних;

- дослідники повинні завжди керуватися етичними нормами і утримуватися від будь-яких дій, здатних завдати шкоди суб'єкту даних або завдати шкоди репутації маркетингових, соціальних досліджень і опитувань громадської думки [2, с. 7].

ESOMAR (Європейське товариство з вивчення громадської думки і маркетингових досліджень) – міжнародний представник спільноти дослідників і фахівців зі збору та аналізу даних, який виступає від імені більш ніж 4900 фахівців і 500 компаній, які надають або замовляють послуги з аналізу даних та проведення досліджень в більш ніж 130 країнах, і які погодилися дотримуватися положень Міжнародного кодексу ICC / ESOMAR [2, с. 1]. З 2001 року національне представництво ESOMAR в Україні проводить Українська асоціація маркетингу [1].

Як і в багатьох онлайн-панелей, для того щоби учасники не нехтували постійним онлайн-опитуванням (наприклад тема дня «проблеми онлайн-опитувань в Карпатському Єврореґіоні» чи «інноваційні методики керування малим та середнім бізнесом в транскордонному регіоні», де буде представлено декілька запитань із запропонованими та/або рекомендаційними індивідуальними відповідями), необхідним атрибутом є представлення мотиваційного механізму. Якщо учасник є активним респондентом онлайн-опитувань, то йому нараховуватимуться відповідні бали, по відношенню до яких він зможе безоплатно отримувати різноманітну онлайн-консультацію чи маркетингову інформацію з тої чи іншої сфери. В іншому випадку, якщо

респондент не є активним учасником інтерактивного транскордонного співробітництва, то, будь-яка послуга буде платною. Якщо ж, учасник взагалі не здійснює ніякі дії, які б допомогли якісніше активізувати транскордонне співробітництво, то в такому випадку його виключають з бази даних ІТКБЦ, після чого наступне його відновлення (реєстрація) також буде в повній мірі платною (так, як перша реєстрація буде безоплатною, і весь процес підтримки сайту інтерактивного транскордонного бізнес-центру і його менеджерів фінансуватиметься європейськими фондами по розвитку ТКС). При такому організаційному механізмі, буде явно видно, хто є взагалі учасником транскордонного співробітництва, і в якій саме мірі.

Основною причиною появи онлайн-досліджень та зростання частки панельних чи спільнот них онлайн-опитувань є фактор економії: часу, фінансових та людських ресурсів. Онлайн-дослідження значно зменшує, насамперед часовий інтервал, що є вкрай важливим при сучасному прискореному темпі життя, коли необхідно якнайшвидше відреагувати на потреби споживачів або отримати оперативну інформацію для прийняття управлінських рішень. Жоден з традиційних методів опитування не може забезпечити такої швидкості збору інформації, як онлайн-опитування. При тому ж, коли традиційні маркетингові дослідження проводять самі ж суб'єкти підприємницької діяльності, окрім того що вони витратять значні ресурси, переваги від цієї інформації заздалегідь спрогнозувати в точній мірі не є можливо. А використовуючи переваги інтерактивного транскордонного маркетингу через інтерактивні транскордонні бізнес-центри в тому чи іншому євро регіоні, забезпечивши їх тільки відповідною інформацією для ефективного управління транскордонним співробітництвом і не вклавши значних фінансових ресурсів, при тому отримавши значний спектр різноманітної інформації про економічний, соціальний, політичний, юридичний, інтелектуальний ринки, – підприємства, установи, організації різних форм власності уможливають отримання реального синергетичного ефекту, за рахунок того, що вони є учасниками транскордонного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ESOMAR — Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ESOMAR>
2. МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОДЕКС ICC/ESOMAR. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.esomar.org/uploads/public/knowledge-and-standards/codes-and-guidelines/ICCESOMAR_Code_Russian_.pdf
3. Цифровий маркетинг – модель маркетингу XXI сторіччя: [монографія] / авт. кол. : М. А. Окландер, Т. О. Окландер, О. І. Яшкіна та ін. ; за ред. д. е. н., проф. М. А. Окландера. – Одеса : Астропринт, 2017. – 292 с.
4. Что такое онлайн-панели. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://spark.ru/startup/anketolog/blog/18735/chto-takoe-onlajn-paneli>

Глущенко Альона Вячеславівна
*студентка 2 курсу магістратури,
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
м. Харків, Україна*

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку нашої держави, коли спостерігаються такі негативні явища як: нестабільність національної валюти, зростання інфляції, відмивання доходів, корупція, виникає необхідність у дослідженні найважливіших загроз фінансовій безпеці держави. Основною проблемою, на нашу думку, яка заважає здійснювати позитивні зрушення у цій сфері є, без сумніву, тіньова економічна діяльність суб'єктів господарювання.

Дослідженню теоретичних та методичних основ фінансової безпеки присвячені роботи зарубіжних та вітчизняних учених: О. І. Барановського, О. С. Власюка, К. В. Орехової, М. М. Єрмошенка, Т. І. Єфіменко, В. І. Мунтіяна, А. І. Сухорукова, В. К. Сенчагова, В. Т. Шлемка. В своїх працях вони розглядали такі важливі аспекти даної проблеми як визначення економічної категорії, структуризація її елементів, виділення загроз економічної безпеки та ін.

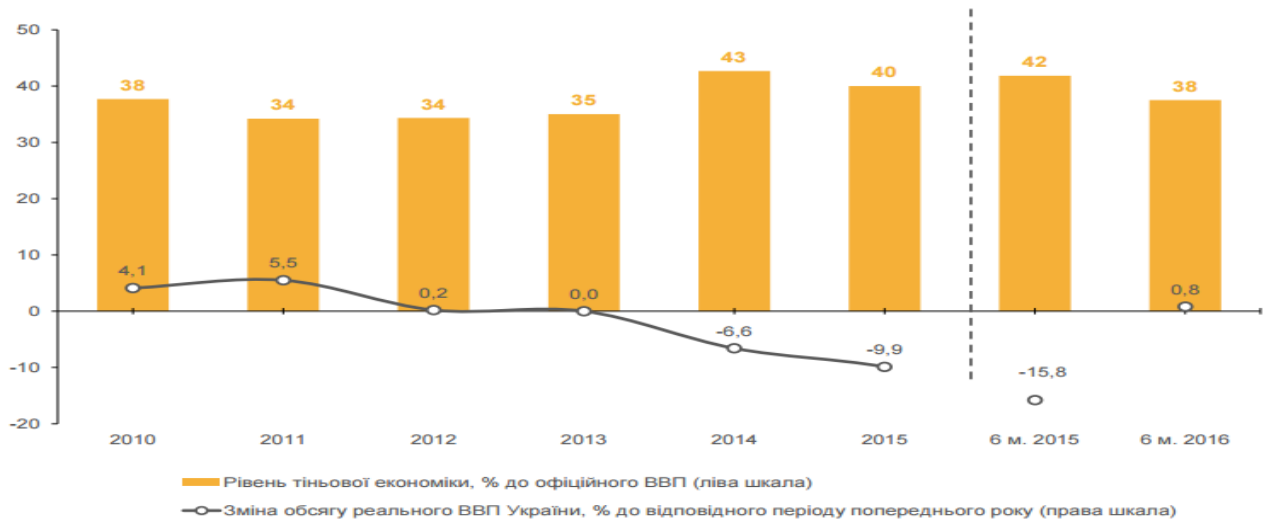
У ст. 7 Закону України “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003 № 964-IV тіннізацію національної економіки включено до переліку загроз національним інтересам і національній безпеці України в економічній сфері, у т. ч. фінансовій безпеці держави [1]. З огляду на це, детнізація економіки є важливим чинником підвищення не тільки рівня фінансової безпеки нашої держави, а і національної безпеки України. Тому це питання практично значуще та актуальне.

На сьогодні тіньова економіка продовжує набувати організованого характеру в Україні, використовуючи все нові й нові форми діяльності. Для зниження її рівня застосовується досить багато способів і засобів, але, незважаючи на активні дії, знизити рівень тіннізації економічних процесів в Україні та зменшити вплив тіньової економіки на соціально-економічну ситуацію в державі поки що кардинально не вдається.

За даними Держстат [2] та розрахунками Мінекономрозвитку [3] можемо проаналізувати динаміку інтегрального коефіцієнта тіньової економіки України (рис.1). В середньому, протягом 2011-2016 років рівень тіньової економіки становив 37% від обсягу офіційного ВВП.

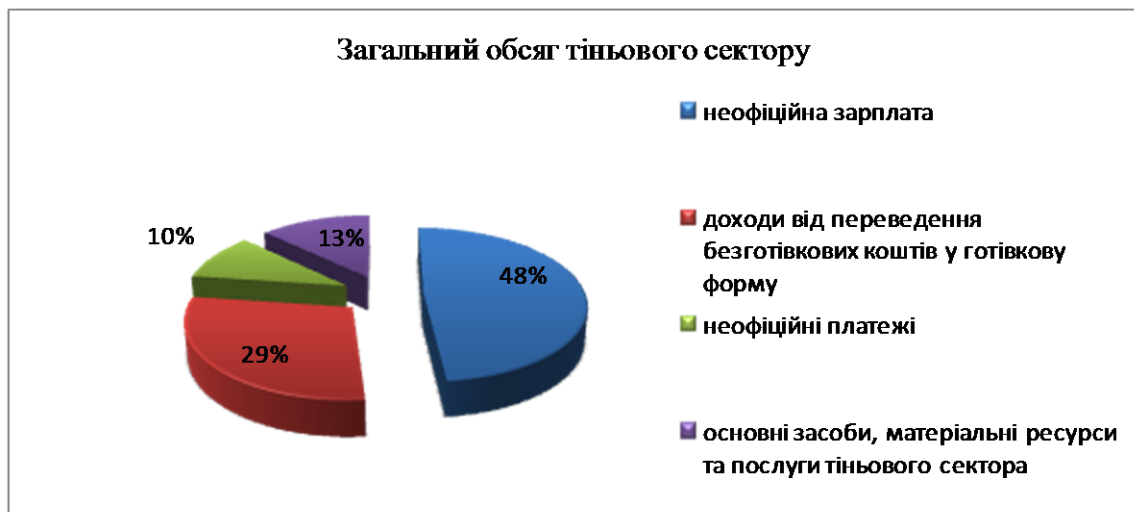
У 2014-2016 році цей показник становив 40-43% валового внутрішнього продукту відповідно. Тобто досяг критичної межі.

У I півріччі 2017 року рівень тіньової економіки склав 38% від офіційного ВВП, що на 4 в.п. менше порівняно з показником відповідного періоду 2016 року. Хоча і відбулися позитивні зрушення, але все ж таки рівень тіннізації економіки досить високий.

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП)

Загальний обсяг тіньової економіки, за оцінками фіскальних органів, у 2014 році становив 350 млрд. грн на рік. Цей обсяг розподіляється таким чином (рис. 2): найбільшу частку складає зарплата в «конвертах» - 170 млрд. грн. та доходи від переведення безготівкових коштів на іноземні рахунки в іноземних банках - 100 млрд. грн.

Рис. 2. Загальний обсяг тіньового сектору економіки України

За обчисленнями СБУ, 50-75% бюджетних асигнувань під час здійснення держзакупівель проводиться з чималими порушеннями. Через корупційні обороти у галузі державних закупівель збитки складають 10-15% видаткової частини бюджету держави кожного року.

З урахуванням аналізу числових даних державних органів та оцінок експертів, першочерговими причинами тінізації економіки, які потребують негайного вирішення є:

– неефективне та нерезультативне державне регулювання економіки, що призвело до втрати довіри до державних органів; корумпованість державних структур;

– недосконале адміністрування податків, що підтверджують числові оцінки цієї сфери. А саме занадто високе податкове навантаження, нестабільність та прогалини в податковому законодавстві та необізнаність населення із ним. А також незначні покарання за скоєння дрібних правопорушень [4].

– проблеми ринку праці: зростання рівня безробіття, низькі заробітні плати, особливо в бюджетних організаціях призводять до розвитку, так званого, репетиторства та бізнесу вдома, пошуку неофіційної роботи. Тому, основною проблемою є відсутність контролю та покарання за неофіційне працевлаштування та ухилення від оподаткування заробітної плати;

– проблеми бюджетної системи: низький рівень контролю за використанням бюджетних коштів, особливо в сфері державних закупівель, валютних і зовнішньо-економічних операцій;

– корупція як головна рушійна сила тіньової економіки - на жаль, корупція присутня в усіх сферах нашого життя;

– низький рівень життя населення.

Зазначений перелік причин призвів до того, що тіньова економіка в Україні створює реальну загрозу національній безпеці в тому числі фінансовій та демократичному розвитку держави, негативно впливає на всі сфери суспільного життя [4].

Тобто наслідки поширення тіньових процесів в економіці України є досить значними. А рівень вітчизняної фінансової безпеки є досить низький і продовжує знижуватися. Єдиним виходом із ситуації, що склалася, є широкомасштабне комплексне проведення детінізації економіки нашої держави.

На сьогодні детінізація є одним з провідних завдань для підвищення рівня фінансової безпеки та створення умов сталого розвитку нашої держави.

Першочерговими заходами, на нашу думку, які вплинуть на основні загрози фінансовій безпеці країни, є:

– спростити податкове законодавства та заборонити внесення змін протягом п'яти років. Цей захід дасть можливість підприємцям планувати бізнес-цикл і неможливість його коригування;

– посилити відповідальність за використання тіньових податкових схем та за неофіційне працевлаштування;

– зменшити відрахування до соціальних фондів. Адже загальне навантаження на фонд заробітної плати складає 56,6%;

– удосконалити механізми залучення громадськості до здійснення контролю за законністю та ефективністю використання державного майна, бюджетних коштів та державних закупівель;

– відносно антикорупційних заходів, пропонуємо скористатися досвідом країн з мінімальним рівнем корупції. В Південній Кореї уже 16 років успішно функціонує онлайн-система контролю Open, за якою абсолютно кожна

людина може подати заяку і вона обов'язково буде розслідувана. Таку систему, на нашу думку, доцільно створити і розробити в Україні. До того ж ми маємо достатню кількість державних органів, які займаються антикорупційними питаннями.

Розвиток тіньової економіки призвів до такої не існуючої раніше проблеми як загроза національної (фінансовій) безпеки країни. Подальший розвиток національної економіки вже не можливий без обліку впливу тіньової економіки, тому що вона впливає на всі процеси, що відбуваються в суспільстві.

В Україні головними причинами розвитку тіньової економіки є надмірне оподаткування доходів підприємств, високий рівень безробіття, зубожіння значної частини населення, криза неплатежів, недосконалість чинного законодавства, відсутність сприятливого інвестиційного клімату, ігнорування морально-етичних норм. Все це призводить до суттєвого зниження рівня фінансової безпеки країни. Тому детінізація економіки України належить до нагальних проблем сьогодення і потребує розроблення конкретних форм і способів ліквідації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основи національної безпеки України : закон України від 19.06.2003 № 964-IV (у редакції від 20.07.2010) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлю України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>

4. Мордас І.В. Детінізація економіки як чинник забезпечення економічної безпеки держави / І.В. Мордас // Економіка. Менеджмент. Бізнес. — 2014. — №2(10). — С. 98-103

УДК 336.86

Гончар Сніжана Віталіївна

студентка групи ФБД-16-3,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Болдова А.А.,

к.пед.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У сучасному стані політичної і економічної нестабільності, вагомі проблеми в діяльності банків та реальна загроза перелічених проблем

банківській системі зумовлюють необхідність забезпечення дієвої діяльності банківських системи України. Основою дієвої діяльності банківської системи загалом є кредитні операції, оскільки від них безпосередньо залежить прибутковість та ліквідність банківських установ. Таким чином, проблема дослідження фінансових діяльності банківських установ має дуже важливе значення, як для окремого банку, так і в цілому для національної банківської системи.

До даних аспектів фінансової діяльності банків систем страхування вкладів займалися такі провідні вітчизняні економісти, як О.І. Барановського, Т.А. Васильєвої, З.М. Васильченко, О.Д. Вовчак, В.М. Кочеткова, С.В. Леонова, Б.Л. Луціва, А.М. Мороза, Л.О. Примостки та інших. Однак при великій кількості праць дана проблематика потребує постійного вивчення.

Фінансова діяльність банку є одним з основоположних критеріїв, який відрізняє його від небанківських установ. Операції з надання кредитів є найпоширенішими в банківських установ, тому що вони забезпечують банкам найбільшу частину доходу. Відтак банки повинні організовувати кредитну діяльність таким чином, щоб вони давали максимальний прибуток при мінімальному ризику, який пов'язаний безпосередньо з механізмом надання і погашення кредитів. Кредитування є однією з найризикованіших операцій банківських установ. Незаперечним є твердження, що правильна організація процесу банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями виступають основою фінансової стабільності й ринкової стійкості банківських установ (враховуючи те визначальне місце, яке посідають кредитні операції в портфелі банківських активів).

Головним інструментом здійснення фінансової діяльності банку є кредит. За Морозом А.М., кредит виступає як побудований на довірі специфічний тип економічних відносин, які виникають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення, платності, строкового використання .

За своєю сутністю кредит – це економічні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах добровільності, повернення і платності.[3].

Проблеми неповерненості кредитів на практиці залишається невирішеним питанням законодавчого фінансового регулювання певних видів забезпечення кредиту, проведення банком політики щодо оцінки кредитоспроможності позичальника, забезпечення повернення виданих кредитів. Причини неповернення кредитів можуть бути такі як занадто довірливе ставлення до позичальника; неякісна оцінка кредитоспроможності позичальника; помилки в оцінці забезпеченості позички; неповне відображення в кредитній угоді умов, що забезпечують інтереси банку, відсутність контролю за позичальником у період повернення кредиту.

Таким чином, з вищесказаного можна зробити висновок, що фінансова діяльність, як основа процесу управління кредитом, визначає пріоритети та

напрями розвитку кредитних відносин, з одного боку, та функціонування кредитного механізму – з другого. В процесі своєї діяльності банк стикається з кредитним ризиком – ризиком несплати позичальником основного боргу та процентів

Головна мета фінансової діяльності будь-якого банку – досягти комерційного зростання завдяки зміцненню та підвищенню надійності якості кредитного портфеля банку.

Пріоритетними завданнями фінансової діяльності комерційного банку є:

- забезпечення високоприбуткового розміщення коштів банку у гривні і іноземній валюті;
- постійний контроль над структурою кредитного портфеля і їх якісним складом;
- надання надійних і рентабельних кредитів;
- мінімізація і диверсифікованість кредитних ризиків;
- створення високоякісних активів, що забезпечують постійний плановий рівень прибутковості;
- вкладання кредитних коштів в економічно перспективні, рентабельні проекти; розробка й активне впровадження нових кредитних продуктів;
- зміцнення і підвищення конкурентоспроможності на ринку;
- підвищення якості наданих послуг.

Фінансова діяльність будь-якого банку спирається та функціонує на основі певних принципів – це головні правила, яких необхідно дотримуватись при наданні кредиту і, по-друге, основні положення кредитного механізму, що визначають процес кредитування.

Отже, можна зробити висновок що фінансова діяльність банківської установи - це комплекс інструментів, стратегія і тактика банківської установи з приводу залучення коштів та реалізації за допомогою їх кредитування клієнтів банку. Фінансова діяльність комерційного банку реалізується за допомогою набору принципів (сутнісних та за методом реалізації)

Серед типів фінансової діяльності комерційного банку виокремлюють такі, як: агресивний, поміркований та консервативний. Формування ефективної методологічної бази з приводу питань фінансової діяльності має мати доступний та повний послідовний характер, а також забезпечувати повноцінну регламентовану роботу банківської системи в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болдова А.А. Соціально-економічний розвиток України: аспекти сьогодення. / А.А. Болдова // Збірник публікацій науково-інформаційного центру «Знання» за матеріалами III міжнародної заочної науково-практичної конференції «Развитие науки в XXI веке». (13 червня 2015 р., м. Харків). – Д. : науково-інформаційний центр «Знання», 2015.

2. Житар М.О. Роль гнучкості у прийнятті рішень в інвестиційному процесі банків /М.О. Житар//Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків: Зб. тез VIII Міжн. наук.- практ. конф. (18-19 жовтня 2012 р.) – Черкаси: ЧІБС УБС НБУ, 2012.

3. Кужелєв М.О. Фінансова гнучкість прийняття рішень в інвестиційній діяльності [Монографія] / М.О. Кужелєв, М. О. Житар. – Київ: Центр учбової літератури, 2016.

УДК 336

Горбунова Тетяна Олегівна

студентка кафедри фінанси і кредит,

Харківський національний університет

будівництва та архітектури,

м. Харків, Україна

ФІНАНСОВИЙ ІНЖИНІРИНГ БАНКУ

Фінансова система є надто розгалуженою та передбачає постійне вдосконалення і запровадження та поширення нових продуктів та послуг. Це вказує на неможливість повного вивчення фінансів. Тому фінансова діяльність потребує постійного аналізу та моніторингу. Просування інноваційних продуктів на фінансовому ринку вимагають їх досліджень та вказують на безперервне удосконалення системи, що спрощує роботу фінансовим установам та допомагає населенню спокійно акумулювати кошти. Сучасний етап розвитку фінансів характеризується бурхливим розвитком нових фінансових продуктів, що є результатами застосування методів та прийомів фінансового інжинірингу.

Фінансовий інжиніринг - надання на комерційній основі консультаційних послуг із розроблення, конструювання та реалізації нових фінансових інструментів, технологій надання нових банківських послуг з метою розв'язання фінансових проблем клієнтів. Тобто фінансовий інжиніринг є формою вдосконалення та одночасно спрощення, у даному випадку як для банків, так і для його клієнтів[3].

Фінансовий інжиніринг банку є індивідуальним для кожної із фінансових установ, який не обмежується. Він базується на творчості та наукових дослідженнях.

Сьогодні банки повністю комп'ютеризовані та технічно надто розвинені. Це позначається не лише на полегшені роботи, а і на її якості. Найбільшою перевагою у впровадженні фінансових технологій на ринок є забезпечення фінансової безпеки. Фінансова безпека залежить від ряду факторів до яких належать економічні, соціальні, демографічні, політичні тощо. Для досягнення забезпечення стабільного функціонування банківської установи також необхідно загострювати увагу на менеджменті. Прийняття управлінських рішень може як позитивно вплинути на роботу банку, так і погіршити її. Постійний аналіз та підтримання економічних показників банку у нормативному значенні впливає на безпеку. На надійність безпеки можна вплинути через активізацію фінансових інновацій у операційну діяльність у рамках фінансового інжинірингу. Роль впливу позначається у виконанні ним певних функцій, що мають можливість змінення певних фінансових показників.

Через впровадження інновацій у роботу банку будуються стратегічні цілі, які через менеджмент направляють фінансову установу до їх досягнення. Тобто менеджмент банку є невід'ємною частиною фінансового інжинірингу.

Таким чином фінансовий інжиніринг впроваджується у роботу банку через механізм управління та забезпечення фінансової стабільності. Але важливою умовою залучення інноваційного продукту у безперервну роботу фінансової установи є аналіз до та після її впровадження. Адже досягнуті результати не завжди позитивно позначаються у роботі. Доцільним є розгляд ефективності та результативності. Виходячи із вищезазначеного можна зробити висновок, що основним функціональним значенням фінансового інжинірингу є зменшення ризиків та збільшення прибутку [1].

Найпоширенішим сьогодні впровадженим технологічним засобом є Інтернет – банкін. Він дозволяє клієнту у будь-який час доби контролювати накопичені або запозичені кошти та безпричинно здійснювати розрахунки. У цьому засобі є орієнтованість на задоволення банку так і його клієнтів. Банк завжди має дані щодо розрахунків клієнта, а клієнт має можливість отримувати показники власного фінансового стану та здійснювати фінансові операції незважаючи на години праці установи. У сучасному товаристві інтернет є у наявності у будь-якому приміщенні незважаючи на те приватне воно чи громадське. У цьому випадку безумовно виконується функція, направлена на збільшення отримання прибутку. Але отримання прибутку не вказує на стабілізацію банку у цілій економічній системі, а виконання однієї функції не вказує на отримання позитивної результативності після впровадження. Саме для цього безпричинно повинен проводитися аналіз та розгляд доцільності запровадження саме цієї технології.

Застосування фінансового інжинірингу передбачає наявність у банків висококваліфікованих спеціалістів. Останні повинні мати відповідний рівень знань у галузях економічної та фінансової теорії, бухгалтерської та банківської справи, юриспруденції, математики, статистики та оподаткування, володіти мистецтвом моделювання. Крім того, необхідно знати комп'ютерну та телекомунікаційну техніку, бути поінформованим про наявні, розроблені фінансові інструменти та схеми, розуміти, в який спосіб їх можна використати при вирішенні поставлених фінансових проблем [2].

Таким чином фінансовий інжиніринг є запровадженням нових технічних засобів, запровадження якого у роботу банку має мати позитивний вплив на діяльність. Фінансова безпека у цьому випадку є гострим питанням, адже вона повинна бути забезпеченою. Стабільність роботи може знизитися для чого потрібен поглиблений, постійний та всебічний аналіз. А перед впровадженням повинна бути розглянута доцільність впровадження, яке не має суттєво змінювати економічні показники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біляєва В. Ю. Виявлення резервів забезпечення фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва // Інноваційна економіка. –2016. –№ 1–2. –С. 62–70.

2. Єгоричева С. Методологічні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках / С. Єгоричева// Вісн. Нац. Банку України. —2011. —№1. —С. 53—57.

3. Ісаєв Р. Методика розробки нових банківських продуктів/ Р. Ісаєв// Фінансовий ринок України. —2011. — №1. — С. 8-11.

УДК 65.01

Грінченко Раїса Володимирівна

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Теоретичні засади управління діяльністю підприємства виступають основою управління адаптаційними змінами підприємства, що є на сучасному етапі розвитку економіки необхідною складовою ефективною стратегією його розвитку та стратегією формування конкурентоспроможності підприємства.

Сучасні агропромислові підприємства функціонують у динамічних умовах ринку із високим рівнем невизначеності та ризику. Застосування наукових напрацювань з питань управління адаптаційними змінами є підґрунтям розвитку та ефективного функціонування підприємства в агропромисловій сфері. Проте управління адаптаційними змінами сучасних агропромислових підприємств повинно базуватись на досконалому вивченні та опрацюванні сутності та основних складових управління адаптаційними змінами на сучасному етапі. Різні етапи функціонування економіки країни та специфічні особливості здійснення діяльності в тій чи іншій сфері передбачають створення власного механізму адаптації діяльності підприємства до змін ринку. Причому така адаптація повинна відбуватись із урахуванням як зовнішніх умов функціонування підприємства, так і внутрішніх його особливостей.

При формуванні сучасного механізму управління адаптаційними змінами агропромислових підприємств необхідно, перш за все, з'ясувати теоретичні надбання у сфері адаптації діяльності підприємств та управління цими адаптаційними змінами.

Існують наукові трактування, що базуються на розумінні “адаптації” як залучення, пристосування діяльності підприємства до ринкових умов господарювання. На етапі становлення ринкових відносин в країні “адаптація” передбачала перехід на приватну власність, закриття збиткових виробництв, скорочення чисельності персоналу, перепрофілювання діяльності підприємства та інші. З розвитком економіки під “адаптацією” все більше стали розуміти здатність підприємства пристосовуватись до нових умов ринку. Тобто із еволюціонуванням економік країн еволюціонує й поняття “адаптації”

діяльності підприємства, змінюються його сутність характеристики та напрями управління його діяльністю.

Адаптацію діяльності підприємства необхідно розглядати з чотирьох боків: організаційно-економічного, правового, технологічного та соціального. Тільки таке комплексне поєднання напрямів та складових в управлінні адаптацією надасть можливості ефективно управляти такими адаптаційними змінами діяльності підприємства. У такому разі будуть системно враховані всі аспекти діяльності підприємства в умовах ринку.

Слід зауважити, що динамізм та висока інноваційність сучасного агропромислового бізнесу вимагають від агропромислових підприємств застосування активних методів адаптації, що створить умови для формування їх конкурентоспроможності на ринку. Пасивний підхід до адаптації діяльності агропромислових підприємств може призвести до втрати конкурентних позицій підприємства на ринку та неефективного його функціонування.

Слід зауважити, що у сучасній науковій літературі існують деякі обмеження у розумінні поняття “адаптація”:

- адаптація діяльності підприємства розуміється тільки під зміну зовнішніх умов функціонування, не враховуючи необхідність адаптації і внутрішнього середовища діяльності підприємства до динамічних умов ринку. Тобто застосування застарілих, малоефективних механізмів управління внутрішньою середою підприємства не створить можливості для ефективного управління адаптаційними змінами підприємства на зовнішньому ринку. Необхідне поєднання зовнішніх та внутрішніх складових адаптації діяльності підприємств.

- не завжди під адаптацією слід розуміти внесення значного числа змін у діяльність підприємства. Кількість змін у діяльності підприємства носить досить суб’єктивний характер та залежить від специфічних особливостей діяльності підприємства в тій чи іншій сфері.

- ресурсне забезпечення здійснення адаптаційних змін є однією із складових механізму управління адаптаційними змінами та дещо виходить за рамки самого поняття “адаптація”.

Підсумовуючи проведені дослідження у визначенні поняття «адаптація» провідними зарубіжними та вітчизняними науковцями [1-7] можна дійти наступних висновків:

- адаптацію діяльності підприємства можна розглядати як властивість системи, процес та метод.

- адаптація діяльності підприємств звужується до адаптації до зовнішнього середовища функціонування підприємства.

- сутність адаптації звужується до управління виробничими, адміністративними та соціальними аспектами діяльності підприємства

- адаптація розглядається більше як пасивне пристосування до умов ринку, без застосування значних змін у діяльності підприємства.

Під “адаптацією” слід розуміти безперервний процес дослідження зовнішньому та внутрішнього середовища діяльності підприємства, розробка та впровадження змін в управлінні організаційно-економічними, правовими,

технологічними та соціальними складовими діяльності підприємств для досягнення цільових показників діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Вищенаведене визначення базується на таких основних аспектах адаптації:

- адаптація діяльності підприємства повинна базуватись на досконалому аналізі зовнішньої та внутрішньої складової діяльності підприємства;
- адаптація діяльності підприємства не повинна звужуватись тільки до адаптації до зовнішнього середовища, але й враховувати необхідність адаптаційних змін у внутрішньому середовищі;
- управління адаптаційними змінами повинно проводитись комплексно за всіма напрямками управління діяльністю підприємства: організаційно-економічною, правовою, технологічною та соціальними складовими;
- управління адаптаційними змінами лише за кількома складовими аспектами управління може призвести до дисбалансу розвитку підприємства та втрати його конкурентних позицій на ринку;
- адаптація як пристосування у сучасних динамічних умовах розвитку ринку агропромислової продукції неможлива. Тому необхідна розробка активних механізмів управління адаптаційними змінами із урахуванням високого рівня невизначеності та ризику на ринку;
- механізм управління адаптаційними змінами підприємства повинен бути гнучким до умов ринку та побудованим на науково обґрунтованих засадах, на надбаннях сучасної світової економічної науки.

Також слід зауважити що, адаптація може виступати як:

- процес з точки зору постійного активного реагування підприємства на зміну зовнішньої та внутрішньої середовища його діяльності;
- як функція управління (у загальному механізмі управління підприємством), спрямована на досягнення довгострокових цільових показників діяльності підприємства;
- як метод та засіб досягнення цілей діяльності підприємства шляхом тактичного застосування її у повсякденній діяльності підприємства.

Таким чином, сучасним підприємствам необхідно управляти адаптаційними змінами з точки зору формування адаптивного механізму управління. Проте слід завжди брати до уваги можливість та дію біфуркаційного механізму зміни системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акофф Р. Планирование будущего корпорации. – М: Прогресс, 1985. – 566 с.
2. Андрейченко А.В., Горбаченко С.А., Грінченко Р.В., Карпов В.А., Кучеренко В.Р. Аналіз ринкової кон'юнктури. Навчальний посібник// А.В. Андрейченко, С.А. Горбаченко, Р.В. Грінченко, В.А. Карпов, В.Р. Кучеренко–Одеса: ОНЕУ, 2014. – 345 с.
3. Банева І.О. Використання методів адаптації в управлінні ресурсним потенціалом підприємств аграрного сектору/ І.О.Банева// Агросвіт. - 2013. – №1. – С. 2-5.

4. Кучеренко В.Р., Андрейченко А.В., Грінченко Р.В. Моніторинг світових ринків харчової сировини та продукції АПК. Навчальний посібник// В.Р. Кучеренко, А.В. Андрейченко, Р.В. Грінченко – Одеса: Прес-кур'єр, 2013. – 112 с.

5. Раєвська О. В., Чанкіна І. В. Моделі управління розвитком промислового підприємства в умовах трансформаційної економіки: Монографія. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2013. – 264 с.

6. Сучасні проблеми управління змінами на підприємствах регіону : монографія / [кол. авт.] ; за заг. ред. Н. Є. Муромець, О. А. Мельниченка. – Х.: ТОВ "В справі", 2016. – 268 с.

7. Хаммер М., Чампли Дж. Реінжиниринг корпорации. Манифест революції в бізнесі. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2007. – 478 с.

УДК 368

Грязева Тетяна Вікторівна

студентка групи ФМФ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Богріновцева Л. М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Страховий ринок відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку держави. З одного боку, страхові компанії, як основні суб'єкти страхового ринку, являють собою потужний механізм акумулювання інвестицій та нарощення ВВП, а з іншого – частково виконують соціальні функції, зменшуючи навантаження з видаткової частини державного бюджету шляхом надання страхових послуг із медичного і пенсійного забезпечення населення та відшкодування різного роду збитків, зокрема, від природних катаклізмів. Світова практика свідчить, що саме страхування є складовою частиною фінансово-кредитного механізму, який сприяє розвитку ринкових відносин.

Страховий ринок – це особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічний товар – страховий захист, на яку формується попит та пропозиція [3, С. 76].

Основним завданням страхових компаній, як основних суб'єктів страхового ринку, є підвищення рівня страхових виплат, адже в Україні середнє його значення є значно нижчим, аніж світові стандарти. Зростання рівня страхових виплат понад певних критичних його значень може призвести до збільшення ризику неплатоспроможності страховика, що вимагає, насамперед,

установлення кращого та критичного рівнів страхових виплат та впровадження заходів для їх досягнення та підтримки.

На відміну від ринків розвинутих країн, страхові ринки країн що розвиваються, до яких належить і Україна, знаходяться ще на стадії формування.

Основні підходи до страхування в зарубіжних країнах зводяться до його значної ролі у різних сферах виробництва та фінансово-кредитної системи. Розглянемо особливості діяльності страхових компаній на страхових ринках розвинених країн світу.

Страхові компанії США – це багатофункціональні фінансово-кредитні установи, холдинги, які через дочірні компанії, крім страхування, займаються наданням кредитів, здійснюють чекове обслуговування клієнтів, операції з нерухомістю, цінними паперами, управляють майном та капіталом за дорученням своїх клієнтів. Це сприяє зміцненню фінансової стійкості страховиків у разі несприятливих ситуацій з окремими видами страхування. На страховому ринку США працює понад 8 тис. компаній, які займаються майновим страхуванням, і близько 2 тис. компаній – страхуванням життя. За організаційно-правовою формою це акціонерні товариства та товариства взаємного страхування. Найбільшим попитом серед американців (три чверті усіх доходів страхування життя) користуються такі види страхування життя, як страхування на випадок смерті і страхування-внесок. Страхування-внесок передбачає виплату страхової суми після досягнення страховою особою обумовленого договором віку. Аналогом вітчизняного виду страхування є страхування на дожиття, що проводиться разом зі страхуванням на випадок смерті.

У Швейцарії клієнтами страхових компаній є практично всі фінансово-кредитні установи, промислові, торговельні, транспортні та сільськогосподарські підприємства. Однією з умов успішної діяльності страхових компаній є їх активна інвестиційна діяльність на ринку капіталу [2, С. 9].

Страховий ринок Японії є другим у світі національним ринком у світі. Організація страхування в цій країні має ряд особливостей. Беручи до уваги те що лівову частку страхових компаній займають компанії які займаються страхуванням життя, разом з відділеннями іноземних страхових компаній (всього 3) їх число становить 23. Саме велика частка іноземного володіння у японських страховиків становить 42% (США). Частки Великобританія, Франція, Німеччина становить менше 10% у кожній [1, С. 575].

На страховому ринку Великобританії спеціальний орган страхового нагляду в складі Департаменту торгівлі та промисловості має досить широкі повноваження щодо організаційної ролі та втручання в діяльність страхових компаній. У разі встановлення фактів порушення правил страхування до страхової компанії застосовуються карні санкції аж до закриття [2, С. 9].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2017 року становила 300, у тому числі СК «life» – 36 компаній,

СК «non-life» – 264 компанії (станом на 30.06.2016 року – 343 компанії, у тому числі СК «life» – 45 компаній, СК «non-life» – 298 компаній). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так станом на 30.06.2017 року порівняно з аналогічною датою 2016 року, кількість компаній зменшилася на 43 страхових компаній [4].

Стосовно недоліків у функціонуванні вітчизняного страхового ринку, то актуальною проблемою на сьогодні, що має найбільший вплив на всі показники ринку, є недовіра населення до компаній-страховиків. Саме цю причину називають громадяни, які не мають жодного страхового полісу. Населення має бути впевненим у прозорості діяльності страхових компаній та бути проінформованим про їх стан. Збільшення впливу та рівня вимогливості до страхових компаній державних наглядових органів, удосконалення законодавства у сфері страхування додасть довіри до вітчизняних страхових компаній та зміцнить упевненість людей у своєму майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заволока Л.О. Світове страхування і його роль в українському страховому ринку / Л.О. Заволока, Г.В. Місілюк, І.О. Лаптев, В.А. Скачедуб // Молодий вчений. – 2017. – № 5 (45). – С. 572-577

2. Лімаренко Ю.В. Становлення страхового ринку України та конкурентоспроможність даного ринку послуг / Ю. В. Лімаренко, А. Г. Жарінова // Економіка і суспільство. – 2017. – №10. – С.8-13.

3. Осадець С.С. Страхування: підручник / С.С. Осадець. – К.: КНЕУ, 2002. – 599с.

4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua>

УДК 336.71

Грязева Тетяна Вікторівна

студентка групи ФМФ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Клюско Л. А.,

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

та фінансового моніторингу,

Університет ДФС України,

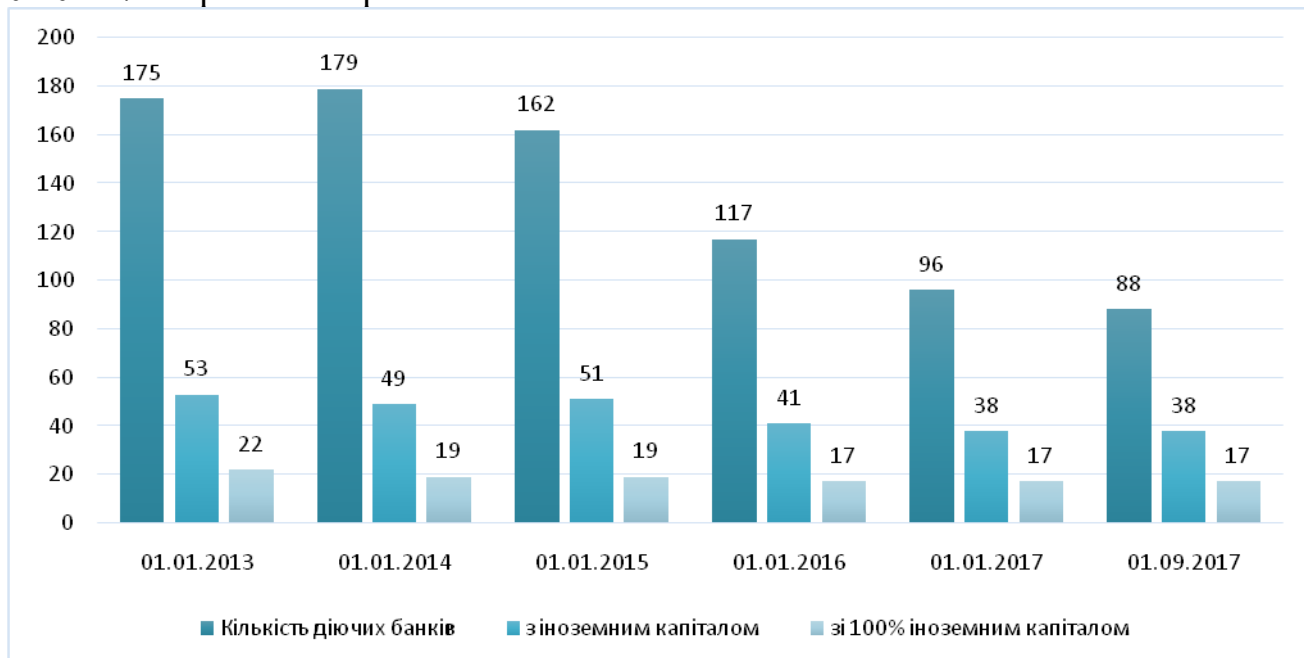
м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сьогодні банківська система України – є однією із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочате раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку. За 26 років свого існування банківська

система пройшла декілька етапів розвитку, які характеризувались то фінансовою стабілізацією, то навпаки, спадом[3].

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку банківського сектору в Україні є так зване “очищення” – безпрецедентне скорочення кількості банків, яке розпочалося з кінця 2013 р.. Станом на 01.09.2017 р. кількість діючих банківських установ становила 88, з них 38 – банки з іноземним капіталом. А зміни кількості банківських установ з 01.01.13 по 01.01.17 зображені на рис. 1.

Рис. 1. Кількість банків України станом на 01.01.2013-2017 рр. [2]

З початку 2017 р. НБУ запровадив нові критерії групування банків на три групи: 1) банки з державною часткою; 2) банки іноземних банківських груп; 3) банки з приватним українським капіталом. З урахуванням такого підходу, доцільно дослідити основні показники діяльності банків на ринку банківських послуг саме за такою структурою. Домінуючу частку на банківському ринку і з боку акумуляції ресурсів економіки, і з боку розміщення їх в активах займають банки з державним капіталом. (табл. 1)[3].

Таблиця 1

Розподіл сукупних активів, зобов'язань та капіталу за групами банків в Україні, згідно з класифікацією НБУ станом на 01.01.2017 р.

Групи банків	Активи		Зобов'язання		Капітал	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн.	%
Банки з державною часткою	644 456 654	52,5	607 004 349	54,6	37 452 306	32,5
Банки іноземних банківських груп	425 427 159	34,7	369 420 833	33,2	56 006 326	48,6
Банки з приватним українським капіталом	157 654 132	12,8	135 847 209	12,2	21 806 923	18,9
Усього банки України	1 227 537 945	100,0	1 112 272 391	100,0	115 265 555	100,0

Джерело розроблено автором за даними [2]

З табл. 1, станом на 01.01.2017 р. видно, що у сукупному капіталі банків України 48,6% займають банки іноземних банківських груп. Це свідчить про те, що рівень капіталізації банків із зазначеної групи є істотно вищим.

Також за роки кризи відбулась експансія державних банків, частка їх капіталу становила на початку 2017 р. 32,5 % і вони контролюють 52,5 % активів. Частка активів, а саме 34,7 % належить банкам з іноземним капіталом. Банки з приватним українським капіталом – 12,8 %. Зобов'язання перед вкладниками та іншими кредиторами найбільше акумульована банками з державною часткою (54,6 %), частка банків з приватним українським капіталом становить 12,2 %. Водночас на частку зобов'язань банків з іноземним капіталом припадає 33,2 %.

Протягом останніх років відбувається активний процес інтеграції банківської системи України у світову фінансову систему на основі її адаптації до міжнародних вимог функціонування та регулювання банківських систем. Саме тому, в нинішніх умовах стратегічним завданням Національного банку України є створення ефективної, конкурентоспроможної банківської системи, яка б сприяла зростанню економіки країни. Виконання такого завдання може бути забезпечено шляхом поєднання трьох взаємопов'язаних напрямів: забезпечення стійкості банківської системи, її прозорості та високого рівня конкурентоспроможності. Це завдання вимагає комплексного підходу на основі розроблення певного стратегічного документу, який передбачав би розробку та реалізацію системи заходів правового, економічного та організаційного характеру [1]. Таким документом сьогодні можна вважати розроблену НБУ Стратегію розвитку банківської системи до 2020 р., реалізація якої потребує застосування дієвих механізмів з метою відновлення її стійкості, підвищення ефективності діяльності банків та виконання ними важливої функції – забезпечення розвитку реального сектору національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаркавенко В.І., Шаповал Ю.І. “Очищення” банківського сектору в Україні: ціна для суспільства та держави. Український соціум. 2017. № 1(60). [Електронний ресурс]. Режим доступу:http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-2017/US_1_2017ua/108-123.pdf

2. Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

3. Сучасний стан і напрямки розвитку банківської системи України. Мельник Л.М., Мельник Л.В., 2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/12117/1/38,%20%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

*Давиденко Дар'я Олександрівна
викладач кафедри управління фінансовими
послугами,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРИТАЦІЇ ПОНЯТЬ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ

Згідно Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [1] з 2013 року операції з нерухомістю належать до переліку фінансових, а тому грошові операції, які протікають в цьому виді діяльності набули широкого розповсюдження на ринку фінансових послуг. Так як цей вид послуг є відносно новим для ринку, виникає необхідність в теоретичних обґрунтуваннях деяких понять та категорій.

Сучасні інвестори на ринку житлової нерухомості – це фінансові установи, які чітко обумовлені Законами України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [2] та «Про інвестиційну діяльність» [3], а саме основними на ринку є фонди фінансування будівництва (ФФБ) та фонди операцій з нерухомістю (ФОН), інститути спільного інвестування (ІСІ), недержавні пенсійні фонди (НПФ).

При визначенні НПФ не виникає проблем, що пов'язані з його інтерпретацією. НПФ – це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує та проводить діяльність винятково для накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійними фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду [4]. При збільшенні активів пенсійні фонди отримують можливість більш ефективно здійснювати інвестування в «альтернативні» до банківських депозитів види фінансових вкладень. Цією альтернативою насамперед можуть виступати об'єкти нерухомості.

Ще одним учасником процесу фінансування будівництва є інститут спільного інвестування (ІСІ), розуміння якого також носить постійний характер та не є протирічним. Після прийняття 2001 року Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» [5], а також унесення змін до законодавства, які передбачають податкові стимули для інститутів спільного інвестування (ІСІ), розпочався активний розвиток цих інститутів. Головною перевагою ІСІ є відкладене оподаткування. Слід зауважити, що останнім часом [6] на будівельному ринку спостерігається певна переорієнтація інститутів спільного інвестування: робота з житловим сектором скорочується і відбувається перехід інвестицій в об'єкти комерційної нерухомості.

Останніми учасниками є ФФБ та ФОН. Щодо дослідження діяльності кожного з даних учасників відзначено, що в Україні відбувається навмисна

заміна понять фонд та юридична особа [4,7,8], що залучає кошти в будівництво. Так, з юридичного погляду [2] ФФБ та ФОН – це лише кошти, а інвестором є товариство з обмеженою відповідальністю, що містить у своїй назві «ФФБ» або «ФОН». Для зручності користувачі фінансових послуг на ринку житлової нерухомості застосовують скорочену назву ФФБ або ФОН в обох випадках (і як кошти, і як юридична особа). Також зазначено, що більшість учасників ринку фінансових послуг не розрізняють «фінансовий механізм із залучення коштів» та ФФБ і ФОН, які є інвестиційною складовою процесу фінансування житла.

Для вирішення цього питання досліджено назву та сутність Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [2]. Дотримано думки, що перша частина «фінансово-кредитні механізми» стосується законодавчо закріпленого переліку інвесторів та є зрозумілою, а друга частина «управління майном при будівництві житла та операціях з житловою нерухомістю» залишається неоднозначною та сприяє виникненню суперечностей у процесі формування ефективно функціонуючого механізму фінансових послуг на ринку житлової нерухомості.

З одного боку, у назві закону наявне розмежування, яке виражене в змістовності фондів, за управління майном при будівництві відповідає ФФБ, а за операції з житловою нерухомістю – ФОН. З іншого боку, відповідно до класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) [9] вся діяльність, що відбувається на ринку житлової нерухомості і пов'язана з її фінансуванням, продажом, орендою або набуттям прав віднесена до секції 68 «операції з нерухомим майном». Отже, для інвестора, що діє в рамках механізму фінансових послуг на ринку житлової нерухомості залишається неважливим розмежування ФФБ або ФОН відносно управлінських процесів.

Розуміння, за Словником [10], – це «управління», що свідчить про процес як цілеспрямований вплив на об'єкти з певною метою. Процеси управління є другорядними щодо фінансування будівництва інвестором, тому зазначено, що управління майном шляхом залучених коштів через ФФБ, ФОН – це сукупність методів фінансового впливу, що спрямовані на будівництво житлової нерухомості. Отже, ФОН – кошти, отримані управителем ФОН в управління, а також нерухомість та інше майно, майнові права та доходи, набуті від управління цими коштами, в тому числі майнові права та права вимоги, набуті за договорами про участь у фонді фінансування будівництва [7, 2].

ФФБ – кошти, передані управителю ФФБ в управління, які використані чи будуть використані управителем у майбутньому на умовах Правил фонду та договорів про участь у ФФБ [7, 2].

Суперечності, що постійно виникають з питань інтерпретації на ринку житлової нерухомості понять ФОН та ФФБ можуть бути вирішені шляхом їх ототожнення, з певною конкретизацією у випадках контексту застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 15.01.2015 № 123-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. - № 10. – С. 64.

2. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 04.07.2013 № 402-VII // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 48. – С. 682.
3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 15.04.2014 р. № 1206-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
4. Фаріон Д. О. Фінансове забезпечення житлового будівництва в Україні [Електронний ресурс] / Д. О. Фаріон // Ефективна економіка. – 2011. – № 11. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=396>.
5. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні фонди) : Закон України від 15.12.2005 р. № 3201-IV // Відомості Верховної ради України. – 2006. – № 13. – С.110.
6. Гарагонич О. В. Інститути спільного інвестування в Україні: перспективи роботи за новими правилами / О. В. Гарагонич // Юридична газета. – 2014. – № 9-10 (4 березня). – С. 27–29.
7. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Т. В. Майорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.
8. Кравченко В. І. Фінансування будівництва житла / В. І Кравченко, К. В. Паливода. – К. : Києво-Могилянська академія, 2006. – Ч.2 Новітні тенденції. – 132 с.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Класифікація видів економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kved.ukrstat.gov.ua/index.html>.
10. Терминологический словарь / [ав.-сост. Розенберг Дж. М.]. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 400 с.

УДК 336.763.33

Данилюк Марія Миколаївна

*викладач кафедри обліку та фінансів,
Івано-Франківський навчально-науковий
інститут менеджменту,
Тернопільський національний економічний
університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУТНІСНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ЇХНЬОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ РОЛІ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Державні цінні папери є борговими цінними паперами, що засвічують відносини позики та передбачають зобов'язання емітента виплатити кошти у визначений термін згідно із зобов'язанням. Державні цінні папери належать до боргових цінних паперів, що і демонструє їх особливу роль і становище в системі цінних паперів. Розкриваючи економічну сутність державних цінних паперів, необхідно розглядати їх, з однієї сторони, як складову державного боргу, а з іншої, – як цінний папір. Борг, як і цінний папір, має низку

характеристик, що притаманні лише цим категоріям і державні цінні папери своєю чергою, інтегрують у собі властивості боргу та цінних паперів.

Державні цінні папери опосередковують кредитні відносини та виступають фінансовим інструментом, за допомогою якого кредитні відносини перетворюються у більш прогресивний механізм, оскільки вони можуть без перешкод переходити від одного власника до іншого в рамках фінансового ринку. Ключовою ознакою державного цінного паперу, що вказує на відмінність від боргу, є його здатність змінювати свою вартість під час обігу, яка реалізується у процесі купівлі-продажу державного цінного паперу на вторинному ринку.

Державні цінні папери мають ряд переваг над іншими цінними паперами і активами:

- максимальний ступінь надійності інвестованих коштів і відповідно найменший ризик втрати вкладеного капіталу та доходів за ним;
- пільговий режим оподаткування доходу від інвестованих коштів в порівнянні з іншими напрямками капіталовкладень.

Н. Чередніченко визначає ринок державних цінних паперів, як сегмент фінансового ринку, що охоплює грошовий ринок та ринок капіталів за допомогою особливого типу інструментів – цінного паперу, забезпечує акумуляцію, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів. Відповідно за категорією емітентів одним із сегментів ринку цінних паперів є ринок державних цінних паперів [1, с. 5–9].

За умови функціонування стійкої фінансової системи держави всі сегменти фінансового ринку гармонійно взаємопов'язані між собою і доповнюють один одного. А для нинішнього періоду характерним є самостійна, хоча й дуже пов'язана між собою, діяльність двох рівноправних складових фінансового ринку: грошового ринку і ринку позикових капіталів. При цьому ринок державних цінних паперів, формуючи в рамках ринку позикових капіталів самостійний сегмент, одночасно своїми специфічними інструментами обслуговує грошовий ринок і ринок позикових капіталів.

Формулюючи визначення поняття «ринок державних цінних паперів», доцільно насамперед зазначити, що є сутнісна єдність фінансового ринку та ринку цінних паперів за наявності специфічних ознак останнього, і це робить його відмінним від інших сегментів фінансового ринку. Отже, функціональна властивість фінансового ринку, так само, як і ринку цінних паперів, полягає в забезпеченні умов для трансферту грошових ресурсів в економічній системі.

У зв'язку з цим під ринком державних цінних паперів слід розуміти підсистему національної економічної системи, сегмент фінансового ринку, що забезпечує поряд з іншими сегментами умови для здійснення трансферту грошових ресурсів між агентами ринку, бере участь у формуванні відносних цін на ці ресурси та відрізняється унікальним поєднанням інститутів, які забезпечують альтернативні способи трансферту прав на грошові ресурси, центральним з яких є інститут державного цінного паперу.

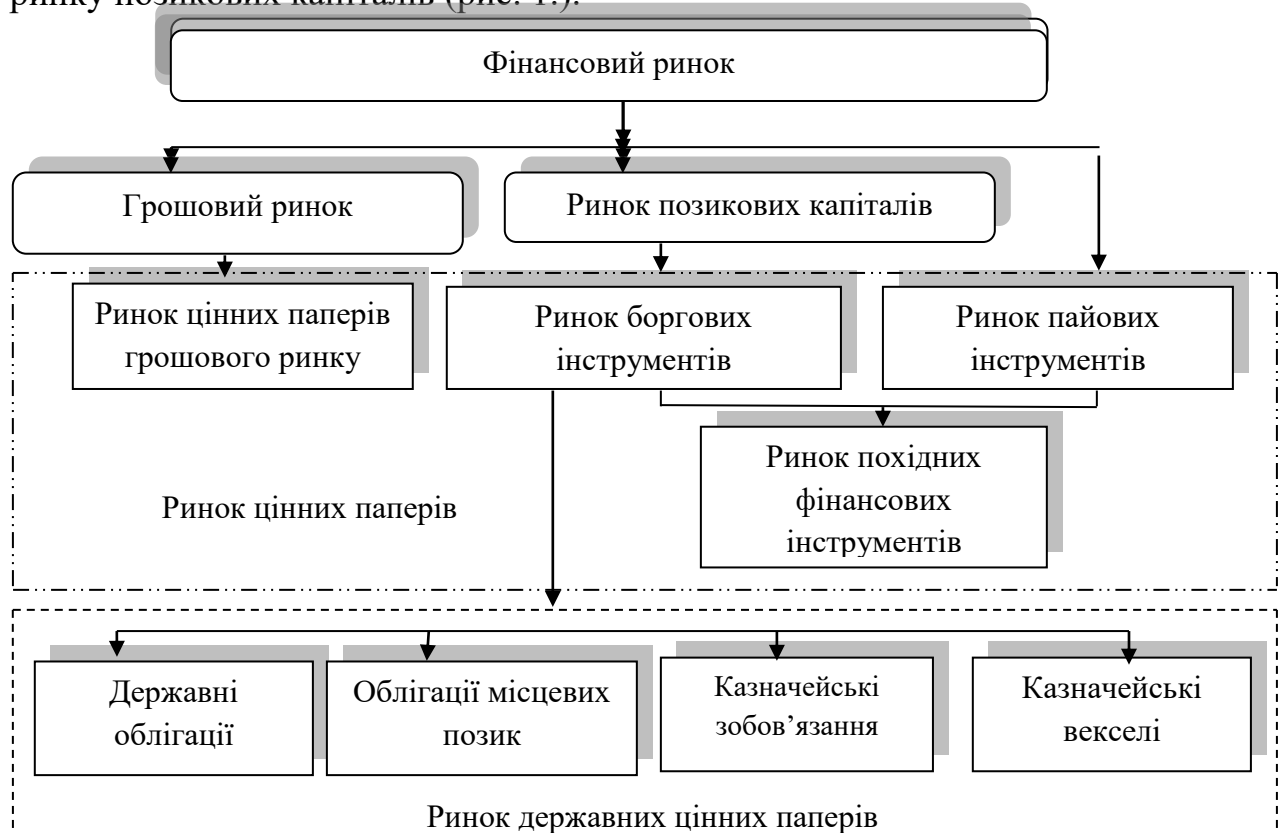
При цьому перетворення державного цінного паперу в специфічний товар, який пристосований для трансферту прав на грошові ресурси,

призводить до того, що на цьому ринку в кінцевому підсумку одночасно реалізуються два процеси: циклічний рух грошових ресурсів і рух державних цінних паперів, що супроводжуються безперервним ціноутворенням цих об'єктів обігу [2, с. 342].

Розуміння ринку державних цінних паперів як частини фінансового ринку дає змогу визначити його суть та основні функції:

- покриття дефіциту державного бюджету;
- регулювання грошового обігу і управління обсягом грошової маси;
- реструктуризація раніше випущених боргових зобов'язань;
- забезпечення банківських установ ліквідними активами;
- залучення грошових ресурсів для здійснення великих проектів;
- фінансування цільових програм та проектів, що здійснюються органами державної та місцевої влади;

Ринок державних цінних паперів вміщено у фінансовий контур управління економікою, цей ринок залучений до процесів розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, які сукупно утворюють фінансову систему країни. При цьому конвергентна система повинна забезпечити досягнення справедливого розподілу доходів і багатства, що відкриває шлях до формування національного суспільства добробуту. А це в свою чергу означатиме бажану гармонізацію інтересів держави та власників капіталу – юридичних і фізичних осіб. Державні цінні папери є одним з головних інструментів фінансового ринку який обслуговує відносини попиту та пропозиції на капітал на грошовому ринку і ринку позикових капіталів (рис. 1.).

Рис. 1. Ринок державних цінних паперів як складова фінансового ринку

В сучасних умовах державні цінні папери служать сполучним елементом усього фінансового ринку, об'єднуючи його в єдине ціле, та способом формування державних фінансових боргових зобов'язань, і їх ефективне функціонування є не лише обов'язковою передумовою сталого розвитку фінансового ринку, а й фактором, який забезпечує зростання реального сектору економіки.

Необхідні заходи для усунення проблемних чинників вітчизняного ринку державних цінних паперів та підвищення його інвестиційної привабливості включають:

- забезпечення вільного доступу до повної та достовірної інформації про фінансові продукти і послуги, що пропонуються на ринку, інформування про діяльність недобросовісних посередників для формування у громадян довіри до ринку державних цінних паперів;

- впровадження на ринок нових фінансових інструментів, орієнтованих на колективних інвесторів (інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії) і фізичних осіб з метою залучення їх коштів на ринок;

- регулювання персонального складу кредиторів, збільшення небанківських інституційних інвесторів, надаючи перевагу середньо- та довготерміновим зобов'язанням;

- розробка та запровадження цілісної стратегії, яка поєднуватиме завдання вдосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення політики державних запозичень;

- диверсифікація фінансових інструментів, збільшення частки боргових зобов'язань внутрішнього ринку державних цінних паперів та скорочення питомої ваги зовнішніх запозичень;

- розвиток ринку похідних фінансових інструментів, для забезпечення можливості використання «свопових» механізмів реструктуризації фінансових боргових зобов'язань.

Перспективи розвитку ринку державних цінних паперів в Україні визначаються тим, наскільки успішно будуть вирішені завдання забезпечення його надійності і ліквідності. На сьогодні, найважливішим завданням держави є своєчасне виконання раніше взятих зобов'язань перед інвесторами, що дозволить залучати додаткові фінансові ресурси, які утворюються внаслідок зниження ризикованості вкладень у державні цінні папери.

Вирішення проблем довіри інвесторів та інвестиційних інститутів до державних цінних паперів, залежить від виваженої політики органів влади. Ефективне функціонування ринку неможливе в атмосфері закритості, непередбачуваності і несподіваних рішень державних органів. Побудова сучасної інфраструктури ринку повинна базуватись на єдності його управління. Ринок державних цінних паперів має бути прогнозованим, більш відкритим і продуктивним – в цьому полягає організаційна та етична відповідальність держави та учасників ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чередніченко Н. Ринок цінних паперів: метод. вказівки і завдання для самот. вивчення дисципліни. К.: МАУП, 2004. 88 с.

2. Рожко О. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія. К.: Ліра-К, 2016. 360 с.

3. Онишко С., Паєнко Т. Обіг державних цінних паперів та зростання державного боргу в контексті збалансування інтересів держави і суспільства Бізнес-Інформ. 2016. № 4. С. 213–219.

УДК 336.27

Данькевич Алла Петрівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

АНАЛІЗ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ 2011-2016 РОКІВ

На сьогодні в Україні проблема боргового навантаження є однією із найважливіших. Вона потребує негайного дослідження з метою уникнення катастрофічних результатів в ближчому майбутньому. Це потрібно для усунення негативних наслідків боргового фінансування дефіциту бюджету, а також для економіки та позитивних економічних зрушень в цілому.

Питання боргової безпеки вивчали Барановський О., Власюк О., Кейнс Дж., Олійник О., Пасічник Ю., Рікардо Д., Федосова В. та інші.

Через складність кількісної та якісної оцінки впливу факторів на боргову безпеку використовують певні індикатори. В Україні для розрахунку індикаторів безпеки використовуються Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2].

Розглянемо основні показники, які найдоречніше використовувати для аналізу боргової безпеки країни (табл.1). Розрахувавши за даними статистики основні показники боргової безпеки країни в 2011– 2016 рр., проаналізуємо їх (табл.2).

Таблиця 1

Основні показники боргової безпеки

Показник	Методика розрахунку	Норма
Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП,%	$(\text{Сума боргу} / \text{Обсяг ВВП}) * 100\%$	$\leq 60\%$
Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП,%	$(\text{Сума зовнішнього боргу} / \text{Обсяг ВВП}) * 100\%$	$\leq 25\%$
Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП,%	$(\text{Сума внутрішнього боргу} / \text{Обсяг ВВП}) * 100\%$	$\leq 30\%$
Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол.	$\text{Сума зовнішнього боргу} / \text{Кількість населення}$	≤ 200 дол.
Відношення обсягу зовнішнього боргу до сальдо річного експорту-імпорту товарів та послуг,%	$\text{Сума зовнішнього боргу} / \text{Сальдо експорту та імпорту}$	$\leq 70\%$

Показники боргової безпеки України протягом 2011-2016 рр.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	40%	36,4%	36,7%	39,9%	63,9%	112,7%
Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %	25,6%	23%	22%	20,5%	39,1%	74,8%
Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, %	14,4%	13,4%	14,7%	19,4%	24,8%	37,9%
Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол.	772,4	832,6	859,1	834,8	902,5	1010
Відношення обсягу зовнішнього боргу до сальдо річного експорту-імпорту товарів та послуг, %	43,8%	39,6%	45%	41,5%	109,3%	236,5%

Джерело: складено автором на основі [3] і [4]

Розглянувши показники у таблицях 1 та 2, можна зробити наступні висновки:

- аналіз всього періоду показує відношення загального обсягу державного боргу до ВВП мав значення, які відповідали встановленим нормам, лише в 2015–2016 рр. ситуація змінилась. Із 2011 до 2014 р. показник мав стійку динаміку, коливаючись між 36–40%. У наступні роки спостерігається різке зростання показника. У 2015 р. індикатор перевищив норму та становив 63%, причинами чого стали економічна криза та значне збільшення суми боргу. У 2016 р. значення показника виросло вдвічі, перевищивши суму ВВП на 12%;

- за весь аналізований період спостерігається позитивна тенденція щодо стабільності відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП в 2011–2014 рр. та негативна – у 2015–2016 рр. У 2011–2014 рр. значення відношення коливається між 15–25%, не перевищуючи норми, але балансує на її межі. Зміна відбувається в 2015 р., коли показник перевищує норму на 14%. У 2016 р. знову відбувається зростання, яке збільшується майже вдвічі (74,8%) і набуває критичного значення;

- значення відношення внутрішнього боргу до ВВП із 2011 по 2015 р. має стійку тенденцію до зростання, змінюючись від 14% до 24%, але не перевищуючи норми. Найбільш стійка динаміка спостерігається в 2011–2014 рр., маючи незначні коливання у декілька відсотків. Негативна ситуація спостерігається лише в 2016 р., коли значення становило 37,9%. Дане перевищення є найменш помітним порівняно з іншими показниками, але все одно потребує стабілізації, яка можлива лише за зменшення суми боргу та підвищення ВВП;

- упродовж усього аналізованого періоду рівень зовнішньої заборгованості на одну особу не мав відповідного значення і перевищував норму. У 2012–2014 рр. темпи зростання показника сповільнюються, а в 2015 р. відновлюються, у 2016 р. перевищивши допустиму норму в п'ять разів.

Проаналізований показник за 2011–2016 рр. постійно перевищує порогові значення, причому в 2016 р. – 505%;

- у 2011–2014 рр. значення відношення обсягу зовнішнього боргу до сальдо річного експорту-імпорту товарів та послуг було стабільним та коливалося в межах 29–37%, що не виходило за критичні рамки. Ситуація змінилась в 2015 р., коли значення досягло 109%, показавши значне перевищення норми. У 2016 р. ситуація загострилась, і показник досягнув позначки 236,5%.

Однією з основних причин такого критичного стану показників є економічна криза та нестабільна політична ситуація в країні, яка негативно впливає на всі складники економічної безпеки та економіку. Низькі темпи економічного зростання та їх невідповідність потребам країни призводять до збільшення державного боргу, через необхідність додаткових коштів та дефіцит бюджету. Також значний вплив на показники мала стрімка девальвація гривні, яка значно знецінилась (з 2013 по 2015р. відносно долара національна валюта подешевшала майже втричі). Переоцінка позик за новим курсом значно збільшила їх вартість та сукупну суму боргу [1].

Отже, аналіз даних індикаторів показав, що всі вони значно перевищують свої граничні значення в останні роки, а деякі і постійно не відповідають нормі. Таке перевищення свідчить про недостатню боргову безпеку держави та загрозу боргової кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вівчар О.Й. Вплив державного боргу на економічну безпеку держави / О.Й. Вівчар, О.Б. Курило // Економіка та держава. – 2013. – № 4. – С. 15–17.
2. Наказ «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

УДК 368.914.2

Демченко Віталія Олександрівна
*асистент кафедри страхування,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

НАКОПИЧУВАЛЬНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Накопичувальне пенсійне страхування є одним з шляхів прискорення розвитку страхових процесів в Україні. Саме тому необхідне запровадження

сучасної тривірневої пенсійної системи [1] для забезпечення людині достатнього життєвого рівня після закінчення трудової діяльності.

Основна частка пенсійних коштів, що формується у пенсійній системі України на сучасному етапі, акумулюються Пенсійним фондом України (у 2017 р. – 284 млрд грн) [2]. Накопичувальне обов'язкове пенсійне страхування ще тільки планується запровадити, а добровільне пенсійне страхування, яке здійснюється недержавними пенсійними фондами (далі – НПФ), значного поширення поки що не отримало, хоча НПФ вже набули певного досвіду[3].

В межах обов'язкового накопичувального страхування (другий рівень системи) грошові кошти застрахованих осіб мають акумулюватися у Накопичувальному фонді або ж у відповідних недержавних пенсійних фондах, які є суб'єктами виключно другого рівня пенсійної системи. За рахунок цих коштів фінансуються витрати по оплаті укладених угод страхування довічних пенсій чи одноразових виплат відповідно до положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Фінансові ресурси другого рівня формуються за рахунок акумульованих коштів учасників та отриманого доходу від інвестування. В накопичувальному пенсійному фонді для кожного працюючого передбачений індивідуальний пенсійний рахунок, на який буде надходити певний відсоток від нарахованої заробітної плати частина єдиного соціального внеску (далі ЄСВ). З метою захисту та збереження коштів, для їх примноження вони мають інвестуватися в економіку України. В перспективі кошти другого рівня пенсійної системи можуть стати джерелом для довгострокового фінансування розбудови економіки країни. Тоді як при досягненні пенсійного віку кожен учасник матиме право отримати накопичені кошти, які будуть нараховуватися як додаток до визначеної законодавством соціальної пенсії.

Таким чином, кошти другого рівня допоможуть не тільки частково вирішити проблему дефіциту Пенсійного Фонду в Україні, а і покращити рівень життя пенсіонерів, дозволять профінансувати відновлення та розвиток економіки. Проте поки що його впровадження відтермінується через відсутність відповідних соціально-економічних умов, а саме: бездефіцитність Пенсійного фонду України, ріст реального ВВП (на рівні не менше 6-10%), створення ефективної системи нагляду та регулювання діяльності суб'єктів накопичувальних рівнів пенсійної системи.

Вимога щодо рівня росту ВВП не є обов'язковою, проте в зв'язку із сучасною економіко-політичною ситуацією імовірність впровадження другого рівня накопичувальної пенсійної системи є достатньо низькою.

Основними суб'єктами, які в теперішній час здатні акумулювати значні обсяги фінансових ресурсів, перетворювати їх на інвестиційний капітал та ефективно примножувати, є недержавні пенсійні фонди. Світова практика свідчить про те, що підтримка розвитку недержавного пенсійного страхування є пріоритетними напрямками державної політики у сфері покращення соціального захисту населення у багатьох країнах.

Пріоритетність розвитку недержавного пенсійного страхування є одним із головних завдань Уряду, оскільки воно є складовою частиною системи

добровільного пенсійного забезпечення, яке передбачає диверсифікацію джерел отримання доходів та має на меті покращити пенсійне забезпечення громадян України.

Оцінку місця недержавних пенсійних фондів в структурі пенсійного забезпечення України з нашої точки зору, слід розглядати в двох аспектах: з огляду формування фінансових ресурсів НПФ та руху грошових потоків; з огляду аналізу активності учасників сфери недержавного пенсійного страхування.

Механізм руху грошових потоків в пенсійній системі через недержавні пенсійні фонди відіграє ключову роль у формуванні інвестиційних ресурсів для внутрішнього економічного розвитку країни. Запроваджувана пенсійна система повинна бути здатною перерозподілити рух грошових потоків таким чином, щоб сформувати основні пенсійні виплати та внески через другий та третій рівні[4].

Привабливими та перспективними вкладниками для недержавних пенсійних фондів є фізичні особи-підприємці, оскільки через умови сучасного податкового законодавства та загальний стан пенсійного забезпечення громадян вони є найбільш соціально незахищеними як пенсіонери солідарної системи. Проте такі вкладники є достатньо платоспроможними в період своєї трудової діяльності. Доцільно було б використати цей потенціал шляхом активізації маркетингової політики недержавних пенсійних фондів для залучення більшої кількості саме таких категорій страхувальників. Коли до пенсійних послуг почнуть залучатися роботодавці сфери середнього та малого бізнесу, це буде свідченням того, що збільшується диверсифікація ринку у розрізі клієнтів, що буде ознакою досягнення певного рівня розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

На сьогодні в наукових та нормативно-правових джерелах існують різні підходи до визначення поняття «недержавне пенсійне страхування». Перший підхід – розуміння НПЗ в рамках системи соціального забезпечення; другий – ототожнення зі страхуванням життя, яке базується на принципах добровільної участі фізичних і юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

В науковій літературі достатньо часто зустрічається співставлення недержавного пенсійного страхування із страхуванням життя, оскільки вони мають багато спільного і передбачають добровільну участь населення в індивідуальних накопичувальних пенсійних схемах шляхом відкриття пенсійних рахунків, сплати внесків та безперервного поповнення індивідуальних пенсійних рахунків інвестиційним доходом, який нараховується на залишок пенсійних коштів, а також отримання додаткової пенсії учасниками за рахунок накопичених коштів.

Підсумовуючи зазначене вище, слід зауважити, що пенсійна система, яка існує в країні сьогодні, перебуває на досить складному і довготривалому шляху реформування, хоча її розвиток бере свій початок ще з часів проголошення незалежності. Побудова української держави диктувала необхідність

формування нової національної системи пенсійного забезпечення та більш оптимальних механізмів формування пенсійних правовідносин, що повинні забезпечувати не тільки гідний рівень життя громадян після виходу на пенсію, алей забезпечує економічне зростання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>;

2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://pfu.spov.com.ua/?p=3443>

3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.

4. Демченко В.О. Місце недержавного пенсійного страхування в системі пенсійного забезпечення громадян України // Демченко В.О. // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективні напрями наукових досліджень – 2015» 17-22 жовтня 2015 р., С. 43-44 Братислава, Словаччина.

УДК 336.71

Демчишак Назар Богданович

д.е.н., доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Тенденції у сучасній світовій економіці у контексті посилення глобалізаційних процесів характеризуються фінансовою нестабільністю та складністю прогнозування майбутніх орієнтирів розвитку. Відтак зростає актуальність вивчення проблематики оцінки рівня інноваційної безпеки країни та її забезпечення в цілому, зокрема зважаючи на євроінтеграційні прагнення українського суспільства та неминучість, у зв'язку із цим, участі держави у конкурентній боротьбі на європейських ринках.

Зауважимо, що поняття інноваційної безпеки розглядають на мікро-, мезо- та макрорівнях. Зокрема, на мікрорівні дають такі тлумачення інноваційній безпеці (табл. 1):

Таблиця 1

Підходи до визначення інноваційної безпеки на мікрорівні

	Автори	Визначення
1	Ю. Краснощокова [1]	Інноваційна безпека – це процес забезпечення умов, за яких нівелюється (нейтралізується) негативний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на стійкість й ефективність інноваційного процесу, що є основою незалежності, стійкості, ефективності та конкурентоспроможності підприємства загалом

2	Т. Максимова, О. Філімонова, К. Лиштван [2]	Інноваційна безпека підприємства [2] це послідовна, запланована, цілеспрямована, комплексна діяльність підприємства щодо зміни кожного з елементів бізнесу певного підприємства, викликаной попитом, обумовленої науково-технічним прогресом і спрямованої на діючу організаційну структуру, технологічні процеси, стиль та методи управління
3	С. Шкарлет [3]	Інноваційна безпека підприємства передбачає стійкий розвиток, що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів та підприємницьких можливостей, за якими гарантується найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішньому та зовнішньому негативному впливу (загрозам)

Джерело: узагальнено автором

Розглянемо також підходи до визначення інноваційної безпеки на макрота мезорівні. На думку О. Алесандрової, стан інноваційної безпеки характеризується станом розвитку науково-технічного потенціалу, його спроможністю на достатньому рівні генерувати позитивні зрушення в економіці, які є необхідними для забезпечення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та світових ринках, розвитку дослідного сектора, захисту економічних інтересів [4]. Натомість О. Гордуновський розглядає поняття інноваційної безпеки як досягнення стану високотехнологічного, стабільного, економічно ефективного забезпечення інноваціями економіки та соціальної сфери країни, а також створення умов для модернізації галузей виробництва, формування і реалізації політики стабільного соціально-економічного розвитку країни [5].

Під інноваційною безпекою Ю. Цюпко розуміє стан розвитку науково-технічного потенціалу, його спроможність на достатньому рівні генерувати позитивні зрушення в економіці, які є необхідними для забезпечення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та світовому ринках [6]. Своєю чергою О. Левковець визначає інноваційну безпеку як забезпечення сталого процесу створення, використання та поширення нових знань і технологій на основі поєднання науково-технологічного потенціалу країни та можливостей міжнародного кооперування і створення завдяки цьому передумов сталого функціонування та розвитку економічної системи [7]. При цьому інноваційна безпека передбачає здатність економічної системи: 1) забезпечити сталий розвиток на основі інноваційних перетворень; 2) функціонування за найнесприятливіших умов шляхом використання власних інтелектуальних та технологічних ресурсів (задоволення базових потреб, здатність системи до самовідтворення і саморозвитку); 3) генерувати, впроваджувати та сприймати інновації, забезпечивши критичну масу якісних перетворень в економіці [7].

На нашу думку, поняття інноваційної безпеки країни потрібно розглядати як такий стан і динаміку інноваційної діяльності та її фінансового забезпечення, що формують передумови для соціально-економічного розвитку на основі

інноваційної його моделі та підвищення рівня конкурентоспроможності. Відповідно наявність чи відсутність такої позитивної динаміки у веденні інноваційної діяльності – це і є ключовий критерій рівня інноваційної безпеки.

Вважаємо, рівень інноваційної безпеки України доцільно розглянути за допомогою аналізу позицій держави в окремих світових рейтингах, які, у тому числі, дають змогу оцінити й безпеку, оскільки їх можна вважати індикаторами її рівня у той чи інший період. Зокрема, розглянемо як ключовий індекс, що дає змогу оцінити рівень інноваційної безпеки в Україні, глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index, GII) – це дослідження інноваційного клімату країн, яке проводить з 2007 року школа бізнесу INSEAD, а також Світова організація інтелектуальної власності та Корнельський університет. У 2015 році Україна в зазначеному рейтингу посіла 64 місце (-1 сходинка порівняно із 2014 роком). Якщо аналізувати позиції держави окремо за критеріями індексу, то результат такий:

- інститути – 98 місце;
- людський капітал і дослідження – 36 місце;
- інфраструктура – 112 місце;
- ринковий досвід – 89 місце;
- бізнесовий досвід – 78 місце;
- отримані знання та технології (науково-практичні результати) – 34 місце;
- результати творчої діяльності – 75 місце.

Доречно зазначити, щодо наших сусідів, то найкращу позицію займає Угорщина (35 місце), далі – Словаччина (36), Молдова (44), Польща (46), Росія (48), Білорусь (53), Румунія (54) [8].

Уже в 2016 році Україна зайняла 56 місце зі 128 країн у рейтингу найбільш інноваційних країн світу. Згідно з рейтингом, першу десятку країн з найбільш інноваційною економікою очолила Швейцарія, далі – Швеція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Фінляндія, Сінгапур, Ірландія, Данія, Нідерланди та Німеччина [8].

Отже, позиція України за глобальним інноваційним індексом свідчить про низький рівень розвитку інновацій, а також необхідність проведення заходів щодо створення інноваційної інфраструктури, використання інновацій у бізнесі, сприяння роботі наукових організацій, що однозначно є “слабкими місцями” держави.

Відтак, руйнівний вплив на вітчизняну економіку експортно-сировинного типу розвитку національного господарства під час світової економічної кризи та в умовах сьогодення доводить необхідність істотної активізації інноваційних процесів. Визначальною передумовою цього є подальша системна робота органів державної влади та управління в Україні над підвищенням рівня інноваційної безпеки, враховуючи сформульоване концептуальне бачення зазначеної проблематики та зважаючи на реалії функціонування світової економіки й нові геополітичні виклики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краснощочкова Ю. В. Інноваційна безпека підприємства як запорука конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції / Ю. В. Краснощочкова // Управління розвитком : зб. наук. робіт. – 2011. – № 4 (101). – С. 177–178.
2. Максимова Т. С. Формування інноваційної політики підприємства / Т. С. Максимова, К. В. Лиштван // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2 (20). – С. 181–183.
3. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : монографія / С. М. Шкарлет. ☐ К. : Книжкове вид-во НАУ, 2007. ☐ 436 с.
4. Александрова О. Ю. Формування інвестиційної моделі у напрямі підвищення інноваційної безпеки регіонів / О. Ю. Александрова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму : зб. наук. праць. ☐ 2011. ☐ № 1(4). ☐ С. 19☐23.
5. Гордуновський О. М. Сучасний стан та напрями посилення інноваційної безпеки України [Електронний ресурс] / О. М. Гордуновський. 2014. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2014_2_5 (дата звернення: 22.11.2016).
6. Цюпко І. В. Теоретико-методологічний аналіз інноваційної безпеки підприємства як об'єкта управління / І. В. Цюпко // Наук. вісник Львівського ун-ту внутрішніх справ. ☐ 2009. ☐ С. 1–8. ☐ (Серія: Економічні науки ; № 1).
7. Левковець О. М. Інноваційна безпека України : проблеми забезпечення в глобалізованому світі [Електронний ресурс] / О. М. Левковець. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73679.doc.htm (дата звернення: 18.06.2016).
8. Україна у глобальних рейтингах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating/> (дата звернення: 14.11.2016).

УДК 368

Денисюк Катерина Миколаївна

студентка групи ФМД-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Богріновцева Л. М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день будь-які кредитні операції можуть стикатись з таким загрозами як, нестійкий фінансовий стан позичальника, некваліфіковане керівництво, недосвідченість працівників, що приймають рішення про надання

кредиту, тощо. Одним з методів ефективного забезпечення кредиторів від можливих фінансових збитків є страхування.

Особливості страхування кредитних ризиків досліджували у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Базилевич В. Д., Черкасова О. В., Романько Г. А., Нуртдінов А. Р., Гарська О. В. та інші. Проте, деякі проблемні аспекти щодо співпраці кредиторів зі страховими компаніями, а також механізму відшкодування збитків залишились поза увагою та потребують подальших досліджень.

Страхування кредитних ризиків є сукупністю страхових послуг, що забезпечують страховий захист майнових інтересів кредиторів, пов'язаних з існуванням ризику неповернення кредиту внаслідок неплатоспроможності позичальника. Страхування кредитних ризиків включає страхування кредитів та страхування відповідальності позичальника за непогашення позичених коштів.

Страхування кредитних ризиків є пріоритетним напрямком співробітництва банків та страхових компаній. Страхування кредитного ризику дозволяє банку позбутися неякісної заборгованості, очистивши баланс і знизивши розмір потрібного резервування під проблемні кредити відповідно до вимог НБУ. У цьому випадку банк страхує свій кредитний портфель (або його частку), що дає йому можливість за умови настання прострочення по кредиту отримати страхову виплату від страхової компанії (як правило, пов'язаної з банком) і, зрештою, списати проблемну заборгованість зі свого балансу. Далі з боржниками працює страхова компанія, яка, згідно з більшістю страхових договорів, може стягнути з позичальника погашену за нього частку кредиту. Такий вид страхування не можна віднести до класичних видів страхового бізнесу, особливо якщо банк страхує не позику конкретного позичальника, а цілий кредитний портфель. Тобто, поки кредитне страхування в Україні є схемним видом бізнесу й займаються ним в основному афілійовані з банками страховики (яких у нашій країні більше половини) [1, С. 40].

У міжнародній практиці використовуються значно більше видів страхування кредитних ризиків: страхування товарних, фінансових кредитів, страхування нерухомих об'єктів і предметів іпотеки переданих у заставу тощо. Така відмінність у кількості видів страхування кредитних ризиків зумовлена більшим ступенем розвитку даного сегменту страхування за кордоном [4, С. 56].

Недоліком страхування кредитних ризиків є те, що страховик не вступає у безпосередні правові відносини з банком-кредитором, а пов'язаний з ним опосередковано. Практика показує, що позичальник дуже часто не виконує умов договору або свідомо порушує строки їх виконання, що дає можливість відмовити страховику у виплаті страхового відшкодування банку [3, С. 116]. Тому необхідним є вироблення загальних умов кредитного страхування, які б охоплювали найсуттєвіші норми кожного виду страхування.

За даними Нацкомфінпослуг протягом 2016 року відбулося активне зростання величини валових страхових виплат по страхуванню кредитних ризиків, а саме на 799,1 млн. грн. (в 3,3 рази). Якщо в 2015 році даний показник

становив 348,7 млн. грн., то в 2016 – 1147,8 млн. грн. [2]. Страхування кредитних ризиків, як правило, покриває ризики неповернення кредитів і депозитів. Закономірно, що в умовах економічної кризи попит на цей страховий інструмент виріс. З іншого боку види страхування, за якими аномально вирости виплати, активно використовуються для схемного страхування – мінімізації податків і переведення в готівку коштів. В такому випадку страхуються уявні ризики, які пізніше передаються по «ланцюгу» за допомогою укладення договорів перестраховування.

На сьогоднішній день основна проблема кредитного страхування полягає в тому, що банківська система в державі більш розвинена, ніж система страхування. Так, у 2016 році загальний капітал страхових компаній становив 56 млн. грн., а сумарний капітал банків майже 123 млрд. грн. [2]. Варто відмітити, що у розвинутих країнах світу ринок страхових послуг значно перевищує банківський ринок.

В Україні, страхові компанії здійснюють жорсткий відбір страхувальників. У середньому у страхуванні кредитних ризиків задовольняється лише одне з п'яти звернень, адже проводиться детальний аналіз фінансово-економічних показників діяльності клієнта, його кредитної історії та контрагентів, їх позицій на ринку. Уважно вивчається контракт, коректність та відповідність законодавству його положень (страхова компанія може навіть давати рекомендації клієнту для мінімізації його ризиків).

Таким чином, можна зробити висновок, що ринок страхування кредитних ризиків в Україні продовжує динамічно розвиватися, маючи свої переваги і недоліки. Основна причина популярності – нестабільна економічна ситуація в країні, зростання обсягів кредитування та небезпека невиконання прийнятих зобов'язань. Подальшими перспективами розвитку даного сектора має стати не лише удосконалення діючих умов страхування, але й розширення видів страхування кредитних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко О. М. Страхування кредитних ризиків в Україні / О. М. Гончаренко, О. С. Світлична // Науковий вісник Одеського Національного економічного університету. – 2014. – №6. – С. 37–48.

2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>

3. Мілошевич Н. В. Страхування кредитних ризиків в Україні / Н. В. Мілошевич // Економічні студії. – 2015. – № 2. – С. 113–117.

4. Романько Г. А. Страхування кредитних ризиків в Україні / Г. А. Романько // «Молодий вчений». – 2016. – № 1. – С. 55–58.

Денисюк Катерина Миколаївна

студентка групи ФМД-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Ключка О. В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ В УКРАЇНІ

В даний час, у зв'язку з активним розвитком мережі Інтернет, набуває особливої актуальності торгівля цінними паперами, особливо в напрямку електронної комерції. Все більше учасників ринку фінансових інвестицій освоюють новий та перспективний напрямок торгівлі цінними паперами - Інтернет-трейдинг, здатний значно полегшити життя біржового торговця.

Особливості онлайн торгівлі цінними паперами досліджували у своїх працях такі вчені-економісти як М. Гринь, І. Дмитрюк, Е. Найман, В. Плєскач, О. Собкевич, О. Сохацька та інші. Однак, досліджуючи процеси розвитку Інтернет-трейдингу в Україні, науковці приділяють недостатньої уваги основним конкурентним перевагам механізмів торгівлі через Інтернет.

Інтернет-трейдинг (internettrading) – це можливість здійснювати угоди за усіма класами активів та валют через інтернет. В останні десятиліття такий спосіб торгівлі отримав дуже широке розповсюдження. Інноваційне направлення виникло завдяки “Українській біржі” достатньо нещодавно, оскільки з розвитком технологій та проникнення інтернет у практично в усі сфери життя людей доступ до торгів на біржі став цілком реальним для кожного. Прибуток Інтернет-трейдерів складається зі змін котирувань акцій, а також з отримання дивідендних виплат за ними [1, С. 359].

До переваг Інтернет-трейдингу слід віднести:

- оперативність торгівлі, угоди з цінними паперами укладаються за декілька секунд, що дозволяє інвестору оперативно реагувати на зміну ринкової ситуації;

- реєстрація всіх операцій із цінними паперами в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Це фактично захищає інвесторів від махінацій брокера та від можливих системних та технологічних пошкоджень на біржі;

- можливість заробляти гроші самостійно, «своїм власним розумом» на ринках, які підпорядковуються зрозумілим економічним законам;

- можливість входження на ринок з мінімальною сумою та низькі транзакційні витрати, що стимулюють вкладання коштів у Інтернет-трейдинг [3, С. 87].

В Україні вже використовується декілька сертифікованих програм для доступу на фондові біржі, такі як QUIK, WEB2L та SmartTrade. Підключення до системи інтернет-трейдингу та забезпечення програмним продуктом здійснюють онлайн-брокери. В Україні на сьогодні їх налічується 21, серед яких найбільш популярними є ТОВ «Сіті Брок», СП ТОВ «DragonCapital», ТОВ «Гайнсфорт-онлайн», АТ «ProspectInvestments», ТОВ «Ukrunet», ТОВ «TroikaDialog» та ТОВ «Спеціаліст цінні папери» [4, С. 179].

Найбільшими за обсягом торгів біржами в Україні є: "Українська біржа" (УБ) та "ПФТС". Але оскільки Інтернет-трейдинг вперше виник саме на УБ, то кількість учасників електронної торгівлі на "Українській біржі" значно більша, ніж на ПФТС.

Проте, у зв'язку з нестабільною ситуацією в країні та коливанням валюти на ринку вже починаючи з 2016 року обсяг торгів на "Українській біржі" значно скоротився. За 2016 рік даний показник становив лише 3 534 769, 61 тис. грн, що на 47,2 % менше порівняно з попереднім 2015 роком (6 690 385, 84 тис. грн.), тобто лише 137 512 угод підписали за цей період (у 2015 - 283 092) [2].

На сьогодні здійснення Інтернет-торгівлі цінними паперами відбувається за підтримки платіжних систем. Внутрішньодержавна небанківська платіжна система «Розрахункова Фондова Система» – єдина в Україні, яка має дозвіл Національного банку України на здійснення розрахунків за договорами з цінними паперами та, згідно з Правилами «Розрахункової Фондової Системи», має дозвіл на відкриття рахунків учасникам розрахунків [3, С. 88].

Що стосується вдосконалення механізмів Інтернет-трейдингу, важливим напрямом розвитку являється маржинальна торгівля, яку планують запустити українські онлайн-брокери. Маржинальна торгівля – це проведення спекулятивних торговельних операцій з використанням грошей і товарів, що надаються спекулянту в кредит під заставу встановленої суми – маржі. Простий маржинальний кредит відрізняється тим, що отримувана сума грошей (або вартість отриманого товару) зазвичай у декілька разів перевищує розмір застави (маржі), іншими словами, інвестору-трейдеру надається так зване кредитне плече. Отже, якщо популярність маржинальної торгівлі зростатиме на ринку, то справи в Інтернет-інвесторів лише покращуватимуться [3, С. 88].

У підсумку необхідно сказати, що саме електронна торгівля цінними паперами відкриває більше можливостей для кожного учасника ринку, охоплюючи все більшу кількість людей, які прагнуть самостійно інвестувати. Сфера платіжних систем постійно розвивається і з часом їх кількість буде збільшуватися, що позитивно вплине на розвиток Інтернет-трейдингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жувагіна І. О. Розвиток Інтернет-трейдингу в Україні: реалії та перспективи сучасності / І. О. Жувагіна, Л. М. Філіпішина. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2016. – №1. – С. 359–362.

2. Офіційний сайт ПАТ «Українська біржа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ux.ua>

3. Ситник І. П. Актуальні питання й перспективи розвитку Інтернет-трейдингу та його платіжних систем в Україні / І. П. Ситник, А. А. Кеба. //

Науковий вісник Ужгородського Національного університету. – 2016. – №7. - С. 86–89.

4. Танчак А. Я. Інтернет-трейдинг на українському ринку фінансових інвестицій / А. Я. Танчак. // Економічний простір. – 2015. – №101. – С. 172–182.

УДК 364.3-262.2+316.728

Димніч Ольга Володимирівна

*к.е.н., доцент кафедри страхування,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

Гаманков Дмитро Володимирович

*к.е.н., доцент кафедри фінансів,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

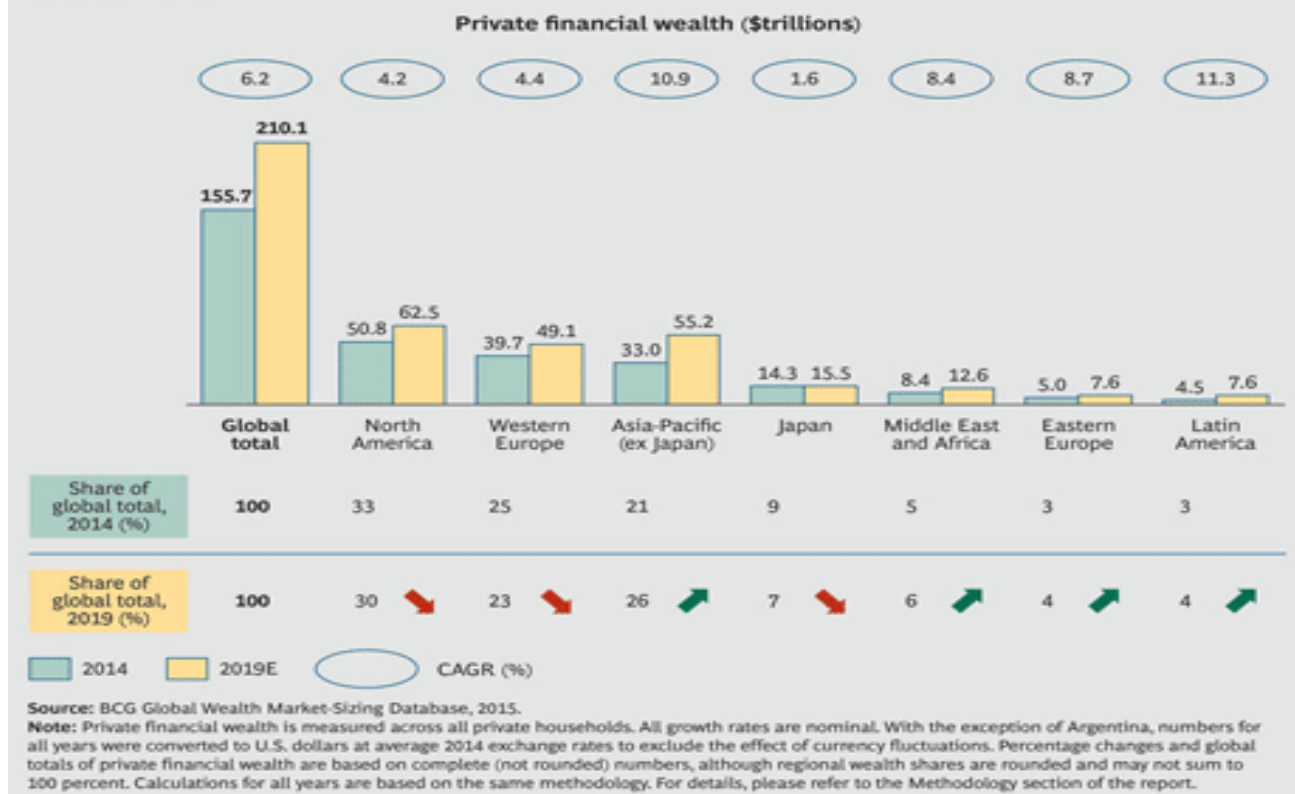
Стаття 25 Декларації прав людини визначає: кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

Поняття «рівень життя» в Україні не має законодавчого визначення, а під ним, як правило, розуміється рівень доходу людини (сім'ї, домогосподарства) відносно прожиткового мінімуму, який визначається для певної соціальної групи населення. Перш за все йдеться про рівень доходів, оплати праці, матеріальні допомоги, деякі доплати і надбавки, який дозволяє конкретній людині мати необхідний добробут для нього та його сім'ї.

Згідно з дослідженням GlobalWealthReport, з 2014 р. по 2019 р. рівень світового фінансового добробуту має підвищитися з \$156 трлн до \$210 трлн. Північна Америка з \$51 трлн приватного капіталу, залишатиметься найбагатшим регіоном у світі. Західна Європа, з \$40 трлн, зберігатиме свій статус другого багатшого регіону, Азіатсько-Тихоокеанський регіон (за винятком Японії) - третьому місці з \$33 трлн[1].

Світові тенденції вказують й на те, що у своїй більшості рівень добробуту сімей країн Східної Європи, до яких належить й Україна, підвищується. Сумарний достаток населення Східної Європи за наступні 5 років має зрости на 2,6%, або до \$8,6 трлн (загалом складатиме 4% від світового фінансового рівня).

EXHIBIT 2 | Asia-Pacific (Excluding Japan) Is Projected to Hold More Than a Quarter of Global Wealth in 2019

Джерело: [1].

Разом з оптимістичними світовими тенденціями, маємо звернути увагу на національні, які, на жаль, не є такими, що відповідають світовим. Впродовж останніх трьох років рівень життя населення України характеризується стрімким падінням і на це є об'єктивні причини, основні з яких це:

- українська економіка так і не відновила докризових параметрів – за підсумками 2016 р. її обсяг становив лише близько 80 % рівня 2008 р.;
- масштаби бідності досягли загрозливих значень: тільки за 2016 р. рівень бідності за критерієм розрахункового прожиткового мінімуму зріс удвічі, сягнувши 60 %, при тому, що рівень абсолютної бідності у 50 % є межею соціальної безпеки. Так, згідно підрахунків Світового банку, поріг абсолютної бідності для мешканців країн Центральної та Східної Європи становить \$4,3 на добу (\$130/міс.). У той же час, Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік», прожитковий мінімум з 1 січня встановлений у розмірі 1700 грн/міс., або \$63.
- стрімка інфляція, обумовлена передусім кількома разовим підвищенням тарифів на житлово-комунальні послуги, спричинила падіння реальних доходів населення упродовж II кварталу 2017 р. до близько 25 %;
- подальший розвиток конфлікту на Сході, а також анексія Криму спричинили небачене досі масштабне явище – раптове зuboжіння майже 5 млн осіб через миттєву втрату житла, майна, доходів, соціальних виплат. Через події на Донбасі Україна втратила, за різними оцінками, близько 2,5 млн робочих місць [2].

Спад рівня життя завжди породжує численні соціальні ризики, несприятливі соціально-демографічні наслідки, підвищує рівень злочинності.

Падіння рівня та якості життя загрожує також інтенсифікацією міграційного відтоку населення. Ігнорування зазначених проблем та їх наслідків, крім іншого, зумовлює ризики погіршення міжнародного іміджу України. Драматичне звуження внутрішнього ринку та згортання можливостей ділової активності зменшує і без того вкрай недостатній економічний інтерес до України з боку ймовірних країн-інвесторів.

Державна політика у сфері трудових доходів має спрямовуватися на викорінення бідності працюючих і підтримку справедливих пропорцій в оплаті праці залежно від складності та соціальної значущості виконуваної роботи. Головним інструментом державної політики в сфері оплати праці є мінімальна заробітна плата. Рекомендоване МОП співвідношення мінімальної та середньої зарплати становить 50 %, а для країн ЄС – 60 %.

Аби подолати кризові явища в економіці, уряди провідних країн не скорочували, а навпаки, збільшували соціальні видатки задля відновлення внутрішнього попиту. Впродовж багатьох років соціальні стандарти підвищувались в Україні дуже повільними темпами і відставали від реальних темпів інфляції, що провокувало зубожіння населення. Але деякі позитивні зрушення в напрямку підвищення життєвого рівня населення почали здійснюватися. Завдяки ініціативі Уряду щодо підвищення мінімальної заробітної плати до 3 200 грн, вперше за роки Незалежності її розмір був встановлений на рівні прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що дозволило на початок 2017 р. встановити співвідношення між середнім заробітком та мінімальною зарплатою на рівні 1,6.

Реалізуючи заходи, спрямовані на підвищення рівня життя населення України, особливу увагу необхідно приділяти імплементації умов Угоди про асоціацію з ЄС, необхідно постійно враховувати два важливі аспекти процесу євроінтеграції:

1. Євроінтеграційні завдання для України згідно з умовами Угоди є поточними цілями, тоді як остаточною метою є забезпечення готовності до вступу в ЄС, як це передбачається Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020»[3]. Тому Україна вже зараз має передбачати і планувати наступні кроки щодо повної адаптації чинних у державі норм та правил до стандартів ЄС і подальшого поглиблення економічної взаємодії;

2. Економічна система ЄС постійно модифікується та ускладнюється. Мається на увазі створення Фіскального та Банківського Союзів, удосконалення Валютного Союзу, об'єднання в єдиній зоні вільної торгівлі ринків ЄС і США тощо. Це вимагає від України постійного моніторингу зазначених процесів та опрацювання підходів до інтеграції не із сучасним, а з майбутнім Євросоюзом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. GlobalWealth 2015: WinningtheGrowthGame. – Назва з екрану. - Режим доступу: https://www.bcgperspectives.com/content/articles/financial-institutions-growth-global-wealth-2015-winning-the-growth-game/?chapter=2#chapter2_section2
2. Національний Інститут Стратегічних Досліджень. – Аналітична доповідь до щорічного послання президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/poslanya_new-cc2e3.pdf
3. Офіційний сайт Президента України. – Назва з екрану. - Глава держави затвердив Стратегію сталого розвитку «Україна–2020». – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-zatverdiv-strategiyu-stalogo-rozvitku-ukrayin-34506>

УДК 368.487

Діденко Людмила Вікторівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Свіжевський Владислав Олегович

*студент групи ФМД-17-1,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Економічне піднесення України обумовлює створення та розвиток національних ринкових відносин, зокрема ринку страхових послуг. Він знаходиться на шляху поступового розвитку та потребує більш детального вивчення, адже існуючих наукових досліджень і аналітичних матеріалів із страхової проблематики недостатньо для ефективного функціонування страхової діяльності.

Вагомий внесок в дослідженні ринку страхових послуг зробили такі економісти, як: Є.Н. Гендзехадзе, К.О. Граве, О.С. Іоффе, В.Р. Ідельсон, Д.І. Мейер, В.К. Райхер, В.В. Сінельник та інші. Питання розвитку теорії й практики формування ринку страхових послуг неодноразово порушували у своїх працях такі українські вчені, як: В.Д. Базилевич, Є.М. Білоусов, О.Д. Василик, А.А. Гвозденко, О.Д. Заруба, М.С. Клапків, Ф.В. Коньшин, Д.А., В.В. Луць, Є.О. Суханов, М.Я. Шимінов, В.П. Янішен та інші. Так як ринок страхових послуг в Україні поступово інтегрується у світовий ринок це питання висвітлено недостатньо і потребує поглибленого вивчення. Основним завданням є проаналізувати сучасний стан українського ринку страхових послуг та визначити на цій основі основні проблеми та перспективи подальшого розвитку.

Ринок страхових послуг є однією з найважливіших складових фінансового сектору економіки. Без розвиненої інфраструктури ринку страхових послуг неможливо забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток держави, ефективне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення [3, с. 221–227].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.03.2017 становила 307, у тому числі СК «life» – 39 компаній, СК «non-life» – 268 компаній, (станом на 31.03.2016 – 352 компанії, у тому числі СК «life» – 46 компаній, СК «non-life» – 306 компаній). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення: так, станом на 31.03.2017 порівняно з аналогічною датою 2016 року, кількість компаній зменшилася на 45 СК.

У порівнянні з I кварталом 2016 року на 2 622,0 млн. грн. (31,7%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 176,3 млн. грн. (2,8%). Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всім видам страхування, а саме:

- страхування майна (збільшення валових страхових платежів на 784,4 млн. грн. (71,6%));
- страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (збільшення валових страхових платежів на 722,8 млн. грн. (111,9%));
- страхування фінансових ризиків (збільшення валових страхових платежів на 516,9 млн. грн. (62,8%));
- страхування вантажів та багажу (збільшення валових страхових платежів на 366,2 млн. грн. (43,7%));
- автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка") (збільшення валових страхових платежів на 169,6 млн. грн. (8,2%));
- медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 102,0 млн. грн. (15,5%));
- страхування відповідальності перед третіми особами (збільшення валових страхових платежів на 86,5 млн. грн. (20,6%));
- страхування від нещасних випадків (збільшення валових страхових платежів на 33,4 млн. грн. (15,5%)).

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за I квартал 2017 року становила 58,8%, що на 16,5 в.п. менше в порівнянні з I кварталом 2016 року.

Протягом аналізованого періоду зменшилась кількість укладених договорів страхування на 4 555,6 тис. одиниць (або на 14,1%), при цьому на 14 878,6 тис. одиниць (або на 56,0%) зменшилась кількість договорів з обов'язкового страхування, в тому числі кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на транспорті зменшилась на 14 897,9 тис. одиниць (60,2%). Кількість укладених договорів з добровільного страхування зросла на 10 468,5 тис. одиниць (або в 2 рази) за рахунок зростання договорів страхування від нещасних випадків на 6 267,7 тис. одиниць (або в 4 рази), кількість укладених договорів страхування фінансових ризиків зросла на 2 437,9 тис. одиниць (або 5 разів).

Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань у порівнянні з I кварталом 2016 року збільшився на 378,2 млн. грн. (19,2%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 399,2 млн. грн. (21,5%). Зростання обсягів валових страхових виплат у I кварталі 2017 року мало місце у більшості видів страхування: так, збільшилися валові страхові виплати з таких видів страхування, як: автострахування (збільшення валових страхових виплат на 310,5 млн. грн. (34,6%)), медичне страхування (збільшення валових страхових виплат на 84,8 млн. грн. (25,9%)), страхування майна (збільшення валових страхових виплат на 25,4 млн. грн. (84,4%)). Водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування кредитів на 85,6 млн. грн. (68,4%), страхування фінансових ризиків на 43,5 млн. грн. (12,4%).

Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року зменшився на 21,5%. Рівень чистих страхових виплат станом на 31.03.2017 становив 35,3%, що більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 54,3% та 57,2%, за видами добровільного особистого страхування – 41,3% та 44,7%, за видами недержавного обов'язкового страхування – 44,3% та 44,7% (з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 51,1% та 51,8%) відповідно [1].

Таким чином, сучасний ринок страхових послуг України у своєму розвитку має певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню, як окремих страхових компаній так і системи страхування в цілому. Основними факторами, що стримують розвиток ринку страхових послуг є [4, с. 830–837]:

1. Недосконала система правового забезпечення та державного регулювання страхової діяльності.
2. Немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку та його окремих складових.
3. На ринку страхових послуг помітно відчувається недостатність кваліфікованих фахівців страхової справи.
4. Відсутність надійних довгострокових інструментів, а також гарантій збереження та повернення вкладених коштів.

Для вирішення цих недоліків необхідно [3, с. 221–227]:

- удосконалити систему державного регулювання страхової діяльності;
- привабити довгострокові надійні інвестиційні інструменти;
- встановити вимоги до платоспроможності страховиків на основі оцінки ризиків і якості їх активів;
- здійснити перехід страховиків на міжнародні стандарти фінансової звітності і забезпечити розкриття інформації в фінансовій звітності страховиків відповідно до цих стандартів;
- створення незалежного інституту експертизи договорів і страхових випадків, а також діючої системи контролю над фінансовим станом страхових компаній;

– формування страхової культури громадян та підвищення фінансової грамотності учасників страхового ринку.

Отже, на сьогодні ринок страхових послуг України знаходиться на етапі розвитку і має як певні переваги, так і значну кількість недоліків, тому його ефективне формування і функціонування в Україні забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації та стабільного розвитку національної економіки, інтеграції у світовий економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://www.nfp.gov.ua>

2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/dostup-do-informacii.html>

3. Лук'яненко І. Г., Сінельнік В. В. Сучасні тенденції функціонування та напрями реформування страхового ринку України / Лук'яненко І. Г., В. В. Сінельнік // Економічний вісник університету. – 2016. – № 27/1: Економічні науки. – С. 221–227.

4. Романовська Ю. А. Аналіз страхового ринку України / Ю. А. Романовська // Економіка і суспільство. – 2016. – № 7: Гроші, фінанси і кредит. – С. 830–837.

УДК 336.7

Долганова Дар'я Володимирівна

студентка групи Ф-60ф,

кафедра фінансів та кредиту,

Харківський національний університет

будівництва та архітектури,

м. Харків, Україна

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ У БАНКУ

Для банків, як і для будь-яких підприємницьких структур, властива ризикованість при здійсненні активних операцій. Відомо, що найприбутковішими для банків є операції, які пов'язані з високим рівнем ризику. До таких операцій належать кредитні операції банків. Оскільки надання кредитів – основне джерело прибутку для банку, а їх неповернення завдає банку великих збитків, кредитні ризики є визначальними у діяльності банків.

Питання комплексного аналізу, адекватної оцінки, ефективного управління та прогнозування кредитних ризиків, а також виявлення їх сукупного впливу на стійкість положення та рентабельність роботи комерційного банку є пріоритетними в роботі кредитних підрозділів банку.

Використовуючи комплексний підхід під кредитним ризиком доцільно розуміти ризик зниження результативності кредитних операцій у разі

нестабільної економічної ситуації в країні, відсутності професіоналізму у співробітників банку, а також погіршення фінансового стану позичальника.

Розробка системи управління кредитними ризиками банку повинна ґрунтуватись на певних принципах, а саме: прогнозування можливих джерел збитків або ситуацій, здатних принести збитки, їх кількісний вимір; фінансування ризиків, економічне стимулювання їх зменшення; відповідальність і обов'язки керівників і співробітників, чіткість політики і механізмів управління ризиками; координований контроль ризиків по всіх підрозділах і службах банку, спостереження за ефективністю процедур управління ризиками.

Кредитний ризик займає домінуюче місце в системі банківських ризиків і не тільки негативно впливає на прибутковість та платоспроможність банківської установи, а також породжує інші ризики: ризик ліквідності, ризик втрати репутації, ризик банкрутства та втрати капіталу, ризик неефективної діяльності, валютний ризик [2, с.35-41].

Загально відомо, що управління кредитним ризиком банку – це формалізований процес з чіткою послідовністю етапів, механізмів та методів, за допомогою яких банк виявляє ризики, оцінює їх рівень, здійснює моніторинг і контролює свої ризикові позиції. Рівень кредитного ризику залежить від дії зовнішніх та внутрішніх факторів. До факторів зовнішнього щодо банків середовища належать фактори, які пов'язані з діяльністю позичальника, із забезпеченням кредиту, з поручителем, гарантом, страховиком, економічні, політичні, форс-мажорні, законодавчо-регулюючі. До факторів внутрішнього щодо банків середовища відносяться стратегічні, організаційні, управлінські, інформаційні, та методологічні фактори.

Управління кредитними ризиками комерційного банку здійснюється спеціалізованим структурним підрозділом (відділ ризик-менеджменту), яке організовує та координує роботу з виявлення, аналізу та мінімізації ризиків діяльності банку, а також розробляє заходи мінімізації окремих видів ризиків із урахуванням рекомендацій підрозділу внутрішнього контролю (відділ внутрішнього контролю) банку. Управління кредитним ризиком банку спрямоване на зниження ймовірності невиконання позичальником своїх зобов'язань, мінімізацію фінансових втрат банку у разі невиконання позичальниками своїх фінансових зобов'язань, зменшення кількості та масштабів високоризикованих кредитних операцій, вжиття відповідних заходів у випадку настання ризику. До основних елементів системи управління кредитним ризиком позичальника належать: аналіз та оцінка кредитного ризику; вибір варіанта стратегії управління кредитним ризиком; проведення кредитного моніторингу.

Організація управління кредитними ризиками регламентована політикою управління кредитними ризиками і починається з виявлення можливих випадків появи кредитного ризику. Фахівці відділу ризик-менеджменту виявляють фактори ризику, після чого проводиться оцінка кредитного ризику, за результатами якої і на підставі внутрішньобанківської документації, фахівці

підрозділу ризик-менеджменту обирають оптимальний набір інструментів управління кредитним ризиком.

Комерційним банком можуть застосовуватися два типи інструментів управління кредитними ризиками: інструменти управління кредитними ризиками в межах окремого кредиту та інструменти управління кредитними ризиками кредитного портфеля (сукупності кредитів). До кожної групи застосовують інструменти для запобігання причин виникнення кредитних ризиків та інструменти управління наслідками настання кредитних ризиків. Останні можуть бути активними (застосовуються для обмеження втрат) і пасивними (пов'язані зі страхуванням збитків).

В якості активних інструментів застосовуються: при управлінні кредитними ризиками в межах окремого кредиту: перекладення ризиків, обмеження ризиків (продаж забезпечення при розірванні кредитного договору), розподіл ризиків (при настанні страхового випадку, якщо ризик/забезпечення були застраховані, і розподіл ризиків було обумовлено в договорі); при управлінні кредитними ризиками кредитного портфеля: обмеження ризиків (ліміти кредитування за певними видами діяльності), диверсифікація кредитного портфеля (за галузевою ознакою), спеціальна система управління проблемними кредитами.

В якості пасивних інструментів використовуються: при управлінні кредитними ризиками за окремими кредитами ризик «включають» в процентну ставку за кредитом; при управлінні ризиками кредитного портфеля: утворення резервів ліквідності по найбільш ризиковим кредитам, утворення резервів власного капіталу, моніторинг якості кредитного портфеля тощо. Процес управління кредитними ризиками комерційного банку включає наступні етапи:

1. Інформаційний етап. Джерелами інформації виступають: бухгалтерська звітність, установчі документи, аудиторська інформація, дані інформаційних агентств, статистичні та галузеві збірники, Інтернет, бізнес-плани, бюджети тощо.

2. Виявлення чинників впливу на кредитний ризик.

3. Оцінка кредитного ризику. Під оцінкою кредитного ризику розуміють вивчення якісних і кількісних показників економічного стану позичальника (індивідуальний кредитний ризик), а також якісних і кількісних характеристик кредитного портфеля (сукупний кредитний ризик).

На сьогодні комерційними банками використовується значна кількість методик оцінки ризику як кожної окремої позики (позичальника), так і на рівні банку (кредитного портфеля) в цілому. У великих банках застосовуються власні системи, що розроблені із врахуванням особливостей кредитної політики комерційного банку. Кожна методика є індивідуальною, проте всі системи об'єднані спільністю базових принципів та підходів до оцінки кредитного ризику.

Основними способами оцінки кредитних ризиків комерційного банку є:

а) внутрішня скорингова (рейтингова) оцінка, що включає систему показників, за сумою яких визначається інтегральний показник. За величиною інтегрального показника контрагент відноситься до певного класу/категорії і

робиться висновок про надійність контрагента. Кредитні рейтинги є найпоширенішими і широко використовуються в банківській практиці;

б) методика Базельського комітету ґрунтується на зважених оцінках ризиків і являє собою стандартизований алгоритм рейтингової оцінки.

4. Прийняття управлінського рішення про доцільність укладання угоди за підсумками проведеного аналізу.

5. Контроль кредитних ризиків у комерційному банку включає: контроль у межах структурних підрозділів, тобто самоконтроль відповідальних виконавців і контроль керівників підрозділів; контроль в межах всього банку, який поділяється на поточний і наступний контроль ризиків; зовнішній контроль, який здійснюється в межах зовнішнього аудиту банку [1, с.52-55].

Кредитні ризики є найбільш частою причиною банкрутств банків, у зв'язку з чим, всі регулюючі органи встановлюють стандарти із управління кредитними ризиками. Крім класичного кредитування, зростаюча конкуренція змушує постачальників укладати договори з відтермінуванням строку платежу, таким чином, розширюючи клієнтську базу. Основне завдання, що стоїть перед банківськими становами – мінімізація кредитних ризиків. З цією метою використовується значний арсенал методів регулювання кредитних ризиків.

Під методами регулювання кредитних ризиків розуміють сукупність економічних способів та організаційно-правових заходів, що забезпечують реалізацію інтересів кредиторів і позичальників з метою запобігання та мінімізації ризиків. Методи регулювання кредитних ризиків можна поділити на зовнішні і внутрішні, а також деталізувати їх з урахуванням специфіки роботи банківської системи, приділяючи особливу увагу непрямими методами, а саме: контрактному і страховому [3,с.86].

Застосування контрактного методу полягає у отриманні інформації про позичальників від кредитного бюро і рейтингових агентств. Даний метод є найбільш перспективним у розвитку системи банківського ризик-менеджменту. Страховий метод передбачає повну передачу певного ризику страховій організації. Може використовуватися також і в управлінні операційним та валютним ризиком.

Важливим напрямком удосконалення управління кредитним ризиком є застосування портфельної концепції, сутність якої полягає у диверсифікації, що передбачає нижчий рівень ризику портфелю, ніж рівень ризику кожної його складової за рахунок розподілу ресурсів між різноманітними видами активів. У випадку кредитування юридичних осіб необхідно здійснювати розподіл ресурсів між окремими позичальниками, галузями, регіонами, а також встановлювати ліміти концентрації.

Отже, застосування портфельної концепції дозволить банкам забезпечити наступні заходи щодо управління кредитними ризиками:

1) усунення причин, що спричиняють списання значних збитків за позиками. До таких причин відносяться: відсутність чіткого визначення цільового ринку; значна концентрація кредитів за позичальниками, галузями, регіонами; зволікання з прийняттям заходів реагування на негативну інформацію щодо зниження платоспроможності позичальника з боку

співробітників кредитного відділу; не розробленість процедур виходу із кредитного договору;

2) визначення максимально допустимого обсягу кредитів, що входять до проблемного списку;

3) визначення лімітів концентрації кредитів за позичальниками, галузями, регіонами.

Таким чином, за допомогою наведеної сукупності заходів, можна забезпечити ефективне управління кредитним ризиком як в умовах економічного зростання, так і в умовах кризових явищ в економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довгань Ж. Управління кредитними ризиками банків / Ж. Довгань // Вісник НБУ. – 2012. – № 8. – С. 52–55.

2. Дьяконов К. М. Оптимізація ризику кредитного портфеля банку / К. М. Дьяконов // Наука й економіка. – 2010. – № 2. – С. 35–41.

3. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку: монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 86 с.

УДК 368

Домрачева Анастасія Сергіївна

студентка групи ФМР-16-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Богріновева Л. М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день питанням фінансової безпеки приділяється значна увага, у зв'язку із посиленням кризових явищ, катастроф, злочинів, а також внутрішніх та зовнішніх конфліктів. В свою чергу для страхових компаній, у яких діяльність пов'язана з ризиками, проблема виникнення фінансових загроз посилюється технологічними особливостями страхування, інверсією виробничого циклу, поєднанням страхової діяльності з інвестиційною.

Роль страхового ринку у забезпеченні фінансової безпеки держави посідає важливе місце, тому що він дозволяє забезпечити захист діяльності суб'єктів господарювання від наявних і потенційних загроз, стабільний соціально-економічний розвиток держави та підвищення добробуту населення. Але, разом з тим, він може бути загрозою стійкості функціонування фінансової системи держави в цілому, перешкоджати ефективності перерозподілу фінансових ресурсів та породжувати проблеми в механізмі забезпечення постійного процесу відтворення.

Найбільш вдалий підхід до визначення поняття «фінансова безпека страхової компанії» належить Ю. В. Панкову. Він вважає, що «фінансова безпека страхової компанії – це здатність страховика забезпечувати стійкість фінансово-економічного розвитку; забезпечувати стійкість платіжно-розрахункових відносин (зобов'язань) й основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізувати вплив зовнішніх кризових ситуацій і навмисних дій агресивних акторів (держави, компаній, груп), тіньових структур на фінансову стійкість страхової компанії; попереджувати витік капіталів за межі впливу (з-під контролю) страховиків, попереджувати конфлікти між власниками різних рівнів з приводу розподілу та використання ресурсів страхової компанії; найбільш оптимально залучати та використовувати засоби іноземних та вітчизняних партнерів; попереджати зловживання та адміністративні порушення у фінансових правовідносинах» [1].

Страховий ринок буде знаходитися у фінансово безпечному стані, коли фінансові інтереси страхових компаній будуть у певній мірі узгоджені з інтересами інших суб'єктів, таких як, страхувальників, кредиторів, конкурентів, держави, позичальників, інвесторів та ін., що буде сприяти зменшенню зовнішніх загроз на загальний рівень фінансової безпеки ринку страхових послуг [3].

Основним документом, що регулює рівень фінансової безпеки страхових компаній та страхового ринку є Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Вона ґрунтується на застосуванні індикаторного підходу та передбачає здійснення вибору індикаторів, що визначають рівень фінансової безпеки страхового ринку, та кількісної оцінки їх значень. Запропоновані в Методиці показники можуть бути використані для оцінки рівня фінансової стійкості страхового ринку, а саме:

- рівень проникнення страхування;
- частка надходжень страхових премій 3-х найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя).

Також не менш важливим документом, який встановлює обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика необхідні для підтримання достатнього рівня фінансової безпеки страховика є розпорядження Нацкомфінпослуг «Про затвердження Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика».

Для забезпечення фінансової безпеки страхової компанії необхідно дотримуватись певних рекомендацій, а саме [2, с.119]:

- 1) постійне прогнозування ймовірних загроз діяльності страхової компанії;
- 2) забезпечення безперервного контролю та управління фінансовою безпекою;
- 3) забезпечення збалансованості страхового портфеля, тарифної, інвестиційної та перестраховальної політики страховика;

4) розробка загальної стратегії діяльності страхової компанії та встановлення пріоритетів фінансового менеджменту, направлених на досягнення безпечного рівня її діяльності;

5) дотримання відповідного рівня підготовки співробітників страхової компанії з дотримання ними всіх встановлених правил, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки.

Для забезпечення фінансової безпеки страховика найважливішим завданням є формування збалансованих страхових портфелів, а проблемою сьогоденного страхового ринку є те, що більшість страховиків відшкодовують власні витрати за рахунок нових страхових премій, не приділяючи увагу страховим резервам. Саме тому, страхові компанії мають сформувати інвестиційний портфель таким чином, щоб вчасно і в повному обсязі виконувати взяті зобов'язання перед страхувальниками, внаслідок чого наглядові органи могли б чітко регламентувати напрями розміщення активів і частку, яку має займати кожен вид активу в загальному інвестиційному портфелі страхової компанії [4, с.286].

Отже, фінансова безпека страхових компаній є важливою складовою фінансової безпеки ринків фінансових послуг і виступає, з одного боку, засобом захисту фізичних і юридичних осіб, а з іншого – господарською діяльністю, що приносить прибуток та значні інвестиції в економіку України. Одним із головних завдань створення і функціонування системи управління фінансовою безпекою страхової компанії є своєчасне виявлення та запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам порушення фінансової стійкості страховика, забезпечення захисту фінансових інтересів власників (інвесторів, акціонерів), клієнтів (страхувальників), найманих працівників і держави, досягнення поставлених цілей та виконання місії компанії в умовах впливу на неї внутрішніх і зовнішніх загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладчук О.М. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України / О.М. Гладчук // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2014. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2931>

2. Кузьменко О.Г. Фінансова безпека страхового ринку України/ О.Г. Кузьменко// Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук. – м. Ужгород, 17-18 жовтня 2014 р. – С. 118-120

3. Попроцький Н.О. Особливості управління фінансовою безпекою страхової компанії/ Н.О. Попроцький, Т.В.Барановська// Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки/ Житомирський державний технологічний університет, 2016 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: – <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/3944>

4. Сокол С. В. Страховий ринок та основні загрози його фінансовій безпеці [Текст] / С. В. Сокол, О. М. Деркач // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2012. - Випуск 34. - С. 285-291.

Житар Максим Олегович

к. е. н., доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, заступник директора ННІ фінансів, банківської справи, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

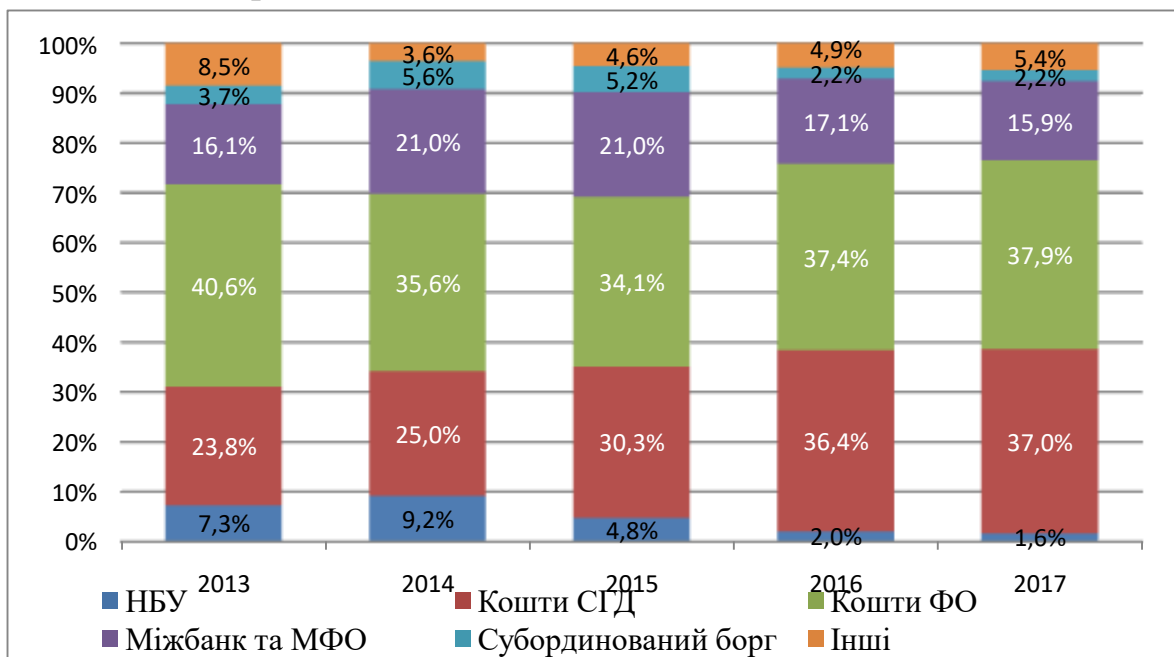
Зелінська Вікторія Сергіївна

студентка групи ФББ-14-7, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Важливу роль у забезпеченні стабільного та ефективного функціонування банків відіграє формування обґрунтованої політики банку, що враховує особливості діяльності банків та обрані пріоритети розвитку. Так, головною складовою політики банку є депозитна, оскільки одним із головних завдань банків є формування ресурсної бази, яка формується за рахунок вкладів населення та забезпечує фінансову стійкість і стабільність банківської установи.

Під депозитною політикою банку, як правило, розуміють стратегію і тактику банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації їх джерел. Визначення пріоритетних напрямів розвитку та удосконалення банківської діяльності в процесі залучення й акумулювання ресурсів, розвитку депозитних операцій та підвищенні їх ефективності - основна мета депозитної політики [2].

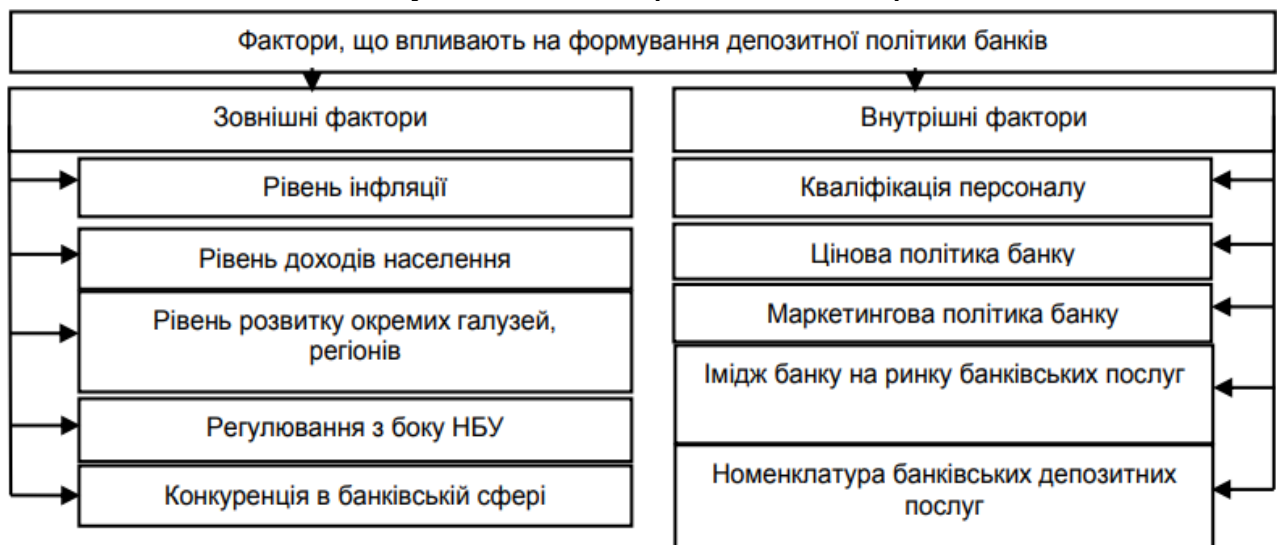

Джерело: складено автором на основі [4]

Рис. 1. Динаміка структури зобов'язань банків України на початок 2013 – 2017 років

Структура зобов'язань банків показує, що найбільшу часту займають депозити юридичних та фізичних осіб. Дана тенденція зберігається протягом всього аналізованого періоду, що пов'язано з тим, що депозитні операції з фізичними особами та юридичними особами відіграють одну з провідних ролей у діяльності банків. З позиції банків вони є основним, більш дешевим, ніж міжбанківські кредити, джерелом поповнення ресурсної бази та підтримки достатнього рівня їхньої ліквідності, а тому, вони потребують докладного аналізу з позиції забезпечення стабільності та зменшення витрат на формування ресурсної бази банків України на що спрямована депозитна політика.

Оскільки ринок депозитних ресурсів України знаходиться у постійному русі, то банки повинні аналізувати економічні явища та фактори, які впливають на можливість залучення максимального обсягу вільних грошових коштів від фізичних та юридичних осіб. Фактори, що впливають на формування депозитної політики банку схематично представимо на рис. 2.

Рис. 2. Фактори, що впливають на формування депозитної політики банку[6]

Доведено, що адаптація депозитної політики до потреб клієнтів банками повинна мати комплексний підхід щодо її формування та реалізації. Такий підхід відображається в розробці теоретичних основ, пріоритетних напрямів розвитку банку, а також визначенні найбільш ефективних і оптимальних для даного етапу розвитку установи тактичних прийомів і методів реалізації депозитної політики[5]. Інструментарієм реалізації депозитної політики банку є використання різних підходів, що застосовуються для реалізації завдань, передбачених депозитною політикою. До тактичних інструментів управління депозитними операціями належать заходи поліпшення внутрішньої організації депозитної роботи банку:

- удосконалення порядку виконання депозитних угод;
- поліпшення роботи персоналу банку, який займається пасивними операціями;
- впровадження нових форм роботи з клієнтами;
- зниження ймовірності ризику та нераціональних рішень тощо [3, с.183].

Виділяють також цінові та нецінові інструменти як методи управління залученими коштами при реалізації депозитної політики, до яких слід відносити:

1) now-рахунки, які поєднують у собі принципи зберігання і використання термінових вкладів та вкладів до запитання.

2) supernow-рахунки, які нараховують дохід за плаваючою ставкою.

3) рахунки «зв'язаних коштів», що об'єднують в єдине ціле різні рахунки: виписування чеків, безкоштовне чекове обслуговування, надання кредитних карток клієнтам, скорочення процентних нарахувань за окремими видами споживчого кредиту тощо.

4) структуровані депозити, які дають можливість надійно вкласти гроші й одночасно заробити більше, ніж у випадку традиційних депозитів[1].

Таким чином, метою удосконалення депозитної політики та підвищення довіри до банківської системи доцільно:

– активно використовувати процентну політику задля стимулювання розміщення коштів на різноманітні види депозитів;

– застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування (now-, supernow-рахунки);

– створення іміджу надійної універсальної установи;

– гнучка цінова та асортиментна політика банківських установ;

– впровадження новітніх банківських технологій та покращання за рахунок цього якості обслуговування клієнтів;

- ефективно використовувати можливості держави щодо рекапіталізації проблемних банків;

- підвищувати якість обслуговування клієнтів і виходити на ринок з більш гнучкими депозитними продуктами;

- запроваджувати жорсткі санкції до банків, що здійснюють неповернення депозитів і затримку платежів клієнтів;

- застосовувати нові маркетингові заходи у формуванні депозитної політики банків;

- розробляти ефективні види мотивації, збуту та цінової політики з метою активізації процесів залучення грошових коштів фізичних осіб на банківські депозити тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Еш С. М. / Депозитна політика банків та інструменти її реалізації / С. М. Еш, В. М. Ляховецька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 17. - С. 135-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_17_29

2. Ілляш В. Ю. / Депозитна політика комерційного банку та інструменти її реалізації / В. Ю. Ілляш, Н. В. Чаленко. // Економіка. Управління. Інновації. - 2014. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_44

3. Лавров Р.В. Депозитна політика банку в сучасних умовах // Науковий вісник ЧДІЕУ. - 2010. - №4(8). – С.182-187. - Режим доступу: www.nvisnik.geci.cn.ua/pdf/.../182-187.pdf.

4. Огляд банківського сектору: Національний банк України. – 2017. - № 4 – с. 1-11. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53734970>

5. Рисін М. В. Адаптація депозитної політики банків до потреб клієнтів / М. В. Рисін // Вісник університету банківської справи НБУ. — 2009. — № 3 (6). — С. 85–88.

6. Сокол Г. В. / Формування депозитної політики банків / Г. В. Сокол // Управління розвитком. - 2013. - № 23. - С. 128-131. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_23_57

УДК 336

Житар Максим Олегович

к. е. н., доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, заступник директора ННІ фінансів, банківської справи, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

Садовська Наталя Вячеславівна

студентка групи ФББ-14-7, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКУ

Одним із головних факторів розвитку економіки України впровадження інвестиційних програм є банківська система взагалі та банки другого рівня зокрема. Важливою якісною характеристикою банківської системи має бути її стійкість, проблеми регулювання якої в останні роки відображені в цілому ряді фундаментальних робіт провідних учених і фахівців, в яких розроблено теоретичні основи та практичні рекомендації щодо їх вирішення.

Фінансова стійкість є основною умовою розвитку і життєдіяльності усіх суб'єктів господарювання, комерційні банки не виключення. На діяльність банку негативний вплив мають внутрішні і фактори зовнішнього середовища. Від рівня фінансової стійкості банків значною мірою залежить функціонування банківської системи в цілому, її здатність здійснювати свою безперервну діяльність [1]. Аналіз та управління фінансовою стійкістю набуває зараз особливого значення, оскільки відсутність чи низький рівень фінансової стійкості будь-якого суб'єкта господарювання в країні, у тому числі і банку, може призвести до його неплатоспроможності і, як результат, до банкрутства. Таким чином, забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості та вивчення механізмів управління нею – є досить актуальними проблемами сьогодення.

Зміни останніх років в економіці змусили зовсім кардинально переглянути старі підходи до аналізу діяльності банків. Якщо раніше їх робота як складових державної системи грошового обігу оцінювалась переважно з

погляду виконання заданих нормативно-планових показників, то тепер на перше місце вийшли загальновизнані у світі параметри, що характеризують економічний стан банку і динаміку його розвитку, однак вітчизняний досвід такого аналізу залишається досить скромним, а наукових підходів з цієї тематики практично немає.

У сучасних умовах одними з головних завдань розвитку економіки є підвищення ефективності банківської діяльності, а також заняття стійких позицій банківськими установами на внутрішньому і міжнародному ринках. Розглядаючи поширені в сучасній зарубіжній економічній літературі підходи до питання фінансової стійкості, можна виділити такі напрями:

- фінансова стійкість – це ліквідність і платоспроможність;
- фінансова стійкість як своєрідне перевищення доходів над витратами;
- фінансова стійкість – стан фінансів суб'єкта фінансово-господарської діяльності, що характеризується певним набором показників [2].

Проблеми визначення сутності, значення та аналізу фінансової стійкості досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: Г.Разумова, Д. Соколова, Д. Завадська, Г. Башнянин, І. Лінтур, О. Діденко та інші. Аналіз праць вказаних авторів показав, що існує деяка дискусійність і суперечливість методичних підходів до визначення сутності фінансової стійкості та факторів, що на неї впливають.

Загалом вчені розглядають чотири типи фінансової стійкості:

- перший тип фінансової стійкості – абсолютна стійкість фінансового стану підприємства, коли запаси і витрати менше суми власного оборотного капіталу та кредитів банку під товарно-матеріальні цінності;
- другий тип фінансової стійкості – нормальна стійкість фінансового стану, коли гарантується платоспроможність підприємства;
- третій тип фінансової стійкості – нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, коли відбувається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відтворення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок залучення тимчасово вільних джерел засобів в оборот підприємства;
- четвертий тип фінансової стійкості – кризовий фінансовий стан, коли підприємство знаходиться на межі банкрутства, за якого запаси і витрати більші суми власних оборотних коштів, кредитів під товарно-матеріальні цінності та залучених тимчасово вільних джерел засобів. Рівновага платіжного балансу в даній ситуації забезпечується за рахунок прострочених платежів по оплаті праці, кредитах банку, постачальниках, бюджету тощо.

Вчені Г. Разумова та Д. Соколова вважають, що фінансова стійкість банку означає постійну здатність банку відповідати з своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі. Розрізняють три основні види фінансової стійкості банку за стабільністю його роботи:

- а) нормальна стійкість, яка характеризується стабільною діяльністю, відсутністю неплатежів чи затримки виконання своїх зобов'язань, стабільною рентабельністю;

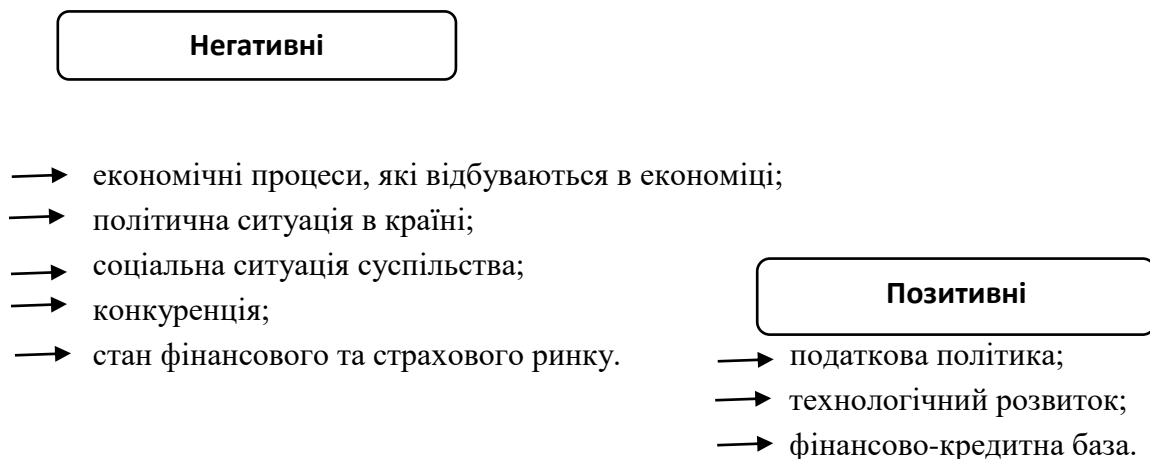
б) нестійкий фінансовий стан, що характеризується затримкою платежів, неможливістю своєчасно виконувати окремі свої зобов'язання, низьким рівнем рентабельності тощо;

в) кризовий фінансовий стан, який характеризується регулярними неплатежами, наявністю простроченої заборгованості тощо.

Кризовий фінансовий стан може призвести до неспроможності банку фінансувати поточну діяльність [3], здійснювати платежі та виконувати свої зобов'язання, а в кінцевому результаті – до банкрутства.

Д. Завадська вважає інакше, що загальноекономічна стійкість банку, зокрема фінансова, забезпечується урівноваженим й збалансованим зростанням основних позитивних параметрів (статутного капіталу, резервів, активів, рівня ліквідності, платоспроможності та прибутковості) й зниженням негативних параметрів (ризикованості, неякісних проблемних активів, невідповідності між активами й пасивами) відповідно до визначених тактичних та стратегічних цілей функціонування банків якої установи [4].

Г. Башнянин та І. Лінтур виділяють перелік, які мають вплив на банк і його фінансову стійкість спричиняють зовнішні фактори, які представлено на рис.1:

Рис.1 Негативні та позитивні зовнішні фактори, які впливають на фінансову стійкість банку.

Таким чином, можна зробити висновки, що фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик діяльності банку в умовах ринкової економіки. Фінансова стійкість відображає такий стан фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство здатне забезпечити безперебійний процес функціонування виробництва, а також затрати на його диверсифікацію й модернізацію. А сам процес забезпечення фінансової стійкості підприємства має бути спрямований на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства.

Якщо банківська установа є фінансово стійкою, то вона має перевагу перед іншими банками. Чим вища стійкість банку, тим більше він є незалежним від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим самим менше ризик виявитися на краю банкрутства. Стійкість комерційного банку становить дуже складну загальноекономічну категорію, яка працює тільки в умовах дотримання

всіх правил та вимог і потребує постійного спостереження з боку банків. Тому важливою умовою існування будь-якого банку є необхідність оцінки та аналізу його фінансової стабільності з урахуванням всіх перерахованих факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах : монографія / В. М. Кочетков. – К. : Вид. Європ. ун-ту, 2003. – 300 с.
2. Теоретичні аспекти дослідження поняття фінансової стійкості банків / О. К. Чернишова // Молодий вчений. - 2014. - № 6(2). - С. 53-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6%282%29__17
3. Особливості забезпечення фінансової стійкості банків України / Завадська Д.В. // УДК: 336.71 – 2016 - №34 – С. 1-8. Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1330/1>
4. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення // Башнянин Г.І., Лінтур І.В. // «Економіка та суспільство» - 2015 – №1. – С. 65-67. Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/1_ukr/13.pdf
5. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчально-методичний посібник. – К.: 2009. – 328 с

УДК 336

Житар Максим Олегович

к. е. н., доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, заступник директора ННІ фінансів, банківської справи, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

Чубенко Владислав Юрійович

студент групи ФББ-14-7, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

Постійна тенденція до девальвації національної валюти відбувається на фоні високого рівня інфляції, що породжує дестабілізацію у сфері банківської системи, яка в свою чергу являється центральним та потужним економічно-регулятивним механізмом країни, який безпосередньо впливає на всіх суб'єктів і об'єктів економіки країни. На сьогоднішній день питання аналізу ліквідності банків є архіактуальними, оскільки банківська система займає лівову частку у загальній структурі формування потенціалу розвитку економіки в цілому. Дослідження теми ліквідності банків набуває особливої актуальності і у контексті процесу інтеграції України у міжнародне співтовариство та євроінтеграції.

Під ліквідністю банку розуміють спроможність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів [1]. Для України, як країни з ринковою економікою рівень ліквідності банківської системи залежить від ступеня розвитку ринкових відносин у сферах обігу грошей та кредиту, а також від ліквідності активів та пасивів банку. Під ліквідністю активів розуміють їхню здатність переходити з однієї форми в іншу за короткий проміжок часу без істотної втрати вартості. Значною мірою на ліквідність активів впливає їхня структура, ступінь концентрації та диверсифікації, ризикованість і прибутковість. Під ліквідністю пасивів розуміють їх здатність стабільно перебувати в обігу, не реагувати надто чутливо до зміни відсоткових ставок та постійно поповнюватись. Значною мірою на ліквідність пасивів впливає частка власного капіталу, співвідношення між терміновими коштами та до запитання, диверсифікація та концентрація ресурсної бази.

В Україні управління ліквідністю банківської системи здійснює Національний банк України в процесі регулювання грошово-кредитного ринку за допомогою законодавчо визначених нормативів, таких як норматив ліквідності та адекватності капіталу, а також основних інструментів грошово-кредитної політики: обов'язкових резервів, процентної політики, операцій з рефінансування банків, операцій прямого та зворотного РЕПО, операцій з обміну іноземної валюти на національну (своп), тощо.

Доцільно погодитись з вченою Т.Єфіменко, яка вважає, що напрями регулювання банківської ліквідності Національним банком України потребують вдосконалення. Доказом цього є криза ліквідності та величезні обсяги рефінансування, які вимушений надавати банкам Національний банк України з метою недопущення втрати банками платоспроможності. Вдосконалення регулювання ліквідності банків України на основі нових стандартів Базельського комітету може сприяти підвищенню рівня управління ризиком ліквідності, що зробить банки більш надійними і фінансово сталими до фінансових стресів на світових та національних фінансових ринках [2].

Нові стандарти Базельського комітету регулювання ліквідності базуються на принципі оцінювання потоку (обороту), передбачають безперервний аналіз ліквідності та мають уніфікувати підходи до регулювання ліквідності. До того ж з'являється можливість врахувати під час оцінювання ліквідності спроможність банку залучати кредити і забезпечувати надходження коштів від поточної операційної діяльності. За таких умов банк вважається ліквідним, якщо сума його ліквідних активів і ліквідних коштів, які він може мобілізувати з інших джерел, достатня для своєчасного погашення його поточних зобов'язань.

Базельським комітетом вводяться два формалізовані показники для регулювання коротко- і довготермінової ліквідності:

1. показник покриття ліквідності (Liquidity coverage ratio, LCR), який набув чинності з 1 січня 2015 р.;

2. показник стабільного фінансування, нетто-фондування (Net stable funding ratio), який набуде чинності з 2018 р.

Показник покриття ліквідності (LCR) розраховується як відношення запасу ліквідних активів та чистих грошових відтоків за 30-денний період і повинен становити понад 100 %. Метою впровадження Базельським комітетом показника покриття ліквідності (LCR) є визначення обсягу високонадійних і ліквідних активів для покриття неочікуваного відтоку коштів протягом короткотермінового періоду (30 днів).

Показник стабільного фінансування (NSFR) визначається як відношення наявних стабільних джерел фінансування до необхідного обсягу стабільного фінансування. Він повинен становити понад 100%. Мета впровадження показника – забезпечити стабільне фінансування за умови безперервної роботи банку протягом року за специфічним стресовим сценарієм.

Таким чином, ліквідність банків відіграє життєво важливу роль у функціонуванні банківської системи та діяльності окремих банків, оскільки є передумовою і чинником їхньої стійкості, тому що лише банківська система, яка має достатній рівень ліквідності, може успішно виконувати покладені на неї функції. Запровадження в Україні нових стандартів Базельського комітету сприятиме підвищенню рівня управління ліквідністю вітчизняних банків, що зробить їх більш надійними і фінансово сталими. Виходячи з цього, норматив поточної ліквідності (Н5) доцільно замінити на норматив покриття ліквідності (LCR), а короткотермінової ліквідності (Н6) – на показник чистого стабільного фінансування (NSFR).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стельмах В.С. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду / В.С. Стельмах, В.І. Міщенко: Науково-методичні матеріали. - К.: НБУ. ЦНД. 2008. - 286 с.

2. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: у 3-х т./ Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ «Акад. фін. управління»; за ред. Т. І. Єфименко. - Т. 2. - К, 2010. - С. 283-286

3. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду : наук.-аналіт. матер. / В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, В.В. Крилова, Р.М. Набок, О.Г. Приходько, Н.В. Гришук. – К. : Вид-во Нац. банку України. Центр наук. досліджень. 2008. – Вип. 11. – 220 с.

4. Д'яконова І.І. Удосконалення ліквідності банку: монографія / І.І. Д'яконова. – Суми : Вид-во «Університетська книга», 2006. – 84 с.

5. Житар М. О. Аналіз ліквідності фондового ринку України / М. О. Житар // Фінансування інноваційного розвитку України : стан, проблеми та перспективи : матер. Міжн. наук.-практ. конф. (7 лист. 2013 р., м. Київ). – К. : КНЕУ, 2013. – С. 151 – 153.

Завертіленко Вікторія Юріївна
*студент II курсу магістратури,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

ОЦІНКА ЗМІН У КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ

Фінансова стійкість є основою функціонування банківської системи, а в умовах глобалізації фінансових ринків, стабільність економіки країни стає залежною не тільки від внутрішніх факторів, а й від зовнішніх (як це сталося в період кризи 2008-2009 рр.). Питання забезпечення та зміцнення фінансової стійкості характерне для промислово розвинених країн ринкового типу та набуло загальнодержавного значення і для України, що зумовлено особливостями розвитку українських банків, серед яких: відносно короткий період діяльності банків, необхідність функціонувати в умовах підвищених ризиків, що пов'язано з політичною та економічною нестабільністю в країні, та порівняно з комерційними банками розвинутих ринкових країн малі обсяги власного капіталу.

Вибір Україною курсу на євроінтеграцію та рекомендації Міжнародного валютного Фонду встановили відповідні вимоги до фінансової стійкості та підвищення капіталізації банківського сектора. Між тим у змін, які відбулися, є як мінімум ще три причини: українська економіка продовжує падати, в зв'язку з чим у банків зростає портфель проблемних кредитів; відбувається переділ власності, і власники виводять свої активи за кордон; при генерації збитків, ліквідація банків стає вигідною самим власникам, адже після неї вони фактично звільняються від зобов'язань перед юридичними особами і мають зобов'язання тільки перед Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

Тому в 2014 року Національний банк України (НБУ) оголосив про початок цілеспрямованих змін у банківській системі, в результаті чого в країні було закрито близько 50% фінансових установ. Виведення активів, кредитування пов'язаних осіб, недостатність коштів в капіталі, приховування даних про власників - ось причини, через які тільки з початку 2016 року банківський ринок втратив 15 гравців, а за два з половиною роки - і всі 80. Так, 2014 року кількість банків в реєстрі України дорівнювала 180, а 2017 року скоротилась до 88 позицій [6]. З одного боку, НБУ виводив з ринку неефективні банки, які не змогли впоратися з фінансовою кризою, а з іншого - ті, які зовсім не займалися банківським бізнесом.

Показовими прикладами "небанківських" фінансових установ, які залишили ринок, експерти називають «Національний кредит» і «Преміум». Обидва визнані неплатоспроможними через порушення законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [1].

Фактично масове закриття банків почалося в лютому 2014 р., під час Євромайдану. Тоді зазнав банкрутства «Брокбізнесбанк» (БББ) через те, що

уповноважені особи використовували кошти вкладників у власних цілях. Слідом на що, за схожими причинами - виведення грошей і активів з країни - збанкрутували ще 16 банків.

Спочатку ліквідували банки, які не були докапіталізовані після кризи 2008 року, і це були системні банки. Вони потягнули за собою і кілька дрібних, що мали з ними взаємозв'язок за капіталом або клієнтами. Близько півсотні банків перестали працювати через наявність невиконаних операцій клієнтів і порушення встановлених Нацбанком нормативів, у тому числі, через падіння рівня капіталу.

Також збанкрутували фінансові установи, що мали в портфелі високу частку кредитів, виданих пов'язаним з акціонерами особам.

Основним критерієм для НБУ, щоб визнати банк неплатоспроможним, є достатність капіталу. Після того, як НБУ прийняв Постанову №58 від 04.02.2016 «Про збільшення капіталу банків України», під загрозою закриття і відкликання ліцензії виявилася велика частина українських банків, тому, що до 11 липня 2017 року на ринку не повинні були залишитися банки, чий статутний капітал становитиме менше 200 млн гривень, а до 2024 не менше 500 млн грн, що закряє шлях в банківський бізнес слабким гравцям [5]. Але, через складність виконання цих вимог, Постановою Правління НБУ №2 від 11.01.2017 р. зазначена раніше Постанова втратила чинність [4].

Такий показник виявився обтяжливим навіть для великих фінансових установ, таким як «Сіті Банк», «МІБ». Середнім банкам, як «А-банк», потрібно було б збільшити свій капітал майже в два рази. Також, активи 70 банків, що ліквідуються, незалежні експерти оцінили всього в 94 млрд грн, при тому, що за даними власників їх вартість перевищувала 418 млрд грн.

Постає питання: як можна не потрапити під ліквідацію, якщо немає можливості виконати самостійно певний норматив? По-перше, це самоліквідація, що збереже клієнтам всі їхні кошти (в т.ч. юридичних осіб). По-друге, об'єднання банків. Це складний і тривалий процес, так як комусь доведеться поступитися, але це може допомогти зберегти робочі місця і кошти клієнтів більше 10 банків [3].

Для того, щоб залишитися на ринку, банк повинен мати робочу бізнес-модель, підтримку акціонерів, і прийнятний рівень збитків в останні роки. Очищення банківської сфери не завжди проходило спокійно, закриття декількох банків супроводжувалося скандалами. Наприклад, з банком «Михайлівський», який виявився замішаним в махінаціях з грошима вкладників, а також «Приватбанком», що перейшов у власність держави, так як в ньому обслуговуються понад 20 мільйонів громадян України і повне очищення банківської системи було б неможливо без вирішення цієї проблеми (всі клієнти «Приватбанку» зберегли свої кошти і продовжують отримувати обслуговування). Але фінансовий банківський сектор вистояв, і демонструє ознаки оздоровлення.

Так, обсяг коштів фізичних осіб на банківських рахунках з січня по грудень 2016 року збільшився майже на 5%. І це немало, враховуючи відтік грошей з системи, пов'язаний з відходом на ліквідацію банків протягом року.

Достатність регулятивного капіталу зросла до 15,27%, а збиток банківської системи в порівнянні з 2015 роком скоротився в рази. Банківська система України за підсумками січня-липня 2017 року отримала чистий збиток у розмірі 223 млн грн, що в 41,5 рази менше, ніж за відповідний період минулого року (9,266 млрд грн) [2].

За словами експертів, 2017 року банківська система буде адаптуватися до нових регуляторних вимог і ринкових умов, пов'язаних, в тому числі, зі значним збільшенням ваги і впливу державних банків. Для того, щоб зберегти ліквідність, банкам необхідно інвестувати грошові ресурси в персонал, якість обслуговування, сучасні сервіси. Але багато фінансових установ будуть зайняті вирішенням проблем з капіталізацією, оскільки в планах НБУ - подальше стрес-тестування системи. І на цей раз значна увага буде приділятися саме невеликим банкам. Але не тому, що НБУ діє не в інтересах клієнтів-фізичних осіб, а тому, що вони не виконують норматив достатності капіталу.

За своїм розміром це невеликі установи, які, як правило, обслуговують вузькі інтереси власників. Їх діяльність не спрямована на велику кількість клієнтів. За розмірами активів вони займають близько 2% всієї фінансової системи країни. Тому, в разі ліквідації всіх сорока банків, це не зробить значного впливу на систему. Їх проблемний статус також не означає, що всі вони будуть ліквідовані. Хоча якщо буде виявлено банк, який займається незаконними операціями, він буде відправлений на ліквідацію без роздумів. До цієї категорії також належать банківські установи, які займаються шахрайством. Ніякого макроефекту від їх закриття чекати не доведеться.

Ефективність банківської системи України все ще перебуває на низькому рівні, тому НБУ каже, що не просто закриває банки, а змінює систему, ліквідує недобросовісних гравців, а потім і від слабких. Ситуація в економіці кардинально покращиться ще нескоро, тому банки, особливо невеликі, будуть продовжувати зазнавати труднощів з ліквідністю і виконанням нормативів.

Отже, діяльність по скороченню числа банків і їх укрупнення проводиться в інтересах клієнтів. Хоча практика показує, що стійкість банку залежить більшою мірою від професіоналізму, чесності менеджменту і від ставлення акціонерів до установи, ніж від розміру капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Банкопад в Украине продолжается [Електронний ресурс]: Інше.ТВ 15 Июля 2016 - Режим доступу: <https://inshe.tv/economics/2016-07-15/142109/>

2. Показники фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]: Національний банк України II-2017 - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442

3. Проблемные банки Украины и список претендентов на ликвидацию [Електронний ресурс]: Антон Фролов - Finance.ua 03.02.2017 - Режим доступу: <https://news.finance.ua/ru/news/-/394136/problemnye-banki-ukrainy-i-spisok-pretendentov-na-likvidatsiyu>

4. Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Правління Національного банку України від 04 лютого 2016 року № 58 [Електронний

ресурс]: Національний банк - Постанова від 11.01.2017 № 2 - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-17>

5. Про збільшення капіталу банків України [Електронний ресурс]: Національний банк - Постанова від 04.02.2016 № 58 - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0058500-16>

6. Количество банков в Украине [Електронний ресурс]: МинФин - 25.09.2017 - Режим доступу: http://index.minfin.com.ua/bank/stat/count.php?gclid=Cj0KCQjw95vPBRDVARIsAKvPd3JJAfh4c12bW8zZLgSPF_1bDJnLhTOGA2hOZz6jbQKrAmjNDEfgmiEaAvZJEALw_wcB

УДК 339.92:334(477)

Загарій Віта Клавдіївна

к.е.н., доцент,

декан факультету економіки, права і інформаційних технологій,

Київський національний університет культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасна світова економіка в умовах глобалізації характеризується значною концентрацією капіталів, посиленням домінуючої ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) та фінансових груп, розмитістю економічних кордонів країн та формуванням єдиного загальносвітового ринку.

ТНК відіграють провідну роль у інтернаціоналізації економіки шляхом проведення глобальних стратегій, які об'єднують національні економіки й національні ринки. Саме вони визначають нові тенденції у вивезенні капіталу, в динаміці та географічному розподілі міжнародних інвестицій, оскільки глобальний характер діяльності та адекватне інформаційно-аналітичне забезпечення надають змогу досить швидко ідентифікувати найбільш прибуткові ринки.

Кількість ТНК та їх філій у світі щороку зростає. За даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), у світі налічується понад 82 000 ТНК і більше 810 000 філій. На територіях промислово розвинутих держав розміщено понад 80 % материнських компаній і близько 33 % філій іноземних доменів, у країнах, які розвиваються, відповідно 19,5 % і майже 50 %, у постсоціалістичних – близько 0,5 % і 17 %. Доменами найбільших ТНК в основному є держави із сильними, стабільними економіками, такі як: США, Великобританія, Німеччина, Китай, Франція [2, с. 89]. Транснаціональний капітал володіє третиною всіх виробничих фондів і виробляє майже половину загальнопланетарного продукту.

Розвиток міжнародного виробництва супроводжується змінами в методах організаційної діяльності ТНК. Якщо в 1980-ті роки ТНК віддавали перевагу створенню нових закордонних філій, то в другій половині 1990-х сформувалась тенденція до підвищення ролі трансграничних злиттів і поглинань іноземних компаній. Більшість трансграничних угод припадає на 100 найбільших ТНК. У своїй діяльності ТНК створюють стратегічні альянси з компаніями закордонних країн. Стратегічні альянси охоплюють широкий діапазон міжфірмових зв'язків, включаючи спільні підприємства, портфельну пайову участь, обмін акціями, спільні науково-дослідні розробки, спільне виробництво, спільний маркетинг, угоди про довгострокові постачання тощо.

Під впливом інновацій, що підсилюється інтернаціоналізацією капіталу й виробництва, капітал ТНК сконцентрувався у сфері послуг і наукомістких галузей обробної промисловості. Особливо це характерно для окремих країн, що розвиваються, у Південно-Східній Азії та Латинській Америці, де мають місце значні розміри вкладеного міжнародними корпораціями капіталу. Так, більше 2/3 експорту електронної та електротехнічної продукції, виробленої у Малайзії, Сінгапурі, Мексиці, на Філіппінах, здійснюється філіями ТНК.

В Україні процес формування великого капіталу розпочався з розпадом СРСР. За роки проведення процесу приватизації в Україні сформувалися бізнес-групи, такі як «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ), «Індустріальний Союз Донбасу» (ІСД), Приват та інші.

Основними напрямками концентрації капіталу ТНК в Україні є АПК, промисловість та фінансовий ринок. Найбільш привабливими галузями української економіки для ТНК є харчова промисловість, галузі машинобудування і металообробки, фінансова, страхова та торговельна сфери. Іноземні ТНК не прагнуть вкладати кошти у високотехнологічні галузі, а більшість інвестицій спрямовують у сферу торгівлі, яка дозволяє швидко отримувати високі прибутки за досить короткий термін. В Україні діють понад 30 світових транснаціональних корпорацій, найбільшими з яких є: CocaCola, Carlsberg, Danone, McDonalds Corporation, Metro Casg&Carry, Nestlé, Nokia, PepsiCo, Procter&Gamble, Raiffeisen Bank, Samsung, Toyota, Unilever, Volkswagen, тощо. Вони здійснюють свою діяльність за допомогою своїх дочірніх підприємств та філій. На сьогодні в Україні зафіксовано більше 7 000 філій іноземних ТНК.

Проте, маючи колосальні виробничі й фінансові ресурси, ТНК здатні захопити ключові позиції в економіці, загрожуючи економічній безпеці України. Вони орієнтуються переважно на створення збутових мереж, просуваючи свій продукт на українському ринку і українські споживачі фактично субсидують виробництва тих країн, де розміщується материнське підприємство ТНК. Крім того, ТНК схильні розвивати в Україні підприємства з первинної переробки, що негативно позначається на стані навколишнього середовища. Нерідко ТНК поглинають національний капітал або витісняють його з прибуткових галузей. Щоб мінімізувати ризики транснаціоналізації національної економіки, Україні доцільно поступово підвищувати конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, підтримувати

національного товаровиробника, створювати українські ТНК та завойовувати світовий ринок.

В останні роки українські компанії активно здійснюють транснаціоналізацію своїх операцій. Їх діяльність виходить за межі національної економіки, вже не обмежуючись збільшенням обсягів експортно-імпорتنих операцій, а перетворюючись на повноцінні транснаціональні корпорації. До найбільших ТНК в Україні відносять: «УкрАВТО», «Індустріальний Союз Донбасу» (ІСД), «ROSHEN», «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ), «Граніт», «Шаркон», «Кераміст» та інші.

«УкрАВТО» – найбільший виробник, дистриб'ютор і сервісний постачальник в Україні. До складу компанії відносять: два заводи з виробництва автомобілів в Україні і два в Польщі, 10 заводів з виробництва комплектуючих в Україні та 12 – у сусідній Польщі, 414 сервісних центрів, 476 автосалонів і пунктів продажу. «Індустріальний Союз Донбасу» – це одна з найбільших транснаціональних компаній у секторі виробництва сталі центрального і східно-європейського регіону та 30 найбільших металургійних компаній світу (виробничі потужності досягають 10 млн. тонн сталі на рік). До її складу входять 5 найбільших металургійних активів і 10 менших комбінатів і заводів в Україні, Угорщині та Польщі. Міжнародна команда «Індустріального Союзу Донбасу» нараховує близько 40 тис. працівників. «Систем Кепітал Менеджмент» – українська багатогалузева група, що включає більше 100 підприємств у сфері металургії, енергетики, фінансів, телекомунікації, медіа та інших секторів економіки. Активи групи крім України розміщені також у США, Італії, Великобританії, Швейцарії. На СКМ працює близько 150 тис. осіб, що виводить її в когорту провідних не тільки українських, але і європейських компаній. Компанія «Рошен» має виробничі потужності у трьох країнах, а продукція представлена більше ніж в 11 країнах світу. Це одна з найбільших корпорацій з виробництва солодоців у світі (за версією Candy Industry Top 100 – 18 місце в світі), щорічне виробництво 450 тис. тонн продукції [1, с. 37].

Отже, розвиток сучасної світової економіки спрямований на створення єдиного економічного простору, де основними суб'єктами господарських відносин стають уже не країни, а транснаціональні корпорації. Національний капітал України здатний конкурувати з транснаціональними структурами за умови, якщо він сам структуруватиметься в потужні транснаціональні корпорації, які спроможні проводити активну зовнішньоекономічну політику.

Створенню власних корпоративних структур, мають передувати урядові програми та заходи. Необхідно: постійно проводити моніторинг доцільності функціонування вітчизняних корпорацій за рахунок визначення комплексної оцінки можливості власного капіталу, видів бізнесу, ступеня його інтернаціоналізації, транснаціоналізації та експансії; вдосконалити економіко-правові засади формування організаційно-економічного механізму державного регулювання створення та функціонування вітчизняних корпорацій; забезпечити збереження власного капіталу на українській території; впровадити

стримуєчі регулятори на шляху монополістичного поглинання транснаціональними корпораціями українського ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болгарова Н. К. Транснаціоналізаційні процеси в економіці України / Н. К. Болгарова, Т. М. Паневник // Бізнес Інформ. – 2013. – № 12 – С. 33 – 38.

2. Прохорова М. Е. Особливості та тенденції розвитку процесів транснаціоналізації в ХХІ столітті / М. Е. Прохорова // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2015. – № 2. – С.88– 98.

УДК 336.717.3

Зайцева Людмила Олексіївна

*к. е. н., старший викладач кафедри фінансів,
обліку і банківської справи,
Луганський національний університет
ім. Тараса Шевченка,
м. Старобільськ, Україна*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ДЕПОЗИТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКУ

В сучасних умовах акумулювання вільних грошових коштів фізичних осіб і організацій банками є можливим при системній оцінці впливу різних факторів на ощадну поведінку контрагентів.

Депозитна діяльність банку знаходиться під впливом суб'єктивних факторів, обумовлених внутрішніми характеристиками банку, зокрема, ефективністю депозитного менеджменту, та об'єктивних, що пов'язані з впливом некерованих факторів зовнішнього середовища.

При управлінні депозитною діяльністю банку слід виділяти фактори макро-, мезо- та мікрорівня. Фактори макрорівня включають політичні, економічні соціальні, технологічні фактори некерованого зовнішнього середовища функціонування банку. На політичне середовище України здійснюють вплив фактори надзвичайного характеру, передусім, анексія АР Крим та військовий конфлікт в Луганській та Донецькій областях. До групи політичних факторів також відносяться якість законодавства та регулювання, прозорість системи. Стійкість законодавства, його відносна консервативність створюють передумови правового вирішення виникаючих проблем.

Найбільш значущими для процесу формування ресурсної бази комерційних банків є економічні фактори, що задають стратегію банківської діяльності. До економічних факторів відносять макроекономічні фактори:

- рівень економічного розвитку (темп зростання ВВП країни, наявні доходи населення, рівень інфляції, кон'юнктура фінансового ринку);
- фактори грошово-кредитного ринку (вартість не депозитних ресурсів міжбанківського ринку, рівень розвитку фондового ринку, стабільність національної валюти, стан грошово-кредитних інструментів).

Розвиток виробництва в країні демонструє показник валового внутрішнього продукту, який характеризує обсяг виробництва товарів і послуг усіма факторами виробництва, розташованими на території країни, незалежно від їх належності.

Індикатором економічного стану країни також виступає інфляція. Для оцінки і виміру інфляції використовують індекс споживчих цін та індекс цін виробників.

Фактори грошово-кредитного ринку включають в себе вартість не депозитних ресурсів міжбанківського ринку, що знаходяться під впливом інструментів грошово-кредитної політики: операцій на відкритому ринку цінних паперів; зміна облікової процентної ставки; зміна вимог до рівня обов'язкових резервів депозитних інститутів.

Операції на відкритому ринку – це купівля центральним банком державних цінних паперів на фінансових ринках і продаж їх комерційним банкам, фірмам та населенню. Зазначені операції спрямовані на зміну розміру або структури резервів комерційних банків і, таким чином, на регулювання пропозиції грошей. Операції центрального банку на відкритому ринку прямо впливають на обсяг грошової маси, оскільки змінюють обсяг банківських резервів. Купівля цінних паперів збільшує пропозицію грошей за рахунок збільшення резервів комерційних банків. Додатково створені банківські резерви становлять основу подальшої кредитної мультиплікації грошей, тобто збільшують обсяг грошової маси. Продаж цінних паперів вилучає ліквідні кошти з економіки. Якщо операції з купівлі або продажу цінних паперів здійснюються з небанківським сектором, то зміни в пропозиції грошей відбуваються безпосередньо, за рахунок зміни кількості депозитних грошей [1].

Облікова процентна ставка – ставка процента по кредиту центрального банку для комерційного банку. Позики центрального банку відіграють захисну роль і дозволяють підтримувати обов'язкові резерви комерційних банків на необхідному рівні та їх ліквідність в умовах банківської кризи.

Одним з основних інструментів грошово-кредитної політики держави є норма обов'язкового резервування, тобто частка залучених комерційним банком коштів, які повинні зберігатися на рахунку в центральному банку, що дозволяє гарантувати надійне виконання зобов'язань банку перед клієнтами, навіть якщо фінансове становище банку досить хитке. Саме обов'язкове резервування дозволяє НБУ страхувати вклади клієнтів [2].

Соціальний фактор включає себе рівень інституційної довіри та рівень економічних очікувань населення.

Зараз для України встановлення довіри між банківськими установами і населенням – одна з найактуальніших проблем. Відсутність чіткого законодавства, фінансові піраміди, корупція і банківські кризи привели до різкого падіння довіри населення в першу чергу до держави, а потім – до кредитних організацій і банківського сектора в цілому.

Найважливішим фактором довіри до банків є наявність достовірної інформації про їх діяльність. Рівень інформаційного забезпечення відображає ступінь прозорості банківського бізнесу [3].

Важливою складовою ринку банківських послуг є банківська інфраструктура. Нерозвиненість банківської інфраструктури виступає негативним фактором і гальмує розвиток банківських послуг як в регіонах, так і на території всієї країни. Створення та ефективне функціонування інфраструктурного забезпечення сприятимуть поліпшенню інформаційного забезпечення банківської діяльності, а також підвищення рівня економічних знань населення.

Отже, фактори макrorівня, пов'язані з прямим (через вплив на формування системи депозитного менеджменту) чи опосередкованим (через вплив на спроможність юридичних та фізичних осіб розміщувати тимчасово вільні кошти на рахунках) впливом на банки політичних, економічних, соціальних та інституційних умов, що формують середовище, в якому вони здійснюють депозитну діяльність.

Мезорівень включає нормативно-правові, фінансово-економічні фактори та фактори впливу дій клієнтів та конкурентів.

Національний банк України регулює питання відповідальності банків за повернення депозитів. Згідно ст. 55 Закону «Про Національний банк України» останній здійснює функції банківського регулювання і нагляду на індивідуальній та консолідованій основі за діяльністю банків і банківських груп в межах і порядку, передбачених законодавством[4].

Відповідно до ст. 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність»[5] державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України за допомогою адміністративного та індикативного методів.

Реалізація адміністративних методів передбачає реєстрацію банків та видачу ліцензії на здійснення банківської діяльності, встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків. Національний банк, як регулятор, встановлює конкретні вимоги, яких банки повинні дотримуватися, а вже далі, на етапі проведення інспектування банків, розглядається дотримання таких правил.

Методи індикативного регулювання охоплюють прямі вимоги щодо: встановлення обов'язкових економічних нормативів; визначення норм обов'язкових резервів для банків; встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій, визначення відсоткової політики; рефінансування банків; організація кореспондентських відносин; управління золотовалютними резервами, враховуючи валютні інтервенції; операції з цінними паперами на відкритому ринку; регулювання імпорту та експорту капіталу.

Вартість залучення банківських ресурсів є основною складовою вартості їх розміщення. Для отримання банком доходу від інвестиційної діяльності необхідно, щоб вартість пропозиції (розміщення) інвестиційних ресурсів перевищувала вартість їх залучення. Необхідна норма прибутковості банку повинна відображати не тільки витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю, а й забезпечення певного рівня прибутковості, що обумовлює необхідність розрахунку показника вартості пропозиції (розміщення) банківських ресурсів,

що представляє собою середню норму витрат по акумулюванню і розміщенню інвестиційних ресурсів.

Одним із важливих факторів впливу на депозитну діяльність є дії клієнтів, а особливо їх – вид діяльності, розмір доходів, майновий стан, ступінь пов'язаності з банком, важливість для банку фізичних осіб; сфера діяльності, форма власності, регіон діяльності, розмір прибутку, ступінь пов'язаності з банком, важливість для банку юридичних осіб.

Отже, фактори мезорівня, пов'язані з впливом на формування системи депозитного менеджменту банку в цілому та обґрунтування окремих управлінських рішень дій регулятора, клієнтів та конкурентів (як інших банків, так і небанківських фінансових установ).

Фактори мікрорівня визначаються об'єктивними аспектами, пов'язаними з впливом некерованих факторів зовнішнього середовища та сприяють формуванню системи депозитного менеджменту, яка максимальною мірою відповідає умовам зовнішнього середовища.

У сучасних умовах для ефективного функціонування, розвитку і досягнення своїх цілей кожен комерційний банк повинен розробити власну депозитну політику, оскільки, залучення грошових ресурсів і їх подальше розміщення є основними формами діяльності комерційного банку.

Отже, ефективна депозитна діяльність, яка відповідає реаліям економічного розвитку країни, і що дозволяє оптимізувати процес залучення та управління ресурсною базою, вимагає одночасного врахування наслідків впливу безлічі факторів на інвестиційні мотивації вкладників – клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондратюк С. А. Компетенції казначейства держави та казначейства комерційного банку, особливості їхніх структур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/18_10/209_Kondratiuk_18_10.pdf

2. Довгань Ж. М. Страхування депозитів у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Ж. М. Довгань // Наукові записки. Серія «Економіка» : зб. наук. пр. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – Вип. 20. – С. 187–191.

3. Корнеєв М. В. Особливості управління ресурсним потенціалом окремих суб'єктів фінансового сектору на регіональному рівні / М. В. Корнеєв // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 4 (40). – С. 32-39.

4. Про Національний банк України, Закон від 20.05.1999 № 679-XIV.

5. Про банки і банківську діяльність, Закон від 07.12.2000 № 2121-III.

Кабанов Володимир Іванович

аспірант,

Університет ДФС України,

юрист, ТОВ «Юридична фірма «ПАРТНЕРС»,

м. Ірпінь, Україна

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ГАРАНТІЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

У сфері публічно-правових відносин гарантією надійного захисту прав, свобод та законних інтересів осіб від порушень з боку органів державної влади та місцевого самоврядування є неодмінне виконання судового рішення. Це положення є одним з принципів адміністративного судочинства як основної, вихідної ідеї, що відображає його особливості та зміст. Відповідно до статті 129-1 Конституції України, судові рішення, ухвалені іменем України є обов'язковими для виконання на всій її території. Статусу загальнообов'язковості, тобто безумовного виконання чи дотримання усіма суб'єктами права (а не лише особами, які брали участь у справі), воно набуває з моменту набрання ним законної сили [1]. У визначених статтею 252 Кодексу адміністративного судочинства України випадках постанови суду слід виконувати негайно, з моменту проголошення, не чекаючи набрання ними законної сили [2]. На жаль на практиці задекларований судовий контроль не гарантує повне та своєчасне виконання судових рішень. Мова йде про те, що однією з сторін у адміністративних справах є суб'єкт владних повноважень, а це потенційно ставить останній у привілейоване становище на відміну від другої сторони, якою виступають фізичні та юридичні особи.

Правова природа таких правовідносин зумовлює нерівність учасників: суб'єкта владних повноважень в особі їх працівників під час здійснення ними покладених управлінських функцій, та особи, права якої порушені чи обмежені даним суб'єктом влади. У той же час, сторони в адміністративному процесі наділені рівними правами та обов'язками, а суд однаково сприяє їх реалізації. А тому завданням адміністративного судочинства має бути захист прав та інтересів учасників публічно-правових відносин [3, с.20]. Принцип обов'язковості судових рішень стосується і судів, зокрема за презумпцію визнаються обставини, встановлені судовим рішенням в адміністративній справі, та не потребують доведення під час розгляду інших справ, в яких беруть участь ті самі особи або особа щодо якої такі обставини було встановлено. Крім того, за загальним правилом судові рішення суду вищої інстанції в одній тій самій справі є обов'язковим для суду нижчої інстанції у разі направлення справи на новий розгляд [4].

Особливістю контролю у адміністративному судочинстві є те, що адміністративний суд наділений повноваженнями моніторити (контролювати) виконання судових рішень в адміністративних справах. Зокрема, такий контроль здійснюється через розгляд адміністративних позовів щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби за

правилами статті 181 Кодексу адміністративного судочинства. Крім того, відповідно до статті 267 цього кодексу суд, який ухвалив судове рішення в адміністративній справі, має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. За наслідками розгляду звіту або у разі його ненадходження у встановлений строк суд може винести окрему ухвалу. У рамках адміністративного судочинства наявність функції контролю за виконанням рішення забезпечує дієвість захисту інтересів суб'єкта, який не наділений владними повноваженнями [5]. Як свідчить практика, вказаний вид контролю може застосовуватися щодо справ про поновлення на роботі; про стягнення невиконаної суми соціальних виплат, а також щодо справ, пов'язаних із наданням інформації на запити. Закріплення саме правомочності суду, а не обов'язку щодо необхідності звітувати про виконання рішення суб'єктом владних повноважень, спричиняє незначне використання даного інструменту контролю.

У інформаційному листі Вищого адміністративного суду від 09.01.2013 № 28/12/13-13, у зв'язку з виникненням у судовій практиці питань, пов'язаних із застосуванням частини першої статті 267 Кодексу адміністративного судочинства України, на підставі пункту 4 частини першої статті 32 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", повідомляється те, що встановити судовий контроль за виконанням рішення суб'єктом владних повноважень – відповідачем у справі суд першої чи апеляційної інстанції може під час прийняття постанови у справі. Такий контроль здійснюється судом першої інстанції шляхом зобов'язання надати звіт про виконання судового рішення, розгляду поданого звіту на виконання постанови суду першої, апеляційної чи касаційної інстанцій, а в разі неподання такого звіту – встановленням нового строку для подання звіту та накладенням штрафу. У разі звернення позивача із заявою про зобов'язання відповідача подати звіт про виконання судового рішення після прийняття постанови у справі суд ухвалою відмовляє у задоволенні такої заяви [6]. Тому не дивлячись на те, що постанова у справі ще не була прийнята і невідомо на чию користь буде вирішено спір, позивач повинен протягом розгляду справи звертатися з клопотанням зобов'язати відповідача подати звіт у майбутньому.

У той же час, способами судового контролю за виконанням судового рішення суб'єктом владних повноважень, не на користь якого було прийнято рішення судом, виступають накладення штрафу за невиконання судового рішення та визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень – відповідача на виконання такої постанови суду або порушення підтверджених нею прав позивача. Відповідно до частини 2 статті 267 Кодексу адміністративного судочинства України за наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання постанови суду або в разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою може встановити новий строк подання звіту, накласти на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання постанови, штраф у розмірі від десяти до тридцяти мінімальних заробітних плат. Питання про накладення штрафу

вирішується за клопотанням позивача або за ініціативою судді у судовому засіданні з повідомленням сторін. З наступного дня після набрання ухвалою законної сили на суму заборгованості без додаткового рішення суду нараховується пеня у розмірі трьох відсотків річних з урахуванням інфляції.

Сплата штрафу не звільняє від обов'язку виконати постанову суду і подати звіт про її виконання. Повторне невиконання цього обов'язку спричиняє наслідки, визначені частинами першою і другою статті 267 Кодексу адміністративного судочинства України, але розмір нового штрафу при цьому збільшується на суму штрафу, який було або мало бути сплачено за попередньою ухвалою (частини п'ята-восьма статті 267 Кодексу адміністративного судочинства України). Причому зиск від цього має як позивач, так і держава у рівних пропорціях.

Щодо визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень-відповідача, то відповідно до частини дев'ятої статті 267 Кодексу адміністративного судочинства України, особа-позивач, на користь якої ухвалено постанову суду, має право подати до суду першої інстанції відповідну заяву на виконання такої постанови суду або порушення прав позивача, підтверджених такою постановою суду. На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються вимоги, позивач зазначає докази, про які йому відомо і які можуть бути використані судом. Практики наголошують на тому, що даний пункт статті не є виписаним, оскільки фактично зобов'язує позивача підготувати відповідну заяву та надіслати її відповідачеві лише у перший день після відкриття виконавчого провадження, інакше будуть пропущені процесуальні строки [5].

Враховуючи проведені дослідження, слід резюмувати, що виконання судового рішення в адміністративних справах є прямим обов'язком суб'єкта владних повноважень, інакше відбувається дискредитація органу державної влади як в очах громадянського суспільства, так і на міжнародній арені (звернення до Європейського суду з прав людини щодо порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Україною) [7], порушення охоронюваних законом прав, свобод, інтересів і настає відповідальність.

Звичайно можна розраховувати на те, що судові рішення в адміністративних справах виконуватимуться добровільно. Однак судовий контроль за виконанням рішення суду є вагомим важелем впливу на боржників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005. – № 35–36, № 37.

3. Самсін І. Побудова української моделі адміністративного судочинства: теоретико-практичні проблеми // Судоустрій та судочинство в Україні. – 2006. – № 2. – С. 18-25.

4. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 704 с., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/adminpravo/232-naukovo-praktichnij-komentar-kas-ukrayini/5829-stattja-14-obovjazzkovist-sudovih-rishen.html>

5. Некляєв Ю. Що таке судовий контроль за виконанням рішення та як ним скористатись / Ю. Некляєв // Юридична газета online. 26 квітня 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provazhennya/shcho-take-sudoviy-kontrol-za-vikonannjam-rishennya-ta-yak-nim-skoristatis.html>

6. Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 9.01.2013 р. № 28/12/13-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vasu.gov.ua/sudovapraktika/inf_list/il9_01_2013N28/

7. ЄСПЛ присудив українським пенсіонерам по 1000 євро // Закон і Бізнес. 6.07.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/129392-espl_prisudiv_ukrainskim_pensioneram_po_1000_evro.html

УДК 330.88

Калач Ганна Миколаївна

*к.е.н., докторант кафедри фінансів,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

СУТНІСТЬ ТА ЕТАПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок є складною нерівноважною системою, що постійно змінюється під впливом багатьох ендогенних, екзогенних та глобальних чинників, які, з одного боку є джерелом його розвитку, а з іншого – джерелом постійних флуктуацій. За наявності додатних зворотних зв'язків між фондовим ринком та соціально-економічною системою в цілому зростає потреба в дослідженні трансформаційного контексту фондового ринку.

Метою даного дослідження є виявлення сутності та етапів трансформації фондового ринку України.

Сучасний етап розвитку методології наукових досліджень використовує постнеокласичний підхід до дослідження складних нерівноважних систем і розглядає процес трансформації як спосіб або форму розвитку системи при якому система в точці біфуркації переходить у якісно новий стан, відбувається зміна її просторово-часової організації.

Загальна послідовність етапів трансформації є такою: зруйнування основ “старої” системи – запровадження нових формальних інституцій та механізмів їх дотримання – створення нових неформальних регуляторів господарської діяльності – утвердження нової інституційної рівноваги [1, С. 41].

Фондовий ринок України є не лише об'єктом трансформації, але й сам є результатом трансформації системи більш високого порядку, він сформувався не внаслідок еволюції, поступового розвитку існуючої системи, а як результат інверсійного типу системної трансформації економіки. «Інверсія (на латині *inversion* – перегортання, перестановка) – термін, що означає зміну прямого порядку, стан розвитку процесу, коли завершення стає його початком. Інверсійний тип ринкової трансформації означає інверсійність інституційного економічного розвитку, при якому спостерігається зворотна послідовність перетворень, виникнення економічних форм. При цьому зворотному ході розвитку логічне (хід реформ) не збігається з історичним (природною еволюцією)» [3, С. 50-55]. Зрозуміло, що такий порядок перетворень породжує багато суперечностей.

Через відсутність фондового ринку в минулій системі господарювання України, держава відіграла провідну роль в процесі створення фондового ринку. Значну, а в деяких питаннях – і визначальну роль зіграла також співпраця з міжнародними та закордонними фінансовими організаціями.

На етапі формування фондового ринку створення інституціональної структури здійснювалось на основі свідомо керованого інституційного проектування, шляхом запозичення інституційних форм, "політичної модернізації" інституціональної системи, яка базувалася на активній пропозиції інститутів з боку держави. Такий шлях був необхідним з огляду на необхідність обслуговування процесу приватизації. Як зазначає українська дослідниця Л.Потравка, «початковим етапом трансформації є виникнення потужного подразника, котрий має викликати як значну кількість деформацій системи загалом, так і ланцюгові деформації її структурних елементів... Часовий період, котрий починається з утворення трансформатора, що викликає достатньо потужні зрушення структури системи, які приводять до якісних перетворень... називають трансформаційним етапом» [2, С. 192-200]. Для українського фондового ринку саме приватизація і стала таким потужним подразником.

За час свого існування фондовий ринок України пройшов декілька етапів розвитку. Для періодизації етапів трансформації важливо визначити критерій, за яким вона здійснюється. На наш погляд, таким критерієм є зміна соціальних, економічних і практичних задач кожного з виділених періодів, завдяки зміні компонентів та зв'язків системи. Виходячи з цього, можна виділити такі етапи трансформації фондового ринку України.

Перший етап (1991 – 1998 рр.). Створення інституційної основи фондового ринку. Це період, коли соціальна система переживала глибинну перебудову, її колишній інституціональний каркас вже був зламаний, а новий ще не збудований.

На цьому етапі виникають і розвиваються лише окремі елементи інституціональної системи фондового ринку: організатори торгів, торговці цінними паперами та інвестиційні компанії. Діяльність інституцій фондового ринку регулювали два закони – «Про цінні папери і фондову біржу» (1991) та «Про господарські товариства» (1991). Велике значення для забезпечення

становлення фондового ринку мав Указ Президента «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» та Рішення Кабінету Міністрів України «Про довірчі товариства», які були прийняті у 1994 році [4, С.39-42].

Важливим, з точки зору визначення правових засад здійснення державного регулювання ринку цінних паперів, державного контролю за випуском та обігом цінних паперів та їх похідних, став Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», який прийнято у 1996 році, та Указ Президента України, яким 12 червня 1995 року утворено Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Було визначено її завдання, функції, повноваження, права, відповідальність та відносини з іншими державними органами з питань регулювання та контролю на ринку цінних паперів.

В цей період розпочалась емісійна діяльність, яка переважно була пов'язана з процесом акціонування підприємств. Це етап фактичного зародження і становлення ринку, однак його розвиток був дуже повільним.

До основних позитивних результатів першого етапу розвитку фондового ринку України слід віднести створення інституцій реєстрації прав власності на цінні папери, розкриття інформації про емітентів і професійних учасників ринку, нагляду за дотриманням законодавства на ньому. На цей етап припадає перша фінансова криза на ринку цінних паперів незалежної України, викликана кризовими явищами та загрозою дефолту державних зобов'язань у 1998 році. Для цього етапу притаманні також суперечності між сформованими та новостворюваними інституціями, викривлення інституційних зв'язків, наявність інституційних розривів. Прикладом може слугувати випуск перших муніципальних запозичень у 1995 році, при цьому законодавчо алгоритм випуску облігацій місцевих органів влади було прописано лише у 1997 році. Внаслідок інституційної ями виник дефолт муніципальної позики м.Одеса у 1998 році. Результатом чого стала стагнація ринку муніципальних запозичень, яка тривала до 2003 року.

Другий етап (1999 – 2008). Утвердження нової інституційної рівноваги. Цей період характеризується зростанням темпів розвитку економіки України.

Основним внутрішнім чинником зростання був початок проведення грошової приватизації підприємств, що призвело до появи привабливих емітентів і збільшення інвестицій. За даними річних звітів НКЦПФР, протягом цього періоду емісійна діяльність зросла у 10 раз, а обсяг торгів – у 22,5 раза.

В цей період подальшого розвитку набула технологічна інфраструктура фондового ринку – було створено ряд депозитарних, реєстраторських та розрахунково-клірингових установ. Особливе значення для формування фондового ринку мало створення у 1999 році Національного депозитарію. З'явилися компанії з управління активами, законодавчо врегульовано повноваження Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також саморегулювальних організацій професійних учасників фондового ринку.

Період з 2006 по 2008 рр. відзначається пришвидшеними темпами розвитку фондового ринку. Активну участь в цьому процесі беруть інституційні інвестори такі як страхові компанії та недержавні пенсійні фонди,

які частину своїх портфелів формують за рахунок цінних паперів. Це етап становлення масового ринку корпоративних облігацій.

Водночас, слід зазначити, що протягом всього періоду зростання в країні не проводилися структурні реформи, технологічне оновлення виробництва, накопичувалися макроекономічні диспропорції, формувалася споживацька модель економіки. Тому перед початком світової фінансової кризи як економіка України в цілому, так і фондовий ринок зокрема були дуже вразливими до будь-яких шоків.

Третій етап (2009-2017 рр.) Порухення стійкості системи. Третій етап умовно можна поділити на дві фази: перша тривала з 2009 до 2012 року, друга – з 2013 до 2017. Перша фаза збігається з початком глобальної фінансової кризи, яка негативно позначилась на функціонуванні всіх учасників ринку. Концентрація кредитного, валютного, операційного, процентного ризиків та ризику ліквідності призвели до порушення фінансової стійкості як окремих економічних агентів, так і фінансового ринку в цілому.

В період з 2009 по 2011 роки проводилась активна робота з розвитку реальної інституалізації фондового ринку. Закон України «Про акціонерні товариства» (2008 р.). передбачав суттєві зміни не лише в діяльності акціонерних товариств, а й депозитарних інституцій, торговців та організаторів торгів. Впровадження цього закону почало давати свої результати у 2010 році, капіталізація ринку зросла на 67 % (з 5,25 млрд.грн у 2008 році до 8,76 – у 2010).

Проте, починаючи з 2012 року, через зростання напруги на світових фінансових ринках та погіршення глобальної ліквідності, на фондовому ринку України починають формуватись негативні тенденції. Проблеми державного дефіциту і платіжного балансу країни призвели до зростання питомої ваги державних облігацій в загальному обсязі торгів цінними паперами. У 2012 році почався активний процес витіснення державними цінними паперами всіх інших цінних паперів і станом на кінець 2016 року ринок корпоративних цінних паперів повністю перемістився у позабіржовий сегмент і його питома вага в загальному обсязі біржових торгів цінними паперами скоротилася до неприпустимих 10,2 % у 2013 році.

Таким чином, сучасний етап трансформації характеризується тим, що фондовий ринок перетворився лише в інструмент обслуговування потреб держави в залученні коштів. Сегмент корпоративних цінних паперів є пригніченим і не виконує свою головну функцію - інвестиційну. Невиконання фондовим ринком своїх системних функцій призводить до руйнування його системних зв'язків і свідчить про наближення до точки біфуркації, після проходження якої фондовий ринок або перетвориться в систему з новими якостями, або буде зруйнований.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гражевська Н.І. Трансформація економічних систем в умовах глобалізації.: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.01. / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К.2009. – С. 41.

2. Потравка Л. Сутність, зміст та етапи трансформації соціально-економічної системи.//Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Вип.19. ч.2. – К., 2016. – С. 192-200.

3. Гайдай Т.В. Інституційно-еволюційний підхід у дослідженні інверсійного типу системної трансформації/ Т.В.Гайдай Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Выпуск 31-2, 2009 р. – С. 50-55.

4. Кондрацька Н.М. Формування інституційної системи ринку цінних паперів в Україні: Дис. Канд. екон. наук: 08.00.08./ Нац. Ун-т водного господарства та природокористування. – Рівне, 2010. – С. 39-42.

УДК 336.22

Капелюш Анна Анатоліївна

к.е.н., доцент кафедри фінансів,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Скоромцева Тетяна Олександрівна

*к.е.н., с.н.с., провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту фіскальної
політики,*

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО ПОСТ-АУДИТУ ЯК ВИМОГА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Участь вітчизняної економіки у глобалізаційних процесах й імплементація міжнародних норм і стандартів у митну справу, вимагають спрощення і прискорення виконання митних процедур, зокрема, митного оформлення та митного контролю, формування нової моделі митного регулювання та функціонування митних органів. При цьому, актуальності набуває посилення контрольної-перевірочної функції митних органів саме у напрямі проведення документальних перевірок – митного пост-аудиту як сучасної форми митного контролю. Однак, зазначені трансформації не повинні впливати на ефективність здійснення митного контролю, що зумовлює пошук нових підходів до організації та здійснення контрольних заходів у сфері зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів.

У цьому контексті, необхідно зазначити, що формування ефективної моделі митного регулювання має, перш за все, враховувати необхідність підвищення якості співпраці митних органів з бізнесом, митними органами інших держав, міжнародними інституціями. За таких умов особливої уваги потребує питання підвищення ефективності діяльності митних органів.

Запорукою досягнення цих результатів є розробка системи критеріїв, які б давали можливість визначати цільові точки ефективної діяльності митних органів. У зв'язку з цим особливого значення набуває усвідомлення актуалізованих мети та завдань митних органів, оцінки критеріїв ефективності

їх діяльності, без яких неможливо сформувати напрями підвищення їх функціонування в умовах зростаючої глобалізації та викликів сьогодення.

Разом з тим адекватна оцінка ефективності митних органів є складним завданням з багатьох обставин. І основним тут є те, що такі показники, як економія часу на виконання податкових та митних формальностей, лібералізація податкового та митного контролю та зростання обсягів міжнародної торгівлі, сприяють розширенню зовнішньої торгівлі. Однак, національна безпека країни вимагає проведення певних митних та податкових оглядів та інспектувань, проведення певних контрольних-перевірочних заходів.

Отже, ключовим аспектом підвищення ефективності діяльності митних органів є формування об'єктивної та комплексної системи критеріїв, які відображатимуть ступінь досягнення визначених цілей, що дозволять зосередити увагу на пріоритетах їх розвитку.

Проте, аналіз наукових публікації щодо формування показників ефективності функціонування митних органів дозволяє зробити висновок, що ця проблема потребує більш глибокого вивчення, оскільки, і поняття «ефективність діяльності митних органів» є одним з найменш вивчених економічних явищ. А на думку багатьох науковців, це обумовлено відсутністю однозначних підходів саме до критеріїв ефективності діяльності митної органів.

Аналіз наукових напрацювань свідчить, що визначення критеріїв ефективності митного пост-аудиту є складним науково-практичним завданням. Адже, система митного пост-аудиту є багатоаспектною, що впливає з переліку його цілей та функцій. Тому у підсумку ефективність митного пост-аудиту є багатовимірною, й залежить від сукупності окремих чинників. Саме з огляду на дану багатоаспектність та множинність цілей та функцій митного пост-аудиту, ми визначили кілька критеріїв його ефективності. Не видається можливим подати розрахунок ефективності у вигляді однієї формули. Однак, вбачаємо за доцільним визначити рівень ефективності шляхом обчислення інтегрального показника за формулою:

$$E\Phi = \sum P_i * v_i,$$

де

$E\Phi$ – інтегральний показник активності митного пост-аудиту;

P_i – розраховані показники відповідних критеріїв;

v_i – ваговий коефіцієнт кожного показника.

Вагові коефіцієнти відіграють у даному випадку важливу роль. Так як забезпечують врахування в обчисленні ефективності всіх показників, а також водночас дозволяють врахувати пріоритетність та значення кожного, що, у свою чергу, підвищує точність та достовірність кінцевого результату.

Для забезпечення максимальної об'єктивності розрахунку ефективності митного пост-аудиту ми виділяємо наступні критерії:

- ефективність контрольних-перевірочних робіт;
- ефективність кадрового забезпечення;
- ефективність використання бюджетного фінансування;
- фіскальна ефективність.

Для оцінки ефективності за критерієм ефективності контрольно-перевірочної роботи використовуємо показники (коефіцієнти), що безпосередньо відображають організацію та проведення операційної складової митного пост-аудиту. Так, наприклад: питома вага планових перевірок (збільшення їх питомої частки свідчить про адекватність їх планування та максимальність масштабів охоплення пост-аудиту суб'єктів ЗЕД), співвідношення виїзних та невиїзних перевірок (переважання невиїзних перевірок знижуватиме собівартість процедури пост-аудиту), коефіцієнт якості та доказовості перевірок (відображає саме якісний рівень проведених перевірок).

Не менш важливу роль у досягненні ефективності митного пост-аудиту відіграє кадрове забезпечення. Відповідно за даним критерієм ми враховуємо коефіцієнти щодо рівня кваліфікації, стабільності кадрового складу та його результативності (шляхом відношення донарахованих / сплачених платежів до кількості посадових осіб підрозділу, уповноваженого проводити пост-аудит).

Коефіцієнти за критерієм ефективності використання бюджетного фінансування відображають саме собівартість процедури митного пост-аудиту й відповідно рівень його віддачі. Для цієї мети ми використовуємо інформацію щодо обсягів бюджетних коштів в частині фонду оплати праці та витрат на забезпечення діяльності відповідних підрозділів.

Коефіцієнти за критерієм фіскальної ефективності безпосередньо оцінюють обсяги мобілізованих та сплачених до бюджету коштів. Зауважимо, що у розрахунку даних коефіцієнтів більшість науковців застосовує відношення до кількості проведених перевірок. Однак, ми не підтримуємо таку позицію. Адже, кількість перевірок не є показовим та основним виразником обсягу мобілізації до бюджету. Таким чином, розрахунок питомої ваги сплачених до бюджету коштів за результатами проведення митного пост-аудиту у загальному обсязі митних платежів відобразатиме загальну фіскальну роль пост-аудиту та сприятиме формуванню його стратегічних векторів та уточненню цілей й завдань на перспективу. Водночас обчислення відношення сплачених сум до донарахованих за результатами перевірок є важливим показником ефективності пост-аудиту з позиції його практичної реалізації.

Таким чином, визначення ефективності митного пост-аудиту є складним науково-практичним завданням. Це зумовлено як складністю самої процедури пост-аудиту, так і множинністю та багатоаспектністю його цілей й завдань. Вирішення поставлених завдань вимагає використання широкого кола показників шляхом поєднання кількісного оцінювання з якісним та узгодження оціночного інструментарію з особливостями функціонування митних органів та виконання ними своїх функцій. Водночас розрахунок ефективності має нівелювати конфлікт інтересів між державою в особі митних органів (максимізація митних доходів до бюджету) та суб'єктів ЗЕД й звести до спільної єдиної платформи.

Таким чином, основними вимогами до оцінки діяльності митних органів повинні стати спрямованість показників на оцінку ефективності сприяння митних органів розвитку зовнішньоекономічної діяльності, з однієї сторони, і

якісний аналіз ефективної роботи митних органів – з іншої. Пріоритетами трансформації процесу оцінки ефективності діяльності митних органів повинні стати підвищення прозорості системи, публічний характер формування відомостей про результати оцінки ефективності та розробка механізму моніторингу ефективності діяльності митних органів.

За рахунок врахування різноаспектних показників та критеріїв запропонована нами методика дозволить об'єктивно та достовірно оцінити рівень ефективності митного пост-аудиту. Причому дані розрахунки можливо проводити у річній динаміці для оцінки загальної ефективності системи митного пост-аудиту, так й використовувати для аналізу діяльності окремих підрозділів.

УДК 347.73

Касьяненко Любов Михайлівна

*д.ю.н., професор, завідувач кафедри
фінансового права,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Пчела Марина Вікторівна

*студентка юридичного факультету,
група КПП-163,
Чернігівський національний технологічний
університет,
м. Чернігів, Україна*

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Формування економічної безпеки України має важливе значення у контексті загального розвитку країни та її інтеграції у світове співтовариство. У самому широкому змісті категорія “безпека” характеризує такий стан людського суспільства, при якому забезпечується нормальне його існування та розвиток.

Бажана інтеграція молодого української держави в європейські і світові економічні структури передбачає виконання цілого ряду умов із зміцнення вітчизняної економіки, створення сприятливого інвестиційного клімату, виконання міжнародних угод щодо економічного співробітництва і ефективну боротьбу з економічними злочинами. Виконання цих умов неможливе без швидкого зменшення частки „тіньового” сектора економіки. Відмивання „брудних” грошей, за оцінками спеціалістів, – одне з найбільш загрозливих злочинів сьогодення. Нездатність держави ефективно контролювати подальше зростання кримінальних доходів і протидіяти їх динамічному поширенню, підриває його економічний суверенітет і негативно відображається на міжнародному іміджі. Досвід зарубіжних країн, міжнародних організацій щодо впровадження первинного фінансового контролю в систему протидії

відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, свідчить, що дієвими засобами фінансового моніторингу є: зупинення сумнівної для відмивання фінансової операції з ініціативи банківських установ; оперативна взаємодія суб'єктів первинного фінансового контролю з органами фінансової розвідки; спрощений порядок часткового розкриття банківської таємниці на вимогу правоохоронних органів з метою запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів; суб'єкти фінансового моніторингу мають право самостійно проводити контрольні-розвідувальні операції. Внаслідок реалізації завдань фінансового моніторингу відбувається зміцнення фінансової дисципліни всіх учасників фінансово-правових відносин. На сьогодні введений Законом України „Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення” [1] механізм виявлення сумнівних фінансових операцій не дозволяє заблокувати (заморозити) активи цієї операції, не допустити її проведення, унаслідок чого у більшості випадків не можна повернути у повному обсязі державі, юридичним чи фізичним особам завдані їм збитки. Також важливою проблемою є перевірка інформації про проведення сумнівних операцій, оскільки згідно з Указом Президента України „Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності” [2] отримання інформації від Державної служби фінмоніторингу про проведені сумнівні операції не є підставою для проведення вказаних перевірок. Для усунення даної проблеми було б доцільно прийняти закон „Про фінансовий контроль” у якому чітко визначити механізм перевірки сумнівних операцій. Суспільна небезпека легалізації (відмивання) доходів, здобутих злочинним шляхом полягає у заподіянні значної шкоди легальній економічній діяльності, створенні матеріального підґрунтя для збільшення масштабів злочинної діяльності, дестабілізації нормального функціонування фінансово-кредитної системи, зниженні рівня довіри до неї, посиленні інфляційних процесів і знеціненні національної грошової одиниці, порушенні принципу рівноправності суб'єктів підприємницької діяльності, посиленні недобросовісної конкуренції та майнового розшарування суспільства, погіршенні міжнародного іміджу України [3, с. 4].

Небезпека існування і виникнення на основі цього загрози економічній безпеці України, такої проблеми, як боротьба з легалізацією „брудних” коштів, потребує глибокого всебічного вивчення. Майже у всіх країнах світу прийняті відповідні закони з питань протидії легалізації коштів, існують спеціальні уповноважені органи контролю за такими операціями, впроваджена система моніторингу та інформування цих органів про суб'єктів, що здійснюють підозрілі операції, та встановлена відповідальність за легалізацію коштів та не інформування про зазначені операції. Україна не стала винятком, і в процесі адаптації нормативно-правового забезпечення фінансової діяльності до світових стандартів було створено орган Державного фінансового моніторингу.

Розглядаючи цю проблему, не можна не звернути уваги на таку міжнародну організацію, як Спеціальна група фінансових операцій (Група розробки фінансових заходів боротьби з „відмиванням” коштів) FATF. Ця

група є міждержавним органом, створеним у Парижі, на саміті держав Великої сімки у 1989 році. Необхідність у створенні такого органу була викликана зростаючою стурбованістю світової спільноти проблемою „відмивання” коштів. На FATF покладена відповідальність за дослідження методів та тенденцій у „відмиванні” грошей, моніторинг заходів, спрямованих на боротьбу з цим явищем, прийнятих на національному та міжнародному рівнях, а також розробка заходів, які необхідно прийняти для боротьби з „відмиванням” грошей. Запозичення досвіду зарубіжних країн є одним із пріоритетних напрямів на шляху формування досконалого вітчизняного законодавства. Однак, як свідчить практика, сліпе запозичення такого досвіду дає недостатньо бажаний ефект, створює законодавчі суперечності і часом призводить до виникнення прогалин у регулюванні тих чи інших правових відносин. Готової моделі для запозичення фактично немає. Є окремі елементи, що можуть бути корисними за їх вдалого поєднання із національними особливостями. Саме тому цілком логічним та обґрунтованим є аналіз досвіду декількох держав, щоб визначити недоліки, переваги їх діяльності, уникнути перших і запозичити останні у вітчизняний нормотворчий процес.

У квітні 1990 року FATF виробила „Сорок рекомендацій”, які визначили заходи, впровадження яких є необхідною умовою ефективної боротьби з відмиванням грошей [4, с. 41]. На підставі рекомендацій світового співтовариства в Україні було створено організаційно-правовий механізм протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення [5] ст. 166⁹ встановлено адміністративну відповідальність за порушення вимог щодо ідентифікації особи, яка здійснює фінансову операцію; порушення порядку реєстрації фінансових операцій, що підлягають первинному фінансовому моніторингу; неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про такі фінансові операції спеціально уповноваженому органу з питань фінансового моніторингу; невиконання вимог щодо зберігання документа, які стосуються ідентифікації осіб; розголошення інформації, яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу. Адміністративно-процесуальними нормами не передбачено зупинення (або призупинення) фінансових операцій. Як наслідок, необхідно урахувати можливість такої ситуації. Закон передбачає вжиття конкретних заходів за наявності конкретних підстав. На винного – суб’єкта первинного фінансового моніторингу – згідно зі ст. 24 Закону „Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення” накладається також стягнення, але вони не зовсім узгоджуються із санкціями ст. 166⁹. Розвиток ринкових відносин здійснюється набагато швидше, ніж розвиток правової системи, тому що на певних етапах розвитку виникає своєрідний правовий вакуум, яким успішно користуються сучасні злочинці. Недосконалість законодавства, що регулює протидію легалізації „брудних” коштів, використання проблемних сторін фінансової системи з цього питання злочинцями, загрожує національній безпеці держави в цілому і в тому числі

ефективному розвитку національної економіки, значно ускладнює нормальні відносини з іншими державами, загрожує розвитку інвестиційного процесу, негативно впливає на міжнародний імідж України тощо.

У фінансово-правовому аспекті потрібно виходити з того, що основною формою фінансового законодавства є фінансово-правовий закон, який характеризується відповідними ознаками й має вищу юридичну силу, що зумовлює підвищення ефективності реалізації фінансово-правових актів та їх норм всіх рівнів, а також сприяє забезпеченню законності у сфері реалізації законодавства. Під якістю закону потрібно розуміти його здатність правильно відтворювати у правових нормах специфіку регульованих ним суспільних відносин і безпосередньо регулювати відносини, запобігаючи негативним соціальним діям учасників правовідносин.

Демократична правова держава, яка представляє інтереси усього суспільства, повинна служити правовим інструментом організації відносин громадянського суспільства, забезпечувати реалізацію та захист публічних інтересів. Правові норми будуть залишатися тільки декларативним постулатом, бездієвою конструкцією, якщо не будуть втілюватися у практичне життя шляхом реалізації закріплених у них приписів. У зв'язку з цим потрібно згадати всім відомий приклад про те, як ефективно розроблена система римського права, забезпечила високий рівень правового порядку функціонування майнових відносин у Давньому Римі.

Механічне прийняття нових законів без повного узгодження з уже діючими і порушення пріоритетів правового регулювання веде до знецінювання права, до зниження дієвості його норм. Бажаного результату можна досягнути тільки за умови відповідної збалансованості правових приписів, які повинні працювати як єдиний механізм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення” : Закон України : від 28.11.2002 р. № 249–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 1. – Ст. 2 (зі змінами і доповненнями).

2. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності : Указ Президента : від 23.07.1998 р. № 817/98// Офіційний вісник України. -1998. – № 30. – Ст. 1119.

3. Дудоров О. Протидія відмиванню доходів, здобутих злочинним шляхом / О. Дудоров, М. Мельник, М. Хавронюк : збірник нормативно-правових актів, міжнародних документів, коментарі. – К. : Атіка, 2003. – 256 с.

4. Отмывание грязных денег : международные и национальные системы противодействия / [Рымарук А. И., Лысенков Ю. М., Капустин В. В., Синянский С. А.] ; под редакцией профессора Рымарука А. И. – К. : Юстиниан, 2003. – 544 с.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984 р. № 8073–X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122 (зі змінами і доповненнями).

Католійчук Дмитро Сергійович

*студент V курсу магістерської програми
«Страховий менеджмент»,*

*Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,*

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

Стецюк Т.І., к. е. н., доцент,

*Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,*

м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У сучасних економічних умовах страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Страхування є послугою, яку надають за певну плату, за цінами, що покривають витрати і приносять прибуток в економічний простір, на якому реалізуються операції з купівлі-продажу цієї послуги, що є ринком.

Страховий ринок у сучасній економіці не нове явище, він функціонує у взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими ринками, що і дає підставу розглядати його як комплексну модель, яка об'єднує необмежену кількість інших ринків, наявних за законами ринкової економіки.

Поняття «страховий ринок» містить два складових елементи: ринок і страхування. Деякі економісти розглядають ринок як відносини з приводу купівлі-продажу, інші на перше місце ставлять наявність певних інститутів, які зводять покупців і продавців. Розглянемо тлумачення ринку і як взаємовідносин з обміну, і як структури, що дозволяє його здійснювати.

У ринково орієнтованій економіці діє декілька взаємопов'язаних ринків. За функціональною ознакою або згідно з економічним призначенням об'єктів, ці ринки, як правило, підрозділяють на наступні види:

1. ринок товарів та послуг (ринок продовольчих та ринок непродовольчих товарів, ринок послуг);
2. ринок факторів виробництва (ринок праці, ринок засобів виробництва, сировинний ринок);
3. фінансовий ринок (ринок грошей, кредитних ресурсів, цінних паперів і фінансових послуг);
4. інформаційний ринок (ринок інтелектуальної продукції).

Головними економічними суб'єктами ринкових відносин виступають держава (уряд), підприємства (організації як господарюючі суб'єкти) та домогосподарства. Сучасний ринок – це явище досить глибоке, комплексне і являє собою систему ринків, серед яких важлива роль належить фінансовому,

бо грошові ресурси постійно переміщуються від власників заощаджень до позичальників та інвесторів.

Становлення й подальший розвиток ринкової економіки зумовлюють необхідність формування основної ланки фінансового ринку країни – страхового ринку, який частіше за все науковці визначають як особливу сферу економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу, встановлюється ціна на даний товар (страховий захист).

Достатньо важливим для нас є формулювання самої суті поняття, а також аналіз сучасного стану страхового ринку як особливої частини ринку фінансових послуг. Для визначення економічного змісту поняття «страховий ринок» науковці використовують системний підхід. Будь-який ринок – це система, що складається із взаємопов'язаних елементів, відносин, організованих для досягнення певної мети. Ця система володіє притаманними їй властивостями та кількісними характеристиками, і головне завдання системного підходу при визначенні поняття «страховий ринок» полягає у розгляді всіх складових ринку, орієнтації на аналізі взаємозв'язку елементів. У спеціалізованій літературі зі страхування пропонується значна кількість визначень «страховий ринок». Оскільки страхування – це відносини, пов'язані з формуванням і використанням цільових фондів грошових коштів, зміст страхового ринку часто ототожнюється з дослідженням тільки економічної основи страхування [1].

В. М. Фурман справедливо вказує на те, що в економічній літературі залежно від цілей досліджень, страховий ринок розглядається як:

- об'єктивна економічна закономірність;
- система суспільних, економічних, фінансово-економічних чи грошових відносин;
- особлива соціально-економічна структура;
- економічне середовище функціонування страховиків;
- економічний простір;
- сукупність страхових компаній;
- форма взаємозв'язку між учасниками страхових правовідносин;
- частина фінансового ринку;
- окрема сфера послуг;
- форма функціонування сукупного страхового фонду [1].

Головними суб'єктами страхового ринку виступають страховики й страхувальники, кожний з яких має свою функцію, специфіку та механізм реалізації економічних інтересів. Зростання ризиків, збільшення чисельності страховиків і страхувальників та ускладнення механізму взаємовідносин між ними обумовлюють існування посередників, якими на страховому ринку виступають страхові агенти та страхові брокери. Страхові посередники спроможні суттєво активізувати роботу всіх суб'єктів страхового ринку. Важлива роль на ринку страхування належить не тільки страховим агентам і брокерам, а й актуаріям, сюрвейерам, аджастерам та іншим.

Функціонування страхового ринку відбувається за умови взаємодії його суб'єктів із приводу об'єктів страхування, на які спрямований страховий захист. Об'єкти страхування обумовлюють економічні відносини між суб'єктами ринку. Об'єктами страхування можуть бути життя, здоров'я, працездатність та пенсійне забезпечення страхувальника або застрахованої особи (об'єкти особистого страхування); майнові інтереси страхувальника (застрахованої особи), яким може бути завдано шкоди страховою подією, та майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди життю, здоров'ю, майну та майновим інтересам третьої особи.

Проте, сьогодні ґрунтовному дослідженню страхового ринку присвячено доволі мало праць вітчизняних науковців. Так, у популярному навчальному посібнику «Ринок фінансових послуг» [2] розкриттю його суті відведено чотири рядки, у навчальних посібниках «Фінансовий ринок» поняття страхового ринку взагалі не фігурує.

Однак, страховий ринок є багаторівневою структурованою системою зі складним механізмом взаємозалежних зв'язків між структурними одиницями. Ю. В. Євченко у своєму дисертаційному дослідженні вважає, що розвиток ринкової економіки зумовлює необхідність формування та подальшого розвитку страхового ринку, тому вивчення структури сучасного страхування та його класифікації за історичними, економічними, юридичними й географічними ознаками; багатоаспектний аналіз організаційної, інституціональної, галузевої й територіальної структур страхового ринку; висвітлення основних форм і видів страхування мають велике значення для теорії страхової справи та страхової практики [5].

У іншій праці на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, його автором, Д. А. Навроцьким вказується, що страховий ринок є складовою фінансового ринку, що представляє особливе соціально-економічне середовище, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього, а сукупність всіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, що обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання [3].

Тут слід зауважити, що наведене визначення є не зовсім чітким у другій своїй частині, тобто не зрозуміло, що таке «сукупність всіх його суб'єктів», яка функціонує у системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин. На наш погляд, ця частка визначення є зайвою.

В. В. Шахов відмічає наступне: страховий ринок – це особлива соціально-економічна структура, певна сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються пропозиція і попит на неї [4].

У широкому значенні страховий ринок представляє собою усю сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхового продукту.

В одному з найпопулярніших у країні підручнику «Страховання», за редакцією С. С. Осадця, визначається, що страховий ринок – це сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється їх купівля-продаж. Невірно відносити до страхового ринку усі форми надання страхового захисту, бо не для всіх із них притаманний акт купівлі-продажу. Так, відносини купівлі-продажу не виникають при відшкодуванні збитків із централізованих фондів або із фондів самострахування.

За визначенням О. А. Гвозденка, страховий ринок представляє собою сукупність економічних відносин з купівлі-продажу страхової послуги, яка відображається у захисті майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні страхових випадків за рахунок грошових коштів (внесків, премій) страхувальників. Обов'язковою умовою існування страхового ринку є наявність попиту на страхові послуги і страховиків, які здатні задовольнити ці потреби.

Найбільш повне визначення за нашим дослідженням страхового ринку наводить В. М. Фурман. На його думку, страховий ринок – це система стійких економічних відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), посередниками і продавцями, а також страховиками і регуляторними органами, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестраховання, які матеріалізуються у страхових, перестраховальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню.

Як бачимо, поки не склалось усталеного визначення понять «страховий ринок» і «ринок страхових послуг», а також співвідношення між ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фурман В.М. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх розв'язання // Фінанси України. – 2004. – №12. – С. 131-139.
2. Особливості та сутність страхового ринку / В.М. Фурман // Фінанси України: Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. - 2005. - №11. - С. 126-131.
3. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навчальний посібник [Текст] / В. П.Ходаківська, В. В. Беляєв. - К. : ЦУЛ, 2002. - 616 с.
4. Смолянська О. Ю. Фінансовий ринок: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 384 с.; Маслова С.О., Опалов О.А. Фінансовий ринок: Навчальний посібник. Друге видання, виправлене. – К.: Каравела, 2003. – 344 с.
5. Євченко Ю.В. Страховання в країнах з ринковою економікою (використання світового досвіду в умовах України): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин, 2000. – 21 с.
6. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: 08.00.08 –КНЕУ / О. О. Гаманкова. – К., 2010. – 33 с.

Клапків Любов Михайлівна
*к.е.н., доцент кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
м. Київ, Україна*

СТРАХУВАННЯ ВИЇДЖАЮЧИХ ЗА КОРДОН В УМОВАХ БЕЗВІЗОВОГО РЕЖИМУ

Актуальність дослідження обумовлена впливом безвізового режиму перетину державного кордону із країнами зони Шенген, реалізацію продаж страхових послуг для осіб що виїжджають за кордон. У цьому плані становлять інтерес особливості прояву класичної, міжвидової конкуренції на ринку страхування виїжджаючих за кордон, специфіка розвитку конкуренції на ринку страхування в умовах економічної кризи та зростання необхідності у даному страховому захисті.

Страхування виїжджаючих за кордон – в першу чергу передбачає компенсацію медичних витрат, які можуть виникнути в закордонній поїздки внаслідок раптового захворювання або нещасного випадку. Фактично поєднуючи в собі медичне страхування та страхуванням від нещасного випадку (у частині відшкодування медичних витрат). Стандартний поліс страхування виїжджаючих за кордон передбачає наявність невідкладної допомоги, дана оперативність реалізується через асистанс. Що в свою чергу передбачає використання асистуючих компаній.[1]

Фактично в даному продукті поєднується 3 окремі види страхування: страхування медичних витрат; страхування від нещасного випадку; страхування відповідальності перед третіми особами, що дозволяє основну послугу базувати на кожній із даних складових. Водночас, сучасні послуги характерні саме асистансом, та відшкодуванням супутніх витрат, що має на меті реалізацію страхового ризику зробити максимально беззбитковою для клієнта. До них відносять: телекомунікаційні послуги - покриття витрат на дзвінок в Контакт-центр до 30 у.о.; дострокове повернення із-за кордону до місця постійного проживання у зв'язку зі смертю близьких родичів; візит близького родича для відвідування Застрахованої особи, що перебуває на стаціонарному лікуванні більше, ніж 5 днів; чи відшкодування витрат при відмові у візі до 1600 грн. – у пропозиції СК ПЗУ Україна. [2]

Дана опція не втрачає актуальності і в умовах безвізового перетину кордону, зважаючи на необхідність візи при більш тривалому перебуванні, що має місце, наприклад, у випадку навчання в ЄС.

Продажам страхових послуг для виїжджаючих за кордон через інтернет притаманні риси класичної та каналної конкуренції. З одного боку, страхувальник використовує веб-сторінки кількох страховиків для отримання об'єктивної інформації про страхові послуги, і може зробити порівняння умов і

тарифів програм страхування, що характерно для класичної форми конкуренції[3].

З іншого боку, страхувальник методом запиту через пошуковики в інтернеті отримує рекомендації щодо страхових компаній і програмам страхування. При цьому рекомендації веб-сторінок страховиків ранжуються не за факторами конкурентоспроможності в межах класичної конкуренції, а за факторами каналної конкуренції, які проявляються через показ пропозиції на першій сторінці в перших десяти посиланнях або через показ у вигляді контекстної реклами. Тому до факторів конкуренції при продажі полісів страхування виїжджаючих за кордон відносяться специфічні методи просування в інтернеті (кількість слів за запитом на веб-сторінці, кількість посилань, популярність веб-сторінок, та обсяги контекстної реклами) [4, 328].

Класична конкуренція на ринку послуг страхування виїжджаючих за кордон проявляється через програмну конкуренцію і тарифну конкуренцію. Де, програмна конкуренція виявляється через набір додаткових допоміжних послуг, тарифна конкуренція – через більш низький у порівнянні з середньо ринковим тарифом (на тлі зростання тарифів обумовленого знеціненням національної валюти [5]).

Отже, зважаючи на активність громадян України, можна очікувати в 2018 році збереження тенденції до зростання та розвитку ринку послуг із страхування виїжджаючих за кордон, як у якісному так і у кількісному аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клапків Ю. Розвиток організаційно-правового та ідейного формування інституцій, що надають страхові послуги / Ю. Клапків // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2017. - Вип. 1. - С. 52-62.

2. ПЗУ Україна [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/individual/travel/abroad.html>

3. Клапків Ю. Дефініція та особливості класифікації катастрофічних ризиків у теорії страхування/ Ю.М. Клапків // Фінансовий простір. -2013. - №2. - С 145-149.

4. Соболев Р. Г. Інституціональні засади страхування туристів в Україні / Р. Г. Соболев, С. Є.Морозова // Публічне управління XXI століття: традиції та інновації : зб. тез XVII Міжнар. наук. конгресу, 27 квітня 2017 р. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2017. - С. 327-331.

5. Мелих О. Сутнісно-теоретичні основи валютно-курсової політики держави / О. Ю. Мелих // Сталий розвиток економіки. - 2013. - № 2. - С. 38-47.

Климчук Наталія Яківна

*старший викладач кафедри банківської справи
та фінансового моніторингу,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Зелінська Вікторія Сергіївна

*студентка групи ФББ-14-7,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ОБЛІК БЕЗГОТІВКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сьогодні у всьому світі розвиток економіки характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій розрахунків. Від стану безготівкових операцій, своєчасного і повного надходження коштів від платників до отримувачів, залежать стан грошового обігу, ціноутворення, кредитні відносини, фінансовий стан підприємств і, як підсумок, соціальний стан населення.

Актуальність організації безготівкових розрахунків пов'язана з тим, що сьогодні окреслилася гостра потреба у вивченні і запровадженні усіма учасниками ринкових відносин механізмів функціонування нових форм безготівкових розрахунків. Оскільки ці розрахунки належать до найважливіших характеристик рівня розвитку економіки держави, то оптимальна організація безготівкових розрахунків є одним із головних завдань діяльності банків [4, с. 166].

Загальні правила, форми і стандарти безготівкових розрахунків визначає Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21 січня 2004 р. № 22.

Безготівкові розрахунки — це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді [1].

Оскільки організація безготівкових розрахункових операцій в Україні підпорядковується таким принципам як обов'язкове зберігання коштів на рахунках в банках; надання права вибору банку для відкриття рахунків; списання коштів за розпорядженням власника в межах залишку на рахунку, крім рахунків овердрафт; здійснюються через банківські установи; платники несуть відповідальність за здійснення платежів у встановлені строки; самостійний вибір форм розрахунків; можливість здійснення контролю за дотриманням взаємних зобов'язань за допомогою розрахунків та інші [5, с.11].

Загалом здійснення розрахункових операцій через банк знижує потребу в готівці, сприяє концентрації в банку вільних грошових коштів для кредитування, забезпечує їх збереження і більш ефективне використання, оптимізує і прискорює грошовий обіг у державі.

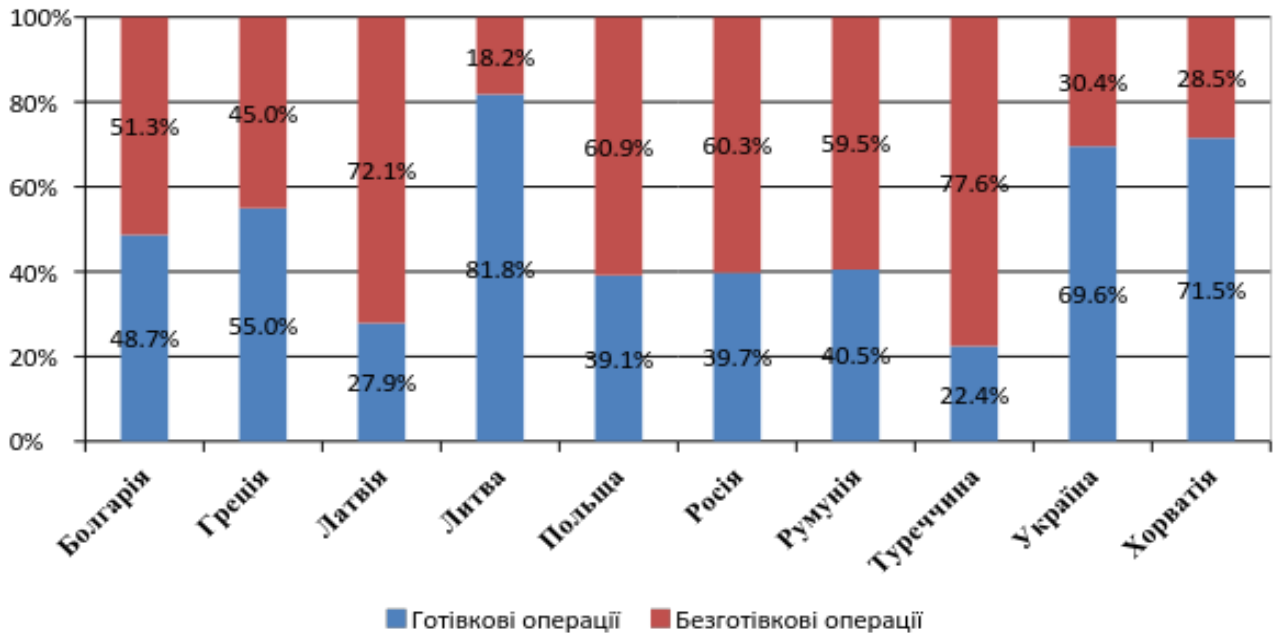
При безготівкових розрахунках використовуються такі платіжні інструменти як: меморіальний ордер, платіжне доручення, платіжна вимога – доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек, акредитив, платіжна картка, вексель. При цьому безготівкові розрахунки здійснюються з використанням платіжних рахунків шляхом перерахування коштів з рахунку платника на рахунок одержувача коштів. До таких рахунків відносять рахунки 2600, 2620, 2520, 2541, 2542. Облік розрахунків ведеться на балансових рахунках: 2526, 2552, 2554, 2602, 2622, а якщо розрахунки здійснюються платіжними картками то вони відображаються на таких балансових рахунках: 2605, 2625 [5, с. 17].

Але згідно постанови Правління НБУ від 11.09 17р. №89 «Про затвердження нормативно-правових актів НБУ з бухгалтерського обліку» з 25.12.2017р. набирає чинності новий План рахунків бухгалтерського обліку банків України (далі План рахунків) та інструкція про його застосування. Цією постановою передбачено застосування перехідних таблиць для перенесення залишків з рахунків Плану рахунків, що діяв до 01.10.2017р., на відповідні рахунки оновленого Плану рахунків, який діятиме з 01.10.2017 по 24.12.2017 (включно). Крім того, нею передбачено поступовий перехід до 01.01.2019р. банків України на здійснення операцій з використанням платіжних карток із застосуванням балансових рахунків 2600, 2620, 2650. Багато банків вже відмовилися від рахунків 2605, 2625, 2655 і використовують в обліку відповідно рахунки 2600, 2620, 2650. На цих рахунках також будуть обліковуватись вклади (депозити) на вимогу суб'єктів господарювання та фізичних осіб відповідно. Також важливою умовою для проведення безготівкових грошових коштів являється наявність їх на рахунку у банку платника та отримувача[2].

У сучасних умовах ринкової економіки існують такі основні проблеми для розвитку і організації системи безготівкових грошових коштів:

- переважання готівкових операцій над безготівковими;
- оптимізація і систематизація форм безготівкових грошових коштів та їх організація;
- знаходження нових механізмів організації безготівкових грошових коштів, які в подальшому сприяли б подоланню кризових явищ;
- використання безготівкових розрахунків при умовах здійснення безготівкових грошових коштів у господарському обороті та досконалої їх організації;
- прискорення та інтенсифікація грошових коштів [3. с. 52].

Так наприклад, більшість країн Східної Європи включаючи і Україну мають високі показники готівкових операцій, що свідчить про недосконалість системи безготівкових розрахунків або не бажання населення використовувати платіжні системи (рис. 1).

Джерело: складено автором на основі [6]

Рис. 1. Безготівкові розрахунки країн Східної Європи порівняно з Україною за 2016 рік

Так основними шляхами вдосконалення організації безготівкового грошового обороту мають стати:

- 1) вдосконалення нормативно-правової бази щодо регламенту системи безготівкових розрахунків, що часто неможливо через відсутність політичної волі;
- 2) забезпечення обов'язкового взаємозв'язку безготівкового та реального товарного обороту;
- 3) створення дієвої системи контролю за здійсненням безготівкових операцій і оформленням розрахункових документів;
- 4) здійснення постійного пошуку нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які б дозволяли на економічній основі подолати кризові явища і процеси у грошовій сфері.
- 5) заохочення клієнтів до використання безготівкових розрахунків;
- 6) гарантування безпеки при здійсненні безготівкових операцій.
- 7) контроль за готівковим лімітом при підписанні тих чи інших угод про купівлю-продажі.
- 8) комп'ютеризація бухгалтерського обліку безготівкових розрахунків та використання дистанційних систем керування банківськими рахунками [4. с. 168].

Отже, на даному етапі Україна потребує значних структурних зрушень у напрямі вдосконалення системи безготівкових розрахунків, що надасть змогу державі контролювати систему грошових потоків і виводити грошові кошти з тіні. Реалізація вище зазначених заходів призведе до вдосконалення системи безготівкових розрахунків, збільшить попит, забезпечить залучення готівки в банківські установи, що надасть змоги легалізувати та вивести з обороту значні суми коштів. Щодо суб'єктів підприємництва, то ці кроки забезпечать контроль за всіма господарськими операціями контрагентів і зведуть до мінімуму

можливості приховування доходів від фіскальних органів. Щодо населення, то зберігання грошових заощаджень у банку і проведення безготівкових розрахунків нададуть змогу грошовим коштам працювати саме на економіку країни, а перерахування заробітної плати на банківські рахунки усуне таку проблему, як «зарплата в конвертах».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Правління НБУ (від 21.04.2004р. №22). – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>

2. Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку: Постанова Правління НБУ (від 11.09.2017р. №89). - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17>

3. Костюнік О.В. / Основні проблеми організації безготівкових грошових коштів в Україні// О. В. Костюнік, В. В. Побережна // Агросвіт. – 2016. – Вип. №9 – с. 51-55. –Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2016/11.pdf

4. Лебедик Г.В./ Стан та перспективи організації безготівкових розрахунків в Україні / Лебедик Г.В., Максютенко Н.О., Яценко В.В.//Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 22. – с. 166 – 171. – Режим доступу:<http://vestnik-ecnom.mgu.od.ua/journal/2016/22-2016/38.pdf>

5. Труш Ю.Т. / Облік у банках: частина 3// Труш Ю.Т., Король Г.О. – навч. посібник.- Дніпропетровськ:НМетАУ, 2015 – 48 с.

6. The PYMNTS.com GlobalCashIndex - WesternAndEasternEuropeAnalysis - october 2017. – p. 31.

УДК 330.3

Кобзар Інна Анатоліївна

студентка групи ФБМі-14-5,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Шевчук Ю. В., старший викладач кафедри

фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЙТИНГАХ

Характерною особливістю сучасного розвитку національних країн світу є перехід на інноваційну складову. Наразі Україна знаходиться на етапі формування власної політики інноваційного розвитку та має статус «інноватор, що формується», тому потрібно враховувати нові вимоги і виклики сучасності для досягнення кращого статусу. На жаль, наша країна у міжнародних рейтингах займає низькі позиції, що свідчить про низький рівень розвитку

інноваційного середовища. Тому Україною визначений курс на інвестиційно-інноваційний розвиток національної економіки, але, існує ціла низка організаційних, фінансових та правових перешкод, які гальмують інноваційні процеси.

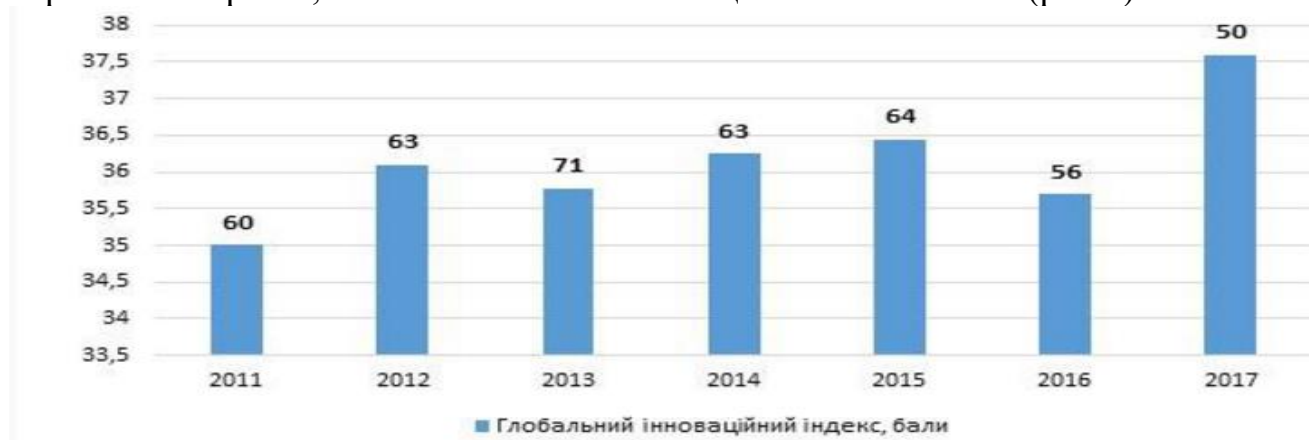
Аналізом країн в міжнародних рейтингах займається безліч організацій, робочі групи яких за певними індексами визначають положення країн. До науковців, що займалися оцінкою позицій України у різноманітних міжнародних рейтингах відносять – Л. Лігоненко, А. Арсененко, А. Тищенко, В. Новицький, О. Білорус, Л. Мартюшева та інші.

Досвід розвинених країн світу свідчить, що запорукою економічного зростання як окремого підприємства, так і економіки країни в цілому, є розвиток та стимулювання інноваційної діяльності. Безперервний інноваційний процес - одна з головних умов забезпечення високої конкурентоспроможності як окремих компаній, так і національних господарств[4].

На сьогоднішній день розроблено безліч міжнародних рейтингів та оцінок рівня розвитку країн світу, повноважні організації та органи проводять глобальні дослідження. Вони вивчають найбільш цікаві сфери життєдіяльності суспільства в різних країнах світу, а отримані результати використовують для порівняння соціально-економічних, політичних, культурних позицій країн світу серед досліджуваних. Журнали, які опубліковують рейтинги - Bloomberg, Worldeconomic та форум WorldEconomicForum.

Так, 15 червня 2017 року в штаб-квартирі ООН презентували щорічний звіт про інноваційний розвиток країн світу «Глобальний інноваційний індекс 2017». Звіт підготовлено за сприянням Всесвітньої організації інтелектуальної власності міжнародними авторитетними організаціями та бізнес-школами. За результатами досліджень найбільш інноваційними країнами у 2017 році стали: перше місце – Швейцарія, друге – Швеція, третє – Нідерланди, четверте – США, п'ятірку лідерів закриває Велика Британія[1].

Під час оцінки інноваційного розвитку, експерти базувалися на двох «китах»: інноваційний результат та інноваційні фактори. Найкращі результати отримали ті країни, які знайшли баланс між цими показниками (рис.1).

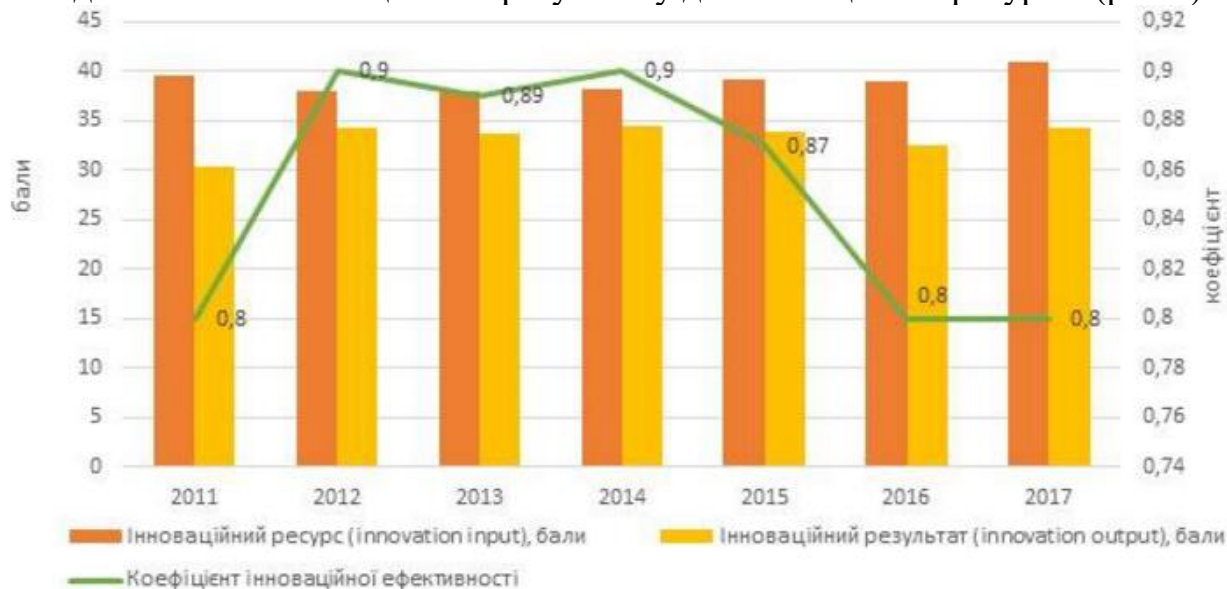

Джерело:[1].

Рис. 1. Позиції України у Глобальному інноваційному індексі, 2011-2017 рр.

У 2017 році Україна посіла найвищу позицію за останні 7 років – 50 місце, випередивши Тайланд та опинившись позаду Чорногорії та Катару. А у групі за рівнем доходів нижче середнього Україна посіла 2 місце після В'єтнаму, обійшовши Монголію, Молдову, Вірменію та Індію.

У порівнянні з 2016 роком наша держава піднялася на 6 пунктів, що обумовлено високим коефіцієнтом інноваційної ефективності, тобто співвідношенням інноваційного результату до інноваційних ресурсів (рис.2).

Джерело:[1].

Рис.2. Ключові показники України у Глобальному інноваційному індексі, 2011-2017 рр.

Рушієм української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал. Його ефективна реалізація і є основною конкурентною перевагою. Однак, в порівнянні з 2016 роком цей показник зменшився за рахунок скорочення державних витрат на освіту (22 м. у 2016, 24 м. – 2017 р.) та науку.

Рейтинг інноваційних країн світу також проводить міжнародне агентство Bloomberg. За версією Bloomberg Україна посіла 42 місце. Перше місце очолила Південна Корея, за нею – Швеція, Німеччина, Швейцарія та Фінляндія. США зайняли 9 позицію, Росія – 26, а Польща – 22[3].

Автори рейтингу зазначають, що Південна Корея очолює рейтинг завдяки найбільшим витратам на наукові дослідження і розробки, патентній активності, виробництву з доданою вартістю і рівню вищої освіти.

Срібний призер Швеція і її сусід Фінляндія піднялися вгору списку завдяки значному зростанню високотехнологічних фірм у країні.

Видання пише, що найбільшим невдахою серед усіх країн цього року стала Росія, вона втратила 14 позицій і посіла 26 місце. Відзначається, що на це вплинули санкції і падіння цін на енергоносії. За словами авторів рейтингу, торішні тверді показники Росії у виробництві і продуктивності були знищені у 2017 році.

Польща за рік піднялася з 23 на 22 сходинку, а Угорщина з 30 позиції піднялася на 27. Також, Естонія – на 33 місці, Словаччина – 36, Латвія – 39, Мальта – 40, а Казахстан з 50 сходинки піднявся на 48.

Закриває рейтинг 2017 року Марокко, яке порівняно з минулим роком втратило дві позиції[3].

Індекс інновацій Bloomberg складався на основі оцінок семи показників: обсяг коштів у відсотковому відношенні до ВВП, який держава витрачає на дослідження і розробки; продуктивність; присутність в економіці високотехнологічних компаній; поширеність вищої освіти; додана вартість товарів; кількість зареєстрованих патентів і кількість дослідників.

З огляду на глобальні індекси місце України у всесвітніх інноваційних процесах досить скромне. Тому для України на сьогоднішній день одним з головних завдань – є ідентифікація пріоритетів економічного розвитку: чи будемо ми розвиватися як сировинна країна, чи зробимо інноваційний прорив. У даному контексті важливим завданням для уряду України є розробка середньо- та довгострокових стратегій інноваційного розвитку. Така стратегія може базуватися на успішному досвіді розвинутих країн – Південна Корея, Німеччина, Швеція[2].

Отже, першим кроком для України має бути розробка тактичного плану на 3 роки, в основі якого орієнтація на:

- зростання витрат на дослідження і розробки до 1,5% ВВП;
- формування національної інноваційної системи з ринковим механізмом та галузевої інноваційної системи для сільського господарства;
- створення високотехнологічних зон;
- стимулювання розвитку університетів світового класу.

Другий крок – розробка середньострокової стратегії:

- збільшення витрат на дослідження і розробки до 2,5% ВВП;
- інтеграція національної інноваційної системи у глобальну;
- формування та розвиток галузевих національних інноваційних систем у всіх секторах економіки та високотехнологічних кластерів.

Третім кроком є довгострокова стратегія інноваційного розвитку до 2030 року, в основі якої зростання витрат на дослідження і розробки до 3,5% ВВП; стимулювання розвитку кластерів світового рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Позиція України в рейтингу країн світу за глобальним індексом інновацій 2017[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org>.

2. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016 — 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya_ukrayiny_v_reytingu_krayin_svitu_za_indeksom_globalnoyi_konkuntospromozhnosti_0.

3. Україна в рейтингу інноваційних економік світу за версією Bloomberg[Електронний ресурс]. —Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/ekonomika-ukrayini-opustilasya-u-globalnomu-reytingu-innovaciy-bloomberg-infografika-864394.html>

4. Лігоненко Л. Оцінка інноваційності економіки України в міжнародних рейтингах [Текст] / Л. Лігоненко // Вісник КНТЕУ. – 2015. – №3. – С. 5-22.

УДК 659.4

Коваленко Світлана Олександрівна

*к.е.н., доцент кафедри державних фінансів,
Харківський інститут фінансів Київського
національного торговельно-економічного
університету,
м. Харків, Україна*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Останніми роками інформаційна безпека набуває все більшої актуальності в системі національної безпеки України. Суспільна інформатизація та розвиток Інтернет технологій посилюють небезпеку несанкціонованого втручання в роботу інформаційних систем. Проблеми інформаційної безпеки та захисту інформації набувають все більшого значення, адже захищене інформаційне середовище сприяє розвитку суспільства та забезпеченню інтересів держави.

Крім того, проблема забезпечення інформаційної безпеки особливо актуальна в сучасних умовах проведення антитерористичної операції, коли Російська Федерація використовує найновіші інформаційні технології впливу на свідомість громадян, спрямовані на розпалювання національної і релігійної ворожнечі, пропаганду агресивної війни, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України[2].

Варто виділити основні групи сучасних загроз інформаційній безпеці, якими є загрози впливу неякісної інформації (недостовірної, фальшивої, дезінформації) на особистість, суспільство, державу; загрози несанкціонованого і неправомірного впливу сторонніх осіб на інформацію і інформаційні ресурси (на виробництво інформації, інформаційні ресурси, на системи їхнього формування і використання) та загрози інформаційним правам і свободам особистості (праву на виробництво, розповсюдження, пошук, одержання, передавання і використання інформації; праву на інтелектуальну власність на інформацію і речову власність на документовану інформацію; праву на особисту таємницю; праву на захист честі і достоїнства) [3, с.14].

Необхідність забезпечення інформаційної безпеки зумовлюється, багатьма факторами, основними з яких є: потреба забезпечення національної безпеки України в цілому; існування загроз інформаційній сфері країни, що можуть завдати значної шкоди загальним національним інтересам; можливість впливу за допомогою інформації на свідомість і поведінку людей [5].

Отже, варто визначити головне завдання системи інформаційної безпеки - попередити можливі ризики та виявити потенційні загрози та небезпеки, що

можуть бути застосовані до нашої країни, та розробити ефективні заходи протидії таким загрозам та ризикам.

Відповідно до закону України «Про основи національної безпеки України» основні напрями державної політики з питань національної безпеки в інформаційній сфері полягають узабезпеченні інформаційного суверенітету України; вдосконаленні державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активному залученні засобів масової інформації до запобігання і протидії корупції, зловживанням службовим становищем, іншим явищам, які загрожують національній безпеці України; забезпеченні неухильного дотримання конституційних прав на свободу слова, доступ до інформації, недопущенні неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації та журналістів, заборони цензури, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції, за виконання професійних обов'язків, за критику; вжитті комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України [1].

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій в різних сферах суспільного життя призводить до збільшення вагомості наслідків несанкціонованого втручання в інформаційний простір. Тож ефективність державного управління нерозривно пов'язана із забезпеченням захищеного інформаційного середовища. Ігнорування проблем забезпечення інформаційної безпеки може призвести до ускладнень у прийнятті найважливіших політичних, економічних, соціальних, військових рішень.

Сьогодні в Україні немає реальних гарантів її інформаційної безпеки, відсутній комплекс спеціальних законів, інших нормативних актів та правил, що забезпечують захист інформації та інформаційної інфраструктури на правовій основі.

Ситуація, що склалася, вимагає невідкладного рішення таких комплексних проблем: 1) розвиток науково-практичних основ інформаційної безпеки, а саме, визначення основних положень стратегії держави в сфері створення і забезпечення умов формування і використання інформаційного ресурсу, підтримка високих темпів його наповнення і заданих критеріїв якості (доступність, достовірність, своєчасність, повнота); 2) створення законодавчої і нормативно-правової бази забезпечення інформаційної безпеки, а саме, нормативно-правової бази щодо розподілу й використання персональної інформації з метою створення умов для інформаційних стосунків між органами державної влади і суспільства; 3) розроблення механізмів реалізації прав громадян на інформацію загального користування; 4) визначення основних положень стратегії держави у сфері використання засобів масової інформації на засадах досліджень процесів формування суспільної свідомості, удосконалення

та розвиток індустрії інформування населення країни, розробка методів і форм інформаційної політики держави; 5) розробка методів і засобів оцінки ефективності систем і засобів інформаційної безпеки та їх сертифікація[4].

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що інформація сьогодні стала чинником, здатним призвести до великомасштабних аварій, військових конфліктів, втрати конкурентоспроможності країни та неспроможності прийняття ефективних управлінських рішень. Отже, державна політика в сфері формування інформаційних ресурсів та розвитку інформатизації повинна бути спрямована на створення умов для рішення проблем розвитку сучасних інформаційних технологій та систем захисту інформації, визначення пріоритетів інформаційної безпеки, як складової національної безпеки, для забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 року № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

2. Доктрина інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 25.02.2017р. №47/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

3. Гончарова Л.Л., Возненко А.Д., Стасюк О.І., Коваль Ю.О. Основи захисту інформації в телекомунікаційних та комп'ютерних мережах/ Л. Л. Гончарова, А. Д. Возненко, О. І. Стасюк, Ю. О. Коваль – К., 2013. – 435 с.

4. Попов С. В., Бойченко О.О. Проблеми інформаційної безпеки України/ С. В. Попов, О.О. Бойченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.

5. Степко О. М. Аналіз головних складових інформаційної безпеки держави / О. М. Степко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/3214

УДК 336.71

Коваленко Юлія Михайлівна

*д.е.н., професор кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВІ РИНКИ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ

Нині спостерігаються різні підходи щодо присутності іноземного банківського капіталу на національних фінансових ринках. Розглянемо їх більш детально.

У численних наукових працях, у т.ч. Р. Левіна і С. Зерваса [14; 15], Р. Раджана і Л. Зінгалеса [17], Дж. Капріо і П. Гонахана [8], Б. Дейджа,

Л. Голдберг і Д. Кінні [10], А. Деміргуч-Кунт, Р. Левіна і Х. Міна [11], можна знайти висновок про позитивний вплив іноземних банків на розвиток фінансових ринків та економіки зокрема. У свою чергу, НБУ визначає такі позитивні наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі:

- 1) більш швидке та ефективне впровадження передових методів банківської діяльності;
- 2) підвищення якості кредитного аналізу;
- 3) зростання обсягу кредитних ресурсів та посилення стабільності їх джерел;
- 4) розширення спектру якісних послуг, комплексний підхід до обслуговування різних клієнтів;
- 5) здешевлення банківських послуг; трансформація банківської системи в системі розподілу кредитно-інвестиційних ресурсів;
- 6) трансформація банківської системи в процесі розподілу кредитно-інвестиційних ресурсів;
- 7) запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення;
- 8) запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків, що набуває виключно важливого значення в умовах майбутніх об'єднань, поглинання і злиттів банків;
- 9) збільшення обсягу залучення недорогих ресурсів;
- 10) покращення банківського нагляду і регулювання банківської діяльності;
- 11) зменшення можливості відмивання брудних коштів;
- 12) посилення дієвості національних банківських систем як засобу розподілу інвестиційних ресурсів[4].

Щодо негативних наслідків експансії іноземних банків на національні ринки, то їх виділяють Р.Кулл і М.Періа [9], М.Фарно, М.Лантері і Ж.Шмідт [13], Г.Бассо, О.Калво-Гонзалес і М.Джугілас [7], А. Лука і І.Петрова [16], М.Дулей і І.Чін [12] та ін. Серед негативних наслідків і НБУ, власне, виділяє такі:

- 1) менша схильність іноземних банків до кредитної діяльності або надання кредиту виключно великим компаніям;
- 2) послаблення позицій ще недостатньо розвиненої банківської системи країни;
- 3) можливість провення лише спекулятивної діяльності без надання повного спектру якісних фінансових послуг[4]. Так сталося у другій половині 90-их рр. ХХ ст. основною метою приходу іноземних банків була купівля ОВДП, а після зниження ставок за цими інструментами банки (передусім, «Кредіт Свісс Фьорст Бостон Україна», «Сосьєте Женараль Україна») згорнули свою діяльність на ринку капіталу України.

Основними ризиками та структурними дисбалансами, що були пов'язані з присутністю іноземних банків в економіці стали: перегрів економіки; посилення доларизації економіки; негативний вплив на стан рахунку поточних операцій платіжного балансу; посилення у домогосподарств психологічної схильності жити в борг; посилення конкуренції, що витіснила вітчизняні банки

з прибуткових сегментів ринку фінансових послуг (споживчого кредитування і великих корпоративних клієнтів) у більш ризикові сегменти[3, С. 78].

Проблемою залишається те, що філії є структурними підрозділами іноземних банків і їх діяльність контролюється не НБУ, а іноземним законодавством, тож у підсумку в Україні виникають «фінансові анклави». Звичайно, за період останніх кризових подій іноземні дочірні банки отримували зовнішню підтримку, проте у підсумку зросла зовнішня заборгованість банківської системи України і, як вважають І.Івасів і Р.Корнилюк [1, С.89], з'явилися специфічні ризики – дефолту вітчизняних банків, валютних, процентних і перекредитування економіки.

Як свідчить зарубіжний досвід, в сучасному світі існує три групи країн залежно від глибини проникнення іноземного капіталу в банківський сектор:

1) розвиненні країни, де невелика частка іноземних банків в банківських активах (в США, Німеччині і Швейцарії і Японії не перевищує 5-8%);

2) країни з повним іноземним контролем (Непал, Бахрейн, Йорданія, Нова Зеландія та ін.);

3) рівень присутності коливається від 15 до 80% банківських активів (країни Центральної і Східної Азії, в т.ч. і Україна)¹. Проте варто відзначити, що за ініціативи Міністерства економіки в 2007 р. в країні впроваджено Методику розрахунку рівня економічної безпеки України. Відповідно до цієї Методики з початку 2011 р. рівень проникнення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему перевищив граничну межу, що загрожує національній безпеці.

За цих обставин потребує прийняття Закону України «Про діяльність іноземних фінансових установ та фінансових установ з іноземним капіталом»², що стосуватиметься не лише депозитних корпорацій, а й не депозитних [2, С. 276]. Він має бути спрямований на: підтримання інтересів національної економіки; забезпечення рівних конкурентних умов для всіх суб'єктів фінансового сектора; зниження доларизації економіки; активне використання показників адекватності банківського капіталу; розробку механізму зниження проблемних кредитів; заборону на кредитування в іноземній валюті населення і підприємств, які не мають валютних доходів (крім потреб на лікування і навчання за кордоном); обмеження рівня валового зовнішнього боргу (зокрема державного).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івасів І. Вплив іноземних банків на банківську систему України / І.Івасів, Р.Корнилюк // Вісник НБУ. – 2011. – №10. – С.84-91.

2. Коваленко Ю. М. Фінансова стійкість і її підтримання у фінансовому секторі економіки / Ю. М. Коваленко // Бізнес-інформ. – 2013. – № 9. – С. 274–279.

---

¹Під час глобальної фінансової кризи значних проблем зазнали банківські системи США і Великобританії, в країнах Балтії і Словаччині, де іноземний капітал майже повністю контролює банківський сектор, відчутних наслідків кризи не спостерігалось

²В Україні відсутнє визначення іноземного банку. Натомість поняття «банк з іноземним капіталом» визначається як банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків [5].

3. Коваленко Ю. М. Розвиток фінансового сектору та інституційні чинники його забезпечення в Україні / Ю. М. Коваленко // Економічний часопис- XXI. – 2015. – № 5-6. – С. 77–81.
4. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
5. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України: від 07.12.2000 р. № 2121-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
6. Bank Finance and Private Sector Development Research Group [Електронний ресурс]. – 2007. – №748. – <http://www.oecd.org/countries/philippines/39519572.pdf>.
7. Basso H. Financial Dollarization: The Role of Banks and Interest Rates/ Basso H., Calvo-Gonzalez O., Jugilas M. // Journal of Banking & Finance, Elsevier. – 2007. – Vol. 35(4). – P.794–806.
8. Caprio G. Finance for Growth: Policy Choices in a Volatile World / G.Caprio, P.Honohan. – The World Bank, Washington DC, 2000. – 143 p.
9. Cull R. Foreign Bank Participation and Crises in Developing Countries/ Cull R., Martinez Peria M.S. – The World Bank Finance and Private Sector Development Research Group. – 2007. – № 748. – 43 p.
10. Dages G.. Foreign and Domestic Bank Participation: Lessons from Argentina and Mexico // G.Dages, L.Goldberg, D.Kinney // Federal Reserve Bank of New York Working Paper. – 2000. – №9. – P.17–36.
11. Demirguc-Kunt A. Opening to Foreign Banks. Issues of Stability, Efficiency, and Growth. In: Seongtae Lee (ed.) The Implications of Globalization of World Financial Markets / Demirguc-Kunt A., Levine R., Min H. – Bank of Korea, Seoul. – 1998. – №10. – P. 83–115.
12. Dooley M. Private Inflows When Crises are Anticipated: a Case Study of Korea / M.Dooley, I.Shin. // NBER Working Paper. – 2000. – №7992. – P.1–58.
13. Farnoux M. Foreign Direct Investment in the Polish Financial Sector / M.Farnoux, M.Lanteri, J.Schmidt. // Case study prepared for the CGFS Working Group on Financial Sector FD1. – 2004.
14. Levine R. International Financial Liberalization and Economic Growth / R.Levine // Review of International Economics. – 2001. – № 9(4). – P. 688–702.
15. Levine R. Stock Markets, Banks and Economic Growth / R.Levine, S.Zervos // American Economic Review. – 1998. – №88. – P.537–558.
16. Luca A. What drives credit dollarization in transition economies? / A.Luca, I.Petrova. // Journal of Banking and Finance. – 2007. – №10. – P.858–869.
17. Rajan R.G. Financial Dependence and Growth // R. G. Rajan, L. Zingales. – American Economic Review. – 1998. – № 88. – P. 559–586.

Ковальчук Надія Іванівна

викладач вищої категорії, викладач-методист,

Ірпінський державний коледж економіки та права,

м. Ірпінь, Україна

Ковальчук Володимир Миколайович

к.іст.н, доцент кафедри економічної теорії,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвинений та законодавчо захищений ринок цінних паперів (фондовий ринок) [1] є необхідним елементом ефективно функціонуючої національної економіки. На ньому здійснюється емісія, купівля-продаж цінних паперів, формується ціна на них, урівноважуються попит і пропозиція.

Питання, що стосується проблем та перспектив розвитку інтернет-трейдингу в Україні є актуальним. Відомий цілий ряд науковців, що працювали над даною проблематикою. Серед них можна назвати наступні прізвища: Пророчук Ж.О., Філіппова О.В. Гуменюк О.Г. Жувагіна І. О., Філіпішина Л. М., та багато інших.

Завданням ринку цінних паперів є створення умов та забезпечення, якщо можливо, більш повного та швидкого переливу заощаджень в інвестиції за ціною, яка задовольняла б обидві сторони. Через ринок цінних паперів акумулюються грошові нагромадження кредитно-фінансових інститутів, корпорацій, підприємств, держав тощо.

Актуальним на сьогоднішній день є питання забезпечення фондового ринку інтернет-ресурсами. Це виражається, в першу чергу, в заміні традиційних голосових торгів на електронні, де постановка заявок учасниками здійснюється через спеціалізовані термінали, що дають доступ до біржових електронних торговельних систем (ЕТС).

З розвитком ай-ті технологій багато бірж розробили автоматизовані системи віддаленого доступу до свого торговельного майданчика, які функціонують в рамках захищеної мережі [2, с. 272].

З англійської мови інтернет-трейдинг (internet-trading) означає – інтернет-торгівля або торгівля в інтернеті.

У цьому розрізі поняття «інтернет-трейдинг» це спосіб доступу до торгів на валютній, фондовій чи товарній біржі з використанням Інтернету, як засобу зв'язку.[3]

Сучасні системи інтернет-трейдингу, окрім стандартних можливостей отримання котирувальної інформації, простої аналітики і виконання замовлень

на купівлю і продаж акцій, все частіше комплектуються такими можливостями, як вбудований технічний аналіз, експорт інформації у спеціальні програми аналізу даних, маржинальне кредитування, автоматизація торговельних і бухгалтерських операцій, онлайн-консультації з фахівцями тощо.

Головна перешкода для інтернет-трейдингу була знята після прийняття Закону України про електронний документообіг [4] та Закону України про електронний цифровий підпис.[5]

З деяким запізненням, але, все-таки, Правлінням Національного банку України був прийнятий і документ, що визначає правила маржинальної торгівлі, [6] та регулює взаємостосунки клієнта і його брокера, який може видати клієнту кредит під заставу його портфеля цінних паперів[7].

Завдяки інтернет-трейдингу приватні інвестори отримали прямий доступ до біржових торгів і грають на біржі на рівні з професіоналами.

Небезпідставними є очікування виходу на український ринок нових фондових операторів, що посилять їх конкуренцію, та призведе до розвитку фондової інфраструктури і біржових технологій.[8]

Вигоди інтернет-трейдингу для приватних інвесторів зрозумілі. Спрощується і прискорюється процес обороту укладення договорів, зростає, майже до безмежності, кількість операцій, яку інвестор може здійснити за день. Також інтернет-трейдинг дав змогу приватним інвесторам займатись арбітражем – торгувати одночасно на кількох фондових біржах і заробляти на різниці в цінах на цінні папери.

Розвиток інтернет-трейдингу, безумовно, допоможе спростити регіональним інвесторам процес інвестування у фондовий ринок, а також допоможе тим самим брокерам залучити нових інвесторів з більш віддалених регіонів України.

Очевидні переваги інтернет-трейдингу полягають у низьких тарифах на послуги, наявності невеликого початкового капіталу у дилера (фізичної особа або фірми, що займається купівлею-продажем цінних паперів, валют, товарів і що діє від свого імені і за свій рахунок), [9] самостійне використання класичних торгових стратегій, оперативне прийняття рішень і швидкість здійснення операцій з купівлі – продажу.

До недоліків інтернет-трейдингу можна віднести відносно слабку захищеність від технічних збоїв та хакерів, ризик помилки (людський фактор) та ін.[10]

Інтернет відіграє істотну роль у світовій економіці, багаторазово прискорюючи циркуляцію фінансових й інформаційних потоків по всій земній кулі. Він став, по суті, визначальним фактором світової економіки.

В Україні використовується певна кількість сертифікованих програм для доступу на фондові біржі, наприклад, такі як програмний комплекс QUIK із забезпеченням доступу до торговельних площадок, [11]універсальна брокерська система WEB2L[12]та ін.

Перспективи розвитку інтернет-трейдингу в Україні дуже великі. Якщо Україна буде раціонально рухатись, як зараз, переймаючи позитивний досвід

провідних іноземних держав, то у нашого фондового ринку є всі шанси стати одним з провідних розвинутих фінансових ринків.

Однією із складових інтернет-трейдингу є і маржинальна торгівля (англ. margin trading) – проведення спекулятивних торгівельних операцій з використанням грошей і товарів, що надаються спекулянту в кредит під заставу обумовленої суми – маржі, [13] і якщо її популярність зростатиме на ринку, то справи у інтернет-інвесторів лише покращуватимуться.

Звісно, з розвитком ринку інтернет-трейдингу, почне виявлятися і маса різних проблем, які зараз не є помітними. Доки навантаження на брокерські системи невеликі і вони витримують їх, та в перспективі будь-який технічний збій може викликати великий резонанс. [14]

Ринок on-line торгівлі цінними паперами розвиватиметься прямо пропорційно розвитку самого інтернету. Чим активніше йтиме популяризація сучасних технологій та більше якісних ліній зв'язку – тим більший інтерес з'явиться до інтернет-трейдингу та швидше фондовий ринок наповниться новими інвесторами. У майбутньому, не виключено, що торгівля цінними паперами зануриться в інтернет з головою раз і назавжди, що спричинить позитивний результат [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Правил (умов) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами. Держкомісцінних паперів; Рішення, Правила, Умови від 12.12.2006 № 1449 з поточною редакцією від 15.08.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0052-07>

2. Гуменюк О.Г. Ринок фінансових послуг в Україні: Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – Тернопіль. – 2011. – с. 271-275

3. Вікіпедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://ru.wikipedia>

4. Про електронні документи та електронний документообіг Верховна Рада України; Закон від 22.05.2003 № 851-IV з поточною редакцією від 30.09.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

5. Про електронний цифровий підпис Верховна Рада України; Закон від 22.05.2003 № 852-IV з поточною редакцією від 02.11.2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15>.

6. Постанова Національного банку України «Про затвердження Порядку реєстрації уповноваженими банками в Національному банку України правил проведення арбітражних операцій на умовах маржинальної торгівлі» Національний банк; Постанова, Порядок від 05.11.2012 № 461 з поточною редакцією від 13.10.2017 р.

7. Радельчук Г. І. Інтернет-трейдинг на фондовому ринку України: стан та перспективи розвитку. Хмельницький національний університет [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=9118>

8. Жувагіна І. О., Філіпішина Л. М. Розвиток інтернет-трейдингу в Україні: реалії та перспективи сучасності. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: економіка. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://finconsul.net/articles/150>

9. Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://uk.wikipedia.org/wiki>

10. Конопля Ю.О. Новий етап розвитку фондового ринку України при впровадженні інтернет-трейдингу Класичний приватний університет. Экономические науки/Инвестиционная деятельность и фондовые рынки. [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2012/Economics/4_111766.doc.htm

11. Программный комплекс QUIK [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://arqatech.com/ru/products/quik>

12. ООО «И-Сток» Універсальна брокерська система. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.web21.ru>

13. Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://uk.wikipedia.org/wiki>

14. Пророчук Ж.О., Філіппова О.В. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки. Перспективы використання інтернет-трейдингу в Україні Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Экономические науки/4. [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63462.doc.htm

УДК 336.71

Ковернінська Юлія Вікторівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА УЧАСТЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В умовах розширення та поглиблення співпраці України з міжнародним співтовариством особливо відмічається посилення впливу світових процесів фінансової глобалізації на банківську систему країни.

Фінансова глобалізація є частиною глобалізації економіки, яка передбачає поступове об'єднання національних фінансових ринків у єдиний світовий фінансовий ринок на основі вільного та ефективного руху капіталу між країнами і регіонами, посилення ролі фінансових центрів, збільшення масштабності валютних і кредитних операцій [5, с. 114]. В сучасному вимірі посилення процесів фінансової глобалізації супроводжується зростанням обсягів руху фінансових потоків між національними фінансовими системами через розгалужену інституційну структуру, вагомою частиною якої є банківська

складова. Для банкоцентричної фінансової системи України такі процеси набувають особливого значення.

Фінансова глобалізація чинить всебічний вплив на різні аспекти діяльності національних економік та банківських систем, що призводить до суттєвих змін у даній сфері та відкриває як нові перспективи для їх подальшого розвитку, так і загрози стабільному функціонуванню.

Серед широкого спектру наслідків фінансової глобалізації особливу роль для банківської системи України відіграє надходження іноземного капіталу через діяльність на її теренах банків з іноземним капіталом (частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 %) та іноземних банків (філії та представництва на території України) [4].

Станом на 01 січня 2017 року ліцензію Національного банку України мали 96 банківських установ (в т.ч. 38 банків з іноземним капіталом). Капітал банків іноземних банківських груп у порівнянні з даними 2015 року зріс на 3,97% та станом на 01.01.2017 становив 51,17% від показника усієї банківської системи. Серед найбільш прибуткових за підсумком 2016 року були виключно іноземні банки – Райффайзен Банк Аваль, Сітібанк та ОТП Банк. На топ-3 найбільш прибуткові банки за підсумком 2016 р. припадало 57,5% загального обсягу прибутку, отриманого банківською системою України [1, 3]. Це свідчить про те, що банки з іноземним капіталом мають більш стійкі позиції на ринку порівняно з вітчизняними, та їх вплив в цілому на банківську систему продовжує зростати.

Таке зростання обсягів участі іноземного капіталу у банківському секторі України може мати як позитивний, так і негативний ефект. Зокрема, останні роки перед кризою банки активно розвивали кредитування населення за рахунок непомірного залучення дешевших кредитних ресурсів із-за кордону, тому в подальшому, в умовах згорання закордонними банками своїх кредитних програм внаслідок світової кризи, стабільність функціонування банківської системи була порушена. В цей період Національний банк України значно посилив вимоги для резервування за кредитними операціями, що в свою чергу також призвело до подорожчання кредитів. Надалі вирівнювання ситуації в банківській системі відбувалося в значній мірі внаслідок того, що іноземні банки мали доступ до фінансових ресурсів материнських груп та за рахунок залучення кредитних ресурсів від Європейського банку реконструкції та розвитку.

Цей приклад та досвід багатьох держав з «перехідною економікою», де іноземні банки зайняли провідне місце у національних банківських системах, показує, що іноземний капітал може здійснювати вирішальний вплив на характер та пріоритети економічного розвитку в цих державах, контролювати там найбільш ефективні сфери діяльності. При цьому, як правило, інтереси іноземних банків не співпадають з національними інтересами та стратегічними пріоритетами. Більш того, рішення про умови надання кредитів можуть прийматися з урахуванням міжнародних клієнтів чи акціонерів материнського банку, що в більшості випадків може означати відмову у фінансуванні конкурентних виробництв. Така схема розвитку банківської системи може

призвести до порушення цілісності економічних інтересів держави, суттєво загальмувати розвиток національного виробництва, перш за все, малого та середнього бізнесу [2].

Звичайно є і свої переваги у присутності іноземного капіталу в банківській системі країни. Зокрема, це і відкриття можливостей для перейняття передового світового досвіду ведення банківського бізнесу, зменшення вартості та зростання якості банківських послуг за рахунок розвитку конкуренції, нарощення капіталізації банківської системи тощо.

Проте, на фоні існування нерозвиненої національної банківської системи значне збільшення частки участі іноземного капіталу може врешті нівелювати позитивний ефект. Такі фактори, як лібералізація руху капіталу за умов відсутності ефективної системи їх державного регулювання, короткотерміновість та спекулятивний характер іноземного фінансування, діяльність фінансових інститутів з низьким кредитним рейтингом, слабкість фінансових систем окремих країн формують передумови для виникнення та поширення дестабілізуючих процесів у функціонуванні світової фінансової системи [5, с.107].

Отже, на даному етапі розвитку банківської системи України відбувається посилення впливу на неї глобалізаційних процесів, зокрема, через розширення присутності іноземного капіталу. В сучасних умовах ці процеси є неминучими та закономірними. Проте, варто враховувати при визначенні ступеня допуску іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему відповідність рівня її розвитку, розвитку правового середовища та інститутів, що здійснюють регулювання даної системи. Адже, саме від цих ключових факторів залежатиме, яким саме буде характер впливу іноземного капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд банківської системи за 2016 рік, НРА "Рюрік" [Електронний ресурс] – 2017. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
2. Довідка АУБ щодо питання відкриття в Україні філій іноземних банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=17&menu=104&Itemid=96&lang=ru
3. Основні показники діяльності банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України : від 07.12.2000 № 2121-III // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Циганов С.А. Вплив глобалізації світової економіки на розвиток фінансового ринку / С.А. Циганов // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – № 3 (74). – 2014. – с. 105-114.

Козирець Оксана Валентинівна

*студентка кафедри фінанси та кредит,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Одним з секторів економіки, що інтенсивно змінюється, є соціальне страхування. Саме соціальному страхуванню відводиться провідна роль інструмента соціальної політики держави, оскільки він передбачає підтримку найбільш активної, працездатної частини суспільства, а саме тих, хто створює матеріальні і нематеріальні блага, призначені для споживання суспільством в цілому.

Реформування системи соціального страхування передбачає розширення вибору застрахованою особою форм реалізації її прав, залучення до реалізації соціальних гарантій в сфері соціального страхування недержавних організацій, використання різноманітних механізмів фінансування послуг, забезпечення щільної прив'язки соціальних зобов'язань до наявності коштів на їх фінансування.

Актуальність теми полягає у необхідності вивчення діючої вітчизняної системи соціального страхування та тих змін у законодавстві, які відбуваються на даний час, зокрема, прийняття пенсійної реформи та прийняття медичної реформи у Верховній Раді України.

Соціальне страхування є основоположною категорією усієї системи соціального захисту. Процес створення ефективної системи соціального захисту в Україні залежить від багатьох чинників. Одним з них є використання досвіду зарубіжних країн, де ця система працює тривалий час і має позитивні результати. Значний інтерес являє собою система соціального захисту, яка формується в рамках Європейського Союзу [2, с. 3].

У багатьох країнах світу використовується система взаємодоповнюючого соціального захисту, що включає в себе певну кількість складових та елементів. Саме на їхній основі в Україні й сформувалися такі основні види соціального страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття [3, с. 3].

На сьогодні в Україні функціонують: Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття і Фонд соціального страхування. У майбутньому планується створення Накопичувального фонду. Крім того, після впровадження в Україні системи медичного страхування можливе створення ще одного соціального страхового фонду медичного страхування [5, с. 3]. Крім державного Пенсійного

фонду України, в системі пенсійного забезпечення функціонують недержавні пенсійні фонди, які призначені для надання їх учасникам додаткового недержавного пенсійного забезпечення.

Якщо звернутися до практики, яка діє в сфері соціального страхування в рамках Європейського Союзу, можна побачити, що згідно із законодавством держав-членів ЄС право на набуття допомоги та її розмір залежать, як правило, від тривалості та суми внесків до відповідної інституції державної системи соціального забезпечення. За національним законодавством таке право може залежати від того, чи проживає особа постійно у відповідній державі. Сучасною правовою основою координації системи соціального забезпечення в рамках ЄС вважається ст. 48 ДФЄС. Європейському парламенту та Раді надаються повноваження вживати заходів у галузі соціального забезпечення, які необхідні для забезпечення вільного переміщення працівників. Заходи здійснюються переважно за допомогою впровадження системи, яка дозволяє забезпечити працівникам-мігрантам підсумування всіх періодів часу, що враховується для падання, збереження, визначення розміру допомоги, відповідно до національних законодавств. Також система надає можливість отримати допомогу на території будь-якої держави-члена. Вона спрямована на скасування всіх можливих територіальних обмежень на отримання допомоги за різними схемами соціального забезпечення в рамках ЄС[4, с. 3].

Інновацією у розвитку соціального страхування на міжнародному рівні на сучасному етапі є ініціатива Європейської комісії стосовно впровадження в життя нової стратегії корпоративної соціальної відповідальності (CSR – *corporate social responsibility*). Концепцію CSR Комісія адресує компаніям, які добровільно інтегрують у свою діяльність вирішення соціальних завдань. У сучасних умовах соціальна ефективність компаній відіграє провідну роль у формуванні їх позитивного іміджу, а отже, і довгострокового успіху.

CSR бере на себе зобов'язання компаній перед робітниками, стосовно додаткового соціального страхування на випадок реалізації соціальних ризиків, покращання умов праці, створення безпечних робочих місць, організації довічного навчання, встановлення конструктивних відносин з місцевими суспільними організаціями та суспільством у широкому розумінні.

Соціально відповідальний бізнес «краще працює», залучаючи інвестиції, наймаючи та утримуючи висококласних працівників, які життєво необхідні сучасній заснованій на знаннях економіці. Уряди країн часто не встигають за лібералізацією та глобалізацією економічних відносин, у той час як позиції компаній і організацій громадянського суспільства стають все міцнішими. На цьому фоні розповсюдження CSR може зробити величезний внесок у формування більш конкурентоспроможного вітчизняного бізнесу.

Включення тієї або іншої форми соціального захисту в соціальне страхування або в соціальне забезпечення визначається в основному особливостями соціальної політики в даній країні. Наприклад, допомога сім'ям з дітьми в Німеччині здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, а у Франції - за рахунок фондів соціального страхування. Фінансова участь державного бюджету переважає тільки в Данії, тоді як у Нідерландах,

Німеччині, Франції, Бельгії основна частина коштів на соціальний захист надходить через соціальне страхування. У Скандинавських країнах бюджетне фінансування і соціальне страхування мають приблизно однакове значення [4, с. 3].

Системи соціального страхування розвинених європейських країн мають спільні особливості і демонструють схожі тенденції у своєму розвитку, незважаючи на національну специфіку. Перш за все, це відноситься до функціональної організації соціального страхування, формами його проведення та видах соціальних виплат.

Система соціального страхування ЄС орієнтована на забезпечення соціальних гарантій. Оскільки на даний час в Україні пенсійне та обов'язкове медичне страхування лише починає своє формування, говорити про стабільну систему соціального страхування зарано. В Україні формується система соціального страхування континентального типу, перш за все за зразком діючої у Німеччині. Соціальне страхування здійснюють недержавні некомерційні організації, які керуються соціальними партнерами. Звичайно, неможливо перенести систему соціального захисту розвинених країн на правове поле України, але, безумовно, позитивний досвід слід використовувати, вибудовуючи власну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. / О.П. Коваль/ – К.: НІСД, 2014. - 38 с.
2. Кириленко О. П. Соціальне страхування підручник / О. П. Кириленко, В. С. Толуб'яка/ - 2016
3. Огорокова О.А. Зарубіжний досвід соціального страхування /О.А. Огорокова // Вестник Адыгейского государственного университета. Серія 5:Економіка. – 2015. – № 1.
4. Санченко С. Соціальне страхування /С. Санченко / 2016 – № 4. – С. 106–109.
5. Електронний ресурс: index Фонд соціального страхування [Режим доступу]: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/>

УДК 368.8:334.716.053.22:004

Кравінський Юрій Олександрович
*аспірант кафедри страхування,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

РОЛЬ ІНТЕРНЕТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток країни та її економіки в значній мірі залежить від ефективної діяльності промисловості. Тому вона потребує надійного захисту від ризиків,

реалізація яких може викликати значні збитки, втрату прибутку, зупинку виробництва, а іноді, й ліквідацію підприємства.

Страхові компанії пропонують промисловим підприємствам такі види страхових послуг щодо захисту їхніх матеріальних активів: страхування майна від вогню та ризиків стихійних явищ; страхування від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження майна; страхування машин від поломок; страхування електронного обладнання та страхування транспортних засобів. Їх розвиток в певній мірі залежить від вибору каналів продажів.

Для просування послуг страхування матеріальних активів страховики використовують такі канали: прямі продажі, через страхових брокерів та Інтернет. Вибір видів каналів продажів залежить від різних чинників, серед яких: рівень розвитку страхового ринку; правове середовище; ступінь територіальної розгалуженості страхової організації; структура страхового портфеля страховика; стратегія компанії; якісні характеристики страхової послуги [1, с. 34].

Продаж послуг страхування матеріальних активів промислових підприємств, здебільшого, здійснюється через головний офіс співробітниками страховика або через філії (прямі продажі).

Досить помітну роль в сегменті корпоративного страхування займають страхові брокери. Це професійні посередники, які діють від імені клієнтів (зокрема, промислових підприємств), підбирають їм найкращі умови страхування і надійний страховий захист. В Україні більшість страхових брокерів юридично представляють себе як страхові агенти, фактично здійснюючи брокерську діяльність [2]. Це пов'язано з тим, що підприємства, особливо дрібні і середні, не готові платити комісійну винагороду брокерам за їхні послуги, вважаючи її необґрунтованою націнкою до вартості послуг.

Продаж окремих послуг страхування матеріальних активів промислових підприємств, які максимально стандартизовані і не вимагають проведення страхової оцінки ризику з боку страховика, можливий через Інтернет [3, с. 57]. Слід зазначити, що використовувати інтернет-страхування можуть різні суб'єкти страхового ринку: страховики, страхові брокери, автосалони, банки. Нині використовуються два види інтернет-страхування: on-line і off-line. При «On-line страхуванні» продаж страхових послуг відбувається повністю через Інтернет. Він передбачає заповнення страхувальником заявки на страхування, з необхідними даними за обраним страховим продуктом, розрахунок вартості страхової послуги в режимі on-line та друк договору страхування (або його надання за допомогою кур'єрської доставки). Таким чином, «On-line страхування» дозволяє продавати стандартизовані послуги страхування матеріальних активів промислових підприємств (наприклад, страхування автотранспортних засобів), які не потребують безпосередньої зустрічі страховика зі страхувальником.

«Off-line страхування» передбачає надання, через сайт страхової компанії, переліку видів страхування матеріальних активів промислових підприємств, їх основних умов, а також шляхом електронного листування або прямого Інтернет-зв'язку можливості отримання необхідних відповідей на питання, що

виникають у страхувальника. Однак для оформлення договору страхування, визначення вартості послуг і отримання договору страхувальнику необхідно звернутися в офіс страховика.

Наразі Інтернет-страхування активно розвивається та є невід'ємною складовою страхового бізнесу. Страховики на своїх сайтах, надають інформацію про компанію, її діяльність, звітність, страхові послуги (зокрема, об'єкти страхування, страхові ризики, розміри страхових сум), акційні пропозиції, контакти, а також можливість зробити запит на котирування або розрахунок вартості послуги на Web-калькуляторі. Тим самим, вітчизняні Інтернет сайти страховиків виконують інформаційну і рекламну функції.

Використання мережі Інтернет як каналу збуту послуг страхування матеріальних активів промислових підприємств для потенційних страхувальників, на наш погляд, має такі переваги:

- надання переліку видів страхування та умов їх проведення;
- швидка онлайн-калькуляція вартості страхової послуги;
- замовлення і оплата договору страхування на сайті;
- подача заяви про настання страхового випадку;
- можливість моніторингу статусу врегулювання збитків;
- пролонгація договорів страхування в режимі on-line;
- внесення змін до договору страхування і його припинення;
- доступ до звітів компанії щодо страхових виплат;
- інтерактивний веб-чат зі страховим консультантом;
- заявка на зворотний дзвінок;
- розсилка sms і e-mail – повідомлень зареєстрованим користувачам;
- зручний механізм пошуку офісів (філій) страхової компанії;
- реєстрація скарг клієнтів, проведення промо-акцій і маркетингових кампаній, «геотаргетинг» (відображення вмісту сайту в залежності від місця розташування користувача), розширена статистика відвідувань порталу, новини компанії, опитування, голосування, відеоматеріали та інтерактивний контент.

Однак, використання Інтернету для продажу послуг страхування матеріальних активів промислових підприємств стримується низкою проблем, серед яких виділимо такі:

- відсутність у страховому законодавстві норм, які регулюють використання електронного договору страхування та електронного підпису страхувальника;
- обмеження обсягу коштів для оплати вартості послуг страхування через Інтернет без ідентифікації страхувальника - платника;
- недостатня інформація щодо умов страхування матеріальних активів, зокрема, це стосується розмірів тарифів та інших умов, пов'язаних з розрахунком вартості страхових послуг.

Ці обставини змушують промислові підприємства докладати додаткові зусилля для вибору оптимальних умов страхування, а найголовніше, для визначення вартості страхових послуг. У зв'язку з цим на сайтах страхових компаній доцільно зазначати інформацію про страхові тарифи та можливі межі

вартості послуг страхування матеріальних активів промислових підприємств, що значно скоротить втрату часу страхувальників і допоможе визначити кращі умови страхування.

Отже, у сучасних умовах Інтернет-страхування в Україні, здебільшого, виступає як складова частина іміджевої реклами, аніж канал дистанційного продажу послуг страхування матеріальних активів промислових підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Страхові послуги: підручник / [С. С. Осадець, Т. М. Артюх, О. О. Гаманкова та ін.]; кер. авт. кол. і наук. ред. проф. С. С. Осадець і доц. Т. М. Артюх. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.

2. Саусь А. Роль страхового брокера и украинские реалии / А. Саусь // [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://brit-mark.com/ru/press-centre/brit-mark-media/2013/rol-strahovogo-brokera-i-ukrainskie-realii>.

3. Тлуста Г. Зарубіжний досвід функціонування та розвитку інтернет-страхування / Г. Тлуста, В. Ерастов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – Вип. 3(168). – С. 55-62.

УДК 368.025.4:368.11-052

Кривошлик Тетяна Дмитрівна

к.е.н., доцент кафедри страхування,

*Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,*

м. Київ, Україна

СТРАХОВА ОЦІНКА У СТРАХУВАННІ МАЙНА ЮРИДИЧНИХ І ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Розмір відповідальності страховика перед страхувальником відображається у страховій сумі. Відповідно до Закону України «Про страхування» у страхуванні майна «страхова сума встановлюється в межах вартості майна за цінами і тарифами, що діють на момент укладання договору, якщо інше не передбачено договором страхування» [1]. Отже, при укладенні договору страхування майна важливо визначити його вартість – еквівалент цінності майна, виражений у ймовірній сумі грошей.

У практиці страхування майна страхова сума визначається в межах страхової оцінки (міжнародний термін – страхова вартість), під якою розуміють вартість майна для цілей страхування. В основу страхової оцінки, покладено дійсну вартість майна, в обсязі якої страхувальнику може бути заподіяно збиток. Зокрема, частиною 19 статті 9 Закону України «Про страхування» визначено, «якщо майно застраховане у кількох страховиків і загальна страхова сума перевищує дійсну вартість майна, то страхове відшкодування, що виплачується усіма страховиками, не може перевищувати дійсної вартості

майна» [1]. Разом з тим зауважимо, що підходи до визначення дійсної вартості майна Законом України «Про страхування» не обумовлюються. Крім того, у страховому законодавстві відсутнє визначення змісту поняття «страхова оцінка».

Відповідно до статті 3 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав» від 10.09.2003 р. № 1440 дійсна вартість майна для цілей страхування «це вартість відтворення (вартість заміщення) або ринкова вартість майна, визначені відповідно до умов договору страхування [2]. При цьому випадки застосування певної бази оцінки при визначенні дійсної вартості майна для цілей страхування цим стандартом не уточнюються.

У правилах страхування майна окремі страхові компанії визначають дійсну вартість майна як «поточну вартість (відтворення або заміщення), яка розраховується як вартість придбання (створення) майна за вирахуванням зносу (амортизації)». Проте, відповідно до Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав» вартість заміщення і вартість відтворення не передбачає врахування амортизації (технічного стану майна на дату страхування), що суперечить одному із принципів страхування, який передбачає страхову виплату лише у межах реально заподіяних втрат.

Отже, мають місце розбіжності у визначенні розміру дійсної вартості майна, яке приймається на страхування.

На страхування можуть прийматися різні види майна, наприклад, основні засоби, товарно-матеріальні цінності, продукція виробництва, що належать юридичним особам; будівлі, споруди, домашнє майно, що належать фізичним особам. Вважаємо, що види майна фізичних і юридичних осіб не можуть оцінюватися однаково - за дійсною вартістю «відтворення (вартістю заміщення) або ринковою вартістю». Це суперечить, наприклад, нормам Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" [3], які передбачають, що оцінювання основних засобів, які належать підприємствам, організаціям, установам здійснюється за первісною, залишковою, справедливою або ліквідаційною вартістю залежно від характеру, стану та часу їх оцінки (табл.1).

Таким чином, нормативна неврегульованість та неоднозначність цього питання породжує ряд проблем при визначенні вартості майна юридичних і фізичних осіб, яке приймається на страхування і створює підґрунтя для конфлікту інтересів страхувальників та страховиків. Зокрема, протиріччя, викликані невідповідністю страхової суми і страхової оцінки можуть призвести до недострахування і як наслідок до часткової компенсації збитку страхувальнику або до перевищення страхової суми над страховою оцінкою - тоді страхування вважається недійсним у частині такого перевищення. У кожному із цих випадків страхувальник втрачає частину коштів (у вигляді неповного відшкодування збитків або переплати розміру страхової премії), а страхова компанія, у свою чергу, або обмежує себе у страховій виплаті або отримує більший обсяг страхових премій.

**Вартості майна відповідно до
Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»
та Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і
майнових прав»**

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»	Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»
<i>Первісна вартість</i> - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.	<i>Вартість заміщення</i> - визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) нового об'єкта, подібного до об'єкта оцінки, який може бути йому рівноцінною заміною.
<i>Залишкова вартість</i> - різниця між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу і сумою його накопиченої амортизації (зносу).	<i>Вартість відтворення</i> - визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) в сучасних умовах нового об'єкта, який є ідентичним об'єкту оцінки.
<i>Ліквідаційна вартість</i> - сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство, установа очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).	<i>Ринкова вартість</i> - вартість, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла із знанням справи, розсудливо і без примусу.
<i>Справедлива вартість</i> - сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату.	

Джерело: складено автором за: [2,3].

Визначення вартості майна, яке приймається на страхування, є доволі складним завданням страхової оцінки. Ця пов'язано, по-перше, з певними труднощами при визначенні вартості майна з великим строком експлуатації; по-друге, з існуванням на більшість предметів майна вільних цін, які формуються на товарному ринку під впливом попиту й пропозиції та різняться за регіонами України; по-третє, з необхідністю володіння специфічними знаннями, інформаційним та інструментальним забезпеченням для визначення вартості майна.

На наш погляд, підходи до визначення страхової оцінки майна юридичних і фізичних осіб мають бути розмежовані. Страхову оцінку доцільно визначати по-різному, в залежності від того хто є страхувальником – юридична чи фізична особа і які види майна приймаються на страхування.

Так, з метою визначення страхової вартості майна юридичних осіб доцільно зважати на норми Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" [3] та норми Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [4]. Зокрема, в основу страхової оцінки майна юридичних осіб, на наш погляд, можуть бути покладені такі вартості:

- для нових (придбаних, створених або введених в експлуатацію) основних засобів - первісна вартість (це історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедлива вартість - сума,

за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату);

- для основних засобів, які перебувають в експлуатації – залишкова вартість (це різниця між первісною вартістю необоротного активу і сумою його накопиченої амортизації (зносу));

- для придбаних, отриманих або вироблених сировини, основних й допоміжних матеріалів, комплектуючих виробів, незавершеного виробництва; готової продукції, товарів та інших матеріальних цінностей – виробнича собівартість (це фактичні витрати на виробництво (доставку) товарів).

В онову визначення страхової вартості майна фізичних осіб, на наш погляд, доцільно покласти такі вартості:

- нерухоме майно – вартість будівництва за цінами і тарифами, що діють на момент оцінки з урахуванням зносу;

- рухоме майно (електротехніка, предмети інтер'єра, меблі та інше домашнє майно) – вартість придбання, за цінами, що діють на момент оцінки з урахуванням зносу;

- елементи внутрішнього оздоблення будівель та приміщень - фактично здійснені матеріальні і трудові витрати на момент оцінки, виходячи із затверджених цін, норм і розцінок для даного виду робіт і витрачених матеріалів, за вирахуванням зносу та урахуванням експлуатаційно-технічного стану.

В окремих випадках страхову оцінку майна юридичних та фізичних осіб варто визначати за справедливою або ринковою вартістю.

Отже, кожен із вищезазначених видів вартості майна має певну сферу застосування та обмеження. Вибір тієї чи іншої модифікації вартості майна має залежати від статусу страхувальника, особливостей предмета (об'єкта) страхування, поставленої мети та порядку оцінки. Проблеми, виявлені у визначенні вартості майна потребують вирішення шляхом удосконалення нормативно-правових актів, які регулюють питання оцінки вартості майна та страхової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування: Закон України від 07 березня 1996 № 85/96-ВР. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>

2. Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003>

3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". Наказ Міністерства фінансів України від від 27.04.2000 № 92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку

9. "Запаси". Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws>

5. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

УДК 338.4: 339.2

Кульбач Юлія Олександрівна
*аспірант кафедри фінансів,
 Національний університет біоресурсів і
 природокористування України,
 м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ

У сучасних умовах ринкових трансформацій зростає інтерес до нових, сучасних управлінських концепцій, які забезпечать функціонування та сталий розвиток суб'єктів господарювання. До таких концепцій належить теорія менеджменту за вартістю (VBM – value-based management), яка принципово відрізняється від раніше прийнятих критеріїв управління. Пояснити це можна тим, що в основі VBM лежить управління інтегрованим фінансовим показником - вартістю компанії, який передбачає орієнтацію не лише на окремі компоненти фінансового менеджменту - управління ліквідністю, ризиками та прибутковістю, а й на їх одночасне збалансоване поєднання, що виявляється в кінцевому підсумку у доданій вартості компанії.

Порівняльну характеристику вартісно-орієнтованого та традиційного підходу до управління підприємствами представлено в табл. 1 [1]

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційного та вартісно-орієнтованого підходів до управління підприємствами

Порівняльні ознаки	Система управління	
	традиційна	вартісно-орієнтована
1. Мета діяльності	Максимізація прибутку підприємства	Максимізація акціонерної вартості компанії
2. Горизонт планування	Орієнтація на ефективність у короткостроковій перспективі	Орієнтація на ефективність у довгостроковій перспективі
3. Особливості методичного підходу до планування діяльності	Базується на фактичних даних минулих періодів	Орієнтується на бажаний рівень інвестиційної вартості та її майбутнє зростання
4. Основні результативні показники діяльності	Бухгалтерський прибуток та прибутковість	Економічний прибуток, потік вільних грошових коштів

Проблема управління вартістю підприємства є малодослідженою в сучасній українській науці. Специфіка української практики полягає в тому, що основною ціллю українського топменеджменту є питання виробництва і раціонального спрямування грошових коштів, а не ринкова вартість очолюваних ними підприємств. Як наслідок, в Україні низька капіталізація економіки і низька інвестиційна привабливість українських підприємств. Адже від адекватної оцінки капіталізації прямо залежить інвестиційна привабливість

компанії. Все сказане зумовлює впровадження в українську практику управління вартістю підприємства, що спрямоване на підвищення капіталізації. Це є основою модернізації фінансової системи України в контексті інтеграційних процесів [2, с. 187].

Уміння управляти вартістю підприємства дозволяє приймати більш успішні управлінські рішення, найбільш ефективно перерозподіляти грошові потоки. Оцінка та управління вартістю є одними з найважливіших інструментів ефективного ведення бізнесу і незамінні при прийнятті рішень про придбання або реалізації активів.

Слід визначити, що управління вартістю підприємства - це система методів впливу на внутрішні фактори підприємства і опосередковано на фактори зовнішнього середовища з метою забезпечення його динамічного розвитку, підвищення стійкості у зовнішньому середовищі, інвестиційної привабливості за допомогою досягнення зростання його вартості.

Завдання управління вартістю, як базового методу забезпечення стратегічної конкурентоспроможності бізнесу, можна звести до наступного:

1) базовою метою управління діяльністю підприємства на всіх рівнях його функціонування є підвищення вартості в інтересах власників та інших зацікавлених осіб;

2) ключовим джерелом вартості є грошовий потік підприємства, який може генерувати сьогодні і зможе генерувати в майбутньому;

3) приріст вартості підприємства і кожного окремо взятого підрозділу є найважливішим критерієм ефективності керівництва на всіх рівнях. [3, с. 154]

Впровадження системи управління вартістю - достатньо тривалий процес. Західні фахівці оцінюють його тривалість в 2-3 роки. Цей період часу більш притаманний компаніям, що функціонують на ринках розвинутих країн. В табл. 2 представлена модель поетапності впровадження системи управління вартістю підприємства.

Таблиця 2

Етапи впровадження системи управління вартістю підприємства

Перший етап	Другий етап	Третій етап	Четвертий етап	П'ятий етап
–	Впровадження системи оперативного контролю вартості активів			–
Визначення точки відліку - оцінка ринкової вартості підприємства	Складання схеми чинників вартості компанії	Створення системи оцінки оперативних і стратегічних управлінських рішень	Аналіз внеску підрозділів у вартість компанії	Періодична оцінка. Підготовка звітів з позиції управління вартістю

Першим етапом на шляху до створення системи управління вартістю компанії є визначення вартості організації як точки відліку, тобто береться найближча минула звітна дата, на яку і визначається вартість компанії.

Наступним етапом є складання схеми чинників вартості компанії. На вартість компанії діють різні чинники (чинники вартості), а саме цінова політика компанії, стан виробничих потужностей, рівень конкуренції в галузі, надійність постачальників, нормотворчі процеси в державі, загальноекономічна

ситуація в країні. З погляду управління вартістю важливо збудувати всю систему чинників, впливаючи на які можна досягти зростання вартості.

Мета етапу полягає у виявленні тих груп активів, вартість яких, по-перше, має ключове значення для компанії, по-друге, є значним потенціалом зростання, по-третє, досягла свого піку, і тепер їх вигідніше реалізувати, ніж володіти ними.

На третьому етапі створення системи управлінських рішень визначається орієнтація менеджменту на створення вартості, що припускає наявність інструменту, який дозволяє визначати характер і ступінь дії того або іншого рішення на добробут акціонерів. Необхідно зазначити, що подібним інструментом повинна володіти не тільки вища ланка керівництва, але і молодші менеджери. Пов'язано це з тим, що більшість оперативних питань розв'язується керівниками відділів самостійно. Система оцінки не виключає суб'єктивності схвалюваних рішення, але вона буде направлена на досягнення конкретних показників, що приводять у результаті до зростання вартості компанії.

Важливим і принциповим є четвертий етап – аналіз вкладу підрозділів в вартість компанії. Саме на цьому етапі виявляються можливості оцінки ринкової вартості компанії за допомогою EVA. Основним критерієм при ухваленні рішення про продаж будь-якого підрозділу (допоміжного або основного) є додана вартість підприємства, яка буде в цьому випадку реалізована. Можливо, альтернативний продажу варіант – переведення допоміжних підрозділів на систему внутрішнього підприємництва (комерційний розрахунок) забезпечить підприємству навіть більше зростання вартості. Основна мета даного етапу – виявити бізнес-одиниці, що “створюють”, і тих, що “руйнують” вартість [4, с. 53].

Отже, вартістю підприємства необхідно системно та цілеспрямовано управляти, розробити для цього відповідний організаційно-економічний механізм, реалізація якого забезпечить розвиток бізнесу та його конкурентоспроможність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва Т. А. Управління вартістю підприємства [Електронний ресурс] / Т. А. Афанасьєва. – Режим доступу: <http://intkonf.org/afanaseva-taupravlinnva-vartistvupidprieiHstva/>.
2. Гринкевич С. С. Управління ринковою вартістю підприємства / С. С. Гринкевич, І. І. Ониськів // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.1 – С. 187- 190.
3. Астраханцева І.А. Фінансове моделювання вартості підприємств в невизначених економічних умовах // Фундаментальні дослідження. - 2011. - №4. - С. 154- 160.
4. Пономаренко В. С. Моделювання поведінки інвестора на фондовому ринку : Монографія / В. С. Пономаренко, О. В. Раєвнева, К. А. Стрижиченко. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 264 с.

Кучева Іванна Михайлівна

*студентка групи ФМД-17-1,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:

*Богріновцева Л. М.,
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

РОЗВИТОК ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сфера охорони здоров'я є надзвичайно важливою частиною соціальної політики держави. Адже саме людське життя є найбільшою цінністю. Нині в Україні діє система безкоштовної медицини, яка є складовою державного соціального страхування. Така система неспроможна забезпечити населення повноцінною медичною допомогою, оскільки виділене державне фінансування є вкрай недостатнім. Отож, медичне страхування є оптимальним варіантом для ефективного подальшого розвитку сфери охорони здоров'я у нашій державі.

Медичне страхування є галуззю особистого страхування, головна мета якого полягає у гарантуванні застрахованим особам одержання медичної допомоги та фінансування профілактичних заходів за рахунок накопичених грошових коштів при настанні страхових випадків. Медичне страхування може здійснюватися в двох основних формах: обов'язковій та добровільній. Законодавча регламентація основних форм медичного страхування закріплена в Законі України «Про страхування».

Добровільне медичне страхування (ДМС) в Україні не є поширеним, оскільки на сьогодні, лише невелика частина фізичних осіб бажає добровільно застрахувати своє життя та здоров'я (лише близько 3% населення користувачами послуги ДМС в Україні). При цьому, за оцінкою Ліги страхових організацій (ЛСОУ), на корпоративне ДМС в Україні припадає понад 40 % страхових премій [2]

Електронний журнал «Форіншурер» визначає, що на сьогодні основною категорією страхувальників по добровільному медичному страхуванню залишаються саме юридичні особи. Страхові продукти, які пропонуються на даний час страховими компаніями, в більшості випадків є стандартними і включають програми, які можна придбати як окремо так і комплексно. Крім того, вони (страхові продукти) гарантують у випадку настання страхового випадку виплату страхового відшкодування безпосередньо медичній установі, чим забезпечується можливість вибору медичної установи та лікуючого персоналу, контроль та експертизу за якістю лікування, що дає відчуття захищеності застрахованим особам. Крім цього, варто зазначити, що для самих страхових компаній добровільне медичне страхування є непопулярним видом діяльності.

Серед причин непопулярності добровільного медичного страхування експерти називають наступні: зростання кількості звернень клієнтів за медичною допомогою в наслідок погіршення якості здоров'я та старіння населення, вибагливість клієнтів, недосконалість служб андеррайтингу, використання економічно необґрунтованих тарифів, незадовільну організацію роботи з врегулювання збитків, низьку клієнто-орієнтованість державних лікувально-профілактичних установ, завищені витрати на ведення справи, в т.ч. комісійні винагороди страхових посередників – продавців послуг з ДМС [2].

Сучасний стан ринку добровільного медичного страхування має неоднозначний характер. У першому півріччі 2017 року в Україні діяло 36 страхових компаній зі страхування життя («лайфових»), для порівняння – у 2016 році таких компаній налічувалось 45. Отож, спостерігаємо тенденцію до скорочення. Стосовно страхових виплат, то у 2017 році вони збільшилися порівняно з 2016 майже вдвічі [1]. Важко це назвати позитивною тенденцією, оскільки кількість страховиків зменшувалась, а розмір страхових виплат – збільшився. З соціальної сторони це свідчить про частіше настання страхових випадків.

На сьогоднішній день в Україні сформувалась певна структура ринку добровільного медичного страхування. Даний ринок можна подати, як багаторівневу систему із складним механізмом взаємозалежних зв'язків між усіма структурними одиницями. У структуру вітчизняного ринку ДМС входять державні органи нагляду за страховою діяльністю (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг), недержавні страхові об'єднання (Асоціація «Українське медичне страхове бюро», Ліга страхових організацій України), страхові компанії, страхові посередники (страхові або перестрахові брокери, страхові агенти), медичні заклади, служби асистанс та споживачі [4].

Повільний розвиток вітчизняного ринку добровільного медичного страхування спричинений недостаними стимулами для страхувальників, медичних установ та страховиків. Тому, перш за все, необхідним є застосування механізму стимулювання суб'єктів медичного страхування через розроблення та впровадження нових програм медичного страхування, які стимулюватимуть страхувальників покращувати і підвищувати якісні характеристики свого здоров'я, а також не створювати свідомого ризику для свого фізичного стану [3].

Отже, розвиток добровільного медичного страхування в Україні має повільний характер. Населення з недовірою ставиться до страхових компаній, а останні в свою чергу не сприймають такий вид страхування як дійсно прибутковий. Сучасний стан «лайфових» страхових компаній свідчить про скорочення числа цих страховиків. Такі тенденції можна пояснити наступними факторами: нестабільність економічного розвитку, що призводить до додаткових фінансових втрат з боку населення, неоднозначність в законодавстві і відсутність податкових стимулів для страховиків, монополізація ринку медичних послуг, недостатня поінформованість населення стосовно особистого страхування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтернет-журнал Forinsurer [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/>.
2. Ліга страхових організацій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uainsur.com/massmedia>.
3. Пономаренко К. А. Сучасний стан та перспективи медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] / К.А. Пономаренко, О.В. Марченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo05/part_1/69.pdf.
4. Чкан І. О. Тенденції розвитку добровільного медичного страхування в Україні / І. О. Чкан. // Фінансовий простір. – 2015. – С. 292–295.

УДК 339.178.3

Кучева Іванна Михайлівна

студентка групи ФМД-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Ключка О. В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ФАКТОРИНГ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Умови економічної нестабільності є важкими для всіх суб'єктів господарювання. Для підприємств це проявляється у постійному пошуку додаткових джерел фінансових ресурсів, які б забезпечили належний товарооборот. При цьому отримання нових кредитів є неефективним для самого підприємства. В такому випадку оптимальним варіантом є факторинг. В Україні він не є розповсюдженою операцією і потребує детальнішого аналізу.

Дослідженням факторингових операцій в світі здійснюється досить давно. Цим питанням займалися такі вчені як М. Бікерс, Дж. Гілберт, Г. Гаміров, Ф. Селінжер та інші. До українських науковців, які розкрили сутність факторингу, визначили принципи його здійснення та особливості використання, належать І. А. Бланк, П. В. Бондаренко, А. М. Мороз, М. А. Руснак та М. І. Савлук. Крім цього, суть банківських факторингових операцій досліджували О. В. Тригуб та Ю. Ю. Скрипник.

В Україні регулювання економічних відносин щодо факторингу здійснюється за низкою нормативних документів, які були прийняті у різний час і є досить неоднозначними щодо визначення змісту даної економічної категорії. Зокрема, у Цивільному Кодексі України вказано, що за договором факторингу одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за платою, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої

особи (боржника) [3]. Господарський кодекс України трактує факторингові послуги банків як операції придбання банком права вимоги у грошовій формі щодо поставки товарів або надання послуг з припиненням ризику виконання такої вимоги та прийомом платежів (факторинг)[4]. Отож, тут факторинг визначається як банківська операція. В Україні факторингові послуги надають близько 80 фінансових установ, серед яких невелика кількість факторингових компаній та більша половина комерційних банків, таких як Приватбанк, Укрсоцбанк, Райффайзен Банк Аваль, Правексбанк та інші.

Під час здійснення факторингових операцій важливим є те, що факторингове фінансування, на відміну від кредитування доступне високоризиковим підприємствам. Взагалі, можна визначити основні переваги факторингу над звичайним кредитуванням.

1. Економічні – захист від втрат, збільшення оборотності обігових коштів

2. Маркетингові – розвиток бізнесу, одержання конкурентних переваг, розвиток нових сегментів бізнесу, можливість забезпечити товарами свого покупця незалежно від строку платежу

3. Фінансові – отримання довгострокового необмеженого без заставного фінансування, поліпшення ліквідності балансу, зменшення кредитного навантаження, прогнозованість грошових надходжень, зменшення дефіциту обігових коштів [2].

Попри всі його переваги, основним недоліком факторингу залишається його вартість, яка складається з плати за фінансування, комісії за факторингове обслуговування та плати за додаткові операції (обробка документів, ведення обліку операцій). Попри це, плата за факторингові послуги є досить умовною. Її розмір більшою мірою залежить від обсягу здійснених операцій.

Факторинг завжди був актуальним рішенням для підприємств, які здійснюють поставки товарів(виконання робіт, надання послуг) з відстрочкою платежу(на умовах товарного кредиту) терміном від 15 до 60 днів, і підприємств, що прагнуть до нагромадження обсягів поставок за умов маркетингової та технологічної готовності, але не мають відповідного обсягу фінансування обігових коштів. Сьогодні існує низка проблем, які властиві даному ринку фінансових послуг:

- неузгодженість законодавства з приводу призначення факторингу, оподаткування факторингових операцій, регламентації стандартів надання факторингових послуг;

- відсутність мережі професійних факторингових компаній, для яких цей вид операцій є профільним;

- використання банком при оцінці потенційного клієнта факторингу алгоритму, ідентичному при кредитуванні, що суперечить самій сутності факторингу, адже він не є аналогом кредиту і спрямований на зростання продажів та рентабельності;

- відсутність належного контролю за якістю факторингових послуг в Україні, що зумовлено відсутністю відповідних стандартів у законодавстві;

- висока собівартість факторингових послуг, що може окупитися лише за великого обороту [1].

Отож, факторинг – це специфічний інструмент, який вирішує проблеми підприємств з недостатністю фінансових ресурсів. Саме завдяки факторинговим операціям підприємство має можливість працювати безперервно і здійснювати поставку продукції споживачам незалежно від строку надходження плати за товари. В порівнянні зі звичайним кредитуванням, факторинг має ряд економічних, маркетингових та фінансових переваг. При цьому важливим недоліком факторингу є трьохелементна його вартість, яка іноді буває значно високою. В Україні факторингові операції здійснюються факторинговими компаніями (поки що на ринку фінансових послуг вони лише починають свою діяльність) та банківськими установами. Здійснення таких операцій має низку своїх негативних тенденцій. Повільний розвиток ринку факторингових послуг спричинених певними проблемами. Основною з яких є нестабільна економічна ситуація в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руснак М. А. Ринок факторингових послуг в Україні / М. А. Руснак, О. С. Ватаманюк. // Фінанси. – 2014. – С. 306 – 310.
2. Бондаренко П. В. Факторинг ефективний фінансовий механізм / П. В. Бондаренко, В. Г. Бондаренко // Перспективні напрямки світової науки. Збірник статей учасників двадцять п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – ХХІ сторіччя». «Природничі та точні науки; Соціально-економічні науки». – 2014. – Т. 2. – С. 35-39.
3. Цивільний кодекс України[Текст]: від 16. 01. 2003 р. №435-IV.
4. Господарський кодекс України[Текст]: від 16. 01. 2003 р. №436-IV.

УДК 336.767

Лисак Тетяна Олександрівна

студентка групи ФМР-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Ключка О. В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФОНДОВІ РИНКИ СВІТУ

Фондовий ринок завжди знаходиться у стані постійного розвитку, зазнає значних змін під впливом процесів глобалізації, які прискорюють розвиток фондового ринку та породжують нові суперечності. Унаслідок цього, в глобальному та інтегрованому оточенні зростає роль державних регуляторів, які здатні оцінювати природу поведінки при відносинах з іншими країнами. Мета глобалізації - рух до більш відкритого та інтегрованого світу.

Проблеми фінансової глобалізації й інтеграції національних фондових ринків висвітлено у працях Н. К. Галушко, А. Г. Загородного, Г. М. Калач, О. М. Мозгового, С. В. Онишко, В. Г. Пасічника, В. І. Павлова, І. О. Школьник, В. М. Шелудько та інших вчених.

В умовах глобалізації, головне завдання фондового ринку полягає у зростанні ролі цінних паперів на міжнародному фінансовому ринку та в господарській діяльності суб'єктів господарювання. Однією з ключових тенденцій глобалізації є уніфікація діяльності національних фондових ринків, інтеграція фінансових інструментів, учасників ринку, органів регулювання. Незважаючи на значні темпи глобалізації ринків, національні особливості кожної країни продовжують впливати на розвиток фондових ринків.

Глобалізація супроводжується зростанням ролі глобальних інвесторів, фінансові можливості яких дозволяють здійснювати надзвичайний вплив на розвиток національних ринків [1, с.114-117].

В основі глобалізації фондового ринку лежать такі явища:

- технічний прогрес;
- зростаюча конкуренція, між кредитними і фінансовими інституціями на світових фінансових ринках, а з іншого - між самими фінансовими ринками внаслідок значного розвитку інформаційних технологій і телекомунікацій;
- реструктуризація кредитних і фінансових інституцій шляхом їх злиття і поглинання як наслідок зростаючої конкуренції між ними;
- широка інтернаціоналізація бізнесу через посилення транснаціонального характеру діяльності корпорацій;
- послаблення жорсткого контролю щодо здійснення міжнародних угод, пов'язаних з рухом капіталу дерегулювання фондових бірж;
- макроекономічна стабілізація для створення сприятливого клімату для іноземних інвесторів;
- широке використання «принципу важеля» (значне позичання коштів для своїх інвестицій) [2, с. 27 – 36] .

Вплив глобалізації на фондові ринки світу є неминучим для будь-якої країни в тому числі і для України, тому що цей процес пов'язаний із рухом світових грошових потоків без яких жодна країна не в змозі обійтися, так як це є основою їх економічного розвитку. Глобалізація фондових ринків полягає в посиленні їхньої ролі в процесі руху фінансових ресурсів між країнами, що супроводжується зростанням міжнародної мережі фінансових організацій та виникненням якісних змін в їхній структурі управління та філософії менеджменту [3, с. 538].

Найважливіший фактор, що сприяє фінансовій глобалізації — міжнародна інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК). Обов'язковим елементом у структурі ТНК є фінансові інститути, що здійснюють міжнародні операції із поглинання та злиття, кредитування та інвестування. Так, із 300 найпотужніших світових банків 100 є транснаціональними. Приблизно 2/3 своїх операцій вони проводять у своїх країнах і 1/3 — за кордоном. Найбільш узагальнюючим показником масштабів

глобалізації фондового ринку є капіталізація ринку акцій – їх сукупна курсова вартість акцій. [4, с. 15-21].

Провідна роль в світовому фінансовому обороті належить біржам, яких в світі функціонує майже 200. Головною міжнародною організацією світового механізму фондових бірж є Міжнародна федерація бірж (WFE), до складу якої входить 59 бірж членів: Нью-Йоркська, Лондонська, Німецька, Токійська та ін. Розвиток бірж-членів WFE відображає сучасні дійсні тенденції розвитку світу.

Україна приймає участь у процесах інтеграції та глобалізації, що має безпосередній вплив на розвиток національного фондового ринку в цілому, і ринку акцій, зокрема. Фінансова глобалізація створює для України не тільки позитивні ефекти та нові потенційні можливості, а й негативні ефекти та проблеми. Вони в основному пов'язані із зростанням загрози фінансових криз та нестабільності, можливої втечі капіталу, обмеженими можливостями національних агентів щодо конкурування на глобальних ринках капіталів та на внутрішньому ринку, невірноваженістю національних ринків капіталу та нерівними умовами роботи на них [5].

Незважаючи на значний рівень загальної відкритості економіки та позитивну динаміку у подальшому включенні України до світового господарства, фінансовий сектор країни відзначається слабкою взаємодією із міжнародним фінансовим ринком. Відставання інтеграції до світової економіки у фінансовому секторі потребує негайної корекції економічної політики держави з метою збільшення обсягів іноземного інвестування та кредитування [6, с. 14-16.].

Для отримання Україною усіх переваг, притаманних глобалізаційним процесам, держава має створити сприятливі умови для повномасштабної інтеграції всіх сегментів вітчизняної економіки до світового економічного простору, в першу чергу шляхом розвитку вітчизняного законодавства та розбудови відповідної сучасним умовам ринкової інфраструктури. Проблема ролі та місця України в світі залежатиме саме від ефективності здійснення економічних реформ в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рубцов Б.Б. Мировой фондовый рынок: объемы и динамика // Портфельный инвестор. - 2009.- №2. - С. 114-117.
2. Луцишин З. Сучасна світова фінансова архітектура: тенденції та суперечності розвитку в умовах глобалізації // Економічний Часопис-XXI.- 2010.- №5-6. - С. 27-36.
3. Лук'яненко Д. Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: [монографія] / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 538.
4. Гладчук К. Глобалізація на світових фінансових ринках та її наслідки / К. Гладчук // Ринок цінних паперів України. – 2011. – № 3-4. – С. 15-21.
5. Періодичне інтернет-видання «Finance» (www.finance.ua/ru) .
6. Шевченко О.Г. Сучасні тенденції у формуванні світового фондового ринку / О.Г. Шевченко, О.М. Юркевич // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – №1. – С. 14-16.

Ліснічук Оксана Андріївна
*к.е.н., доцент кафедри фінансів,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Розвиток страхового ринку України можливий лише за умови зростання реального сектору економіки, яке супроводжується збільшенням доходів фізичних осіб і прибутків суб'єктів господарювання.

Відповідно, із зростанням обсягів страхових платежів, отриманих страховими компаніями, виникають нові можливості для інвестування та ефективного розміщення страхових резервів. Тому страховики зацікавлені у стимулюванні економічного розвитку країни шляхом реалізації власного інвестиційного потенціалу.

Загалом інвестиційний потенціал страхових компаній можна визначити як можливості такого типу фінансових установ сформувати достатній обсяг власного капіталу, залучити фінансові ресурси фізичних і юридичних осіб й ефективно розмістити їх з метою забезпечення розширеного відтворення та реалізації інших інвестиційних цілей.

Зазначимо інвестиційні можливості страхових компаній реалізуються в цілому за рахунок банківських вкладів, для яких характерні підвищений рівень ризику та невисока ліквідність. Проте згаданий вид активів має низьку прибутковість, що не дає змоги страховим компаніям отримувати високий інвестиційний дохід від розміщення вільних коштів за депозитами. В умовах турбулентності економіки країни вони не завжди є надійними, що пов'язано з низьким рівнем фінансової стійкості вітчизняних банків.

Низький рівень розвитку фондового ринку в Україні, відсутність ринку нерухомості та класичних іпотечних банків не дає змоги страховим компаніям збільшувати обсяги короткострокових інвестицій у звичайні акції, середньо- та довгострокові інвестиції в цінні папери з фіксованим доходом, облігації, нерухомість та отримувати інвестиційний дохід. [3]

Також із метою захисту інтересів страхувальників від невиконання страховиком своїх зобов'язань установлюється державний контроль за інвестиційною діяльністю страховика. Для технічних резервів, що утворюються для ризикових видів страхування, встановлені жорсткі вимоги щодо дозволених напрямів цієї діяльності. Так величина окремих категорій активів, що приймається для представлення технічних резервів, ураховується за їх дозволеного розміщення лише в таких обмежених обсягах (у відсотках до обсягів наявних технічних резервів):

- 1) банківські вклади (депозити) – у кожному банку не більше 30;
- 2) нерухомість – не більше 10;
- 3) права вимоги до перестраховиків – не більше 50;
- 4) цінні папери, що передбачають одержання прибутку – не більше 40,

у тому числі:

- акції, що не котируються на фондовій біржі, – не більше 15, із них акцій одного емітента – не більше 2;
- акції, що котируються на фондовій біржі, – не більше 5 одного емітента;
- облігації – не більше 5.

Крім того, не менше 90 % технічних резервів повинні бути розміщені лише на території України. Нацфінпослуг може дозволити страховикам іншу структуру розміщення наявних технічних резервів. Щоб отримати індивідуальний дозвіл, страховики повинні економічно обґрунтувати доцільність дозволу цього розміщення виходячи із підвищення безпечності, ліквідності та надійності.

Для резервів зі страхування життя встановлено інші вимоги щодо дозволених напрямів інвестиційної діяльності (у відсотках до обсягів наявних резервів зі страхування життя), а саме:

- 1) грошові кошти на поточних рахунках – не більше 5;
- 2) банківські вклади (депозити), валютні вкладення згідно з валютою страхування – не більше 50, при цьому в зобов'язаннях одного банку повинно бути не більше 10;
- 3) нерухоме майно – не більше 20;
- 4) цінні папери – не більше 50, із них:
  - акції українських емітентів, що перебувають в обігу на фондовій біржі, обсяги торгів на яких становлять не менше 25 % від загальних обсягів торгів на організаційно оформлених ринках цінних паперів України, при цьому забороняється більше 5 вкладати в акції одного емітента;
  - облігації українських емітентів – не більше 40 для облігацій українських емітентів, при цьому не більше 10 в облігації одного емітента, який здійснює свою діяльність не менше п'яти років;
  - акції, облігації іноземних емітентів та цінні папери іноземних держав не більше 20, при цьому акції та облігації іноземних емітентів повинні перебувати в обігу на організованих фондових ринках, емітент цих акцій та облігацій повинен здійснювати свою діяльність не менше 10 років;
  - облігації місцевих позик – не більше 10;
- 5) цінні папери, що емітуються державою, – не більше 50;
- 6) права вимоги до перестраховиків – не більше 40, із них права вимоги до перестраховиків-нерезидентів – не більше 25;
- 7) банківські метали – не більше 10.

Розглянувши інвестиційні можливості вітчизняних страхових компаній на основі аналізу страхових резервів за видами, які є основним джерелом формування інвестиційного доходу, зазначимо, що структура активів страховиків, спрямованих на формування резервів, потребує оптимізації менеджменту інвестиційної діяльності, насамперед із позиції кадрового забезпечення та потреби у професійних управляючих на фондовому ринку, оскільки потенціал фондового ринку страховими компаніями використовується менше ніж на 25 %.

Інвестиційний потенціал страхових компаній визначається обсягом ресурсів, якими вони володіють і терміном, протягом якого ці ресурси можуть використовуватися. Зокрема, компанії зі страхування життя мають більші можливості для мобілізації довгострокових ресурсів. [3]

Це пов'язано з тим, що договори страхування життя переважно укладаються на 5-30 років, а страхові виплати страхувальникам, як правило, значно віддалені в часі. Тому інвестиційна діяльність компаній зі страхування життя в Україні може бути пріоритетним видом інвестиційної діяльності на фінансовому ринку, що дасть змогу отримати інвестиційний дохід страховим компаніям у майбутньому.

В свою чергу, держава не повинна бути осторонь оптимізації процесу управління інвестиційною діяльністю страховиків тому що вибір моделі управління залежить від розміру інвестиційних можливостей страхових компаній, які в сучасних умовах мають жорсткі обмеження з її боку.

Зважаючи на вищевикладене доцільно переглянути структуру активів страховиків, спрямованих на формування резервів, у контексті пошуку нових об'єктів інвестування, а саме:

- збільшити обсяги обмежень за поточними фінансовими інвестиціями,
- дозволити використання коштів страхових резервів для укладання кредитних договорів із фізичними та юридичними особами.

Це спонукає страхові компанії до стимулів у збільшенні обсягів страхових резервів, насамперед зі страхування життя, та підвищення ролі страхової системи в інвестиційному процесі держави.

На ефективність управління інвестиційною діяльністю впливає також ефективне формування інвестиційного портфелю страховиків.

Оцінка якості портфелю інвестиційних стратегій складається з показників якості й ліквідності активів, ступеня концентрації ризиків і загальної прибутковості інвестицій.

Приймаючи рішення про інвестування грошових коштів, страховик повинен оцінити можливі ризики та надходження від вкладання у визначені види активів. У більшості випадків спрацьовує наступна закономірність розміщення коштів: зі збільшенням терміну інвестування ризики зменшуються та навпаки. Страховики з достатнім обсягом капіталу та схильністю до ризикових операцій мають широкий спектр фінансових інструментів з різними рівнями дохідності.

Ефективність формування інвестиційного портфелю страхових компаній залежить не тільки від нормативних обмежень, які встановлюються державою, а й від обсягу та якості використання їх інвестиційного потенціалу. Чим більше інвестиційний потенціал страхової компанії, тим більше можливостей має страховик для придбання різного роду цінних паперів і формування інвестиційного портфелю, який відповідає цілям та завданням інвестиційної політики страхової організації [2].

Розглянутий інвестиційний потенціал страхових компаній визначається обсягом наявних ресурсів і періодом, протягом якого вони можуть

використовуватись. Зокрема, компаніям зі страхування життя притаманні більші можливості для мобілізації довгострокових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Л.А. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні [Електронний ресурс]

2. Братюк В.П., Бошинда І.М. Інвестиційна діяльність страхових компаній / В.П. Братюк, І.М. Бошинда // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – С. 69-71.

3. Залетов О. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні / О. Залетов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2016. – № 3. – С. 25-32.

УДК 338.43:330.322(477.87)

Лозовська Кароліна Олегівна

*студентка магістратури 2 року навчання,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На даному етапі розвитку економіки України (зокрема аграрного сектору) та її активної співпраці з Європейським Союзом, важливим є створення якісної та конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Це вимагає розширення виробництва, яке неможливе без залучення вітчизняних та іноземних інвестицій. Кількість і надходження інвестиційних ресурсів напряму залежить від інвестиційного клімату, на формування якого впливають загальнодержавні чинники та політика підприємства-об'єкта інвестування.

Отже, дослідження інвестиційної привабливості та пошук шляхів її покращення є актуальним як для інвесторів, які мають бути упевнені у захищеності своїх вкладень, так і для підприємств, що зацікавлені у надходженні тимчасово вільних коштів. Реальна оцінка інвестиційного клімату сприятиме досягненню економічного або позаекономічного ефекту.

Проблеми залучення інвестицій в агропромисловий комплекс і власне питання інвестиційної привабливості неодноразово досліджувались такими вітчизняними та закордонними вченими як Бланк І.А., Буркинський Б.В., Геєць В.М., Івашина Г.М., Мармуль Л.О., Чумаченко О.Г. Зокрема недостатньо дослідженими залишаються питання оцінки інвестиційної привабливості окремих регіонів.

Метою даної роботи є дослідження інвестиційної привабливості та обґрунтування шляхів її покращення на прикладі Черкаської області.

В «Економічній енциклопедії» термін «інвестиційна привабливість» трактується як характеристика підприємства чи будь-якого суб'єкта господарської діяльності, яка враховує суперечливі цілі інвестора:

максимальний прибуток за мінімального ризику на певному об'єкті. При чому інвестиційну привабливість характеризують за допомогою системного підходу, який базується на поєднанні та взаємодії технічного, організаційного, географічного, екологічного, трудового, правового, ресурсного, фінансово-економічного та комерційного аспектів [2, с 348].

Черкаська область розташована в центральній лісостеповій частині України, в середній течії річок Дніпра та Південного Бугу. Вона межує на півночі з Київською (протяжність 340 км), на сході – з Полтавською (212 км), на півдні – з Кіровоградською (388 км) і на заході – з Вінницькою (124 км) областями. Площа становить 20,9 тис. квадратних кілометрів, що складає 3,5% території держави (18 місце в Україні) [3].

Основним документом регіонального розвитку на середньострокову перспективу визначається «Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2020 року», яка включає План реалізації Стратегії розвитку Черкаської області на період 2015-2017 роки, який було підготовлено за участі зацікавлених суб'єктів регіонального розвитку шляхом семінарів-практикумів і обговорень, котрі відбувалися протягом 2014-2015 років [4, с. 5].

У період з 2010 року по січень-червень 2017 року серед видів діяльності найбільшу частку усіх капітальних інвестицій було освоєно підприємствами сільського, лісового та рибного господарства (42% у 2016 році). У 2017 році прямі інвестиції надійшли від нерезидентів із 45 країн світу. До основних країн-інвесторів, на які припадає 94,5% загального обсягу іноземного капіталу, належать: Беліз, Кіпр, Німеччина, Чехія, Франція, Іспанія, Велика Британія, Естонія та Нідерланди [1].

Агропромисловий комплекс області має потенціал до зростання обсягів валової продукції сільського господарства, забезпечення населення якісними продовольчими товарами. За останні п'ять років сільське господарство Черкащини характеризується прибутковістю. Основні напрямки сільського господарства:

- рослинництво (зернові та технічні культури, плодоягідні насадження, овочі);
- тваринництво (велика рогата худоба, свині, птиця).

Черкаський регіон є важливою складовою продукції тваринництва нашої держави, адже за обсягом виробництва м'яса область займає 1 місце в Україні, молока – 8, яєць – 9 [1].

Поступове формування інвестиційного клімату залежить від поліпшення інвестиційної привабливості. Тому доцільно провести оцінку інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки Черкаської області за допомогою методу SWOT – аналізу.

Отже, великою перевагою Черкащини є наявність великих площ високопродуктивних земель та благодворних природно-кліматичних умов, що сприяють вирощуванню багатьом сільськогосподарським культурам. У розрізі сучасних подій (європейська інтеграція, Угода про зону вільної торгівлі України з ЄС, що набула чинності з 1 січня 2016 року) неабияким плюсом для регіону є розвинутий сектор переробки сільськогосподарської продукції.

SWOT – аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки Черкаської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Помірні природно- кліматичні умови для ведення сільськогосподарського виробництва 2. Рельєф території та високопродуктивні ґрунти 3. Вигідне географічне розташування області. 4. Значний виробничий досвід 5. Наявність старопромислових зон для інвестування. 6. Наявність науково-дослідних установ у галузі АПК. 7. Стабільний розвиток агропромислового комплексу. 8. Розвинутий сектор переробки сільськогосподарської продукції. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Значні диспропорції між районами за рівнем економічного розвитку. 2. Високий ступінь зношеності матеріально-технічної бази підприємств. 3. Недостатня розвиненість аграрної інфраструктури (овоче- фруктосховищ). 4. Висока концентрація сільськогосподарських земель (в руках латифундистів), відсутність контролю за використанням земельних ресурсів 5. Низька інноваційна активність господарського комплексу. 6. Брак іноземних інвестицій. 7. Висока частка сезонних безробітних 8. Зберігання на території області невідомих, непридатних, та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів, пестицидів), що потребують термінового знешкодження.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Перенесення виробництв зі Східної України в область. 2. Вихід продукції на ринки ЄС 3. Девальвація національної валюти сприятиме підвищенню конкурентоспроможності експортерів. 4. Співпраця з новими іноземними партнерами 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Важка прогнозованість рівня інфляції через нестабільність економіки. 2. Нерівноправність іноземних та вітчизняних інвесторів. 3. Висока вартість позичкових коштів. 4. Конкурентна загроза, пов'язана з доступом європейських виробників на ринки України. 5. Втрата ринків збуту, орієнтованих на Росію. 6. Втрата кадрів пов'язана із скасуванням візового режиму. 7. Військові дії на Сході України.

Джерело: Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2020 року [4, с.32], доповнено автором

Наявність в області сировинної бази відходів аграрного сектору може бути використана для подальшої переробки з метою створення джерел альтернативної енергії. Також наявність значних площ сільськогосподарських угідь може бути використана для вирощування енергетичних рослин. Крім того, в регіоні наявні енергетичні корисні копалини, підприємства, які мають потенціал щодо перепрофілювання під виробництво альтернативних видів палива, можливості щодо виробництва енергії, використовуючи енергію природи (води, сонця). Усе зазначене разом дає можливості для розвитку

альтернативної енергетики та виробництва енергії з відновлюваних джерел [4, с. 37].

Вихід на ринки ЄС неодмінно сприятиме підвищенню об'єму виробництва сільськогосподарської продукції та збільшенню кількості зерно-, овоче- і фруктосховищ, закріпленню як стабільного експортера. Все це у свою чергу впливатиме і на зайнятість області, адже будуть створюватися робочі місця, що позитивно вплине на добробут населення.

Важка економічна ситуація України, неможливість її прогнозування, складна політична картина та військова ситуація на Сході вносять певні корективи, що мають негативний характер, не тільки в аграрний сектор економіки. Неможливо не згадати про такий важливий аспект як інноваційні технології, якому приділяється найменше уваги серед господарств Черкаської області, адже для їх впровадження треба кошти і працівники, що готові навчатися.

Отже, інвестиційна привабливість аграрного сектору економіки є комплексом якісних і кількісних показників, що всебічно визначають спроможність примноження інвестованого капіталу і є похідною характеристикою від інвестиційного клімату, що формується під впливом різних чинників і визначає бажання чи відмову інвестора вкладати свої кошти в об'єкт інвестування.

Черкаська область – це сучасний інвестиційно-привабливий регіон. Агропромисловий комплекс має потужний потенціал до нарощення обсягів валової продукції сільського господарства та забезпечення населення якісними продовольчими товарами.

Аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки Черкаської області показав, що він є задовільним, має значну кількість рентабельних товаровиробників. Для того, щоб інвестору було вигідно вкладати свої кошти саме в аграрний сектор цього регіону, необхідно усунути ряд недоліків, починаючи з загальнодержавних і найбільш глобальних – поліпшення соціально-економічної ситуації, стабілізація національної валюти, усунення проблем на Сході.

Особливої уваги потребують впровадження інновацій, що можливе лише за умови законодавчої та інвестиційної підтримки, що у свою чергу сприятиме розвитку всієї інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головне управління статистики Черкаської області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua>

2. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 / Відп. ред. С.В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.

3. Інвестиційні переваги Черкащини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://investincherkasyregion.gov.ua>

4. Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2020 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ck-oda.gov.ua/docs/2015/strategy_2020.pdf

Ломачинська Ірина Анатоліївна

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
та історії економічної думки,
Одеський національний університет імені
І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ІТАЛІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС

Найважливішою подією у розвитку італійської банківської системи в останні десятиліття стало входження країни в Європейський економічний і валютний союз і введення євро. Для регулювання діяльності фінансового сектору парламент країни скоригував законодавство в напрямку посилення контролю над фінансовими ринками, формування нового механізму аудиторського контролю і перевірки фінансово-економічної діяльності банків, посилення відповідальності за правопорушення керівниками банківських установ. В свою чергу, ухвалення нового банківського законодавства, процес формування єдиного європейського фінансового ринку гостро поставили питання про підвищення капіталізації, конкурентоспроможність італійського банківського сектора. Це спонукало Уряд, Асоціацію Банків Італії, провідні профспілкові федерації сконцентрувати спільні зусилля на розробці та реалізації єдиної програми розвитку банківського сектора «Протокол від 04 червня 1997 р.». У Протоколі констатувалося, що банківський сектор Італії функціонує в менш сприятливих у порівнянні зі своїми основними європейськими конкурентами умовах. З урахуванням процесів глобалізації, створення єдиного європейського валютного ринку ставилося завдання удосконалити банківську систему, що передбачало: перехід від великої кількості малопотужних банків до створення мережі великих конкурентоспроможних фінансових інститутів; відхід від існуючої системи, при якій багато банків мали кооперативну форму власності, велику кількість дрібних власників, на користь концентрації значних пакетів акцій в руках власників зі значними фінансовими ресурсами; підвищення до прийняттого рівня прибутковості банківських інститутів. Розвиток банківського сектора в рамках програми дозволив у значній мірі скоротити розрив з іншими банківськими системами ЄС щодо конкурентоспроможності, фінансового потенціалу, оптимізації структури власності, позиціонування на міжнародних ринках, забезпечення необхідного рівня прибутковості.

Фінансова криза 2008 р. відчутно вплинула на економіку і банківську систему Італії. В результаті спостерігається низький рівень економічного зростання, високий рівень безробіття. З метою подолання наслідків кризи уряд Італії реалізував ряд заходів щодо стабілізації національної банківської системи: рекапіталізація італійських банків; підтримка операцій, спрямованих на подолання кризи ліквідності; державні гарантії вкладникам.

Сьогодні банківська система Італії невелика за розміром: на початок 2016 р. співвідношення активів банків до ВВП становило 165% (у порівнянні з 229% у Німеччині, 340% у Іспанії, 280% у Франції) [1]. Низьке співвідношення банківських депозитів до ВВП пов'язано зі схильністю населення до вкладів у державні облігації, акції приватних корпорацій, а також з популярністю депозитів у поштових відділеннях, що не є поширеним в інших країнах ЄС, де поштові відділення були приватизовані та трансформовані в банківські установи.

Аналіз структури консолідованих балансів банків Італії свідчить, що для них характерно низький ступінь фінансiалiзацiї економiки, спецiалiзацiя в галузi кредитування фiрм. Недостатньо розвинутi фондовий ринок, ринок корпоративних облігацій завжди ставили промисловість у залежність від банківського кредиту. Менше ніж 300 компаній котируються на фондовій біржі (в порівнянні з 760 в Німеччині і 630 у Франції) [2]. До того ж, Італія є країною малих фірм, які в середньому мають лише 3 працівники. Власники компанії роблять обмежені внески капіталу і тому країна має один з найнижчих показників частки власних коштів у загальному капіталі компанії. Отже, існує велика залежність бізнесу від зовнішнього фінансування. Кредити фірмам складають 57% від ВВП, у порівнянні з 43% у Франції, 36% у Німеччині; тільки Іспанія має більш високе співвідношення – 86% [2].

Станом на кінець 2016 р. італійський банківський сектор налічує 575 банків та 29 тис. філій, 70% з яких є акціонерними товариствами з обмеженою відповідальністю (SpA). Сектор також включає два типи установ, що діють в рамках спільної структури, а саме 15% пайових банків («Banche di credito cooperativo – BCCs») та 14% кооперативних банків («Banche popolari – BPs»). Філії іноземних банків в Італії складають 1% від загальної кількості відділень. Перехід від державної власності до приватної в 1990-х рр. був найважливішою зміною у кредитній системі з часів Великої Депресії. Італія де-факто припинила існування державної власності банків, на відміну від Німеччини та Іспанії, що залишається відмінною рисою національної економіки, або таких країн, як Велика Британія та Ірландія, де фінансова нестабільність у 2008 р. призвела до націоналізації значної частки кредитної системи.

Усі італійські банки, за винятком пайових банків, що піддаються специфічному регулюванню, здійснюють свою діяльність в якості приватних осіб з метою отримання прибутку. Навіть кооперативні банки (BPs), що характеризуються принципом «одна людина – один голос», працюють на ринку так само, як SpA: деякі з них котируються на фондовому ринку, а деякі є провідними гравцями на ринку банківських послуг Італії. На противагу цьому, пайові банки дуже малі за розміром (у середньому 13 філій на банк) та обслуговують лише місцеву клієнтуру. BCCs відрізняються від інших банків, перш за все, тим, що їх основними завданнями є добробут акціонерів і розвиток місцевої економіки. Частка BCCs на ринку депозитів на початок 2016 р. становила 7,7%, на ринку позик – відповідно 7,2% [2]. Окрім Національної та Технічної асоціації народних банків, кооперативні банки Італії є членами Європейської асоціації народних банків (EACB), яка наразі імплементує

реформу (реорганізацію) кооперативних банків Італії, зокрема: консолідацію усіх 317 італійських ВССs у єдину банківську групу відповідно Єдиному механізму банківського нагляду; створення центрального органу групи у формі акціонерного товариства; передбачено, що основна частка акцій належатиме місцевим кооперативним банкам, а частина котируватиметься на відкритому ринку; надання центральному органу повноваження щодо втручання у діяльність ВССs, втім кожен ВСС залишатиметься повноцінним кооперативним банком і збереже свою банківську ліцензію [3].

Незважаючи на злиття і поглинання, Італія все ще має порівняно велику кількість банків: менше, ніж в Німеччині, але більше, ніж у Франції, що має найбільшу банківську систему ЄС, та більш ніж в 2 рази більше, ніж в Іспанії. Велика кількість банків означає відносно низьку концентрацію активів: індекс Херфіндаля становить 435, а 5 найбільші банки володіють 34% усіх банківських активів. Найбільша концентрація в ЄС у Франції – індекс Херфіндаля 589; 5 банків володіють 60% всіх активів.

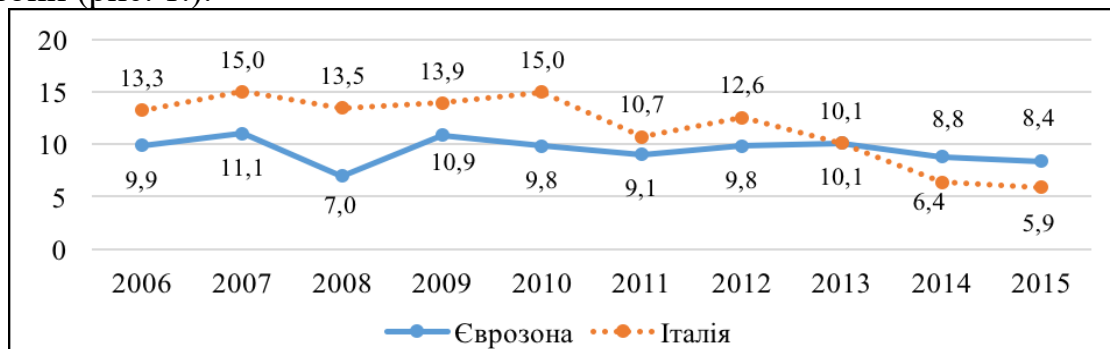
Щодо розміру, 36% від загального числа банків Італії належить найбільшим банкам (активи понад 60 млрд. євро), решта пропорційно поділена між великими (активи в межах 26-60 млрд. євро), середніми (активи в межах 9-26 млрд. євро), малими (активи в межах 1,3-9 млрд. євро) і незначними (активи менше 1,3 млрд. євро) банками [4].

З точки зору активів і чисельності працівників, італійські банки відносно невеликі. В середньому, вони більше, ніж німецькі, але менше, ніж французькі чи іспанські банки. Вартість активів під управлінням одного працівника є нижчою, ніж у основних країн Європи, окрім Німеччини. У 2015 р. число жителів на філію в Італії складало 1,9 тис., що вище, ніж в Іспанії (1,5 тис.) і Франції (1,8 тис.), але нижче, ніж в Німеччині (2,4 тис.). Найбільшими італійськими банками за кількістю сукупних активів є банківська група “UniCredit Group” (939,5 млрд. євро), “Intesa Sanpaolo” (766,5 млрд. євро) та кооперативний банк “Banco BPM”, що почав функціонувати з 1 січня 2017 р. в результаті злиття Banco Popolare та Banca Popolare di Milano. Активи банківського сектора Італії на 87% складаються з італійських банків, на 5,6% з дочірніх банків країн ЄС, на 6,5% з відділень банків країн ЄС [1]. Лише один італійський банк (“UniCredit”) входить в десятку найбільших банків Європи.

Фінансова стійкість національних банківських систем набула суттєвого значення в останні роки для розвитку світових фінансових ринків. Ця характеристика банківської системи формує та підтримує базовий рівень довіри населення як основного інвестора заощаджень, довіри економічних суб'єктів один до одного як контрагентів фінансово-господарчих операцій, довіри до держави, тощо. Одним з найбільш поширених підходів до оцінювання фінансової стійкості банківської системи країни є показник фінансової стійкості Z-score. Методологія цього індикатора передбачає оцінювання ймовірності неплатоспроможності банківської системи країни. Чим вищим (нижчим) є значення показника Z-score, тим нижчим (вищим) є рівень ймовірності ризику неплатоспроможності банківської системи, а відповідно – вищий (нижчий) рівень її фінансової стійкості [5]. Для розрахунку індикатора

фінансової стійкості Z-score використовують наступну формулу: $Z = \frac{\mu + k}{\sigma}$, де μ – рентабельність активів банківської системи (ROA); k – відношення власного капіталу до сукупних активів банківської системи; σ – стандартне відхилення (дисперсія) ROA.

В період 2006-2015 рр. індикатор Z – score Італії був досить волатильним і на кінець 2016 р. склав 5,9, порівняно з 8,4 у країнах Єврозони (рис. 1.).

Джерело: розраховано і побудовано на основі [6].

Рис. 1. Показник Z-score Італії та Єврозони, 2006-2015 рр.

Отже, банківська система Італії є більш уразлива до ризику неплатоспроможності банків та взагалі менш фінансово стійка, ніж Єврозона в цілому. Макроекономічні умови Італії залишається нестійкими, що обумовлено структурними проблемами банківської системи, а також низькою прибутковістю. Одним з шляхів подальшого підвищення рентабельності та прибутковості є консолідація італійської банківської системи, що потребує інтенсифікації реформ, які наразі реалізуються в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ECB Statistic Warehouse International. [Електронний ресурс]. – European Central Bank. – Режим доступу: <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691101>
2. De Bonis R. The Italian banking system: Facts and interpretation. [Електронний ресурс]. / R. De Bonis, A. F. Pozzolo, M. Stacchini – Режим доступу: <http://web.unimol.it/progetti/repec/mol/ecsdps/ESDP12068.pdf>
3. BCC: The Reform of the cooperative Banks in Italy is now law. / [Електронний ресурс] / European Association of Cooperative Banks. – Режим доступу: <http://www.eacb.coop/en/news/members-news/bcc-the-reform-of-the-cooperative-banks-in-italy-is-now-law.html>
4. Banks and Financial Institutions: Branch Network. / [Електронний ресурс] / Banca d'Italia – Режим доступу: http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/banche-istfin/2017-banche-istfin/en_statistiche_STATER_31032017.pdf?language_id=1
5. Bank Z-Score. / [Електронний ресурс] / FRED Economic Data – Режим доступу: <https://fred.stlouisfed.org/graph/?id=DDSI01EZA645NWDB,DDSI01ITA645NWDB>,
6. Country Report Italy 2017. [Електронний ресурс] – European Commission. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-italy-en_0.pdf

Лохман Наталя Володимирівна

к.е.н., доцент кафедри підприємництва і торгівлі,

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,

м. Кривий Ріг, Україна

АЛГОРИТМ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Формування ефективного управління інноваційними процесами, його зміцнення, розгортання слід починати з кардинального поліпшення інноваційного клімату, тобто з суттєвого підвищення інноваційної аттрактивності (привабливості) території України в цілому. Слід наголосити, що «готовність» національної економіки та суспільства до інноваційного розвитку складається з комплексу чинників, які лежать в науково-технічній, виробничій, фінансовій, кадровій, природно-ресурсній, соціальній та інших сферах [1].

Інноваційний клімат можна розглядати як всі фактори зовнішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал підприємства[2].

Дослідження інноваційного клімату має охоплювати ряд етапів:

1. Визначення завдання дослідження інноваційного клімату
2. Аналіз наявності та достатності інформації задля дослідження інноваційного клімату
3. Збір та обробка інформації щодо дослідження інноваційного клімату
4. Інтерпретація інформації щодо дослідження інноваційного клімату
5. Оцінка ефективності результатів дослідження інноваційного
6. Прийняття рішення про оцінку інноваційних ризиків (рисунок 1)

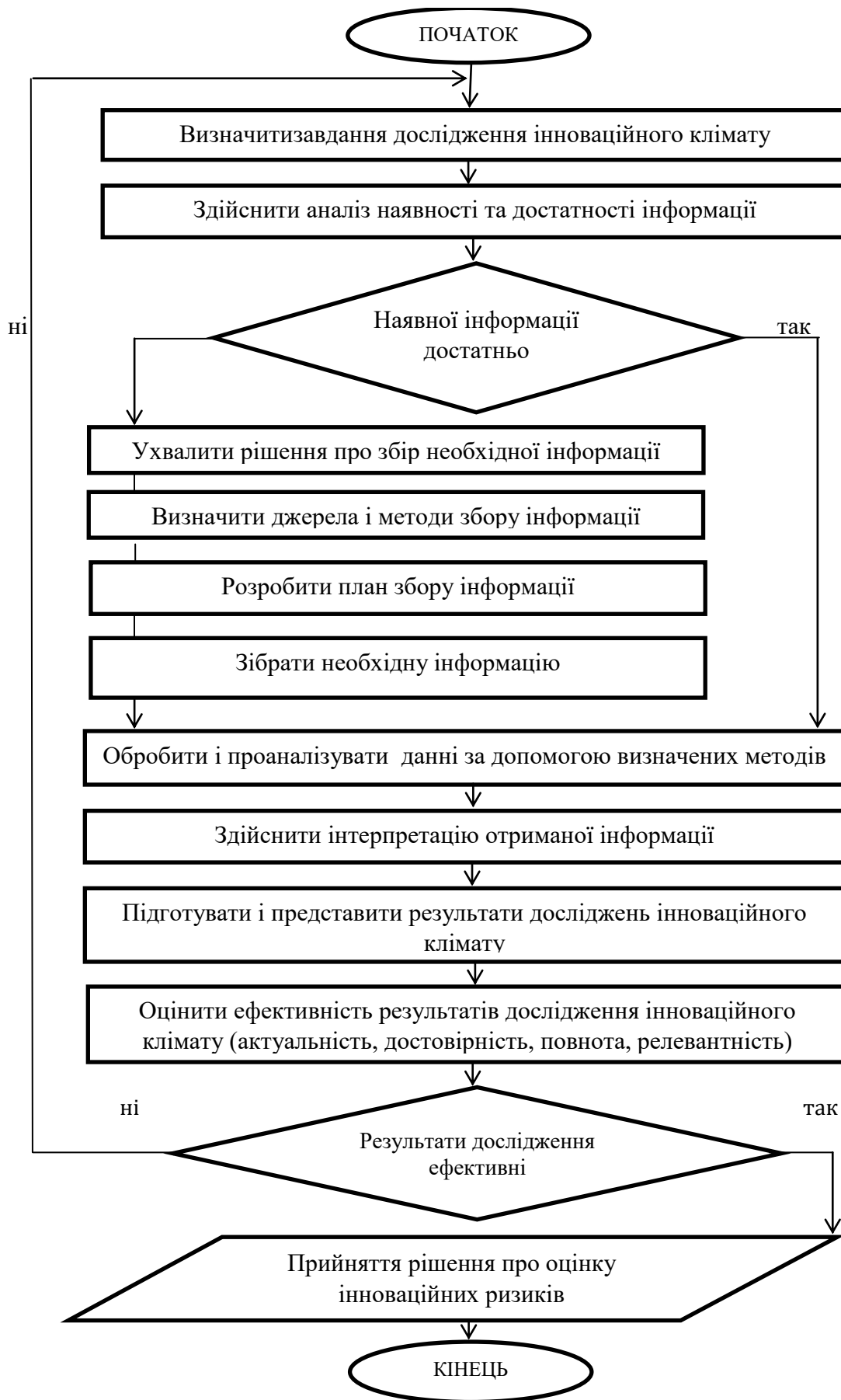
Напрями дослідження інноваційного клімату мають охоплювати оцінку стану макроклімату та оцінку стану мікроклімату.

Показники оцінки стану макроклімату підприємства можуть бути наступними:

1. Політико-правове середовище (стабільність політичної ситуації; ступінь неузгодженості виконавчої і законодавчої влади; періодичність змін у законодавстві; темпи впровадження економічних реформ; законодавство, що регулює інноваційну діяльність; антимонопольна політика; податкова політика; сертифікація товарів; інноваційна державна політика).

2. Економічне середовище (економічний розвиток держави; темпи виробництва; рівень інфляції; рівень платоспроможності населення; рівень безробіття; життєвий рівень населення).

3. Соціально-культурне та екологічне середовище (динаміка чисельності населення країни; вікова характеристика населення країни; міграція населення країни; еміграція населення країни; культурний рівень; рівень освіти населення країни; екологічне становище; політика щодо збереження природних ресурсів; використання технологій, спрямованих на екологічну безпеку країни).

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Рис. 1. Алгоритм дослідження інноваційного клімату

4. Технологічне середовище (розвиток комунікаційної сфери; ринок науково-технічної інформації; впровадження нових технологій; фінансування наукоємних галузей; ринок інновацій).

Показники оцінки стану мікроклімату підприємства:

1. Зона господарювання (ставлення споживачів до підприємства; споживчі переваги; рівень задоволення запитів; наміри споживачів; моделювання поведінки споживачів на ринку; мотивація споживачів; вплив інновацій на потреби споживачів; рівень конкурентного бар'єру входу до галузі; загроза заміни товару новим; сили позиції постачальників; сила позиції основних конкурентів; конкурентоспроможність товарів; поточні та перспективні стратегії конкурентів; потенціал постачальників; взаємовідносини з маркетинговими посередниками; взаємовідносини з агенціями з надання послуг; взаємовідносини з контактними аудиторіями; вплив контактних аудиторій на діяльність підприємства).

2. Зона інвестицій (зона нових технологій і науково-технічних інформаційних ресурсів)

4. Зона матеріально-технічних ресурсів.

5. Зона трудових ресурсів.

6. Групи стратегічного впливу (групи стратегічного впливу на рівні галузі; групи стратегічного впливу на рівні регіону; групи стратегічного впливу на рівні міста; групи стратегічного впливу на рівні району) [3, с. 212].

Поділ чинників (на пряму і непряму дію, макро- і мікросередовище) умовний, розмежувати їх дуже важко, ці межі залежать від специфіки функціонування підприємства, але без дослідження їх у такому контексті неможливо визначити місце підприємства в системі стратегічного управління інноваційною діяльністю[4, с.23].

Отже, дослідження інноваційного клімату – це складний багатоетапний процес, але він є необхідною умовою здійснення інноваційної діяльності будь-якого суб'єкту господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганзюк С.М. Визначення факторів впливу на формування інноваційного клімату в Україні на основі SWOT – аналізу / С.М.Ганзюк// Ефективна економіка, 2013. - № 5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2031>

2. Богацька Н.М. Інноваційний потенціал підприємства та фактори впливу на нього / Н.М.Богацька, Ю.О.Обущак.[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2011/Economics/10_94479.doc.htm

3. Полонська Л.А. Інноваційна політика торговельних підприємств: теорія та методологія: Монографія / Л.А. Полонська, Н.В. Лохман. – Донецьк: ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського, 2008. – 221с.

4. Федулова І. В. Інтегральна оцінка інноваційного клімату підприємства / І. В. Федулова // Проблеми науки, 2009. - № 5. - С. 21-27.

Макаренко Анастасія Сергіївна

к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Інвестиції відіграють важливу роль в економіці будь-якої країни, оскільки вони дозволяють оновлювати та розширювати капітал, сприяють прискоренню якісного перетворення суспільного виробництва, розвитку науково-технічного прогресу та прогресивному розвитку всіх галузей економіки. Встановлено, що іноземних інвесторів у процесі прийняття інвестиційних рішень, у першу чергу, цікавить не розвиток держави чи підвищення рівня населення, а рівень захисту їх прав та можливість примноження інвестованого капіталу[1, с. 35]. Інвестиційна привабливість держави є важливим фактором забезпечення розвитку економіки та становлення позитивного іміджу країни на світовій арені.

Дослідженнями інвестиційного клімату, проблем інвестиційної політики та підвищення інвестиційної привабливості країни займається в основному економічна наука. Але результати кожного дослідження свідчать про питому вагу недоліків саме правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні [2, с. 293]. Все це вимагає більш пильної уваги саме до юридичних складників, що формують інвестиційний імідж України та її інвестиційну привабливість.

Серед основних правових проблем, що зупиняють іноземних інвесторів, можна виділити наступні:

- нестабільне законодавство;
- множинність нормативно-правових актів, що регулюють питання інвестицій, митної діяльності, кредитно-фінансової діяльності, оподаткування, судового та інших видів захисту інвестицій;
- непрозорість судової системи;
- корупція;
- відсутність задекларованої чіткої державної стратегії щодо інвестиційної діяльності.

Українська правова система на цей час нараховує більше ста нормативно-правових актів, які регулюють інвестиційну діяльність. Основними серед них є Господарський кодекс України, Закон України «Про інвестиційну діяльність» та Закон України «Про режим іноземного інвестування». Саме ці закони надають перелік прав інвесторів, гарантій цих прав, а також поняття та види способів захисту прав інвесторів.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про інвестиційну діяльність» всі суб'єкти інвестиційної діяльності незалежно від форм власності та господарювання мають рівні права щодо здійснення інвестиційної діяльності, якщо інше не передбачено законодавчими актами України.

Розміщення інвестицій у будь-яких об'єктах, крім тих, інвестування в які заборонено або обмежено цим Законом, іншими актами законодавства України, визнається невід'ємним правом інвестора і охороняється законом. Інвестор самостійно визначає цілі, напрями, види й обсяги інвестицій, залучає для їх реалізації на договірній основі будь-яких учасників інвестиційної діяльності, у тому числі шляхом організації конкурсів і торгів. За рішенням інвестора права володіння, користування і розпорядження інвестиціями, а також результатами їх здійснення можуть бути передані іншим громадянам та юридичним особам у порядку, встановленому законом. Взаємовідносини при такій передачі прав регулюються ними самостійно на основі договорів. Для інвестування можуть бути залучені фінансові кошти у вигляді кредитів, випуску в установленому законодавством порядку цінних паперів і позик.

Майно інвестора може бути використано ним для забезпечення його зобов'язань. У заставу приймається тільки таке майно, яке перебуває у власності позичальника або належить йому на праві повного господарського відання, якщо інше не передбачено законодавчими актами України. Заставлене майно при порушенні заставних зобов'язань може бути реалізовано відповідно до чинного законодавства.

Інвестор має право володіти, користуватися і розпоряджатися об'єктами та результатами інвестицій, включаючи реінвестиції та торговельні операції на території України, відповідно до законодавчих актів України. Для державних підприємств, що виступають інвесторами за межами України та яким відкрито іпотечний кредит, встановлюється гарантія по цих інвестиціях з боку держави. Інвестор має право на придбання необхідного йому майна у громадян і юридичних осіб безпосередньо або через посередників за цінами і на умовах, що визначаються за домовленістю сторін, якщо це не суперечить законодавству України, без обмеження за обсягом і номенклатурою[3].

Теоретично права інвестора можна поділити на загальні – ті, що закріплюються за інвесторами у будь-яких інвестиційних правовідносинах і складають основу їхнього правового статусу, та спеціальні – ті, що є специфічними для окремих видів інвесторів (які можна виділити залежно від форми здійснюваної інвестиційної діяльності чи інших критеріїв)[4, с. 124].

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність» державні гарантії захисту інвестицій – це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів). Державні гарантії захисту інвестицій не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій.

Передбачені законодавством гарантії захисту інвестицій можна об'єднати в такі групи:

1. Гарантії від змін законодавства. Ці гарантії означають, що у разі погіршення умов інвестування проти умов укладених інвестиційних договорів на весь строк дії договору зберігають силу договірні умови (ч. 1 ст. 18 Закону України "Про інвестиційну діяльність"). Закон України "Про режим іноземного

інвестування" (ст. 8) гарантує іноземному інвестору у разі погіршення умов інвестування застосування до іноземних інвестицій норм законодавства, що було чинним на момент вкладення інвестицій [5].

2. Гарантії захисту від незаконних дій державних органів та їх посадових осіб. Згідно з ч. 2 ст. 19 Закону України "Про інвестиційну діяльність" та ст. 9 Закону України "Про режим іноземного інвестування" інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані, до них також не можуть застосовуватися заходи, тотожні за наслідками. Закон України "Про інвестиційну діяльність" (ч. 2 ст. 18) та ст. 9 Закону України "Про режим іноземного інвестування" забороняє державним органам поза межами їхньої компетенції втручатися в інвестиційну діяльність.

3. Гарантії відшкодування збитків інвесторам. У разі порушення державними або іншими органами прав інвесторів та інших учасників інвестиційної діяльності завдані цим збитки підлягають відшкодуванню у повному обсязі названими органами (ч. 2 ст. 18 Закону "Про інвестиційну діяльність", ст. 10 Закону "Про режим іноземного інвестування").

4. Гарантії виводу інвестицій та використання доходів від них. гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності передбачають: а) заборону примусового припинення чи зупинення інвестиційної діяльності, крім визначених законом випадків і причин; б) гарантування інвестору: права приймати рішення про припинення інвестицій (із відшкодуванням іншим учасникам інвестиційної діяльності втрат від цього), права на повернення вкладених коштів і отриманого від цього прибутку передбаченими законом способами, а щодо іноземних інвестицій - закріплення за іноземним інвестором права на повернення не пізніше шести місяців від дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій у натуральній формі або у валюті іноземного інвестування в сумі фактичного внеску, але з урахуванням можливого зменшення статутного фонду без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестицій (ст. 21 Закону "Про інвестиційну діяльність", ст. 11 Закону "Про режим іноземного інвестування"). Інвесторам гарантується право вільного використання отриманих від інвестування прибутків (доходів) після сплати передбачених законодавством податків та інших обов'язкових платежів, у т. ч. іноземним інвесторам - право безперешкодного та негайного переказу за кордон сум отриманого прибутку (після сплати податків та інших обов'язкових платежів) та інших коштів в іноземній валюті, якщо вони одержані на законних підставах.

Не зважаючи на вражаючий перелік державних гарантій, більша частина з них носить декларативний характер, і доводити своє право на певний вид гарантій інвестору доводиться шляхом звернення до суду. Хрімлі О. пропонує в Законі України «Про інвестиційну діяльність» передбачити норму права такого змісту: «посадова особа, яка відмовила інвестору в практичній реалізації державної гарантії захисту прав інвесторів, що закріплена законодавством України, має відшкодувати збитки інвестору в повному обсязі, якщо відмову в

застосуванні державної гарантії захисту прав інвесторів буде визнано незаконною рішенням суду» [6, с. 64].

Таким чином, з метою покращення інвестиційного клімату в Україні, пропонується в першу чергу звернути увагу на вдосконалення правового регулювання системи прав інвесторів та державних гарантій захисту цих прав. Це надасть змогу інвесторам реально захищати свої права не лише шляхом звернення до суду, а і на етапі досудового врегулювання спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ліщук В.В. Оцінювання інвестиційного клімату України на основі міжнародних рейтингів та індексів / Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 10. С. 35-38.
2. Оніщенко І.О. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи їх вирішення / Траектория науки. 2016. № 3(8). С. 289-295.
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII // База даних. Законодавство України / ВР України URK: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 25.08.2017).
4. Поєдинок В.В. Загальні господарські права інвестора за законодавством України / Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2003. № 2. С. 124-130.
5. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. №93/96-ВР // База даних. Законодавство України / ВР України URK: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 25.08.2017).
6. Хрімлі О. Державні гарантії як спосіб захисту прав інвесторів / Підприємство, господарство і право. 2016. № 2. С. 60-65.

УДК 368

Максимчук Євгенія Анатоліївна

студентка групи ФМР-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Богріновцева Л. М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ВИМОГ SOLVENCY II НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок відіграє важливу роль у соціально-економічному У зв'язку з посиленням євроінтеграційних процесів виникла гостра необхідність удосконалення державної політики в багатьох сферах вітчизняної економіки. В стороні не залишився і страховий ринок України. Забезпечення стійкості страхового ринку та безпосередньо захист прав та інтересів споживачів є

першочерговим завданням органу регулювання будь-якої країни. Важливим показником даного процесу є оцінка платоспроможності кожного страховика, адже лише платоспроможна страхова організація може вчасно та без проблем виконувати свої зобов'язання. Розглядаючи страховий ринок Європейського Союзу можна зазначити, що він перебуває під досить жорстким контролем, а також вимоги до платоспроможності страхових організацій постійно удосконалюються та переглядаються.

У 28 країнах – членах ЄС на страховому ринку діє оновлена система вимог до платоспроможності страховиків Solvency II. Україна, крокуючи до глобалізації, також планує здійснити зміни щодо регулювання платоспроможності страхових організацій. Так, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг), було підготовлено проект закону України «Про страхування» з урахуванням вимог Директиви 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради (Solvency II) щодо започаткування та ведення діяльності зі страхування та перестраховування [1]. У зв'язку з очікуваним введенням на страховому ринку окремих елементів Solvency II питання готовності українських страховиків до нових вимог, а також їх вплив на страховий ринок України набули особливої актуальності. Прогнозування змін на українському страховому ринку у зв'язку з реалізацією нових вимог щодо фінансової стійкості та платоспроможності вимагає вивчення досвіду впровадження Solvency II в ЄС.

Теоретичні основи забезпечення платоспроможності страхових організацій досліджує багато вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: В. Базилевич, К. Бумачі, Р. Пікус, А. Супрун, О. Шауб та інші.

Вступ України до ЄС вимагає імплементації європейських вимог та стандартів на страховому ринку України. Одним із пріоритетних напрямів реформування є страхова галузь, а стандарти діяльності включають положення Міжнародної організації у сфері нагляду за страховою діяльністю (IAIS), а також директив ЄС. Відповідно до умов Угоди про асоціацію, положення Директиви 2009/138/ЄС та Директиви 91/674/ЄС, всі необхідні зміни повинні бути впроваджені до червня 2018 року.

Нині розрахунок нормативного запасу платоспроможності здійснюється ретроспективно, без урахування майбутніх ризиків, що відповідає методології Solvency I. Проте з прийняттям Закону України «Про страхування» у новій редакції може бути реалізований перший етап переходу на нові принципи Solvency II, що враховує ризики в діяльності страховиків на рік уперед. Основними цілями Solvency II є перегляд європейської системи контролю та нагляду за страховиками, вдосконалення захисту страхувальників, більш глибока інтеграція європейського страхового ринку і, як результат, посилення конкурентоспроможності європейських страховиків на світовій арені [2].

Дані заходи покликані знизити ймовірність банкрутства і відкликання ліцензії у страхових організацій до мінімально можливого рівня в 0,5%. Solvency II заснований на ризик-орієнтованому підході до розрахунку фінансової стійкості і платоспроможності страховиків. За структурою вимоги

Solvency II аналогічні системі Basel II у банківському секторі, які адаптовані до страхової діяльності. Таким чином, Solvency II – це система комплексного підходу до забезпечення платоспроможності страховиків на території ЄС, яка складається з трьох компонентів (рис. 1).

Джерело: [3].

Рис. 1. Структура вимог до платоспроможності відповідно до Solvency II

Під час розрахунку SCR за стандартною формулою страховиків загальних видів страхування вимоги Solvency II враховують чотири групи ризиків: страховий, кредитний, ринковий і ризик ліквідності (табл. 1).

Таблиця 1

Види ризиків відповідно до Solvency II

Ризик	Дефініція
Ринковий ризик	Ризик утрат або несприятлива зміна фінансового стану внаслідок волатильності ринкової ціни активів, зобов'язань і фінансових інструментів
Кредитний ризик	Ризик утрат або негативні зміни фінансового стану страхових і перестрахових компаній, спричинені коливанням кредитоспроможності емітентів цінних паперів, контрагентів та боржників
Операційний ризик	Ризик утрат, що виникає внаслідок неадекватних дій у внутрішніх процесах, помилок персоналу, систем або впливу зовнішніх факторів
Ризик ліквідності	Неспроможність страховими та пере страховими компаніями швидко конвертувати вкладення чи інші активи для виконання своїх фінансових зобов'язань
Гарантійний ризик	Ринок утрат або несприятлива зміна вартості страхових зобов'язань унаслідок неадекватного визначення тарифних ставок і обсягів резервування

Джерело: [3].

Основоположним вважається страховий ризик, який визначається як перевищення страхових виплат над балансовою вартістю страхових резервів.

Для «non-life» страховиків страховий ризик може бути описаний через такі субризики:

- зростання витрат з обслуговування договорів;
- зміни частоти і тяжкості страхових подій;
- накопичення збитків попередніх періодів;
- зростання виплат за катастрофічними подіями.

За стандартною формулою SCR органи страхового нагляду ЄС розробили різні коефіцієнти залежно від особливостей діяльності страховика і ступеня превалювання тих чи інших ризиків.

Впровадження Solvency II забезпечує можливість вдосконалення вимог до платоспроможності страховиків шляхом:

- впровадження системи, яка базується на врахуванні ризик-факторів;
- використання інтегрованого підходу до формування страхових резервів та вимог до капіталу;
- впровадження всеохоплюючої системи ризик-менеджменту;
- використання внутрішніх моделей управління капіталом страховика;
- мінімізації впливу ризиків шляхом їх диверсифікації [4].

Проте застосування кількісних вимог Solvency II в Україні, скоріш за все, призведе до прискореного зменшення кількості страхових організацій та значної концентрації страхового капіталу. Щодо інформаційної прозорості страховиків, то багато чого вже зроблено, проте є перспективи росту. Окрім вимог до мінімального розміру капіталу, є й інші інструменти підвищення рівня фінансової стійкості страховиків. Наприклад, украї необхідним є розвиток інституту страхових актуаріїв, оскільки існує їх дефіцит на вітчизняному страховому ринку. Таким чином, система оцінки платоспроможності страхових організацій України буде змінюватися. Більшість страхових організацій позитивно оцінили ідею наближення вітчизняних стандартів до міжнародних, однак у багатьох виникають побоювання щодо термінів впровадження нових правил і повної готовності страхових організацій відповідати заявленим критеріям. Звичайно, імплементація вимог Solvency II в Україні являє собою складний процес як для страховиків, так і для контролюючого органу, тому що ця система є новою парадигмою, яка має змінити світогляд страхових організацій щодо вивчення профілю ризиків та їх передбачення на майбутній період. Такий підхід, безперечно, докорінно змінить корпоративне управління страховиків, що зазвичай призводить до збільшення вартості капіталу, витрат на звітність, а також витрат на розроблення і моніторинг моделей для розрахунку нових вимог до капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 року № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Directive 2009/138/EU of the European Parliament and of the Council of 25 Nov. 2009 on the taking-up and pursuit of the business of insurance and reinsurance (Solvency II), 335 p.

3. Юхименко В. М. Страховий ринок України в контексті впровадження вимог Solvency II / В. М. Юхименко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – №12. – С. 190–193.

4. Лучко В. Забезпечення платоспроможності страхових компаній та їх модернізація на основі європейського досвіду / В. Лучко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/zabezpechennya-platospromozhnosti-strahovyh-kompanij-ta-jih-modernizatsiya-na-osnovi-jevropejskoho-dosvidu/>.

УДК 338.64

Максимчук Євгенія Анатоліївна

студентка групи ФМР-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Ключка О. В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ЗАСІБ ЛЕГАЛЬНО ВІДМИВАТИ ГРОШІ

Безперервний розвиток технологій та глобалізаційні процеси в ринкових відносинах призводить до того, що необхідно забезпечити суспільство належними методами та способами здійснення розрахунків. Оскільки на сучасному етапі розвитку суспільства масштаби взаємовідносин між країнами та людьми значно зросли, з'являється потреба у виникненні аналогу традиційних валют – криптовалюти. Особливо важливо простежити динаміку розвитку українського ринку електронних грошей, оскільки це дозволить з'ясувати певні особливості сучасного фінансового сектору та пов'язані з ним інші соціально-економічні показники

Лише на початку 80-х років ХХ століття набуло популярності таке поняття як «криптовалюта», тому серед досліджень дане явище можна вважати відносно новим. Розвитку та функціонуванню криптовалюти присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Е. Андроулакі, Д. Грубер, Д. Джіембовські, С. Капкун, О. Караме, А. Квітки, М. Ліхачова, І. Лубенця та інші.

Відповідно до доповіді Європейського центрального банку «Virtualcurrency schemes — a further analysis» віртуальна валюта визначається як цифрове відображення цінності, що не випускається центральним банком, кредитною установою або установою електронних грошей, яка, у деяких випадках, може використовуватися як альтернатива грошам[1].

В Україні згідно з п. 15.1, ст. 15 ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», електронні гроші визначені як одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими

особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується у готівковій або безготівковій формі[4].

Поняття «криптовалюта» – від англійського «cryptocurrency», тобто віртуальна валюта, захищена криптографією. Насамперед, криптовалюта – це швидка і надійна система платежів та грошових переказів, заснована на новітніх технологіях і не підконтрольна жодному уряду.

На даний час існує близько 1600 криптовалют (Bitcoin, Litecoin, Ethereum, Peercoin), але найпоширенішою і найдорожчою криптовалютою є біткоїн (bitcoin). Bitcoin не випускаються центральними банками і не залежать від кредитно-грошової політики тієї чи іншої держави. Емісія відбувається тільки в цифровому вигляді. Будь-хто охочий може добувати криптовалюту (займатися майнінгом), використовуючи комп'ютерні можливості. Запланована емісія криптовалюти не більше ніж 21 мільйон bitcoin, тому загалом випускається все менше і менше монет. За прогнозами майнерів у 2033 році емісія bitcoin досягне саме цієї позначки (Vartist Bitkoina...)[3].

У сучасних умовах комп'ютеризації користувачем Bitcoin може стати будь який користувач мережі Інтернет. Однією із головних відмінностей даної валюти від інших є те, що Bitcoin не є борговим зобов'язанням емітента. Також у 2015 році Європейський суд звільнив Bitcoin від оподаткування, що в свою чергу визнало її як повноцінну грошову одиницю. Bitcoin – це безпосередньо валюта Інтернет-простору, якою можна не лише розраховуватись, а також зберігати як заощадження.

На порозі останніх кількох років обсяги використання криптовалюти значно зросли та набрали популярності серед користувачів. Курс криптовалюти Bitcoin є дуже волатильний, що можна побачити на рис. 1.

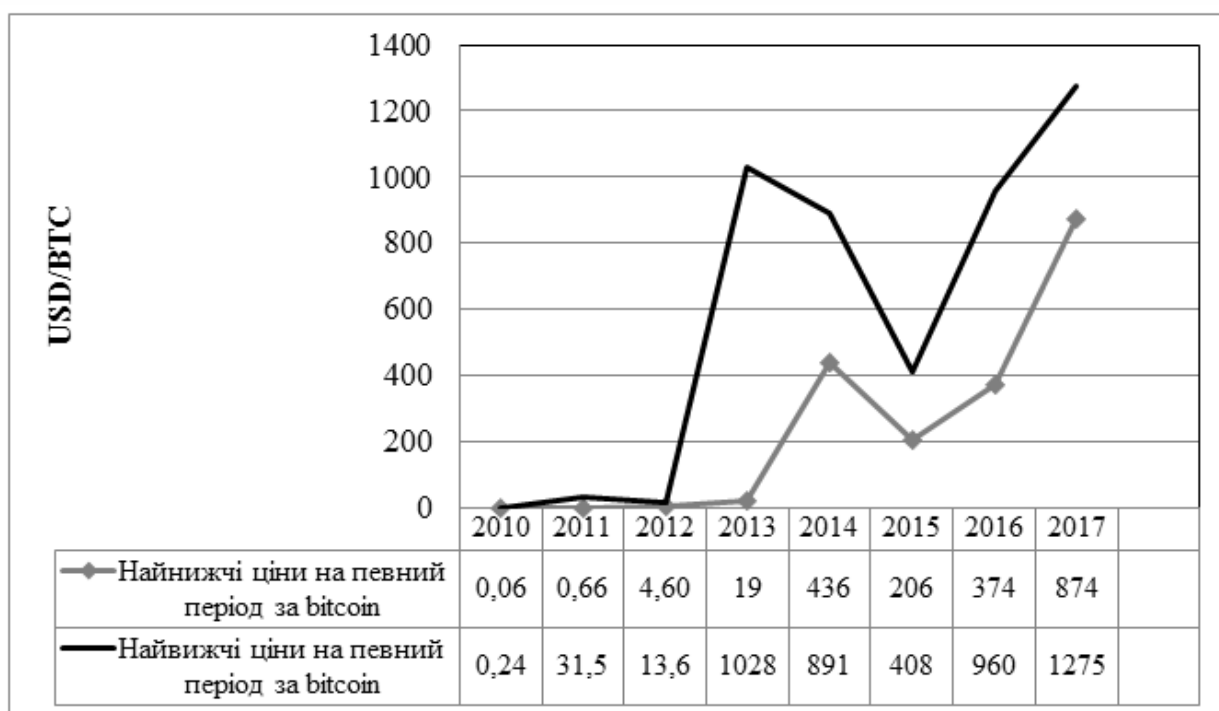

Рис 1. Динаміка курсу долара до Bitcoin протягом 2010–2017 рр. [2]

На рис. 1 відображена динаміка коливання курсу Bitcoin. На графічному зображенні ми бачимо найвигіднішу ціну для купівлі і продажу bitcoin на певний період (крива 1 найнижчі ціни, крива 2 найвищі ціни). Аналізуючи даний графік можна зрозуміти, що коливання відбувається дуже різко, наприклад найнижчий курс 2011 року – 0,66 USD, а найвищий курсу 2011 році – 31,5 USD за bitcoin. У 2012 році в червні можна було купити Bitcoin за 4,6 USD, а в листопаді продати за 13,6 USD. Розуміємо, що ті хто купили Bitcoin у 2011 році за 31,5 USD втратили на одному Bitcoin майже 18 USD. Але з 2013 року ціна за Bitcoin почала стрімко зростати, якщо у червні купували Bitcoin за 19,8 USD, то в листопаді ціна його зросла до 1028 USD. У 2014 році курс пішов на спад: червень – 891 USD, листопад – 436 USD за Bitcoin. У 2015 році тенденція спаду продовжилася, в червні 2015 року Bitcoin – 206 USD, але з листопада 2015 року за Bitcoin віддавали 408 USD. На початку 2016 року Bitcoin впав до 374 USD, але в листопаді його вартість становила 960 USD. За останні 6 років курс за Bitcoin з позначки 0,66 USD зріс до позначки близько 1050 USD, а за останній місяць – він злетів більш ніж до 1275 USD за Bitcoin (в 1931 разів).

Таким чином, вартість цифрової валюти перевищила вартість унції золота. Одною з причин цього послужило зростання спекулятивного інтересу до цієї криптовалюти, ті, хто зміг вчасно купити і вчасно продати Bitcoin, змогли заробити великі гроші з невеликих сум [2].

Можна говорити про те, що сучасні технології сприяють використанню Bitcoin для реалізації відмивання грошей. Цей процес стає дедалі складнішим і інтелектуально містким, оскільки технічні розробки надаються можливість:

- по-перше, ліквідувати зв'язки між реальною особою і рахунком віртуальної валюти, оскільки Bitcoin адреси та протокол не вимагають ідентифікації клієнта;

- по-друге, здійснювати конвертацію за спрощеною системою, яка не потребує ідентифікації особи. Оскільки, віртуальні валютні обміни не так строго регламентовані як ті, що працюють із фіктивними валютами і зобов'язані за законом зберігати належну документацію щодо клієнтів.

- по-третє, створити необмежену кількість рахунків, що об'єктивно унеможливило здійснення відповідного контролю за транзакціями;

- по-четверте, використовувати інструменти які блокують можливість відстеження відповідної діяльності (анонімайзери тощо).

На сучасному етапі розвитку технологій використання крипто валют набуває досить широкої популярності як серед звичайних громадян, так само збільшується кількість компаній, які безпосередньо працюють з цією валютою. незважаючи на міжнародний досвід використання криптовалюти та численних її переваг, вважаємо за доцільне консультиватись з майнерами, досліджувати динаміку коливання bitcoin, врахувати те що хакери завжди розвиваються в одну епоху і крокують поряд з новими технологіями, тому необхідно добре зважувати усі застереження та інструкції щодо купівлі bitcoin. Утримуватися від розрахунків цією валютою в нашій країні, можна лише з міркувань відсутності відповідної інфраструктури для обміну криптовалюти в

готівку для щоденного використання, а також існують обмеження в її використанні у сфері споживчих послуг. Проте у сфері консалтингу, інформаційних послуг та ІТ ймовірність оплати криптовалютою досить висока.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Central Bank «Virtual currency schemes — a further analysis» [Елек-тронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.

2. Васильчак С. В. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України: перспективи та ризики □ / С. В. Васильчак, М. В. Куницька-Ляш, М. П. Дубина. // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2017. – №76. – С. 19–25.

3. Динту В. А. Криптовалюта як інструмент легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом / В. А. Динту. // Юридична література. – 2017. – С. 283–286.

4. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні Закон України: прийнятий Верховною Радою України 05.04.2001 № 2346-III: редакція від 06.11.2016 на підставі 1664-19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>

5. Яровая М. Украина тихонько лидирует в революции криптовалют — американский эксперт [Електронний ресурс] / М. Яровая. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ain.ua/2017/03/30/ukraina-tixonko-lidiruet-v-revolyucii-kriptovalyut-amerikanskij-ekspert>

УДК 368

Малюк Карина Олександрівна

студент кафедри фінанси, банківська справа і страхування,

Харківський національний університет

будівництва та архітектури,

м. Харків, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИХ РИНКІВ

Ринок страхових послуг є важливим елементом ринкової інфраструктури, що має зв'язок з ринком засобів виробництва, споживчих товарів, ринком капіталу і цінних паперів, праці і робочої сили. У країнах розвиненої економіки страхова справа має велике значення і забезпечує підприємцям захист від несприятливих наслідків різного роду техногенних аварій, фінансових ризиків, криміногенних факторів, стихійних і інших нещасть [2, с.2].

Страхові ринки розвинених країн уже минули період екстенсивного зростання. Страхові ринки країн з перехідною економікою, до яких належить і Україна, знаходяться ще в стадії формування. В цих країнах виконуються неповною мірою функції страхування, що зумовлено як рівнем платоспроможного попиту на страхові послуги, так і обмеженням прав

власності, наявністю недобросовісних власників, недостатньо розвиненою системою державного регулювання національних страхових ринків таких країн, відсутністю дієвих економічних стимулів розвитку страхової діяльності[1, с.22-24].

Слід зазначити, що для країн з перехідною економікою загальною і об'єктивною є тенденція випереджаючих темпів надходжень страхових платежів порівняно з темпами страхових виплат. Основні підходи до страхування у зарубіжних країнах зводяться до його значної ролі у різних сферах виробництва та фінансово-кредитної системи [4, с.38-39].

Розглянемо розвиток страхових ринків декількох зарубіжних країн. Більшість видів страхування проводиться в добровільній формі. Обов'язковим у всіх країнах (США, ЄС) є страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів, а в деяких країнах, наприклад у Німеччині, — страхування екологічних ризиків. До інших видів обов'язкового страхування відносять цивільну відповідальність наймачів при будівництві будинків, професійну цивільну відповідальність у фармацевтиці, ядерній енергетиці й ін. Особлива увага у всіх промислово розвинутих країнах приділяється рівню платоспроможності і надійності страхових компаній. Порядок оцінки і вимоги до рівня платоспроможності страхової компанії встановлюються окремо по загальних і довгострокових видах страхування. У поняття надійності компанії входить не тільки можливість виконати узяті нею зобов'язання, але і готовність їх виконати [3, с.95].

Розвинене страхове законодавство — основа захисту інтересів клієнта (та й страховика); найважливішу частину його складає система атестації страховика наглядовими органами (за прийнятою в Україні термінологією — система ліцензування[5, с.76].

У США законодавче регулювання страхування віднесено до сфери компетенції штатів, а законодавчі норми, наприклад по обов'язковому страхуванню, що діють на всій території країни, дуже обмежені і носять в основному рекомендаційний характер. Загальні норми страхування в США і Великобританії визначаються головним чином із судових прецедентів і страхових традицій[3, с.100].

У законодавчих актах Великобританії, Німеччини, Італії, Франції й інших країн ЄС, що регламентують страхову діяльність, ще є деякі відмінності, але відповідно до директив ради ЄС, ці країни зобов'язані адаптувати національне законодавство до загальних положень єдиного страхового союзу в рамках ЄС. Зокрема, це стосується страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів[6, с.52].

Розглянемо особливості функціонування і стани страхових ринків США і Великобританії.. Американський страховий бізнес відрізняється величезним розмахом і не має собі рівних у світі. Американські страхові монополії контролюють приблизно 50% усього страхового ринку індустріальне розвинутих країн світу. У США працює понад 8 тис. компаній майнового страхування і біля 2 тис. компаній по страхуванню життя та десь 4 тис. брокерських страхових контор[3, с.102].

Кожний штат має своє страхове законодавство і свій, регулюючий орган. Єдиного федерального закону про страхування і єдиного федерального органу по нагляду за страховою діяльністю немає [4, с.38].

Кожен штат висуває свої вимоги до мінімального рівня капіталу, видам запропонованого страхування, проводить ревізію підконтрольних страхових компаній, здійснює загальне регулювання страхової діяльності шляхом видачі ліцензії брокерам, агентам і самим страховим компаніям[5, с.76].

У США є два типи страхових компаній: акціонерні товариства і товариства взаємного страхування. Державних страхових фірм не існує. Історично ж у США страхові компанії в основному були компаніями взаємного страхування, за розмірами вони звичайно менше акціонерних товариств. Акції акціонерних товариств може придбати як фізична, так і юридична особа[6, с.51].

Страхова індустрія в США є єдиною сферою бізнесу, що не підпадає під антимонопольне законодавство[1, с.24].

Діяльність усіх страховиків США ретельно аналізується консалтинговими компаніями, які щокварталу видають каталоги, присвячені результатам їхньої роботи. Також публікують у пресі офіційні рейтинги страхових компаній по надійності для клієнта і дані про стани їхньої платоспроможності[3, с.94].

У США широко використовується електронний банк даних по всіх страхових компаніях, що дає можливість розподілити компанії по ризику, розмірах премії і ін.[4, с.39].

Найбільші страхові компанії світу, і насамперед Сполучених Штатів Америки, є фінансовими конгломератами: через дочірні компанії вони можуть крім страхування займатися наданням кредитів і позик, організовувати чекове обслуговування клієнтів, емітувати розрахункові кредитні картки, проводити операції з нерухомістю, із цінними паперами, управляти майном і капіталом за дорученням клієнтів. Відбувається подальша інтернаціоналізація страхової справи, у всьому світі після жорсткої конкуренції в 70-х роках, позначився явним переломом на користь США[1, с.22].

Особисте страхування у Великобританії сконцентроване в спеціалізованих страхових компаніях, пенсійних фондах, а також в інвестиційних компаніях (будівельних товариствах), які проводять ще й продаж нерухомості населенню. За останні десять років відзначається стійкий ріст збору страхових платежів. Багато в чому він пов'язаний із зміною пенсійного законодавства, що створило економічні стимули до придбання працездатним населенням полісів (планів) приватного пенсійного страхування[5, с.73].

Майнове страхування серед населення традиційних видів. Серед них — страхування легкових автомобілів у приватній власності, домашнього майна, цивільної відповідальності та інше. Майнове страхування також характеризується стійкими темпами розвитку[4, с.39].

Базова структура Лондонського міжнародного страхового ринку — корпорація «Ллойд» — подана 400 страховими синдикатами, що об'єднують фізичних осіб — андеррайтерів, які безпосередньо здійснюють страховий бізнес корпорації. Андеррайтери несуть необмежену відповідальність по

зобов'язаннях, що випливає з умов укладених ними договорів страхування в рамках синдикату[5, с.76].

Особлива структура англійського страхового ринку — це діяльність установи «Управління по захисту страхувальників», що була створена відповідно до закону «Про захист прав страхувальників» у 1975 р. Крім того, зазначений закон забезпечив необхідні умови для створення особливого компенсаційного фонду страхувальникам, що формується за рахунок грошових відрахувань усіх страхових компаній, що мають ліцензії і здійснюють страхові операції у Великобританії. Рівень відрахувань до компенсаційного фонду базується на розмірі нетто-страхової премії, що збирається страховиком по договорах страхування, укладених із населенням. У випадку банкрутства страхової компанії засоби компенсаційного фонду використовуються для компенсації (цілком або частково) втрат страхувальників по договорах обов'язкового страхування [6, с.53].

Деякі країни з перехідною економікою мають вищий рівень розвитку, ніж Україна, тому аналіз їх досвіду буде корисним для нас. Адже нам необхідно володіти всією інформацією про світові тенденції розвитку страхових послуг країн, що розвиваються, з метою прогнозу тих тенденцій, які на нас чекають в майбутньому [4, с.38].

Формування розвинутого ринку страхових послуг в Україні завдяки врахуванню тенденцій і особливостей розвитку страхових ринків розвинених країн забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації та стабільний розвиток національної економіки, розвиток світової економіки та міжнародних відносин. У процесі глобалізації світового страхування розвиток страхового ринку України може відбуватися як шляхом орієнтації страхової політики на підвищення конкурентоспроможності національної страхової системи, так і за інертним сценарієм, коли державна політика страхування повторюватиме помилки і прорахунки минулих років. Дуже важливо мінімізувати їх, спираючись на наукову обґрунтованість, виваженість здійснених заходів соціально-економічної стратегії демократичної держави України, що обрала курс на інтеграцію у світогосподарські зв'язки [1, с.23].

В умовах ринку, супроводжуваного різними ризиками зростає значення страхування як основного засобу захисту майнових інтересів юридичних та фізичних осіб. У сферу страхування залучаються усе нові суб'єкти як зі сторони осіб, які пропонують страхові послуги, так і з боку покупців, користувачів цими послугами. Взаємодія їх інтересів, а також належний рівень організації страхової справи в країні, дійсність та розвиток страхування неможливі без існування належної правової бази [3, с.103].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гутко Л.М. Досвід провідних країн світу у галузі страхування // Економіка, фінанси, право. – 2012.-№11. С.22-24.

2. Євченко Ю.В Страхування в країнах з ринковою економікою (використання світового досвіду в умовах України) // Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Київ – 2014р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/07/04/20/3051>

3. Плиса В.Й. Інтеграція страхового ринку України у світовий страховий простір.-2015.-№7.-С.94-103.

4. Мних М. Досвід функціонування страхових ринків зарубіжних країн // 2012.-№5. – С.38-39.

5. Фурман В.М. Особливості формування страхових ринків країн з перехідною економікою // Економіст. – 2008.-№8. – С.74-76.

6. Фурман В.М. Світові тенденції розвитку страхових послуг // Економіст. – 2013. –№8. –С.50-53.

УДК 336.6

Манилюк Аліна Вікторівна

студентка групи ФМР-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Богріновцева Л. М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок є важливою складовою економіки країни. На сьогодні вітчизняний фондовий ринок характеризується динамічним розвитком та посиленням впливу на економічний розвиток країни. На фондовому ринку здійснюється перерозподіл інвестиційних ресурсів і капіталу з однієї галузі в іншу. Саме від того на скільки швидко і якісно здійснюється даний розподіл залежить добробут країни. Таким чином, стан та перспективи розвитку фондового ринку України на даний час потребують більш ґрунтовного дослідження.

Вивченню питань функціонування та розвитку фондового ринку займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, О. І. Барановський, М. О. Бурмак, В. О. Галанов, Я. В. Зінченко, А. М. Єрмошенко, Л. В. Козінова, О. П. Корнійчук, В. В. Корнєєв, М. І. Макаренко, С. В. Онишко та інші.

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів.

Фондовий ринок в Україні поділяється на первинний та вторинний. Первинний ринок цінних паперів – це сукупність правовідносин, пов'язаних з розміщенням цінних паперів, в свою чергу, вторинний ринок цінних паперів – це сукупність правовідносин, пов'язаних з обігом цінних паперів.

Учасниками фондового ринку є: емітенти, інвестори, інституційні інвестори та саморегулювні організації професійних учасників фондового ринку [1, С. 125].

Регулювання та нагляд за діяльністю фондового ринку в Україні здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Діяльність на біржах в Україні регулюється положеннями Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок».

Сучасний фондовий ринок України характеризується такими ознаками: низька ліквідність, відсутність ефективного законодавчого регулювання, значні спекуляції, недостатня кількість кваліфікованих кадрів, низький рівень капіталізації, нерозвиненість інфраструктури [2, С. 104].

За даними НКЦПФР в Україні діють 10 фондових бірж, розташованих в містах Києві, Миколаєві та Дніпрі, а саме: Фондова Біржа ПФТС, Київська Міжнародна Фондова Біржа (КМФБ), Українська Фондова Біржа (УФБ), Українська Міжбанківська Валютна Біржа (УМВБ), Фондова Біржа «ІННЕКС», Придніпровська Фондова біржа (ПФБ), Українська міжнародна Фондова Біржа (УМФБ), Фондова біржа «Перспектива», Східно-Європейська Фондова біржа (СЄФБ), Українська Біржа (УБ).

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих НКЦПФР у січні-серпні 2017 року, становив 121,7 млрд. грн., що більше на 63,56 млрд. грн. порівняно з відповідним періодом 2016 року (58,13 млрд. грн.).

Протягом січня-серпня 2017 року НКЦПФР зареєстровано 79 випусків акцій на суму 104,36 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2016 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 62,85 млрд. грн.

НКЦПФР протягом січня-серпня 2017 року зареєстровано 64 випусків облігацій підприємств на суму 3,74 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2016 року обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 1,05 млрд. грн.

Протягом січня-серпня 2017 року НКЦПФР зареєстровано 2 випуски опціонних сертифікатів на загальну суму 32,45 млн. грн. Протягом відповідного періоду 2016 року не було зареєстровано жодного випуску [3].

Фондовий ринок в тій чи іншій країні характеризується, насамперед, обсягом біржової торгівлі цінними паперами, кількістю цінних паперів, що перебувають в обігу на фондових біржах.

За результатами торгів на організованому ринку обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом січня-серпня 2017 року становив 131,82 млрд. грн. (табл. 1).

Протягом січня-серпня 2017 року порівняно з даними аналогічного періоду 2016 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 10,68% (або на 15,76 млрд. грн.) (січень-липень 2016 року – 147,58 млрд. грн.).

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі протягом січня-серпня 2017 року, млн.грн.

Період	Організатор торгівлі								Усього
	УФБ	ІННЕКС	Універсальна	ПФТС	КМФБ	УМВБ	Перспектива	УБ	
Січень	0,08	0,27	198,51	5 658,79	0,00	0,00	8 257,06	269,26	14 383,97
Лютий	0,05	0,14	0,00	7 694,55	0,00	0,00	13 693,20	250,10	21 638,05
Березень	0,06	0,29	0,20	7 056,20	5,70	0,00	15 338,22	289,25	22 689,92
Квітень	0,05	0,05	200,29	5 624,67	0,89	0,00	8 839,45	302,29	14 967,70
Травень	0,00	0,02	0,20	2 591,63	0,00	0,00	10 959,09	242,42	13 793,35
Червень	0,00	0,03	0,00	3 972,33	0,00	0,00	7 368,28	314,75	11 655,39
Липень	0,56	0,05	0,00	3 054,63	0,00	0,00	9 794,36	607,89	13 457,49
Серпень	0,00	143,86	0,00	7 014,28	75,17	0,00	11 034,35	967,06	19 234,71
Усього	0,8	144,71	399,2	42667,08	81,76	0	85284,01	3243,02	131 820,68

Джерело: [3].

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом зазначеного періоду зафіксовано з державними облігаціями України – 122,19 млрд. грн. (92,6% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня-серпня поточного року) (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом січня-серпня 2017 року, млн. грн.

Період	Акції	Облігації підприємств	Державні облігації України	Інвестиційні сертифікати	Деривативи	Усього
Січень	133,88	213,66	13 677,22	1,79	357,42	14 383,97
Лютий	115,93	348,47	20 986,12	1,25	186,28	21 638,05
Березень	175,26	78,89	22 236,97	2,31	196,5	22 689,92
Квітень	166,91	96,09	14 135,68	3,05	565,98	14 967,70
Травень	133,93	145,92	13 240,81	4,06	268,63	13 793,35
Червень	111,22	795,29	10 437,38	6,67	305,18	11 655,39
Липень	130,52	547,38	12 579,80	4,41	195,39	13 457,49
Серпень	3221,15	750,2	14899,74	7,72	355,89	19234,71
Усього	4188,8	2975,9	122193,72	31,26	2431,27	131820,68

Джерело: [3].

Отже, як бачимо фондовий ринок України характеризується різними показниками. Обсяг випусків емісійних цінних паперів у січні-серпні 2017 року порівняно із аналогічним періодом 2016 року збільшився, обсяг випусків облігацій підприємства зменшився, обсяг випусків опціонних сертифікатів збільшився, а обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився.

Подальші перспективи розвитку українського фондового ринку багато в чому будуть залежати від ситуації на світових фондових ринках. Однак для посилення привабливості локального фондового ринку для вітчизняних та іноземних інвесторів необхідно здійснити ряд кроків: сприяти надходженню

інвестицій у реальний сектор економіки, сформувати ефективну систему захисту прав і законних інтересів інвесторів, активізувати процеси концентрації та централізації торгівлі корпоративними цінними паперами українських емітентів на організованому ринку на умовах конкуренції, погоджувати політику держави на фондовому ринку із грошово-кредитною, валютною і бюджетно-податковою політикою [4, С. 69]. Саме удосконалення діяльності на вітчизняному фондовому ринку дасть змогу зробити його більш привабливим як для вітчизняних інвесторів, так і для іноземних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михальський В. В. Роль фінансового ринку в економічному розвитку реального сектора вітчизняної економіки: монографія / В. В. Михальський. – К.: Ніка-центр, 2015. – 293 с.

2. Полюхович В. Місце фондового ринку в структурі фінансового ринку України [Текст] / В. Полюхович // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 6. – с. 103-105

3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку / Офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.nssmc.gov.ua/fund/registers/exchange>

4. Корнійчук О. П. Фондовий ринок: теорія і практика / О. П. Корнійчук ; НАН України. Рада по вивченню продуктивних сил України. – К. : [б. в.], 2015. – 224 с.

УДК 336.71

Манятовська Ганна Олегівна

магістрант, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

Науковий керівник:

Волкова В.В.,

к.е.н., доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Депозитні ризики є невід'ємною складовою діяльності банку та виникають при здійсненні банківською установою пасивних операцій, у вигляді дострокового вилучення депозитних коштів вкладниками [1]. Як наслідок, недостатність грошових ресурсів для погашення зобов'язань, навіть у невеликих обсягах, можуть призвести до зниження ліквідності та платоспроможності банківської установи, спричинити паніку серед вкладників та обумовити банкрутство банку. Саме тому, управління депозитними ризиками

банку в умовах нестійкого ринкового середовища є досить актуальним питанням.

Сутність та теоретичні підходи до управління депозитними ризиками банку відображено в працях таких вчених як, О.В. Тітієвська, М.В. Хворостовська, О.О. Карась, І.А. Д'яконова, О.В. Пернарівський, В.В. Герасименко, А.В. Суворов та інші. Однак, дотепер недостатньо дослідженими залишаються практичні аспекти управління депозитними ризиками банку, їх прогнозування та запобігання негативним наслідкам.

Непередбачуване вилучення депозитних коштів призводить до зниження фінансової стійкості та можливості банку швидко та в повному обсязі виконувати власні зобов'язання. Підтвердженням цьому є ситуація, що склалася в банківському секторі України в період з 2013 року по 2017 рік.

Проведений нами аналіз тенденцій розвитку ринку депозитних послуг України у 2013-2017 рр.[2-3] дає підстави для наступних висновків і узагальнень:

1. У цей період мало місце скорочення ресурсної бази банків через значний відтік депозитів домогосподарств, який був зумовлений зниженням реальних доходів населення, фінансовою та геополітичною невизначеністю в державі. Значна частка коштів, що була знята з депозитних рахунків, посилила вплив депозитного ризику на платоспроможність та стійкість банків, як результат зумовила запровадження НБУ тимчасової адміністрації та ліквідації 33 банків.

2. В 2016р. банківська система України кількісно скоротилася на 44,4%, з ринку були виведені більш ніж 80 банківських установ. Станом на 01.09.2017, за даними НБУ, кількість діючих банків в Україні склала 88 установ [3]. Такі події негативно вплинули на ліквідність банківської системи країни та посилили недовіру вкладників до банківського сектору в цілому.

3. В 2 кварталі 2017р. обсяги залучених банками коштів бізнесу майже зрівнялися з обсягами коштів населення, тоді як 4 роки тому вони в 1,7 рази були менші ніж обсяги коштів фізичних осіб [3].

4. Структура депозитів за терміном дії у 2017р. повільно зміщується у бік вкладів, розміщених на довший термін, проте у структурі зобов'язань банків досі домінують короткострокові вклади. 68% коштів населення становлять депозити на вимогу і терміном до 1-го року. Переважання короткострокових вкладів над довгостроковими підвищує рівень депозитного ризику банку.

5. Для стабілізації ситуації, що склалася в банківському секторі України за період з 2013 по 2017рр., НБУ заподіяв низку заходів з ліквідації неплатоспроможних банків, підвищення банківських нормативів та інше. Зокрема, внесено зміни в законодавчі акти, що регулюють умови повернення строкових депозитів. Більшість банків вже застосували норми Закону і ввели заборону на дострокове зняття коштів, і за такими вкладами ставка у середньому на 2-5% вище, ніж за вкладами з можливістю дострокового зняття[2]. Підвищуючи відсоткові ставки за депозитами банки намагаються привабити клієнтів та збільшити обсяг залучених ресурсів, однак наражаються на процентний ризик за депозитами.

Депозитна активність банку та рівень депозитного ризику залежать від змін в законодавчій базі України та особливостей законодавчого регулювання здійснення операцій з вкладками фізичних та юридичних осіб, оподаткування доходів фізичних осіб за депозитами. Це призводить до виникнення ситуації невизначеності в діяльності банківських установ щодо поведінки вкладників в нових умовах [4]. Пов'язаність ресурсної бази активних та пасивних операцій обумовлює значний вплив депозитних ризиків на кредитний потенціал банківської установи.

Рівень депозитного ризику банку залежить від великої кількості внутрішніх та зовнішніх факторів, серед яких депозитна політика банку, кількість вкладників банківської установи, їх ситуативна поведінка, співвідношення короткострокових та довгострокових вкладів, стабільність банківської системи в цілому, рівень доходів населення та інші. Саме це і обумовлює складність прогнозування та управління депозитними ризиками.

Основними проблемами, що виникають в процесі управління депозитним ризиком банку є:

- втрата довіри клієнтів до банківських установ, на тлі нестабільної ситуації в банківському секторі та постійних процесів його реформування;
- складність прогнозування поведінки вкладника та передбачення можливих причин дострокового вилучення коштів або зміну банківської установи для обслуговування;
- відсутність можливостей врахування зовнішніх факторів формування депозитних ризиків, через використання існуючих моделей прогнозування рівня депозитного ризику банку, що базуються на аналізі середньоденних залишків депозитних коштів на рахунках;
- складність врахування сезонних факторів виникнення депозитних ризиків при їх прогнозуванні.

Можливими шляхами підвищення ефективності управління депозитними ризиками банку, в умовах неможливості впливу на зовнішні чинники їх формування, мають стати наступні заходи:

- створення банківськими установами злагодженої системи контролю, планування та прогнозування обсягу залучених депозитних ресурсів;
- розробка інноваційних, синтезованих депозитних продуктів, які дадуть змогу банку привабити нових клієнтів та повернути довіру вкладників. Зарубіжний досвід показує, що одним з таких продуктів може стати структурований депозит, який не лише гарантуватиме повернення усього обсягу вкладених коштів, а й враховуватиме вплив інфляції на дохід вкладника та матиме значно вищу відсоткову ставку за звичні депозитні послуги. При чому, банківська установа зобов'язується більшу частку залучених коштів вкладати в високонадійні фінансові інструменти, які мають фіксований дохід;
- ефективне матеріальне та моральне стимулювання працівників банку, що допоможе активізувати роботу з клієнтами та наростити обсяги залучених депозитних ресурсів;
- впровадження якісно нових регулятивних заходів з боку держави, щодо страхування депозитів. Наприклад, розширення джерел формування

фінансових ресурсів ФГВФО, що дозволить підвищити розмір відшкодування за вкладками;

- вдосконалення законодавчої бази у сфері захисту активів та рефінансування банківських установ;
- підвищення прозорості управління та діяльності банківських установ, що дозволить проводити оцінку депозитного ризику зовнішніми користувачами.

Отже, проаналізувавши тенденції розвитку ринку депозитних послуг України за 2013 – 2017рр. виявлено ряд негативних наслідків впливу депозитних ризиків на діяльність банківських установ України.

Ризикованість операцій на депозитному ринку України тісно пов'язана з загальним станом та тенденціями розвитку грошово-кредитного ринку. В даному випадку виникнення депозитних ризиків залежить від негативних зовнішніх проявів та може носити систематичний характер, а отже, антикризові управлінські заходи окремого банку не будуть мати істотного впливу на процес формування та розвитку управління депозитними ризиками. Виникає потреба у формуванні комплексного механізму управління депозитними ризиками на рівні банківського сектору. Саме для цього постає необхідність пошуку альтернативних депозитних продуктів та способів об'єктивного прогнозування рівня депозитного ризику, що і може стати предметом наступних досліджень. Адже депозитні ризики потребують особливої уваги з боку банківського менеджменту, і є передумовою зниження ліквідності банківської установи та можуть призвести до її банкрутства, якщо банк не буде в змозі своєчасно покрити нестачу грошових коштів для виконання зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герасименко В.В. Удосконалення економіко-правового механізму регулювання ризику вкладних операцій банку / В.В. Герасименко // Вісник Національного банку України. - 2011. - № 11. - С. 48-53

2. Аналітичний огляд банківської системи. Національне рейтингове агентствоРюрік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187/>

3. Показники банківської системи регулювання [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

4. Тітієвська О. В. Методологічні підходи до визначення факторів депозитних ризиків банку як об'єкта регулювання [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_13/titevska.pdf

Маркова Ольга Леонідівна

*студентка групи МФК-171,
Чернігівський національний технологічний
університет,*

м. Чернігів, Україна

Михайлюк Тетяна Олександрівна

*студентка групи МФК-171,
Чернігівський національний технологічний
університет,*

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник:

*Жарій Я.В., к.т.н., доцент, Чернігівський
національний технологічний університет,*

м. Чернігів, Україна

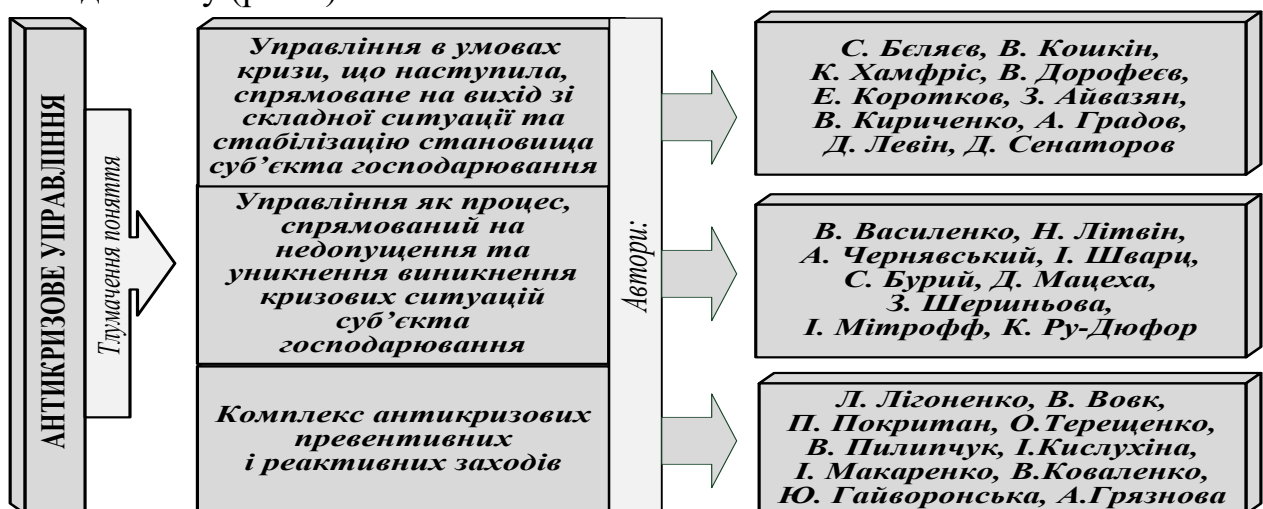
АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Останнім часом багато банків світу опинилися під загрозою руйнівного впливу світової фінансової кризи. У зв'язку з цим, зростає важливість розробки та обґрунтування таких механізмів управління в банківському секторі, які б були спрямовані на недопущення фінансових криз.

Різні аспекти антикризового управління в банківських системах висвітлено у дослідженнях В. Василенко, С. Онишко, А. Пересади, М. Остраушко та інших.

Основним інструментом забезпечення протидії розгортанню кризових явищ виступає антикризове управління. Антикризовий менеджмент являє собою постійно діючий комплекс заходів та рішень щодо діагностики, попередження, нейтралізації криз і їх причин на всіх рівнях банківської системи [2].

Можна виділити три концептуальні підходи до тлумачення антикризового менеджменту (рис.1).

Рис. 1. Концептуальні підходи до трактування терміна “антикризове управління”

На нашу думку, третій підхід, згідно з яким антикризовий менеджмент є постійно діючим комплексом заходів та рішень щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання криз і їх причин на всіх рівнях банківської системи, найбільш чітко розкриває сутність даної категорії [3].

Сьогодні вітчизняні банки залишаються беззахисними, їх антикризові заходи часто неефективні. Динамічність змін зовнішнього середовища, виникнення непередбачуваних обставин та проблем, з якими в минулому банкам недоводилося стикатися, – це лише частина викликів для банківських установ України в сучасних умовах..

Основними проблемами банківської системи в Україні протягом 2016 року були значний вплив ресурсів з банківської системи, погіршення якості кредитних портфелів банків та збиткова діяльність (табл. 1).

Таблиця 1

Результативність функціонування окремих фінансово-кредитних установ

Фінансово-кредитна установа	Фінансовий результат станом на 1.01.2016, тис. грн.	Фінансовий результат станом на 1.01.2017, тис. грн.
АТ "Укркресімбанк"	-14 704 528	-877 755
ПАТ "УКРСОЦБАНК"	-3 034 012	-14 822 870
ПАТ "ВТБ БАНК"	-4 413 447	-6 920 562
АТ "БМ БАНК"	-431 317	-2 233 599
ПАТ "Промінвестбанк"	-20 095 287	-5 761 724

За дослідженнями Управління валютного контролю в США було визначено основні чинники, що спричинюють банківську нестабільність [7]: незадовільна якість активів (98%); низька якість планування та управління (90%); інсайдерські операції (35%); погіршення економічної кон'юнктури (35%); недостатній рівень внутрішнього контролю і аудиту (25%); шахрайство і викривлення звітних даних (11%); надмірні витрати (9%).

У зв'язку з вищесказаним, українська банківська система, на наш погляд, повинна вживати заходи, спрямовані на запобігання криз, тобто застосування комплексної системи упередженого антикризового управління. Незважаючи на велику кількість проблемних банків, існують і такі, які активно застосовують антикризові методи, що дозволяє їм успішно функціонувати (табл. 2).

Таблиця 2

Показники фінансових результатів банків в Україні

Фінансово-кредитна установа	Фінансовий результат станом на 1.01.2017, тис. грн.
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	2 738 410
АТ "ОЩАДБАНК"	784 897
ПАТ "ПУМБ"	668 765
ПАТ "СІТІБАНК"	606 255
АТ "ОТП БАНК"	400 574

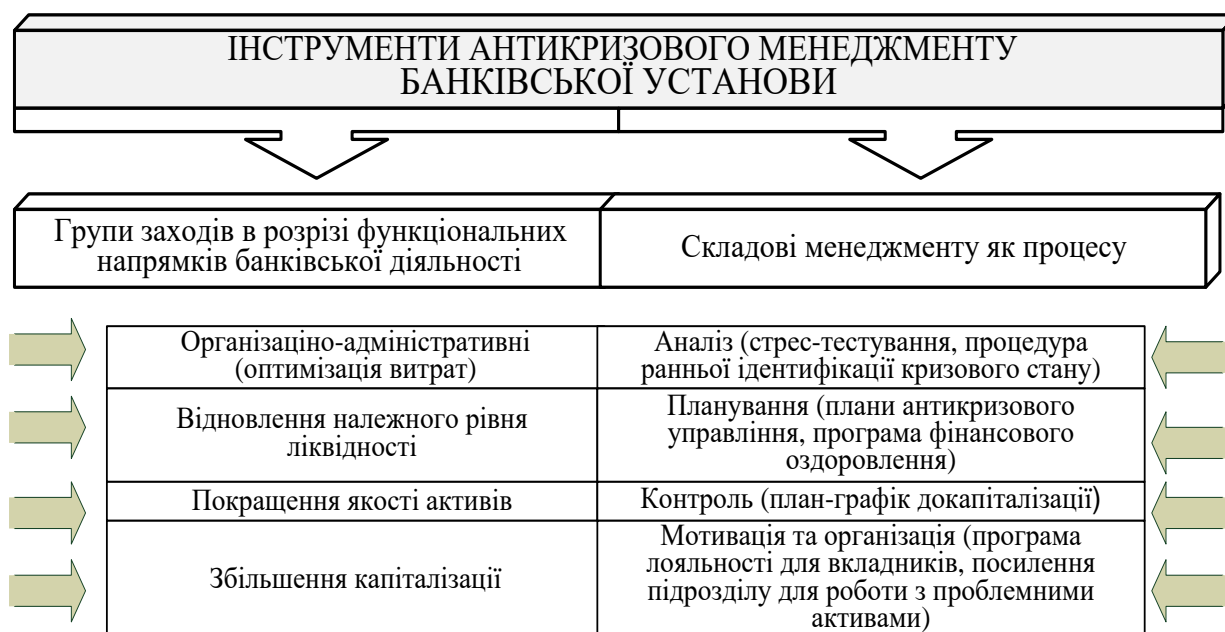
З метою попередження банківських криз, їх локалізації та нівелювання необхідно мати чітко налагоджений механізм антикризового управління, який має забезпечувати адаптацію банку до змін зовнішнього та

внутрішнього середовищ, що надасть можливість при впровадженні цього механізму у практичну діяльність банку забезпечувати його стійке функціонування та розвиток за будь-яких економічних, політичних і соціальних перетворень у світі або у внутрішньому середовищі.

Для забезпечення ефективного функціонування механізму антикризового управління банком доцільно: сформулювати чіткі стратегічні орієнтири за часовою ознакою у процесі виконання місії банку, що дозволяють досягати конкурентних переваг на ринку з урахуванням ризиків; визначити цілі антикризового управління та шляхи їх досягнення, які мають бути адекватними тенденціям зміни внутрішнього та зовнішнього середовищ банку; визначити комплекс необхідних заходів, що забезпечують здійснення стратегії антикризового управління, спрямованих на подолання саме того виду кризи, яка виникла [4, с. 9].

На основі узагальнення теоретичних досліджень виокремимо такі інструменти антикризового менеджменту банківської установи (рис. 2).

Рис. 2. Інструменти антикризового менеджменту банківської установи

Дані положення мають розглядатися як джерело економічних зрушень, підвищення рівня життя населення, стримування інфляційних процесів та стимулювання розвитку підприємницької діяльності, що в свою чергу відповідає стратегічним цілям розвитку держави.

Отже, антикризове управління в банківських установах та системах повинно бути щоденним, безперервним, дієвим управлінським процесом, триваючим протягом усього періоду їх функціонування. Комплексний підхід до проблеми антикризового управління банківською системою, якісна взаємодія (горизонтальна та вертикальна) всіх рівнів управління дозволить отримати довготривалий ефект.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: [монографія] / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 316 с.
2. Блог про фінансову кризу у світі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldcrisis.com.ua/?cat=1>.
3. Коваленко В. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: [монографія] / В. В. Коваленко, О. Крухмаль – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 198 с.
4. Котенко, О. О. Напрямки впровадження елементів антикризового управління в комерційних банках України.
5. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
6. Офіційний сайт Незалежної асоціації банків України. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/mezhhbankovskiy_biznes/stati/rejting_problemnosti_kreditnyh_portfeley_2015.
7. Carramazza F., L. Ricciand R. Salgado. Trade and financial contagion incurren cycrises // IMF working paper 00/55. March 2000.

УДК 368

Марченко Каріна Сергіївна

*студентка V курсу магістерської програми
«Страховий менеджмент»,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:

*Димніч О.В., к.е.н., доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН

Дослідженню питань функціонування медичного страхування в системі соціального захисту громадян присвячено значну кількість праць вітчизняних і зарубіжних науковців, що характеризує важливе місце даної проблеми у числі пріоритетів як держави так і страхової діяльності в цілому. Вагомі напрацювання у зазначеній сфері належать таким вітчизняним ученим як: Т. Артюх, Н. Внукова, О. Гаманкова, С. Горянська, О. Губар, О. Димніч, Є.

Дяченко, В. Євсеєнко, Н. Костенко, М. Мальований, М. Мних, Н. Нагайчук, О. Солдатенко, В. Стеценко, Т. Стецюк, Р. Пікус, С. Юрій, Т. Яворська та інші. У дослідженнях зазначених науковців та практиків розглядаються теоретичні аспекти сутності, види, форми та принципи медичного страхування, а також механізм його реалізації на практиці.

Для розкриття ролі медичного страхування у системі страхового захисту доцільно зупинитися на розгляді сутності основних понять – “соціального захисту” та “страхового захисту”. Зокрема, у сучасній науковій літературі науковцями сформувалися різноманітні підходи до трактування поняття “соціальний захист” та його взаємозв’язку із іншими економічними категоріями.

За визначенням Н. Абакумової під “соціальним захистом” необхідно розуміти “...комплекс правових, економічних та соціальних гарантій, що забезпечують кожному працюючому право на безпечну працю, збереження здоров’я у процесі праці, економічний захист і підтримку робітників та їх сімей у випадку тимчасової втрати працездатності на виробництві, медичну, соціальну і професійну реабілітацію” [1, 255с].

Натомість Н. Внукова, Є. Майорель та Л. Соляк зазначають, що “...соціальний захист передбачає державну підтримку верств населення, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, тобто заходи, що включають надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам, а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення” [2; 40].

На думку А. Гриненка “соціальний захист” охоплює “...сукупність відносин, які дають змогу індивідам, що знаходяться під їхнім заступництвом, зберігати свої позиції в суспільстві; це охоронна функція політичного або соціального захисту” [3, 28].

М. Мальований трактує соціальний захист з інституційної точки зору і визначає його як “...систему соціальних інститутів та інституцій, що забезпечує формування та організацію безпечного соціально-економічного розвитку людини” [4, 94]. Одночасно автор при розгляді соціального захисту населення як суспільного інституту, важливу роль відводить аналізу його структури, яка, на думку науковця, включає в собі наступні елементи: цілі і мета діяльності інституту; функції та принципи, які передбачені для досягнення поставлених цілей і мети; суб’єкти і об’єкти, які взаємодіють в рамках інституціонального середовища; сфери регулювання; форми реалізації соціального захисту.

Одним із можливих способів забезпечення соціального захисту населення є реалізація на практиці страхового захисту. Вітчизняний науковець Р. Пікус під страховим захистом розглядає як “систему економічних відносин у суспільстві, що формується з приводу попередження настання непередбачуваних подій з негативними наслідками, зменшення втрат за ними, фінансування наслідків цих втрат” [1, с. 256].

Натомість інший науковець – Т. Стецюк – сутність поняття “страховий захист” розкриває через нагромаджені й витрачені грошові та інші ресурси для здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного

впливу ризиків і відшкодування пов'язаних із ними втрат [5, С. 142-148]. На її думку, страховий захист – це економічні, перерозподільні відносини, які формуються у процесі запобігання, подолання і відшкодування збитків, заподіяних конкретним об'єктам: матеріальним цінностям юридичних та фізичних осіб, життю і здоров'ю громадян.

На практиці страховий захист втілюється через:

а) централізовані резерви держави в натуральному і грошовому вираженні;

б) децентралізовані резерви в натуральному і грошовому вираженні в тій частині, що використовується для покриття втрат за випадковими непередбачуваними подіями;

в) грошові резерви, що формуються на ринку страхових послуг.

Суспільний страховий захист проявляється через забезпечення населенню країни обов'язковості медичного страхування, яке є одним із найбільш важливих його елементів у контексті охорони здоров'я й одержання необхідної медичної допомоги всім категоріям громадян на законодавчо встановлених умовах і в гарантованих розмірах.

Медичне страхування – це особливий вид страхування, при якому об'єктом є витрати на надання медичної допомоги, витрати, пов'язані зі здоров'ям. Водночас, воно є однією із найважливіших складових ефективного функціонування національної системи охорони здоров'я, формою захисту від ризику, який загрожує найціннішому в особистому і суспільному плані – здоров'ю і життю людини.

На думку С. Стеценко, медичне страхування є “частиною соціального страхування та полягає у гарантуванні з боку держави рівних можливостей для громадян стосовно отримання медичної та фармацевтичної допомоги” [6, 294].

Основними ознаками медичного страхування вважаються:

1) здійснення страхування через не комерційні та комерційні страхові організації;

2) його побудова на певних принципах;

3) законодавче врегулювання необхідних видів медичних послуг;

4) захист інтересів інвалідів, пенсіонерів, безробітних шляхом забезпечення надання їм медичної допомоги за бюджетні кошти;

5) пільгові умови страхування для малозабезпечених верств населення та неповнолітніх;

б) забезпечення можливості здійснення на рівні з обов'язковим добровільного медичного страхування з метою покриття вартості додаткових витрат (наприклад, надання медичних послуг, не передбачених у переліку необхідних) тощо.

Враховуючи всі зазначені вище міркування, відмітимо, що в основу медичного страхування покладено низку принципів, до яких відносять:

- принцип солідарності і субсидування;
- принцип забезпечення державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав на безоплатну медичну допомогу;
- принцип цільового використання коштів медичного страхування;

- принцип забезпечення достатності необхідної медичної допомоги у разі настання страхового випадку;
- принцип обов'язковості фінансування Фондом медичного страхування витрат, пов'язаних із наданням медичної допомоги;
- принцип паритетності представників держави, застрахованих осіб та роботодавців в управлінні загальнообов'язковим та добровільним медичним страхуванням:
- принцип невідворотності юридичної відповідальності в разі порушення у сфері медичного страхування;
- принцип забезпечення можливості добровільної участі в системі обов'язкового страхування осіб, стосовно яких воно не передбачене.

З вищезазначеного, можемо стверджувати, що якщо розглядати медичне страхування в соціально-економічному аспекті, воно є однією з найважливіших складових ефективного функціонування національних систем охорони здоров'я. Актуальність цього полягає в тому, що медичне страхування є формою соціального захисту від ризику, який загрожує найціннішому в особистому і суспільному плані – здоров'ю і життю людини. Медичне страхування передбачає страхування на випадок втрати здоров'я з будь-якої причини, забезпечуючи більшу доступність, якісність та повноту задоволення різноманітних потреб населення в наданні медичних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майовець Є. Дослідження категорій соціального захисту населення в Україні / Є. Майовець, Л. Соляк // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2011. – Вип. 21.14. – С. 254-259.
2. Внукова Н. Соціальне страхування: навч. посіб. / Н. Внукова, Н. Кузьминчук. – К. : Кондор, 2006. – 352 с.
3. Юрій С. Соціальне страхування: підручник / С. Юрій, М. Шаварина, Н. Шаманська. – К.: Кондор, 2009. – 464 с.
4. Мальований М. Цілі, функції, принципи та форми реалізації соціального захисту населення як окремого суспільного інституту / М. Мальований // Економічний простір. – 2011. – № 5. – С. 86-94.
5. Стецюк Т.І. Сутність медичного страхування та його місце у системі соціального захисту громадян // Стецюк Т.І. – Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць – К.:КНЕУ, 2008. – Випуск 11. – С. 142-148.
6. Стеценко С. Медицинское право: учебн. / С. Стеценко. – СПб : Юридический центр Пресс, 2004. – 572 с.

Мацелик Тетяна Олександрівна

*д. ю. н., доцент, завідувач кафедри
господарського права та процесу,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Шапочкіна Марія Василівна

*к. ю. н., доцент кафедри господарського
права та процесу,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ «БАНКОСТРАХУВАННЯ» В УКРАЇНІ

Банкострахування для України є новим явищем на ринку фінансових послуг, не достатньо врегульованим на законодавчому рівні та замало дослідженим науковцями.

Сьогодні під назвою «bancassurance» (банківсько-страховий бізнес) розуміють співробітництво банківської установи з суб'єктами господарювання - страховиками в напрямку продажу страхових послуг. У Франції таке співробітництво називають «bancassurance», в Німеччині – «Allfinanz», а в англійських країнах – «financial services industry». Метою утворення «bancassurance» є прагнення банків до збільшення своїх доходів та їхньої стабілізації через отримання нових капіталів, а також через диверсифікацію активів та пасивів [1, с.156;2].

З точки зору інституційного підходу, «банкострахування» - це спосіб організації співробітництва між банками та суб'єктами господарювання - страховиками. З функціонального підходу, «банкострахування» - це організація системи перехресних продаж банківських та страхових продуктів через одну точку продажу, в основному через мережу банківських філіалів та відділення банку[3, с.42]. У практиці співпрацю банків та страховиків можна представити в декількох формах, які представляють собою етапи послідовного розвитку (від простих - до більш складних), спільного бізнесу банків та страховиків у банківському страхуванні. Співпраця банківських та страхових установ має ряд переваг як для одних, так і для інших. Для банків це в першу чергу додатковий дохід внаслідок розширення спектру наданих послуг.

Для Європи «банкострахування» є відносно не новим явищем. З середини 80-х рр. в Європі активно відбувається процес злиття та поглинання фінансових організацій, у який в кінці 90-х включилась і Україна. Фінансові посередники стали створювати фінансові союзи та об'єднання, зокрема об'єднання банків та суб'єктів господарювання - страховиків, що обумовило виникнення на ринках фінансових послуг такого явища, як «банкострахування» [3, с.42]. Найбільш досконалим прикладом успішних проєктів «bancassurance» є досвід Франції, Великобританії, Іспанії, Португалії, Італії, Бельгії, Швейцарії [4].

На сьогоднішній день співробітництво банків і суб'єктів господарювання у сфері страхування здійснюється в основному за наступними напрямками діяльності: роздрібне «банкострахування», корпоративне «банкострахування» та страхування ризиків банків; некредитне страхування, що включає інвестиційне страхування життя, змішане страхування життя та страхування майна фізичних осіб.

Заволока Л.О., Вербицька К.С., Малоок І.А. до найбільш поширених форм співпраці і страхових компаній і банків відносять такі як: а) Початкова форма співпраці, яка обмежується наданням страховою компанією послуг клієнтам банку і самому банку на договірних основах. Ця форма не є по суті «bancassurance», оскільки немає конвергенції каналів продажу і спільних продуктів; б) Форма агентських відносин, яка припускає поширення страхових послуг за угодою з банком через його агентську мережу; в) Форма кооперації, за якої партнери створюють договірний альянс і на договірній основі – режим найбільшого сприяння у всіх галузях співпраці. Це вищий ступінь співпраці, що вимагає координації спільного бізнесу на довготривалій постійній основі; г) Форма контролю, що припускає застосування механізму контролю аж до злиття і поглинання, за допомогою яких банк або страховик має намір досягти своїх стратегічних цілей. Поглинання шляхом придбання пакета акцій, достатнього для участі в управлінні, страховою компанією або банком дає змогу ефективно використати канали продажу, розширити продуктивний ряд і клієнтську базу, що є найбільш поширеною і ефективною стратегією реалізації банківського страхування, яка реалізовується світовими лідерами ринків фінансових послуг; д) Форма фінансового супермаркету. Вона є найвищою фазою інтеграції банку і страхової компанії. При цьому структури банку і страхової компанії повинні бути тісно інтегровані між собою не тільки на рівні фронт-офісних структурних підрозділів, що забезпечують спільне використання каналів продажу фінансових послуг, але і на рівні загального бек-офісу [5, с.656].

На сьогодні послуги банкострахування в Україні пропонують такі банки, як ОТП Банк, Правексбанк та ін., що працюють за типом фінансового супермаркета. Фінансовий супермаркет є найвищим рівнем інтеграції фінансових структур банківського бізнесу (об'єднання банку з іншим професійним учасником фінансового ринку). Клієнтові при цьому, крім власне банківських послуг, пропонують «супутні» операції небанківського характеру, посередницькі або юридичні послуги [1, с.156]. Новими джерелами доходів для банків повинні стати страхові продукти, пропоновані банками своїм клієнтам, а також нові методи їх дистрибуції. Це, перш за все, прості недорогі «пакетні» програми страхування від нещасних випадків і хвороб, страхування виїжджаючих за кордон та інші, пропоновані як у відділеннях банку (через прилавок), так і по віддаленим каналам (телефон, інтернет). Перспективним напрямком можуть стати довгострокові накопичувальні і пенсійні програми, пропоновані масовому сегменту в банківських відділеннях [6].

Проте співпраця банків та суб'єктів страхової діяльності, має не лише переваги, а й певні загрози, що проявляються в тому, що страхові компанії є

чутливими до виникнення ризику легалізації злочинних коштів. З розвитком «банкостраховання» виникають і такі труднощі як: значні затрати часу та ресурсів, високі ризики взаємодії, небажання банків впроваджувати нові проекти, високі комісії, «нав'язування» продуктів «банкостраховання», невідповідність показників діяльності страхових фірм, проблема кадрового складу, несумісність технологій банків та страхових фірм, низький рівень фінансової грамотності та страхової захищеності населення. Загальною проблемою в «банкострахованні» є нав'язування страхових послуг при придбанні банківських продуктів. Така проблема стала особливо актуальною в період масового захоплення споживчим кредитуванням (2007-2008 р.р.). Оформляючи кредит громадяни навіть не знали, що одночасно отримують і послугу страхування. У великому пакеті документів розібратися було нелегко, а вартість страхування включалася в суму кредиту. В інших випадках придбання страхових послуг було обов'язковою умовою укладення кредитного договору [7, с.185].

Такі дії банку порушували права позичальників щодо вільного вибору ними страхової компанії, а також конкурентні засади на страховому ринку. Основні положення антимонопольного і конкурентного законодавства в цій сфері, лише з часом стали захищати права позичальника. Антимонопольний комітет України (Лист № 29-29.2/05-3293 від 14.05.2008 р.) вимагає від банків та страховиків співпраці виключно на конкурентних засадах. Недопустимим є обмеження прав позичальника при виборі страхової компанії. НБУ визнає наявність страхування об'єктів застави як невід'ємний елемент, що враховується при визначенні класу позичальника, але з необхідністю повідомлення позичальника про вплив страхування предметів застави на сукупну вартість кредиту. Дана інформація є обов'язковою для відображення в кредитних договорах та додатках до нього (Постанова правління НБУ від 08.06.2017 № 49 «Про затвердження Правил розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит»). Внутрішньобанківські положення щодо визначення розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями мають передбачати, зокрема, процедуру страхування предмета застави процедуру страхування предмета застави: (Постанова правління НБУ від 30.06.2016 № 351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями»).

Основними протиправними схемами при здійсненні операцій зі страхування є: а) укладання договорів «псевдостраховання»; б) організація фіктивних страхових випадків; в) шахрайство та підробка документів; г) ухилення від оподаткування. Для виведення коштів з фінансової установи використовуються договори «псевдостраховання» – договори страхування з мінімальною часткою ймовірності настання страхового випадку. Страховий платіж переводиться в готівку і повертається керівникам підприємства (80–95%) або може використовуватись для купівлі цінних паперів чи сплати дивідендів. Крім того, «псевдостраховання» використовується організаціями для мінімізації оподаткування. Для виведення коштів зі страхової компанії

використовують фіктивні страхові випадки, найчастіше – за договорами страхування фінансових ризиків. Страховий випадок (наприклад, ненадходження коштів за договором поставки товару) настає протягом короткого часу після укладення договору страхування. Страхове відшкодування через ряд підприємств переводять у готівку, найчастіше за рахунок здійснення операцій з цінними паперами, які містять ознаки фіктивності. Фіктивні страхові випадки використовуються також для легалізації коштів. При цьому підприємство або фізична особа сплачує страхові платежі, які через деякий час повертаються у вигляді страхового відшкодування пов'язаним підприємствам або особам [4].

Таким чином, вищевикладене свідчить як про активний розвиток «банкострахування» в світі та Україні, так і про наявність ряду серйозних проблем, які банки і страхові компанії повинні вирішувати спільно. Це пов'язано насамперед з економічною кризою в Україні, подіями на сході країни, недовірою населення до банків та малою кількістю страхових компаній з високим міжнародним рейтингом, з якими би хотіли працювати банки.

На наш погляд, для ефективного розвитку «банкострахування» необхідно зосередитись на загальній взаємодії органів публічної адміністрації, банків і суб'єктів страхової діяльності. Вважаємо, що зниження ціни «банкострахових» продуктів, переважно, за рахунок банківської комісії; підвищення і різноманітність страхового покриття пропонованих програм; збільшення ступеня інформованості клієнтів про сутність і необхідність страхових програм; внесення змін та доповнень до відповідних законодавчих актів у сфері страхування та банківських послуг, - все це дозволить значно активізувати «банкострахування» в Україні і підняти його на якісно вищий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзедзик І. Б. Причини та проблеми виникнення банкострахування в Україні І. Б.Дзедзик // Регіональна економіка, 2013, №3, С.154-160
2. Іващук, Н. Л. Причини утворення та форми банківсько-страхових груп / Н. Л. Іващук, О.В. Іващук // Проблеми економіки та управління. – 2008. – №611. – С. 64-71.
3. Донецькова О.Ю., Садыкова Л.М. О проблемах развития банкострахования О.Ю. Донецькова, Л.М. Садыкова // Вестник Оренбургского государственного университета 2015 № 8 (183). - 42-46
4. Журбенко А.Д. До питання про недоліки та переваги банкострахування в Україні – 2015 р. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13958/2/Zhurbenko_Anna
5. Заволока Л.О. Тенденції розвитку банкострахування в Україні / Л.О. Заволока, К.С. Вербицька, І.А. Малоок // «Молодий вчений». – №3 (43). – березень, 2017 р. – С.656-6594.
6. Банкострахование — кредитное или некредитное? Страхование сегодня. Мнения. 2. 2014. URL: <http://www.insur-info.ru/opinions/12/>
7. Мазаева М. В. Современные тенденции рынка банкострахования в России: новые вызовы / М. В. Мазаева, Е. Н. Иванова, Ю. С. Кудельская //

Вестник Тюменского государственного университета. Социально-экономические и правовые исследования. 2016. Том 2. № 1. С.178-189

8. Актуальні методи і способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму // Департамент фінансових розслідувань, Державна служба фінансового моніторингу України. – 2012 р. – Режим доступу : http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/792/136136780.pdf.

УДК (323.2+327.5):336.02

Мойсеєнко Костянтин Євгенійович

*к.е.н., старший науковий співробітник
науково-дослідного сектору,
Донбаська державна машинобудівна
академія,
м. Краматорськ, Україна*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТИПОЛОГІЇ ПОСТ-КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ

Пост-конфліктний розвиток окремих країн або частини їх територій залежить від чисельних факторів, які, як правило, є унікальними для кожної ситуації. Крім того, в більшості випадків важко визначити момент початку або закінчення конфлікту (на відміну від моменту початку його негативних проявів у вигляді насилля, військових дій або що). Через це практично всі країни, які пережили конфлікти, навіть після припинення їх гострої фази довго залишаються у певному стані «мир-конфлікт», в рамках якого можливим є рух як до одного полюсу, так і до іншого. За цих умов надання фінансової допомоги, формування стратегії пост-конфліктного відновлення та її фінансового забезпечення також має поліваріантний характер. Разом з тим, навіть за умов унікальності конфліктних ситуацій та стратегій пост-конфліктного відновлення, доцільним є визначення певних ключових чинників, які дають змогу визначити типи пост-конфліктних ситуацій і політики щодо нівелювання наслідків конфліктів.

Метою дослідження є узагальнення наукових підходів до типології пост-конфліктних ситуацій в контексті формування фінансової стратегії пост-конфліктного відновлення.

На думку G.Brown et al. (2008), ключовими характеристиками та передумовами, які визначають дієвість політики пост-конфліктного розвитку, є рівень бідності та можливостей отримання доходу, спосіб використання ліквідних природних ресурсів, характер вертикальної нерівності [1, с. 3-4]. Їх більш докладний розгляд з точки зору раціональних стратегій пост-конфліктного відновлення та використання фінансових ресурсів дозволяє сформулювати наступні положення:

1) рівень бідності та можливостей для отримання доход. Пост-конфліктні країни з великою ймовірністю мають бідні людські ресурси, слабкі можливості для працевлаштування колишніх учасників збройних формувань та пересічних жителів та низький рівень спроможності інституту держави надавати адміністративні послуги та здійснювати охорону правопорядку; країни, в яких ця характеристика має ключове значення, потребують більшою мірою міжнародної допомоги і в натуральному вигляді, й у вигляді миротворчого контингенту, здатного виконувати функції військово-цивільної адміністрації; пріоритетними напрямками фінансування пост-конфліктного відновлення є інвестиції у сільське господарство та підтримку офіційної зайнятості.

2) наявність в країні ліквідних природних ресурсів високої вартості. Саме це виступає однією з головних причин конфліктів в низці країн, тому стратегія пост-конфліктного відновлення має виходити з декількох пріоритетів. Передусім, це раціоналізація доступу до таких ресурсів (в т.ч. націоналізація, забезпечення пропорційної власності сторін конфлікту) та/або справедливе використання частки доходів від експлуатації таких ресурсів на користь всього пост-конфліктного суспільства (забезпечення оптимального з точки зору балансу зацікавленості у підприємницькій діяльності та суспільних інтересів, а також прозорого оподаткування), в рамках якого податкові надходження мають бути спрямовані на відновлення виробничої, транспортної, житлової інфраструктури, яка постраждала внаслідок конфлікту, або на пом'якшення горизонтальної (територіальної) та вертикальної нерівності;

3) високий рівень вертикальної та горизонтальної нерівності. Цей чинник також виступає однією з вагомих причин конфліктів, тому трансформація фінансової політики має передбачити заходи міжбюджетного вирівнювання, скорочення розриву у доходах і валовому регіональному продукті на душу населення, а також супроводжуватися відповідними політичними зусиллями і змінами.

Узагальнення окремих підходів (G.Brownetal. [1], C.Reisinger [2], T. J. MekashaandF. Tarp[3], S. JonesandF. Tarp [4]) дозволяє узагальнити агреговані чинники, які можуть бути покладені в основу типології пост-конфліктних ситуацій і розширити їх перелік:

1) ситуація відносно безпеки (стадія конфлікту та військово-політичні ресурси його учасників, ймовірність відновлення активного протистояння, збереження причин конфлікту та виникнення нових джерел непорозуміння або протиборства, контроль за діями учасників конфлікту, контроль обох сторін за обігом зброї тощо);

2) ставлення з боку міжнародної спільноти і окремих країн («примус до миру», міжнародна підтримка в конфлікті у вигляді санкцій до одного або обох учасників конфлікту, дипломатичні зусилля по розв'язанню конфлікту, надання гуманітарної та фінансової допомоги, реструктуризація державного боргу та ін.);

3) здатність інституту держави підтримувати порядок та законність і надавати адміністративні послуги (в т.ч. збереження образу інституту держави

як спроможної та легітимної сили, вибір раціональної форми організації управління на місцях – відновлення цивільних, військових або змішаних адміністрацій, консолідація політичних сил навколо питань безпеки та оборони);

4) спроможність інституту держави реалізувати соціально-економічну політику відновлення пост-конфліктних територій (дієвість дій владних інститутів у вирішенні гуманітарних та інфраструктурних проблем тощо, відданість пріоритетам соціального ат економічного відновлення, прозорість у використанні фінансових ресурсів тощо);

5) характер відносин сторін конфлікту (конструктивні або деструктивні).

б) міжнародні та національні політико-правові обмеження.

В такому узагальненому вигляді можна типологізувати з необхідною мірою деталізації будь-яку конфліктну ситуацію та поставити її у відповідність із закономірностями розгортання обставин пост-конфліктного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brown, G., Langer, A. and Stewart F. (2008). A Typology of Post-Conflict Environments: An Overview. Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity, CRISE Working Paper No. 53, available at : <http://www.gsdrc.org/document-library/a-typology-of-post-conflict-environments-an-overview/>

2. Patterns of post-conflict governance – towards a typology of post-conflict polities: Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde durch den Promotionsausschuss Dr. rer. pol. der Universität Bremen, vorgelegt von: Christian Reisinger Bremen, den 17. Mai 2011 <https://elib.suub.uni-bremen.de/edocs/00102460-1.pdf>.

3. (2011). Aid and Growth What Meta-Analysis Reveals. UNU/WIDER Working Paper No. 2011/22, available at : <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/wp2011-022.pdf>.

4. Jones, S. and Tarp, F. (2015). Does foreign aid harm political institutions? UNU/WIDER Working Paper No. 2015/094, available at : <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/wp2015-094.pdf>.

УДК 342.9:007(477)

Новицька Наталія Борисівна

д.ю.н., с.н.с., професор кафедри цивільного права та процесу,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Суспільство на сучасному етапі розвитку відзначається активним впровадженням інформаційних технологій у всі сфери його діяльності. Інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню

керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв і високих технологій, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства.

Національна інформаційна інфраструктура, створена з урахуванням світових тенденцій і досягнень, сприятиме рівноправній інтеграції України у світовий інформаційний простір. В умовах інтенсивного інформаційного обміну на внутрішньодержавному й міжнародному рівнях саме інформаційне середовище держави, в якому відбуваються і розвиваються суспільні відносини, стає одним із найважливіших чинників конкурентоспроможності. Цей факт зумовлює необхідність інформатизації всіх сфер суспільного життя, зокрема і у сфери державного управління. Інформатизація яка включає в себе використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів сприяє підвищенню ефективності роботи як органів публічної адміністрації та місцевого самоврядування, так і приватної сфери.

Формування інформаційної та аналітичної бази для прийняття управлінських рішень на державному рівні є нагальною потребою і полягає у створенні єдиної державної інформаційної системи, яка б об'єднувала всі складові системи державного управління та дозволяла б чітко та просто взаємодіяти з громадянами, надавати їм якісні адміністративні послуги і, головне, мінімізувала корупційну складову у взаємодії державних службовців з громадянами. А. Бондаренко вважає, що прозорість у діяльності органів влади України і підзвітність перед громадськістю, її участь у процесі прийняття рішень за допомогою використання інформаційних технологій дадуть змогу державі ефективніше будувати інформаційні канали для громадськості, забезпечувати контроль за їх виконанням у режимі on-line і тим самим підвищать відповідальність уряду[1, с. 22].

На нашу думку, широке запровадження інформаційних технологій у діяльність органів публічної адміністрації підвищує довіру громадян до їх діяльності, робить їх діяльність прозорою та зрозумілою, дозволяє громадянам контролювати виконання рішень, підвищує продуктивність праці державних службовців та зменшує час на прийняття управлінських рішень, дозволяє державі надавати якісні адміністративні послуги в режимі 24/7/365, наближує Україну до європейських стандартів у сфері надання послуг тим самим створюючи позитивний імідж України як демократичної держави.

Отже, сьогодні надзвичайно важливим є використання інформаційних технологій у процесах розроблення, прийняття та впровадження державних управлінських рішень, що сприятиме процесу реформування державного управління та розвитку відповідної сфери державної політики.

В основі реалізації державної політики в інформаційній сфері України лежить ряд нормативно-правових актів: по-перше, прийнятий у 1998 році Закон України «Про Національну програму інформатизації» [2], по-друге, Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» [3] та Закон України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» [4]. Необхідно відзначити, що основним недоліком названих нормативно-правових актів є їх декларативність,

відсутність механізму реалізації основних положень та низький рівень фінансування з боку держави запланованих заходів з реалізації положень зазначених законів. Саме це і дозволяє нам констатувати їх низьку ефективність та нереалізованість.

Сукупність створених на підставі Конституції України та законів України органів державної влади і органів місцевого самоврядування, що забезпечують захист прав, свобод та законних інтересів громадян, безпеку держави і суспільства, вирішують питання соціально-економічного та культурного будівництва, утворюють систему органів публічної влади. Для більш ефективної роботи цих органів влади треба активізувати роботу з вирішення назрілого питання застосування новітніх інформаційних технологій, що нададуть можливість виробляти інформацію для її аналізу та прийняття на його основі виваженого управлінського рішення, а також надання якісних послуг громадянам держави.

Не зважаючи на складності, обумовлені впливом фінансово-економічної кризи та її проявами в Україні відбувається поглиблення процесу інформатизації, розвиток усіх його напрямів. Як наслідок, відбувається розвиток інформаційного суспільства, формування сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури країни та створюються передумови надання державних інформаційних та адміністративних послуг електронними засобами з метою підвищення добробуту та життєдіяльності громадян і стимулювання росту економіки.

Сьогодні існує ряд проблем подолавши які в Україні будуть створені передумови до побудови інформаційного суспільства, підвищення рівня задоволення інформаційних потреб громадян. Основні з них такі:

- підвищення рівня інформаційної культури учасників інформаційних відносин, через запровадження обов'язкового викладання курсу «Інформаційна культура»;
- підготовка висококваліфікованих фахівців для органів публічної адміністрації;
- фінансування програм інформатизації органів публічної адміністрації в повному обсязі;
- розробка науково обґрунтованих, з чіткими термінами виконання планів реалізації програм використання інформаційних систем в управлінській діяльності;
- створення єдиного координаційного центру інформатизації на основі Міністерства інформаційної політики;
- створення синхронізованого плану проведення інформатизації державних органів;
- забезпечення якісними технічними засобами для розробки спеціалізованого програмного забезпечення;
- мінімізація корупційної складової, що гальмує розвиток та впровадження інформаційних технологій в управлінні державними процесами;
- встановлення ділового партнерства між наукою і бізнесом, спільних зусиль наукових установ та комерційних структур, що забезпечувало б

найповнішу реалізацію інтелектуальних і матеріальних можливостей та могло б принести велику користь суспільству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А. Інформаційні технології як механізм взаємодії органів влади з громадськістю [Текст] : зб. наук. пр. / А. Бондаренко ; за ред. С. М. Серьогіна. - Дніпропетровськ : Державне управління та місцеве самоврядування, 2009.

2. Про Національну програму інформатизації : Закон України № 75/98-ВР від 04.02.1998 р. // Відомості Верховної Ради України [Текст]. - 1998. - № 27. - Ст. 182.

3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України № 537-V від 09.01.2007 р. // Відомості Верховної Ради України [Текст]. - 2007. - № 12. - С. 511. - Ст. 102.

4. Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції : Закон України № 5450-VI від 16.10.2012 р. // Відомості Верховної Ради України [Текст]. - 2013. - № 47. - С. 2522. - Ст. 656.

УДК 342:007(477)

Новицький Андрій Миколайович

д.ю.н., професор кафедри цивільного права та процесу,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ВСТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

2017 рік став переломним у розумінні необхідності адекватно та блискавично впливати на динамічні процеси, пов'язані із інформатизацією процесів суспільного життя. У своєму дослідженні хочемо акцентувати увагу лише на одному аспекті таких відносин – на фінансовій складовій, а саме на функціонуванні та вплив на сучасний фінансовий ринок криптовалют.

За останні 5-7 років ми стали свідками народження нової системи фінансових відносин, яка визначена в сучасних суспільних відносинах, як криптовалюта та відповідні дії щодо її виробництва, забезпечення, обігу та фактичного визнання.

Одним із перших вдалих проектів запровадження криптовалюти можна вважати розробку концепції та впровадження в економічні відносини всіх держав світу такої криптовалюти як Bitcoin. Різке зростання вартості одиниці Bitcoin стало для окремих громадян досить вдалим капіталовкладенням та дало можливість збагатитись. Якщо ще у 2010 році одиниця Bitcoin оцінювалась у 0.1 долар США, то у 2017 році курс виріс до 4.5-5 тисяч доларів США. Жодна із сучасних видів економічної діяльності – законних та кримінальних не змогли б дати такий фінансовий приріст капіталу. Проте у багатьох виникає питання –

що ж таке Bitcoin, який їх правовий статус та чи законний їх обіг на території України.

Криптовалюта Bitcoin – що це? Етимологічна побудова слова криптовалюта передбачає ускладнену структуру, яка складається із двох частин: крипто- та валюта. Щодо першої частини: крипто-, то у нас немає жодних сумнівів, щодо позначення сутності самого поняття. Адже це є тією специфічною ознакою даного явища, яке зумовило саме існування такого поняття. Складні технологічні процеси, значні затрати на виробництво (майнінг) криптовалюти, призвели до того, що майнінгом займаються вже на промисловому рівні, використовуючи так звані майнінгові ферми.

Щодо другої частини слова криптовалюта: валюта, то є необхідність уточнення. У відповідності до Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», валюта України - грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках в банківських та інших фінансових установах на території України; іноземна валюта - іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших фінансових установ за межами України. Таким чином ми бачимо, що поняття валюти не відповідає сутності, внутрішній характеристиці та смислому наповненню поняття криптовалюта. Криптовалюта не є валютою за своїм змістом та не може регулюватися діючими нормативними актами України.

Прибічники криптовалюти, як елементу фінансових відносин, запевняють, що із розвитком технологій, науки, новітніх суспільних відносин юридична наука не в змозі поспівати за змінами а тим паче вносити зміни в діюче законодавство. Як зазначає К. Пащенко, що феномен появи та популяризації криптовалют ні економістами, ні юристами не був ні прогнозований, ні пояснений. Описавши принцип роботи платіжної системи у вигляді однорангової мережі, Сатоші Накомото випустив у світ абсолютно нове явище, яке встигло пройти ряд етапів – від «мильної бульбашки», «іграшкової» валюти, якою розраховувалися у світі віртуальних ігор, до офіційно визнаної валюти, яка конкурує не лише з долларом США, але й із золотим еквівалентом [3]. Проте в нас постала проблема встановлення правового статусу криптовалют, можливість беззастережного їх впровадження в фінансову систему України. І тут ми розуміємо, що поряд із перспективами розвитку ринку криптовалют, як платіжного засобу, виникає цілий ряд ризиків, щодо застосування механізму криптовалют у злочинних та інших негативних схемах.

К. Пащенко, зокрема зазначає, що незважаючи на розмаїття поглядів на зазначене питання, науковці доходять згоди щодо того, що загальними ознаками криптовалют є такі: 1) не мають єдиного емітуючого центру; 2) мають децентралізований характер; 3) повна анонімність учасників операцій; 4) технічно криптовалюти є зашифрованим спеціальною програмою кодом, який фіксується, зберігається на електронному носії та приймається як засіб платежу[3].

Не погоджуючись із висновками зазначеного науковця звернемося до офіційної позиції державної інституції Національного Банку України. У своєму листі від 08.12.2014 року №29-208/72889[2] НБУ зокрема зазначає, що випуск віртуальної валюти Bitcoin не має будь-якого забезпечення та юридичних зобов'язань за нею осіб, не контролюється державними органами влади жодної із країн та не має забезпечення реальної вартості. Крім того, даним листом Національний Банк України застерігає громадян та юридичних осіб щодо використання криптовалюти для обміну на товари чи грошові кошти, оскільки це пов'язано із ризиком повної втрати коштів, що задіяні у таких операціях, а також ризиком залучення таких осіб до діяльності, пов'язаної з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму.

Таким чином, Національний Банк України не визнає криптовалюту платіжним елементом на території нашої держави. Із цього можна зробити ще один висновок: «криптовалюта» та «електронні гроші» це різні поняття, які не можна ототожнювати.

Забезпечення фінансової безпеки держави це одна із конституційних гарантій. Тому держава, через свої інституції зобов'язані всіма засобами забезпечувати такий стан. Що ж ми матимемо, якщо криптовалюту визнати платіжним засобом в Україні нарівні із національною валютою.

Назвемо спочатку позитивні моменти, які можуть мати місце, наприклад, після офіційного визнання Bitcoin елементом фінансової системи України.

По-перше, складна побудова алгоритму генерування криптовалюти створює специфічний захисний бар'єр щодо підробки платіжних засобів. На сьогоднішній день її неможливо скопіювати, проте, це не є гарантією в майбутньому, адже технології розвиваються. По-друге, відсутня прив'язка до конкретної банківської чи іншої фінансової установи для здійснення фінансових операцій пов'язаних із оплатою за товар та послуги, конвертацію валюти тощо. По-третє, значно пришвидшуються самі трансакції. По-четверте, Bitcoin теоретично не зазнає інфляції, адже визначено чітко встановлену кількість емітованих одиниць монет. По-п'яте, знижується роль державних інституцій у бюрократичному та корупційному впливу на фінансові операції. По-шосте, розвиток новітніх суспільних відносин веде до розвитку нових економічних відносин, сприятиме покращенню ведення міжнародного бізнесу тощо. По-сьоме, до процесу майнінгу криптовалюти може приєднатися будь-хто, за умови наявності необхідного обладнання. По-восьме, ніхто не впливає на встановлення ринкової вартості одиниці криптовалюти, вона залежить виключно від біржових торгів.

Тепер необхідно відзначити і ризики, що впливають із запровадження Bitcoin у фінансову систему держави. По-перше, криптовалюта Bitcoin не регулюється законодавством жодної із держав світу. Тобто, жодна із держав світу не бере на себе будь-які гарантії щодо забезпечення даної криптовалюти. По-друге, всі відносини пов'язані із обігом будуються виключно на довірі, відсутні системи страхування та гарантування збереження таких криптовалют. Відсутні механізми правового оскарження здійснення операцій, відміни операцій тощо. По-третє, відсутні механізми збереження та гарантій недоторканності електронних крипто гаманців суб'єктів зазначених фінансових операцій. По-четверте, залежність від технологічних та програмних аспектів. Наприклад втрата електронного гаджета, втрата паролю та доступу до електронного гаманця призведе до втрати всіх активів. По-п'яте, нерівність учасників у майнінгу криптовалют. Засновники, та перші особи, які почали дані емісійні процеси мають набагато конкурентніші позиції у порівнянні із іншими. Із часом стає все затратнішим майнінг одиниці криптовалюти, і це стає економічно не вигідним. По-шосте, повна анонімність щодо фінансових операцій із крипто валютою суперечить загальному принципу банківських відносин – знай свого клієнта, що дає можливість ідентифікувати кожного учасника фінансових відносин. По-сьоме, держава не зможе ні яким чином впливати на фінансову стабільність даної валюти (підтримати курс, провести додаткову емісію, контролювати відсоток назавжди втрачених активів), що може стати причиною втрати державного фінансового суверенітету.

Завжди нове несе із собою покращення життя, умов існування та можливість покращення свого фінансового стану, проте не треба забувати, що це нове несе за собою і певні ризики. І впроваджуючи це нове у повсякденне життя, у наші суспільні відносини, закріплюючи ці елементи відповідними нормами права ми повинні чітко усвідомлювати і ті ризики, які можуть настати від такого впровадження. Тому ми повинні, співставляючи позитивні та негативні сторони впровадження нового елемента в суспільне життя, визначити вплив на фінансову безпеку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про систему валютного регулювання і валютного контролю Декрету КМУ
2. Лист Національного Банку України від 08.12.2014 року №29-208/72889
3. Пащенко К. Порівняльний аналіз фінансово-правової сутності електронних грошей та криптовалют / Костянтин Пащенко // Підприємництво, Господарство і Право, - № 7, - 2017р. – С. 97 – 100.

Олешко Анна Анатоліївна

*д.е.н., професор кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ БЕЗГОТІВКОВОЇ ЕКОНОМІКИ – CASHLESS ECONOMY

Ключовою трансформацією на глобальному грошовому ринку є перехід до інноваційних безготівкових грошей, відмова від готівкових розрахунків (cash) та, відповідно, побудова глобальної безготівкової економіки – Cashless Global Economy.

Безготівкові розрахунки (cashless payments) – перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів.

Сучасна система безготівкових розрахунків не обмежується такими традиційними для початку ХХІ століття формами як: перекази за допомогою платіжних вимог і доручень; акредитивні розрахунки; платежі через чекові книжки; розрахунки по інкасо; грошові перекази прямим дебетуванням – стрімко відбувається перехід на платежі шляхом переказу електронних грошей та змінюються платіжні схеми.

У глобалізованому світі існує понад 300 платіжних схем безготівкових електронних платежів. Безготівкові платежі на світовому ринку стрімко зростають: у 2015 році їх обсяг становив 1,66 трлн. дол., що на 14 % більше, ніж у 2014 році. У 2015 році частка безготівкових платежів у світі становила 15 %, у тому числі у західній Європі – 34%, у Східній Європі – 7%, у Північній Америці 52%, у розвинених країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону – 35 [1].

Успішність використання безготівкових розрахунків у різних регіонах світу та національних державах залежить від таких факторів:

- рівень розвитку демократії та економіки;
- рівень відкритості економіки;
- частка тіньового сектору та рівень корупції;
- рівень проникнення термінальної мережі;
- ментальність, культура, рівень грамотності населення та мотивація до безготівкових платежів.

Рівень успішності реалізації концепції Cashless Economy визначається часткою готівки у грошовому обігу країни. Для цього використовується показник співвідношення грошового агрегату М0 до ВВП. Найбільш успішним є розвиток Cashless Economy у високорозвинених країнах Європи: Норвегія – співвідношення грошового агрегату М0 до ВВП становить 1,9 %, Швеція – 2,2 % та Данія – 3,0 відсотка [2]. У протиположності в Україні цей показник є високим і становить 18,1 %, що свідчить про високий рівень монетизації економіки.

У 2017 році в Україні, як і в усьому світі, також стартувала програма переходу до безготівкової економіки – Cashless Economy. Програма має на меті забезпечити поступовий перехід до безготівкових розрахунків із досягненням у 2020 році:

- частки готівки у ВВП – 7,5 %,
- кількості POS-терміналів – 11 тис. шт. на 1 млн. осіб,
- рівня безготівкових розрахунків – 55 %, у тому числі через національну платіжну систему «Простір» – 30 % [2].

Впровадження безготівкової економіки – Cashless Economy передбачає цілеспрямований державний вплив на учасників платіжного ринку за такими сферами і напрямками:

- персональні розрахунки, нерухомість;
- сплата за товари і послуги, e-commerce, транспорт, оренда, внутрішній туризм;
- виплата заробітної плати, закупівля товарів у населення, споживче кредитування, сільське господарство;
- державні платежі, штрафи + податки + мито, оренда комунального майна, корупція ;
- соціальні виплати, пенсії, субсидії .

Переваги безготівкової економіки – Cashless Economy наступні:

- скорочення витрат на обслуговування грошового обігу;
- зменшення витрат на виготовлення грошей;
- підвищення захисту від пограбування та підроблення грошей;
- скорочення тіньового сектора економіки;
- підвищення прозорості формування доходів і витрат корпорацій, бізнесу, сектору загальнодержавного управління та домогосподарств;
- скорочення операційних витрат банків, зростання їх комісійних доходів і ліквідності;
- доступ до додаткових можливостей і сервісів;
- швидкість транзакцій;
- можливість розрахунків у будь-якій валюті та країні світу;
- зручність використання.

На думку опонентів тотального переходу на безготівкові розрахунки «електронізація» грошово-товарних операцій призведе до абсолютного контролю з боку глобальних фінансових інституцій (здебільшого банків) над економічним та особистим життям населення планети. Сьогодні банки володіють повною інформацією про клієнтів та мають можливість контролювати їх фінансові потоки. Принагідно, що ще на початку ХХ століття Р. Гільферинг ввів поняття «організований капіталізм», за якого банки встановлюють контроль над економікою та «організують» суспільне життя [3].

Другим аргументом не на користь безготівкової економіки є наявність та усталена тенденція до зростання кіберризиків, які включають спрямовані хакерські атаки, програмні і апаратні закладки в обладнанні, шпигунство та інформаторів, експлуатацію вразливостей у застарілому обладнанні тощо.

Однак, незважаючи на загрози і застереження до тотального переходу на безготівкові розрахунки дана тенденція є об'єктивною реальністю і найближчими роками суспільство у повній мірі відчує зміни, спричинені новою фазою генезису глобальної економіки – Cashless Global Economy.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження McKinsey & Company. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mckinsey.com
2. Cashless Economy // Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30432161>
3. Гильферинг Р.. Финансовый капитал. Новейшая фаза в развитии капитализма: Пер. с нем. – М.: УРСС, 2011. – 460 с.

УДК 346.9

Онишко Олег Володимирович

к.е.н., доцент кафедри господарського права та процесу,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Ринок фінансових послуг, трансформуючи вільні фінансові ресурси індивідуальних інвесторів, перетворює їх на активний інвестиційний капітал, що становить основу динаміки соціально-економічної системи кожної країни. Одночасно значущість ринку фінансових послуг лежить також у площині забезпечення стабільності функціонування суб'єктів господарювання. В сукупності цим пояснюються цілі та високі темпи розвитку ринку фінансових послуг, притаманні будь-якій ринковій економіці. Водночас, зазначені цілі не завжди узгоджуються між собою, що здатне призвести до конфліктів між суспільними та приватними інтересами. В умовах наростання глобалізаційних процесів, як невід'ємної риси світового суспільного розвитку, гострота таких суперечностей здатна навіть посилюватися, що диктує потребу адекватного посилення й уваги держави до функціонування ринку фінансових послуг, зокрема через відповідну розбудову інституту господарсько-правової відповідальності у сфері надання фінансових послуг.

Насамперед, слід звернути увагу на Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [1], що містить законодавчо визначені вихідні поняття фінансової послуги та ринку фінансових послуг. Так, фінансова послуга визначена як уособлення операцій з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів. Зазначене визначення корелює з економічним змістом фінансових послуг, визначеним як

виконання ними широкого спектра розрахункових операцій між суб'єктами ринку, забезпечення своєчасної мобілізації тимчасово-вільних фінансових активів, прискорення обігу коштів та їх ефективне інвестуванні у найбільш прибуткові проекти і перспективні сфери діяльності учасників фінансового ринку [2, с.18].

Ринок фінансових послуг у законодавчому полі – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг (банківські послуги, страхові послуги, інвестиційні послуги, операції з цінними паперами та послуги на інших видах ринків, які забезпечують обіг фінансових активів). Фактично у цьому визначенні мова йде про такий вид діяльності як фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Відповідно до Господарського кодексу України (глава 35) фінансова діяльність суб'єктів господарювання включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів та страхування. Фінансове посередництво здійснюється установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями. Страхуванням у сфері господарювання є діяльність, спрямована на покриття довготермінових та короткотермінових ризиків суб'єктів господарювання з використанням заощаджень через фінансово-кредитну систему або без такого використання. Допоміжною діяльністю у сфері фінансів та страхування є недержавне управління фінансовими ринками, біржові операції з фондовими цінностями, інші види діяльності, зокрема, посередництво у кредитуванні, фінансові консультації, діяльність, пов'язана з іноземною валютою, страхуванням вантажів, оцінювання страхового ризику та збитків та інші види допоміжної діяльності.

З наведених визначень проглядає складний зміст фінансової послуги та сфери професійної діяльності учасників фінансового ринку. До цього слід додати й те, що різноманітний характер господарських правовідносин зумовлює існування широкого кола їх учасників - суб'єктів господарського права. Відповідно до Господарського кодексу України (ст. 55— 57, ст. 73, 74, 78, 80, 93, 113) в ряду інших суб'єктів фінансово-кредитні установи (Національний банк, комерційні банки, ощадний банк), посередницькі організації (біржі, брокерські контори, аудиторські компанії) відносяться до основних видів суб'єктів господарювання. Фінансово-кредитні та посередницькі установи займаються забезпеченням кредитування суб'єктів господарської діяльності, інвестування об'єктів підприємництва, страхування, комерційними та посередницькими послугами, біржовою торгівлею тощо.

Суб'єкти господарського права мають право провадити господарську, торговельну та комерційну діяльність, мати фінансові, основні фонди та цінності, статут, печатку, самостійний баланс, розрахунковий рахунок у банках України та за кордоном, розпоряджатися своїм майном, вони мають вчасно надавати податковим органам декларацію щодо прибутків, сплачувати податки, обов'язкові платежі та ін. Всі суб'єкти господарської діяльності мають право володіння, розпорядження та користування предметами господарської діяльності, трудовими, фінансовими, матеріальними ресурсами.

Складність змісту фінансової послуги, масштабність кола їх суб'єктів, як уже зазначалося, здатні суттєво зростати внаслідок поширення глобалізаційних процесів, розширення можливостей їх надання та споживання також з боку зовнішнього середовища. Це вимагає великої уваги до законодавчого забезпечення як надання фінансових послуг та їх споживання, так і відповідальності за порушення законодавчих вимог щодо таких послуг. Тобто, в їх основу мають покладатися не лише загальна характеристика та підходи до ведення господарської діяльності і особливості щодо конкретного виду економічної діяльності, а саме фінансової діяльності суб'єктів господарювання та надання фінансових послуг, а також враховуватися умови глобальної нестабільності, виникнення гострих глобальних проблем та світові стандарти мінімізації їх ризиків і запобігання.

Відтак, це спонукає до більш детального аналізу зазначених особливостей з подальшим виявленням адекватності їх відображення у нормативно-правовому полі з метою сприяння наданню та споживанню фінансових послуг, а також виявлення стану дотримання для оцінки достатності й ефективності заходів впливу на правопорушника, як підстави для визначення міри відповідальності за допущені правопорушення. Тут варто наголосити, що фінансові установи є і залишаються особливо популярними для відмивання грошових коштів як в Україні, так і у світі. Тому заходи щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, є важливою частиною загальної проблеми відповідальності учасників господарських відносин.

Утім подібні трансформації господарсько-правових відносин з боку держави залишають відкритим питання про межі «співпраці» з суб'єктами господарювання та її вплив на фінансово-господарські рішення на рівні останніх. Особливо це стає актуальним у світлі нестабільності нормативного поля, недостатнього в окремих випадках рівня регламентації таких дій, а також застосування заходів впливу на правопорушників у сфері фінансових послуг на основі письмових розпоряджень (приписів). Природно, що існує загроза того, що з посиленням державного впливу такі рішення здатні знизити ініціативу відносно самостійних в умовах ринку суб'єктів господарювання або змістити її у бік неправомірних рішень, що не узгоджуються із законодавчими господарсько-правовими нормами. Варто зауважити, що подібні загрози особливо стають ймовірними, коли господарська діяльність провадиться під впливом глобальних викликів та нестабільності.

Таким чином, розбудова інституту господарсько-правової відповідальності у сфері надання фінансових послуг невіддільна від розв'язання питань взаємодії держави і учасників ринку фінансових послуг особливо враховуючи світові глобальні процеси, що об'єктивно підвищують вимоги та одночасно визначають складність організації також державного регулювання ринку фінансових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон за станом на 06 лют. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
2. Лютий І.О. Ринок боргових цінних паперів в Україні: суперечності і тенденції розвитку : монографія [Текст] / І.О.Лютий [та ін.]. – К.: ЦУЛ, 2008. – 432 с.

УДК 336

Онишко Світлана Василівна

*д.е.н., професор, завідувач кафедри
фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ: ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ

Успішне функціонування фінансового ринку в умовах ринкової економіки, коли основна частина фінансових ресурсів мобілізується суб'єктами господарювання на засадах купівлі-продажу, постає в ряду найактуальніших завдань забезпечення соціально-економічного розвитку. Виконання цього завдання відноситься до надзвичайно складних, враховуючи багатогранність змісту відносин між учасниками фінансового ринку та іншими економічними суб'єктами. Проте складність його розв'язання значно зростає в сучасних умовах, коли процеси глобалізації та глобальної нестабільності здійснюють потужні впливи як позитивного, так і негативного характеру на функціонування фінансового ринку.

В ряду чинників, які відкривають нові горизонти та реальні можливості для фінансового ринку, а відтак, і регулювання параметрів довгострокового економічного розвитку загалом, завжди особливе місце посідало використання великої кількості різноманітних інструментів, здатних призвести до підвищення ефективності функціонування фінансового ринку. З розбудовою нової економіки або економіки знань така можливість неухильно зростає, чим обумовлюється велика увага до реалізації потенціалу, закладеного в перспективах розвитку фінансового ринку під впливом імперативів нової економіки.

З іншого боку, не менш важливим є й те, розвиток фінансового ринку сприяє розбудові нової економіки не лише через те, що потреби фінансового ринку в новітніх інструментах і технологіях стимулюють розвиток нової економіки. Основне полягає в тому, що фінансовий ринок створює потужну фінансову базу для розбудови такої економіки. Проте тут слід уникати й спрощень, а саме підміни можливостей загального фінансового механізму можливостями фінансового ринку. Очевидно, що ресурсна база нової економіки формується усім процесом розширеного відтворення в економіці,

водночас, виокремлення окремих механізмів, зокрема фінансового ринку, на нашу думку, здатне здійснити мобілізуючий вплив на розкриття фінансового потенціалу розбудови такої економіки. Одночасно той факт, що сьогодні світові фінансові потоки у разі перевищують обсяги світового валового продукту, не менш вагомим є врахування також думки про необхідність реструктуризації глобальних фінансів для врівноваження віртуальних фінансових пірамід інноваційними активами матеріального та інтелектуального характеру [1, с. 145].

Тобто, реалії свідчать, що вище означені взаємозалежності не завжди узгоджуються між собою, що здатне призвести до втрати існуючого та уповільнення нарощування потенціалу як фінансового ринку, так і нової економіки. Тому лише посилення взаємної узгодженості на основі з'ясування змісту причинно-наслідкових зв'язків у царині розвитку нової економіки та фінансового ринку сприятимуть адекватному розвитку. З точки зору розбудови інформаційної економіки можна вести мову про зв'язки з фінансовим ринком у площині створення ним фінансової бази для зазначеної розбудови, а також зв'язки, спрямовані на підвищення ефективності фінансового ринку за рахунок новітніх інструментів, інформаційних технологій.

При цьому, слід погодитися з думкою про те, що серед багатосторонніх зв'язків особливої ваги в якості базових набувають зв'язки функціонування та зв'язки розвитку [2, с. 25; 3, с.43-48]. Зазначається, що про зв'язок функціонування, слід вести мову коли всі об'єкти разом здійснюють певну функцію. З чисто функціональної точки зору функціонування є рухому стані одного й того ж рівня, пов'язане лише з перерозподілом елементів, функцій і зв'язків в об'єкті. Важливо те, що кожний наступний стан або безпосередньо визначається попереднім, або так чи інакше прив'язаний до будови об'єкта і не виходить за рамки його історії. Опис функціонування ґрунтується на широкій системі понять. Поняття, що відображають функціонування це - функція, стан і похідні від нього стабільність, стійкість, рівновага, ціль, поведінка, управління тощо.

Зв'язок розвитку, в певній мірі розглядається як модифікація функціональних зв'язків станів, з тією різницею, що процес розвитку істотно відрізняється від простої зміни станів. Відбуваються суттєві зміни в будові об'єкта і формах його існування. Хоча відмінності зв'язку функціонування та розвитку носять досить умовний характер, проте не можна спростувати той факт, що подібне розмежування у базовому понятті «зв'язок» є досить продуктивним для досягнення поставлених цілей.

Відштовхуючись від зазначеного розуміння базової категорії «зв'язок», а також зважаючи, що в основі нової економіки лежать інновації як визначальний імператив діалектики суспільних процесів, а фінансовий ринок постає рушієм таких процесів, формуючи їх фінансову базу, джерела сучасних трансформацій фінансового ринку слід шукати в площині взаємозв'язку між властивостями нової економіки та фінансового ринку, характером такого взаємозв'язку між

розвитком фінансового ринку та інновацій, що має на меті зняття бар'єрів на шляху їх подальшого розвитку.

При цьому особливо важливим у контексті нашого дослідження є врахування нелінійного характеру такого взаємозв'язку, його дихотомічної сутності, що визначається взаємодією об'єктивного і суб'єктивного, інтересів суб'єктів цієї взаємодії, інверсійністю перехідних та взагалі еволюційних процесів тощо. З одного боку, інноваційний потік потребує адекватного потоку фінансових ресурсів, значна частина яких акумулюється саме на фінансовому ринку, а це несе в собі зрозумілі загрози і ризики, що закладено вже самою природою інновацій. Інновації здатні призводити до різких обвалів ринків, адже продукт нової економіки не завжди має чіткі ринкові характеристики, а фірми, які їх створюють, орієнтуються на ризикові операції. Тут слід наголосити на об'єктивно притаманних інноваціям властивостях випадковості, екзогенності, швидких змін та обмеженості свідомого управління.

З іншого боку, інновації постають необхідною умовою ефективного функціонування фінансового ринку, його трансформаційних змін, оскільки, особливо в умовах глобалізації та фінансової інтеграції, існує нагальна потреба розширення переліку нових фінансових інструментів для їх використання на фінансовому ринку для збереження його глобальної конкурентоспроможності. Поширення нової економіки здатне породжувати значні вигоди у вигляді зростання продуктивності та ефективності. В процесі дифузії інновацій в системі можуть відбутися якісні, масштабні зміни за нетривалий період часу, тобто можна говорити про відкриття нових, невідомих раніше перспектив.

Відтак, методологічно забезпечити позитивний взаємозв'язок нової економіки і фінансового ринку можливо лише на засадах цілісності і системності. Кожна з означених сфер перетворюється у природну детермінанту іншої, але за умови їх власного розвитку. Вузька прикладна спрямованість та безсистемний характер змін у цих сферах не виправдають тих очікувань, що покладаються на феномен нової економіки як складної динамічної системи із зворотними зв'язками, а на фінансові ринки як потенційного фінансового рушія процесів економічного розвитку і прогресу. Зазначеним і визначаються інноваційні джерела трансформацій на фінансовому ринку в умовах глобалізації, однією із ознак якої є масштабна розбудова нової економіки на національному та світовому рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілляхова М.В. Загальні принципи нооекономіки як стратегії конструювання нової соціально-економічної реальності // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей : Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28-29 травня 2012 року, Ірпінь) / Редколегія. Відп. секретар З.С.Скринник. – Львів, 2012. – С.145- 152

2. Янковский К.П., Мухарь И.Ф. Организация инвестиционной и инновационной деятельности. – СПб: Питер, 2001.- 448с.

3. Проблемы методологии и системного исследования. Ред. коллегия И. В. Блауберг и др. - М., «Мысль», 1970. – 455 с.

Онiщенко Iрина Олександрiвна
*асистент кафедри фiнансiв, банкiвської
справи та страхування,
Харкiвський навчально-науковий iнститут
ДВНЗ «Унiверситет банкiвської справи»,
м. Харкiв, Україна*

ШЛЯХИ ПiДВИЩЕННЯ IНФОРМАЦIЙНОЇ ПРОЗОРОСТІ ФIНАНСОВИХ ПОТОКIВ В УКРАЇНІ

Рiвень тiнiзацiї економiки України протягом останнiх рокiв постiйно коливається, проте за пiдсумком 2016 року – рiвень тiнiзацiї економiки зменшився на 6 % (до офiцiйного ВВП) та досяг позначки 34%.

Така позитивна тенденцiя була досягнута з ряду причин: закрiплення макроекономiчної стабiльностi та вiдновлення економiчного зростання, зростання реального ВВП (збiльшення на 2,3 % за 2016 р.), послаблення навантаження на фонд оплати та поступова легалiзацiя вiдносин на ринку працi, через зниження ЄСВ та iнш.

Незважаючи на позитивнi зрушення, що стосуються поступового виходу економiки України з тiнi та легалiзацiї фiнансових потокiв, динамiка детiнiзацiйних процесiв стримується iснуючими й досi невирiшеними проблемами, що спричинює негативний вплив на розвиток економiки України та гальмує можливi iнтеграцiйнi процеси з iншими економiками країн.

Зокрема до таких проблем належать наступнi: недосконале грошово-кредитне регулювання в Україні, iнфляцiя, недостатнiй захист прав власностi (включаючи права на фiнансовi активи), повiльний темп проведення реформ в судовiй системi, непередбачуванiсть реформ у податковому законодавствi (пiдприємцi не встигають адаптуватися до постiйних змiн, що стає причиною збiльшення кiлькостi помилок при нарахуванні та сплатi податкiв та зборiв), збiльшення рiвня злочинностi в бiзнес-середовищi країн, не вигiднi умови надання коштів малому та середньому бiзнесу та низький рiвень їх фiнансування, низький рiвень довiри до владних iнститутiв країн, забюрократизованiсть влади та її корупцiя, нестабiльностi фiнансово-кредитної системи країн через постiйне банкрутство та виведення банкiвських установ з ринку, наявнiсть в країнi територiй, якi є непiдконтрольними та утвореними внаслiдок вiйськової агресiї, утримання нестабiльностi та напруги в мiжнародних вiдносинах з Росiйською Федерацiєю та iнш [1].

На нашу думку, всi визначенi вище проблеми становлять загрози для подальшого розвитку фiнансового ринку країнi, оскiльки не зменшуючи обсягу дiї негативних змiн, вiдбувається спотворення законiв та iнструментiв фiнансового ринку та руйнуються основи побудови збалансованої економiчної системи країнi. При загальному негативному фонi економiчних подiй, якi вiдбуваються на аренi фiнансового ринку країнi, позитивнi зрушення в економiцi стають майже неможливими. Не говорячи про можливий

повноцінний запуск інтеграційних процесів з іншими країнами та створенням сприятливих умов щодо участі української економіки в глобалізаційних процесах. З огляду на це, перед українськими урядовцями стоять важкі проте реальні завдання щодо зменшення обсягу впливу тіньових чинників економіки країни. Проте, не варто забувати про представників мікрорівня економічної системи країни: індивідуальні, сімейні та домашні господарства, підприємства, фірми. Для яких рівні їх зовнішньої та внутрішньої інформаційної прозорості забезпечують формування позитивного іміджу, довіри з боку контрагентів зовнішнього середовища, довіри між співробітниками всередині підприємства, установи, організації, між керівництвом і підлеглими, поліпшення внутрішнього корпоративного клімату та інш. [2, с.83].

З боку представників мікрорівня, необхідно забезпечити запровадження наступних заходів, в рамках підвищення прозорості інформації щодо руху фінансових потоків:

- співпрацювати з громадськими та міжнародними організаціями з питань розробки стандартів звітності [3, с.229];

- рекомендувати субпідрядникам і постачальникам публікувати соціальні звіти;

- широко використовувати всі види інформаційних технологій для публікації інформації;

- переглянути принципи облікової політики на підприємстві (окрему увагу приділити принципам відкритості та прозорості);

- розширити службу внутрішнього аудиту – організувати відділ з моніторингу публічного відображення та розкриття істотної інформації про підприємство;

- відкрито надавати своєчасну та точну інформацію з усіх суттєвих питань, що стосуються його діяльності, структури й управління, фінансового становища та результатів функціонування;

- просувати практику соціального звітування, в тому числі розкривати екологічну та соціальну інформацію, що значно підвищує імідж організації, забезпечуючи надійність і порівнянність результатів звітності, надаючи можливість інвесторам та іншим зацікавленим сторонам отримати краще уявлення про її діяльність.

Щоб забезпечити інформаційну прозорість фінансових потоків в країні, уряд країни повинен здійснити наступні реформи:

- Внесення змін до законодавства щодо забезпечення розкриття інформації про кінцевих власників не тільки банків, але й небанківських фінансових установ; підвищення прозорості діяльності Національного банку України щодо рефінансування банків; протидія впливу вітчизняного капіталу до низько-податкових країн, розбудова ефективної системи повернення з-за кордону коштів та активів, отриманих злочинним шляхом унаслідок операцій із легалізації (відмивання) коштів.

- Зменшення податкового навантаження, забезпечення ефективного податкового адміністрування та стабільності державних фінансів, забезпечення всім суб'єктам господарювання однакових умов оподаткування [4, с.38-39].

— Підвищення професіоналізму судових і правоохоронних органів, посилення незалежності від політичних процесів, зміцнення ролі конституційного правосуддя і забезпечення прозорості та неупередженості судових процесів.

— Найбільші зусилля повинні бути направлені на інституційну реформу і законодавче забезпечення системи спеціалізованих заходів профілактики корупції, а також реальне покарання за корупційні дії. Важливе не лише створення спеціалізованої антикорупційної структури, але, що набагато важливіше, її ефективне функціонування, яке не можливе в сучасних умовах судової влади.

— Підвищення ефективності роботи зовнішнього аудиту в Україні. Створення окремих підрозділів, діяльність яких буде направлена на перевірку та підтримку ініціатив створення прозорого бізнес-середовища всередині країни.

— Створення публічних рейтингів суб'єктів господарювання, розподіленими за сферами економіки, доступними будь-якому користувачу [5, с.93].

На нашу думку, саме наведені вище заходи призведуть до позитивних змін на усіх рівнях економіки країни та створять сприятливі умови та передумови для збільшення кількості країн-партнерів України, прискорять інтеграцію української економіки в світовий економічний простір та допоможуть в розвитку глобалізаційних процесів до яких буде залучена українська економічна система.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тенденції тіньової економіки в Україні у 2016 році /Міністерство економічного розвитку і торгівлі України// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinivoiEkonomiki/zvit_ukr.pdf

2. Максимова С.М. Информационная прозрачность как характеристика качества организационной культуры компании / С.М. Максимова // Научно-практический журнал МИР (Модернизация. Инновации. Развитие). – 2015. – № 1(21). – С. 81–84

3. Олійник О.О. Напрями підвищення прозорості діяльності організацій /О.О. Олійник// Соціально-трудова відносина: теорія та практика . -2017. - № 1. - С. 224-230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2017_1_23

4. Оніщенко І.О. Інституційні чинники формування тіньової економіки в Україні /І.О. Оніщенко// Вісник Університету банківської справи. -№1-2.- 2016 р.-С.35-40

5. Iryna Shkodina, Iryna Onishchenko Methodology of determining the level of entity's information transparency in asymmetric information's conditions/ Shkodina Iryna, Onishchenko Iryna// EUROPEAN JOURNAL OF ECONOMICS AND MANAGEMENT.- Volume 3.- Issue 3.- 2017.- 88-93.

Осадча Світлана Сергіївна

*студентка фінансового факультету,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

Науковий керівник:

*Ачкасова С.А., к. е. н., доцент кафедри
управління фінансовими послугами,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

СТРАХОВІ КОМПАНІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ ПРИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОМУ ПАРТНЕРСТВІ

В умовах зростання динаміки туристичних потоків між країнами, появи нових видів туризму та посилення вимог до якості туристичних послуг і безпеки туризму постає питання про наявність ефективного страхового ринку, який би забезпечив механізми покриття майнових та інших втрат туристів і суб'єктів туристичної діяльності.

Найґрунтовнішими дослідженнями в галузі туризму та дослідженнями його значення для економічного розвитку країни є праці таких вітчизняних науковців, як: Д. Р. Абрамітова [1], Я. В. Григор'єва [2], І. О. Дмитрієва [3], В. В. Круглов [4], Д. І. Соловійов [6] О. В. Прокопенко [7] та ін. Проте, недостатньо розробленим питанням є сприяння участі страхових компаній у забезпеченні становлення туристичних кластерів при державно-приватному партнерстві.

Метою дослідження є визначення місця страхових компаній у забезпеченні становлення туристичних кластерів при державно-приватному партнерстві.

Україна, володіючи численними історичними та культурними цінностями, унікальними рекреаційними ресурсами, зможе досягти значного економічного ефекту в туристичному бізнесі. Туризм визнано одним із пріоритетних напрямів національної культури й економіки. Природно-кліматичні та історичні умови створили в Україні потужну ресурсну базу для розвитку туристично-рекреаційної індустрії та розбудови відповідної інфраструктури. Основними чинниками привабливості рекреаційно-туристичних ресурсів є природа, клімат, мистецтво, історія, харчування, архітектура, релігія.

Вивчення світового досвіду політики щодо туристичної сфери демонструє, що ключовим інструментом є кластерний підхід, що надає можливість оптимізувати організаційні процеси у сфері туризму.

Застосування кластерного підходу в регіонах України сприятиме відродженню вітчизняного виробництва, підвищить ефективність інноваційно-

інвестиційного розвитку регіонів, надасть можливість досягти необхідного рівня економічного розвитку та конкурентоспроможності в сучасних умовах розвитку економіки [7].

На думку вчених, кластером є добровільне об'єднання суб'єктів підприємницької діяльності у певній сфері, які технологічно та, як правило, за ознакою географічної близькості пов'язані між собою [2]. У структурі типового туристичного кластеру виділяють чотири основні сектори [3]: сектор виробництва туристичних послуг (туроператори та турагенти; установи індустрії гостинності; залізниці та авіакомпанії; заклади з організації дозвілля туристів); сервісний сектор (страхові компанії); допоміжний сектор (підприємства з виробництва товарів туристичного призначення, таких, як сувеніри; поліграфічні та картографічні організації; телерадіокомпанії); сектор забезпечення життєдіяльності туристичного кластера (маркетинговий, рекламно-інформаційний, логістичний та юридично-аудиторський відділи).

Поширеною практикою в країнах світу є взаємодія між бізнесом та державою, що отримало назву державно-приватне партнерство (далі – ДПП). Достатньо висока зацікавленість держави у розвитку ДПП визначена перевагами щодо залучення приватних інвестиційних ресурсів у суспільно важливі проекти.

У сучасних умовах ДПП – один з небагатьох інструментів, який може реалізувати проекти у туристичній сфері при підтримці державних ресурсів. ДПП можна розглядати як інноваційну економічну категорію, що відображає позитивні класичні взаємини між державою й приватним бізнесом. Тісне співробітництво держави й приватного бізнесу в туризмі з метою створення й ефективного розвитку рекреаційно-туристичних кластерів дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємств, які входять у кластер.

Туристична діяльність за своєю економічною сутністю характеризується високим ступенем ризику, а тому її ефективне функціонування неможливе без використання страхових послуг. Усі розвинуті країни запроваджують страхування на туристичному ринку для успішного функціонування даної галузі. Страховий ринок під впливом сучасних тенденцій, попри кризові процеси прагне до розширення, освоєння нових страхових продуктів. У цьому контексті слід відмітити значні можливості співпраці страхових компаній з туристичною сферою. Співпраця і взаємне проникнення страхового і туристичного ринків надає змогу одержати додаткові переваги, оскільки, на такі партнерські зв'язки в деякій мірі впливають міжнародні економічні тенденції [1].

Таким чином, виникає об'єктивна потреба в узагальненні та систематизації підходів до оцінювання розвитку вітчизняного ринку туристичного страхування, особливо у сфері міжнародного туризму, їх удосконаленні та визначенні як рівня взаємозалежності і глибини партнерства між страховим і туристичним ринками, так і рівня туристичного тяжіння між окремими країнами. Тому постає питання про такий порядок взаємодії органів управління з туристичною сферою, який би забезпечив розвиток та створення туристичних кластерів (рис. 1).

Джерело: розроблено автором на основі джерел [1;3; 4]

Рис. 1. Державно-приватне партнерство у туристичній сфері

Таким чином, згідно з рис. 1 між страховою та туристичною сферами сформувалися взаємозалежності, що виявляються у вигляді нової сфери – сфери туристичного страхування. Тому, порядок взаємодії органів управління з туристичною сферою на державному, регіональному та місцевому рівнях повинен поводитися через туристичних операторів, які працюють з надійною страховою компанією, яка виступає страховим посередником, до оцінки страхових ризиків туристів з метою підбору оптимальної програми страхування.

Для підвищення якості страхового обслуговування туристів доцільно розширити перелік ризиків, що покриваються програмою страхування ризиків (наприклад, на випадок неотримання візи, стихійного лиха, скасування турутощо). Регулювання процесу на всіх рівнях повинно поводитися Міністерством економічного розвитку і торгівлі України[5].

Отже, економічний ефект для суспільства від партнерств держави і приватного сектору буде досягтися за рахунок того, що суспільство отримає більш якісні послуги від представників туристичної сфери при поступовому зменшенні витрат. Державно-приватне партнерство сприятиме розвитку ринкових відносин, приватної ініціативи і приватного підприємництва. Розвиток такого партнерства є результатом переосмислення взаємовідносин держави і приватного сектору, забезпечує сприятливі умови для

розширення видів організації діяльності та застосування дієвих інструментів регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамітова Д. Р. Розвиток страхування туризму в Україні/ Д. Р. Абрамітова // Вісник Української академії банківської справи: Зб. наук. праць. – 2013. – № 1 (34). – С. 134–137.
2. Григор'єва Я. В. Кластери як чинник активізації туристичної діяльності / Я. В. Григор'єва // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7. – С. 73–79.
3. Дмитрієва І. О. Кластерний розвиток у туризмі як чинник активізації економіки України / І. О. Дмитрієва // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 2. – С. 10–14.
4. Круглов В. В. Державно-приватне партнерство як основа розвитку рекреаційно-туристичних кластерів / В. В. Круглов // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 4. – С. 211–219.
5. Офіційний сайт Міністерство економічного розвитку і торгівлі України– [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
6. Соловійов Д. І. Впровадження елементів державно-приватного партнерства у функціонування туристичної сфери України / Д. І. Соловійов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. №4 (24). – С. 33–36.
7. Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський держ. ун-т, 2012. – 576 с

УДК 336.7

Підсосонна Яна Григорівна

старший викладач кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

Алпатова Анна Михайлівна

студентка групи ФББ-14-7, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЛІЗИНГУ ПОРІВНЯНО З БАНКІВСЬКИМ КРЕДИТОМ

Лізинг для України є досить новим явищем порівняно з іншими європейськими країнами та використовується, переважно, як спосіб відновлення засобів виробництва. На сьогодні більшість вітчизняних підприємств відчувають гостру необхідність у поповненні оборотних коштів та можуть залучати для цього різні види кредитів. Однак, все частіше, саме

лізинг, порівняно з іншими видами кредитування, стає для підприємств більш вигідною альтернативою при необхідності оновлення основних фондів.

Теоретичні аспекти лізингу, його економічну сутність, переваги та недоліки вивчали такі вчені-економісти як: Я. Воловець, О. Грабельська, В. Красношарпа, В. Корінев, М. Ключнікова, К. Ларіонова, О. Яремчук. Лізингову діяльність банків досліджували такі українські та зарубіжні вчені, як О. Ляхова, О. Васильчишин, В. Другова, В. Газман та інші. Враховуючи вагомість наукових досліджень вищезазначених науковців залишається ряд невирішених питань, що потребують подальшого вивчення.

Метою дослідження є визначення основних переваг та недоліків лізингу порівняно з банківським кредитом.

Лізингові операції полягають у здаванні в оренду на тривалий строк предметів довгострокового користування. Як правило, протягом строку дії договору про лізинг орендар сплачує орендодавцеві повну вартість узятого в оренду майна та лізинговий процент. Отже, лізинг можна розглядати як різновид довгострокового кредиту, що надається в майновій формі. [1]

Банківський кредит – це економічні відносини між кредитором (банком) і позичальником з приводу надання коштів останньому на умовах поворотності, строковості, платності та забезпечення. Банківський кредит виник раніше лізингу і є традиційною послугою банку.

Таким чином, лізинг є специфічною формою фінансування капітальних вкладень, альтернативою традиційному банківському кредитуванню чи використанню для придбання основних фондів власних фінансових ресурсів.[2]

Лізингові операції приваблюють банки насамперед реальним матеріальним забезпеченням зобов'язань лізингоодержувача, що протягом всього строку лізингового договору знаходиться у власності банку, чим знижується ризик неплатоспроможності клієнта. Ця особливість лізингу має велику перевагу, враховуючи негативний досвід банків протягом кризи 2008–2009 рр., коли повернути забезпечення за проблемними кредитами було майже неможливо, або розтягувалося на невизначений період через бюрократичність процедур його вилучення. [4]

Основні переваги та недоліки лізингу перед банківським кредитуванням наведено у табл.1.

Як ми бачимо лізинг має дещо більше переваг на відміну від банківського кредитування, проте ці переваги є актуальними тільки у вузькому колі клієнтів банку.

За підсумками 2016 року структура послуг фінансового лізингу, була такою: транспортна галузь – 7,9 млрд. грн.; сільське господарство – 5,6 млрд. грн.; добувна промисловість – 1,6 млрд. грн.; будівництво – близько 1 млрд. грн.; харчова промисловість – 0,43 млрд. грн.; хімічна промисловість – 0,13 млрд. грн.[3]

Порівняння кількості діючих договорів та обсягу укладених договорів з лізингу та кредитування є недоцільним, так як частка договорів з кредитування звичайно переважає. Проте, динаміка укладених договорів лізингу у 2016 році мала позитивне зростання.

Україна має досить високий потенціал для розвитку ринку лізингу, але один із головних недоліків є рівень відсоткових ставок.

Таблиця 1.

Переваги та недоліки лізингу порівняно з банківським кредитуванням

Переваги	Недоліки
Доступність лізингу. Спрощена процедура і швидкі терміни розгляду лізингової заявки.	У фінансовий лізинг не може бути передано нематеріальні активи, корпоративні права, сировину, матеріали.
Більший термін фінансування угоди (12-84 місяці проти 12-24 місяців при кредитуванні.	На підготовку фінансової лізингової угоди може знадобитися більше часу, ніж на підготовку контракту на купівлю.
Збереження вільних грошових коштів. Використання лізингу дозволяє лізингоотримувачу не виймати з обороту одночасно значні грошові кошти.	Лізинг, як форма інвестування є досить ризиковою справою. Існує ступінь невизначеності майбутнього результату і можливі втрати лізингової компанії, а від цього залежить її кінцевий результат.
Поліпшення структури балансу: кредиторська заборгованість не збільшується.	Науково-технічний прогрес робить об'єкт лізингу застарілим, під час фінансового лізингу орендні платежі не припиняють до завершення угоди;
Лізингові платежі в повному обсязі відносяться на собівартість продукції (робіт, послуг), в результаті чого зменшується оподатковуваний прибуток.	Застаріла нормативна база щодо лізингу
Загальна сума, а також рівномірність лізингових платежів встановлюються на договірних засадах, при цьому вони можуть мати і неперіодичний характер	Більші відсоткові ставки лізингу відносно кредитування.
Обладнання, придбане в лізинг, не може бути конфісковане, арештоване або бути об'єктом стягнення за боргами лізингоотримувача за законами України.	
Лізинг не вимагає поручительства	

Джерело: складено автором на основі [1-5]

Вартість лізингу залишається відносно високою для лізингоотримувача, тому малі і середні підприємства все ще мало використовують переваги лізингу. Переважна більшість лізингових угод передбачає авансовий платіж, середня величина якого 20% від вартості предмету лізингу, а деякі банки вимагають 45-55%. У свою чергу відсотки по кредитуванню бізнесу щодо придбання обладнання чи сільськогосподарської техніки в середньому становить 13,9% - 17,5%. Відсоткова ставка по лізингу вища за банківський кредит, крім того вимагається додаткове забезпечення окрім самого предмету лізингу. Водночас, існують програми підтримки малого та середнього бізнесу в

банках, які можуть надати знижку на лізингові послуги, особливо такі програми часто зустрічаються для агропромисловців [5].

Також важливо зазначити, що однією з переваг лізингу є те, що лізинг дозволяє врахувати сезонність ведення бізнесу клієнта і розподілити щомісячні платежі у відповідності з основними грошовими надходженнями від реалізації. Кредитування такого вагомому плюсу немає, так як при кредитуванні клієнт-підприємець повинен підлаштовуватись під вимоги банку.

Здійснивши моделювання переваг лізингової угоди щодо позики на основі дисконтованих витрат та розглянувши переваги та недоліки лізингових послуг перед кредитуванням можна стверджувати, що за державної підтримки, інновацій, нових підходів до організацій та покращених умов для клієнтів лізинг в Україні може стати дієвим інноваційним інструментом модернізації економіки та, в ряді випадків, альтернативою банківському кредиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гроші та кредит : підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та Г 86 ін.] ; за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2011. – 589 с.

2. Зайцева І.Ю. Проблеми і перспективи діяльності банків у сфері фінансового лізингу.- Вісник економіки транспорту і промисловості.- № 37.- 2012.- с.27-30

3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <https://nfp.gov.ua/>

4. Перспективи розвитку банківського лізингу в посткризовий період / А. В. Каліцун // проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип.36. – С.188-193

5. Франчук Н.М., Копняк Н.І. Переваги і недоліки лізингу / Н. М. Франчук, Н.І. Копняк: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Economics/24656.doc.htm.

УДК 336.7

Підсосонна Яна Григорівна

старший викладач кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

Лещенко Оксана Сергіївна

студентка групи ФББ-14-7, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В сучасних умовах реформування банківської системи та загострення конкуренції між банківськими та небанківськими фінансово-кредитними

установами суттєво обмежуються можливості банків отримувати доходи у сфері прямого кредитування. Банки все частіше змушені шукати альтернативні доходні операції, серед яких є операції з цінними паперами. Це зумовлено тим, що операції з цінними паперами дають можливість банкам розширити спектр своїх продуктів та послуг, диверсифікувати джерела доходів та зміцнити конкурентні позиції на ринку.

На сучасному етапі розвитку банківської системи України операції банків з цінними паперами, здійснюються на недостатньому рівні, порівняно із світовою практикою. У міжнародній банківській практиці частка вільних грошових ресурсів, що спрямовується банками на придбання цінних паперів, становить близько 20-40 %. У вітчизняних банківських установах вона є значно меншою – 5-10 %.

Частоформування портфелів цінних паперів банку відбувається шляхом автоматичного перенесення західних методик без врахування українських реалій, а тому бажані результати досягають не завжди.

Це ставить перед вітчизняною фінансовою наукою завдання, з одного боку, розробки власної методологічної бази для активізації операцій банків з цінними паперами, а з іншого – необхідність критичного переосмислення рекомендацій і висновків західних класичних концепцій інвестування та сучасних банківських технологій, які забезпечують провідну роль операцій з цінними паперами в діяльності фінансово-кредитних установ країн з ринковою економікою [3].

Значний внесок у дослідження операцій банків із цінними паперами зробили такі вітчизняні науковці як: А.М. Мороз, О.В. Васюренко, О.І. Коцовська, О.П. Павлишин, В.М. Шелудько та інші. Однак, рівень розробки даного питання залишається недостатнім та потребує подальших досліджень. Зокрема, це пов'язано з тим, що ринок цінних паперів в останні роки динамічно розвивається а роль банків на ньому постійно зростає.

Становлення ринку цінних паперів в Україні розпочалося у 1991 році з прийняттям Закону України «Про цінні папери і фондову біржу» (пізніше поновлено Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок»). Таким чином, в Україні на законодавчому рівні затверджено механізм функціонування ринку цінних паперів, а також визначено професійних учасників, що беруть активну участь у створенні вітчизняного фінансового сектору економіки.

Банки здійснюють на ринку цінних паперів діяльність в якості фінансових посередників і професійних учасників. Як фінансові посередники банки купують цінні папери з метою отримання доходів по них або управління іншими компаніями при придбанні контрольного пакету акцій цих компаній, а також здійснюють власні емісії цінних паперів з метою отримання додаткових власних коштів [2].

Організований ринок цінних паперів за структурою торгів у розрізі фінансових інструментів фактично є ринком обігу державних облігацій (98%). Обсяги торгів з іншими видами цінних паперів залишаються на мінімальному рівні та формуються в основному за рахунок кількох емітентів, попит на цінні папери яких демонструє обмежене коло учасників. Різке збільшення торгів з

акціями пов'язано з аукціонами Фонду державного майна України на блокуючі пакети енергогенеруючих компаній[1].

Серед активних учасників ринку цінних паперів протягом аналізованого періоду були ПАТ «Міжнародний інвестиційний банк», ПАТ «ОТП БАНК», ПАТ «ТАСКОМБАНК». ПАТ «Міжнародний інвестиційний банк» здійснював торги за корпоративними облігаціями на організованому ринку. ПАТ «ОТП БАНК», ПАТ «ТАСКОМБАНК» здійснювали торгівлю ОВДП, укладаючи біржові контракти з максимальною дохідністю[1].

Банки інвестують засоби в цінні папери, маючи при цьому різні цілі:

– розширення прибуткової бази за рахунок зростання вартості цінних паперів, отримання прибутку у формі відсотків, дивідендів, дисконту, курсової різниці від перепродажу цінних паперів;

– підтримка ліквідності банку шляхом створення вторинних резервів у формі високоліквідних цінних паперів (інструментів грошового ринку), які у разі потреби легко можна реалізувати або використати в якості запоруки при запозиченні засобів;

– формування контрольного пакету цінних паперів і участь в управлінні діяльністю об'єкту інвестування.

У сучасних умовах банки зацікавлені у розширенні операцій з цінними паперами, що зумовлено їх високою дохідністю, а також скороченням обсягів кредитної діяльності та зниженням її ефективності. Поряд з традиційними операціями з цінними паперами банки почали впроваджувати у свою діяльність нетрадиційні види послуг з цінними паперами, зокрема – консалтинг. Це надання консультацій, що пов'язані з інвестуванням капіталу у фондові інструменти. Для українських банків на сьогодні важливим є використання практики розвинених країн світу щодо впровадження нових банківських операцій з цінними паперами та адаптації їх до вітчизняних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nssmc.gov.ua>

2. Серік Ю.В. Проблеми і перспективи розвитку фондового ринку України / Ю.В. Серік // Економіка і управління. – 2014, №2, с. 109-114.

3. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник / В.М. Шелудько. – К.: Знання, 2008. – 535 с.

Підсосонна Яна Григорівна

старший викладач кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

Ошийко Аліна Анатоліївна

студентка групи ФББ-14-7, Університет ДФС України, м. Ірпінь, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в Україні, як і в усьому світі, значного розвитку набула електронна комерція, включаючи електронну банківську діяльність. Здійснюється вона у досить новому середовищі – глобальній комп'ютерній мережі Інтернет. В умовах високого рівня конкуренції на вітчизняному ринку банківських послуг, для залучення нових клієнтів та підвищення конкурентоспроможності, банки роблять все для того, щоб їх клієнти витрачали менше часу на здійснення фінансових операції. Саме тому дистанційне банківське обслуговування в мережі Інтернет вже протягом декількох років вважається одним з найбільш пріоритетних напрямів розвитку світової банківської системи.

Дослідженню банківських інновацій, зокрема впровадженню новітніх електронних технологій у банківській діяльності, присвятили свої праці такі вчені-економісти як: О. Васюренко, С. Єгоричева, І. Балабанова, І. Ворона, В. Вікулова, В.Кравець, О. Лаврушин, Н. Матвійчук та інші. Однак, залишаються невирішеними ряд актуальних питань, що потребують подальших наукових досліджень. Важливим, зокрема, є вивчення взаємозв'язку впровадження новітніх електронних технологій у діяльності банків на підвищення їх конкурентоспроможності.

Застосування новітніх електронних технологій у банківській справі базується, перш за все, на використанні сучасних інформаційних технологій. Національний банк України одним з перших дослідив переваги новітніх електронних технологій у банківської системи та використав їх для створення концепції системи електронних розрахунків за товари і послуги в Україні. Даний документ передбачав реалізацію концепції у два етапи.

Перший етап – створення системи електронних платежів (далі СЕП) між юридичними особами. СЕП використовується в банківській системі для проведення безготівкових розрахунків між банками та діє в Україні понад 15 років. Перший етап був реалізований досить швидко та успішно і сьогодні, за оцінками більшості банкірів, Україна має одну з найефективніших СЕП у Європі.

Другий етап – впровадження системи електронних розрахунків за участю фізичних осіб. Одним з основних напрямів побудови в Україні такої платіжної

системи стало створення Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) [1, с. 134].

Національна система масових електронних платежів – це внутрішня багатомітентна платіжна система, в якій розрахунки за товари та послуги, одержання готівки та інші операції здійснюються за допомогою банківських платіжних старт-карток за технологією, що розроблена Національним банком України.

На сьогоднішній день розвиток банківської системи значно пов'язаний з автоматизацією, впровадженням новітніх технічних засобів і передових банківських технологій щодо просування на ринок банківських продуктів і послуг, а також із пошуком інструментів, що підвищують привабливість банківських послуг, чому сприяють інновації.

Впровадження інновацій у роботу банківської установи сприяє не лише збільшенню прибутку, а і кращому пристосуванню до змін ринкової кон'юнктури, підтриманню конкурентоспроможності, зниженню операційних витрат та підтриманню високих показників надійності та платоспроможності.

Найбільше інновації застосовуються за допомогою інформаційних технологій у технологічних процесах діяльності банку, а саме:

- формування звітності для ухвалення організаторських рішень;
- здійснення досліджень в області фінансів;
- електронно-видавнича діяльність;
- забезпечення клієнтів інформацією;
- використання смарт-карток;
- персональні робочі місця для клієнтів банку;
- відео-конференції;
- телекомунікаційні послуги;
- індивідуальне обслуговування;
- ідентифікація клієнта при обслуговуванні та ін. [2].

На даний час рівень інноваційного потенціалу України не реалізується у повному обсязі, що здійснює значний вплив на фінансову стабільність, ефективність та конкурентоспроможність економіки та банківської системи зокрема. Українські банки, як правило, залучають досвід своїх західних партнерів, що унеможлиблює набуття власного досвіду та власних унікальних розробок, однак, скорочує витрати на створення нових продуктів, тестування та апробацію.

Вітчизняні банки відносно нещодавно почали активно використовувати можливості Інтернет-банкінгу у своїй практиці надання банківських послуг. На даний момент у банках України, що впровадили Інтернет-банкінг, доступні такі види Інтернет-послуг, як перевірка залишків за рахунками, грошові перекази по Україні та за кордон, отримання виписок за рахунками, сплата рахунків, оформлення депозиту, конвертація валюти, замовлення додаткових платіжних карт та ін.

Беззаперечним лідером у впровадженні Інтернет-технологій в Україні є ПАТ КБ «ПриватБанк». База даного банку вже давно перевищує мільйон осіб клієнтів. Наступними за ним є Альфа-Банк, Укрсіббанк, та деякі інші [3, с. 3].

В цілому, можна виділити такі переваги Інтернет-банкінгу в процесі надання банківських послуг:

– мінімізація витрат, за рахунок зниження собівартості надання банківських послуг;

– відсутність потреби фізичної присутності постачальника послуг;

– економія витрат та часу;

– зручність, доступність та простота використання;

– контроль над рахунками і проведенням платежів.

На противагу вище сказаному виділяють, також, і ряд недоліків, а саме:

– неможливість надання послуг щодо касового обслуговування;

– можливі затримки платежів, збоїв в роботі системи;

– відсутність необхідної нормативної бази;

– існування ймовірності шахрайства [4, с. 20].

Враховуючи всі переваги та недоліки новітніх електронних технологій у банківській діяльності можемо припустити, що рівень їх впровадження в Україні буде надалі збільшуватися та розвиватися у таких основних напрямках:

– розширення функціональних можливостей існуючих пропозицій;

– впровадження перспективних сервісів;

– освоєння нових інтерфейс-платформ.

Поява якісно нових банківських послуг та впровадження новітніх електронних технологій банківськими здійснюються з врахуванням соціальних аспектів та зміни їх соціальної значущості з часом. Завдяки інноваціям банки України можуть вийти на новий рівень функціонування, суттєво покращити свої позиції на ринку банківських послуг, розширити клієнтську базу, а також підвищити лояльність і довіру клієнтів до банківської системи в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банки и банковское дело: Учеб. пособие. / Под ред. И.Т. Баланданова. – СПб: Питер. 2017. – 256 с.

2. Ворона, Т. Как будут выглядеть банки будущего [Электронный ресурс] /Т. Ворона // Apparatus. – 16.01.2016. – Режим доступа: \www/URL: <http://apparatus.cc/world/banks-of-the-future/>

3. Кравець В. Перспективи здійснення безготівкових розрахунків в Україні // Банківська справа. – 2016. – №6. – С. 3-8.

4. Розвиток інновацій у сучасній банківській сфері України / Н.М. Матвійчук, Н.Ю. Бурлачук, Ж.В. Гарбар // Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20). – Ч. 2.

Пінчук Аліна Вікторівна
*студентка групи ФБП-15-6,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:

*Коваленко Ю. М.,
д.е.н., професор кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Розвиток економіки більш за все залежить від раціональної побудови фінансового сектора. Численні теоретичні дослідження та історична практика підтверджують той факт, що фінансовий сектор здатний стимулювати економічне зростання, а не просто задовольняти потреби у фінансових послугах. Також він забезпечує інвестування в підприємства промисловості, науково-технічної сфери, освіти, державного бюджету та приватних домашніх господарств. Таким чином, можна зробити висновок, що проведення змістових наукових досліджень щодо сутності фінансового сектора та його рівні в економіці набувають важливого значення.

Дослідженню проблем фінансового сектора і його інститутів приділили увагу такі західні вчені, як. П. Бернстайн, З. Боді, Дж. Ван Хорн, Дж.Вахович, Г.Габбард, Дж. Герлі, А.Грінспен, А. Деміргуч-Кунт, Ф.Додд, Л.Зінгалез, Дж. Кейнс, Р. Колб, П. Кругман, Р. Лівайн, Х.Мінські, Ф. Мишкін, Р.Мертон, Р.Раджан, Т. Райс, Р. Родрігес, Л.Росс, Дж. Сакс, П. Самуельсон, Дж. Сорос, Дж. Стігліц, Ю.Фама, С. Фішер, а також досліджують українські та російські науковці С.Архієреєв, В. Зимовець [1], Я. Зінченко, З. Ватаманюк, О. Баула, Ю. Коваленко [3; 4;5], І.Лютий [6], Н. Мільчакова, С. Міщенко [7; 8], С. Науменкова [8] та інші.

Мета даної роботи полягає в узагальненні підходів вчених до сутності фінансового сектора в економіці.

Серед вчених-економістів немає єдності підходів щодо вивчення сутності фінансового сектора. Короткий аналіз світової літератури свідчить про різні підходи до означеної категорії. Так, зокрема, представники голландської школи розглядають фінансовий сектор досить абстрактно і розпливчато. У Франції серед категорій господарських одиниць вони розглядають нефінансові підприємства, домашні господарства, адміністративні установи, фінансові інститути. Хоча фінансових інститутів лише дві групи, а фінансові операції розподіляються лише за десятьма позиціями, ми бачимо, що на певних стадіях історичного розвитку починає зароджуватися нова структура в фінансовій системі, і це – фінансовий сектор, представлений фінансовими інструментами[6, С.14].

«Фінансовий сектор» - нова, складна категорія, вивчення якої наразі дуже важливе, тож спробуємо в ній розібратися і надати прийнятне означення.

«Фінансовий сектор» – це сукупність фінансових інституцій, що здійснюють певні операції надання фінансових послуг, і пов'язаних один з одним з одним фінансовими відносинами.

Визначення його місця є дуже важливим, бо це нове поняття не тільки з теоретичних засад, але й для економіки трансформаційних країн в цілому, для яких він є новим явищем.

Особливо актуально це для країн із перехідною економікою (в тому числі й України), яким у ході свого розвитку доводиться вирішувати якісно нові проблеми макроекономічного управління, адже функціонування перехідної економіки часто відбувається в умовах перманентної кризи та наявності різноманітних структурних, економічних, соціальних, правових проблем, які потребують негайного вирішення.

Поняття “фінансовий сектор” вживають як узагальнююче для позначення сукупності всіх організацій, головною метою діяльності яких виступає фінансове посередництво (банківська система, до складу якої входять органи грошово-кредитного регулювання, грошово-депозитні банки та інші фінансові установи, що включають пенсійні фонди, страхові компанії, взаємні фонди, кредитні спілки). Недоліком такого підходу є зведення визначення лише до переліку структурних елементів [8, С.246].

Фінансовий сектор включає переважно банки в документах МВФ. На думку С.Науменкової й С. Міщенко, це пов'язано з наступним: інформація про банківський сектор більш доступна; він є основним об'єктом для здійснення поточного дослідження і спостереження за ходом реалізації відповідних заходів фінансової політики; в країнах з недостатньо розвиненими фінансовими ринками на нього припадає основна частка сукупних фінансових активів; вирішальна роль в здійсненні фінансового посередництва в країнах з нерозвиненими фінансовими ринками належить неорганізованому фінансовому ринку [5, С. 384].

Такого підходу дотримується В. Зимовець, який розглядає фінансовий сектор як консолідовані активи та зобов'язання банківської системи й НБУ [2, С.356].

В цілому, як показують дослідження Ю.Коваленко, більшість авторів у визначенні фінансового сектора обмежуються перерахуванням окремих сегментів цього сектора економіки (банківського, страхового і т.д.) або фінансових інститутів, що входять в його склад [5, С.36] Ця обставина пов'язана в першу чергу з використанням Системи національних рахунків (Далі - СНР) узгодженого на міжнародному рівні стандартного набору рекомендацій щодо обчислення показників економічної діяльності відповідно до чітких правил ведення рахунків і обліку на макрорівні, заснованими на принципах економічної теорії.

Фінансовий сектор на відміну від фінансової системи, не охоплює макрорівень, і міжнародні угоди резидентів будуть мати вплив на їх власні активи в цьому випадку, і ніякого на ступінь розвитку фінансового сектору країни базування цих інституціональних суб'єктів. Тому визначити обсяг фінансового сектору виходячи з сукупних активів інституціональних одиниць, що

входять до його складу, є некоректним підходом до вирішення цього завдання. Необхідно оцінювати угоди, що мали місце на рівні країни незалежно від активів учасників та їх країн базування.

Фінансовий сектор відноситься до інституційних секторів як категорія СНР. Зараз існує така класифікація секторів: фінансові корпорації, нефінансові корпорації, домашні господарства, органи державного управління, некомерційні організації.

У СНР відбиваються три основних види їх економічної діяльності: 1) виробництво товарів і послуг; 2) споживання, що задовольняє бажання і потреби людини; 3) накопичення в різних формах капіталу[1].

Фінансовий сектор також може бути представлений системою фінансових посередників у формі діяльності банків та небанківських фінансових установ у взаємодії з суб'єктами реального сектора економіки з приводу перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів, забезпечує потреби інституційних секторів економіки у формуванні державних фінансів, фінансів підприємств та фінансів домогосподарств.

Отже, зробивши дослідження та узагальнення теперішніх підходів вірогідно вважати визначення, згідно з яким фінансовий сектор - це набір інститутів, інструментів та законодавчої бази, що дозволяють вчинення правочинів у формі взяття та погашення боргів, тобто надання кредитів. Із розвитком економіки фінансовий сектор поглиблюється, зміцнюється і розширюється: цей термін означає розвиток характеру і кількості фінансових інструментів, взаємопов'язаність і витонченість фінансових інститутів, і географічне проникнення і розширення фінансових ринків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. System of National Accounts 2008 (2008 SNA) [Електронний ресурс] //United Nations Statistics Division. – Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>.

2. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку: [монографія] / Зимовець В.В. – К.: НАН України, Ін-т екон. та прогноз., 2010. – 356 с.

3. Коваленко Ю. М. Фінансова система України: сутність та структура / Ю. М. Коваленко // Формування ринкових відносин: зб. наук. праць / [наук. ред. І. Г. Манцуров]. – К., 2010. – № 5 (108). – С. 9–13.

4. Коваленко Ю.М. Фінансова система та фінансовий сектор: організаційно-інституційний підхід / Ю.М. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 75–87.

5. Коваленко Ю. М. Фінансовий сектор в фінансовій системі економіки: теоретичний підхід /Ю. М. Коваленко// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка – 2015. – С. 35–42.

6. Лютий І.О. Вплив фінансового сектору на функціонування економічної системи / Лютий І. О., Міщенко С.В. // Фінанси України. – 2007. – С. 14–28.

7. Міщенко С. В. Формування ефективної структури фінансового сектору України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Міщенко Світлана Володимирівна. – К., 2009. – 246 с.

8. Науменкова С.В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Університет банківської справи, Центр наукових досліджень Національного банку України, 2009. – 384 с.

УДК 336.717:71

Побоча Катерина Павлівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ В УКРАЇНІ

Для подолання кризових явищ у вітчизняній економіці вкрай важливим є залучення інвестиційних ресурсів. Банківські установи можуть стати надійним джерелом постачання інвестицій в економіку країни та сприятимуть ефективному її розвитку. Здійснення інвестиційної діяльності банківськими установами зарубіжних країн переконливо доводить взаємовигідність як для розвитку банківського сектору країни так і для розвитку економіки країни в цілому. Інвестування вважається потужним видом діяльності у практиці банків економічно-розвинених зарубіжних країн та демонструє високий рівень надходження прибутків. Інвестиційний потенціал фінансового ринку в Україні використовується дуже слабо і потребує подолання проблем та знаходження перспективних шляхів його розвитку.

В умовах фінансової кризи основними проблемними аспектами розвитку як банківського сектору у цілому, так і розвитку інвестиційної діяльності банків зокрема стали:

- непрозора і жорстка регуляторна політика Національного банку України;
- низький рівень довіри населення до банківського сектору;
- висока концентрація та низька конкуренція на банківському ринку – (кількість банків за станом на 1 січня 2017 року становить 96, у тому числі 38 – з іноземним капіталом);
- низький рівень платоспроможності і рентабельності;
- масові банкрутства, ліквідація банків та неповернення (або значна затримка у поверненні) депозитів населенню з фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- низький потенціал заощаджень домогосподарств, що трансформуються в інвестиції; високий рівень корупції, тінізації та офшоризації;
- високі кредитні ставки та їх недоступність для малого і середнього бізнесу, системний дефіцит довгих ресурсів;
- неефективний кредитно-інвестиційний портфель та наявність високої частки токсичних кредитів у його структурі, [1, с. 429; 2, с. 72].

Подолання зазначених проблем сприятиме зміцненню банківської системи та нарощуванню обсягів інвестиційного портфеля в структурі активів банків.

До проблемних аспектів, які гальмують розвиток інвестиційної діяльності банків в Україні відносять надмірно високий рівень ризиковості банківського інвестування в реальний сектор економіки, недостатню державну підтримку банківської інвестиційної діяльності та неякісну систему підготовки програм і проектів для здійснення державного інвестування, [3, с. 222; 4].

Для забезпечення ефективного розвитку здійснення інвестиційної діяльності банківськими установами в Україні необхідно запроваджувати наступні шляхи удосконалення:

- надавати пільгові умови щодо норм обов'язкового резервування та сплати податків від доходів проведених операцій по наданню довгострокових інвестиційних кредитів банківським установам, які проводять операції з надання довгострокових інвестиційних кредитів,;

- запровадити практику часткового відшкодування державою банківським установам процентних ставок за довгостроковими інвестиційними кредитами, які спрямовуватимуться у пріоритетні галузі економіки України, а також передбачити необхідні суми відшкодування у Державному бюджеті;

- надати можливість банківським установам, які надаватимуть послуги щодо довгострокового інвестиційного кредитування, використовувати механізм довгострокового рефінансування;

- здійснити розробку новітніх механізмів здійснення оцінки інвестиційних проектів під надання довгострокових кредитів чи інвестицій з урахуванням економічного стану в країні;

- максимально залучати власні інвестиційні ресурси у реалізацію проектів;

- встановити оптимальний рівень лімітування щодо використання позикових коштів в інвестиційній діяльності банків;

- здійснювати контроль за раціональним співвідношенням обсягів позикових інвестиційних коштів, які залучаються на короткотерміновій чи довготерміновій основах, враховуючи інвестиційні цілі у використанні позичкового капіталу та аналізуючи вартість позичених ресурсів;

- постійно контролювати, оптимізувати та мінімізувати ризики здійснення інвестиційних операцій в банківських установах.

У вітчизняних реаліях першочерговими заходами щодо підвищення інвестиційної активності на основі узгодження напрямів розвитку фінансового ринку та інвестиційної діяльності мають стати послідовне здійснення реформаційних перетворень, задекларованих оновленою владою, стабілізація грошово-кредитної системи, активізація фінансової діяльності та радикальна зміна інвестиційних пріоритетів державної підтримки, [5, с. 186]. Отже, врахування перспективних шляхів щодо удосконалення інвестиційної діяльності вітчизняними банківськими установами, дослідження та імплементація зарубіжного досвіду у здійсненні інвестиційної діяльності банківських установ провідних країн світу, дозволить створити ефективний

механізм інвестування вітчизняних банківських установ та здійснювати раціональне управління фінансовими ресурсами в банках України, що сприятимуть розвитку інвестиційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова траєкторія розвитку національної економіки: мікро-, макро- та прикладні аспекти: монографія / за ред. О. В. Покатаєвої, М. В. Болдуєва, Г. Ю. Кучерової. – Запоріжжя :КПУ, 2017. – 452 с. (428-447).

2. Олешко А. А. Актуальні напрями подолання банківської кризи в Україні / А. А. Олешко, К. П. Побоча // Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України: збірник наукових праць. – 2017. – Випуск №1 (3). – С. 70 – 78.

3. Другов О. О. Стан і перспективи розвитку державного регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні / О. О. Другов, О. М. Юнк. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий простір. – 2013. – Випуск 1 (99). – С. 220 – 228.

4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

5. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів: [монографія] / за заг. ред. д.е.н., професора С. В. Онишко. – Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. – 452 с.

УДК 658.8

Поляков Павло Андрійович

*аспірант кафедри фінансів та
інноваційного менеджменту,
Вінницький національний технічний
університет,
м. Вінниця, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

Динамічний розвиток зовнішнього середовища господарювання суб'єкта підприємницької діяльності, непередбачувані зміни макроекономічних факторів функціонування національної економіки, вагомий вплив політичних чинників на систему ринкових взаємовідносин, рівень конкуренції, якісні зміни рівня технологічної оснащеності підприємств, інтенсивне погіршення соціально-демографічної ситуації в країні, відсутність єдиного трактування законодавчих актів, у тому числі господарського права, кардинальні зміни міжнародного вектору розвитку держави зумовлюють необхідність безперервного процесу вдосконалення системи економічної безпеки підприємства.

Зростаюча актуальності питання забезпечення оптимального рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання в умовах регульованої ринкової економіки, із значним впливом держави на принципи та основні засади розвитку внутрішнього ринку обумовила збільшення кількості наукових досліджень у цьому напрямку.

Результати проведених досліджень дефініції поняття «економічна безпека підприємства» свідчать про відсутність єдиного підходу до трактування даної економічної категорії.

Розглянемо найбільш ємні визначення надані вітчизняними та зарубіжними дослідниками.

Економічна безпека підприємства – це сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов щодо забезпечення ефективного функціонування суб'єкта підприємницької діяльності відповідно до його мети, цілей та завдань [1].

Окремі дослідники визначають економічну безпеку підприємства, як сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів [2]. Інші ж розуміють економічну безпеку підприємства, як захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих або непрямих загроз [3].

Отже, економічна безпека підприємства являє собою дієву систему за якої суб'єкт господарювання ефективно використовує наявний у нього потенціал (ресурси), що забезпечує крім того мінімізацію негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз.

Унікальність системи економічної безпеки підприємства полягає у її подвійному характері. З одного боку вона являє собою цілісну систему від ефективності функціонування якої залежить існування підприємства в цілому. З іншого ж – зазначена система є складовою (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня (області, держави, регіону). Отже, підхід до вивчення вказаної економічної категорії знаходиться в безпосередній залежності від предмету дослідження.

Головною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного використання ресурсів, забезпечення певного рівня трудового життя персоналу та якості господарських процесів підприємства, а також постійно стимулювати нарощування наявного потенціалу та його стабільного розвитку [4].

Завдання економічної безпеки підприємства:

а) захист законних прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та їх співробітників;

б) збір даних, їх аналіз, оцінка і прогнозування оперативної обстановки на підприємстві, в організації, установі;

в) вивчення та перевірка партнерів, клієнтів, конкурентів;

д) своєчасне виявлення можливих зазіхань на об'єкт чи його співробітників із боку джерел зовнішніх загроз безпеці;

е) недопущення проникнення на об'єкт структур промислового шпіонажу, злочинних формувань чи осіб із протиправними намірами;

ж) протидія технічному проникненню на об'єкт чи його комунікаційні системи;

- з) захист співробітників від насильницьких посягань;
- и) виявлення, попередження можливої протиправної чи іншої негативної діяльності співробітників суб'єкта підприємництва на шкоду його безпеці;
- к) збереження матеріальних цінностей відомостей з обмеженим доступом;
- л) пошук та здобування необхідної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики подальшої підприємницької діяльності;
- м) фізична і технічна охорона будов, споруд, територій, транспортних засобів;
- н) формування в засобах масової інформації у партнерів та клієнтури позитивного іміджу про суб'єкт підприємницької діяльності, що повинно сприяти реалізації бізнес-проектів;
- п) відшкодування матеріальних і моральних збитків, спричинених неправомірними діями юридичних та фізичних осіб;
- р) контроль за ефективністю функціонування системи безпеки.

Зазначені завдання зумовлюють формування необхідних структуроутворювальних елементів і загальної схеми організації економічної безпеки.

Гарантування економічної безпеки передбачає виокремлення, аналіз і оцінку існуючих загроз з кожної функціональної складової та опрацювання на їх основі системи протидій і застережних заходів.

Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні, типові чинники, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності та галузі виробництва, а саме:

а) безпосередні чинники виробництва – основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність підприємства. До них належать:

- 1) розміщення підприємства. Наявні на цій території природні ресурси їх якісні показники, умови розміщення та доступність використання;
- 2) наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень;
- 3) наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання;
- 4) соціально-економічна інфраструктура і рівень матеріального достатку населення [5].

б) стабільний попит на продукцію – чинник, який також відіграє важливу роль у рівномірному розвитку виробництва. Він охоплює:

- 1) укладені довготермінові контракти на реалізацію продукції з її споживачами;
- 2) рівень конкурентоспроможності продукції, що виробляється, якісно-гарантійні показники виробів;
- 3) обґрунтовані прогнози щодо стабільності ринку певного виду продукції;
- 4) державне та регіональне замовлення на виготовлення продукції [5].

- в) надійність постачальників, передусім тих, що забезпечують постачання основної сировини і матеріалів. Для цього потрібно:
- 1) мати довготермінові договори на поставку необхідної сировини і матеріалів, враховуючи терміни постачання, та їх якісні показники;
  - 2) знати можливості постачальників і не допускати монопольності в їх поставках, для цього, як правило, потрібно мати 3-4 і більше постачальників сировини і матеріалів, щоб була гарантія стабільної цінової політики щодо сировини, матеріалів та інших комплектуючих [5].
- д) зовнішня конкуренція на продукцію, призначену на експорт. Ця продукція має:
- 1) відповідати міжнародним стандартам;
  - 2) за якісними показниками і сервісним обслуговуванням бути конкурентоспроможною;
  - 3) мати обґрунтовану прогнозовану перспективу;
  - 4) бути конкурентоспроможною щодо продукції, яка імпортується в нашу країну. З метою скорочення ввезення в Україну продукції, яку можуть виготовляти вітчизняні підприємства [5].
- е) державне економічне регулювання діяльності підприємства, яка полягає:
- 1) у захисті власного товаровиробника незалежно від форм власності на засоби виробництва;
  - 2) регулюванні державної податкової політики;
  - 3) сприянні виробництву продукції, яка вивозиться, як критичний імпорт;
  - 4) державному замовленні на товари, які фінансуються за рахунок бюджету і скорочення імпорту на ці товари [5].
- ж) надійний захист комерційної таємниці. Держава має гарантувати таємницю на науково-технічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальна власність, ноу-хау, в тому числі й комерційні таємниці [5].
- з) компетентність керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства - це високий професіоналізм керівництва і команди його менеджерів (висококваліфіковані кадри; система їх підготовки і форми навчання; створення для них відповідних виробничих і соціально-економічних умов) [5].
- Є й інші чинники економічної безпеки підприємства, які не пов'язані з безпосередньою виробничою-господарською діяльністю, але істотно впливають у тому числі на її стан.
- Отже, існування суб'єкта господарювання залежить у тому числі від ефективності функціонування його системи економічної безпеки. Дослідження визначень (трактувань) цієї економічної категорії дозволили визначити її мету, завдання та складові елементи, які поєднанні у єдину систему здатні ефективно нівелювати негативні фактори зовнішнього середовища функціонування суб'єкта підприємницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доленко Л.Х. Економіка підприємства: навчальний посібник./ Доленко Л.Х., Горняк О.В.-Одеса: Астропринт, 2001.- 512с.
2. Капустін М. Про деякі проблеми економічної безпеки підприємства. / Капустін М. // Персонал.- 2007.- №6.- с.74-77.
3. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: навч.посіб./ Донець Л.І., Ващенко Н.В.-К.:Центр учбової літератури, 2008.-240 с.
4. Іваніков О.С. Економіка підприємства: підручник / Іваніков О.С. –Київ: «Центр учбової літератури», 2009.-450 с.
5. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч.посіб./ Ортинський В.Л., Керницький І.С.-К.:Правова єдність, 2009.-538 с.

УДК 005.52:005:334

Примостка Людмила Олександрівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту банківської діяльності, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

РОЗВИТОК РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАСІВ

Глобальна нестабільність світової економіки змушує учасників ринку постійно шукати інноваційні інструменти та ефективні методи ведення бізнесу. В умовах лібералізації міжнародних валютних відносин та глобалізації фінансових ринків рівень ризиків постійно зростає. Міжнародний досвід свідчить, що найефективнішим інструментарієм хеджування фінансових ризиків, на які наражаються всі суб'єкти господарювання, стали похідні фінансові інструменти (деривативи). За даними міжнародних організацій, саме на ринку деривативів відбувається переважна частина всіх фінансових операцій, як на глобальному, так і на регіональному рівнях. Протягом останніх тридцяти років еволюція глобального строкового ринку (ринку деривативів) була особливо стрімкою. Це пояснюється, насамперед, можливістю трансферту фінансових ризиків окремо від тих реальних активів, у зв'язку з якими цей ризик виникає. Як економічна категорія, строковий ринок є сукупністю економічних відносин з приводу трансферту (перерозподілу) ризиків, що виникають у процесі проведення операцій з фінансовими інструментами чи товарами. Призначення та основна функція строкового ринку полягає у створенні механізмів хеджування (мінімізації) фінансових ризиків. Однак, поряд з хеджуванням на ринку здійснюються й операції спекулятивного характеру, на які припадає близько 85-90% всіх операцій.

Розвиток сучасного строкового ринку характеризується якісними змінами, які обумовлені глобальними дисбалансами, інфраструктурними

змінами, зближенням біржового та позабіржового ринків, гармонізацією та уніфікацією державного регулювання, активним розширенням спектру похідних інструментів. Ринок деривативів функціонує у двох формах – біржовій (ETD) і позабіржовій (OTC), які конкурують між собою. Зараз на біржовий ринок припадає близько 15% світової торгівлі деривативами, тоді як 85 % цього ринку формує позабіржовий сегмент. Основний обсяг біржової торгівлі деривативами припадає на провідні світові фондові біржі, де укладається понад 75 % угод. Це свідчить про виключно високу концентрацію торгівельної активності на біржовому сегменті ринку. В сучасних умовах перспективи розвитку ринку деривативів пов'язуються з розширенням саме біржової торгівлі. Строкові біржі є центрами ціноутворення за багатьма активами, а також механізмом перерозподілу (трансферту) фінансових ризиків між учасниками ринку. Протягом десяти років (2003-12рр.) обсяги біржових строкових угод зросли більше, ніж утричі. І хоча у 2012 р. відбувся спад біржової торгівлі деривативами, у наступні роки тенденція зростання відновилася, а у 2016 р. світовий обсяг біржових деривативів досяг нового історичного максимуму в 25,22 млрд. дол. США [1,2]. Загальний обсяг ф'ючерсних торгів у 2016 р. зріс на 9,4% порівняно з 2011 р., коли цей показник досяг пікових значень 24,98 млрд. дол. США. Це відповідає середньорічному зростанню біржового ринку на 2,2% за останні п'ять років.

Глобальний строковий ринок – найбільш динамічний сегмент фінансового ринку і на ньому постійно відбуваються зміни, зокрема й у регіональній структурі. Традиційно найбільше угод з деривативами укладалося на американських біржах. Однак, у 2010 р. вперше обсяг торгів на строкових біржах Азіатсько-Тихоокеанського регіону перевищив показники американських бірж. Так, у 2012р. частка Азіатсько-Тихоокеанського регіону в світовому обсязі біржової торгівлі деривативами склала 35,6%, Північної Америки – 33,6%, а Європи – 20,7%. У 2016 р. ситуація знову змінилася і обсяг торгів на американських строкових біржах перевищив аналогічні показники азіатських бірж. В 2016 р. торгова активність в Латинській Америці зросла на 11,3%, у Європі - на 8,0%, а на північноамериканських біржах - на 4,8% [1,2]. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, навпаки, обсяги торгів деривативами знижуються третій рік поспіль, однак домінуюча позиція цього регіону зберігається й нині, хоча його частка у загальному обсязі світової економіки скоротилася з 39% (2010р.) до 36% (2016р.).

Біржовий ринок деривативів неоднорідний за своєю внутрішньою інституційною структурою, в якій сформувалося кілька груп бірж. Так, у докризовий період на три провідні американські біржі — Чиказьку товарну біржу (CME), торговельну палату Чикаго (CBOT) і Чиказьку біржу опціонів (CBOE) — припадало близько 46 % світового обороту біржового ринку деривативів. У 2016 році 82% загального обсягу біржових контрактів зосереджено на трьох основних біржах, а саме CME Group – 55%, біржі Eurex належить 15%, а ICE Futures Europe - 12%. Лише за один 2016 рік на цих біржах обсяг торгівлі похідними інструментами за короткостроковими процентними ставками (STIR) та за довгостроковими похідними (LTIR) зріс на 83% [1,2]. На

цих трьох біржах продовжує істотно зростати кількість відкритих позицій за довгостроковими контрактами на процентні ставки, що свідчить про зростання попиту на інструменти хеджування процентного ризику саме в довгостроковій перспективі.

За результатами узагальнення, основними тенденціями в розвитку біржового сегменту строкового ринку є такі:

- ✓ стійка тенденція до зростання обсягів ф'ючерсної торгівлі (останні п'ять років) та спадна динаміка опціонів, обсяг торгів якими у 2016 р. впав до найнижчого рівня, починаючи з 2007 р.;

- ✓ постійні зміни в регіональній структурі ринку: в 2015-16рр. торгівельна активність зросла в Північній Америці, Європі та Латинській Америці, але скоротилася в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, який починаючи з 2010р. демонстрував найвищі темпи зростання;

- ✓ зміна преференцій учасників ринку щодо базових активів: значне зростання товарних деривативів, процентних ф'ючерсів і опціонів з одночасним скороченням сектору похідних інструментів капіталу;

- ✓ зміни в технологіях ведення біржових торгів, зокрема перехід від реальних торгів у залі до електронних торговельних систем, а також створення спеціальних електронних бірж, таких як Eurex (European Exchange), HoustonStreet Exchange Inc., Intercontinental Exchange, Carbon Trade Exchange, Multi Commodity Exchange of India, Ltd (MCX), Hong Kong Mercantile Exchange (HKMEx).

Позабіржовий сегмент строкового ринку досить потужний за сукупним обсягом угод і на ньому відбувається постійне зростання середньоденного обороту похідних інструментів: з 2,1 трлн. дол. США у 2010 р. та 2,3 трлн. дол. США у 2013 р. до 2,7 трлн. дол. США у квітні 2016 р. Близько 80% загального обороту світового позабіржового ринку деривативів формують строкові угоди за процентними ставками (IR). Найпопулярнішими залишаються процентні свопи, середньоденний оборот яких становить 1,9 трлн дол. США (або близько 75% всіх IR). Середньоденний оборот форвардних угоди за процентними ставками (FRA) складає 651 млрд. дол. США або близько 25% IR. У структурі позабіржового строкового ринку ще по 10% належить валютним деривативам та CDS – інструментам хеджування ризиків компаній або держав від дефолту. Угоди укладаються з метою хеджування короткострокових міграцій капіталів, насамперед між високорозвинутими країнами (США – Європа – Японія). Саме завдяки цим трьом регіональним ринкам короткострокові капітали легко долають суверенні кордони держав, майже не помічаючи їх і розподіляючи ризики (процентні, валютні, ризики дефолтів) по всій фінансовій системі світу.

В 2016р. відбулася зміна географічних лідерів за обсягами позабіржової торгівлі деривативами: США стали найбільшим центром, обігнавши Великобританію, що пов'язано зі стрибком обороту доларових контрактів. Частка США у світовому обороті зросла з 23% у 2013 р. до 41% у 2016 р. Частка Великобританії знизилася з 50% до 39%. Це частково пояснюється слабкістю пожвавлення економічного зростання в Єврозоні, де Великобританія до недавніх пір залишалась головним фінансовим центром. В Азіатсько-

Тихоокеанському регіоні торгівля деривативами в Японії та Австралії поступила ринкам Гонконгу та Сінгапуру, де обсяги торгів значно зросли.

Основними тенденціями в розвитку позабіржового ринку похідних інструментів є такі: лідируючі позиції процентних похідних інструментів, зміна регіональної структури ринку, домінування долара США у валютній структурі позабіржових контрактів. В організаційній структурі позабіржового ринку деривативів проявилися тенденція до посилення ролі інших, крім дилерів, фінансових установ як учасників торгів. Це підтверджується зростанням частки їхніх операцій з 59% у 2013 р. до 66% від загального обсягу операцій всіх учасників у 2016 р. За той же період частка обсягів торгівлі між дилерами, які зобов'язані надавати звіти про біржові операції, знизилася з 34% до 26%. Крім того, обсяги торгів з учасниками ринку – не фінансовими організаціями до зросли 8%. Такий перерозподіл обумовлений посиленням регулятивних вимог щодо обов'язкового звітування дилерів. Серед інших факторів - знецінення багатьох валют проти долара США, що зменшило значення обороту в інших валютах. Таким чином, можемо констатувати, що для позабіржового ринку деривативів притаманні постійні флуктуації та відсутність сталого аттрактора, що свідчить про період невизначеності в його розвитку. На уповільнення динаміки ринку значно вплинуло посилення регулятивних вимог щодо операцій з похідними інструментами. Виявлені тенденції розвитку глобального строкового ринку є віддзеркаленням тривалої невизначеності, причиною якої є повільні темпи зростання світової економіки, боргова криза в Єврозоні, високий рівень безробіття в розвинених економіках, високий ризик інфляції в країнах, що розвиваються.

В Україні торгівлю деривативами було започатковано в 1994р., однак вона не отримала належної підтримки, тому зараз відіграє незначну роль. Строковий ринок розвивається переважно у біржовому сегменті, частка якого становить майже 95% (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги торгівлі деривативами на біржовому та позабіржовому строковому ринках в Україні у 2012 – 2016 рр., млрд грн.*

<i>Ринок</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
Позабіржовий	0,14	0,00	0,01	0,04	0,12
Біржовий	24,77	18,01	9,59	5,83	2,28
Усього	24,91	18,01	9,60	5,87	2,40

* Складено за джерелами [3].

Специфіка розвитку вітчизняного ринку деривативів полягає в домінуванні спекулятивних тенденцій, а це не дозволяє створити сприятливе середовище для хеджування фінансових ризиків, в якому відчують гостру необхідність всі учасники ринку. І хоча строковому ринку потрібні і хеджери, і спекулянти, значне переважання останніх створює додаткові загрози для існування власне самого ринку [4]. Переважання спекулятивних мотивів призводить до зростання ймовірності зміни цін деривативів, яке не відображає реальних цін на базові активи. Причин такого стану кілька, серед них –

недосконалість правового поля, неузгодженість та фрагментарність регулювання операцій з похідними інструментами. Валютна політика НБУ не створює умов для вільного руху капіталів, що є одним із важливих факторів ефективного функціонування всього фінансового ринку. Тому реалізація політики пом'якшення регулювання вільного руху капіталів, пов'язаного з надходженням прямих інвестицій, у контексті Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, а також реформа ринку деривативів з чітким визначенням його сутності, механізму функціонування та обігу похідних фінансових інструментів, здатна створити основу для запровадження механізмів хеджування в реаліях української економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. IFRS. Global Standards for the world economy. [Елект.ресурс: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Financial-Instruments-A-Replacement-of-IAS-39-Financial-Instruments-Recognition/Documents/IFRS-9-Project-Summary-July-2014.pdf>]
2. Bank for international settlements [Електр.ресурс: https://www.bis.org/statistics/about_derivatives_stats.htm?m=6%7C32]
3. Річний звіт НКЦПФР за 2015р. [Електр.ресурс: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf]
4. Прогнозування та хеджування фінансових ризиків: монографія / За ред. проф. Л. О. Примостки. — К. : КНЕУ. 2014. — 424с.

УДК 336.76

Приходько Єлизавета Сергіївна

студентка групи ФБД-15-4,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Коваленко Ю. М.,

д.е.н., професор кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОВІДНИХ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ

Розвиток інвестиційного процесу в економіці України, проведення ринкових реформ неможливі без створення ефективно працюючого фондового ринку, який має забезпечувати реалізацію національних інтересів України та сприяти зміцненню її економічної незалежності. Це підтверджує і досвід розвинутих країн, де високі стандарти життя громадян досягнуті завдяки налагодженим конкурентоспроможним механізмам залучення інтелектуального, інформаційного та фінансового ресурсів.

Дослідженню закордонного досвіду щодо побудови ефективно діючих фондових бірж в сучасних умовах економічного розвитку та можливостей його застосування в Україні присвячені праці таких українських науковців як Т.

Біловус[4], О. Вівчар [1], Г. Воробей[1], О. Денисенко[2], Ю. Коваленко[4; 5], А. Пересада [7], Є. Редзюк[8], І. Рекуненко[9], М. Шуба[10] та інших.

Орієнтація України на інтеграцію в Європейський Союз, набуття статусу повноправного членства в ньому розглядається як основна стратегія економічного та соціального розвитку нашої держави [1].

Щодо українського ринку цінних паперів, то він знаходиться на стадії становлення та подальшого розвитку[4, с. 11]. У порівнянні з країнами з розвинутою ринковою економікою рівень потужності розвитку фондових бірж України, показником якого є капіталізація, є надзвичайно низькими становить лише 0,4% від сукупного світового ВВП, у той час як у США – 21,1%, Японії – 7%, Німеччині – 4,5%, Африці – 3,2%, Росії – 2,6%. Такий низький рівень ефективності біржової торгівлі України зумовлений відсутністю національної програми її розвитку та законодавчого регламентування, незавершеністю процесу реформування економіки України, а також тим, що більшість вітчизняних підприємств не є учасниками операцій на фондовій біржі [3].

За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, частка операцій з цінними паперами, які вільно обертаються на фондовому ринку, не перевищує 11,18% від їх загального обороту. Зокрема питома вага операцій, здійснених організаторами торгів за окремими фінансовими інструментами в 2016 р., становила: акцій – 22,68%, векселів – 0,99%, державних облігацій – 15,96%, облігацій підприємств – 2,61% [6]. Здійснивши аналіз операцій з цінними паперами в Україні, що здійснюються на біржовому ринку, є підстави вважати, що: фондовий ринок залишається доволі закритим: приблизно 88,82% усіх операцій на ньому здійснюються в позабіржовому сегменті фондового ринку; дефіцит цінних паперів, що вільно обертаються на ринку, та операцій з ними перешкоджає установленню об'єктивної вартості та дохідності вітчизняних цінних паперів.

Згідно з даними Федерації Європейських Фондових Бірж (FESE), за станом на кінець 2016 р. лідерами серед фондових бірж країн світу за показником ринкової капіталізації стали європейський майданчик NYSE Euronext – 16 трлн. доларів, Tokyo Stock Exchange, London Stock Exchange, Шанхайська фондова біржа, Гонконгська фондова біржа, SIX Swiss Exchange (Швейцарія) – 1,12 трлн. євро[11].

Від часу заснування на фондових біржах не відбувалося якісних зрушень, і через це вони не виконують властивих їм функцій щодо залучення, перерозподілу та спрямування капіталу у реальний сектор. У цих умовах особливо актуальними є питання щодо визначення напрямків розвитку фондових бірж у зарубіжних країнах та можливостей застосування світового досвіду для побудови ефективної біржової системи в Україні [9, с.113].

Досвід організації фондової біржі в США є надзвичайно важливим. Це пояснюється тим, що ринок цінних паперів Америки - наймасштабніший у світі, його частка у світовій капіталізації коливається від третини до половини сукупної курсової вартості цінних паперів. Для України досвід США щодо організації біржової торгівлі є можливим для запозичення, оскільки він визначає значення жорсткого державного регулювання у створенні ліквідного

та прозорого фондового ринку. Біржова торгівля США є яскравим прикладом фондової моделі організації фінансового ринку [8].

Використовуючи досвід США в Україні, варто враховувати важливість державного регулювання, оскільки нині вітчизняний ринок є мало регульованим. Велика кількість законодавчих норм, що регламентують роботу фондових бірж, не вирішує проблем щодо прозорості та ефективності біржових операцій.

Організація фондової біржі Німеччини ґрунтується на помірному державному контролі, в основу якого закладено принцип регулювання. Важливу роль на фондовій біржі виконують банки, як посередники біржової торгівлі.

Ниніснує значна кількість фінансових систем, в основі організації яких закладено змішану модель фінансового ринку. Таким прикладом є біржова система Франції. За капіталізацією акцій Франція займає четверте місце в світі, а за облігаційною заборгованістю - п'яте. Тому побудова системи організації фондової біржі Франції є важливим для країн, ринки яких формуються. На основі французької моделі організації фінансового ринку було побудовано біржову систему Польщі, Угорщини та Чехії. Отже, аналіз біржової торгівлі Франції має особливе значення для України в контексті можливостей його використання для побудови ефективно діючої біржової торгівлі. Фондовий ринок Франції ґрунтується на загальних положеннях, властивих для Європейського співтовариства. Відповідно до цих положень створено перспективну та добре розвинену біржову торгівлю [10, с. 85].

Не менш важливим для України є досвід Польщі, оскільки спільною умовою виникнення фондових бірж як у Польщі, так і в Україні став розпад соціальної системи. За відповідно короткий термін, на відміну від розвинених країн, тут потрібно було приватизувати тисячі підприємств, провести радикальне реформування економіки та її ринкову трансформацію. В усьому іншому масштаби, режими функціонування та темпи розвитку фондових бірж у Польщі та Україні дещо розрізнялись.

Характерною особливістю розвитку фондових бірж Польщі є використання налагодженої системи розвитку на основі англосаксонської моделі. Ця модель передбачає функціонування фондових бірж в умовах помірною державного регулювання та залучення банків до організації біржової торгівлі [2, с. 120]. Важливим чинником успішної роботи фондового ринку Польщі є належне її нормативно-правове забезпечення, прийняте у відповідності до нормативів ЄС. Завдяки цьому біржовий ринок Польщі динамічно розвивається. Його основним показником є Біржа цінних паперів у Варшаві, яка була заснована 16 квітня 1991 р. Завдяки налагодженій та змістовній державній політиці, вдалому вибору моделі формування фондового ринку і чіткому її дотриманню фондові біржі Польщі розвиваються систематизовано та динамічно [2, с. 124].

Аналіз світового досвіду організації фондової біржі на прикладі США, Німеччини, Франції та Польщі дозволяє стверджувати, що кожна країна має власний шлях розвитку фондового ринку. Спільним для усіх країн є те, що в

основі ефективної діяльності їх фондових бірж закладено принцип превалювання національного законодавства, яке враховує національні особливості населення країни. Спільним елементом для успішної біржової торгівлі усіх країн є правильний вибір та дотримання стратегії економічного зростання. Саме тому нині стан розвитку фондових бірж України потребує у першу чергу єдиної національної програми економічного зростання. Ця програма повинна враховувати досвід інших країн, однак пріоритетним у ній має залишитися національний інтерес [10, с. 85].

Україна має значний потенціал залучення значних потоків капіталу. За оцінками експертів, українські акції і досі сприймаються іноземними інвестиційними інституціями як екзотичні і становлять незначну частку їхніх портфельів. Це свідчить про те, що Україна ще не створила умов довіри як для вітчизняних, так і для закордонних інвесторів. Важливе місце серед учасників ринку цінних паперів належить організаторам торгівлі, діяльність яких підвищує інвестиційну привабливість емітента за рахунок забезпечення його ліквідності та прозорості. Існування кількох фондових бірж в Україні, кожна з яких діє автономно і проводить угоди з цінними паперами за власними правилами, розмежовує біржовий простір на окремі сегменти. Економічно необгрунтоване створення нових бірж лише посилює негативні процеси на організованому ринку і веде до стагнації біржової торгівлі [1].

Сьогодні дедалі більше інвесторів віддають перевагу розміщенню своїх коштів на фондовому ринку, який, незважаючи на періодичні коливання, в останні роки впевнено зростає. Але через недостатність інформації та браку знань не кожен потенційний суб'єкт ринку здійснюватиме інвестування у цінні папери. Тому необхідно сприяти підвищенню фінансової грамотності населення.

Покращення ситуації на фондовому ринку України вимагає конкретних та цілеспрямованих дій Парламенту та Уряду. Необхідно створити прозору та зрозумілу систему інформування населення щодо ситуації на ринку, активно розвивати накопичувальну пенсійну систему, проводити приватизацію державних підприємств через фондову біржу. Ці заходи дозволять підвищити ліквідність та ефективність функціонування фондового ринку України. Усунення недоліків ринку цінних паперів потрібно розпочинати з аналізу законодавчої та нормативної бази, яка регулює діяльність фондового ринку. Виявлення причинно-наслідкових зв'язків дозволить усунути негативні явища та мобілізувати інвестиційні ресурси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вівчар О. Й. Сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні [Електронний ресурс] / О. Й. Вівчар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 219. – Режим доступу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2011/21_9/178_Wiw.pdf.
2. Денисенко О. Досвід Польщі в розбудові фондового ринку як джерела фінансування розвитку власної економіки / О. Денисенко / за ред. Т. Єфіменко. – К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. – 556 с.
3. Калинець К. С. Особливості розвитку та динаміка функціонування фондових бірж в Україні / К. С. Калинець // Регіональна економіка. –

Електронні дані. – 2014. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/2963/1/40.pdf>.

4. Коваленко Ю. М. Дослідження функціонування національних ринків цінних паперів у світових фінансових центрах / Ю. М. Коваленко, Т. В. Біловус // ScienceRise. – 2017. – №7 (36). – С. 9–15.

5. Коваленко Ю. М. Функціонування фондового ринку України в сучасних умовах / Ю. М. Коваленко, А. С. Воробей // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – № 1. – С. 122–133.

6. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua>.

7. Пересада А. А. Проектное финансирование: учеб. / Пересада А. А., Майорова Т. В., Ляхова А. А. – К.: КНЭУ, 2005. – 736 с.

8. Редзюк Є. В. Вплив фондових ринків розвинутих країн світу і країн, що розвиваються, на міжнародні фінансово-інвестиційні процеси [Електронний ресурс] / Є. В. Редзюк // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 5.– Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17795590>.

9. Рекуненко І. Діяльність фондових бірж на тлі глобалізаційних процесів / І. Рекуненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1. – С. 113–120.

10. Шуба М. В. Світові фінансові центри – «серце» глобального фінансового ринку / М. В. Шуба // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2014. – Т. 1. – № 3. – С. 85–89.

11. Bestinvestpro. Найбільші фондові біржі світу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bestinvestpro.com/uk/top-10-najbilshix-fondovix-birzh-svitu>.

УДК 338.439.66:338.436(477)

Смоленюк Руслан Петрович

к. е. н., доцент, ректор,

Хмельницький економічний університет,

м. Хмельницький, Україна

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА І ІНСТРУМЕНТІВ РИНКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОСЛУГ: СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ

Кардинальні економічні реформи спрямовані на забезпечення сталого зростання та підвищення рівня інвестиційної привабливості України, здійснення заходів щодо реінвестування економічних надбань в якість життя людей. Україна має потужний потенціал для нарощування виробництва та експорту сільськогосподарської продукції [1; 2; 3]. Дослідження теоретико-методологічних засад розвитку агропромислового виробництва і інструментів ринку інвестиційних послуг є актуальним в умовах поглиблення конкуренції на продовольчих ринках та пов'язаних з нею ризиків, генерованих особливостями

поглиблення міжнародних інтеграційних процесів в аграрному секторі економік.

Відповідно до єдиної комплексної Стратегії з розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки визначено довгострокову концепцію розвитку сільського господарства і сільських територій, а також надано базу для стабільної, передбачуваної і прозорої правової системи, спрямованої на покращення ділового клімату, протидію корупції і стимулювання інвестицій для модернізації сільськогосподарського сектору. Розвиток агропромислового виробництва супроводжується активізацією процесів інституціоналізації агропромислового сектора економіки: при наявності інститутів різної якості зростає неоднорідність інституціонального середовища; запозичення негативних норм при імпорті окремих інститутів; інституціональний конфлікт формує дисфункції агропромислового сектора (порушення функцій); несприйняття офіційних інститутів (норм) працівниками галузей агропромислового сектора; опортуністична та девіантна поведінка економічних агентів у процесі інституціоналізації агропромислового сектора [4, с. 11–14].

У Структурі програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року (проект) виділено розділ 3 «Прогнозні обсяги, джерела та порядки фінансування» [5]. Фінансування варто досліджувати в розрізі таких укладів: 1) господарств з високою соціально-економічною роллю для сільських громад: а) «внутрішньосільські» (виключно та переважно самозайняті господарюючі суб'єкти: малі, дрібні сільськогосподарські виробники; ОСГ, сімейні ферми; кооперативи); б) «внутрішньосільські» (сільськогосподарські господарюючі суб'єкти із працевлаштуванням переважно односельчан: сільгоспідприємства; фермерські господарства); 2) великих сільськогосподарських товаровиробників: міжгосподарські формування; група підприємств афілійованих із одним власником, агрохолдинги; вертикально інтегровані господарства. Недостатність фінансування в розрізі цих укладів проявляється на двох основних рівнях: фінансування поточної діяльності підприємств (власних оборотних коштів); фінансування розвитку підприємств (поповнення власного капіталу, залучення банківського кредиту) [6; 7; 8].

Розвиток агропромислового виробництва має враховувати різні комбінації господарських укладів аграрного сектора. Процеси інтеграції агропромислового виробництва відбуваються з урахуванням принципів, що визначають взаємодію сільськогосподарських підприємств із переробними, торгівельними, агросервісними й фінансово-кредитними організаціями. Системні коливання виробництва й споживання викликають дестабілізацію в аграрному секторі, тому важливим є державне регулювання аграрного сектору для досягнення так званої «еластичності» в сільськогосподарському виробництві.

В умовах фінансової невизначеності проблемність фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств супроводжується недостатністю власних фінансових ресурсів підприємств (організацій); складністю залучення фінансових ресурсів національних та іноземних інвесторів для більшості

підприємств через відсутність стабільних партнерських зв'язків і високим рівнем інфляційних очікувань; подорожанням та можливістю своєчасного повернення банківських кредитів і відсутності додаткових аналогових джерел фінансування. Сезонність сільськогосподарського виробництва обумовлює необхідність залучення додаткових коштів у розмірі понад 100 млрд. грн. в рік; в структурі кредитного портфелю банків 75% припадає на коротко- та середньострокові кредити.

Державна підтримка агропромислового виробництва має здійснюватися відповідно до визначених цілей: гарантування продовольчої безпеки; прогнозування розвитку аграрного сегменту економіки; реалізації експортного потенціалу сільськогосподарської продукції; підтримки малих сільськогосподарських виробників. Важливо впроваджувати ефективні організаційно-економічні моделі сільськогосподарського виробництва, які орієнтовані на перехід від традиційної організації до адаптивної інтенсифікації галузей рослинництва й тваринництва.

Теорії управління будь-якою складною системою досліджують планування, організацію, стимулювання й контроль. Взаємодія і взаємовплив цих складових сприяє досягненню позитивного результату, зокрема в агропромисловому виробництві. Ефективність планування залежить від дотримання таких принципів: системності, безперервності, комплексності, динамічності, варіантності і оптимальності. Їх дотримання сприяє взаємодії між підсистемами агропромислового виробництва й врахуванню змін та чинників, які впливають на соціально-економічну систему.

Вибір стратегій управління агропромисловим виробництвом має орієнтуватися на розробку концептуальної бази політики сільськогосподарського і сільського розвитку з чітким акцентом на деякі питання, що мають стратегічне значення для сільських громад [9, с. 5]. Для вибору стратегії управління важливо оцінити перспективи розвитку агропромислового виробництва з урахуванням соціально-економічної ситуації; особливостей модернізації техніко-технологічної бази сільського господарства на основі новітніх розробок і досягнень науки; формування моделей розвитку агропромислового виробництва й сільських територій на основі їхньої типізації; застосування новітніх моделей організації й ведення виробництва, зокрема удосконалення нормативів витрат матеріально-технічних засобів, трудових ресурсів для максимізації виробництва продукції й прибутку на одиницю використаних ресурсів.

Визначення правильної конкурентної стратегії в агропромисловому виробництві має сприяти виправленню дискримінаційної монопольної політики суб'єктів господарювання для попередження ризиків, що виникають через неузгодженість попиту і пропозиції на сільськогосподарську продукцію. Економічна зацікавленість сільськогосподарських виробників полягає в розвитку потужних агропромислових виробництв для отримання максимального прибутку і збереження конкурентних переваг; працівників агропромислових виробництв – в одержанні достойної заробітної плати для відтворення робочої сили; органів державної влади – у збереженні робочих

місць і реалізації стратегії з розвитку сільського господарства та сільських територій. На практиці застосовують два варіанти розвитку агропромислового виробництва: інерційний (базовий) та інноваційний (альтернативний).

Основою технічного прориву є інновації, які потребують відповідних інвестицій. Інвестиційний розвиток визначається формуванням і використанням аграрного інвестиційного потенціалу, що представляє сукупність інвестиційних ресурсів, засобів і чинників, що дозволяють здійснювати інвестиційну діяльність. Інвестиційний розвиток сприятиме модернізації агропромислового виробництва, що дозволить підвищити якість сільськогосподарської продукції, підвищити конкурентоспроможність галузі, що приведе до зміни її спеціалізації, структури виробництва й сприятиме сільськогосподарському територіальному розвитку.

Інвестиційна політика держави має фокусуватися на здійсненні заходів щодо збільшення частки прямих інвестицій. Після вступу України до Світової організації торгівлі змінилися правила державної фінансової підтримки і це вплинуло на конкурентоспроможність продукції сільського господарства. В Європейському Союзі обсяги такої підтримки становлять біля 100 млрд. дол. США, в США, Японії і Швейцарії – відповідно 19, 39,6 і 5,8 млрд. дол. США.

Для застосування фінансових інструментів важливо здійснити когнітивне моделювання оцінки ефективності бізнес-процесів в агропромисловому виробництві: визначити початкові умови розвитку ситуації (для побудови адекватного модельного сценарію реальної ситуації); вибрати цільові завдання для визначення перспективних напрямів розвитку бізнес-процесів; визначити чинники, які впливають на бізнес-процеси; аргументувати вибір нових чинників, які суттєво впливатимуть на бізнес-процеси в майбутньому; визначити індикатори, що характеризуватимуть розвиток ситуації відповідно до реалізації цільових завдань бізнес-процесів.

Оцінка ефективності фінансування сільськогосподарських підприємств потребує: здійснення інтегрованої оцінки джерел фінансування розвитку підприємств; виявлення проблемних джерел фінансування підприємств; здійснення порівняльного аналізу кількісно-якісної характеристики джерел фінансування підприємств та залучення якісних інструментів ринку інвестиційних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литвин Ю. О. Механізми державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій України: теорія, методологія, практичні механізми реалізації : монографія / Ю. О. Литвин ; Дніпропетр. держ. аграр. ун-т. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 386 с.

2. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : [монографія] / Ю. Я. Лузан. – К. : ННЦ «Ін-т аграр. Економіки», 2010. – 470 с.

3. Янків М. Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України / М. Д. Янків. – Л. : Коопосвіта, 2000. – 448 с.

4. Болдирєва Л. М. Формування інституційного середовища агропродовольчого сектора економіки / Л. М. Болдирєва // Агросвіт. – 2017. – № 4. – С. 10–15.

5. Структура програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року (проект). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://minagro.gov.ua/apk?nid=10516].

6. Кирилюк Є. М. Аграрний ринок в умовах трансформації економічних систем : монографія / Є. М. Кирилюк ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2013. – 571 с.

7. Ключник А. В. Формування і розвиток економічного потенціалу сільських територій України : [монографія] / Альона Ключник ; Миколаїв. держ. аграр. ун-т. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2011. – 467 с.

8. Ковальчук С. Я. Аграрні відносини в регіональних економічних системах [Текст] : монографія / С. Я. Ковальчук, Л. Є. Купінець ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. – О. : ІПРЕЕД НАН України, 2010. – 208 с.

9. Халатур С. М. Моніторинг державних програм розвитку сільського господарства України / С. М. Халатур // Агросвіт. – 2017. – № 6. – С. 3–7.

УДК 368 (477)

Солодухіна Дар'я Ігорівна
*студентка групи ФБМі-14-5,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:

*Богріновцева Л. М.,
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

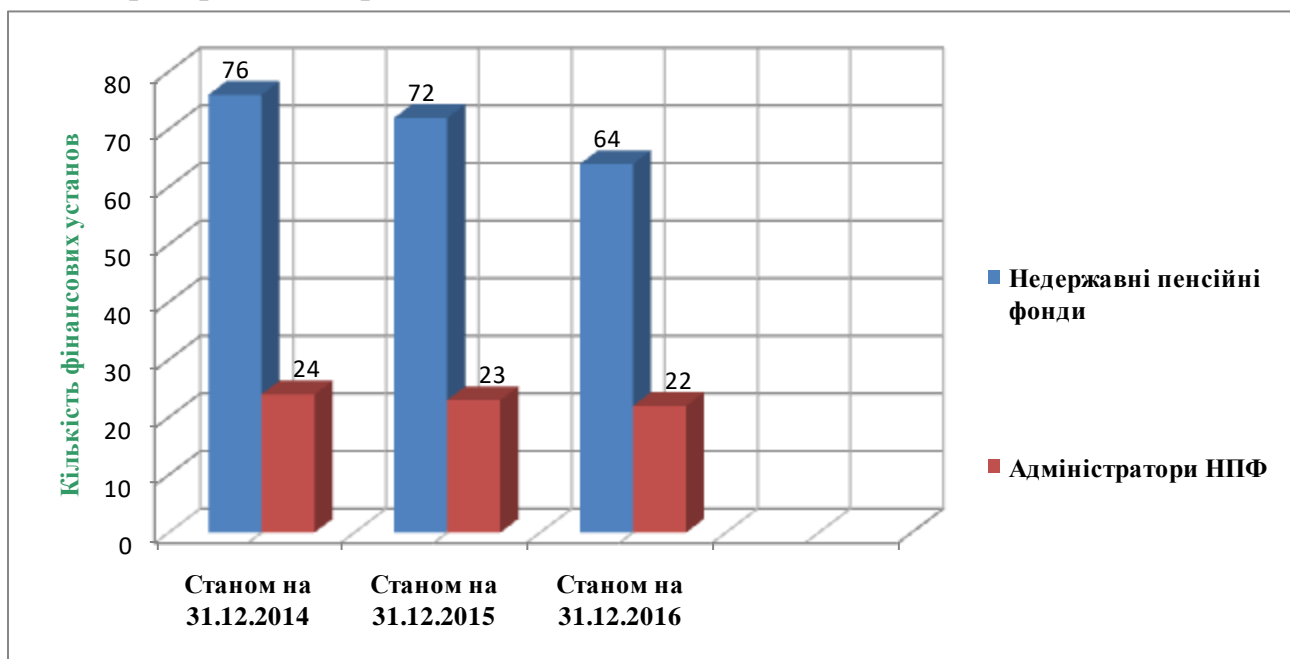
В Україні протягом останніх років система пенсійного забезпечення зазнавала перетворення. У цій сфері відбулися зміни, щодо недержавного пенсійного забезпечення, яке на сьогодні вже активно функціонує у багатьох країнах світу. На жаль, на сьогодні, недержавне пенсійне забезпечення має чимало проблем, які заважають та перешкоджають його розвитку, тому дане питання є досить актуальним для дослідження.

Вивченню різних аспектів системи недержавного пенсійного забезпечення належать праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема: Борецької Н.П., Грушка В.І, Колбуна В.А., Лазебної Л.В., Лібанової Е.М., Макарова О.В., Мусатова Т.А., Надточія Б.О., Терещенко Г.М., Федоренка А.А., Яценка В.П. та інших.

Суб'єктом другого рівня системи недержавного пенсійного забезпечення є недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ). Відповідно до чинного законодавства, НПФ, як основний суб'єкт недержавного пенсійного забезпечення в Україні, – це юридична особа, створена відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» та має статус неприбуткової організації, функціонує і провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному Законом порядку [4].

Державний нагляд за НПФ здійснює: Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Національний банк України.

Розглянемо динаміку кількості НПФ та чисельності адміністраторів НПФ на вітчизняному фінансовому ринку у 2014-2016 роках. За даними Державного реєстру фінансових установ кількість НПФ станом на 31.12.2014 рік становила 76 установ, разом з тим до 31.12.2016 їх кількість помітно знизилась та становила 64 установи. Звідси, можна констатувати, що їх кількість протягом двох років знизилася на 15,8 %. Відповідно відбулося і скорочення адміністраторів НПФ (рис. 1).

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Рис. 1. Динаміка кількості НПФ та чисельності адміністраторів НПФ у 2014-2016 рр.

Проаналізувавши динаміку кількості НПФ та чисельності адміністраторів НПФ, протягом останніх років, можна сказати, що розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні є не досить активним.

На нашу думку, для ефективного розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні є необхідним здійснити наступні заходи:

- здійснити диверсифікацію структури активів НПФ із метою оптимального співвідношення між дохідністю, ліквідністю та ризиковістю розміщення коштів;
- відновити довіру та налагодити зв'язки з населенням;
- вдосконалити законодавчу та нормативно-правову базу у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- розвивати інформаційну систему звітності НПФ та їх адміністраторів.

Саме завдяки впровадженню вищеперерахованих заходів, можна покращити та стимулювати розвиток системи вітчизняного недержавного пенсійного забезпечення, що призведе до поліпшення діяльності недержавних пенсійних фондів та разом з тим підвищить рівень зацікавленості громадян в послугах НПФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>.
2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/>
3. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV –ВР (зі змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
5. Терещенко Г.М. Проблеми розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні / Г.М. Терещенко, Т.А. Мусатова // Фінанси України. – 2013. – №12. – С. 76-88

УДК 336.711

Степаненко Крістіна Романівна

студентка факультету економіки та менеджменту,

*Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

МІСЦЕ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Ефективність функціонування банківської системи, її фінансова стійкість та спроможність протистояти негативним та кризовим явищам є основою економічного розвитку країни. Саме у період фінансових криз посилюється увага до ролі та діяльності державних банків у банківській системі та економіці країни загалом. Адже, основою стабільності банківської системи країни залишаються банки, які є власністю держави. Дослідження вітчизняних

державних банків та визначення їх місця в банківській системі України є актуальним та необхідним на даний момент.

Значний вклад у дослідження діяльності державних банків, їх ролі та місця на ринку банківських послуг внесли вітчизняні науковці Бортніков Г.П., Дзюблюк О.В., Дук І.В., Любіч О.О., Панасенко Г.О., Усенко О.В. та ін. Віддаючи належне науковому доробку згаданих та інших дослідників, зазначимо, що динамічні зміни макро-фінансової ситуації вимагають постійного моніторингу ринку банківських послуг, у т.ч. визначення місця державних банків на ньому.

Державні банки у банківській системі займають надзвичайно важливе місце. Їх особливістю є виконання функцій, які не властиві комерційному сектору, або функцій, які є комерційно не вигідними для інших фінансових установ, проте мають важливе значення для розвитку національної економіки.

Розглядаючи дане питання, перш за все, необхідно визначити сутність поняття «державний банк». Згідно ст. 7 Закону України «Про банки і банківську діяльність» державний банк – це банк, сто відсотків статутного капіталу якого належать державі[1].

Протягом 2014-2015 рр. в Україні функціонувало три основних банки з контрольною часткою держави в капіталі: Ощадбанк, Укресімбанк та Укргазбанк. 21 грудня 2016 р. між Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Міністерством фінансів України (МФУ) було підписано договір про продаж ста відсотків акцій Приватбанку [2, с. 3]. Отже, власником банку є держава в особі МФУ.

Розглянемо структуру власності активів банківської системи України, яка була представлена наступним чином: банки з приватним українським капіталом склали близько 49 % та 22 %, банки з іноземним капіталом – 30 % та 38 % та державні банки – 21 % та 40 % станом на 01 січня у 2014-2015 рр. відповідно. Внаслідок переходу у державну власність ПАТ «Приватбанк» протягом 4 кварталу 2016 р. питома вага державних банків у структурі активів банківської системи України зросла до 52 % станом на 01.01.2017 р. У свою чергу, зменшилась частка банків з приватним українським капіталом до 13 % та банків з іноземним капіталом – до 35 % [3, с. 4].

Проаналізуємо прибутковість державної діяльності у вітчизняній банківській системі. Станом на 01.03.2017 р. усі чотири досліджуваних банки входять до 20-ти найприбутковіших банків України. Сумарний прибуток Приватбанку, Ощадбанку, Укресімбанку та Укргазбанку становив 161,1 млрд. грн. або 39 % (в т.ч. прибуток у Приватбанку 27 %) від загального прибутку банківської системи [3, с. 9]. Прибутковість діяльності державних банків є важливою ознакою ефективності їхньої діяльності, враховуючи те, що 20 % банків були збитковими.

Розглянемо більш детально місце державних банків на вітчизняному ринку банківських послуг: визначимо структуру депозитів та кредитного портфеля.

За перший квартал 2017 р. досліджувані банки займали провідні позиції на ринку депозитів юридичним (Ощадбанк – 1 місце, Укресімбанк – 2 місце,

Укргазбанк – 3 місце та Приватбанк – 4 місце) та фізичним особам (Приватбанк – 1 місце, Ощадбанк – 2 місце, Укрексімбанк – 3 місце та Укргазбанк – 7 місце) [4]. Сумарний обсяг депозитів юридичних осіб становив 221,1 млрд. грн. або 51,2 % (в т.ч. обсяг депозитів у Приватбанку 8,9 %) від загального обсягу депозитів банківської системи. Сумарний обсяг депозитів фізичних осіб становив 262,1 млрд. грн. або 60,8 % (в т.ч. обсяг депозитів у Приватбанку 35,6 %) від загального обсягу депозитів банківської системи [3, с.2]. Дані результати свідчать про ефективну діяльність державних банків на ринку банківських депозитів та про високий рівень довіри до них з боку вкладників. Ми вважаємо, що така довіра свідчить про те, що у період «очищення» банківської системи України в умовах кризи та економічної нестабільності, коли значна кількість банків має фінансові проблеми, юридичні та фізичні особи довіряють фінансовим установам, діяльність яких підтримується та гарантується державою. Таким чином, державні банки, на відміну від банків із приватним капіталом, мають перевагу на ринку банківських послуг.

Також важливим фактом є те, що державні банки займають високі позиції на ринку банківського кредитування (Ощадбанк – 1 місце, Приватбанк – 2 місце, Укрексімбанк – 3 місце та Укргазбанк – 8 місце) [4]. За перший квартал 2017 р. сумарний обсяг кредитного портфелю Приватбанку, Ощадбанку, Укрексімбанку та Укргазбанку становив 202 млрд. грн. або 38,4 % (в т.ч. кредитний портфель Приватбанку 11 %) від загального обсягу кредитування на банківському ринку. Сукупна частка ринку банківських кредитів для юридичних осіб державних банків становила 38,6 %, а для фізичних осіб – 37,1 % [3, с. 4]. На нашу думку, це також пов'язано з високою довірою юридичних і фізичних осіб до державних банків.

Підсумовуючи, можна сказати, що державні банки займають провідні місця на ринку банківських послуг, у т.ч. на ринку банківських кредитів і ринку банківських депозитів. Але причиною такої значної концентрації державних банків на ринку банківських послуг є перехід Приватбанку у державну власність у четвертому кварталі 2016 р., що суттєво змінило структуру банківського сектору. Така активність держави може пояснюватися тим, що у період гострої фінансової кризи і падіння кількості клієнтів та вкладників у банківських установах, держава здійснює часткову націоналізацію банківської системи та змушена підсилювати свою присутність на ринку банківських послуг. Але збільшення частки держави у статутному капіталі банківської системи не завжди має позитивний вплив на її фінансову безпеку, фінансову стійкість та ефективність діяльності. Значна концентрація Ощадбанку, Приватбанку, Укрексімбанку та Укргазбанку на депозитному та кредитному ринках призвело до монополізації ринку банківських послуг, адже зазначені банки є представниками єдиного власника – держави.

Отже, на сьогоднішній день існує надмірна концентрація банківських активів і пасивів у певній групі банків, а саме державних банків, що з одного боку є позитивним явищем, яке зумовлює створення стабільної та ефективної банківської системи та з іншого боку – негативним, яке загострює проблеми

підвищення конкурентоспроможності банків з приватним українським капіталом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 №2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Аналітичний огляд Банківської системи України за результатами 2016 року // Національне рейтингове агентство «Рюрік». – 2017. – 22 с.
3. Огляд банківського сектору. // Національний Банк України. – 2017. – №2. – 10 с.
4. Рейтинг банків України НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://forinsurer.com/ratings/banks>

УДК 368

Стецюк Володимир Володимирович

*студент V курсу магістерської програми
«Страховий менеджмент»,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:

*Кривошлик Т.Д., к.е.н., доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Становлення України як незалежної, демократичної країни з ринковою економікою створило умови для виходу країни на міжнародний ринок страхових послуг. Основною метою розвитку страхового ринку є підвищення рівня страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, зменшення витрат держави на попередження і ліквідацію наслідків стихійних лих, катастроф, техногенних аварій, формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування ринку страхових послуг з урахуванням міжнародного досвіду, застосуванням сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів.

Особливого розвитку на ринку страхових послуг України набуло страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Даний вид здійснюється з метою забезпечення

відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну потерпілих внаслідок дорожньо-транспортної пригоди та захисту майнових інтересів страхувальників.

Зростання кількості транспортних засобів та рівня аварійності на дорогах, збільшення кількості угонів і викрадень транспортних засобів об'єктивно вимагає створення надійного страхового захисту автотранспортних засобів, а головне - життя і здоров'я людей. Механізм страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів дає змогу створити надійну систему соціального захисту як третіх осіб - потерпілих, так і власників транспортних засобів.

Значної уваги розробці теоретичних основ та дослідженню проблем розвитку ринку страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів приділяли такі науковці: В.Д. Базилевич, А.Л. Баранов, О.Д. Вовчак, О.О. Гаманкова, О.М. Залетов, Т.Д. Кривошлик, С.С. Осадець, В.О. Пасічний, А.А. Супрун, В.М. Стецюк, та інші. У економічній літературі значна увага приділяється страхуванню цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (СЦПВВНТЗ), оскільки це один з наймолодших видів страхування в Україні.

Базилевич В. Д. розуміє страхування відповідальності як галузь страхування, в якій об'єктом страхування виступає відповідальність перед третіми юридичними або фізичними особами, котрі можуть зазнати збитків внаслідок будь-якої дії чи внаслідок бездіяльності страхувальника. Необхідність запровадження такого об'єкта в страховій справі зумовлена тим, що особа, яка завдала збитків іншим особам, за законом або за рішенням суду повинна відшкодувати їх. У зв'язку з тим, що вони в сучасних умовах можуть бути досить значними (винуватцю цих збитків не вистачить і життя, щоб «відробити» їх відшкодування), та з метою захисту інтересів тих, хто постраждав (третіх осіб), і вводиться страхування відповідальності [1, 344-345].

Зокрема, Пасічний В.О., Жван В.В. стверджують, що страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів передбачає обов'язки страховика по страхових виплатах у розмірі повної або часткової компенсації збитку, нанесеного об'єкту страхування - майновим інтересам застрахованої особи, які пов'язані з обов'язком останнього в порядку, установленому цивільним законодавством, відшкодувати збиток, нанесений ним третім особам, у зв'язку з використанням автотранспортного засобу [2, 99].

Вовчак О.Д., Завійська О.І. трактують обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВВНТЗ) як захист майнових інтересів осіб, постраждалих у дорожньо-транспортних пригодах, які сталися з вини страхувальників [3, 221с.].

Обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, на думку Осадця С.С., має на меті забезпечити відшкодування збитків, завданих дорожньо- транспортною пригодою [3, 383с.].

Відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності здійснюється, щоб

забезпечити відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих внаслідок дорожньо-транспортної пригоди та захисту майнових інтересів страхувальників [4].

На основі систематизованих визначень, поданими науковцями, сформулюємо своє визначення досліджуваного терміну. Так, під страхуванням цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів розуміємо відшкодування збитків, які проводить страхова компанія у випадку дорожньо-транспортної пригоди, як потерпілим, так і власникам наземних транспортних засобів в обов'язковій формі.

Згідно Закону України «Про страхування» виділяють добровільну та обов'язкову форми. Добровільне страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів здійснюється на випадок настання його цивільно-правової відповідальності за збитки, завдані життю, здоров'ю та майну третіх осіб під час експлуатації транспортного засобу. Страхове відшкодування сплачується у розмірі збитків, завданих життю, здоров'ю та майну третіх осіб. Страхова сума визначається за домовленістю сторін. Нерідко в разі дорожньо-транспортної пригоди може не вистачати лімітів по обов'язковому страхуванню цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів і доводиться доплачувати потерпілим зі своєї кишені. Цю проблему можна вирішити, уклавши поліс добровільного страхування цивільно-правової відповідальності та збільшити ліміти страхових виплат, передбачених обов'язковим страхуванням.

Згідно чинного українського законодавства укладаються такі види договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності як внутрішній договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, які діють виключно на території України та договір міжнародного обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Страхування: підруч. / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
2. Пасічний В. О. Страхування: Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / В. О. Пасічний, В. В. Жван. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 218 с.
3. Вовчак О. Д. Страхові послуги: Навч. посіб / О. Д. Вовчак, О. І. Завійська. – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 656 с.
4. Страхування: підруч. / [керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець]. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
5. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 1 липня 2004 р. № 1961–IV. Редакція від 8 січня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

Стецюк Тетяна Іванівна

*к.е.н., доцент кафедри страхування,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНИ

Охорона здоров'я населення є найважливішою складовою соціальної політики держави. Будучи членом Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна визнає конституційне право кожної людини на охорону здоров'я природним, невід'ємним і непорушним [1,с. 29-30]. Протягом останніх двадцяти років в Україні було підготовлено не один законопроект, щодо запровадження страхової медицини (обов'язкового медичного страхування), пройшли свою апробацію пілотні проекти і нарешті реформа стартувала.

Верховна Рада в 2011 році ухвалила два закони, які дали старт медичній реформі: «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я, щодо удосконалення надання медичної допомоги»; закон «Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві». Цими законами запроваджено новий дієвий механізм реалізації громадян свого конституційного права на безкоштовну медичну допомогу, отримання якісних медичних послуг та лікарських засобів. Міністерство охорони здоров'я підготувало закон «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» – що є першим і головним законом реформи у галузі охорони здоров'я, що встановлює єдині для всіх умови та правила надання медичної допомоги. Медичну реформу ухвалено, чи набуде вона статусу страхової медицини?

Першим етапом реформування галузі охорони здоров'я, є запровадження «первинного медичного страхування». Головною новацією при цьому вважається відмова від фінансування охорони здоров'я за показником «ліжко-день» і перехід на фінансування відповідно до наданих сімейним лікарем послуг; можливість населенню укладати прямі договори з усіма видами медичних закладів, які надають первинну медичну допомогу – з амбулаторіями, приватними практиками – усіма лікарськими закладами, які є у територіальній громаді.

Заробітна плата лікаря більше не є фіксованою, вона залежить від кількості його пацієнтів і тарифу, визначеного для певних категорій пацієнтів (рекомендована цифра – 2000 тис. пацієнтів). Тарифи залежать від віку пацієнта. Запропонований тариф у сумі 210 гривень на одну людину на рік є середнім тарифом. Він є удвічі більшим для дитини до 5 років, і для особи 65 років і старше. Встановлено і проміжні тарифи для дітей від 5 до 18 років [2]. Оператором бюджетних коштів, призначених для оплати наданих лікарями

послуг, виступає не Фонд з ОМС, а Національна служба здоров'я, створена за ініціативи Міністерства охорони здоров'я (МОЗ).

Реформа передбачає запровадження державного гарантованого пакету медичної допомоги, що базується на пріоритетах охорони здоров'я, враховує поточний економічний стан і можливості держави. Гарантований пакет медичної допомоги є головним фінансовим документом галузі охорони здоров'я, який містить повний перелік захворювань та станів, які покриваються обов'язковим медичним страхуванням. Детальний перелік послуг, що входять до державного гарантованого пакету медичної допомоги, затверджується щороку Кабміном. Для кожного виду допомоги, захворювання чи стану в гарантованому пакеті зафіксовані єдині для всіх тарифи покриття та тарифи спів оплати. Він буде предметом договірних відносин між державою (єдиним національним замовником медичних послуг) та медичними закладами [3]. Єдиний національний замовник – це незалежна інституція, яка діє в інтересах пацієнтів та закупає медичні послуги з єдиного національного пулу коштів на основі єдиних базових тарифів.

Повне 100% покриття медичних послуг, за Законом, передбачено при «Невідкладній медичній допомозі» коли є загроза життю пацієнта, при «Первинній допомозі», що включає педіатрію, профілактику та при «Паліативній допомозі» в останні дні життя хворого. Цей обсяг зафіксовано в Законі, і не може бути зменшеним.

Реформою передбачений єдиний реєстр пацієнтів – єдина електронна система обміну медичною інформацією, до якої надходитимуть дані усіх пацієнтів, і розподіл коштів за ними. Єдиний реєстр пацієнтів є тим механізмом, який дозволить не мати пацієнта, зареєстрованого у трьох місцях. Реєстр не поширюється на випадки, коли громадянам потрібна невідкладна медична допомога.

Передбачено утворення госпітальних округів, метою яких є впорядкування мережі закладів охорони здоров'я у спосіб, який би дозволив забезпечити якість і своєчасність надання медичної допомоги населенню, а також ефективне використання бюджетних коштів для забезпечення надання спеціалізованої допомоги жителям відповідних територій. Госпітальний округ утворюється як функціональне об'єднання закладів охорони здоров'я однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць в межах області.

Основним недоліком цієї реформи є те, що до неї не будуть залучатися страхові компанії. Відтак, держава платитиме за послугу тому лікареві, якого обрав пацієнт. Така система не може називатися страховою, оскільки практично позбавлена страхових ознак і не дає права займатися ОМС страховим компаніям, що мають значний багаторічний досвід при здійсненні довготермінового страхування життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаманкова О.О. Перспективи страхової медицини в Україні / О.О. Гаманкова // Збірник тез доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції КНУ імені Тараса Шевченка. – К.: Едельвейс, 2016. – Вип. XI, Том 1. – С. 29-30.

2. Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я. Схвалено розпорядженням КМУ від 30 листопада 2016 р. №1013-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cnews.ru>.

3. Стецюк Т.І. Пархета Л.В. Інноваційні підходи щодо впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні /Т.І. Стецюк, Л.В. Пархета// Фінанси, облік і аудит. ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» — 2017.

УДК 368.013

Татаріна Тетяна Володимирівна
*к.е.н., доцент кафедри страхування,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

СТРАХУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ

Політичний ризик завжди є вищим в країнах, котрі перебувають у стадії інституціональних змін, реформування економічних, соціальних і політичних процесів, де ринкові важелі і ділові звичаї підприємництва повністю ще не сформовані. Тому організація страхового захисту суб'єктів підприємництва і всього суспільства в цілому від політичних ризиків в Україні є важливим і актуальним.

Науковці розглядають економічну природу політичного ризику у вузькому і широкому значенні. У вузькому значенні політичний ризик трактують як імовірність фінансових втрат для підприємства через вплив нестабільних політичних факторів в країні розміщення інвестицій.

Але політичні ризики призводять не тільки до фінансових втрат, вони можуть викликати події, які позначаються на інтересах учасників міжнародних відносин. Л.В.Временко стверджує: «Політичний ризик може пошкодити репутацію компанії і тим самим зменшити зацікавленість партнерів та клієнтів. Тобто шкода в контексті політичних ризиків може бути визначена в більш широкому сенсі ніж погіршення фінансової результативності компанії»[1, с.61].

Повніше визначає політичний ризик у страхуванні С.Л.Єфімов «як небезпеки, що виникають для об'єкта страхування внаслідок дії державних органів або організованих груп осіб, що діють за політичними мотивами»[2, с.348].

Враховуючи приведені визначення, іноземний досвід і особливості страхування політичних ризиків, можна виділити два основних види їх покриття:

1. Страхування іноземних капіталовкладень в об'єкти, що знаходяться на території іншої країни. Наприклад, це може бути заборона конвертації або перерахування іноземної валюти в країні; конфіскація активів, пошкодження

активів внаслідок воєнних дій, саботажу; перешкоджання в проведенні операцій зі сторони органів державної влади тощо.

Доволі складною для страхової компанії є система оцінювання політичних ризиків. До деяких параметрів оцінювання ризику (природні ресурси, ВВП, рівень безробіття) можна застосувати стандартні кількісні методи оцінювання і прогнозування, беручи за основу статистичні дані за минулі періоди. До інших параметрів, таких як геополітичне положення країни, рівень правового забезпечення, можна застосовувати лише експертні оцінки. В цій роботі беруть участь спеціалісти, які мають достатній досвід не лише у вивченні політичних ризиків загалом, а й спеціальні знання щодо окремої країни чи регіону. Страхові компанії також користуються фаховими розробками міжнародних фінансових інститутів, банків, які надають можливість краще орієнтуватися у соціально-економічній або політичній ситуації окремих країн, регіонів [3, с.259].

2.Страхування майна страхувальника, котре включає крім звичайних ризиків і політичні. Отже договір страхування політичних ризиків можна купувати як окремо, так і поєднуючи його із звичайними ризиками при захисті майна (вогневі ризики, стихійні явища).

Перелік випадків, котрі зумовлюють настання відповідальності страховика за політичними ризиками такі:

- Саботаж і терористичні акти (SabotageandActsofTerrorism (S&T).
- Страйки, безлад, народні хвилювання (Strikes, RiotsandCivilCommotion (SRCC).
- Війна (War).
- Вторгнення, повстання, революція, громадянська війна (Insurrection, Rebellion, Revolution, Civilwar).
- Політичне насильство (Political Violence).
- Зловмисні пошкодження (Malicious damage).
- Перерва у виробництві (BusinessInterruption) внаслідок ризиків, перелічених вище.

З переліку визначених політичних ризиків страхувальники можуть обирати найбільш вживані - S&T і SRCC. За сучасних умов поширеним страховим ризиком на світовому ринку є захист від політичного насильства (PoliticalViolence). Активно цей продукт пропонують країни: Великобританія, США, Японія, Китай, Південна Америка, Сінгапур. Але за обмеженими варіантами покриття існує небезпека довготривалих процесів врегулювання збитків, оскільки за такими договорами має бути чітко сформульоване визначення страхового випадку. До збитків можуть призвести дії робітників підприємства, політичних груп, сепаратистів, терористів або через воєнні дії. Тому класифікувати страховий ризик інколи досить складно, що призводить до спірних питань і відповідно до уповільнення врегулювання претензій страхувальників.

В процесі оцінювання таких ризиків визначаються фактори, які впливають на ціну: вид об'єкта та його розташування, рівень безпеки, наданий ліміт відповідальності страховика. Визначальним чинником є територія

страхування. Договір страхування політичних ризиків можна укласти із залученням місткості іноземних перестраховиків. Перестраховальні тарифи значно диференційовані: від 0,03% для активів в Західній Україні до 3,5% у безпосередній близькості до лінії фронту. Також, якщо об'єктом є майно з підвищеною чисельністю осіб (аеропорти, стадіони) тариф дещо збільшується.

Необхідність страхування політичних ризиків в Україні є очевидним, адже страховий захист надає страхувальнику спокій і впевненість у збереженні його майна. В той же час країні формуються передумови для якісних економічних зрушень та європейського вектору розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Временко Л. В. Поняття політичного ризику у страхуванні / Л.В.Временко //Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації» (10-11 квітня 2014 р. м.Київ). – К.: Лазурит Поліграф, 2014. – 400 с.

2. Ефимов С. Л.Энциклопедический словарь: Экономика и страхование. / С.Л.Ефимов. – М.: Церих, 1996. – 528 с.

3. Страхові послуги: [підручник] / [Осадець С.С., Артюх Т.М., Гаманкова О.О. т а ін.]; за ред.проф. С.С.Осадця і доц. Т.М.Артюх. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.

УДК 336.71:330.131.7

Татьяніна Світлана Михайлівна
*старший викладач кафедри банківської
справи та фінансового моніторингу,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РИЗИКУ ЛІКВІДНОСТІ У БАНКАХ

Ризики є однією з головних складових банківської діяльності, так як і для будь-якої господарської і фінансової діяльності, характерним є високий рівень залежності прийняття управлінських рішень від впливу значної кількості факторів та дій суб'єктів господарювання, котрі важко передбачити з необхідною точністю. Саме з невизначеністю, або з імовірнісними процесами, зумовленими важкістю точного передбачення перебігу подій у майбутньому, як правило, пов'язується з виникненням ризику. Дане поняття «ризик» потребує подальшого визначення та дослідження, що і робить дану тему актуальною.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням ризику ліквідності, висвітлено в вітчизняних учених, серед яких А. Беляков, І. Бушуєва, В. Вітлінський, Л. Висоцька, І. Волошин, О. Добровольський, А. Камінський, Г. Карчева, М. Коваль.

З точки зору банку ризик – це потенційна можливість недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх факторів. Такі збитки можуть

бути прямими (втрата доходів або капіталу) чи непрямими (накладення обмежень на здатність банку досягати своїх бізнес-цілей).

Національний банк України виділив дев'ять категорій ризику, а саме[3]: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик та стратегічний ризик. Ці види ризиків не є взаємовиключними. Будь-який банківський продукт або послуга може наражати банк на кілька ризиків. Один з системних ризиків, який присутній в процесі діяльності кожного банку - це ризик ліквідності.

Зосереджуючи увагу на ризику ліквідності можна стверджувати, що даний ризик відіграє значну роль в структурі управління життєздатністю комерційного банку, в забезпеченні надійності банку шляхом впровадження механізмів управління ліквідністю як з потокової точки зору, так і з точки зору запасу. При чому ефективне управління ліквідністю комерційного банку надасть змогу нівелювати значну кількість фінансових ризиків через адекватне управління активно-пасивними операціями банку.

У деяких літературних джерелах банківська ліквідність трактується як запас. За цим підходом ліквідність банку визначається наявністю у нього в достатній кількості активів, які в разі необхідності можуть бути швидко і з мінімальними втратами реалізованими [1].

Зустрічається також визначення ліквідності як спроможності банку задовольнити потреби в готівкових коштах для своєчасного і повного виконання своїх зобов'язань[2].

Згідно з світовою практикою, підтримка банківської ліквідності та оцінка ризику ліквідності здійснюється лише на короткостроковій основі й за умови, що орган банківського нагляду оцінює фінансову установу як платоспроможну і здатну виконувати свої зобов'язання відповідно до вимог Національного банку.

Для ефективного регулювання ліквідності банків та банківської системи та виконання функцій кредитора останньої інстанції, НБУ, було прийнято останнє положення, тому відповідно до «Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» №70 від 27.07.2017 року може застосовувати такі інструменти[4]:

- 1) операції з рефінансування (постійно діюча лінія рефінансування для надання банкам кредитів овернайт, кредити рефінансування);
- 2) операції репо(операції прямого репо, операції зворотного репо);
- 3) операції з власними борговими зобов'язаннями (депозитні сертифікати овернайт та строком до 90 днів);
- 4) операції з державними облігаціями України.

Зосереджуючи увагу на ризику ліквідності можна стверджувати, що даний ризик відіграє значну роль в структурі управління життєздатністю комерційного банку, в забезпеченні надійності банку шляхом впровадження механізмів управління ліквідністю як з потокової точки зору, так і з точки зору запасу. При чому ефективне управління ліквідністю комерційного банку

надасть змогу нівелювати значну кількість фінансових ризиків через адекватне управління активно-пасивними операціями банку.

З метою захисту інтересів клієнтів та посилення фінансової надійності банків НБУ встановив для всіх комерційних банків економічні нормативи стосовно ліквідності та регулювання ризику ліквідності [4]:

Н4 - норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %);

Н5 - норматив поточної ліквідності (не менше 40 %);

Н6 - норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)

Процес управління ліквідністю характеризується наявністю фактора невизначеності, адже досить складно спрогнозувати, коли та й у якому масштабі виникне проблема ліквідності, а коли вона виникне, можна тільки вживати заходи на основі заздалегідь створених резервів, особливої структури активів і пасивів або напрацьованих операцій.

Підвищення ефективності управління ліквідністю банків України залежить, перш за все, від професійно налагодженої аналітичної роботи, яка має здійснюватися за такими напрямками, як:

- оцінка ризикованості окремих активів банку, їх доходності й можливості перетворення на засоби платежу;
- аналіз впливу на стан ліквідності окремих банківських операцій, здійснення яких супроводжується зміною структури активів та пасивів банку, а отже, і зміною стану його ліквідності;
- передбачення зміни співвідношення обсягу залучених вкладів та виданих кредитів з урахуванням макро- і мікроекономічних факторів;
- оцінка можливостей використання зовнішніх джерел поповнення ліквідних коштів.

Щоденна робота з підтримки достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження і виживання банку та забезпечує стійкість його функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мещеряков А.А. Методологічні засади підвищення ефективності роботи комерційного банку / А.А. Мещеряков // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – К.: НДЕІ, 2006. – № 12. – С. 35 – 39.

2. Мещеряков А.А. Організаційно-технологічні аспекти підвищення ефективності функціонування комерційного банку / А.А. Мещеряков ; Українська академія банківської справи Національного банку України. – К. : Науковий світ, 2006. – 347 с.

3. Мороз А. М. Банківська криза та її подолання: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу» (Київ, 22 квітня 2010 р.). – К.: КНЕУ, 2010. – 215 с.

4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123610

Терещук Наталія Сергіївна

студентка групи ФМБ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Ліснічук О. А., к.е.н., доцент кафедри

фінансів, Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Потреби сьогодення вимагають інтеграції до сучасного світового політичного і економічного простору. Перебудова державної економіки з планової на ринкову потребує невідкладних змін до самої сутності антикризового управління, його перебудови та трансформацій. Україна, спрямовуючи зусилля та прагнучи бути державою з ринковою економікою, стикається з проблемами, пов'язаними з кризовими явищами, що притаманні країнам, які функціонують у рамках ринкової моделі розвитку. Ці країни мають багаторічний значний досвід антикризового управління в складних умовах, подолання кризових явищ та створення механізмів превентивного попередження та захисту від їх наслідків.

Світова криза 2008-2009 рр., що зародилася у США, швидко розповсюдилася на інші країни. Кожна з економік світу відчула на собі її негативний вплив, навіть країни «найвищого добробуту». Враховуючи характер зародження кризи та її специфіку, найбільше постраждали провідні країни з добре розвиненими фондовими ринками (США, Німеччина, Японія, Великобританія). Пізніше криза вдарила по країнах, де не витримала тиску національна валюта (Угорщина, Україна). Однак ряд держав, попри негативний вплив фінансової кризи, демонструють стійку тенденцію економічного зростання (Австралія, Бразилія, Індія, Китай, Польща)[1, с. 27].

Найбільш розповсюдженими об'єктами антикризових програм у розвинених країнах стали автомобілебудування, житлове будівництво і транспортна інфраструктура. Автомобілебудування і житлове будівництво – це галузі, на які світова криза мала негативний вплив. Попит на продукцію цих галузей з боку населення, що переважно формувався за рахунок банківських іпотечних кредитів, стрімко впав. Падіння супроводжувалося гострими соціальними наслідками. До того ж банкрутство величезних автомобілебудівних компаній неминуче викликало б масове звільнення зайнятих на них працівників, а при скороченні житлового будівництва, окрім ризику звільнення працівників, виникає загроза для частини населення, яка розпочала будівництво житла за рахунок іпотечних кредитів [3, с. 75].

Вивчаючи досвід Європейського Союзу, можна відмітити, що антикризове регулювання економіки спрямоване на стимулювання діяльності конкретних компаній. Тільки приватний бізнес може ефективно розв'язувати

питання підйому депресивних регіонів за допомогою створення підприємств передових галузей. При цьому кожна економіка країн Європейського Союзу має свої особливості. Показовим є досвід Великобританії і Франції. Ці країни являються представниками двох моделей антикризового регулювання економіки: англійської та континентальної.

Англійська модель притаманна Великій Британії і характеризується незначною часткою державного сектора в економіці, сильним ринковим регулятором та ліберальними підходами у соціальній сфері. Останнім часом економічна політика Великої Британії у зв'язку зі світовою кризою зазнала серйозних змін. Роль держави була значно підвищена. Вона надає допомогу в першу чергу фінансовому сектору, який для економіки є пріоритетним. Серед інших антикризових заходів уряду стало податкове регулювання та стимулювання розвитку промислового сектора.

Континентальна модель характерна для Франції, а також для таких високорозвинених країн Європи як Італія, Німеччина, Швеція. Вона відрізняється активною роллю в економіці та соціально орієнтованою ринковою політикою. Починаючи з 2008 року, уряд Франції посилив підтримку промисловості країни. Основна фінансова допомога у вигляді бюджетних трансферів, пільгових кредитів, державних банківських гарантій, політики стимулювання продажів за допомогою бюджетних субсидій сконцентрувалася на пріоритетних галузях економіки (авіабудуванні, автомобільній промисловості). Франція за рахунок бюджету погасила борги, включаючи податкові, найбільш значущих для економіки підприємств. Крім того, до ради директорів великих корпорацій були введені представники держави [4, с.10].

Для протистояння кризовим явищам Європейський Союз вжив низку заходів, що свідчать про наявність цілеспрямованої антикризової політики [2, с. 269]: 1) реформування фінансової системи. Європа повинна мати стабільний фінансовий ринок, основна функція якого – надання іпотечних кредитів, пенсій і позик; 2) підтримка пріоритетних галузей економіки. В основному це спільні дії щодо інвестування відкритих ринків на довгостроковий період; 3) збереження прийняттого рівня зайнятості; 4) сприяння стабілізації глобальної економіки. Необхідність державних витрат і стимулювання економіки, що передбачає посилення правового забезпечення і більш суворий нагляд за фінансовою сферою.

Державою, яка має давні традиції втручання в економіку, є Японія. Головні напрями її економічної політики – стабілізація, перерозподіл доходу, надання суспільних товарів та корегування помилок ринку. Реалізацію промислової політики здійснює Міністерство зовнішньої торгівлі та промисловості. До сфери дії міністерства входять зовнішня торгівля, промисловість, новітні технології, підтримка малих і середніх підприємств. Слід зазначити, що Японії притаманний досить ефективний процес приватизації державних неплатоспроможних підприємств, які модернізуються, оптимізуються і поступово починають виходити на прибутковий рівень роботи. Саме це дозволяє ефективно реалізовувати антикризові заходи.

У ряді країн в якості превентивних антикризових заходів, спрямованих на запобігання або вихід з кризи окремих підприємств і навіть цілих галузей, використовується розробка програм приватизації та їх реалізація. Метою таких заходів є пошук інноваційних структур підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності та ефективності.

Слід зазначити, що у Чехії в процесі приватизації активну участь брали іноземні фірми, яких країна приваблює відносно невисоким країним ризиком, порівняно високим рівнем кваліфікації робочої сили, більш низькими витратами на заробітну плату і матеріали [6]. Найбільша частка іноземних інвестицій припадала на фірми Німеччини (31,2 %), США (27,8 %), Франції (12,7 %), Бельгії (7,2 %), Австрії (6,2 %). Результатом проведення таких антикризових заходів став економічний і соціальний ефект, який проявився через стабілізацію становища на великих підприємствах, зменшення безробіття, збереження і навіть збільшення кількості робочих місць [5, с.44].

Узагальнення міжнародного досвіду дозволяє виокремити низку інструментів для підвищення ефективності антикризової політики Україні в різних напрямках і сферах.

1. *В кредитній сфері:* збільшення кредитування економіки банками розвитку; зміцнення і розширення державних кредитних гарантій і фінансування з боку державних фінансових установ; збільшення статутного капіталу державних банків; придбання комерційних цінних паперів, випущених компаніями з метою послаблення жорсткості умов фінансування.

2. *В сфері малого та середнього бізнесу:* субсидування процентної ставки за комерційними кредитами для малих і середніх підприємств та домогосподарств; звільнення підприємств від сплати певної частки відрахувань до бюджету при прийнятті на роботу нових працівників та поступове збільшення таких відрахувань в наступні періоди; створення спеціальних фондів, які надаватимуть кредити для малого та середнього бізнесу; розширення кредитних ліній, що надаються державними фінансовими установами; спрощення процедури отримання кредитів.

3. *В сфері інвестицій та інновацій:* надання інвестиційних податкових пільг на придбання нових матеріальних активів та на капітальні інвестиції; пряме державне фінансування перспективних проектів; залучення прямих інвестицій шляхом створення спільних фондів із зарубіжними партнерами; збільшення асигнувань на реконструкцію будівель з метою поліпшення їхньої енергетичної ефективності; інвестиції на наукові дослідження та розробки; інвестиції в поновлювані джерела енергії.

4. *Для підтримки галузей економіки:* підвищення субсидій для фермерських господарств, збільшення обсягів державних закупівель продовольства у фермерів; розширення обсягу і спектру державних інтервенцій на сільгосппродукцію за фіксованими закупівельними цінами.

Провідні країни світу забезпечують протистояння зовнішнім чинникам та сталий розвиток економіки з використанням накопиченого світового досвіду реалізації зовнішньої та внутрішньої інноваційної політики на засадах взаємодії державних, наукових і бізнесових структур, а також переваг міжнародного

науково-технічного співробітництва. Країни з динамічним розвитком науки і технологій та ефективним механізмом комерціалізації їх результатів подовжують тривалість періоду економічних експансій відносно економічних рецесій. Технологічний розвиток країн є важливим елементом формування стабільної та високорозвиненої економіки. Країни, які витрачають значні кошти на розвиток технологій та інновацій, мають можливість користуватися рядом переваг, до яких відносять: досягнення високого рівня продуктивності праці; вміння оперативно діагностувати та ефективно реагувати на коливання ринкової кон'юнктури за допомогою застосування широкого інструментарію антикризової політики; формування запасу технологічної міцності держав для нейтралізації негативних наслідків циклічності. Україні варто використати досвід найближчих сусідів - країн ЄС і розпочати активну політику інвестування в інноваційний розвиток держави. Це створить передумови для прискореного розвитку України навіть у найжорсткіших умовах глобалізму.

Отже, при веденні антикризової політики, Україні слід звертатися до міжнародного досвіду та запозичити заходи, які сприяли виведенню економік провідних країн з кризового стану. Важливо притримуватися визначеного механізму антикризових заходів, який дасть можливість не лише вчасно реагувати на кризові явища, а й попереджати їх розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранецький, І. Світова фінансова криза: перші результати та уроки для України / І. Баранецький // Зовнішні справи. – 2008. - №12. – С.27-30.
2. Лизун, М. В. Антикризова політика: світовий досвід та уроки для України / М. В. Лизун // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка. - 2011. - Вип. 5(2). - С. 266-271.
3. Пасхавер, О. І. Державний сектор і функції держави у період кризи / О. І. Пасхавер, Л. Т. Верховодова, О. М. Кошик. – Центр економічного розвитку. – К.: Видавець: СПД С.В.Маляр, 2009. - 129 с.
4. Савченко В.Ф., Козляченко О.М. Світовий досвід антикризового фінансового регулювання // Науковий вісник Полісся. – 2016. - № 1 (5). – с. 7-13.
5. Храпкіна В.В., Чучко О.П. Адаптація світового досвіду антикризового управління в Україні//Технологический аудит и резервыпроизводства. – 2015. - № 1/7(21) – с.42-49.
6. TreatyestablishingtheEuropeanstabilitymechanism [Electronicresource]. — 2012. — Availableat: http://www.efsf.europa.eu/attachments/esm_treaty_en.pdf

Тимошенко Олена Володимирівна
*д.е.н., професор кафедри економіки,
Київський національний університет культури
і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах військового конфлікту на Сході України, внаслідок часткової втрати території України, нестабільної соціально-економічної ситуації, відсутності у правлячій еліті стратегічного бачення щодо вирішення нагальних проблем посилюється соціально-демографічна небезпека, актуалізується міграційна проблематика.

За проведеними автором попередніми дослідженнями на основі методів економіко-математичного моделювання з'ясовано, що на падіння інтегрального рівня економічної безпеки України у 2000-2016 рр. суттєво вплинула саме соціально-демографічна її функціональна складова [9]. При цьому факторами прямого впливу на погіршення демографічної ситуації в Україні стало суттєве скорочення чисельності населення (до ілюстрації, чисельність населення у 1991 році становила 51,9 млн. осіб, у 2000 році – 49,4 млн. осіб, у 2013 році – 45,5 млн. осіб, у 2016 році – 42,7 млн. осіб [1]), внаслідок високої смертності, яка впродовж 1991-2016 рр. перевищує показники народжуваності та створює реальну загрозу національним економічним інтересам (до ілюстрації, у 2016 році кількість померлих становила 583,6 тис. осіб, що на 186,6 тис. осіб перевищує кількість народжених [1]). Основними деструктивними чинниками також виявились: досить низька тривалість життя українців у порівнянні із країнами-членами ЄС та іншими країнами світу (так, у 2016 році середня тривалість життя в Україні становила 71,6 років, що є значно меншим, ніж в Іспанії (82,8 роки), Італії (82,7 роки), Швеції (82,4 роки), Люксембурзі (82 роки), Нідерландах (81,9 рік), Норвегії (80 років) [3]); деформована вікова структура населення із високою часткою людей похилого віку; загальне старіння населення; зменшення обсягів фінансування на потреби освіти, медицини (у % до ВВП країни).

В той час, опосередкованим, але не менш значущим факторам, який негативно впливає на погіршення показників соціально-демографічної безпеки є нерегульована міграція населення, яка визначає перебіг демографічних процесів та є важливим джерелом формування працездатного населення.

Міжнародна міграція є глобальним явищем, а процеси пов'язані із трудовою міграцією значно посилюються на ринках праці практично всіх країн світу, але особливо гостро ці проблеми зачепили Європу, в тому числі і Україну, хоч в зовсім різному вимірі. Так, за оцінками Міжнародної організації праці (МОП), у 2015 році налічувалося 243,7 млн. міжнародних мігрантів у світі, що складало 3% від світового населення та вдвічі перевищувало їх кількість у 2000 році та майже у 76 разів більше, ніж у 1960 році (3,2 млн. осіб)

[8, с. 112-116]. Що стосується Європи, то сьогодні вона займає перше місце у світі за їх кількістю – понад 60 млн. осіб. А керівництво Євросоюзу проголосили регулювання міграції одним із 10 основних пріоритетів у державній політиці [4].

Ще більш загрозливою виглядає ситуація, пов'язана із міграцією в Україні (до ілюстрації, за різними статистичними даними в Україні налічується від 5 до 7 млн. осіб міжнародних мігрантів, що становить 11-16% від кількості наявного населення) [8]. У 2015 році Україна увійшла до 10 найбільших шукачів притулку у країнах-членах Європейського союзу, а громадянами України було подано в 20 разів більше клопотань про притулок, ніж у 2013 році [4].

Оцінюючи показники, які характеризують міждержавні міграційні процеси в Україні, можна спостерігати стійку динаміку до зменшення кількості іммігрантів, в той час – кількість емігрантів демонструє хвилеподібну динаміку. В умовах воєнно-політичної нестабільності, незважаючи на суттєве скорочення кількості вибулих мігрантів із України (до ілюстрації, в 2016 році кількість емігрантів становила 6465 осіб, в 2015 році – 21409; в 2014 – 21599; в 2013 – 22187; в 2007 – 29669 осіб) еміграційні настрої населення зростають в сподіванні вирішити нагальні проблеми та поліпшити рівень власного життя за рахунок працевлаштування за кордоном. За даними Міжнародної організації з міграції 8% українців планують знайти роботу за кордоном, а майже 14 % трудових мігрантів мають бажання назавжди залишитися поза межами України [5].

В цілому міжнародна міграція населення має подвійний характер впливу на соціально-економічну безпеку України. До основних позитивних її наслідків слід віднести: високу частку у структурі ВВП приватних грошових переказів мігрантів, короткострокове, а в деякій мірі, і довгострокове поліпшення фінансового становища сімей мігрантів; зменшення рівня безробіття; отримання мовної практики, набуття свідомості, здобуття нового професійного досвіду [7]; збереження культурних та економічних зв'язків української діаспори із Батьківщиною.

Не зменшуючи позитивних наслідків щодо вільного переміщення робочої сили та відкриття «кордонів», слід застерегти, що саме по собі явище «міграція» не має абсолютного характеру, а отже позитивні наслідки у контексті підвищення матеріального доброту сімей заробітчанив нівелюються руйнуванням їх родин, високою вірогідністю зростання дітей емігрантів у неповноцінних сім'ях із відсутністю належного батьківського піклування. Крім того, вплив трудової міграції на посилення рівня освіченості емігрантів також залишається дискусійним: з однієї сторони, перебуваючи за кордоном відбувається підвищення рівня конкурентоспроможності робочої сили, посилення професійних навичок, набуття вміння використовувати передові управлінські технології тощо. Але це відбувається лише при належному працевлаштуванні в іншій країні та ймовірності при поверненні на Батьківщину використати набуті знання на користь та благо своєї країни.

До позитивних наслідків нами також віднесено зменшення напруги на ринку праці [6, с.29-35]. За підрахунками економістів, якби працевлаштування за кордоном не було можливим, то безробіття в Україні було в 1,4 рази більшим за офіційний відсоток [2]. При цьому застерігаємо, що окреслений позитивний вплив на кон'юнктуру ринку праці також має дуалістичне сприйняття і залишається риторичним питання: «Чи зменшення напруги на ринку праці України шляхом кількісного зменшення економічно активного населення країни та «відпливу» інтелектуальної еліти за кордон дійсно позитивно впливатиме на сталий розвиток національної економіки?».

Нами виокремлено основні негативні риси трудової міграції на рівень економічної безпеки України (еміграції трудових ресурсів): демографічні наслідки - знижується народжуваність, відбувається старіння нації через зменшення частки репродуктивного населення; соціальні наслідки - нелегальне працевлаштування в зарубіжних країнах, руйнування сімейних інститутів; політичні - викликають напругу у суспільстві, позбавлені виборчого права; фінансово-економічні - відтік високоінтелектуальної еліти зменшує можливості інноваційного розвитку національної економіки, неефективне використання коштів Державного бюджету України, яке спрямовується на підготовку та здобуття вищої освіти емігрантів.

Отже, самі по собі ринкові механізми протидії неврегульованій трудовій міграції без належного втручання центральних органів законодавчої та виконавчої влади кожної країни, не в змозі запобігти територіальним відмінностям розвитку країн. З огляду на це, скорочення еміграції в Україні вимагає: зростання середньомісячної заробітної плати в усіх сферах і ланках національного господарства (будівництво, сфера обслуговування, наука і культура), як основного чинника та важливого стимулу до трудової діяльності; посилення соціальної відповідальності роботодавців щодо офіційного оформлення трудових відносин та виплати належного грошового та компенсаційного забезпечення; зменшення рівня бідності, підвищення соціальної солідарності, створення робочих місць, які б задовольняли потреби економіки у контексті запровадження політики «імпортозаміщення» та посилення заходів, протекціонізму, нарощення національного виробництва; створення умов для ефективною та врегульованою внутрішньої міграції, як альтернативи зовнішній; вирішення конфлікту на тимчасово окупованих територіях, припинення військових дій на Сході України, підвищення технологічного рівня виробництва, належне позиціонування України у координатах світового фінансово-економічного простору, підвищення іміджу держави як незалежної європейської країни, яка всупереч агресивним зовнішнім викликам впроваджує політику системних реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демографічна та соціальна статистика. Населення та міграція. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/>.

2. Демографічна та соціальна статистика. Ринок праці. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/pr/tpo/prmo.html>.

3. Здоровое старение: аналіт. записка. Всемирная организация здравоохранения. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euro.who.int/ru/health-topics/Life-stages/healthy-ageing/healthy-ageing>.

4. Міграційна криза в Європі: пошуки шляхів розв'язання та наслідки для України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2266/>.

5. Міграція в Україні: факти і цифри // Міжнародна організація з міграції. 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

6. Мельник Т.В., Лошенко О.В. Вплив міжнародної трудової міграції на економіку України / Т.В. Мельник, О.В. Лошенко // БізнесІнформ.– 2016. – № 12. – С. 29–35.

7. Петроє О.М., Васильєв В.Т. Міжнародна трудова міграція: аналіз ситуації та наслідків для України / О.М. Петроє, В.Т. Васильєв // Вісник НАДУ – 2015. – № 4. – С. 93–100.

8. Січко С.М. Міжнародна трудова міграція як форма міжнародних економічних відносин / С.М. Січко // Економіка і менеджмент: науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – Вип. № 10. – С. 112–116.

9. Тимошенко О. В. Економічна безпека національної економіки в умовах глобалізації : монографія / О. В. Тимошенко. – Київ: ТОВ «Наш Формат», 2016. – 384 с.

УДК 336.71:330.341.1-027.543

Торяник Жанна Іванівна

к.е.н., доцент кафедри економіки, менеджменту та бізнесу,

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»,

м. Харків, Україна

Гердт Ірина

магістр,

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»,

м. Харків, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Сьогодні основним механізмом досягнення прибутковості банку є вміння вчасно реагувати на зміни ринку, його ресурсної бази та потреби клієнтів. Розвиток банківського бізнесу нерозривно пов'язаний з процесами автоматизації, впровадженням сучасних технічних пристроїв та передових

банківських технологій, задача яких просувати продукти та послуги, а також шукати інструменти, які підвищують привабливість банку. Так виникає потреба в інноваціях.

Виникнення банківських інновацій обумовлене безперервним рухом підприємницької думки, прагненням обійти конкурентів, інформацією, що поступає, про банківські нововведення зарубіжних країн, а також періодично виникаючими кризами в банківській сфері, що є стимулом до посилення активності в області інновацій, направленої на підвищення фінансової стійкості та безпеки банку.

Як і раніше головним аспектом у банківських інноваціях є їх активність в соціальних мережах з метою ідентифікації та вивчення поведінки клієнтів. Так, компанія Socure розробила програму Perceive, що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації у програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон, та зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter и LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж, або включає сигнал тривоги. На даний час систему використовують декілька лондонських банків у режимі тестування [1, с. 8]. Інтернет є достатньо новою сферою надання банківських послуг. Банкіри в усьому світі вважають, що коли всі клієнти банківського сектору будуть підключені до всесвітньої мережі, взаємодія з користувачами відразу зміниться.

До перспективних напрямів банківських інновацій варто віднести «багатоканальну діяльність» із поєднанням нових і традиційних технологій і інструментів; віртуальні банківські й фінансові технології; комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій; нові банківські продукти (послуги) на базі нових технологій.

Досить новим трендом у світі є криптовалюти, про які ще декілька років тому мало хто чув. Головними перевагами цифрової валюти є те, що її набір даних, ретельно захищений від злому і копіювання за допомогою різних криптографічних (шифрувальних) методів захисту. В різних країнах криптовалюту класифікують по-різному - як віртуальну валюту, грошовий сурогат, нематеріальну цінність, віртуальний товар тощо. Зі свого боку, Національний банк України поки офіційно не підтримує жодне з наведених визначень. На сьогодні розвиток криптовалюти стримує відсутність законодавчого статусу та доступного пояснення суті даної інновації у відкритому доступі. Але вже в найближчому майбутньому очікується кардинальна зміна цієї ситуації [2].

Загалом, спеціалісти в сфері фінансових технологій у Британії на конференції Fintech висунули гіпотезу, що до 2020 року банківська діяльність кардинально зміниться [3]. Вони представили прототип «банку майбутнього» та вивели ключові інновації:

- банки самі будуть обирати клієнтів (вивчаючи їх поведінкові характеристики в соціальних мережах);
- банки будуть працювати повністю на сучасних гаджетах (наприклад, смартфон самостійно аналізуватиме доступні інвестиційні пропозиції);

- в банку буде робіт-помічник, який в режимі реального часу надаватиме професійні поради;
- потужні алгоритми будуть відстежувати поведінку банківських даних для захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз безпеки;
- банки стануть ідентифікаційними брокерами;
- банки перейдуть на платформи, управління якими буде здійснюватися за допомогою алгоритмів та роботів;
- в майбутньому банківський рахунок буде у вигляді відкритої екосистеми, де клієнти самостійно зможуть контролювати фінансові потреби та проведені трансакції;
- банківський рахунок буде нагадувати номер телефона, він буде єдиним для усіх банків і представлятиме особу – клієнта банку;
- технологія блокчейн буде використовуватися для розповсюдження, підтвердження та зберігання ряду фінансових сервісів;
- соціальна комерція стане більш поширеним явищем, з можливістю запозичення і торгівлі на платформах соціальних мереж;
- децентралізовані позики та продукти управління ризиками стануть нормою, традиційні посередники будуть витіснені, оскільки інвестиційні організації зможуть надавати кошти клієнтам, безпосередньо через онлайн платформи.

Отже, з розвитком інноваційних технологій банківська сфера зазнає суттєвих змін, та людський фактор буде майже повністю витісненим, а на заміну йому придуть роботизовані системи. У зв'язку з цим, зменшуються ризики (прийняття помилкових рішень і т.д.), але з'являються нові – пов'язані з вірусами, які можуть знищити цілу систему даних, безробіттям.

Щодо України, то процеси інтеграції її у світовий економічний простір вимагають вирішення проблеми забезпечення інноваційного розвитку її економіки на основі формування принципово нових теоретико-методологічних підходів та обґрунтування практичних заходів щодо впровадження результатів наукових досліджень. В Україні рівень інноваційного потенціалу є досить високим, але на сучасному етапу не реалізується в повному обсязі. Так, за даними звіту Global Competitiveness Report за показником надійності українські банки є найгіршими у світі – та займають 140 місце з 144 країн світу, за показником доступність за ціною фінансових ресурсів – 123 місце, за показником наявність фінансових послуг – 101 місце, за показником простота доступу до кредитів – 87 місце [4].

Таким чином, упровадження інноваційних банківських проектів – найпріоритетніший напрям подальшого розвитку банківських установ з метою отримання конкурентних переваг на ринку фінансових послуг, підвищення прибуткової діяльності банку, генерування нових потоків доходів за рахунок впровадження інноваційних продуктів високої якості, підвищення операційної ефективності та зниження ризиків, формування сучасного іміджу банківської установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Степаненко О.П. Тенденції інноваційного розвитку банківської системи України / О.П. Степаненко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6 (132). – С. 5–13.
2. Bitcoin та Blockchain: що це таке і як працює в Україні та світі // Щоденна інтернет-газета. – Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://versii.if.ua/novunu/bitcoin-ta-blockchain-shho-tse-take-yak-pratsyuuye-v-ukrayini-ta-sviti/>
3. 10 інновацій для банків майбутнього // Український бізнес ресурс. – Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://ubr.ua/finances/banking-sector/10-innovacii-dlia-bankov-budushego-352547>
4. Світовий економічний форум. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2015-16.pdf

УДК 339.9

Третяк Наталя Миколаївна

к. е. н., доцент кафедри фінансів та банківської справи,

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»,

м. Черкаси, Україна

НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах кризової економіки, нестача фінансових ресурсів, а також несвоєчасність їх формування досить болюче відбивається на результатах роботи підприємства. Окрім того, у таких умовах, традиційні джерела фінансового забезпечення для багатьох підприємств стають недоступними за причини збитковості діяльності, високої плати за користування банківськими кредитами, зменшення ринкової вартості підприємства та інше. І тому вітчизняні підприємства вдаються до пошуку нетрадиційних джерел фінансування інвестиційної діяльності, які в умовах нестабільності та кризи можуть забезпечити інвестиційну діяльність підприємства доступними фінансовими ресурсами з найменшими втратами часу та ресурсів.

До нетрадиційних джерел фінансування відносяться, лізинг, лізбек, селенг, факторинг, венчурне фінансування, форфейтинг, страхування, франчайзинг.

Підприємство самостійно, на свій розсуд, обирає для забезпечення інвестиційної діяльності джерела фінансування, які у певний момент часу є для нього більш прийнятними ніж інші джерела (рис. 1).

У закордонній практиці широковідомі нетрадиційні джерела фінансування, не отримали належного розвитку в Україні. Загальновідомим є той факт, що використання у вітчизняній практиці, таких прогресивних нетрадиційних джерел фінансування, як лізбек, селенг, венчурне фінансування,

франчайзинг, факторинг, є значно меншим ніж у інших економічно розвинутих країнах.

Джерело: власна розробка автора

Рис. 1. Нетрадиційні джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємства

Найпоширенішим нетрадиційним джерелом фінансування банківському кредитуванню на сьогодні є лізинг. Це одна з найбільш перспективних форм залучення фінансових ресурсів. Він розглядається як один з різновидів довгострокового кредиту, наданого в натуральній формі. Завдяки лізингу у підприємства з'являється можливість здійснити технічне переоснащення виробництва, не виводячи з обороту фінансові ресурси [34, с.60].

Лізинг є джерелом переобладнання та переоснащення виробництва і в більшості випадків є рятувальним фактором для нерентабельних та збиткових підприємств. Можна зазначити, що лізинг є особливим та перспективним видом кредитування.

Закономірністю кредитування за лізинговими схемами є те, що кредитуються, як правило, високоліквідні об'єкти – придбання транспортних засобів (45%), сільськогосподарської техніки (31%); воно є середньостроковим фінансовим інструментом.

Водночас, різновидами лізингу виступають лізбек та селенг. Кожен із них має своє призначення та рольовий аспект. Так, лізбек є зворотним лізингом і застосовується як більш вигідна форма оренди для лізингоодержувача, оскільки

він одночасно залучає капітал від продажу майна і має нагоду подальшого використання цього майна. В свою чергу, селенг є однією з нових форм залучення фінансових ресурсів, яку почали використовувати підприємства України. Доведено, що суть селенгу полягає у передачі власником своїх прав на використання і управління його майном селенговій компанії за певну плату. При цьому, власник продовжує володіти переданим майном і може на першу вимогу повернути його. До такого майна належать: гроші, цінні папери, земельні ділянки, підприємства, будівлі, обладнання тощо [4, с.36].

Джерелом фінансового забезпечення підприємства – експортера є форфейтинг, що являє собою форму кредитування фінансово-кредитною установою шляхом придбання боргових зобов'язань з певним дисконтом [2, с.215].

У разі форфейтингу продавець поступається своїми вимогами до покупця визначеній кредитній установі. Кредитна установа купує відразу всю суму боргу за вирахуванням відсотків. При цьому покупець товарів ліквідує свої боргові зобов'язання сплатою періодичних зобов'язань. Форфейтинг дозволяє скоротити дебіторську заборгованість продавця, вдосконалити структуру балансу, пришвидшити оборотність активів. Хоча форфейтинг дорожче банківського кредиту, він стабілізує ставки кредитування, скорочує оформлення переуступки векселів та інших боргових вимог.

Деякі підприємства активно використовують факторинг як джерело фінансового забезпечення своєї операційної діяльності.

У світовій практиці під факторингом розуміється ряд комісійно-посередницьких послуг, які проводяться фактором - фірмою клієнту в процесі здійснення останнім розрахунків за товари і послуги, що сполучаються, як правило, із кредитуванням його оборотного капіталу.

Ще одним нетрадиційним і навіть прихованим джерелом фінансування є франчайзинг, що являє собою організацію бізнесу, за якою компанія (франчайзер) передає певній людині чи компанії (франчайзі) право на продаж продукту і послуг цієї компанії. Вживаючи у своїй діяльності франчайзинг підприємство франчайзі має можливість ефективно здійснювати діяльність та отримати прибуток.

Венчурне фінансування, за визначенням Європейської асоціації прямого та венчурного інвестування (European Private Equity & Venture Capital Association – EVCA), – це акціонерний капітал, який надається професійними фірмами, які інвестують, одночасно беручи участь в управлінні, в приватні підприємства, які демонструють значний потенціал зростання, на фазах їх початкового розвитку, розширення та перетворення [1].

Венчурне фінансування застосовується з метою фінансування інноваційних проектів, орієнтованих на розробку і виробництво наукомістких продуктів, для їх розвитку і розширення, з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів, які відрізняються високим ступенем ризику неповернення коштів та відсутністю їх фінансування.

Практика венчурного фінансування передбачає інвестування як шляхом придбання акцій (паїв) компаній, так і шляхом кредитування підприємств.

Процес інвестування передбачає залучення інвесторів у безпосереднє управління виробничим процесом, прийняття стратегічно важливих рішень. Підприємство, що отримує венчурне фінансування, стає акціонерною компанією, акції якої належать вузькому колу осіб – її засновникам та інвесторам венчурного капіталу.

В умовах фінансової кризи, коли банківський кредит став менш доступним для підприємств, помітно зросла зацікавленість до небанківських форм кредитування. Саме комерційне кредитування є джерелом небанківського кредитування і альтернативою банківському кредитуванню, що може бути представлено у формі відстрочки, розстрочки платежу, авансу, попередньої оплати і широко застосовується у фінансовому менеджменті підприємств реального сектора економіки.

Мезонінне фінансування є формою залучення капітальних активів в міжнародний інвестиційний бізнес-проект, за яким кредитор надає цілеспрямовано без вимоги застави майна девелоперу обумовлену суму кредиту з правом субординованого погашення боргу не першої черги та правом участі в прибутку інвестиційного проекту. Цілеспрямованість означає, що девелопер всю суму кредиту використовує на розвиток бізнес-проекту. На відміну від звичайного кредиту, інвестор не має права вимагати заставу, проте, має право, а не зобов'язання в обумовлений час в майбутньому за обумовленою ціною придбати або пакет акцій даної корпорації, що реалізує проект, або певну кількість готового продукту чи майна, чи іншим чином стати співвласником або управляючим проектом [3].

Застосування нетрадиційних джерел фінансування надасть підприємству можливість залучати фінансові ресурси у більшому обсязі, які можуть бути використані для фінансування інвестиційного розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веб-сторінка Європейської асоціації венчурного капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evca.eu>.
2. Гудзь, О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств [Текст]: монографія / О.Є. Гудзь. – К.: ННЦАЕ, 2007. – 578с.
3. Підвисоцький, Я. В. Гібридні фінансові інструменти в практиці управління ризиками міжнародних бізнес-проектів [Електронний ресурс] / Я. В. Підвисоцький // Ефективна економіка. – 2012. – № 8. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1331>
4. Третяк, Н.М. Лізингові банківські операції як джерело оновлення технічної бази агроформувань / [Текст] // Фінансовий простір [Текст] : міжнародний науково-практичний журнал / Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). – м. Черкаси. – 2012. – № 1 (5). – С. 35-41.

Федина Віта Віталіївна

старший викладач кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ЕКОНОМІЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВВЕДЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Після здобуття незалежності перед Україною постало питання розробки національного пенсійного законодавства та пошуку нової моделі пенсійного забезпечення, яка б відповідала ринковим умовам, забезпечувала соціальну захищеність пенсіонерів за одночасного досягнення макроекономічної стабілізації. Концепція пенсійної реформи, закладена в Законах України від 09.07.2003 р. “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” № 1058-IV [1] та “Про недержавне пенсійне забезпечення” № 1057-IV [2], передбачає заміну традиційної однорівневої системи державного пенсійного страхування на трирівневу, у якій солідарна система доповнюється двома накопичувальними рівнями. Це стало свого роду історичною подією, яка завершила багаторічний період законодавчого закріплення шляхів реалізації пенсійної реформи, побудови нової пенсійної системи в Україні.

На сьогодні, нормативно – правову базу, що регламентує використання накопичувальної пенсійної системи у національній пенсійній моделі, становлять Закони України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» та «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи». Цими документами задекларовано створення трирівневої пенсійної системи з поєднанням солідарної та накопичувальних її складових, визначено умови введення накопичувальної системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, окреслено основні засади функціонування системи та базові параметри участі в ній [1, 2].

Разом з тим, через невизначеність дати запровадження другого рівня, постійної зміни вектора руху пенсійної реформи зі структурних змін на параметричні, впровадження системи лишається задекларованим лише на папері.

Однією з головних умов початку функціонування другого рівня є прийняття окремого закону про запровадження накопичувальної системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування. Наразі у Верховній Раді знаходяться три законопроекти із майже аналогічними назвами, що регламентують механізм впровадження другого рівня - №2854 від 29.12. 2006, поданий Кабінетом Міністрів України; №4608-1 від 19.05. 2016, поданий групою депутатів і взятий за основу (законопроекти 4608-2, та 4608-3 внесені як альтернативні) та №6677, внесений депутатами Соловей Ю. І., Веселовою Н. В., Різаненко П. О. Фактично, законопроекти підсумовують

результати десятирічного періоду обговорення проблем запровадження другого рівня, більшість положень цих проектів містять однакові підходи до механізму запровадження накопичувальної складової, регулювання відносин у цій сфері, разом з тим різняться декількома концептуальними засадами, кожна з яких може суттєво вплинути на її функціонування (Табл.1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз моделей накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Критерій	Законопроект №2854	Законопроект №4608-1	Законопроект №6677
Тип організаційної моделі	Змішана, централізована на початковому етапі	Централізована: створення Накопичувального пенсійного фонду	Децентралізована через систему недержавних пенсійних фондів
Дата запровадження	01.01.2009	01.07.2017 (4608, 4608-1)	01.01.2018
Учасники	особи до 40 років	особи, які не досягли пенсійного віку	особи до 35 років, участь обов'язкова
Розмір ставок відрахування	мін – 2% макс -7%	мін – 2% макс -5%	мін – 2% макс -7%
Адміністрування	Пенсійний фонд України	Пенсійний фонд України	Пенсійний фонд України +Адміністратори НПФ
Державні гарантії збереження коштів	відсутні	передбачено у розмірі сплачених страхових внесків із врахуванням інфляції	передбачено через участь НПФ у системі гарантування вкладів (Фонд гарантування вкладів фізичних осіб)
Потреба в додатковому фінансовому ресурсі	4 млрд.грн	відсутня	відсутня

Джерело: складено авторами за матеріалами [3-8].

Як свідчить проведений аналіз, основними концептуальними відмінностями поданих законопроектів є тип організаційної моделі системи, її адміністрування, наявність державних гарантій збереження коштів і потреба у додатковому фінансовому ресурсі.

Одна з відмінностей полягає у відмові від централізованої моделі накопичувальної системи для акумулювання страхових внесків другого рівня через створення Накопичувального пенсійного фонду і перехід на децентралізовану модель через недержавні пенсійні фонди, що відповідають критеріям Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [2]. Тобто, обов'язкові пенсійні накопичення (другого рівня) формуються у вибраних громадянами недержавних пенсійних фондах (третього рівня) разом із добровільними пенсійними заощадженнями. Проте, через низький рівень фінансової грамотності населення, кризу недовіри до фінансових інститутів, враховуючи результати діяльності недержавних пенсійних фондів за більш як десятирічний період, відсутність на фондовому ринку надійних інструментів для інвестування пенсійних накопичень, відразу впроваджувати

децентралізовану модель досить ризиковано. Тому, на нашу думку, найкращим варіантом є змішана модель, запропонована законопроектом №2854, механізм введення якої зводиться до поетапного її впровадження із поступовим зміщенням акценту з державного нагляду і регулювання до особистої відповідальності громадян за власний пенсійний добробут. Тобто, на першому етапі відбувається впровадження централізованої системи, що сконцентрує пенсійні активи в Накопичувальному пенсійному фонді під державним контролем і управлінням (повна відповідальність держави), а на другому (через 11 років) – децентралізація системи та надання громадянам права обрати недержавний пенсійний фонд (НПФ) для подальшого формування в ньому власних пенсійних накопичень (обов'язкових і добровільних).

Обов'язковість участі в системі передбачає поетапне охоплення накопичувальним пенсійним страхуванням великого контингенту осіб. А це потребує забезпечення таких вимог, як: простота і доступність нормативної бази для розуміння та сприйняття усіма суб'єктами цього процесу; налагоджений механізм адміністративної системи для швидкого взяття на облік усього кола застрахованих осіб; здатність інституційної інфраструктури до обробки та систематизації великого масиву інформації; забезпечення контролю за надходженням страхових внесків. Ефективне вирішення цих завдань можливе лише за умови високого ступеня централізації інформаційних та грошових потоків, облікових процедур, контрольних функцій, що можливе лише при умові їх консолідації на рівні ПФУ як єдиного адміністративного центру [9].

Наявність механізму захисту пенсійних накопичень і державних гарантій - один з ключових моментів введення накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Враховуючи, що система є обов'язковою для участі, ініційована державою, механізм і умови введення закріплені законодавчо, держава в особі уряду є відповідальною за макроекономічні показники розвитку, саме держава повинна бути остаточним гарантом збереження пенсійних коштів громадян [10]. Реальне забезпечення захисту передбачає організацію надійного фізичного зберігання та інвестування коштів, щоб за рахунок інвестиційного доходу як мінімум компенсувати їх інфляційне знецінення, витрати на зберігання, управління тощо. З огляду на наявність державних гарантій в запропонованих законопроектах, найбільш захищеним можна вважати законопроект №6677 через участь пенсійних установ у системі гарантування вкладів фізичних осіб. Разом з тим, у документі відсутній сам механізм і умови такої участі.

З огляду на проведений аналіз законопроектів, вважаємо, що на першому етапі введення накопичувальної складової загальнообов'язкового державного пенсійного страхування система має перебувати під повним державним контролем та управлінням через розподіл функцій і контрольних повноважень між урядом, Пенсійним фондом, Мінфіном, іншими державними органами (що унеможливить одноосібне розпорядження пенсійними накопиченнями), зберігання коштів у державному банку – зберігачеві, на якого покладено контроль за відповідністю операцій із пенсійними активами умовам

інвестиційної декларації цього фонду, обмеження інвестування виключно в цільові облигації внутрішньої державної позики із гарантованою доходністю не нижче рівня інфляції. Саме тоді накопичувальна система зможе виконати своє дуалістичне призначення – стати соціальним стабілізатором в державі через джерело додаткових пенсій та забезпечити державу унікальним національним джерелом довгострокових фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003 : № 1058-IV// Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 49-51. - Ст. 376. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

2. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 : № 1057-IV. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.

3. Коваль О. П. Інституційні основи запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / О. П. Коваль // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 11. – С. 205–210.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій : Проект Закону від 06.05.2016 № 4608. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58998.

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи пенсійного забезпечення, встановлення єдиних принципів призначення пенсій та запровадження накопичувального рівня пенсійного страхування : Проект Закону від 19.05.2016 № 4608-1. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59175.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення пенсійного забезпечення, запровадження єдиних принципів нарахування пенсій та скасування привілеїв у пенсійному забезпеченні : Проект Закону від 26.05.2016 № 4608 - 2. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59229

7. Про внесення змін до деяких законів України щодо накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та сприяння досягненню бездефіцитності бюджету Пенсійного фонду: Проект Закону від 26.05.2016 № 4608-3. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59230

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування : Проект Закону від 10.07.2017 № 6677. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62218.

9. Федоренко А. Механізми запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / А. Федоренко // Світ фінансів. – 2008. – № 4 (17). – С. 112–121.

10. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів : монографія / За загальною редакцією д.е.н., професора С.В.Онишко. – Ірпінь, 2016.

УДК 330.322(477)

Филипенко Олена Михайлівна

к.е.н., доцент, професор кафедри економіки та управління,

Харківський державний університет харчування та торгівлі,

м. Харків, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в Україні інвестиційна активність внутрішніх і зарубіжних інвесторів значною мірою стримується за рахунок несприятливого інвестиційного клімату що склався, який є слідством цілого ряду зовнішніх і внутрішніх чинників. Так, до внутрішніх чинників, що стримують активність інвестиційних процесів необхідно віднести наступні: зниження фінансових можливостей бюджетів всіх рівнів, а також господарюючих суб'єктів і населення; недосконалість і часта зміна законодавчої і нормативно-правової бази; недосконалість фінансово-кредитної системи; слабка розвиненість фондового ринку і ринку капіталів; відсутність системи страхування ризику інвесторів; нестабільна політична ситуація; рівень корупції і «тонізації» економіки.

Крім дії внутрішніх чинників, на зниження темпів приросту об'єму іноземних інвестицій в Україні, ще впливає несприятлива фінансова кон'юнктура в світі, викликана крахом окремих регіональних ринків яка стримує більшість інвесторів від вкладень в економіку, що розвивається.

Істотно поліпшити організацію інвестиційної діяльності в Україні неможливо без рішення питань фінансового забезпечення її розвитку. Задача активізації інвестиційного процесу підприємств останнім часом стає переважно проблемою пошуку джерел фінансування інвестиційних проектів, проблемою їх акумуляції, збереження і цільового використання.

Фінансування інвестицій частіше за все здійснюються за рахунок власних коштів підприємств (прибуток підприємства, амортизаційні відрахування, кошти від продажу частини основних фондів, надлишків оборотних активів і т.ін.) і розглядаються як найнадійніше джерело. Слід зазначити, що за умов, які склалися, фінансування інвестицій з власних коштів підприємств ускладнено в наслідок їх обмеженості. Низький рівень управління і неефективна організаційна структура не дають можливості українським підприємствам формувати власний інвестиційний потенціал. Адже саме інвестиційний потенціал визначає можливості підприємства інвестувати кошти в різні види

господарської діяльності, фінансові інструменти, у власні кошти виробництва з метою забезпечення умов нормального відтворювання і отримання очікуваного прибутку. Проведення політики реструктуризації і фінансового оздоровлення, шляхом цільового фінансування, дозволить не тільки поліпшити економічний стан вітчизняних підприємств, підвищити і більш раціонально використовувати їх інвестиційний потенціал, але і стане поворотним моментом в несприятливому в даний час розвитку економічних процесів в Україні.

Використовування зовнішніх джерел інвестування (кредити, емісія цінних паперів, внески зарубіжних інвесторів, інвестиційний лізинг і селенг і ін.) ускладнено по ряду об'єктивних і суб'єктивних чинників, вказаних вище. Світовий досвід свідчить, що значним резервом інвестиційних ресурсів є заощадження фізичних осіб. Проте і це джерело інвестування є маловірогідним в наслідок низького рівня довіри населення державі і низькій платоспроможності громадян України.

Рішення проблеми нестачі фінансових ресурсів у середині країни можливе за рахунок вливань ззовні. У зв'язку з цим роль іноземних інвестицій в розвитку економіки останнім часом неухильно зростає. В більшості розвинених країн, таких як США, Німеччина, Великобританія, іноземні інвестиції стали стимулом для розвитку і зростання внутрішніх інвестицій. Суперечки щодо необхідності і доцільності залучення іноземного капіталу в економіку країни-реципієнта як в іноземній, так і у вітчизняній літературі ведуться давно. Не дивлячись на існуючі недоліки залучення іноземних інвестицій, більшість економістів є прихильниками їх залучення в умовах гострого дефіциту фінансових ресурсів і сучасних технологій. При цьому відкриття країни перед зарубіжними інвесторами не повинне проходити стихійно. Тільки за допомогою успішного використання системи стимулів, обмежень і пільг можна досягти оптимальної відповідності інтересів експортерів капіталу потребам країни-реципієнта.

По незалежним експертним оцінкам, для забезпечення довгострокового економічного зростання та створення конкурентоспроможної економіки, Україні щорічно необхідно біля 4 млрд. дол. прямих іноземних інвестицій. Однак протягом останніх років обсяг інвестицій недостатній і значно знизився у 2015 році, це засвідчує що іноземні інвестори поки що не дуже зацікавлені в довгостроковому вкладенні коштів в економіку України [1].

Основні причини, що обумовлюють таке ставлення іноземних інвесторів до інвестицій в Україну, можна об'єднати в дві групи на макро- та мікрорівні.

На макрорівні: стан економіки, законодавство та принципи його регулювання, політична та економічна нестабільність, відсутність системи поширення інформації, яка була б легкодоступною для вітчизняних і закордонних підприємств та охоплювала широкий спектр питань щодо можливості інвестування в Україну.

На мікрорівні: характер взаємовідносин між вітчизняними підприємцями та їх закордонними партнерами, а також із державними організаціями, відсутність досвіду роботи з іноземними партнерами, відповідних норм та стандартів, бюрократична процедура вирішення практично всіх питань.

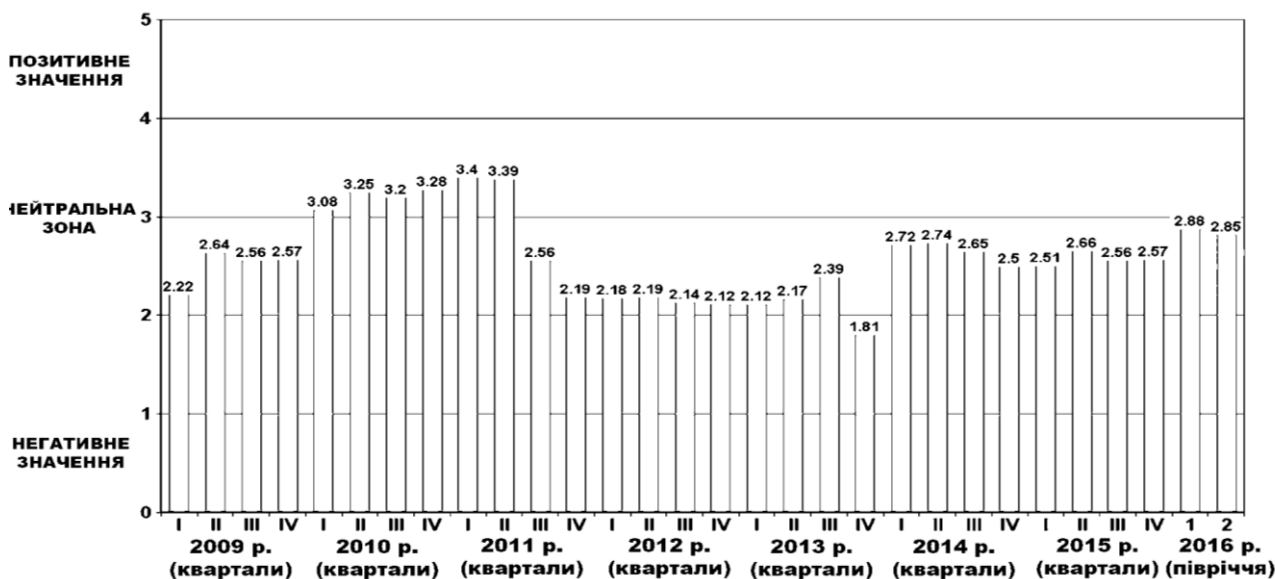
Зокрема, аж ніяк не сприяє підвищенню інвестиційної привабливості України чинна законодавча база з її постійними змінами. Із більше як 200 нормативних актів, прийнятих різними органами законодавчої та виконавчої влади у галузі інвестиційної діяльності, немає жодного, який би не зазнав змін та доповнень. Багато часу в іноземних інвесторів відбирає і процедура реєстрації інвестицій.

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну 2005-2016 р. [1]

Важливим для потенційних інвесторів є рівень інвестиційної привабливості країни. Рівень інвестиційної привабливості України за результатами досліджень спеціалізованих інститутів є надто низьким. Всесвітній економічний форум опублікував звіт «Глобальний індекс конкурентоспроможності 2016-2017», згідно з яким Україна втратила 6 позицій у порівнянні з минулим роком та посіла 85 позицію серед 138 країн світу [2].

ІНДЕКС ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Рис. 2. Індекс інвестиційної привабливості України в 2009-2016 рр. (поквартально) за даними ЄБА [3]

Виходячи з наведених даних, з 2010 по 2015 рр. найвищий рівень індексу інвестиційної привабливості спостерігається в I кварталі 2011 року – 3,43,

найнижчий в IV кварталі 2013 року – 1,81, проте в I півріччі 2016 р. індекс набув значення 2,85.

Разом з цим, хоча наша країна залишається регіоном високого ризику, вона потенційно приваблива для іноземних інвесторів. Їхнє бажання вкласти капітал в нашу економіку зумовлено метою закріпитися на перспективному ринку збуту України; прагненням отримувати прибутки на довгостроковій основі; доступом до порівняно дешевих джерел сировини та ресурсів, що підвищує конкурентоспроможність продукції за рахунок економії витрат виробництва і наближеності до джерел сировини; використання відносно дешевої і кваліфікованої робочої сили, як важливого фактору зниження витрат виробництва і, відповідно, собівартості продукції.

Тому основними напрямками поліпшення інвестиційного клімату країни повинно бути:

- формування сприятливого інвестиційного іміджу через організацію та участь в міжнародних виставках, ярмарках, інвестиційних проектах, публікації в міжнародних друкованих виданнях відповідного профілю;

- сприяння розвитку інвестиційної інфраструктури (інвестиційних фондів, аудиторських та страхових компаній);

- покращання інформаційного забезпечення іноземних інвесторів про потенційні можливості інвестування;

- розробка та подання пропозицій у вищі органи державної влади України щодо вдосконалення державного регулювання сфери іноземного інвестування;

- підтримка малого підприємництва, оскільки малий та середній бізнес дозволяють використовувати інвестиційний потенціал територій, створювати конкурентне ринкове середовище, швидко реагувати на споживчі потреби і кон'юнктуру ринку, розширюють мережу видів діяльності, орієнтуються на регіональну і місцеву специфіку;

- сприяння розвитку фондового ринку з метою активізації участі іноземних інвесторів у процесах приватизації, зокрема шляхом здійснення портфельних інвестицій.

Таким чином огляд тенденцій в інвестиційній сфері та причин, що вплинули на них показав, що хоча в цілому інвестиційна діяльність в Україні знаходиться на дуже низькому рівні. Розробка стратегії розвитку країни, з урахуванням сильних та слабких позицій у відповідності до міжнародної конкурентоспроможності, дозволить сформувати тактичні та стратегічні завдання для уряду України, сприятиме росту інвестиційної привабливості України та формуванню бренду країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf

2. <http://hvylya.net/analytics/economics/top-10-prichin-chomu-ukrayina-opustilas-v-globalnomu-reytingu-konkurentospromozhnosti.html>

3. http://www.eba.com.ua/static/press-releases/IAI_H2_2016_PRESENTATION_UKR.pdf

Фисина Оксана Миколаївна

*студентка групи ФМФ-17-1,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:

*Богріновцева Л. М.,
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Функціонування ринку страхування життя відіграє важливу роль в економічному розвитку держави, насамперед, завдяки акумулюванню внутрішніх інвестиційних ресурсів та їх подальшому ефективному використанню. В країнах з розвинутою економікою доля страховиків в інвестуванні складає близько 30%. Така значимість «лайкового» страхування обумовлює потребу дослідити його ринок і в Україні.

Серед українських вчених, що займалися цим питанням, слід виділити таких науковців, як В.С. Комадовська, О.А. Ширманов, Л.В. Русул, І.А. Бойко, А.В. Кузик, І.В. Копитіна, В.М. Яценко., В.М. Фурман, Г.М. Кулина, О.М. Привалова, І.М. Привалова, Т.В. Татаріна, В.Г. Поліщук та інші. Проте, під впливом загальноекономічних тенденцій деякі аспекти цих питань залишаються не розкритими або потребують удосконалення.

Ринок страхування життя в Україні є достатньо монополізованим, серед сильних і надійних страховиків можна виділити: Метлайф (Metlife), ТАС СК, ЕйгонЛайф Україна (Aegon), ПЗУ Україна Страхування життя (PZU), Уніка Життя (Uniqa), Юпітер Вієнна Іншуранс Груп, Ренесанс Життя, Іллічівська СК, КД Життя, Гарант-Лайфта інші. В першій половині 2017 року левову частку валових страхових премій (99,8%) отримали 20 «лайкових» страхових компаній (55,5% від їх загальної кількості). Цей факт слугує підтвердженням наявної помірної монополізації на ринку страхування життя [1, С. 5].

На сьогодні, за даними Нацкомфінпослуг, ринок страхування життя України характеризується такими тенденціями: зменшенням валового обсягу страхових премій (станом на 30.06.2017 року – 1245,1 млн. грн., що на 5,3% менше, ніж за аналогічний період 2016 року), зменшенням кількості застрахованих фізичних осіб (станом на 30.06.2016 року застраховано 4107251 фізична особа, станом на 30.06.2017 року – 4047982 фізичні особи), збільшенням валового обсягу страхових виплат (станом на 30.06.2017 року – 265,9 млн. грн., що на 34,3% більше в порівнянні з відповідним періодом 2016 року). За підсумками I півріччя 2017 року 13 СК «Life» отримали від'ємне значення приросту резервів із страхування життя на загальну суму 145,7 млн. грн., що пов'язано з достроковим розірванням договорів страхування (за підсумками I півріччя 2016 року від'ємне значення задекларували 14 СК «Life» на загальну суму 73,5 млн. грн) [1, С.19-22].

Порівняно з європейськими країнами, якісні та кількісні показники страхового ринку України, зокрема ринку страхування життя, суттєво відстають, що обумовлено рядом хронічних проблем, таких як: невідповідність законодавства України в сфері страхування вимогам європейських стандартів та міжнародного законодавства в цілому; складна система оподаткування; недосконалість державного регулювання страхового ринку; низька ліквідність фінансових інструментів при проведенні ефективної політики інвестування коштів (проблема забезпечення довгострокових зобов'язань за договорами страхування життя); недостатній рівень капіталізованості українських страховиків; низька якість статистичної інформації, та, як наслідок, фінансової звітності в сфері страхування; недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення; недостатньо широкий вибір послуг, що пропонують окремі страховики; досить часті випадки шахрайства, що зумовлює недовіру страхувальників до страховиків; мала інформованість громадян про систему страхування в цілому, надання ними переваги зберіганню заощаджень готівкою; перевищення споживчих витрат українського суспільства над доходами; коливання національної валюти, інфляція; нестабільна політична ситуація в Україні тощо [2, С.42].

Практика країн Європи та США доводить, що, незважаючи на високорозвинений ринок «лайкового» страхування та суспільну поінформованість щодо необхідності отримання полісів зі страхування, механізми розвитку цього сегменту страхового ринку зазвичай встановлюються законодавчо. Тому, Україні теж не завадить перейняти такий досвід, що стане першим кроком адаптації української нормативно-правової бази в сфері страхування до світового законодавства.

Суттєвою проблемою українського ринку страхування є відсутність бази статистичних та аналітичних даних, які необхідні страховим компаніям для відтворення реальних умов страхування. Вирішити її можливо завдяки заснуванню інститутів (установ) ризику за прикладом розвинутих країн.

Ще однією можливістю перейняття здобутків європейських країн, зокрема Німеччини, Польщі, є впровадження практики страхового Омбудсмена, що допоможе вирішити багато спірних питань між страховиками та страхувальниками без звернення до суду.

Для успішного функціонування страхового ринку необхідно налагодити систему навчання та професійного розвитку кадрів на рівні міжнародних стандартів кваліфікації персоналу страхового ринку. Не стане зайвим досвід тієї ж Польщі в підготовці актуаріїв, дефіцит яких відчувається в Україні.

Важливим способом зростання капіталізації українських страховиків є залучення іноземних інвестицій у сферу страхування. Проте, і зворотні інвестиції відіграють вагомую роль, підтвердженням чого є факти реєстрації представництв вітчизняних страхових організацій закордоном [4, С.1].

Вищезазначені фактори мають стимулювати появу абсолютно нових страхових продуктів та послуг. Так, до 2050 року очікувана кількість населення становитиме 2 млрд чоловік, що обумовить розробку програм для пенсіонерів. В такому випадку, конкурентами для лайкових страховиків стануть банки та

недержавні пенсійні фонди. І навпаки, співпрацюватимуть страхові компанії та державні установи.

Особливо відчутною стане проблема забезпечення соціуму, тому набудуть актуальності програми соціального захисту суспільства. Накопичення медичних і персональних баз даних дозволить автоматизувати страхування та вдосконалити управління ризиками. «Лайфові» страхові компанії, завдяки розпорядженню великими обсягами даних, матимуть змогу підвищити конкурентоспроможність та збільшити власну долю на ринку страхування життя [3, С. 180].

Ще одним перспективним страховим продуктом є традиційне для Америки та країн Європи страхування життя з інвестиційною складовою («unit-linked» страхування), коли страховик для підвищення рентабельності інвестує частину отриманих від страхувальника коштів в більш прибуткові і водночас більш ризикові інструменти без ризику на всі активи клієнта.

В цілому, серед перспективних напрямків розвитку українського ринку страхування життя можна виділити наступні:

1. можливість страховиків працювати з вільноконвертованою валютою, що забезпечить надійність зберігання коштів страхувальника і виплату гарантованого інвестиційного доходу;
2. податкові пільги для страховиків, які здійснюють інвестування коштів страхувальників, що дасть змогу першим впроваджувати нові та вигідні програми нагромадження капіталу для своїх клієнтів;
3. пільгові умови для страхових компаній, що займаються пенсійним страхуванням, надати їм такі ж можливості, як і державному Пенсійному фонду;
4. податкові пільги для роботодавців, які страхують співробітників своїх компаній;
5. регулювання на законодавчому рівні захисту заощаджень фізичних осіб за довгостроковим страхуванням життя та пенсійним страхуванням;
6. можливість використовувати поліс із страхування життя в якості застави для отримання кредитів на придбання квартир, автомобілів тощо;
7. вибір напрямів інвестування резервів при укладанні договору зі страховиком [5, С.29];
8. підвищення ефективності управління та маркетингових досліджень ринкових секторів;
9. конкретні дії для розвитку регіональної страхової сфери;
10. посилення вимог до підготовки і перепідготовки спеціалістів страхової діяльності;
11. практичне застосування страховиками передових Інтернет-технологій;
12. підвищення страхової культури українського суспільства та його довіри до страхових компаній [6, С.1].

Отже, вітчизняний ринок страхування життя значно змінюється під впливом процесів глобалізації та міжнародної інтеграції. Оскільки сьогодні національні страхові ринки мають тенденцію до об'єднання в єдиний страховий простір, необхідно здійснити ряд заходів для забезпечення

конкурентоспроможності та фінансової стійкості українських страхових компаній в новітньому ринковому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт Нацкомфінпослугпро стан і розвиток страхового ринку України за II півріччя 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/sk_II_kv_%202017.pdf

2. Копитіна І.В. Страхування життя в Україні : аналітичний огляд і перспективи розвитку [Електронний ресурс] / І.В. Копитіна, В.М. Яценко. – Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/11_12.pdf

3. Привалова О. М. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні [текст] / О.М.Привалова, І.М. Привалова // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №2(27). – С. 178-180

4. Сучасні тенденції розвитку та завдання страхового ринку України [Електронний ресурс] // Журнал «Економічний Часопис-XXI» [СТРАХОВИЙ РИНОК]: [сайт]. - Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2004/6/20040608.html> – Назва з екрана.

5. Фурман В.М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку [Електронний ресурс] / В.М. Фурман. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/38207.html>

6. Ширманов О.А. Стан та проблеми розвитку ринку страхування життя в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Ширманов, Л.В. Русул. – Режим доступу: <http://intkonf.org/shirmanov-oa-rusul-lv-stan-ta-problemi-rozvitku-rinku-strahuvannya-zhittya-v-ukrayini/>

УДК 330.88

Фисина Оксана Миколаївна

студентка групи ФМФ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Ключка О. В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Фондовий ринок є складовою інфраструктури економічної системи. Його функціонування полегшує вирішення ряду базисних питань сучасної держави, таких як: забезпечення стійкого економічного зростання й стабільності за допомогою залучення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки, сприяння трансформації заощаджень населення та підприємств в інвестиції, створення умов для інтеграції вітчизняного фондового ринку у світове фінансове середовище. Тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні на сьогоднішній день не дають можливості ефективно виконувати притаманні йому ключові функції. Тому, все більшої актуальності набуває дослідження

основних проблем сучасного українського фондового ринку та шляхів їх вирішення.

Вивченням фондового ринку та особливостями організації його інфраструктури займалися такі вітчизняні вчені, як М.М. Буднік, А.М. Желіхівська, Н.В. Касьянова, Ю.М. Коваленко, М.М. Кутузова, О.М. Мозговий, А.А. Фурсова, О.Ярошевська та інші. Проте, і по сьогоднішній день природа цього ринку недостатньо досліджена.

Згідно з Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок», «фондовий ринок (ринок цінних паперів) - сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів)» [1, с.1]. З точки зору ринкової економіки, фондовий ринок є професійно утвореним фінансовим механізмом, який мобілізує кошти для забезпечення грошовим капіталом потреб виробництва.

Фондовий ринок України має таку структуру: ринок акцій, державних, муніципальних, корпоративних облігацій, іпотечних сертифікатів, сертифікатів ФОН, інвестиційних сертифікатів, казначейських зобов'язань України, ощадних та депозитних сертифікатів, векселів, деривативів, цінних паперів інститутів спільного інвестування тощо [9, с. 21].

На організованому ринку цінних паперів в Україні діють сім фондових бірж та дві торговельно-інформаційні системи. Серед фондових бірж України виділяються Українська фондова біржа (УФБ), Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ), Київська міжнародна фондова біржа (КМФБ).

Учасниками фондового ринку в Україні є: емітенти, інвестори, спеціальні органи державного регулювання, депозитарії, реєстратори, кліринго-розрахункові банки і корпорації, трастові інститути, спеціальні гарантійні фонди. Серед важливих інфраструктурних елементів фондового ринку виділяють реєстраційні й торгові мережі, депозитарні та розрахунково-клірингові системи, а також системи його інформаційного й правового забезпечення.

Одним з основних джерел інформації щодо стану розвитку ринків цінних паперів, що розвиваються, для міжнародних інвесторів є дані, які збираються та поширюються міжнародною рейтинговою агенцією “Standard & Poor’s”. За класифікацією “Standard & Poor’s” Україну віднесено до групи “Frontier markets” (граничний ринок), в яку, окрім України, входять ще 36 країн (зокрема, Румунія, Словенія, Кіпр, Панама) [4, с. 263].

Загальний огляд сучасного стану фондового ринку свідчить, що за даними першого кварталу 2017 частка операцій з цінними паперами, які вільно обертаються на фондовому ринку, не перевищує 10,96% від його загального обігу. Питома вага операцій, здійснених організаторами торгів, за окремими цінними паперами в 2016 р. становила: акцій – 12,25%, державних облігацій – 11,59%, облігацій підприємств – 20,66%, облігацій місцевих позик – 27,54% [2, с. 156]. Динаміка провідних українських фондових індексів, зокрема і індексу ПФТС, у першому кварталі 2017 р. продемонструвала стрімке падіння протягом досліджуваного періоду.

За результатами торгів обсяг виконаних біржових контрактів з цінними паперами протягом першого кварталу 2017 р. становив 32,78 млрд. грн. Такого результату було досягнуто за рахунок обсягів торгів на ПАТ ФБ «Перспектива», якій за підсумками зазначеного періоду належало 64,54% ринку, ПАТ ФБ «ПФТС» – 26,10%, ПАТ «Українська біржа» – 5,55%.

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами протягом першого кварталу 2017 р. зафіксовано з: державними облігаціями України – 319,04 млрд. грн (74,69% від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі у січні-листопаді 2016 р.); облігаціями підприємств – 42,51 млрд. грн. (9,95% від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі у січні-листопаді 2016р.) [7, с. 226].

Обсяг операцій за договорами РЕПО становив 526,45 млн. грн. (1,61% від загального обсягу торгів на організованому ринку) [3, с. 172]. За перший квартал 2017 р., згідно з даними НКЦПФР, було зареєстровано 34 випуски акцій на суму 13,97 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2016 р. обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 11,02 млрд. грн.

Хоч ми і спостерігаємо певне збільшення частки операцій з цінними паперами, що здійснюються на біржовому ринку, але з точки зору якості функціонування фондового ринку, він вже декілька років перебуває у стагнації, що обумовлено незначною часткою біржового сегменту ринку, надзвичайною закритістю фондового ринку (89% усіх операцій на ньому здійснюються у так званому приватному режимі), малою кількістю ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів, фрагментарністю біржової та депозитарної інфраструктури, незадовільним законодавчим регулюванням базових аспектів організації ринку (ціноутворення, стабільність, прозорість тощо) [8, с.797]. Також, велику роль відіграє масштабний дефіцит внутрішніх грошових ресурсів для інвестицій (доходи українців витрачаються переважно на споживання) та відсутність належного економічного мислення населення, яке б визначало його господарську поведінку. За результатами 2016 р. Україна посіла друге місце за рівнем падіння національного фондового ринку серед країн світу, що розвиваються, як повідомляє газета “Financial Times” [3, с. 179].

З огляду на це, перспективами розвитку вітчизняного ринку цінних паперів є: створення надійного та ефективного механізму функціонування кон'юнктури ринку; поглиблення міжнародної й національної співпраці щодо регулювання фондового ринку; забезпечення належної обізнаності населення щодо особливостей функціонування фондового ринку та його інструментів через упровадження програм фінансової грамотності [6, с.162].

Основними інструментами та важелями щодо розв'язання існуючої ситуації з розвитком ринку цінних паперів та фінансового ринку загалом мають бути :

- податкове стимулювання шляхом створення податкових преференцій інвесторам, які готові активно інвестувати у вітчизняну економіку;
- законодавче та нормативно-правове регулювання із позиції лібералізації та оптимізації;

- валютне регулювання через гармонізацію із законодавством інших країн для активізації залучення іноземних портфельних інвестицій;
- побудова системної політики щодо пропаганди та популяризації вітчизняного фондового ринку [5, с.132].

Висновки. Аналіз стану ринку цінних паперів в Україні засвідчив наявність потенціалу, який використовується не в повній мірі через причини економічного, політичного та організаційного характеру. Для його реалізації необхідне проведення ряду заходів щодо вдосконалення інституційних засад, підвищення конкурентоспроможності ринку та інвестиційної привабливості фінансових інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 року № 3480-IV, редакція від 04.06.2017 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
2. Загальний огляд фондового ринку України за січень-лютий 2017 р. / Національний банк України. Генеральний департамент грошово-кредитної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=29A85F8982CB77AB019563CDA8D774F3?id=895095>.
3. Інформаційне агентство «УНІАН» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.unian.net>.
4. Касьянова Н.В. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку [текст] / Н.В. Касьянова, О.О. Курбанов // Економіка та суспільство.– Серія: економіка та управління підприємствами. – Мукачів, 2017. – № 10. – С. 262–265.
5. Коваленко Ю.М. Функціонування фондового ринку України в сучасних умовах [текст] / Ю.М.Коваленко, Г.М. Воробей // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – Ірпінь, 2015. – № 1. – С. 122–133.
6. Кутузова М. М. Фондовий ринок у системі стабілізації економічного розвитку України [текст] / М. М. Кутузова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія: економічні науки. – Херсон, 2014. – №9. – Ч. 1. – С. 158–162.
7. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/info>.
8. Руда О. Функціонування фондового ринку України: проблеми та перспективи розвитку [текст] / О. Руда // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2015. – № 6. – С. 794–798.
9. Ярошевська О. Комплексне оцінювання розвитку фондового ринку України [текст] / О. Ярошевська // СХІД. – Серія: економічні науки. – травень-червень 2017. – №3 (149). – С. 21–27.

Фіяло Ілона Анатоліївна
*студентка групи МСБі-15-2,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СТАН ФІНАНСОВИХ РИНКІВ УКРАЇНИ

Сьогодні світ на межі другого та третього тисячоліття стрімко змінюється. Новим змістом наповнюються усі сфери суспільного життя. Набуває нових рис увесь усталений, звичний порядок планетарного життя, перебудовується його устрій. Людство перебуває на порозі нової історичної епохи, найважливішою ознакою якої є стрімке наростання процесів світової глобалізації, що здійснюються незалежно від волі чи бажання окремих країн. За таких умов важливим є розуміння нових явищ, щоб визначити раціональну і ефективну стратегію поведінки кожної держави. Це важливо для всіх країн світу, а особливо для тих, в яких відбувається перехід від однієї соціально-економічної системи до іншої. До таких держав належить і Україна.

В умовах процесу глобалізації економічне зростання будь-якої країни неможливе без створення фінансової системи, яка ефективно функціонує. Розв'язання багатьох проблем, що стоять перед українською економікою залежить від того, наскільки ефективно вона функціонує. Фінансова стабільність є потужним стимулом бізнесу, що створює передумови для нейтралізації або пом'якшення наслідків дії небажаних ризиків.

Процеси формування та розвитку систем обігу фінансових інструментів пов'язані з сучасними проявами інтернаціоналізації, інтеграції національних відтворювальних систем. Глобалізація – загальносвітове посилення відкритості і взаємозалежності країн, регіонів, підприємств і співтовариств людей, одна з провідних тенденцій сучасного соціально-економічного розвитку. Вона виявляється в різних сферах: економічній, політичній, екологічній, культурній [2, с. 431].

Глобалізація в економіці виявляється передусім у тому, що:

- збільшується абсолютний та відносний рівень світової торгівлі товарами і послугами, а також зростають обсяги переміщення капіталу і робочої сили;
- відбувається зрощення ринків, організацій і окремих виробничих ланцюжків;
- економічні кордони держав стають дедалі більш прозорими [1, С. 12-17].

Глобалізація формує масштаби і характер розвитку фінансових ринків як у світовому, міжнародному, регіональному масштабах, так і в усіх країнах світу.

Сьогодні інтернаціоналізація фінансових ринків – невід'ємний елемент механізму розподілу та перерозподілу ресурсів. Причому такий розподіл та перерозподіл відбуваються як безпосередньо стосовно товарів та послуг,

грошових коштів, кредитних ресурсів, так і опосередковано, у вигляді капіталів, факторів виробництва. Під час розгляду глобальних процесів інтеграції виникають серйозні питання щодо зближення та поєднання фінансових ринків, а також ступеня ефективності процесів - їх інтеграції.

До позитивних сторін інтеграції фінансових ринків слід відзначити такі потенційні переваги:

- а) зниження трансакційних витрат;
- б) збільшення рівня контролю за процесами;
- в) підвищення стабільності та зменшення небажаної ринкової тінізації та взагалі – ринкової нестабільності;
- г) підвищення рівня прибутковості фінансових ринків для їхніх агентів, і передусім за рахунок скорочення різниці між ціною продажу, з одного боку, і ціною купівлі – з іншого;
- д) збільшення обсягів ринкових операцій за рахунок максимізації торгів, яке, у свою чергу, приводить до економії на масштабі та зростання ринкової активності взагалі.

Водночас іншим аспектом проблеми є небезпека монополізації фінансових ринків, яка потенційно може призвести до зниження їх ефективності та підриву національних суверенітетів.

Існують три головних фактори впливу на фінансовий ринок України: глобалізація усієї світової економіки; інтеграція в ЄС та інтеграційні процеси фінансових ринків країн, що входять у СНД. Глобалізація супроводжується придбанням українських компаній інвесторами інших країн. Як відомо, критерієм глобалізації і ринковості економіки слугує рівень її відкритості. На жаль, згідно з висновками Світового банку, Україна за цим критерієм посідає одне з останніх місць [3, с.25].

Проте іноземні компанії, все ж таки, активно проникають в Україну й одержують від цього чималий прибуток. Інтеграція в Україні до Євросоюзу вимагає відповідності принципів торгівлі послугами в Україні міжнародним стандартам в першу чергу, правилам Співтовариства об'єднаної торгівлі. Прагнення України до інтеграції в ЄС залежить від багатьох чинників та продиктоване

- великою місткістю європейського ринку; високим рівнем стандартів пропонованих послуг і захисту прав людини;
  - більш стійким становищем ЄС в умовах фінансової кризи порівняно з іншими економічними об'єднаннями світу;
  - співробітництвом у сферах торгівлі товарами та послугами тощо.
- Співробітництво України з країнами СНД у фінансовій сфері має включати:
- а) зближення нормативно-правової бази цих країн;
  - б) дотримання єдиної політики щодо діяльності закордонних партнерів на ринках СНД;
  - в) стимулювання економічної інтеграції підприємств і компаній недержавної форми власності;
  - г) зближення національних стандартів зі стандартами ЄС.

Таким чином, можна зробити висновок що сучасні умови глобально-конкурентного розвитку стимулюють інституційне регулювання до більшої інтеграції з традиційними ринковими інститутами, до проведення спільної політики у багатьох аспектах. Важливими особливостями становлення і функціонування мережної економіки, які зумовлюють характер розвитку фінансових систем є здатність мережних механізмів сприяти глобалізації ринків фінансів. Своєрідним «зворотним боком» інформаційної глобалізації є нові реалії руху капіталів, які не тільки супроводжують рух інформаційних та інтелектуальних ресурсів, але і створюють передумови для такого руху. Дослідження сутності функціонування фінансових ринків як ефективного інструментарію акумулювання фінансових та інформаційних ресурсів, а також засобу проведення інноваційної політики у державі – суттєве питання сучасної міжнародно-економічної науки, а отже, вивчення впливу глобалізації на розвиток фінансових ринків може мати чимало перспектив. Тому із впевненістю можна сказати що успішний розвиток глобалізаційних процесів на національному фінансовому ринку залежатиме від фінансової стійкості компаній та потенційних споживачів. Оскільки обмеження глобалізації є нереальним, єдині правильні дії за цих умов – вироблення нових підходів до регулювання національного фінансового ринку, формування ефективних моделей управління фінансовими відносинами в Україні.

З огляду на це потрібно визначити параметри й тенденції розвитку сучасного світового простору та фінансового ринку загалом; сформувати систему інструментів нового регулювання, які б оперативно реагували на ймовірні суттєві зміни у фінансовій діяльності; забезпечити поступове звуження сфери використання глобальних механізмів регулювання фінансових відносин за рахунок максимального зменшення податкового навантаження на фінансову діяльність; запровадити принципи оподаткування, які діють у країнах Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гапоненко, А. Л. Глобализация и информатизация экономики [Текст] / А. Л. Гапоненко // Политико-экономические системы мира. – С.Пб.: Мысль, 2008. – С. 12–17.

2. Хрупов, Є. Стратегія виходу українських компаній на міжнародний ринок капіталів у контексті глобалізаційних процесів [Текст] / Є. Хрупов // Тенденції розвитку національних фінансових систем за умов глобалізації: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-експерт. симп. – круглого столу УДУФМТ, 29 листоп. 2007 р. – К.: УДУФМТ, 2007. – С. 431–441

3. Шірінян Л., Глущенко А. Вплив фінансової глобалізації на страхування в Україні // Економіка України – К.: „Преса України”, 2004. – №5.

Фурсова Анна Юрївна

*студентка фінансового факультету,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

Науковий керівник:

*Ачкасова С.А., к. е. н., доцент кафедри
управління фінансовими послугами,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ

На сьогоднішній день усе більшої популярності набувають інформаційні технології, а зокрема Інтернет. Зараз не знайдеш майже жодної сфери, у якій процес діяльності був би організований без Інтернету. Глобалізаційні процеси електронної комерції викликає зростання обсягів послуг, що реалізуються у мережі Інтернет.

Останні роки характеризуються зростанням обсягів продажів з використанням даної мережі, що невпинно впливає на фінансові результати діяльності страхових компаній при зниженні витрат на обслуговування, доведення товару до споживача. Ці процеси починають запроваджуватись на страховому ринку України. Створення такого каналу збуту ефективно впливатиме на показники діяльності страхових компаній та задоволення вимог клієнтів страховиків.

Страховий маркетинг – це певна стратегія та тактика страхової компанії щодо залучення нових клієнтів і ефективного їхнього обслуговування щодо повного страхового захисту та при цьому отриманні прибутків компанії при успішному просуванні страхових послуг, що розвиваються відповідно до сучасних потреб суспільства.

Умовами розвитку страхового маркетингу в Україні є: розвиток малого та середнього бізнесу; зростання довіри до страхових компаній; концепція управління досвідом; децентралізація маркетингу страховика; івент-маркетинг або маркетинг подій у страховій компанії, спрямований на прив'язування страхових послуг до важливих подій у житті; перехід від традиційної моделі до нового виду – електронного маркетингу [1].

Для підвищення конкурентоспроможності страхові компанії використовують страхові маркетингові інновації, а саме новітні технології, що сприяють залученню нових клієнтів. Однією із таких інновацій є продаж електронних договорів страхування. Поширення засобів введення та продажу електронних договорів страхування розглянуто на прикладі електронного

полісу обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності наземних транспортних засобів.

Нацкомфінпослуг України сподівається, що електронний поліс обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (далі – ОСЦПВ) буде запроваджено в Україні з 1 січня 2018 року. У Регулятора вже є погоджене всіма державними органами і зареєстроване Положення про укладення електронних договорів. Саме запровадження ОСЦПВ через електронний поліс є першим кроком до продажу електронних договорів страхування.

Для розширення клієнтської бази страхових компаній та поширення страхових послуг в Україні необхідно запровадити певні напрями, а саме: автоматизація та оптимізація процесів взаємодії з клієнтами, використання можливостей Інтернету як нового перспективного каналу продажу (системи он-лайн-страхування); використання сучасних технологій масового продажу страхових послуг та забезпечення автоматизації процесу обліку страхових випадків; розширення та поглиблення каналів реалізації страхових послуг за рахунок посилення поінформованості споживачів та підвищення рівня страхової культури; використання сучасних методів діагностики ризиків, на які надається страхове покриття.

Дані напрями діяльності нададуть змогу знизити витрати на ведення бізнесу, збільшать попит на страхові послуги, залучення нових потенційних клієнтів, розширення бази страхових послуг, розширення мережевого ринку, покращення життя населення, нові можливості як для страхових компаній так і для клієнтів.

Можливість оформлення електронних договорів страхування регламентується Законом України «Про електронну комерцію» [2]. Задля укладання електронного договору страхування необхідно, щоб у страховика та страхувальника був електронний підпис, без якого документ не вважається дійсним.

Перспективним напрямком діяльності є багаторівневий маркетинг – MLM (Multi-Level Marketing). Це мережевий маркетинг, що є однією із форм поширення товарів та послуг від виробника до споживача [4].

Існує два способи реалізації даного маркетингу: або на базі страхової компанії, або на базі брокера – особи, яка надає послуги страхування. На сьогоднішній день більшість компаній переходить на неокласичний MLM. У даній схемі консультант не зобов'язаний купувати страхові поліси, але це і не забороняється. Він може здійснювати як прямі продажі страхового продукту так і формувати власну мережу продажів, що будується за якимось з принципів: територіальному або ієрархічному.

В Україні даним видом маркетингу займаються переважно компанії «LifeInsurance», особливо передові компанії цього ринку.

Класичні MLM-системи успішно поєднують у собі якості рекомендаційної та агентської моделей поведінки. Консультант сам використовує дану страхову послугу, а також рекомендує її споживачеві, при цьому він отримує комісійні відсотки залежно від розміру договору [4].

Поширення товару або послуги із використанням MLM надає змогу знизити витрати на велику кількість робітників, рекламу, витрати на продаж страхових послуг. Гроші, що економляться у мережевому бізнесі, передаються у вигляді нагороди партнерам, які поширюють дану послугу.

Таким чином, спостерігається етап переходу від прямих продажів послуг страхування до використання мережі Інтернет та застосування електронних договорів страхування за допомогою MLM. Розглянемо більш детально причини даного переходу.

По-перше, сучасні підходи до організації страхової діяльності характеризуються значною глобалізацією і повсякденним та повсякчасним розвитком інформаційних технологій, що переводять існуючий бізнес на якісно новий рівень.

По-друге, наш час характеризується багатьма загрозами саме чому людина хоче і повинна відчувати себе у безпеці. Саме для цього розробляються та реалізуються різноманітні страхові послуги, що допомагають людині відчувати себе у безпеці.

По-третє, продукти страхових компаній виходять на якісно новий рівень, а саме набуває поширення переведення підписання угод в онлайн-режимі, що економить час, витрати на дорогу до офісу, на знання великих приміщень та ін. Проте, для впровадження і поширення електронних договорів страхування необхідні зміни до законодавства.

Згідно з Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [3] фінансовим установам забороняється поширення у будь-якій формі реклами та іншої інформації, що містить неправдиві відомості про їх діяльність у сфері фінансових послуг. Розробляються корективи до законодавства згідно яких існуватиме можливість заключати договори через мережу Інтернет.

Отже, запровадження електронних договорів страхування можливе при внесенні змін до законодавства України, а також дієвим засобом залучення нових клієнтів є багаторівневий маркетинг, що знижує витрати на надання послуги клієнтові, отже, послуга, що оформлюватиметься в онлайн-режимі повинна коштувати дешевше аніж у страховій компанії, чи у страхових посередників.

Проведено SWOT-аналіз запровадження електронного договору страхування (табл. 1).

Як видно з табл. 1, виявлені слабкі та сильні сторони, можливості та загрози. Введення електронного договору страхування дозволить розширити клієнтську базу, скоротить витрати страховиків, сприятиме економії часу, що підвищить ефективність роботи, сприятиме розширенню переліку страхових послуг.

SWOT-аналіз запровадження електронного договору страхування

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
1) Зручність використання 2) Інтерактивність. 3) Інформативність. 4) Скорочення витрат страховиків. 5) Широкий асортимент послуг. 6) Знижки на страхові послуги. 7) Кількість укладених договорів страхування 8) Економія часу страховиків і страхувальників. 9) Оптимізація робочого процесу. 10) Зниження витрат.	1) Недостатньо велика аудиторія інтернет користувачів. 2) Витрати на розробку та впровадження повноцінно функціонуючих сайтів. 3) Витрати на реєстрацію електронного цифрового підпису.
Потенційні можливості (O)	Можливі загрози (T)
1) Розширення клієнтської бази. 2) Залучення нових клієнтів. 3) Розширення страхових послуг. 4) Динамічний розвиток страхових компаній. 5) Зростання попиту на якісні страхові послуги у найближчий час.	1) Надання переваги офіційним офісам, аніж електронному страхуванню. 2) Низький рівень доходів потенційних клієнтів. 3) Відсутність змін у законодавстві України. 4) Посилення позицій конкуруючих страхових компаній. 5) Недовіра клієнтів.

Таким чином, маркетинг електронного договору страхування відрізняється від класичних продажів за усіма параметрами. Так, розповсюдження страхової послуги із використанням MLM надає можливість знизити витрати на велику кількість працівників, рекламу, витрати на пошук нових клієнтів страховиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лютий І. О. Банківський Маркетинг : Підручник / І. О. Лютий, О. О. Солодка. – К. : Центр Учбової Літератури, 2010. – 776 с.
2. Про електронну комерцію : Закон України № 675-VIII від 03.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України № 2664-III від 12.07.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
4. Что такое MLM или Multi-Level Marketing? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/public/08/01/22/3361?hl=%EC%E0%F0%EA%E5%F2%E8%ED%E3>.

Чубейко Наталія Іванівна

*студентка групи ФМБ-17-1,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:

Перехрест Л.М.,

*к. е. н., доцент кафедри банківської справи
та фінансового моніторингу,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ДЕВАЛЬВАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

Сучасний соціально-економічний розвиток держав світу, незалежно від потужності національних економік, стану фінансових систем, ступеня інтеграційних зв'язків та інших чинників, багато в чому залежить від здійснюваної валютної політики.

Висока залежність вітчизняної фінансової системи від світової робить банківський сектор країни особливо чутливим до коливань валютних курсів і обумовлює додаткові ризики у випадку стрімкого відтоку іноземного капіталу. Політична та економічна нестабільність в країні, тиск зовнішніх боргів, скорочення золотовалютних резервів 2014 р.-2016 рр. призвели до найбільшої за останні роки девальвації національної валюти.

Девальвація – це зниження обмінного курсу національної валюти відносно іноземних валют або міжнародних розрахункових одиниць [3, с.20]. Її об'єктивною основою є завищення офіційного валютного курсу порівняно з реальною купівельною спроможністю національної грошової одиниці.

Слід зауважити, що основними причинами девальвації національної валюти в Україні у 2014- 2016 рр.:

- політична невизначеність в країні;
- від'ємне сальдо платіжного балансу;
- криза банківської системи України;
- відтік іноземного капіталу і відсутності іноземних інвестицій;
- зростання зовнішнього боргу;
- відсутність реальної фінансової допомоги та ін [4].

Разом з тим знецінення завдає значного удару по банківському сектору країни. Так, девальвація гривні призвела до істотного збільшення частки «тіньової економіки», збільшилася кількість бажаючих забрати депозити з банків, фактично зупинилося кредитування малого та середнього бізнесу, одночасно з цим виникла проблема з погашенням валютних кредитів, погіршилася якість валютних активів через відсутність або скорочення стабільних валютних доходів у позичальників.

Для виконання банківськими установами своїх зобов'язань, критичними є два параметри – запас ліквідності та наявність доступу до ресурсів управління ліквідністю на ринку. У 2014 році обсяг коштів фізичних осіб у банківській

системі порівняно з початком року скоротився на 126 млрд. грн., або на 29 %, у т. ч. у національній валюті – на 53 млрд. грн., в іноземній валюті – на 9 млрд. дол. США. У 2016 році темпи відпливу уповільнилися. Протягом 2016 року банківська система втратила 23 млрд. грн. вкладів населення. Відносно позитивна динаміка пояснюється коливаннями валютного курсу відносно до курсу гривні. Натомість розрахунки окремо по національній та іноземній валюті дають підстави стверджувати, що за 2016 рік банківська система втратила 21 млрд. грн. (-11 %) та 4,3 млрд. дол. США (-32 %) вкладів фізичних осіб, що значною мірою зменшили ліквідності [1]. Крім того, можливість виконання банками своїх зобов'язань перед вкладниками й кредиторами суттєво погіршилась, адже для підтримки необхідно вдвічі більше гривневих ресурсів.

Слід зазначити, що знецінення національної грошової одиниці негативно позначається на обсягах залученого капіталу в банківській сектор економіки, на рівні власного капіталу банківських установ та внутрішньо-системному перерозподілі банків і динаміці виконання нормативів достатності капіталу. Ослаблення гривні може також спричинити зростання реальної частки проблемних активів у банківській системі [2, с.14].

Девальвація національної валюти викликає серйозну дестабілізацію в банківському секторі у зв'язку з тим, що багато банків залучають кошти в іноземній валюті, а кредитують клієнтів у національній. У багатьох країнах встановлюються нормативні ліміти на розмір відкритої валютної позиції банку. Однак банки, що фінансуються з іноземних джерел, можуть видавати кредити в іноземній валюті, усуваючи відкрити позицію. У цьому випадку валютний ризик перекладаються на позичальника. У даних умовах несподівана девальвація може позначитися на прибутку банку, опосередковано в результаті зростання обсягу неповернутих кредитів.

У зв'язку із знеціненням національної валюти перед банківським сектором України гостро постали проблеми, що потребують негайного вирішення:

- масовий відтік коштів населення по термінових депозитах;
- виставлена на продаж велика кількість іноземних банків, які працюють в Україні;
- втрата банками ліквідності та платоспроможності призводить до їх закриття;
- банки вимушені повертати термінові валютні депозити, тоді як платоспроможність клієнтів за валютними кредитами стрімко знижується, тому банки піднімають ставки за валютними кредитами;
- частково припинено кредитування нефінансового сектору економіки.

До основних напрямків подолання негативних наслідків девальвації слід віднести:

- запровадити виважений підхід до формування економічної політики держави, узгодження та проведення збалансованих дій Міністерства фінансів та Національного банку України;

- створення в структурі НБУ спеціального «антикризового» департаменту, що займатиметься постійним контролем кризових явищ в Україні;

- врегулювання законодавства у сфері валютних відносин;

- припинити нерегламентовану емісію гривні;

- обмежити вивезення українського капіталу за кордон (крім тих випадків, коли це сприяє просуванню вітчизняних товарів і послуг на світовому ринку);

- використання гнучкого валютного курсу;

- забезпечити фінансову стійкості, а також оптимальний рівень ліквідності й платоспроможності банківських установ, шляхом реорганізації та капіталізації.

Зазначені напрями забезпечать можливість стабілізувати курс національної валюти та вирішити проблеми в банківському секторі, які були спричинені девальвацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні показники діяльності банків України / Офіційний сайт Національного банку України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

2. Шкарпова О. Час платити / О. Шкарпова, К. Дружерученко // Контракти. – 2009. – № 6. – С.12-14.

3. Шумська С. Девальвація валюти як інструмент економічної політики / С. Шумська // Економіст. – 2001. – № 5. – С. 18–24.

4. 19 Причин девальвации гривны в 2016 году. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsbanker.com/stati/15-prichin-devalvacii-grivny-v-2014-godu-kurs-grivny-k-dollaru-20-griven-i-что-delat-чтобы-ne-dopustit-krah>

УДК 368.01

Чубейко Наталія Іванівна

студентка групи ФМБ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Богріновцева Л.М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ

З розвитком ринкової економіки страхова діяльність в Україні та питання інноваційної діяльності страхових компаній набуває все більшої актуальності. На сучасному етапі цей напрям діяльності страховиків в Україні залишається недостатньо розвинутим і використаним. Іноземні страхові компанії усе більше завойовують і монополізують український страховий

ринок, в свою чергу українські страхові компанії не витримують конкуренцію з ними.

Вивченню проблем впровадження інновацій у діяльність страхових компаній присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема Л.А. Бернер, В.Д. Базилевич, Н.В. Зозуля, Л.Ю. Сорока, Ф.С. Бикнелл, К. Борх, Б. Бюйвілер, Д. Дикинсон та інші.

Особливістю діяльності страховика є забезпечення страхового захисту за умови акумулювання коштів у вигляді надходжень страхових премій до страхових резервів. Сьогодні страхові резервні фонди поповнюються, в основному, за рахунок обов'язкового страхування. При цьому недооцінюється важливість інновацій у діяльності страхових компаній, тоді як вони значно впливають на економічні показники діяльності кожного страховика.

Базовим нормативно-правовим актом, що визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності та спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом є Закон України «Про інноваційну діяльність». Статтею 14 цього Закону визначається, що інноваційний продукт є результатом виконання інноваційного проекту і науково-дослідною і (або) дослідно-конструкторською розробкою нової технології чи продукції з виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії і відповідає таким вимогам: він є реалізацією об'єкта інтелектуальної власності; розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень; в Україні цей продукт вироблено вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоздатним і має суттєво вищі техніко- економічні показники [1].

Інноваційність у страхових послугах проявляється у:

- розширенні послуг з ризиковими складовими;
- розробці конкретизованих пакетів послуг для різних груп населення;
- впровадженні нових інвестиційних можливостей для страхувальників, до яких належать інвестування коштів в золото, інвестиційні фонди (продукт «unit-linked»);
- розробці надійних накопичувальних програм з цільовим призначенням (наприклад, з метою купівлі нерухомості) [4, С. 225].

На сьогоднішній день існує ряд особливостей страхової діяльності, що негативно впливають на розробку та впровадження інновацій у страховій діяльності. До них можна віднести:

- неефективний менеджмент у страхових компаніях;
- обмеженість механізму інвестування страхових резервів;
- відсутність прозорості з погляду обліку та звітності;
- недостатній рівень стимулювання інноваційної активності колективів страхової компанії;
- недостатня кількість кваліфікованих кадрів інноваційної сфери;
- відсутність довгострокового стратегічного планування інноваційної діяльності в страхових компаніях;

- слабка розвиненість інфраструктури вітчизняного страхового ринку [3, С. 69].

На сучасному етапі розвитку вітчизняного страхового ринку значно зростає інтерес до нововведень як до страхового продукту, так і до системи його обслуговування. У страхуванні, наприклад, споживач послуг вже не просто хоче мати поліс на випадок пошкодження автомобіля, а бажає, щоб в полісі були передбачені евакуація, ремонт пошкодженої автомашини, а при необхідності і заміна її на час ремонту та надання першої медичної допомоги постраждалим, що підтверджує те, що клієнт очікує новий страховий продукт, що володіє багатьма властивостями.

Створюючи інноваційні продукти сьогодні змінюється сам характер змін. Українським страховим компаніям доводиться діяти в турбулентному, тобто постійно змінному середовищі. Наприклад, ще не так давно українські страхові компанії пропонували вкрай обмежений набір послуг зі страхування життя: накопичувальне страхування або страхування на випадок смерті. Сьогодні вони пропонують вже новий перелік послуг, до яких входить пенсійне страхування, страхування на випадок критичних захворювань, страхування до повноліття, та інше. Інновації у страхуванні змінюють і характер виробничих відносин, де основним об'єктом стають процеси, а не їх окремі частини або операції. У створенні страхового продукту, наприклад, беруть участь як і маркетологи, так і андеррайтери, продавці, актуарії, методологи [2, С. 80].

Проаналізувавши особливості впровадження інновацій на страховому ринку України можна виділити ряд факторів, які стримують розвиток інноваційної діяльності страхових компаній. Для підвищення ефективності та конкурентоспроможності страхових компаній необхідна оцінка негативних факторів і нових можливостей, тобто комплексу питань, рішення яких лежить у рамках розвитку інноваційної діяльності страховиків. Важливість впровадження інновацій у страхову діяльність визначена, у першу чергу, проблемою виживання українських страхових компаній в умовах конкурентної боротьби за вітчизняний страховий ринок, який все більше завойовується іноземними компаніями, а по-друге, переходом економіки України на інноваційний шлях розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року №40-IV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

2. Денисенко М. П. Інновації на страховому ринку України / М. П. Денисенко, О. П. Коргун // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 21. – С. 79-82.

3. Мілошевич Н.В. Тенденції розвитку інноваційної діяльності страхових компаній України / Н. В. Мілошевич // Вісник НТУ «ХП». – 2013. – № 53 (1026). – С. 68-72.

4. Богріновцева Л.М. Розвиток інноваційної діяльності страхових компаній в Україні / Л.М. Богріновцева, О.В. Воронченко // Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах

нової соціально-економічної реальності : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 27–31 березня 2017 р. / Університет ДФС України, Навчально-науковий інститут фінансів, банківської справи, Науково-дослідний інститут фіскальної політики. – Ірпінь : Видавництво Університету ДФС України, 2017. – С. 224-229

УДК 336

Чуницька Ірина Іванівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ЗНАЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Фінансовий ринок у сучасній економіці є найефективнішою формою обігу фінансових ресурсів, інтегруючи операції щодо випуску та обігу цінних паперів та їх похідних. У той же час головною рисою сучасного фінансового ринку є високий рівень невизначеності, а значить і високий рівень ризику, що суттєво зростають в умовах глобальної нестабільності. Прискорене зростання обсягів фінансових ринків, зміни у його базових моделях, структуризації, ролі в економіці, переліку та співвідношенні фінансових інструментів, діяльності фінансових інститутів і фінансових установ тощо підтверджують тенденцію чутливості фінансового ринку до глобальних викликів, різкого зростання турбулентності світового фінансового ринку, що проявляється в швидкій зміні напрямів фінансових потоків. Зважаючи, що розвиток фінансового ринку становить вирішальний показник стану соціально-економічного розвитку, виникає потреба удосконалення механізмів акумуляції і розміщення фінансових ресурсів, продукуючи їх на соціально-економічний розвиток держави. Ключова ідея, що має бути закладена в концептуальний базис досягнення поставлених завдань лежить в площині забезпечення внутрішньої і зовнішньої стійкості фінансового ринку в умовах зростання ризику глобальних шоків.

Це спонукає до глибокого вивчення проблеми інфраструктурного забезпечення фінансового ринку. У сучасному світі інфраструктура стала найбільш значимим феноменом світового господарстві не просто як супутній механізм процесам, що відбуваються, але і як окремий об'єкт дослідження, якому властиві самостійний рух та перетворюючий характер. Це динамічна система, функції і завдання якої безперервно змінюються, відповідаючи на потреби фінансового ринку та виклики зовнішнього середовища, що перетворює її у вагомий чинник стійкості фінансового ринку в умовах зростання ризику глобальних шоків. Стрімкі процеси глобалізації перетворили інфраструктуру фінансового ринку на одну з домінант перерозподілу капіталу не тільки в межах національних економік, але й в глобальних масштабах.

Протилежна позиція обмежує інфраструктурну гнучкість фінансового ринку та віддаляє від цілісності й завершеності інфраструктурного забезпечення фінансового ринку. Потреба в останньому особливо гостра,

зважаючи на те, що окремі компоненти інфраструктури фінансового ринку сьогодні відносяться до найменш розвинених як кількісно, так і якісно відповідно до загально ринкових вимог. Відтак, постає проблема нарощування інфраструктурного потенціалу як джерела потужності фінансового ринку щодо виконання його багатоаспектних функцій.

Результати оцінки інфраструктурного потенціалу вітчизняного фінансового ринку та його впливу на економічний розвиток засвідчили, що ступінь його реалізації на сучасному етапі розвитку економіки України недостатній. Це не сприяє забезпеченню відповідного рівня гнучкості та безпеки фінансового ринку. Насамперед, слід відзначити старіння економічної інфраструктури та її руйнування, у тому числі і внаслідок військового конфлікту. По-друге, це необхідність застосування нових технологій. Технологічний комплекс України є наполовину зруйнованим в результаті неефективного монополістичного бізнесу олігархів. По-третє, політичні та економічні катаклізми створюють передумови для переміщення частини фінансових потоків в тіньовий сектор, виведення їх через офшори за кордон.

Акумулявання, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів на фінансовому ринку здійснюється через фінансових посередників. Їх активність є основою нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, адже саме вони пропонують нові види фінансових інструментів та фінансових послуг. Їх кількість та структура є однією з ключових характеристик розвитку фінансового ринку та його інфраструктури, а також його реакції на глобальні виклики, а активність щодо залучення та алокації фінансових ресурсів закладають основу гнучкості і стійкості фінансового ринку, його позитивного чи негативного впливу на розвиток економіки в цілому. Так, чутливість фінансового ринку до глобальних викликів видно на прикладі криз 2008-2009 рр. та 2014-2015 рр. Протягом цього періоду спостерігається суттєве зменшення страхових компаній і кредитних спілок. Слід відмітити, що після кризи їх кількість не відновлюється.

Щодо динаміки страхових компаній з довгострокового страхування життя та недержавних пенсійних фондів, то намітилася тенденція до зменшення їх кількості, що є негативним для економіки в цілому, оскільки обмежує пропозицію довгострокових фінансових ресурсів в економіці. Стосовно кількості банківських установ, що в останні роки радикально не змінилася, (внаслідок приходу банків з іноземним капіталом), проте частина банків функціонувала недостатньо ефективно, не виконувала основні функції банківської установи, а використовувалися у схемах конвертації коштів.

Слід зазначити, що тенденції розвитку українського фінансового ринку не зовсім адекватні динаміці світових фінансових ринків, на яких страхові компанії та недержавні пенсійні фонди відіграють більшу роль. Нерозвиненість інфраструктури фінансового ринку, на думку ряду фахівців, є однією з причин, що Україна в ряду інших країн Африки, Західної Азії, Південно-Східної Європи та СНД залишається аутсайдером у системі перерозподілу прямих іноземних інвестицій. Очевидно, що роль фінансового ринку має зростати, а ефективність

такого зростання для економіки в цілому залежатиме від рівня розвитку інфраструктури фінансового ринку.

Головну роль на фінансовому ринку відіграють фінансові інститути, які направляють фінансові потоки від донорів до реципієнтів. Власне фінансовий ринок відрізняється від інших тим, що грошові ресурси залучаються через механізми випуску цінних паперів різних типів і термінів дії, та синдигованих банківських позик. Саме тому суб'єкти фінансового ринку, які здійснюють операції з обслуговування обігу цінних паперів формують організаційну складову інфраструктурного потенціалу. Стан її розвитку можна оцінити на основі динаміки обсягів емітованих цінних паперів та торгівлі цінними паперами.

Не менш важливе значення у розвитку фінансового ринку та реалізації його інфраструктурного потенціалу відіграють договірні фінансові посередники, які акумулюють фінансові ресурси на різних умовах (страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, банки, кредитні спілки тощо), а потім перерозподіляють їх між економічними агентами за допомогою різних фінансових інструментів. Такі учасники фінансового ринку формують функціональну складову інфраструктурного потенціалу, оскільки акумулювання фінансових ресурсів має функціональне призначення (накопичення з метою примноження або накопичення на конкретні цілі). Результати аналізу засвідчили, що функціональна складову інфраструктурного потенціалу фінансового ринку перебуває у процесі трансформації. Відбувається виведення з ринку ряду фінансових посередників, зменшуються обсяги активів фінансових установ, зменшується попит на їх послуг, що у довгостроковій перспективі загострюватиме конкуренцію за споживача між ними. Це стимулюватиме появу нових фінансових послуг та сприятиме реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку.

Технологічний розвиток свідчить про зростаюче значення технологічної складової інфраструктури фінансового ринку. Саме технологічний розвиток дав можливість сформувати єдину фінансову мережу. Глобалізація дає можливість отримати доступ до фінансових ресурсів не тільки на внутрішньому, але і на зовнішньому ринках. Інвестори також мають доступ не тільки до вітчизняного ринку, але й до зовнішніх, які можуть забезпечувати вищу норму прибутковості або нижчі ризики. Саме тому технологічна складова є важливим елементом інфраструктурного потенціалу.

Аналіз розвитку технологічної складової фінансового ринку засвідчив низький рівень біржової активності в частині торгівлі основними фінансовими інструментами та відсутність позабіржового ринку деривативів. Компанії, цінні папери яких допущені до лістингу, характеризуються низьким рівнем капіталізації, який різко знизився у 2015 р. Зазначені чинники не сприяють реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку через відсутність зацікавленості інвесторів у здійсненні операцій на вітчизняному ринку цінних паперів. Фактично обмежена кількість фінансових інструментів, неповнота і непрозорість інформації про учасників ринку цінних паперів стримує розвиток

нових елементів інфраструктури фінансового ринку та генерування ідей щодо нових послуг.

Динаміка розвитку та ефективність функціонування фінансового ринку багато в чому залежить від його організаційної складової, а саме механізму збалансування попиту і пропозиції на фінансовому ринку, дія якого відбувається за участю практично всіх складових інфраструктури фінансового ринку., розвиток організаційної складової інфраструктурного потенціалу характеризується передусім обсягами торгівлі цінними паперами. Тенденція, яка намітилася в Україні, свідчить про наявність нереалізованого потенціалу у сфері торгівлі акціями. Залишається вкрай малою в цілому частка операцій з купівлі-продажу корпоративних облігацій у загальному обсягу торгів на ринку цінних паперів. Організаційна складова потребує вироблення єдиних правил функціонування, поширення електронних майданчиків для торгівлі цінними паперами, сприяння подальшій інтеграції вітчизняного ринку цінних паперів у світові фінансові ринки. Крім того для України актуальною є проблема утримування крупних пакетів акцій, які не мають обігу на ринку. Проте результати аналізу розвитку організаційної складової інфраструктурного потенціалу фінансового ринку засвідчили, що однією з головних причин гальмування його максимальної реалізації в Україні є не лише макроекономічні проблеми, але й недостатній рівень розвитку інформаційної складової інфраструктурного потенціалу. Склалася ситуація, коли внаслідок неповноти та асиметричності інформації економічні агенти не довіряють ринку акцій та облігацій, внаслідок чого доступ економічних агентів до тимчасово вільних фінансових ресурсів суттєво обмежується. Ключ до подолання даної проблеми полягає у всебічній інформаційній підтримці потенційних покупців цінних паперів, при чому цінність має не тільки загальна інформація про емітента, але й усебічна інформація про торговців цінними паперами. Саме подолання інформаційного вакууму стане одним із перших кроків до зростання довіри до фінансового ринку та реалізації його інфраструктурного потенціалу. На сучасному етапі розвитку економіки рівень розвитку інформаційної складової інфраструктурного потенціалу ринку цінних паперів є найнижчим.

Виявлення диспропорцій у розвитку окремих складових інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, які знижують ефективність забезпечення фінансовими ресурсами реального сектору економіки є одним із найскладніших питань. При цьому важливо враховувати, що сучасний етап забезпечення реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку тісно пов'язаний із процесами фінансової глобалізації. Глобалізаційні процеси впливають на тенденції розвитку національних фінансових ринків, змінюючи передусім їх інфраструктуру з урахуванням вимог часу. Це й визначає інфраструктурне забезпечення та його потенціал в ряду ключових чинників гнучкості й безпеки розвитку фінансового ринку особливо в умовах турбулентності світових фінансових ринків.

Шараєнко Ольга Андріївна

студентка групи МЕБ-14-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Лепеха М.О.,

старший викладач кафедри митної справи,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сучасні процеси світового ринку господарства проявляються у фінансовому секторі економічних відносин. Валютний ринок - найбільш динамічний сектор міжнародних фінансових відносин, що на сьогодні не має аналогів у світі за кількістю здійснених операцій на ньому, учасників та обсягами.

Для того щоб бути учасником міжнародної торгівлі, кожна держава повинна сформувати такий валютний ринок, який сприяв би розширенню грошових відносин між багатьма країнами. Оскільки Україна підписала асоціацію з Європейським Союзом, то пріоритетними завданнями уряду держави є формування ефективного валютного регулювання та стабілізація валютного курсу.

Дослідженням проблеми функціонування валютного ринку України займалися такі вчені як Белінська Я., Береславська О., Дзюблюк О., Нікіфорова П., Стельмах В., Туган-Барановський М., Шевчук В..

Валютна політика України почала формуватись після того, як Україна здобула свою незалежність та почала здійснювати перехід до ринкових механізмів регулювання економіки. Відповідно до законодавства України Національний банк України є основним центральним органом валютного регулювання в Україні.

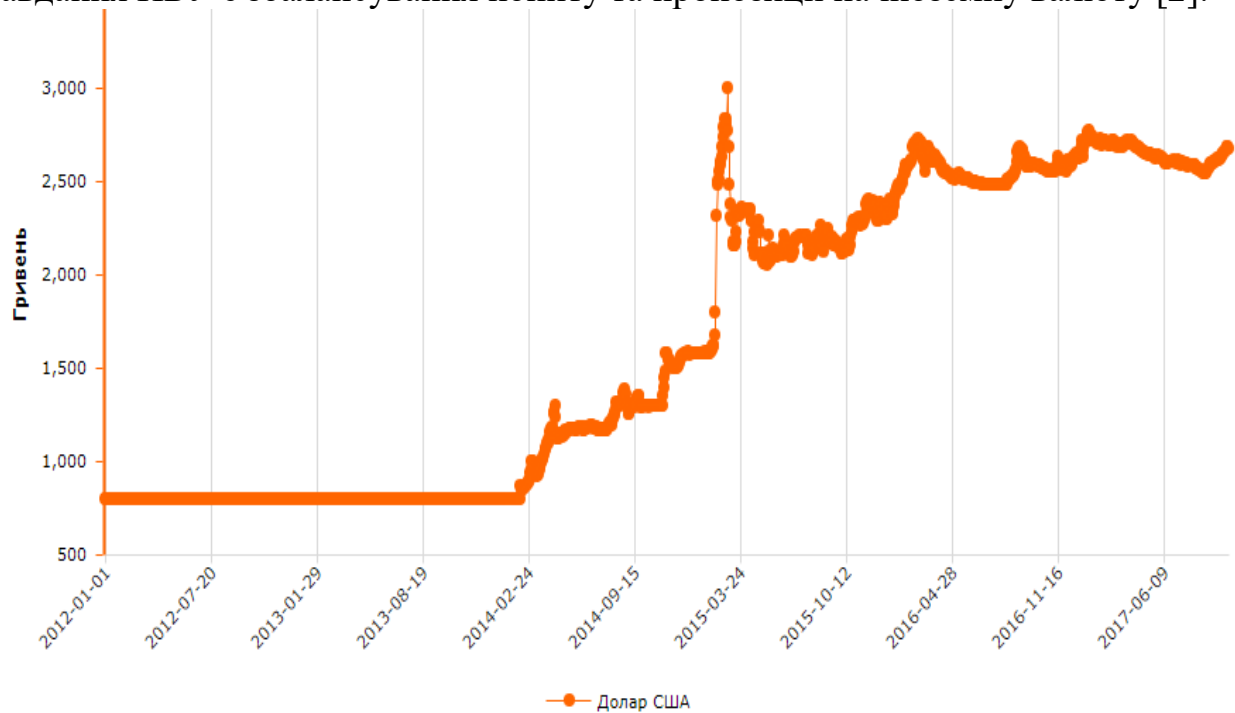
Структура валютного ринку включає в себе суб'єктів та об'єктів, операції та функції, що відбувається на даному ринку. Традиційно виділяють таких суб'єктів валютного ринку:

- державні установи;
- юридичні та фізичні особи;
- уповноважені комерційні банки;
- валютні біржі та їх відділи [1].

Суб'єкти валютного ринку перебувають у безпосередньому зв'язку з валютними цінностями, які представляють об'єкти валютного ринку. До них належать національна валюта, іноземна валюта, золото, платіжні документи, що можуть застосуватись при міжнародних розрахунках тощо.

Валютно-курсова політика має вагомим значення для економіки країни, вона виступає важливим інструментом впливу на економічні процеси в державі.

Характеризуючи тенденції сучасного валютного ринку, варто зазначити, що він розвивається в важких соціально-економічних умовах. Зараз національна економіка переживає падіння виробництва, загострення економіко-політичних умов, що як наслідок значно вплинули на проведення валютної політики та коливання грошової одиниці. Національний банк України як учасник та важливий суб'єкт валютного ринку намагається врегулювати та стабілізувати національну валюту, однак ситуація, що склалась в нашій державі, не є сприятливою для стабілізації ситуації на даному ринку. Першочерговим завданням НБУ є збалансування попиту та пропозиції на іноземну валюту [2].

Рис.1. Офіційний курс української гривні до долара США (станом на 9 жовтня 2017 р.) [3]

За графіком можна проаналізувати наступні тенденції валютного курсу української гривні до долара США. З 2012 року до зими 2014 року у зв'язку з політичною ситуацією в країні гривня почала швидко падати і швидко досягла позначки 10 грн./дол.США. Впродовж усього 2014 року гривня продовжувала втрачати свою вартість, і вже наприкінці того ж року курс обвалився до 15-16 грн./дол.США. У лютому 2015 року Національний Банк відмовився від політики фіксованого курсу і перейшов до формування плаваючого курсу і вже 26 лютого 2015 року курс гривні сягнув історичного мінімуму – понад 30 грн./дол.США. Згодом гривня почала зміцнювати свої позиції на валютному ринку і протягом 2016 року валютний курс гривні до долара становив 24-26 грн./дол.США.

Якщо порівнювати тенденції, що відбуваються на валютному ринку за останні кілька місяців можна помітити наступне: максимальний валютний курс за 2017 рік становив 27,72 грн./дол.США. 17 січня 2017 року, а от мінімальний показник становив 25,44 грн./дол.США. 30 серпня 2017 року.

Якщо аналізувати ситуацію з курсом гривні, то необхідно зазначити, що зниження курсу валюти робить імпортні товари дорожчими, а експортні –

дешевшими. Коли ціна іноземної валюти в гривнях зростає, то це свідчить про знецінення гривні, і навпаки. Високий рівень доларизації економіки України веде до виникнення валютних ризиків у разі різких коливань валютного курсу гривні, що ми спостерігаємо на сучасному етапі розвитку внутрішнього валютного ринку. Серед основних проблем, які потребують швидкого вирішення можна виділити наступні:

- тенденцію до девальвації національної валюти відносно іноземних валют, що призводить до зростання інфляції;
- необхідність регулювання ситуації на валютному ринку шляхом створення нового законодавства;
- втрата довіри до національної валюти, що призвело до зростання рівня доларизації [4].

НБУ має чітко і послідовно стабілізувати ситуацію у валютній сфері, проте ризики девальвації слід долати переважно за допомогою інших, не пов'язаних з інтервенціями засобів – зокрема, шляхом підвищення жорсткості регулювання валютного ринку, концентрації зусиль на поліпшення стану платіжного балансу. Важливим завданням стає розробка середньострокової стратегії валютної політики із чітким визначенням курсових орієнтирів, стримування темпів інфляції, окреслення комплексу методів та інструментів забезпечення валютної стабільності, а також превентивні заходи для недопущення курсових стрибків у майбутньому.

До основних заходів реорганізації валютної системи можна віднести такі:

- перехід до нових способів регулювання Національним банком України валютного курсу, основними ознаками якого має стати створення незалежних інституційно-організаційних умов для розвитку ринкових засад курсоутворення; раціональнішого використання валютних коштів, посилення мотивації суб'єктів валютних відносин до підтримання збалансованих валютних позицій і страхування валютних ризиків;
- вдосконалення політики валютних інтервенцій у напрямі підвищення її узгодженості з відсотковою політикою;
- активне використання гнучкого валютного курсу за призначенням для підтримки конкурентоспроможності товаровиробників [5].

Ці інструменти спроможні модернізувати валютну систему України. Необхідно не лише посилити роль Національного банку у валютній політиці, але й узгоджувати з нею економічну політику держави.

Валютний ринок України розвивається у складних соціальних, економічних, політичних умовах, тому існують певні проблеми його розвитку. Повільними кроками, але уряд держави здійснює ряд реформ у різних секторах економіки. Необхідність реальних дій та змін, запровадження дієвого законодавства, якісне виконання НБУ та іншими суб'єктами своїх основних функцій призведе до покращення тенденцій розвитку валютного ринку України та поверне довіру українців до стабільності національної валюти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сусіденко Ю.В., Яремко А.О. Основні тенденції розвитку валютного ринку України / Ю.В.Сусіденко, А.О.Яремко // Збірник матеріалів конференції «Молодий вчений», 2015. – Ч.2. – С.165-168.
2. Бреславська О. Актуальні проблеми курсової політики України // Вісник Національного банку України. – 2010. – №2. – С. 16–20.
3. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search?formType=searchPeriodForm&time_step=daily&currency=169&periodStartTime=01.01.2012&periodEndTime=09.10.2017&outer=diagram&execute=%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8
4. Ніздельська І. Валютна політика: основні етапи та особливості її реалізації в Україні // Банківська справа. – 2009. – №4. – С. 12–18.
5. Коптюк О. Ризики сучасної грошової системи та перспективи її розвитку // Вісник Національного банку України. - 2008. - №9. - С.16 -19.

УДК 366.711

Шевчук Ольга Миколаївна

студентка групи ФМР-16-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Олешко А.А.,

д.е.н., професор кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Однією з найбільш важливих складових сучасної економічної системи України є банківська. Високий рівень її розвитку, надійності та стійкості є основними умовами забезпечення ефективного функціонування економіки країни. Оскільки, український банківський сектор розвивається в умовах поглиблення міжнародних зв'язків, нестабільної політичної та економічної ситуації, а також постійних змін нормативно-правової та структурної бази виникає ряд проблем та перешкод на шляху розвитку банківського сегмента фінансового ринку України.

У сучасних умовах стан банківської сфери в Україні залежить від ступеня впливу низки чинників, до яких можна віднести надмірно-великий обсяг безнадійних кредитів, значні ризики банківських портфелів, а також високий рівень залежності вітчизняного банківського сектору від іноземного капіталу. Останній фактор, на думку багатьох вітчизняних економістів, має найбільш руйнівний характер для вітчизняного, ще недостатньо сформованого банківського ринку. Так, на сьогоднішній день іноземні банки надають кредити

тільки надійним та великим компаніям переважно з іноземним капіталом при цьому уникаючи відносин з більш ризиковими клієнтами, а також ігноруючи роздрібний кредитний ринок України. Також, на думку експертів, присутність іноземних банків значно послаблює вітчизняні «малі» банки, які не здатні на рівних конкурувати з іноземними та може призвести не лише до банкрутства останніх, але і до ланцюгової реакції банкрутства у всій системі.

В свою чергу, серед позитивних наслідків функціонування банків з іноземним капіталом на території України важливе місце займає впровадження та застосування міжнародного досвіду щодо реорганізації, реструктуризації банків та фінансового оздоровлення, необхідність і актуальність якого значно зростає в умовах сучасної фінансової кризи. Не менш важливим є підвищення рівня кваліфікації банківських працівників за допомогою передачі практичного досвіду від іноземних колег.

Найбільш суттєвими проблемами вітчизняного банківського сектору, який функціонує в умовах фінансової кризи є:

- непрозора і жорстка регуляторна політика Національного банку України;

- низький рівень довіри населення до банківського сектору;

- висока концентрація та низька конкуренція на банківському ринку(кількість банків за станом на 1 січня 2017 року становить 96, у тому числі 38 – з іноземним капіталом);

- низький рівень платоспроможності і рентабельності;

- масові банкрутство, ліквідація банків та неповернення (або значна затримка у поверненні) депозитів населенню з ФГВФО;

- низький потенціал заощаджень домогосподарств, що трансформуються в інвестиції;

- високі кредитні ставки та їх недоступність для малого і середнього бізнесу, системний дефіцит довгих ресурсів;

- неефективний кредитний портфель та наявність високої частки токсичних кредитів у його структурі. [1, с.72].

Окрім даних проблем, науковці виокремлюють низку функціональних особливостей, які значно стримують подальший розвиток банківництва в Україні, серед яких низький рівень капіталізації, досить високі рівні ризиків, економічної та географічної концентрації та значний вплив тіньової економіки.

Також проблемою процентної політики Національного банку України залишаються надмірно високі ставки на депозитні сертифікати, що спричинюють блокування кредитування економіки країни. Серед основних напрямів вирішення проблемних аспектів в питаннях високих відсоткових ставок експерти вбачають: створення комплексних заходів щодо переходу до дискреційної монетарної політики та розширення коридору ставок операцій постійного доступу (зниження ставок за депозитними сертифікатами овернайт) [2].

Означені проблеми впливають на темпи розвитку банківського сектору економіки, тому ефективна політика їх уникнення та мінімізації негативних

наслідків є однією з основних задач, як банківського сектору, так і держави в цілому.

До основних заходів щодо подолання існуючих проблем, можна віднести:

— заходи, щодо посилення національної економічної безпеки та пошуку шляхів вдосконалення банківського сектора з урахуванням світової практики;

— використання міжнародних нормативних стандартів, що регламентують банківську діяльність;

— посилення ролі державних банків у банківському секторі та збільшення можливостей зростання їх частки у загальній кількості банківських установ;

— встановлення оптимальних пропорцій між приватними, державними та іноземними банками, забезпечення інноваційного розвитку банківського сектора;

— застосування сучасних ІТ-технологій у роботі з клієнтами для підвищення якості банківських послуг/продуктів та обслуговування відповідно до міжнародних стандартів якості;

— впровадження маркетингових інструментів та заходів для покращення іміджу та підвищення ступеня довіри населення до банківських установ [3, С. 87].

Отже, банківська система України має досить низький рівень розвитку і на сучасному етапі є недостатньо інтегрованою до світової глобальної системи. Але, на нашу думку, вітчизняний банківський сектор має достатній економічний потенціал для удосконалення, реформування та створення умов для економічно-ефективного функціонування всієї системи та підґрунтя для подальшої інтеграції у світовий економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олешко А. А. Актуальні напрями подолання банківської кризи в Україні /А. А. Олешко, К. П. Побоча // Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України. – 2017. – Вип. 1. – С. 70 – 78.

2. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: «синергія розвитку банків та індустріалізації економіки» // Відкритий громадський проект для широкого експертного обговорення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf

3. Задорожнюк Н.О. Проблеми та перспективи розвитку банківського сектора національної економіки України/ Н.О. Задорожнюк // Молодий вчений. – 2016. – №1(16). – С. 85-87

Шевчук Сергій Васильович

*к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

РЕГУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ефективний розвиток національної економіки значною мірою визначається ступенем забезпеченості її економічної безпеки, що в свою чергу обумовлює належне функціонування регулятивного потенціалу держави у забезпеченні національних інтересів. На сьогодні, транспарентність та глобалізації світової економіки зумовлюють виникнення нових економічних загроз й фінансових ризиків, що прямо пропорційно впливають на ефективне функціонування держави у розрізі економічних, соціальних, демографічних і фінансових аспектах, посилюючи конкуренцію країн на світовому ринку. У зв'язку з чим актуальним питанням постає дослідження специфіки та визначення напрямків удосконалення регуляторної політики держави як невід'ємної складової економічної безпеки.

Теоретичні засади регуляторного впливу держави на економічну безпеку було досліджено у наукових працях зарубіжних вчених-економістів, таких як: Л. Абалкін, О. Вільямсон, Дж. К. Гелбрейт, Е. Денісон, А. Ілларіонов, Дж. Коммонс тощо. Особливостям забезпечення та стратегічним орієнтирам формування економічної безпеки серед вітчизняних науковців була приділена увага: О. Амоші, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, В. Горбулін, Є. Дронь, М. Згуровський та ін. Проте, незважаючи на значний внесок зазначених науковців в розробку теоретико-методологічної та методико-організаційної бази забезпечення економічної безпеки держави все ж залишається дослідженням не в повній мірі регулятивний потенціал держави, як важливий фактор забезпечення національних інтересів.

На сьогодні, у науковій літературі відсутній єдиний вимір визначення категорії регулятивний потенціал держави, здебільшого науковцями використовуються два синонімічні терміни: “регуляторна політика” та “регулятивна політика”, які є аналогом англomовного поняття “regulatory policy”. Більшість вчених здебільшого вживають термін “регуляторна політика”, під яким розуміють регулювання економіки в цілому чи окремих її сфер.

На законодавчому рівні дане поняття, хоча і визначено, проте не позбавлено дискусійності. Так, згідно закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [1], державна регуляторна політика визначається як напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення

втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та Законами України.

Тобто дане визначення зводиться до трьох ключових аспектів: вдосконалення нормативно-правового поля, уникнення неефективності регуляторних актів та мінімізації державного втручання у економічні відносини суб'єктів.

Більш ширше механізм регуляторної політики застосовується в Сполучених штатах Америки, де він почав формуватися ще на початку 70-х рр. минулого століття, та країнах ЄС.

Так Єврокомісія рекомендує використовувати такі складові регуляторної політики:

- якісне регулювання та розгляд альтернатив;
- нормативні документи для підготовки АРВ (аналізу регуляторного впливу);
- координаційний орган з АРВ;
- запровадження політики з АРВ;
- формалізація консультаційних процедур;
- дослідження впливу на малі підприємства;
- преференції для малих і середніх підприємств тощо [2].

Проте на нашу думку, регулятивний потенціал держави має більш глибоку економічну природу та має розглядатися дещо в іншому аспекті ніж регуляторна політика. Так, згідно Академічного тлумачного словника української мови [3] потенціал – це сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері. Визначення ж категорії політика (policy) характеризується як план, курс дій або „напрям дій, прийнятий і дотримуваний владою, керівником, політичною партією та інше”; певний курс дій, обраний заради вигідності, зручності тощо [4, с. 262]. Тобто державна регуляторна політика, як і будь-яка інша, ґрунтується на засобах, механізмах, інструментах та можливостях саме потенціалу, що в свою чергу звужує та обумовлює специфічний вибір необхідного наявного інструментарію для вирішення конкретних задач в той чи інший момент часу державою. Проте виникають випадки, коли наявний регулятивний потенціал держави використовується не у повній мірі або обраний інструментарій не приносить бажаного ефекту у контексті провадження регуляторної політики, що в свою чергу призводить до ризиків у забезпеченні економічної безпеки. Саме тому, на нашу думку, для якісного забезпечення економічної безпеки держави важливим аспектом залишається ефективне використання саме регулятивного потенціалу держави, який має розглядатися як сукупність наявних та придатних до мобілізації джерел, механізмів та елементів, що можуть бути використані для удосконалення регуляторного впливу держави на забезпечення економічного зростання, соціально-економічного прогресу та економічної безпеки.

Використання регулятивного потенціалу держави за для забезпечення економічної безпеки має досліджуватися через призму наступних чинників, серед яких варто виокремити:

- посилення глобалізаційного впливу світових тенденцій на внутрішню та зовнішню політику держави;
- інтеграційних вектор руху України, що спрямований у європейський простір;
- необхідність підвищення якості нормативно-правової бази та державного управління;
- визначення ефективного інструментарію та напрямів підвищення якості державно-управлінської діяльності тощо.

Також варто зазначити, що забезпечення економічної безпеки держави можливе лише з врахування усіх наявних методів, інструментів, механізмів та напрямів регулятивного потенціалу, урахування позитивного іноземного досвіду та теоретико-практичної специфіки державного управління та нормативно-правової бази в Україні, що стане предметом наших подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва І. В. Державна регуляторна політика: сутність та принципи формування / І. В. Колупаєва // Проблеми економіки. – 2013 – №4 – С. 99-107
2. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності / Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
3. Академічний тлумачний словник української мови / [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://sum.in.ua/s/potencial>
4. Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки / О. Кілієвич. – К. : Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2003. – 510 с.

УДК 368.9.06

Шевчук Юлія Василівна

старший викладач кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку охорони здоров'я України вагому роль відіграє введення страхової медицини. Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) зазначає, що з 2017 року в країні запрацює страхова медицина. Так, заступник голови МОЗ Павло Ковтонюк заявив, що «із введенням страхової медицини кожен пацієнт буде знати, який обсяг медичної допомоги гарантує

держава з податків». Також, він уточнив, що «МОЗ переходить на чесні, прозорі правила, але поетапно, протягом 3 років» [1].

Зазначена ідея страхування полягає в тому, що кожний українець, сплачуючи податки «у формі страхового внеску» буде мати гарантований пакет допомоги. Такі зміни в охороні здоров'я направлені на підвищення якості надання медичної допомоги, підняття рівня заробітної плати лікарів. Проте для їх реалізації постає ряд проблем:

1) Незначний рівень фінансування охорони здоров'я з бюджету, що ускладнюється подорожчанням медичних послуг, низьким рівнем обладнання медичних установ;

2) Низький рівень заробітної плати медичних працівників. Чинна система фінансування охорони здоров'я обмежує можливості для залучення особистих коштів населення; посилює мотивацію до неформальної оплати послуг у медичних установах;

3) Застарілі медичні технології, а вартість нових набагато вища, що призведе до подорожчання медичних послуг тощо.

Впровадження страхової медицини покликано вирішити наступні першочергові завдання, серед яких: підвищення ефективності використання наявних фінансових ресурсів, забезпечення залучення додаткових фінансових коштів, а також детінізація нелегального обороту «доплат» населення у медичних установах.

У сфері фінансування охорони здоров'я мають відбутися такі зміни:

- перехід від фінансування лікарень до оплати якості медичної послуги;
- відхід від бюджетного фінансування до залучення коштів населення.

Фінансування системи медичного страхування здійснюватиметься із загальних податків, які сплачують усі громадяни України.

Введення обов'язкового медичного страхування в Україні передбачає створення принципово нової системи, яка складається з наступних елементів: суб'єктів обов'язкового медичного страхування; сукупності регулюючих норм і правил, що встановлюються і гарантуються державою та регулюють відносини між суб'єктами системи соціального медичного страхування. До останніх відносяться платники відрахувань на соціальне медичне страхування; споживачі медичних послуг (пацієнти); медичні організації, а також фізичні особи, які займаються приватною медичною практикою; суб'єкти у сфері виробництва та продажу ліків і медичного обладнання, єдиний замовник послуг, Фонд соціального медичного страхування. Змінюється і територіальний підхід до моделі госпітальних округів, у центральній лікарні якого буде зосереджено кадровий потенціал і медичне обладнання.

До головних напрямів впровадження страхової медицини необхідно віднести:

- послідовний перехід на страховий принцип фінансування охорони здоров'я, концентрацію у Фонді державних коштів, що забезпечать фінансування потреб охорони здоров'я на 70% [2];

- вдосконалення системи контролю за якістю медичної допомоги і захист прав застрахованих; запровадження вимоги включення в договори між

страховиками і медичними організаціями зобов'язань щодо конкретних заходів підвищення якості медичної допомоги, а також моніторингу за їх дотриманням;

- розширення функцій страховиків і підвищення їх ролі в плануванні і управлінні обсягами фінансування медичної допомоги, організації її надання застрахованим; сприяння формуванню конкурентного ринку медичного страхування на основі об'єднання в рамках однієї страхової медичної організації програм обов'язкове і добровільне медичне страхування;

- створення системи розподілу фінансових ризиків між державою та страховиками, які працюють з програмами, що включають обов'язкове і добровільне медичне страхування; передача територіальним фондам обов'язкового медичного страхування функцій страховика в системі ОМС; розвиток системи персоніфікованого обліку наданої медичної допомоги.

Одним з принципів моментів впровадження страхової медицини є чітке визначення джерел її фінансування, розмірів страхових тарифів, механізмів розподілу коштів. Це потребує вдосконалення методики ціноутворення для закупок медикаментів за бюджетні кошти та методики розрахунку вартості медичної послуги, створення інституційних умов для ефективного поєднання державних і приватних джерел оплати медичних послуг, розвитку нових форм акумуляції та витрачання коштів на зміцнення здоров'я і лікування, нових страхових продуктів.

Формування доходів системи державного соціального медичного страхування повинно здійснюватися за рахунок наступних механізмів:

- забезпечення державою фінансування гарантованого обсягу безкоштовної медичної допомоги для окремих категорій населення;

- здійснення роботодавцями обов'язкових відрахувань на соціальне медичне страхування за працююче населення в розмірі 5% від щомісячного фонду оплати праці;

- здійснення працюючими громадянами обов'язкових відрахувань на соціальне медичне страхування.

Гарантований обсяг безкоштовної медичної допомоги буде формуватися у вигляді переліку медичних послуг і лікарських засобів залежно від форм і видів медичної допомоги. Це передбачає реалізацію заходів за такими напрямками:

- поліпшення фінансового забезпечення державних гарантій безкоштовної медичної допомоги, що дозволить згладити нерівності в доступності медичної допомоги для різних груп населення (бюджетне фінансування);

- підвищення доступності добровільного медичного страхування, що лежить у сфері вдосконалення діяльності страховиків;

- розширення можливостей громадян щодо вибору медичної організації і лікаря, що сприятиме створенню конкурентного ринку медичних послуг;

- підвищення заробітної плати лікарів, що веде до підвищення якості та ефективності медичної допомоги;

- розвиток державно-приватного партнерства у вирішенні проблем фінансування охорони здоров'я;

- формування світогляду здорового способу життя та підвищення попиту на страхові послуги;

- вдосконалення законодавчої та нормативної бази в галузі охорони здоров'я, в тому числі формування системи стимулів для роботодавців, які реалізують програми страхування працівників, істотне посилення економічної зацікавленості у зменшенні числа хворих і підвищення відповідальності за стан здоров'я населення, що обслуговується.

Отже, головним проблемним аспектом в сфері охорони здоров'я України є низький рівень її фінансування, що веде за собою ряд проблем, основна з яких неякісне медичне обслуговування. На думку МОЗ, саме впровадження страхової медицини може покращити стан сфери охорони здоров'я та підняти рівень медичного обслуговування до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. МОЗ: з 2017 року в Україні запрацює страхова медицина. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://hromadskeradio.org/ru/programs/hromadska-hvylya/moz-z-2017-roku-v-ukrayini-zaprasyuye-strahova-medycyna>

2. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Рубцова Н., Чкан І. Сучасний стан ринку медичного страхування в Україні / Фінансовий простір. № 4 (20) 2015 URL <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1504/15ciotpr.pdf>

УДК 368.914

Шимко Ярослав Романович

*аспірант кафедри фінансів,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

Ріппа Марія Богданівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДАХ

Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» визначає правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні, регулює правовідносини, пов'язані з цим видом діяльності. Це основний законодавчий акт, який регулює діяльність недержавних пенсійних фондів (НПФ) [1].

Підзаконні нормативно-правові акти, розроблені Нацкомфінпослуг, спрямовані на врегулювання питань щодо створення, функціонування та припинення діяльності НПФ. Зокрема, ними встановлено: процедури, необхідні для початку роботи НПФ; вимоги до осіб, які входять до складу Ради НПФ і фахівців адміністраторів НПФ; ліцензійні умови провадження діяльності з адміністрування НПФ; порядок ведення адміністратором системи

персоніфікованого обліку учасників НПФ; порядок подання регуляторів звітності та її оприлюднення; порядок припинення діяльності НПФ тощо [2].

Упродовж більше 20 років свого існування в рамках економіки країни недержавні пенсійні фонди не одноразово змінювали свій статус, та пристосувались під правові умови діяльності на ринку пенсійного забезпечення і пенсійного страхування. Не є таємницею що рівень інфраструктурної невизначеності в просторі функціонування недержавних пенсійних фондів упродовж останніх років знижується. Якщо ще два десятиліття тому їх діяльність законодавчо регулювалась лише Законом України «Про господарські товариства» або Декретом Кабінету Міністрів України «Про довірчі товариства», то зараз нормативно правова база регулювання їх діяльності нараховує декілька десятків різних законодавчих актів.

Але практика показує, що дуже часто недержавним пенсійним фондам в поточній роботі недостатньо наявних інструкцій і роз'яснень, а стандартизація діяльності утруднена через брак і різноманітності прийнятих управлінських рішень. Саме через це, в даний час так гостро постає питання організації цілеспрямованого, системного і теоретично підкріпленого контролю за різного виду ризиками, які супроводжують діяльність недержавних пенсійних фондів в процесі здійснення їх основних функцій: залучення, інвестування та примноження пенсійних активів в межах недержавного пенсійного забезпечення.

Недержавні пенсійні фонди в Україні набувають все більш вагомого значення в процесі забезпечення належного рівня життя і добробуту громадян після закінчення трудової діяльності і виходу на пенсію. Від стабільності фінансового стану недержавних пенсійних фондів, сталості виконання ними своїх зобов'язань перед учасниками і вкладниками, достатності актуарного резерву при роботі в умовах невизначеності і різного роду ризиків в деякій мірі залежить не тільки успіх перетворень, що проводяться в частині вдосконалення пенсійної системи, але і передбачуваність настроїв в суспільстві, стабільність економіки, а також перерозподіл капіталу між різними сферами.

В умовах різного характеру невизначеностей в діяльності недержавних пенсійних фондів не останнє місце займає питання про надійність кількісного оцінювання ризиків, з якими стикаються ці організації. В умовах різного характеру невизначеностей в діяльності НПФ не останнє місце займає питання про надійність кількісного оцінювання ризиків, з якими стикаються ці організації. Розглянемо основні види ризиків, властивих діяльності недержавних пенсійних фондів.

По-перше, це інвестиційні ризики, які включають у себе: а) ризики не реалізації прогнозних процентних ставок дохідності; б) ризики зниження ліквідності інвестиційного портфеля, що спричиняє неможливість оперативного виконання фондом своїх зобов'язань по різного роду виплатах. По-друге, ці ризики пов'язані із збільшенням тривалості пенсійних виплат, з огляду на збільшення тривалості життя учасників пенсійних схем, ризики не прогнозованого вилучення грошових коштів із складу пенсійних резервів фонду у зв'язку зі смертю учасника (виплата успадкованих сум) і розірвання

договору недержавного пенсійного забезпечення (виплата викупних сум по договору). Поряд із перерахованими ризиками, існують ще ризики неправильного розрахунку призначених пенсій і різного виду операційні ризики, пов'язані з помилками обліку зобов'язань фонду і помилками нарахування інвестиційного доходу за підсумками його діяльності.

Також недержавний пенсійний фонд через специфіку своєї діяльності найчастіше стикається з іншого роду операційними ризиками. На жаль, в нашій країні інституційне розуміння ролі недержавних пенсійних фондів в соціальному житті суспільства знаходиться в зародковому стані. Більше того, тонкощі функціонування фондів і різні аспекти специфіки їх активів особливо не популяризуються ні серед широких громадських мас, ні серед фінансових та інших інституцій, які забезпечують функціонування економіки в країні. В зв'язку з таким станом речей і виникають ситуації в яких фонд не зі своєї вини з'являється у вигляді порушника закону перед контролюючими органами, спеціальними депозитаріями, і Нацкомфінпослуг,

Перераховані ризики являються основними тоді як є ще багато інших ризиків: систематичних і несистематичних. Недержавний пенсійний фонд в своїй роботі піддається дії всіх видів ризиків одночасно, стосовно відразу всіх договорів недержавного пенсійного забезпечення. Контроль за кожним видом ризиків окремо практично не може бути реалізований, оскільки ці види в більшості своїй названі умовно і між ними не існує чітких кордонів.

Тому оптимальним є комплексний підхід до управління ризиком недержавного пенсійного фонду, дослідження процесів виплат всіх видів і надходжень грошових коштів як випадкових, таких, що відбуваються під впливом необмеженого числа чинників.

З поставленим завданням дуже добре справляються математичні моделі, засновані на понятті колективних ризиків.. Такі моделі, реалізовані на підставі даних про діяльність НПФ в Україні, допоможуть провести досить точну оцінку ймовірності банкрутства фонду (в сенсі хоча б одноразового настання події, при якій величина виплат всіх видів перевищить величину зібраних пенсійних внесків, збільшену на інвестиційний дохід) При цьому важливість обчислення вірогідності банкрутства недержавного пенсійного фонду не може бути поставлена під сумнів, оскільки забезпечення можливості постійного виконання своїх зобов'язань перед вкладниками і учасниками є основним в його діяльності. Разом з тим, пенсійні фонди в своїй роботі приділяють украй мало уваги контролю і управлінню ризиками, що веде до їх нестійкості.

Побудову моделей на основі поняття "колективні ризики" НПФ повинні здійснювати застосовуючи теорію випадкових процесів, що комплексно описує, випадкову величину, при її зміні упродовж тривалого у проміжку часу. Так, у випадку опису діяльності недержавних пенсійних фондів досліджуваними випадковими величинами можуть бути: поступлення внесків по програмах недержавного пенсійного забезпечення, зміна величини статутного фонду, зміна величини майна для забезпечення статутної діяльності, виплати недержавних пенсій, виплати успадкованих сум, виплати викупних сум.

За наявності історії спостережень хоч би на десятирічному горизонті і використанні сучасного математичного апарату, інтегрованого в системі обчислень і економічного моделювання, не складе особливих труднощів розрахувати модель вірогідності банкрутства недержавного пенсійного фонду. Декілька слів про проблему горизонту статистичного спостереження за діяльністю недержавних пенсійних фондів. За , практично, двадцятирічну історію існування приватного пенсійного ринку в Україні, на жаль не накопичено систематизованого масиву фактичних спостережень у формальному уявленні, що дозволяє ученим-дослідникам провести розрахунковий аналіз, зробити висновки і надати конкретні пропозиції по оптимізації прийняття рішень в НПФ

Математичні моделі, що відображають і прогнозують фінансовий стан недержавного пенсійного фонду на базі показників діяльності українських НПФ, адаптовані до діяльності конкретного фонду, допоможуть визначити корисну міру фінансового ризику, а саме - ймовірність банкрутства як функцію від величини випадкових втрат і часу їх настання.

Необхідно відзначити, що аналіз колективних ризиків в діяльності недержавних пенсійних фондів - напрямок, розробка якого до цих пір не піддавалася широкому розголосу. Однак, кількісний опис ризиків в діяльності фондів є сферою, в якій вкрай важливо проводити дослідження, результати яких допоможуть побудувати необхідні пенсійним фондам моделі і ефективно управляти ризиками.

Висновки. Впровадження математично забезпечених засобів контролю за ризиками в НПФ, безумовно, доцільно і необхідно. Однак, для цього слід залучати кваліфікованих фахівців, які отримали відповідні математичну і економічну освіту, та здатних працювати в службі внутрішнього контролю, в прями обов'язки якої входить ризик-менеджмент недержавного пенсійного фонду. Служба внутрішнього контролю повинна безпосередньо взаємодіяти з компаніями по управлінню активами з питань прогнозування та контролю за результатами прийнятих фінансових та управлінських рішень.

Без такої взаємодії організувати якісну систему контролю за ризиками просто неможливо. Необхідно відзначити, що застосовується математичний апарат для побудови систем ризик-менеджменту вкрай рідко і, на жаль, не має під собою практичної інфраструктурної основи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2013 р., №1057-IV. [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Якимова Л.П. Методологічні засади управління ризиками недержавних пенсійних фондів. [Електронний ресурс] / Л.П. Якимова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2009_5_2/63.pdf.
3. OECD Publishing (2011): OECD / IOPS Good Practices for Pension “Funds Risk Management Systems”. January 2011.
4. Private pensions: OECD Classification and Glossary. – OECD. – 2010.

5. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком : монографія / за заг. ред. О. А. Біловодської. – Суми : Університетська книга, 2012. – 432 с.

УДК 341.123 (045)

Шишкіна Олена Вікторівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Чернігівський національний технологічний університет,

м. Чернігів, Україна

Дубина Петро Вікторович

магістр,

Чернігівський національний технологічний університет,

м. Чернігів, Україна

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Прагнення України до стабільного розвитку, інтеграція у світовий економічний простір та зумовлене цим посилення конкуренції на вітчизняному та світових ринках, актуалізують проблему національної безпеки держави, ключовим складовим елементом якої виступає інформаційна безпека. Інформаційна безпека являє собою стан захищеності потреб юридичних та фізичних осіб, держави і суспільства в інформації незалежно від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Важливість забезпечення інформаційної безпеки на макро-, мезо і мікроекономічному рівнях знайшла відображення в законах України «Про основи національної безпеки України» [1], «Про концепцію національної програми інформатизації» [2], «Про національну програму інформатизації» [3], а також у Концепції національної безпеки України [4]. Незважаючи на основні концептуальні положення, що задокументовані у вищенаведених нормативно-правових актах, питання захисту інформаційних ресурсів у контексті інформаційної безпеки, методологічні та теоретичні підґрунтя означених аспектів висвітлювалися у численних наукових працях таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як: І. Арістова, В. Бебик, А. Гальчинський, О. Голобуцький, П. Друкер, Я. Жаліло, О. Зощенко, А. Колодюк, Е. Лемберг, Є. Макаренко, Н. Марчук, Г. Почепцов, А. Пшеворський, М. Роуз, Е. Тофлер, Ф. Фукуяма, С. Чукут та багатьох інших.

Разом з тим, неоднозначне геополітичне положення та складне внутрішнє соціально-економічне становище України, постійно зростаючий спектр загроз і ризиків в окресленій сфері, порушують безліч проблем, що вимагають негайного розв'язання. В таких умовах зростає інтерес науковців і практиків до питань інформаційної безпеки, як необхідної умови функціонування і розвитку

суб'єктів підприємництва в умовах трансформаційної економіки, що й обумовлює актуальність даного наукової роботи.

Метою дослідження є визначення необхідності захисту інформаційних ресурсів суб'єкта підприємництва й ролі інформаційної безпеки у його розвитку.

Інформаційні ресурси суб'єкта підприємництва являють собою сукупність внутрішньої і зовнішньої інформації, яка необхідна керівництву підприємства, а також усім його службам і підрозділам для досягнення поставленої мети й очікуваних результатів.

Внутрішня інформація формується в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності і ґрунтується на даних бухгалтерської, фінансової, управлінської, податкової, статистичної та оперативно-технічної звітності. *Бухгалтерська* звітність – це звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів; *фінансова* – містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період; *внутрішньогосподарська (управлінська)* – складається на підставі даних бухгалтерського обліку і призначена для задоволення потреб в інформації органів управління підприємством для прийняття управлінських рішень; *оперативно-технічна* – являє собою дані для повсякденного, негайного спостереження та реєстрації визначених виробничих і комерційних операцій та інших факторів господарської діяльності підприємства з метою швидкого одержання інформації про хід виробництва, реалізацію продукції (робіт, послуг), результати діяльності та інше; *податкова* – звітність, яку складають усі суб'єкти господарювання – платники податків, і яка призначена для надання інформації податковим органам щодо стану розрахунків з державою за податками; *статистична* – складається на підставі даних бухгалтерського обліку усіма суб'єктами господарювання і яка містить інформацію для розрахунку статистичних показників, необхідних органам державної статистики для оцінки, планування і прогнозування економічного розвитку держави.

Внутрішня інформація є більш широкою, вирізняється високим рівнем деталізації та достовірності і є фундаментом інформаційної системи підприємства

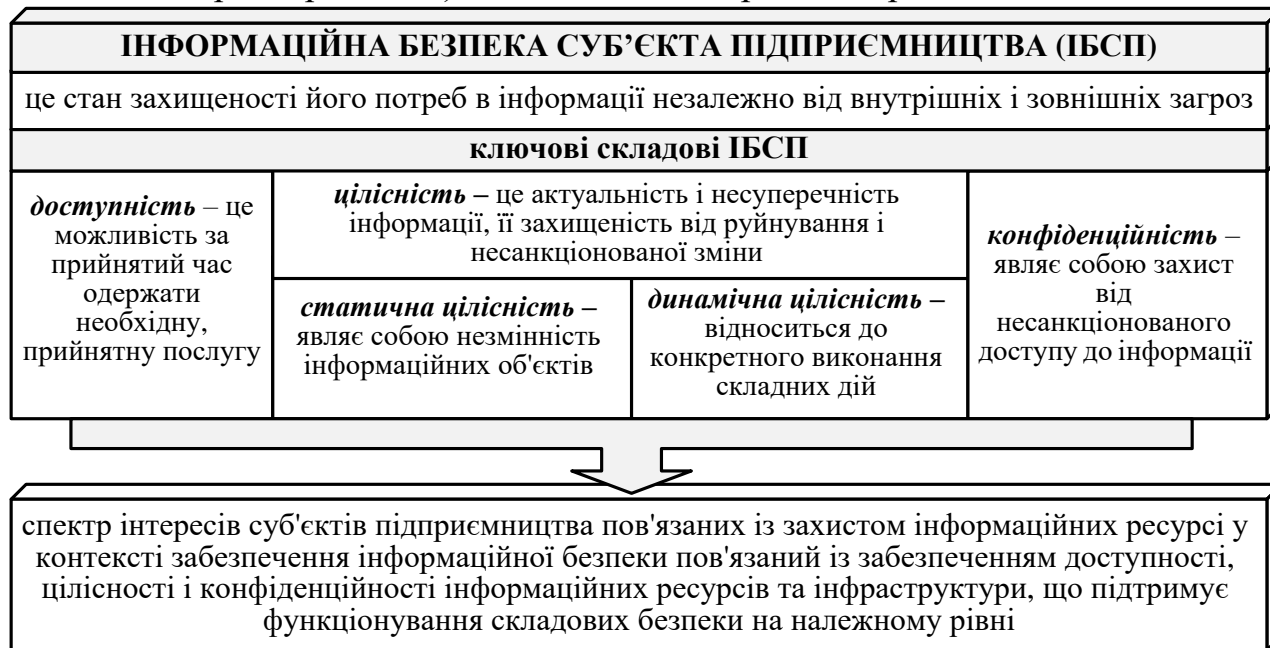
Зовнішня інформація є більш формалізованою, надходить на підприємство з різних джерел, а саме із законодавчих актів, постанов і рішень державних та місцевих органів влади, судових та інших органів правової системи, даних статистичних органів, засобів масової інформації тощо.

Управління інформаційними ресурсами спрямоване на максимально ефективно використання внутрішньої і зовнішньої інформації для прийняття необхідних і своєчасних рішень, які забезпечують досягнення мети, вирішення конкретних оперативних, тактичних та / або стратегічних завдань, що стоять перед суб'єктом підприємницької діяльності.

Інформаційні ресурси суб'єкта господарювання з одного боку формують основу для аналізу господарської діяльності, розробки оперативних, поточних і

стратегічних планів і прогнозів, а з іншого – втрата контролю за інформаційними ресурсами, особливо за тими, що становлять комерційну таємницю, здатна спричинити значні негативні наслідки, як то: фінансові втрати (прибутку доходу, капіталу), репутаційні, кадрові та інші втрати.

Захист інформаційних ресурсів суб'єкта підприємництва тісно пов'язаний із поняттям *інформаційної безпеки* (рис. 1), сутність якої проявляється у контролі над інформаційними потоками, обмеженні використання провокаційної, недобросовісної інформації (наприклад, з боку конкурентів, потенційних рейдерів тощо), включаючи контроль над рекламою і т.ін.

Рис. 1. Сутність та основні складові інформаційної безпеки

Проблему захисту інформаційних ресурсів у контексті забезпечення інформаційної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності вважаємо доцільним розглядати у таких аспектах:

– захист інформації (особливо тієї, що відноситься суб'єктом господарювання до комерційної таємниці) – передбачає систему заходів, спрямованих на недопущення несанкціонованого доступу до інформації, несанкціонованої її модифікації, втрати, знищення, порушення цілісності тощо;

– контроль за внутрішнім інформаційним простором суб'єкта господарювання – ґрунтується на заходах щодо мінімізації збитків нанесених іншими економічними суб'єктами;

– достатнє інформаційне забезпечення суб'єкта підприємництва – рівень якого визначається, виходячи з огляду на потреби в інформації для прийняття рішень у кожному конкретному випадку.

На нашу думку тільки комплексне врахування означених аспектів дозволить сформулювати ефективну інформаційну систему, що буде здатною протистояти ризикам і загрозам оточуючого середовища і тим самим забезпечити необхідний рівень інформаційної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності.

Зважаючи на те, що побудова інформаційної системи є неможливою поза контекстом загроз та усвідомлення ризиків, саме вони будуть виступати наступним елементом для наукового розгляду і обговорення, що в сукупності дозволить окреслити основні напрями і особливості функціонування та розвитку системи інформаційної безпеки економічних суб'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс]/Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

2. Про концепцію національної програми інформатизації [Електронний ресурс]/Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>

3. Про національну програму інформатизації [Електронний ресурс]/Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80/>

4. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України [Електронний ресурс]/Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80>

УДК 338.48

Щекатуріна Владислава Вадимівна

студентка кафедри туризму і готельного господарства,

Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

Науковий керівник:

Влащенко Н. М., к.е.н., доцент кафедри туризму і готельного господарства,

Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

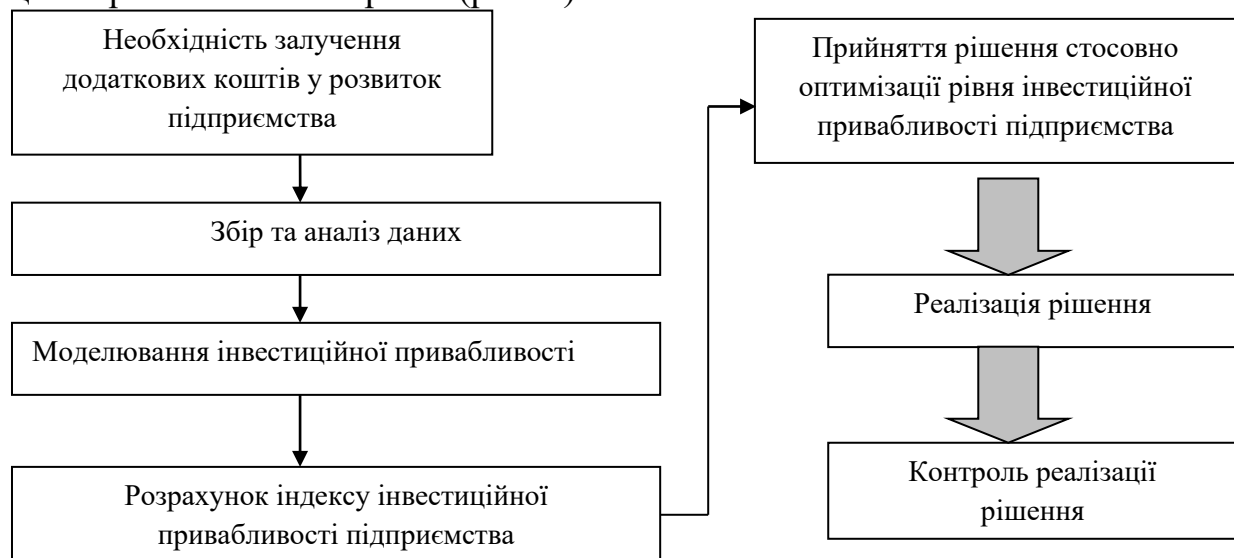
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В умовах ринково орієнтованої економіки одним з найважливіших елементів раціональної організації підприємницької діяльності та ефективного використання вільних фінансових ресурсів є відповідна система управління інвестиційним процесом, яка забезпечує досягнення найкращих кінцевих фінансових та інвестиційних результатів. Оскільки інвестиційна привабливість підприємства є невід'ємною частиною інвестиційного процесу, система управління нею є складовою частиною управління інвестиційним процесом взагалі.

Вітчизняні і зарубіжні вчені аналізують можливість управління інвестиційною привабливістю. С. Роббінз пропонує до розгляду загальні

принципи та концепції сучасного менеджменту [4], які можуть бути підґрунтям для управління інвестиційною привабливістю підприємств готельного господарства. В. Г. Федоренко висвітлює проблеми, пов'язані із залученням іноземних інвестицій в економіку України [5], але не приділяє достатньої уваги туристичній галузі. В. А. Квартальнова розглядає менеджмент туризму та економічні аспекти його функціонування [1], але не відображається проблема інвестування туристської галузі. Таким чином, на поточний момент в науковій літературі відсутній, як для різних рівнів ієрархії (країна, регіон, галузь), так і для підприємств готельного господарства. Тому розробка системи управління інвестиційною привабливістю (СУІП) підприємств готельного господарства є актуальною і необхідною. Для її досягнення необхідно визначити функціональну спрямованість СУІП та механізм реалізації результатів, отриманих за умов її можливого застосування.

СУІП підприємств готельної індустрії пропонується визначати як сукупність наступних функцій: прийняття управлінського рішення, реалізація цього рішення та контролю (рис. 1).

Рис. 1. Система управління інвестиційною привабливістю підприємств готельної індустрії

По-перше, аналіз інвестиційної діяльності підприємств готельної індустрії здійснюється з метою залучення додаткових фінансових коштів у розвиток підприємств цієї галузі, тому особа, яка приймає рішення (ОПР) приймає його стосовно оптимізації рівня інвестиційної привабливості цих підприємств, чи конкретного підприємства.

По-друге, з метою реалізації такого рішення, в першу чергу, необхідно зібрати первинні дані, на базі яких буде здійснений аналіз та моделювання рівня інвестиційної привабливості підприємств, а також прогнозування його розвитку.

З метою покращення інвестиційної привабливості підприємств готельної індустрії розроблений механізм фінансової реструктуризації таких підприємств (табл. 1), який сприяє збільшенню значення інтегрального індексу інвестиційної привабливості.

Реалізація такого механізму фінансової реструктуризації розрахована на 7 – 13 місяців та спрямована на оптимізацію фінансового стану підприємств готельної індустрії, що дозволить суттєво покращити рівень їх інвестиційної привабливості.

Взагалі, управління інвестиційною привабливістю підприємств готельного господарства можливо розглядати як управління реструктуризацією таких підприємств, шляхом впровадження механізмів контролю виконання відповідних етапів проекту фінансової реструктуризації, за умови що інтегральний показник інвестиційної привабливості підприємств та його основні складові будуть близькі за значеннями до оптимальних.

Таблиця 1

Механізм фінансової реструктуризації підприємств готельного господарства

Етапи	Мета	Заходи	Термін
Фінансовий аналіз	Виявлення причин зміни фінансового стану	Розрахунок аналітичних коефіцієнтів, які дозволять оцінити рівень ефективності діяльності підприємства.	1 місяць
		Визначення тенденції розвитку діяльності підприємства (прогнозування можливих варіантів розвитку в залежності від ресурсів та ризиків).	
Виявлення ресурсів	Аналіз фінансових ресурсів	Забезпечення максимальної прибутковості активів шляхом збільшення їх рентабельності та зниження ризику їх ~~використання~~	3-6 місяців
		Забезпечення максимальної прибутковості капіталу шляхом оптимізації співвідношення власного та позикового капіталу.	
		Забезпечення фінансової рівноваги підприємства шляхом раціоналізації складу капіталу за строком його залучення.	
		Забезпечення фінансової гнучкості підприємства шляхом раціоналізації співвідношення власного та позикового капіталу, короткострокової та довгострокової форм його залучення.	
		Забезпечення достатнього рівня ліквідності активів шляхом збереження тенденції зростання поточної платоспроможності, оптимізації системи управління грошовими активами.	
Заходи	Розробка комплексу заходів, спрямованих на фінансову санацію	Оптимізація обороту активів шляхом зменшення його періоду за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції (послуг).	3-6 місяців
		Оптимізація структури оборотного капіталу шляхом збереження тенденції до збільшення обсягів реалізації, за рахунок чого з'являються власні інвестиційні ресурси.	
		Реінвестування капіталу у найбільш прибуткові активи та операції.	
Реалізація і контроль	Реалізація заходів і контроль	Забезпечення фінансового контролю за діяльністю підприємства з боку керівництва.	постійно

Таким чином, СУП можливо впровадити застосовуючи системно-цільовий підхід: певному ряду завдань, поєднаних спільною метою, відповідають визначені показники та відповідна система управління ними. Структуроформуєчими елементами СУП можуть бути: система цілей, цілереалізуючі об'єкти, система функцій управління та організаційний механізм управління. В залежності від рівня ієрархії і пріоритетів, СУП може бути цілеорієнтованою, функціональноорієнтованою або організаційно орієнтованою.

В межах реалізації СУП, сукупність локальних результатів щодо покращення рівня інвестиційної привабливості на рівні підприємства дозволить отримати результати на глобальному рівні – на рівні держави, в зв'язку з чим, актуальною є задача перерозподілу центра управління до рівня підприємств, з використанням локальних інтегральних показників та технології їх багатокритеріальної оцінки, та делегування підприємствам координуючих важелів впливу.

В свою чергу, СУП підприємств готельного господарства, може складатися з наступних кроків.

Перший – аналіз інвестиційної діяльності підприємства, який здійснюється з метою прийняття рішення стосовно залучення додаткових фінансових коштів у його розвиток. Другий – збір первинних даних, на базі яких здійснюється аналіз та моделювання існуючого рівня інвестиційної привабливості, а також прогнозування його розвитку.

Третій – контроль за реалізацією рішення як на рівні інвестора, так і на рівні одержувача інвестицій. Застосування такої системи на державному та галузевому рівнях дозволяє виявити перешкоди, які обумовлюють негативний інвестиційний клімат, що знижує рівень інвестиційної привабливості держави і галузі в цілому, і кожного підприємства окремо. А на рівні підприємства – змодельовати рівень інвестиційної привабливості та використати в системі підтримки прийняття рішення щодо залучення інвестицій чи інвестування.

Запорукою досконалого функціонування механізму управління інвестиційною діяльністю підприємств готельної індустрії буде належним чином організоване її державне регулювання через законодавче розширення сфери впливу держави на протікання інвестиційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Квартальнов В.А. Туризм / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
2. Роббинз С. Менеджмент / С. Роббинз, М. Коултер. – М. : Издательский дом «Виль-ямс», 2006. – 1056 с.
3. Федоренко В.Г. Іноземне інвестування економіки України: навч. посіб. / В.Г. Федоренко. – К. : МАУП, 2004. – 272 с.

Якубович Вікторія Вікторівна

студентка групи ФМБ-17-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Перехрест Л.М.,

*к. е. н., доцент кафедри банківської справи
та фінансового моніторингу,*

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розвинена банківська система є необхідною умовою забезпечення постійного економічного зростання держави. Саме тому забезпечення стабільності банківської системи є одним з першочергових завдань. Кризові явища зумовили існування таких основних загроз стабільності банківської системи як: втрата довіри до банківських установ, знецінення гривні, погіршення фінансових результатів, зростання простроченої заборгованості за кредитами. Проте навіть в умовах обмеженості та недоступності інших джерел інвестування банківська система залишається головним з джерел надходження фінансових ресурсів в економіку країни, забезпечує перерозподіл ресурсів і, тим самим, сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, виступає запорукою її виходу з кризового стану та поступового довгострокового зростання.

Політико-економічна криза негативно впливає на банківську систему України. Вона поставила перед країнами нові завдання щодо контролю за діяльністю банківських установ. Правове регулювання банківської діяльності сьогодні має на меті створення гарантій стабільності банківської системи та розробку механізмів протидії негативним явищам у сфері надання банківських послуг. Досягнення такої стабільності в Україні можливе за умови врахування іноземного досвіду банківського регулювання та нагляду. Впровадження такого досвіду має передбачати врахування потенційних ризиків та поступового наближення банківського регулювання в Україні до європейських стандартів [1].

Важливим елементом ринкової економіки є банківська система, частка якої у створенні ВВП країни помітно зростає. Як стверджує С.А. Чернецов, «ступінь розвитку товарно-грошових відносин, розвинутість торгівлі, грошового обігу визначають масштаби і зміст банківської діяльності» [5, с. 237]. Банківська система – невід’ємна ланка національного економічного механізму. Банківська система взаємодіє з іншими системами: як структурна одиниця вона входить до складу кредитної системи, а як підсистема – до складу економічної системи в цілому [3, с. 18].

Нажаль в Україні постала така проблема, що протягом 2013-2016 рр. загострилася ситуація в банківській системі. І, незважаючи на спроби

українських банкірів її якось прикрасити, очевидні тенденції й факти свідчать про протилежне. Банки продовжують потерпати від нестачі ліквідності, яка є вкрай необхідною для відновлення повноцінного кредитування населення та економіки. Не менша проблема – валютна нестабільність, і поступове розкручування спіралі девальвації, яка створює напругу на валютному ринку, складнощі з виконанням імпорتنих контрактів, формує необґрунтований попит на валюту з боку населення. На все це накладається загальна макроекономічна деградація, і, як наслідок, зменшення банківського сектору, відхід із нього інвесторів і поява нових проблемних банків.

Існує також багато і інших факторів, які впливають на банківську та фінансову систему України взагалом. Серед них можна виділити наступні: корумпована бюрократична система, яка пригнічує розвиток економіки; занадто зарегульована економіка (велика кількість дозволів, розпоряджень які надають державні органи; необґрунтовано та невинновано великий апарат державного нагляду); відсутність сталої законодавчої бази; нестабільна політична система; зношеність засобів виробництва, відсутність нових технологій та інше.

Також, що стосується банківської системи, то крім перелічених факторів на неї великий вплив має недовіра клієнтів. Так станом на 13 вересня 2017 року за даними Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [4] в Україні налічуються: банки з тимчасовою адміністрацією – 4 одиниць; банки, що ліквідуються – 89 одиниць; банки продані державі – 1 одиниця; банки, які було продано інвесторам – 1 одиниця; банки, вкладникам яких здійснювались виплати – 32 одиниці.

Станом на 13 вересня 2017 року в Україні функціонують 88 банків (без врахування неплатоспроможних банків), з них 39 – банки з іноземним капіталом.

Упродовж 2014-2017 років 110 банків було виведено з ринку та 29 банків – упродовж 2016-2017 років, зокрема чотири банки за непрозору структуру власності, три – за порушення банківського законодавства в сфері фінансового моніторингу (ліквідація). Два банки обрали шлях самоліквідації [2].

Отже, банківська система України є однією із найрозвиненіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочато раніше, ніж інших секторів економіки України, проте, фінансово-економічна криза, викликана політичною ситуацією в Україні, здійснила істотний вплив на стан банківської системи.

Таким чином, на сьогодні існує ряд проблем, які гальмують розвиток банківської системи України. Тому, для подолання всіх негативних явищ, які склалися потрібно узгоджене досягнення гармонізації на основі збалансування економічних інтересів банків і суспільства через підвищення ефективності системи взаємного інституційного впливу. Крім зазначеного, важливим є вирішення питання банківського контролю та капіталізації банку, а також вирішення проблемних питань, щодо стабільності національної валюти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребеник В.І. Гарантії захисту прав споживачів банківських послуг у праві Європейського Союзу / В.І. Гребенюк // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ: Серія: «Юридичні науки»: збірник наукових праць студентів, магістрантів та молодих вчених. – № 1 (3). – Суми: УАБС НБУ, 2014. – С. 48-58.
2. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
3. Реверчук С. К. Банківська система : [підручник] / С.К. Реверчук. – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 399 с.
4. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/>
5. Чернецов С.А. Деньги, кредит, банки: учеб. пособие / С.А. Чернецов. – М. : Магистр, 2013. – 494с.

УДК 336.71

Янюк Вікторія Валеріївна

студентка групи ФМР-16-1,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Богріновцева Л.М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків,

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

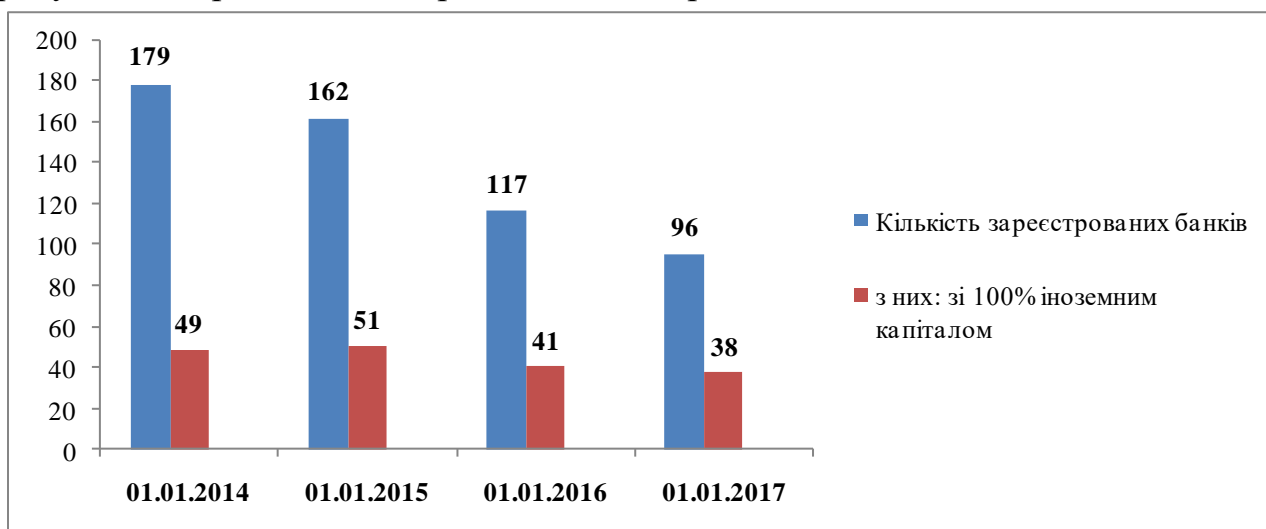
ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Банківську систему, враховуючи особливості її функціонування як структурної частини фінансової системи країни, по праву можна вважати ключовою ланкою, яка забезпечує взаємодію різних сфер економіки та може сприяти ефективному переміщенню між ними фінансових ресурсів. Це зумовлює необхідність захисту функціонування банківської системи, що сприятиме активізації процесів її розвитку. В сучасних умовах мова йде саме про фінансово-економічну безпеку банківського сектору, але за умови, що вона матиме виважений та обґрунтований характер, що й актуалізує необхідність дослідження фінансово-економічної безпеки банківського сектора України.

Вивченням проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки банків на макро- та мікро рівнях займалися багато вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: О. Балацький, Т. Болгар, В. Геєць, К. Горячева, Р. Гриценко, Ж. Довгань, А. Єпіфанов, М. Єрмошенко, В. Загородній, О. Заруба, Р. Кемпбелл, Л. Ключко, І. Козаченко, І. Крупка, І. Лютий, В. Москаленко, В. Мунтіян, О. Олейніков, А. Олешко та інші. Проте окремі питання забезпечення фінансово-економічної безпеки банків у нових соціально-

економічних та політичних умовах залишаються недостатньо вивченими й потребують більш детального дослідження.

В Україні станом на 01.01.2017 року діяло 96 банків, у тому числі 38 із 100% іноземним капіталом. Динаміку зміни кількості банків в Україні з 2013 року по 2016 рік включно представлено на рис.1 [2].

Джерело: побудовано автором на основі [2].

Рис.1 Динаміка зміни кількості банків

Як бачимо з рис. 1, кількість діючих банків у 2016 році скоротилася на 21, разом з тим відбулося скорочення і кількості банків із 100% іноземним капіталом на 3 одиниці.

Протягом останніх 4 років НБУ приймав рішення про відкликання ліцензій багатьох банківських установ та запровадження тимчасової адміністрації. Банкрутство окремих банків було очевидним, адже фінансово сильні та інноваційно розвинені банки будуть витіснити ті, що не можуть пристосуватися до умов сьогодення.

Тому процес гарантування фінансово-економічної безпеки банку має важливе значення та має здійснюватися на основі взаємозв'язку стратегічних і тактичних заходів на реалізацію яких зосереджує зусилля служба безпеки банку [4, С. 119].

Взагалі, фінансово-економічна безпека банку — це комплексне поняття, що характеризує здатність банківської установи ідентифікувати, попереджувати та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам шляхом створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою [1, С. 151].

Основними заходами щодо запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам є посилення державного регулювання банківської сфери, запровадження нових методів і технологій обробки та аналізу інформації для оцінки і забезпечення фінансової безпеки окремого банку, а також належний рівень фінансового контролю як за фінансовими ресурсами та здійсненими операціями, так і за діями самого персоналу банку. Такі заходи повинні бути розроблені із мінімальними витратами ресурсів та часу для досягнення бажаного результату.

В таблиці 1 наведемо систематизацію внутрішніх та зовнішніх загроз системі безпеки банківської діяльності [3, С.306].

Таблиця 1

Загрози фінансово-економічній безпеці банку та їх наслідки

Загрози та їх наслідки			
<i>Внутрішні загрози</i>		<i>Зовнішні загрози</i>	
<i>Вид загрози</i>	<i>Наслідки</i>	<i>Вид загрози</i>	<i>Наслідки</i>
Неефективна кредитна політика банку	- зниження якості кредитного портфеля; - підвищення суми обов'язкових кредитів	Недосконалість банківського законодавства	- зміна умов ліцензування та мінливість нормативно-правових актів; - завищенні міжнародні норми; - залежність від політичних факторів
Низька якість управління активами і пасивами банку	- зниження рівня ліквідності; - підвищення рівня ризикових активів; - незбалансованість активів за строками	Низький рівень інвестиційної активності	- відсутність інвестиційно-привабливих проектів на внутрішньому ринку; - неспроможність банку залучати інвестиції через неефективну діяльність
Некомпетентність персоналу банку	- розголошення конфіденційної інформації; - послаблення конкурентних позицій	Високий рівень недовіри до банків	- недовіра з боку вкладників та кредиторів; - банкрутство банків; - погіршення репутації банків

Джерело: розроблено автором на основі [1].

Лише ефективне управління всіма підсистемами банку дасть можливість уникнути загроз, пов'язаних із його внутрішніми та зовнішніми складниками. Важливим при цьому є дієвий фінансовий менеджмент банку, ретельний кадровий підбір, розширення асортименту банківських послуг, управління ризиками.

Отож, для вирішення проблем, що були виявлених у ході проведення дослідження, слід упровадити наступні управлінські рішення:

- контроль за станом рахунків клієнтів по простроченим заборгованостях;
- розширення кола клієнтів в цілях зменшення втрат від несплати декількома крупними клієнтами;
- контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості;
- реалізація заходів безпеки банку, щодо захисту від недобросовісної конкуренції та промислового шпигунства, протиправних посягань на власність та імідж, підроблення документів і знаків банку;
- виявлення і перевірка некредитоспроможних і ненадійних клієнтів;
- надання знижок відсотків постійним клієнтам при достроковому кредитуванні, що частково компенсує втрати від інфляції.

Отже, для нормального та ефективного функціонування банківських установ, саме фінансово-економічна безпека має важливе значення. Від рівня її адекватної оцінки багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження й запобігання наявним та потенційним загрозам у банківській системі, а відтак – національній економіці і соціальній сфері України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борець М. А. Економічна сутність та підходи до визначення поняття «фінансова безпека банку» / М. А. Борець // Управління розвитком. – 2015. – №2. – С. 151-154.

2. Офіційний сайту НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>

3. Савчук А. В. Управління фінансовою безпекою комерційного банку / А. В. Савчук // Фінансовий та управлінський облік. – 2014. – № 3. – С. 306-307.

4. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін // Фінанси України. – 2013. – № 11. – С. 118 – 124.

Наукове видання

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ:
РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ**

**МАТЕРІАЛИ
ВИЇЗНОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
(6-15 жовтня 2017 р.)**

**та
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
(30 жовтня 2017 р.)**

Відповідальні за випуск

Кужелєв М.О.,
Онишко С.В.,
Богріновцева Л.М.

Форматування та
комп'ютерна верстка

Богріновцева Л.М.,
Ключка О.В.,
Венгуренко Т.Г.,
Янюк В.В.

Тези подано в авторській редакції

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
08201, м. Ірпінь, Київська обл., вул. Університетська, 31
Віддруковано у друкарні Університету ДФС України

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 4336 від 12.06.2012 р.*